

Bækur.is

Landsbókasafn Íslands – Háskólabókasafn

Titill

Landsyfirréttardómar og hæstaréttardómar í íslenskum málum.

Bindi

5. b. 1837-1845

Ár

1916

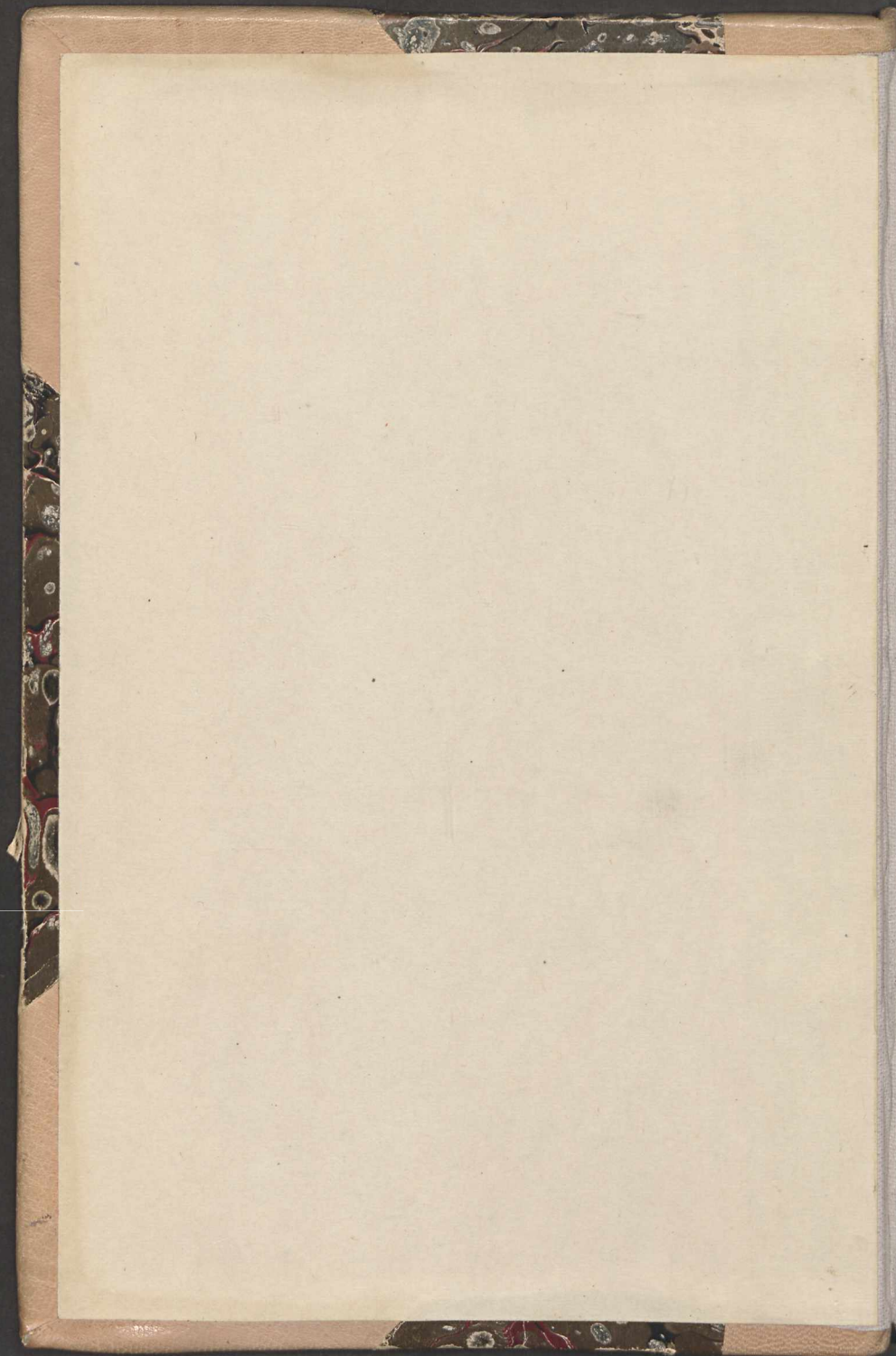
Höfundur

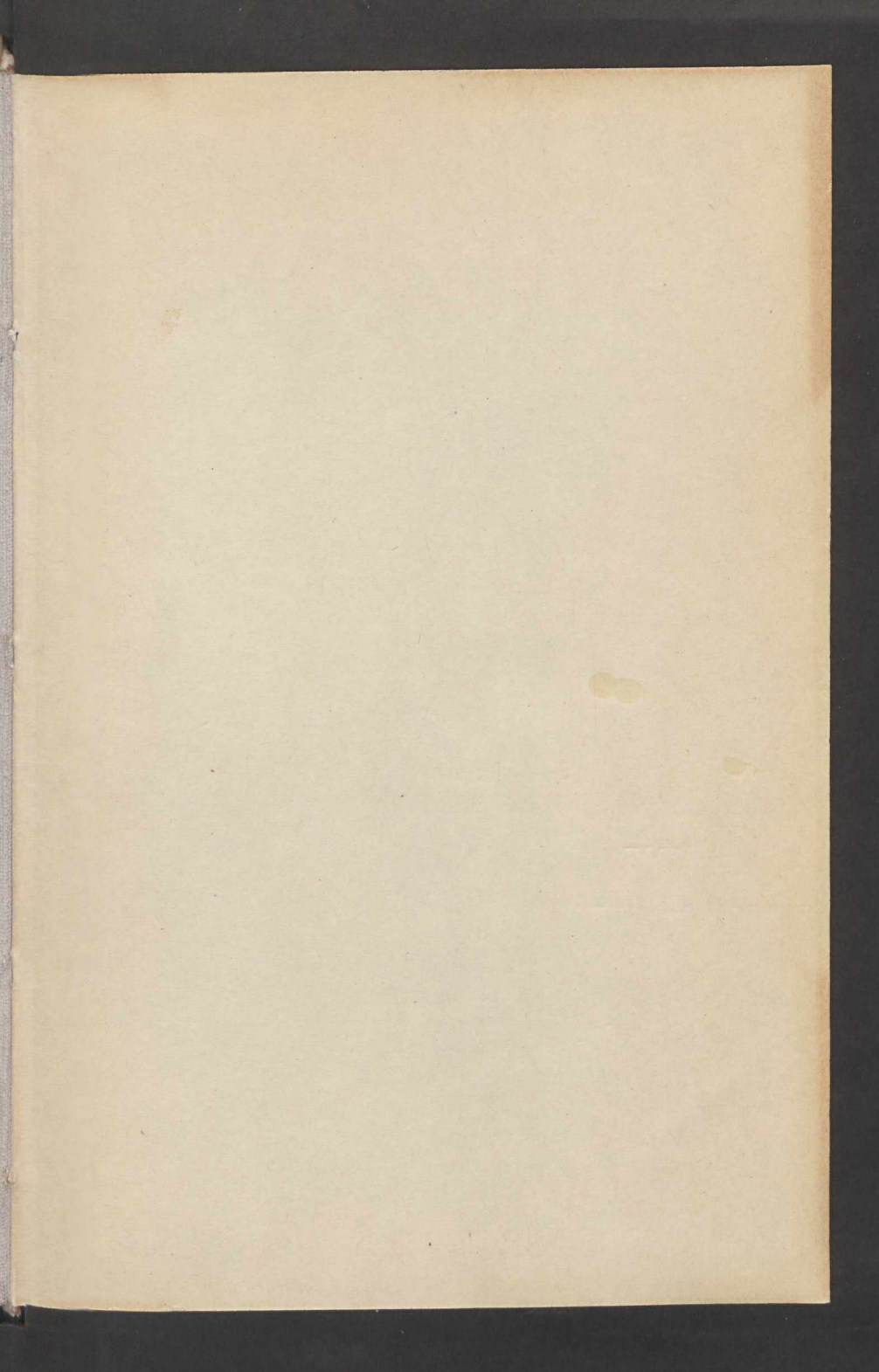
Klemens Jónsson 1862 - 1930

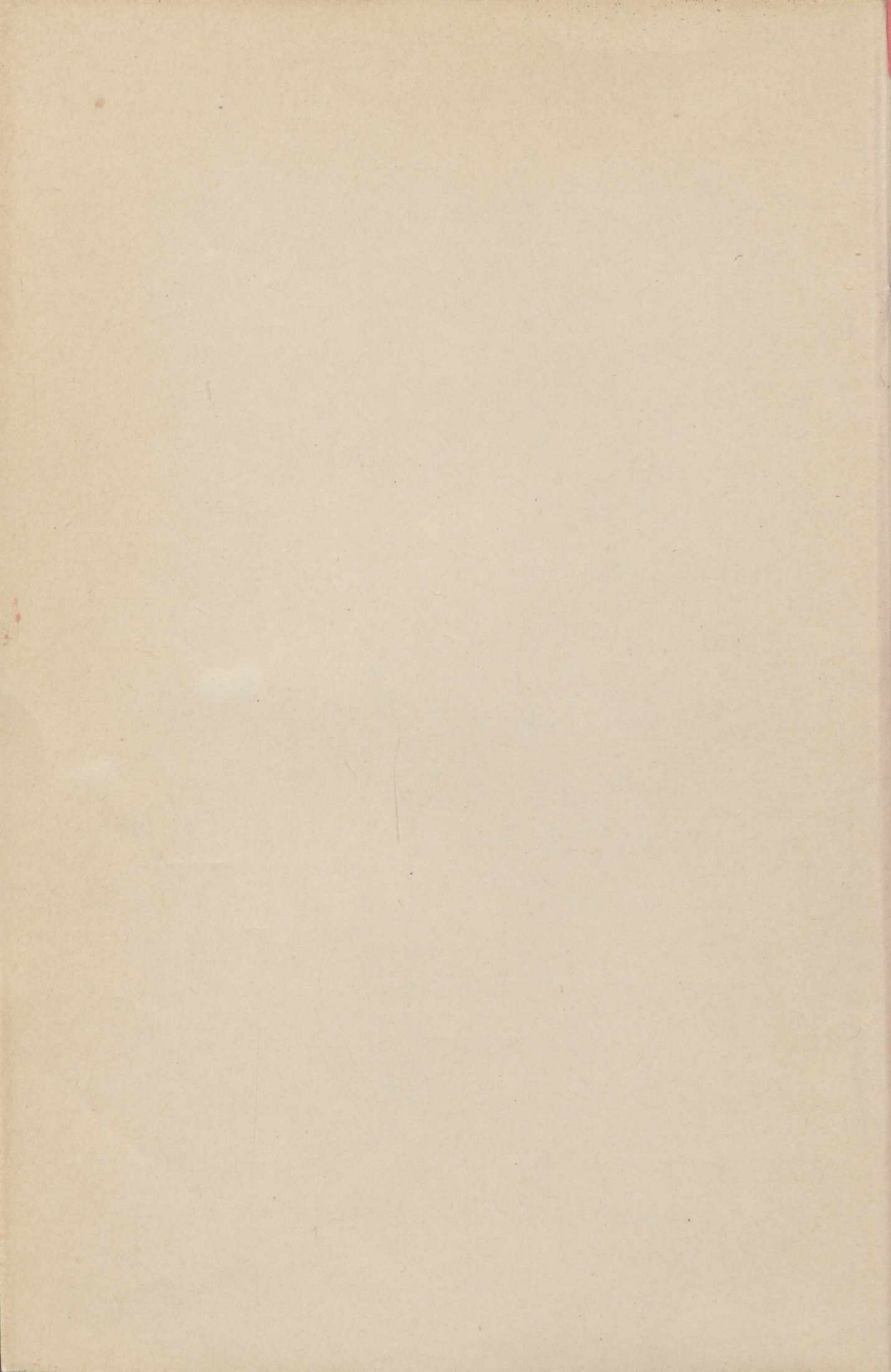
Einar Arnórsson 1880 - 1955

Ármann Snævarr 1919 - 2010

Sögurit XIV.

Landsyfirréttardómar

og

hæstaréttardómar

í íslenskum málum

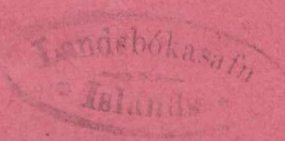
1802—1873.

Sögufélagið gaf út.

V, 1.

Reykjavík.

Ríkisprentsmiðjan Gutenberg — 1939.

LANDSYFIRRETTARDÓMAR

OG

HÆSTARÉTTARDÓMAR

Í ÍSLENZKUM MÁLUM

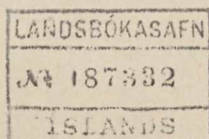
1802—1873

V.

1837—1845

SÖGUFÉLAG GAF ÚT

**REYKJAVÍK – RÍKISPRENTSMÍÐJAN GUTENBERG OG
ÍSAFOLDARPRENTSMÍÐJA H.F – 1939–1945**

FORMÁLI.

Undirritaður hefur að öllu séð um útgáfu þessa bindis, þar á meðal um registrin. Stafsetningin er hin löggilta, er hafa skal samkvæmt boði ríkisstjórnar í skólum og á ritum, sem gefin eru út á kostnað ríkissjóðs eða með styrk úr ríkissjóði. Tölur í registrunum eru miðaðar við upphafsblaðsíðu hvers dóms í texta bindisins, eins og að undanfögnu.

Reykjavík, 11. júlí 1945.

Einar Arnórsson.

I. MÁLASKRÁ.

1837.

Bls.

8. ¹¹ / ₁₀ Ditlev Thomsen gegn Þórarni Þorsteinssyni, Bergþóri Þorvaldssyni og Þorvaldi Þorvaldssyni. Úrskurður um frávísun	1
9. ¹⁶ / ₁₀ Ditlev Thomsen gegn Þórarni Þorsteinssyni, Bergþóri Þorvaldssyni og Þorvaldi Þorvaldssyni. Mál út af formannskaupi	2
10. ²³ / ₁₀ Réttvísinn gegn Jónasi Stefánssyni. Úrskurður um rækilegri upplýsingar	10
11. ¹³ / ₁₁ Valdstjórnin gegn Péttri Möller, Friðriki Kristjánssyni, Antoni Sigurðssyni og Jónasi Gottskálksyni. Skot í nánd við friðlýstan varpstað	13
12. ²⁷ / ₁₁ Réttvísinn gegn Þórdísi Ebenezersdóttur. Óhlýðni við boð amtmanns um samvistaslit karls og konu. Ómerking og heimvísun	21

1838.

1. ¹² / ₂ Réttvísinn gegn Friðfinni Jóhannessyni og Jórinni Guðmundsdóttur. Ákæra um nauðgun stúlku- barns og blóðskömm	24
2. ²³ / ₄ Réttvísinn gegn Sigurði Einarssyni. Ályktun um nýjar upplýsingar	34
3. ³⁰ / ₄ Réttvísinn gegn Þórdísi Ebenezersdóttur. Dæmd refsing fyrir óhlýðni við boð amtmanns um samvistaslit milli karls og konu	36
4. ¹⁶ / ₆ Réttvísinn gegn Jónasi Stefánssyni. Þjófnaður ..	42
5. ¹⁶ / ₆ Réttvísinn gegn Páli Hjálmarssyni, Sigurði Jónssyni og Gísla Gíslasyni. Ómerking og heimvísun ..	45
6. ¹⁶ / ₆ Holger Jacobæus gegn Weil & Gerson. Skaðabætur eftir mati dæmdar fyrir samningsrof	49

7.	% Fjárhirzla konungs gegn Jóni sýslumanni Jónssyni á Melum sem skiptaráðanda í dánarbúi Jóns Jónssonar sýslumanns í Húnavatnsþingi. Frávísunardómur	62
9.	% Réttvísín gegn Péttri Jónssyni. Ályktun um rækilegri upplýsingar	66
9.	¹³ % Réttvísín gegn Sigurði Einarssyni. Þjófnaður ..	68
10.	²⁴ % Einar Johnsen gegn Sigríði Jónsdóttur og Þorsteini Eyjólffssyni. Skuldamál	71
11.	²⁴ % Réttvísín gegn Péttri Jónssyni. Sýknað af frekari ákærum af þjófnaðarákæru	75
12.	²⁴ % Jón Pétursson sem beneficiarius Höskuldsstaðakirkju og proprietarius Christian Günther Schram sem eigandi Spákonufellskirkju gegn Reynistaðarklaustri. Mál um rekarétt	78
13.	²⁴ % Réttvísín gegn Sigurði Eiríkssyni Breiðfjörð og Kristínu Illugadóttur. Mál til refsingar fyrir tvíkvæni og hlutdeild þar í	83
14.	¹² % Réttvísín gegn Páli Hjálmarssyni, Sigurði Jónssyni og Gísla Gíslasyni. Þjófnaðarmál	90
15.	¹² % Réttvísín gegn Bjarna Jónssyni. Ályktun um rækilegri upplýsingar	96
16.	¹⁷ % Réttvísín gegn Sigurði Jónssyni og Páli Hafliðasyni. Þjófnaðarmál	100

1839.

1.	¹⁵ % Réttvísín gegn Bjarna Jónssyni. Þjófnaðarmál	105
2.	¹³ % Réttvísín gegn Jóhannesi Magnússyni. Sauðaþjófnaður	111
3.	²⁴ % Guðrún Einarsdóttir, Hildibrandur Hildibrandsson og Helga Hildibrandsdóttir gegn Jóni Árnasyni. Ágreiningur um gildi skiptagernings	114
4.	¹⁴ % Réttvísín gegn Einari Einarssyni. Ályktun um rækilegri upplýsingar	119
5.	⁵ % Réttvísín gegn Einari Einarssyni. Þjófnaðarmál	121
6.	⁵ % Thomas Thomsen f. h. Nicolaj Petersen junior gegn Ditlev Thomsen. Skuldamál	124

7. ¹⁸/₁₁ Réttvísín gegn Holger Jacobæus. Ómerking og heimvísun sakar til löglegar meðferðar 128
8. ¹⁶/₁₂ Jón Matthíasson sem beneficiarius Arnarbælis gegn Magnúsi Magnússyni. Ágreiningur um rekarétt 137

1840.

1. ²⁰/₁ Jón prestur Matthíasson gegn Kristjáni Guðmundssyni, Matthíasi Ásgeirssyni og fyrrum settum sýslum. Ebenezer Þorsteinssyni. Frávísunardómur .. 149
2. ³/₂ Jón Þorsteinsson gegn Ingibjörgu Jónsdóttur og Kristjáni Sörenssyni. Áverkamál. Eiðsdómur 153
3. ⁹/₃ Réttvísín gegn Guðrúnu Sveinsdóttur. Barnsfæðing í leyni 159
4. ⁹/₃ Réttvísín gegn Einari Jónssyni yngra, Ólafi Jónssyni, Nikulási Þorsteinssyni, Gísla Andréssyni og Jóni Jónssyni yngra. Heimildarlaust fýlungadráp í Vestmannaeyjum 165
5. ⁹/₄ Réttvísín gegn Jóni Magnússyni. Þjófnaðarmál 169
6. ²⁷/₄ Réttvísín gegn Ásgrími Ólafssyni. Ályktun um rækilegri upplýsingar 172
7. ¹⁸/₁ Hjálmar prestur Guðmundsson gegn Þorsteini Mikaelssyni. Ágreiningur um afgjaldsskyldu af jörð 174
8. ¹⁸/₁ Sveinn Jónsson gegn Diðrik Knudsen. Mál vegna rofs á námssamningi. Endurgreiðsla framlags nemanda 181
9. ²⁰/₇ Réttvísín gegn Ásgrími Ólafssyni. Sauðapjófnaður. Sýknudómur af frekari ákærum 186
10. ²⁸/₉ Fyrirsvarsmaður Þingeyraklausturs gegn Eiríki Bjarnasyni beneficiarius Staðarbakka. Ágreiningur um rekahval 188
11. ⁷/₁₁ Réttvísín gegn Þórunni Jónsdóttur. Mál vegna illrar meðferðar á gamalmenni 197

1841.

1. ⁹/₄ Réttvísín gegn Jóni Sigurðssyni. Mótstaða og móðganir við hreppstjóra 202

VIII

Bls.

2.	² / ₄ Sigríður Jónsdóttir gegn Jóni Jónssyni og Birni A. Blöndahl. Frávísunardómur	205
3.	² / ₆ Benedikt prófastur Vigfússon vegna Hóladómkirkju fyrrverandi gegn Niels Havsteen. Ágreiningur um rekahval	207
4.	² / ₉ Réttvísín og valdstjórnin gegn Þorsteini Jakobsyni. Ómerkingardómur og heimvísunar	220
5.	² / ₉ Réttvísín gegn Þórdísi Ebenezersdóttur og Guðmundi Ólafssyni. Refsing dæmd fyrir brot á boði amtmanns um samvistaslit karls og konu	223
6.	¹ / ₆ Einar Högnason, Sveinn Ísleifsson og Þorsteinn Einarsson gegn Guðmundi Jónssyni og Hjörleifi Jónssyni. Ómerkingardómur	227
7.	¹ / ₃ Réttvísín gegn Jónasi Guðmundssyni. Ómerkingardómur og heimvísunar	230

1842.

1.	⁷ / ₂ Réttvísín gegn Sigurði Jónssyni. Þjófnaðarmál	233
2.	⁷ / ₂ Réttvísín gegn Jónasi Guðmundssyni. Þjófnaðarmál	235
3.	¹ / ₃ Sigríður Jónsdóttir gegn Jóni Jónssyni. Ómerkingardómur	240
4.	¹ / ₃ Réttvísín og valdstjórnin gegn Þorsteini Jakobsyni. Kæra út af broti á fjallskilareglum og um þjófnað	248
5.	² / ₃ Réttvísín gegn Svan Jónssyni. Ályktun um rækilegri upplýsingar	253
6.	¹ / ₄ Réttvísín gegn Gunnlaugi Bergssyni og Páli Arnbjarnarsyni. Ályktun um rækilegri upplýsingar ..	254
7.	² / ₄ Réttvísín gegn Þórði Bjarnasyni, Björgu Jónsdóttur og Vilhjálmi Þórðarsyni. Þjófnaður og hlutdeild þar í	256
8.	² / ₆ Réttvísín gegn Svan Jónssyni. Þjófnaðarmál ..	263
9.	⁹ / ₆ Réttvísín gegn Jóni Jónssyni. Þjófnaðarmál. Sýknudómur	265
10.	² / ₃ Réttvísín gegn Baldvin Jónssyni. Þjófnaðarmál	272

IX

Bls.

11.	$\frac{23}{100}$	Réttvísinn gegn Friðriki Þórðarsyni. Þjófnaðarmál	275
12.	$\frac{13}{100}$	Réttvísinn gegn Páli Guðmundssyni. Ályktun um rækilegri upplýsingar	280
13.	$\frac{20}{100}$	Réttvísinn gegn Gunnlaugi Bergssyni og Páli Arnbjarnarsyni. Þjófnaðarmál	283
14.	$\frac{1}{100}$	Anna Eiríksdóttir gegn Guðmundi Jónssyni og C. F. Walsøe sýslumanni. Ómerkingardómur	291
15.	$\frac{12}{100}$	Réttvísinn gegn Páli Guðmundssyni. Þjófnaðarmál. Sýknudómur	295
16.	$\frac{3}{100}$	Chr. Magnussen gegn Eggert Jónssyni. Ágreiningur um ítaksréttindi	304
17.	$\frac{3}{100}$	Réttvísinn gegn Jóni Bergþórssyni, Gísla Rafnsyni, Friðriki Þorgrímssyni, Guðna Hallgrímssyni, Daníel og Árna Sigurðarsonum, Jóni Jónssyni, Magnúsi Sæmundssyni og Hálfðani Jóakimssyni. Ákæra um ofríki	313
18.	$\frac{14}{100}$	Réttvísinn gegn Jóni Björnssyni og Guðjóni Jónssyni. Þjófnaður. Rangur framburður fyrir dómi ..	320
19.	$\frac{14}{100}$	Réttvísinn gegn Magnúsi Magnússyni. Ómerkingardómur og heimvísunar	327
20.	$\frac{12}{100}$	Réttvísinn gegn Jóni Tómassyni. Eignarspjöll ..	329
21.	$\frac{12}{100}$	Valdstjórnin gegn Jóhannesi Zoëga. Kæra um brot á byggingaákvæðum	332
22.	$\frac{19}{100}$	Réttvísinn gegn Gísla Helgasyni og Ingibjörgu Jónsdóttur. Þjófnaðarmál	337

1843.

1.	$\frac{3}{100}$	Réttvísinn gegn Soffíu Guðrúnardóttur. Barnsfæðing í leyni	345
2.	$\frac{3}{100}$	Valdstjórnin gegn Rósu Kristjánsdóttur. Ólögleg lausamennska	351
3.	$\frac{9}{100}$	Réttvísinn gegn Gísla Helgasyni. Ómerkingardómur	353
4.	$\frac{1}{100}$	Runólfur Jónsson gegn Halldóri Þórðarsyni og Þorbirni Jónssyni. Ómerkingardómur	355

b

5.	¹⁵ / ₆	Valdstjórnin gegn Friðriki Friðrikssyni og Guðmundi Gíslasyni. Ólögleg lausamennska	357
6.	¹⁸ / ₆	Réttvísinn gegn Magnúsi Magnússyni. Kæra um aðtekt á rekaviði	361
7.	²⁵ / ₆	Valdstjórnin gegn Einari Jónssyni, Birni Pálsyni, Andrési Helgasyni, Þorsteini Jakobssyni, Nielsi Nielssyni, Oddi Sigurðssyni, Sigfúsi Sigurðssyni, Guðmundi Sveinssyni, Jóni Sigfússyni, Þórði Þorgrímssyni, Halldóri Jónssyni, Einari Péturssyni, Andrési Einarssyni, Halldóri Halldórssyni, Salómoni Jónssyni, Þorgrími Þórðarsyni, Árna Guðmundssyni, Jóni Einarssyni, Jóni Davíðssyni, Jóni Magnússyni, Jóni Jónssyni og Jóakim Jóakimssyni. Kæra um brot á fyrirmælum um friðun æðarfugls	364
8.	²⁵ / ₆	Valdstjórnin gegn Benedikt Einarssyni og Hallgrími Jónssyni. Skottulækningar	369
9.	²³ / ₁₀	Réttvísinn gegn Jóni Þorleifssyni. Lausaleiksbrot	375
10.	¹ / ₁₂	Réttvísinn gegn Vilhjálmi Þórðarsyni. Vísun frá landsyfirdómi	377
11.	²³ / ₁₂	Réttvísinn gegn Sigurði Guðbrandssyni og Margréti Guðmundsdóttur. Barnsfæðing í leyni og hlutdeild þar í	378

1844.

1.	¹⁴ / ₆	Vilborg Erlendsdóttir gegn Jörundi Ólafssyni. Ágreiningur um eignaskipti milli hjóna	381
2.	¹ / ₄	Réttvísinn gegn Sveini Arasyni. Kæra um flakk, húsbrod og þjófnað. Ákærði talinn ósakhæfur	391
3.	¹ / ₄	Réttvísinn gegn Steinunni Árnadóttur. Kæra um stuld. Sýknudómur	397
4.	¹ / ₄	Réttvísinn gegn Margréti Guðmundsdóttur og Sigurði Guðbrandssyni. Barnsfæðing í leyni og hlutdeild þar í	401
5.	²¹ / ₄	Réttvísinn gegn Vilhjálmi Þórðarsyni. Þjófnaðarmál	407
6.	²¹ / ₄	Réttvísinn gegn Kristjáni Skel Skúlasyni. Kæra um skjalafals. Sýknudómur	412

7.	$\frac{29}{100}$ Réttvísín og valdstjórnin gegn Pálma Einarssyni. Ómerking og heimvísun. Skipun um að afla rækilegri upplýsinga	416
9.	$\frac{2}{100}$ Réttvísín gegn Jóni Jónssyni eldra og Jóni Jónssyni yngra á Ey, Ástu Einarasdóttur og Hólmfríði Einarasdóttur. Þjófnaðarmál. Sýknudómur	425
8.	$\frac{29}{100}$ Réttvísín gegn Rannveigu Sigurðardóttur. Ályktun um rækilegri upplýsingar	428
9.	$\frac{14}{100}$ Jón Bjarnason Thórarensen og systkini hans, Friðrik, Hólmfríður, Sigríður Anna og Jörunn, gegn Péttri Jónssyni, Sigríði Helgadóttur, Guðrúnu Samsonardóttur, Helgu Jakobsdóttur, sýslumanni Th. Gudmundsen og kammerráði Jóni Jónssyni. Ályktun um frest	432
10.	$\frac{29}{100}$ Réttvísín gegn Rannveigu Sigurðardóttur. Barnsfæðing í leyni	433
11.	$\frac{1}{12}$ Guðmundur Kolbeinsson gegn Stefáni Jónssyni. Vísun frá landsyfirdómi	439

1845.

1.	$\frac{3}{100}$ Jón Sigurðsson gegn Sigurði Oddssyni. Ómerkingardómur	441
2.	$\frac{19}{100}$ Réttvísín og valdstjórnin gegn Pálma Einarssyni. Kæra um þjófnað, flakk og lygi	443
3.	$\frac{17}{100}$ Jón Bjarnason Thórarensen og systkini hans gegn Péttri Jónssyni o. fl. (Sjá við $\frac{14}{100}$ 1844). Ágreiningur um eignarrétt að jarðarhluta og skuldalúkningu	448

II. NAFNASKRÁ.

A. Einkamál.

Anna Eiríksdóttir 291.	Hjörleifur Jónsson 227.
Ásgeir Jónsson 149.	Ingibjörg Jónsdóttir 149.
Benedikt Vigfússon 207, 471.	Ingibjörg Ólafsdóttir 469.
Benedikt Þorsteinsson 468.	Jacobæus Holger 49.
Bergþór Þorvaldsson 1, 2, 463.	Jóhann Árnason 469.
Blöndahl Björn A. 205.	Johnsen Einar 71.
Ebenezer Þorsteinsson 149.	Johnsen Jón 463.
Eggert Jónsson 304.	Jón Árnason 114.
Einar Högnason 227.	Jón Benediktsson 469.
Eiríkur Bjarnason 188.	Jón Jónsson dánarbú 62.
Fjárhirzla konungs 62, 469.	Jón Jónsson sýslumaður 62, 433.
Gottsvín Gottsvínsson 463, 468.	Jón Jónsson Hofstaðakoti 205, 240.
Guðmundur Jónsson Drangs-
hlíð 227.	Jón Matthíasson 137, 149, 471.
Guðmundur Jónsson Hall-
freðarstöðum 291.	Jón Pétursson 78, 470.
Guðmundur Kolbeinsson 439.	Jón Sigurðsson 441.
Guðrún Einarsdóttir 114.	Jón Tómasson 355.
Guðrún Samsonardóttir 432, 448.	Jón Þorsteinsson 153.
Halldór Þórðarson 355.	Jörundur Ólafsson 381.
Havsteen Niels 207, 471.	Knudsen Diðrik 181.
Helga Hildibrandsdóttir 114.	Kristján Guðmundsson 149.
Helga Jakobsdóttir 432, 448.	Kristján Skúlason sýslum.
304.
Hildibrandur Hildibrandsson
114.	Kristján Sörensson 149.
Hjálmar Guðmundsson 174.	Lund F. M. 441.
	Matthías Ásgeirsson 149.
	Magnús Magnússon 137, 471.

XIII

Petersen Nicolaj jun. 124.	Thórarensen Jón Bjarnason 432, 448.
Pétur Jónsson 432, 448.	Thórarensen Jórunn 432, 448.
Reynistaðarklaustur 78, 470.	Thorlacius Einar 469.
Runólfur Jónsson 355.	Thorlacius Hallgrímur 469.
Schram Christian Günther 78, 470.	Vilborg Erlendsdóttir 381.
Sigríður Helgadóttir 432, 448.	Walsöe C. F. 291.
Sigríður Jónsdóttir 205, 240.	Weil & Gerson 49.
Sigurður Oddsson 441.	Þingeyraklaustur 188.
Stefán Jónsson 439.	Þórarinn Þorsteinsson 1, 2, 463.
Sveinn Ísleifsson 227.	Þorbjörn Jónsson 355.
Sveinn Jónsson 181.	Þórður Guðmundsson 432.
Thomsen Ditlev 1, 2, 124, 463.	Þorsteinn Einarsson 227.
Thórarensen Sigríður Anna 432, 448.	Þorsteinn Eyjólfsson 71.
Thórarensen Friðrik 432, 448.	Þorsteinn Jörundarson 463, 468.
Thórarensen Hólmfríður 432, 448.	Þorsteinn Mikaelsson 174.
	Þorvaldur Þorvaldsson 1, 2, 463.

B. Opinber mál.

Andrés Einarsson 364.	Einar Einarsson 119, 121, 464.
Andrés Helgason 364.	Einar Jónsson yngri 165.
Anton Sigurðsson 13.	Einar Jónsson 364.
Árni Guðmundsson 364.	Einar Pétursson 364.
Árni Sigurðsson 313.	Friðfinnur Jóhannesson 24, 461.
Ásgrímur Ólafsson 172, 186.	Friðrik Friðriksson 357.
Ásta Einarsdóttir 425.	Friðrik Kristjánsson 13.
Baldvin Jónsson 272, 469.	Friðrik Þórðarson 275.
Benedikt Einarsson 369.	Friðrik Þorgrímsson 313.
Bjarni Jónsson 96, 105, 464.	Gísli Andræsson 165.
Björg Jónsdóttir 256.	Gísli Gíslason 45, 90.
Björn Pálsson 364.	
Daníel Sigurðsson 313.	

- Gísli Helgason 337, 353.
 Gísli Rafnsson 313.
 Guðjón Jónsson 320.
 Guðmundur Gíslason 357.
 Guðmundur Ólafsson 223.
 Guðmundur Sveinsson 364.
 Guðni Hallgrímsson 313.
 Guðrún Sveinsdóttir 159,
 465.
 Gunnlaugur Bergsson 254,
 283, 470.
 Hálfdan Jóakimsson 313.
 Halldór Halldórsson 364.
 Halldór Jónsson 364.
 Hallgrímur Jónsson 369.
 Hólmfríður Einarsdóttir 425.
 Ingibjörg Jónsdóttir 337.
 Jacobæus Holger 128.
 Jóakim Jóakimsson 364.
 Jóhann Bjarnason 466.
 Jóhannes Magnússon 111,
 462.
 Jón Bergþórsson 313.
 Jón Björnsson 320.
 Jón Davíðsson 364.
 Jón Einarsson 364.
 Jón Jónsson í Bárðardal 313.
 Jón Jónsson eldri Ey 425,
 443.
 Jón Jónsson yngri Ey 425.
 Jón Jónsson yngri 165.
 Jón Jónsson Ísólfst. 364.
 Jón Jónsson Möðruvöllum
 265.
 Jón Magnússon Einkofa 169,
 465.
 Jón Magnússon Naustavík
 364.
 Jón Sigfússon 364.
 Jón Sigurðsson 202.
 Jón Tómasson 329.
 Jón Þorleifsson 369.
 Jónas Gottskálksson 13.
 Jónas Guðmundsson 230, 235.
 Jónas Stefánsson 10, 42.
 Jórunn Guðmundsdóttir 24,
 461.
 Kristín Illugadóttir 83.
Kristján Skel Skúlason 412.
 Möller Pétur 13.
 Niels Nielsson 364.
 Nikulás Þorsteinsson 165.
 Magnús Magnússon 327, 361.
 Magnús Sæmundsson 313.
 Margrét Guðmundsdóttir 378,
 401.
 Oddur Sigurðsson 364.
 Ólafur Jónsson 165.
 Páll Arnbjarnarson 254, 283,
 470.
 Páll Guðmundsson 280, 295.
 Páll Hafliðason 100.
 Páll Hjálmarsson 45, 90.
 Pálmi Einarsson 416, 443.
 Pétur Jónsson 66, 75.
 Rannveig Sigurðardóttir 425,
 433, 472.
 Rósa Kristjánsdóttir 351.
 Salómon Jónsson 364.
 Sigfús Gottskálksson 194,
 465.
 Sigfús Sigurðsson 364.

XV

Sigurður Einarsson 34, 68,
461.	Svanur Jónsson 253, 263, 468.
Sigurður Eiríksson Breið-
fjörð 83, 462.	Sveinn Arason 391, 472.
Sigurður Guðbrandsson 378,
401.	Vilhjálmur Þórðarson 256,
377, 407.
Sigurður Jónsson Langeyri
233.	Zoëga Jóhannes 332.
Sigurður Jónsson í Húnavþ.
45, 90.	Þórdís Ebenezersdóttir 21,
36, 223.
Sigurður Jónsson í Árnessþ.
100.	Þórður Bjarnason 256.
Soffía Þórðardóttir 345.	Þórður Þorgrímsson 364.
Steinunn Árnadóttir 397.	Þorgrímur Þórðarson 364.
	Þorsteinn Jakobsson 220, 248,
364.
	Þórunn Jónsdóttir 197, 466.

III. LAGASTAÐIR, SEM VITNAÐ ER TIL.

1281. Jónsbók: *Landabrigðabálkur*: 8. kap. 448. — *Landsleigubálkur*: 5. kap. 227; 7. kap. 227; 10. kap. 313; 26. kap. 78; 42. kap. 313; 47. kap. 390; 57. kap. 364; 58. kap.¹⁾ 13. — *Kaupabálkur*: 25. kap. 2. — *Rekabálkur*: 1. kap. 188; 2. kap. 137.
1397. Máldagasafn Wilkins biskups 137, 174.
1461. Máldagasafn Ólafs biskups Rögnvaldssonar 78.
1550. Máldagasafn Sigurðar officialis Jónssonar (Sigurðar-registur) 78, 207.
1575. Máldagasafn Gísla biskups Jónssonar 137, 179.
1618. Konungsbréf 1. apríl 137.
1636. Konungsbréf 12. des. 137.
1638. Konungsúrskurður 27. maí 4. gr. 137.
1672. Tilskipun 23. ágúst 1. gr. 137.
— Tilskipun 4. des. 4. gr. 369. — 12. gr. 369. — 17. gr. 369.
1683. Dönsku Lög Kristjáns konungs V. 15. apríl²⁾):
1. bók: 4-2, 439; 4-4, 439; 5-13, 407.
3. bók: 16-15-2, 83; 16-16-2, 83; 16-16-8, 83.
4. bók: 1-10, 329.
5. bók: 5-3, 304; 10; 25, 165.
6. bók: 6-7, 159, 345, 401; 6-8, 159, 345, 401, 433; 6-11, 159; 6-13, 159; 6-14, 159; 14-5, 313; 14-6, 313; 17-10, 66, 75, 186; 17-20, 165; 17-23, 165; 17-25, 165; 17-27, 165; 17-30, 283; 17-41, 165.

¹⁾ Í textanum stendur: *Landabrigðabálkur* 58.

²⁾ Stundum er vafasamt, hvort átt er við Dönsku eða Norsku Lög, því að vitnað er oft einungis til „Laganna“.

1687. Norsku Lög Kristjáns konungs V. 15. apríl:
 1. bók: 2-3, 49; 2-4, 49; 2-16, 10; 4-1, 45, 78, 137, 227, 230, 240, 256 291; 4-4, 412; 4-20, 49; 4-30, 153; 6-10, 78; 6-11, 71; 6-14, 240; 7-1, 291, 304; 13-16, 153; 13-21, 10; 13-28, 137; 14-5, 71; 14-6, 71; 16. kap. 291; 17-7, 391.
 2. bók: 11-3, 466; 12-1, 174; 14-12, 466; 21-22, 174; 21-23, 174.
 3. bók: 14-29, 227; 16-15-1, 83; 16-15-2, 83; 21-2, 49.
 4. bók: 8-1, 49.
 5. bók: 2-1, 114; 2-3, 114; 2-9, 114; 2-14, 114, 384; 2-15, 62; 2-19, 384; 2-29, 114; 2-34, 114; 5-3, 174; 5-5, 78, 304; 7-9, 448; 11-13, 165; 12. kap. 291; 13-5, 124; 13-45, 71; 13-49, 71; 13-50, 71; 14-2, 384; 14-15, 384.
 6. bók: 6-10, 62; 6-16, 62; 10-23, 83; 13-3, 21; 13-14, 24; 13-22, 24; 15-16, 24; 15-18, 24.
1700. Tilskipun 10. apríl 2.
 1709. Konungsbréf 20. apríl 174.
 1719. Tilskipun 31. marz 4. gr. 355.
 1746. Tilskipun (um húsaga) 3. júní 4. gr. 416. — 6. gr. 416. — 7. gr. 153.
 1746. Erindisbréf biskupa 1. júlí 16. gr. 78, 174, 207. — 17. gr. 174. — 18. gr. 174.
 1747. Tilskipun 15. jan. 1. gr. 13.
 — Konungsbréf 19. maí 174.
 1748. Konungsbréf 5. apríl 174.
 1749. Konungsbréf 19. des. 62.
 1751. Tilskipun 21. maí 2. gr. 197. — 5. gr. 253. — 6. gr. 412.
 1755. Opið bréf 3. des. 7. gr. 2.
 1756. Krigsartikkebréf 29. júlí 634. gr. 83.
 1757. Konungsbréf 2. júní 49.
 1765. Kancelliúrskurður 4. sept. 174.
 1769. Konungsbréf 17. febr. 114.
 1770. Tilskipun 29. jan. 78.

XVIII

1771. Tilskipun 14. jan. 448.
1776. Konungsbréf 28. marz 448.
 - Tilskipun 15. apríl 313.
 - Konungsbréf 2. maí 1. gr. 66. — 7. gr. 10.
1781. Konungsbréf 11. apríl 21.
 - Tilskipun 19. febr. 2. gr. 351. — 3. gr. 351, 357. — 4. gr. 357. — 5. gr. 351, 357.
 - Konungsbréf 15. okt. 66.
1784. Konungsbréf 23. júní 13, 364.
 - Opið bréf 12. maí 2, 137.
1785. Kancelliumburðarbréf 17. des. 369.
1787. Konungsbréf 16. febr. 416.
 - Konungsbréf 14. apríl 90.
 - Konungsúrskurður 13. júní 8. og 9. gr. 2.
 - Tilskipun 13. júní 21. gr. 49. — II. 18. gr. 71. — III. 7. gr. 13, 364.
1788. Opið bréf 6. júní 2, 137.
 - Tilskipun 4. ágúst 4. gr. 466.
 - Kancelliumburðarbréf 16. ágúst 119.
1789. Tilskipun 20. febr. 1. gr. 90, 100, 121, 169, 272. — 2. gr. 111, 121, 169. — 4. gr. 68, 169. — 5. gr. 169.
1790. Konungsbréf 3. sept. 466.
1791. Opið bréf 25. marz 9. gr. 2.
 - Tilskipun 9. sept. 16. gr. 207.
1793. Tilskipun 23. ágúst 114, 466.
1794. Tilskipun 5. sept. 5. gr. 369.
1795. Kancellibréf 15. ágúst 384.
1796. Kancellibréf 2. apríl 240.
 - Tilskipun 3. júní 83. — 2. gr. 153. — 7. gr. 153. — 14. gr. 153. — 20. gr. 45, 230, 433. — 24. gr. 291. — 25.-27. gr. 83. — 26. gr. 96, 105, 265. — 28. gr. 83, 220, 320. — 29. gr. 227. — 33. gr. 36, 265, 377, 401, 407. — 35. gr. 45, 105, 111, 448. — 39. gr. 448. — 42. gr. 207.
1797. Tilskipun 20. jan. 1. gr. 291. — 10. gr. 291. — 13. gr. 313. — 14. gr. 313. — 22. gr. 240. — 25. gr. 240. — 28. gr. 174, 304. — 38. gr. 240.

XIX

1797. Kancellibréf 16. sept. 313.
— Kancelliumburðarbréf 25. nóv. 369.
1798. Opið bréf 31. maí 369.
— Opið bréf 30. okt. 179, 240.
1799. Konungsbréf 23. febr. 62.
— Tilskipun 8. marz 13, 21, 327.
— Kancellibréf 17. ágúst 227.
1800. Opið bréf 28. marz 256, 265, 272, 275, 295. — 1. gr. 10, 66, 75. — 2. gr. 66, 253.
— Tilskipun 23. maí 24.
— Tilskipun 11. júlí 1.—3. gr. 227. — 5. gr. 227. — 7. gr. 227. — 20. gr. 355. — 22. gr. 205.
1803. Kancellibréf 12. apríl 384.
1805. Tilskipun 31. maí 2. gr. 36. — 5. gr. 36.
1807. Konungsbréf 12. júní 45.
1808. Konungsbréf 14. maí 1.
— Konungsúrskurður 21. júlí 364.
— Konungsbréf 25. júlí 7. gr. 10, 36, 66, 90, 100, 111, 351. — 8. gr. 42. — 11. gr. 24.
1813. Kancelliumburðarbréf 6. febr. 207.
— Opið bréf 29. marz 21.
1816. Konungsbréf 3. maí 2. gr. 42.
— Opið bréf 25. jan. 13.
— Kancellibréf 4. apríl 384.
— Konungsúrskurður 3. maí 2. gr. 90.
— Konungsúrskurður 17. júlí 13, 364. — 3. gr. 165. — 4. gr. 165.
1817. Tilskipun 15. jan. 1. gr. 13.
— Opið bréf 15. jan. 49.
— Kancellibréf 25. jan. 45, 230, 433.
— Kancellibréf 12. júní 407.
1819. Kancellibréf 17. apríl 13.
— Kancellibréf 3. júlí 369.
— Tilskipun 4. ágúst 4. gr. 159, 345, 401, 433.
— Tilskipun 13. okt. 1. gr. 42, 45, 220, 230, 256. — 2. gr. 220. — 3. gr. 256, 265, 295.
— Kancellibréf 14. okt. 13.

1819. Tilskipun 20. okt. 83, 313. — 4. gr. 13.
 1820. Opið bréf 12. jan. 357.
 1821. Opið bréf 21. jan. 36.
 — Tilskipun 30. nóv. 49.
 1823. Konungsbréf 21. maí 3. gr. 24.
 1824. Erindisbréf landlæknis 25. febr. 32. gr. 369.
 — Erindisbréf héraðslækna 25. febr. 31. gr. 369.
 — Opið bréf 21. apríl 62.
 — Tilskipun 30. apríl 14. gr. 466.
 1825. Opið bréf 20. apríl 114.
 1827. Kancellibréf 7. jan. 21.
 — Kancellibréf 20. jan. 384.
 — Tilskipun 12. júní 21.
 1828. Tilskipun 16. jan. 240. — 6. gr. 62. — 17. gr. 62.
 1829. Kancellibréf 20. apríl 49.
 — Kancellibréf 3. okt. 36.
 1830. Aukatekjureglugerð 10. sept. 448. — 65. gr. 114. — 67. gr. 114.
 1831. Tilskipun 20. febr. 275.
 — Tilskipun 21. des. 283. — V. 21, 36, 223.
 1832. Tilskipun 1. júní 8. gr. 71.
 — Tilskipun 15. ágúst 137, 441. — 1. gr. 240. — 3. gr. 153. — 6. gr. 240, 291. — 7. gr. 240. — 8. gr. 153. — 10. gr. 2, 49, 240, 291, 355. — 13. gr. 223. — 14. gr. 240. — 16. gr. 62.
 1833. Tilskipun 17. apríl 2. gr. 448.
 — Tilskipun 24. apríl 448.
 — Tilskipun 4. okt. 1. gr. 153. — 5. gr. 313. — 16. gr. 202. — 23. gr. 345, 401. — 25. gr. 401. — 26. gr. 401. — 29. gr. 345, 401, 433. — 30. gr. 21, 202, 313, 329. — 31. gr. 202.
 1834. Reglugerð 8. jan. 6. gr. 351. — 20. gr. 351. — 23. gr. 202. — 24. gr. 202.
 — Opið bréf 14. maí 1. gr. 100, 121, 169.
 1837. Tilskipun 29. nóv. 275.
 1838. Tilskipun 24. jan. 90, 100. — 1. gr. 68, 121, 272, 357. — 2. gr. 256, 272, 351. — 3. gr. 256, 412. — 4. gr.

- 159, 233, 256, 263, 272, 275, 283, 320, 329, 337, 345, 351, 443. — 5. gr. 159, 345, 407. — 6. gr. 275. — 7. gr. 272, 282. — 8. gr. 71, 111, 121, 186. — 9. gr. 351. — 11. gr. 401, 407. — 12. gr. 159, 345. — 15. gr. 105, 111, 220, 265, 295, 337, 357, 375, 397, 416.
1838. Konungsfúrskurður 31. jan. 71.
— Kancellibréf 8. des. 149.
1839. Opið bréf 29. maí 2. gr. 332. — 3. gr. 332.
1840. Tilskipun 11. apríl 254, 275, 361. — 1. gr. 233, 256, 329. — 2. gr. 235, 253. — 6. gr. 275. — 12. gr. 272, 283, 401, 407, 443. — 13. gr. 263, 407. — 14. gr. 407. — 19. gr. 353. — 20. gr. 256. — 21. gr. 256. — 22. gr. 256. — 29. gr. 256, 283. — 30. gr. 283, 397. — 32. gr. 313. — 39. gr. 412. — 40. gr. 412. — 41. gr. 230. — 50. gr. 230, 256, 283, 412. — 52. gr. 283. — 58. gr. 337. — 78. gr. 329, 337, 345.
— Tilskipun 15. apríl 2. gr. 320. — 5. gr. 320. — 8. gr. 320. — 11. gr. 320.
1841. Tilskipun 8. sept. 425. — 5. gr. 256. — 6. gr. 256.
1842. Kancellibréf 3. maí 377, 407.

IV. EFNISSKRÁ.

Atriðisorð.

Aðgerðaleysisverkanir.	Hjónaband.
Aðild.	Hlutdeild.
Aðildareiður.	Hneykslanleg sambúð.
Afgjaldsskyldur.	Hórdómur.
Áfrýjun.	Hreppstjórar.
Almennt hættubrot.	Húsleit.
Barnsfæðing í leyni.	Ítrekun.
Blóðskömm.	Ítök.
Brotasamlag.	Játning og skýrslur aðilja.
Byggingalög.	Kirkjueignir.
Dómar.	Lausamennska.
Dómarar.	Legorðsbrot.
Dómstólar og framkvæmdar- vald.	Leiðbeiningar dómara.
Eiður.	Líkamsáverkar.
Eignarspjöll.	Líkur.
Embættisbrot.	Lög. Lögskýring.
Erfðir.	Lögræði.
Fasteignamál.	Málasamsteypa.
Flakk.	Málflutningsumboð.
Forsendur.	málflutningur.
Frávísun.	Málflytjendur.
Frestir.	Málshöfðun.
Fundið fé.	Málskostnaður.
Gagnsakir.	Manndráp.
Gertæki.	Mat og skoðun.
Gjafsókn. Gjafvörn.	Meiðyrði.
Gæzluvarðhald.	Meinsæri og rangur framburð- ur.
Hefð.	Námssamningar.

Nauðgun.	Skuldajöfnuður.
Neyðarréttur.	Skuldir. Skuldamál.
Óðalsréttur.	Stefnur. Stefnuvottar.
Ómerking.	Sönnun. Sönnunarbyrði.
Refsing.	Tíund.
Refsitegundir.	Tvíkvæni.
Reki.	Umboð.
Réttarfar.	Varnarþing.
Réttarfarssektir.	Veð.
Sakhæfi.	Veiði.
Samaðild.	Venja.
Samningar.	Verzlunarbækur.
Sáttir.	Vitni.
Siðferðisbrot.	Vörzlur.
Skaðabætur.	Yfirvöld.
Skipti.	Þingmál.
Skjalafals.	Þjófnaður.
Skjöl.	Æðarvarp.
Skottulækningar.	Ölvun.

Aðgerðaleysisverkanir.

Kona, sem skildi við mann sinn að borði og sæng og gerði þá samning við hann um eignaskipti þeirra, ekki talin hafa firrt sig heimild til þess að krefjast réttar síns, þótt það drægist fram yfir lögskilnað þeirra og þar til er maður hennar hafði kvongast af nýju 381.

Aðild.

Ef mál er ranglega höfðað af ákæruvaldinu, þá er það talið valda sýknu, en ekki frávisun eða ómerkingu 13, 165.

Í máli um óheimila beit og eignarrétt að landi var einungis sumum eigendum stefnt til sátta og dóms. Héraðsdómur var ómerktur 227.

N heimti skuld að T, er hann stóð í við verzlun í Keflavík. S hafði komið fram svo sem hann væri eigandi verzlunarinnar. Enda þótt T neitaði því fyrir landsyfirdómi, að N væri réttur heimtandi skuldarinnar, hafði málflutningur

hans í héraði og aðrar aðgerðir verið þannig, að leiða mátti af þeim þá ályktun, að T viðurkenndi rétt N til skuldarinnar, og var hann því talinn réttur aðili málsins. 124.

Aðildareiður. Sbr. eiður, réttarfar.

Skráning skuldar í ólögglita verzlunarbók og vitni tveggja manna, sem ekki varðaði sakarefnið beinlínis, ekki talið nægilegt til þess að láta úrslit máls velta á synjunareiði stefnda 71.

Afgjaldsskyldur.

Skylda til árlegs gjalds af jörð til tiltekinna kirkju talin niður fallin, með því að réttarins hafði ekki verið neytt að minnsta kosti um 100 ára bil 175.

Áfrýjun. Sbr. réttarfar.

Mál höfðað fyrir landsyfirdómi a prima instantia samkvæmt sérstöku konungsbréfi 149.

Máli vísað frá landsyfirdómi, með því að héraðsdómur hafði ekki verið birtur ákærða 377.

Fyrirmæli 16. gr. tilsk. 15. ágúst 1832 um það, að upphaf áfrýjunarfrests teljist frá birtingu dóms, ekki talin gilda um úrskurði skiptaréttar 62.

Áfrýjunarfrestur, sem af er tekinn í lögum um sakamál, tekur ekki heldur til opinberra lögreglumála samkvæmt ástæðum þeim, sem færðar eru fyrir afnámi áfrýjunarfrestsins 13.

A gerði fyrir landsyfirdómi kröfu um annað og meira en honum var dæmt í héraði. Með því að hann hafði ekki gagnáfrýjað málinu, urðu þessar kröfur hans ekki teknar til greina 188.

Í máli út af hvalreka hafði því ekki verið hreyft, að hvalurinn hefði verið flutningarhvalur. Sú málsástæða, sem talin var varða staðreynd, en ekki réttarreglu, varð því ekki borin fram í landsyfirdómi 207.

Sönnunargagn, sem ekki var unnt að bera fram í héraði, talið rétt að hafa uppi í landsyfirrétti leyfislaut 49.

Ný skjöl þarf ekki að sýna gagnaðilja á heimili hans, er máli

er áfrýjað, eins og boðið er um hæstarétt (Danmerkur) í opnu bréfi 12. maí 1784, með því að það á einungis við hæstarétt og hefur ekki tíðkapt í landsyfirdómi 137.

Staðhæfing um málsatvik, sem ekki er mótmælt í héraði, verður ekki andmælt að gagni í æðra dómi 49.

Nýtt skjal lagt fram í yfirdómi ekki tekið til greina gegn réttarkröfu gagnaðilja 291.

Krafa, sem fyrst kom fram í landsyfirdómi, ekki tekin til greina 265.

Í héraði voru A og B ásamt fleirum ákærðum í opinberu máli dæmdir til skaðabótagreiðslu in solidum. Í landsyfirdómi var B sýknaður af frekari ákærum réttvísinnar. Sagt, að dóminum yrði ekki breytt að þessu leyti, með því að honum var ekki áfrýjað, um hina, enda þótt dómur landsyfirréttar um sýknu B hafi í för með sér sýknu hans af skaðabótakröfunni 320.

Það ekki látið neinu varða í opinberu máli, þótt héraðsdómari léti ekki fylgja dómsgerðum málsins dómsgerðir í fyrra opinberu máli á hendur ákærða eða dómsgerðir yfirréttar, þar sem málinu var vísað frá yfirdómi, en dómara var bent á að láta þessi gögn fylgja dómsgerðum til hæstaréttar, ef málinu yrði skotið þangað 407.

Almennt hættubrot.

Maður dæmdur eftir grundvallarreglum laga, einkum D. L. 4-1-10 og 30. gr. tilsk. 4. okt. 1833, fyrir skurð á legustreng skips, er hættulegt mátti verða, einkum í hvassviðri 329.

Barnsfæðing í leyni.

Kona dæmd fyrir barnsfæðing í leyni 159.

Kona fæddi barn án þess að leita aðstoðar annara manna. Lík barnsins fannst í rúmi hennar dautt. Ekki þótti sannað, að hún hefði fargað barninu, og hvorki D. L. 6-6-7 né 6-6-8 þótti eiga við. En með því að hún hafði farið óforvaranlega að, var henni dæmd refsing eftir álitum (arbitrært) 345.

Kona fæddi barn úti í fjósi um kveld, er hún kvað andvana

fætt og að læknis álit á ófullburða, enda líklegt, að fóstrið hafi alllöngu áður dáið í móðurlífi. Konan ekki talin sek samkvæmt D. L. 6-6-8, en dæmd fyrir svívirðilega og hirðuleysislega meðferð fóstursins bæði við fæðinguna og strax á eftir, með því að hún hafði brennt það 401.

Kona fæddi barn á laun. Skýrsla hennar um það, að barnið hefði fæðzt látið, tekin trúanleg, með því að álit læknis ósannaði það ekki. Konan varð því ekki dæmd eftir D. L. 6-6-8, heldur eftir álitum fyrir óhæfilega hegðun í sambandi við fæðinguna 433.

Blóðskömm.

J ekki talin sönn að blóðskömm með F, enda þótt allt benti til þess, að henni hefði verið kunnugt um samfarir hans við dóttur hennar 8 ára gamla 24. Sbr. 461.

Brotasamlag.

Brot dæmd saman og refsing ákveðin sameiginleg fyrir þjófnað og eignarspjöll 329.

F var bæði sannur að sök um blóðskömm, samfarir við 8 ára gamalt stúlkubarn og margítrekaðan hórdóm. J sek um blóðskömm og hórdóm. Refsing fyrir hörbrotin talin felast í refsingu fyrir hin brotin 24.

A ákærð bæði fyrir barnsfæðing í leyni og legorð framið þriðja sinni. Með tilvísun til ákvæða löggjafarinnar þótti verða að dæma sérstaka refsingu, sektir, fyrir legorðsbrotið 345.

Samskonar um lausamennsku og legorðsbrot 351.

Refsing mælt í sama máli fyrir hór og hlutdeild í barnsfæðingu í leyni 401.

Maður dæmdur í sama máli fyrir þjófnað og flakk, og refsing fyrir flakkið talin falin í refsingunni fyrir þjófnað 443.

Byggingalög.

Z setti timburhæð ofan á hús sitt, í stað torfbaks og reisi-fjalar, án þess að hreyfa við viðum þess eða lögun annars, og án tilkynningar til byggingarnefndar eða leyfis hennar. Talið, að hann hefði ekki gerzt sekur við ákvæði opins bréfs 29. maí 1839 332.

Dómar. Sbr. dómarar, réttarfar.

Máli vísað frá landsyfirdómi með úrskurði 205.

Héraðsdómur í opinberu máli ómerktur vegna þess að áður var kveðinn upp óhaggaður dómur um sakarefnið 353.

A dæmt að greiða B „fullt andvirði“ hvals, er rekið hafði á tilteknum stað tiltekinn dag, að frádregnum vanalegum skurðarhluta og öðrum jafn nauðsynlegum gjöldum 188.

A dæmt að greiða B andvirði sauðkinda, er B hafði lagt í bú hans, að frádregnu andvirði þess, er A hafði lagt af mörkum til B, hvort tveggja eftir mati óvilhallra manna 181.

A dæmt að greiða B 10000 rbd. „eða svo mikið þar af, reiknað hlutfallslega að bótum til“, af því salti, „sem ekki hefði verið af hendi látið, 2 rbd. 16 sk. fyrir hverja tunnu, þó ekki yfir 10000 rbd.“ 49.

Dómarar.

Þinghald utan lögboðinna tíma í landsyfirdómi er dómendum talið heimilt, og stefndi á ekki rétt til frávísunar máls, þótt honum hafi verið stefnt fyrir dóm á þeim tíma 1.

Þinghald rannsóknardómara utan umdæmis síns sætir aðfinningu, en er þó ekki ómerkt 275.

Héraðsdómari dæmdur til sektar fyrir óhæfilegan drátt á sakamáli 24.

Héraðsdómari sektaður fyrir ummæli í dómi, er dómendur landsyfirréttar töldu móðgandi í sinn garð, og fyrir það, að hann hafði ekki látið í té vottorð um sökunaut, er yfirdómur krafðist og honum mátti auðvelt vera að útvega 36.

Héraðsdómari sektaður fyrir óhæfilegan drátt og framkvæmdaleysi um rannsókn og meðferð opinbers máls 83.

Héraðsdómara dæmt að greiða sekt fyrir drátt á opinberu máli og hluta af sakarkostnaði 105.

Dómur og málsmeðferð lögregluréttar ómerkt og máli vísað heim, en dómara dæmt að greiða allan kostnað af áfrýjun málsins 21.

Dómari ekki gerður ábyrgur fyrir dómstörf sín, með því að áfrýjunarfrestur var liðinn, enda hafði honum ekki verið stefnt til ábyrgðar 240.

Málskostnaði létt af héraðsdómara, er landsyfirrétður hafði dæmt á hann (hrd.) (Sjá Dómas. IV. 388—411) 469.

Í ómerkingarmáli sakir glapa héraðsdómara varð honum ekki dæmd greiðsla áfrýjunarkostnaðar, með því að honum hafði ekki verið stefnt „til að standa til rétta“ 227.

Dómara talið skylt að leiðbeina ex officio um tiltekið atriði, ef hann sá, að þess var þörf. En með því að ekki varð full-
yrt, að hann hefði vitað um það atvik, er máli skipti og
upplýsa þurfti, var hann, sem var stefnt til ábyrgðar, sýkn
dæmdur 291.

Dómari sneiddur fyrir það, að hann hefði ekki kynnt sér
fyrirmæli, er hann skyldi hafa farið eftir 407.

Dómari tók aldrei opinbert mál berum orðum til dóms. Þetta
var þó ekki talið skipta máli, enda voru aðiljar við dóms-
uppsögn staddir og gerðu engar athugasemdir við gerðir
dómarans, enda enginn beðið tjón af þeim 13.

Mál út af rekarétti dæmt með meðdómsmönnum 78.

Fundið að því, að dómari í opinberu máli hafði látið vitni
eiðfesta skýrslur sínar án viðurvistar sökunautar og tekið
eið af vitnum án nokkurrar nauðsynjar 256.

Fundið að eiðfestingu vitna og of skjótri ákvörðun um máls-
höfðun 265.

Í ályktun landsyfirdóms um skyldu héraðsdómara til öflunar
nýrra upplýsinga í opinberu máli var honum einnig boðið
sérstaklega að gera grein fyrir drætti þeim, sem orðið
hafði á málinu 96.

Ummæli dómara um lasleika sinn til réttlætningar drætti á
máli ekki tekin gild, með því þau væru ósönnuð 83.

Fundið að því, að héraðsdómari hafði neitað konu um útgáfu
gagnstefnu, með því að sakarefni hennar væri aðalmálinu
óviðkomandi, og vanrækt að leiðbeina aðilja 240.

Í máli á hendur aðstoðarpresti, er kærður var til refsingar
fyrir það, að hann hafði gefið saman mann, sem bundinn
var öðru hjónabandi, og ekki gætt þess að heimta lögmaelt
skilríki, hafði tiltekinn sýslumaður að boði amtmanns var-
ið prestinn í héraði. Sýslumaður þessi ekki þess vegna tal-

inn óhæfur til að fara með og dæma tvíkvænissök á hendur manninum 83.

Dómstólar og framkvæmdarvald.

Landsyfirdóminn talið breyta vald til þess að meta skipun amtmanns um það, að með tiltekið mál skuli fara sem opinbert lögreglumál 13.

Dómstólum ber ekki vald til að úrskurða um lögmæti skipunar amtmanns til konu um að fara burt af tilteknu heimili vegna „hneykslanlegrar sambúðar“ við mann þar 223.

Dómstólum ber ekki að dæma um ástæður framkvæmdarvalds til veitingar gjafsóknar 240.

Eiður.

Maður dæmdur til sekta, nema hann synjaði fyrir það með eiði sínum, að hann hefði veitt konu tiltekinn áverka 153. Vitnaskýrsla í opinberu máli var eiðfest án viðurvistar sökunnautar og talsmanns hans og ómerkt af þessum ástæðum 256.

Eignareiddtaka fram farin án viðurvistar sökunnauts eða svaramanns hans ómerkt 275.

Eignareiddur þess, er telur sér stolinn hlut, ekki talinn næg sönnun um stuld og eignarrétt 235.

Eignarspjöll.

Maður dæmdur fyrir skurð á legustreng skips 329.

Embættisbrot.

Aðstoðarprestur gaf saman brúðhjón án þess að krefjast lögmæltra skýrslna um meinbugi o. fl. og var fyrir það dæmdur til sekta 466.

Erfðir.

A var faðir M og N. Í dánarbúi M, sem skuldaði A peningaupphæð, lét hann leggja sér út með samþykki aðilja jörð til greiðslu skuldarinnar. Þegar A dó, varð deila um það

milli erfingja M og N, hvort jörð þessi skyldi eingöngu falla í arfahlut erfingja M eða skiptast milli erfingja beggja, eins og aðrar eignir hins látna. Þrátt fyrir ýmis vafaatriði í sambandi við útlagningu þessa, var talið, að jörðin hefði orðið eign A og skyldi koma til skipta, eins og aðrar eignir hans, milli erfingja M og N 448.

Fasteignamál.

Mál um rekaréttindi dæmt með meðdómsmönnum, uppdráttur gerður af rekasvæðinu og áreið á það gerð 78.

Mál til skipta lands milli fasteigna eftir jarðadýrleika talið eiga að sæta meðferð héraðsdómara og meðdómsmanna 291.

Deila um hjall eða hjallstæði og land umhverfis o. fl. ítaksréttindi ekki talin þurfa að sæta meðferð meðdómenda, með því að hvorugur aðilja hafði gert athugasemdir þar um 304.

Flakk.

Maður dæmdur fyrir flakk, en refsing falin í refsingu fyrir þjófnað 443.

Forsendur.

Það ekki talið veita A, B og C, sem voru formenn á útvegi T, rétt til að fara burt fyrir vertíðarlok, þótt betur kynni að fiskast í öðrum veiðistöðvum 2.

Frávísun. Sbr. áfrýjun, réttarfar.

Máli vísað frá hæstarétti 463.

Sök um ólöglega lausamennsku, er sameinuð var þjófnaðarsök, vísað frá landsyfirdómi 90.

Máli vísað frá landsyfirdómi, með því að öllum aðiljum þess hafði ekki verið stefnt 139.

Máli vísað frá landsyfirrétti vegna þess, að málflytjandi áfrýjanda þótti ekki hafa sannað umboð sitt til að flytja málið 205.

Héraðsdómur hafði ekki verið birtur ákærða, og var málinu því vísað frá landsyfirdómi 377.

Máli vísað frá landsyfirdómi, með því að dómsgerðir voru ekki lagðar fram 62.

Máli vísað frá landsyfirdómi, með því að stefna var ekki birt á lögheimili stefnda, auk annara galla 439.

Máli vísað frá yfirdómi um suma aðilja, með því að umboð til flutnings málsins frá þeim aðiljum skorti 448.

Ef refsímál er ranglega höfðað af ákærvaldinu, þá er það talið valda sýknu, en ekki frávísun 13.

Kröfu um frávísun hrundið, er byggð var á því, að stefnt var til þinghalds utan þeirra tíma, er landsyfirréttdómendum var lögskýlt að heyja dómþing 1.

Frávísunarkröfu, sem reist var á því, að landsyfirdómsstefnan var gefin út í nafni „tilskipaðra“ í landsyfirréttnum, en ekki í nafni justitiarii og assessora, hrundið 227.

Gagnkröfu vísað frá dómi, með því að sátta hafði ekki verið leitað um hana 2.

Frestir.

Málflytjanda talið hafa verið unnt að nota áður veitta fresti til þess að koma að vitnaskýrslum, og var því neitað um meiri frest 2.

Synjað um frest til að sanna málflytningsumboð, með því að málflytjandi hafði þegar haft nægilegt tækifæri til þess 205.

Málflytjanda veittur frestur til að sanna umboð sitt 432.

Frestur veittur ólöglærðum aðilja til að ráðfæra sig við lögfræðing, sem skipaður hafði verið talsmaður hans, en flutt hafði sig í fjarlæga byggð, eigi talinn hafa verið ranglega fenginn, og aðili því ekki talinn hafa misnotað gjafsóknarleyfi sitt 448.

Fundið fé. Sbr. þjófnæður.

Í sjóbúð, þar sem A hafðist við, tók hann hærupoka gamlan, sem annar maður átti, og hann kvaðst hafa ætlað að skila, er eigandi gæfi sig fram. Ríkisvaldið ekki talið eiga sókn þessa máls 283.

A játaði sig hafa fundið á viðavangi teskeið, sem hann lýsti

ekki, og vigtarlóð fannst í vörzlum hans, sem hann hafði ekki lýst eða komið til skila. Dæmdur fyrir ólóglega meðferð fundins fjár 337.

Gagnsakir.

Formennirnir A, B og C sóttu í einu máli formannskaup sitt. Útgerðarmaður höfðaði þá gagnsök á hendur þeim til greiðslu skaðabóta fyrir samningsrof 2.

Kröfur út af skiptum við verzlunarstjóra sjálfan ekki taldar verða notaðar til skuldajafnaðar við kröfur verzlunareigandans fyrir útteknar vörur í verzluninni, með því að telja mátti eftir flutningi málsins, að gagnkröfuhafi viðurkenndi það, að sækjandi aðalkröfunnar væri raunverulegur eigandi verzlunarinnar, en ekki forstöðumaður hennar 124.

Sakarefni ekki lagt til sátta. Héraðsdómur um það því ómerktur 304.

Gertæki.

Að tilhlutun J hóf A byggingu býlis í landi, sem talið var til annara manna jarða. Eftir skipun hreppstjórans og eftir að A var árangurslaust beðinn að hætta verki sínu, fluttu nokkrir bændur föggur A aftur þangað, sem hann átti áður heima. Bændurnir voru sýknaðir af kæru réttvísinnar, með því að verknaður þeirra yrði hvorki metinn rán né hervirki. Hreppstjórinn var og sýkn dæmdur af kæru réttvísinnar, með því að hann hefði ekki skipað framkvæmd verknaðar, er slíkri ákæru gæti sætt 313.

A gaf út ávísun á innstæðu B, sem skuldaði honum 1 rbd., og fékk hann þannig greiddan. Brotið ekki talið skjalafals, með því að engin sviksemi var í tafli, en talið, að A hefði ólóglega tekið sér rétt sinn sjálfur 412.

Gjafsókn. Gjafvörn. 78, 114, 137, 205, 207, 240, 304, 448.

Andstæðing gjafsóknarhafa, sem vann mál sitt í öllum aðalatriðum, dæmt að greiða málflutningskaup skipaðs tals-

manns gjafsóknarhafans og réttargjöld þau, er hann hefði átt að greiða, ef málið hefði ekki verið gjafsóknarmál 114.

Gæzluvarðhald.

Fundið að því, að rannsóknardómari hafði ekki haft kærða í gæzluvarðhaldi 83.

Talið rétt að taka það til greina, er refsing var ákveðin, að sökunautur hafði verið í varðhaldi ogjárnum um tíma 100.

Óvenjulega strangt gæzluvarðhald, stundum í járnum, talið eiga að lækka refsingu 443.

Hefð.

Sagt, að fyrirmæli N. L. um hefð hafi ekki verið lögleidd hér „berum orðum“. En með skírskotun til 16. gr. erindisbréfs biskupa 1. júlí 1746 var afgjaldaskylda af jörð talin niður fallin, með því að réttarins hefði ekki verið neytt að minnsta kosti 100 ár 175.

Ítaksréttur talinn niður fallinn vegna þess að hann hafði ekki verið notaður langa tíma 304.

Fyrirsvarsmenn jarðar höfðu hagnýtt sér smáreka á tiltekinni fjöru um 200 ár. Því landi var rekinn því talinn fylgja, enda studdu það önnur gögn 137.

Deila var um rekarétt klausturs annars vegar og kirkna tveggja hins vegar. Máidagar reyndust ósamhljóða og máttu því ekki ráða úrslitum. Vitnisburðir elztu manna um notkun rekans lagðir til grundvallar, og kirkjunum dæmdur rekaréttur, með því að fyrirsvarsmenn klausturs hefðu ekki hagnýtt sér hann, nema einungis tvisvar sinnum frá 1765 til 1830 og að líkindum án vitundar fyrirsvarsmanna kirknanna 78.

Hjónaband.

Bóndi talinn hafa vald til að krefjast áfrýjunar opinbers máls fyrir hönd konu sinnar, sem dæmd hafði verið með honum til greiðslu málskostnaðar, en hann var talinn löglegur fjárhaldsmaður hennar 337.

Hjónin A og B gerðu samning um fjárskipti áður en þau

skildu að borði og sæng. Eftir lögskilnað þeirra krafðist konan helmingaskipta á fasteignum þeirra, eins og lausafénu, enda þótt henni hefði í samningnum verið ánafnaðar tilteknar jarðir til „forsorgunar“. Þetta ekki talið því til fyrirstöðu, að konan fengi helming allra fasteigna þeirra eða jafnvirði þeirra, með því að venjulegt helmingafélag hafði verið með hjónum 381.

Hlutdeild.

Tveir menn sakaðir um viðtöku stolinna peninga af þjófi ekki taldir sannir að sök, þrátt fyrir sterkar líkur 90.

Kona alsýknuð af ákæru um hilmingu með manni sínum, enda þótt hún játaði sig hafa haft grun um óráðvendni hans 337.

Maður sýknaður af frekari ákærum réttvísinnar fyrir það að hafa hvatt annan mann til að stela korni 194.

Maður dæmdur fyrir hlutdeild í fæðing barns, er hann taldist faðir að, í leyni og meðferð líksins 401.

A var dæmd 10 vandarhagga refsing fyrir ólöglega lausamennsku, og B var dæmd sektarefsing fyrir hýsingu hans 257.

Tveir menn dæmdir fyrir þjófnað og hlutdeild þar í 100.

Foreldrar pilts eins dæmdir meðsekir honum um hlutdeild í stuldi hans, móðir fyrir hvatning og hagnýting, en faðirinn fyrir að leggja launung á þýfið 258.

Hneykslanleg sambúð.

Amtmaður hafði boðið Þ að víkja af heimili G vegna hneykslanlegrar sambúðar við hann. Óhlýðni við boð þetta látið varða 10 vandarhagga refsingu 36.

Kona dæmd öðru sinni fyrir óhlýðni við skipun amtmanns um burtför af tilteknu heimili vegna hneykslanlegrar sambúðar við mann þar. Maðurinn sýknaður, með því að hann var ekki nefndur í skipun amtmanns og hafði ekki tálmað burtför konunnar 223.

Hórdómur.

Með samförum hvort með öðru gerðu F og J sig sek um hór-dóm, er bæði voru eigingift. Refsing fyrir hórbrót F var látin felast í refsingu hans fyrir blóðskömm og samfarir við 8 ára gamalt stúlkubarn. J var dæmd hýðing eftir álitum fyrir hórbrót sitt, enda þótt það væri fyrsta brot, sakir refsihækkunarástæðna 24. Sbr. 461.

Hreppstjórar.

Hreppstjóri talinn eiga laun fyrir uppskrift búa samkvæmt ákvæðum um aukatekjur. Landsyfirdómur leiðréttir skekkju í því efni 114.

Hreppstjóri sagður hafa verið skyldugur til að veita bændum liðsinni til að hefta óheimila bæjargerð á landi þeirra, og að bændur nokkrir, sem fluttu föng mannsins af landinu, taldir skyldir að hýðnast skipun hans 313.

Afskipti af ólöglegri lausamennsku hreppsbúa 357.

Manni dæmd réttmæt tálmun þjófaleitar hjá sér, með því að hvorki hreppstjóri né annar valdsmaður stóð fyrir henni 361.

Hreppstjóri, sem hafa átti eftirlit með rækslu laga um friðun æðarvarps, talinn hafa sjálfur brotið þau lög, og það talið til refsisherðingar 364.

Maður dæmdur til hýðingar fyrir andstöðu og móðganir við hreppstjóra, er hann var að gegna starfi sínu 202.

Húsleit.

Húsleit (þjófaleit) framkvæmd til að leita að stolnum munum 256.

Stolið segldúksstykki finnst í vörzlum sakbornings 121.

Manni talin réttmæt tálmun þjófaleitar hjá sér, með því að hvorki hreppstjóri né annar valdsmaður stóð fyrir henni 361.

Ítrekun.

Maður, sem áður hafði verið dæmdur af hæstarétti fyrir einfaldan þjófnað, varð nú sekur um sauðapjófnað. Hann er

dæmdur fyrir ítrekaðan þjófnað, en að því fundið, að hér-
aðsdómari hafði dæmt hann fyrir „annað sinn framinn
sauðapjófnað“ 111.

A hafði tvívegis hlotið dóm fyrir þjófnað, en nú stal hann
þriðja sinni. Með fyrsta dóminum var honum ekki dæmt
reglulegt þjófnaðarstraff, heldur fyrir „misbrot gegn pólití-
lögunum“, og var talið, að því bæri nú einungis að dæma
hann fyrir þjófnað framinn öðru sinni, en ekki þriðja
sinni 169.

E, sem áður hafði verið dæmdur fyrir sauðapjófnað, nú
dæmdur fyrir stuld á segldúksstykki 121.

Maður dæmdur fyrir þjófnað framinn öðru sinni 407.

Maður saksóttur fyrir fimmta sinni framið lausaleiksbrot
375.

A dæmd fyrir legorðsbrot framið þriðja sinni 345.

Kona dæmd öðru sinni fyrir óhlýðni við boð amtmanns um
burtför af tilteknu heimili vegna hneykslanlegrar sambúð-
ar við mann þar 223.

Refsing fyrir margítrekað hörbrot talin felast í þyngri refs-
ingu fyrir blóðskömm. Refsing fyrir fyrsta sinn framið
hörbrot dæmd eftir álitum hýðing vegna sérstaklega ríkra
refsihækkunarástæðna 24.

Ítök.

Samkvæmt máldaga, alþingisdómi frá 1579, vísitazíum, lög-
festu og jarðaskrá eins eiganda átti Skarðskirkja hjall eða
hjallstæði í Bjarneyjum. Lögfestan, vísitazíur og jarð-
skráin ekki taldar nýtileg sönnunargögn um það, að nokk-
ur slíkur hjallur eða hjallstæði hafi til verið eða í notkun,
þegar þær voru gerðar. Tilkallsmaður fékk ekki sannað,
að hann hefði neytt réttarins eða hans hefði verið neytt
langa tíma, og var gagnaðili því sýkn dæmdur af þeirri
kröfu hans eftir grundvallarreglu D. L. 5-5-3 og N. L.
5-5-5 304.

Kirkja átti rétt til búðarstöðu í verstöð á annars manns
landi. Þessi réttur talinn fela í sér þau landsnot, sem full

notkun búðarstöðunnar heimtu, svo sem skipsuppsátur og hæfilegt land umhverfis búðina 304.

Deilt um hvalreka á landi, er Hóladómkirkja hafði átt áður en jarðir stólsins voru seldar 207.

Ítak talið niður fallið, er ítakshafi varð eigandi ítakslands, og vaknaði eigi upp, er hann seldi af nýju landið 471.

Deilt um andvirði hvals, er rak á landi klausturjarðar, sem kirkja var talin eiga rekaítak í. Ekki var dæmt um reka-réttinn beinlínis, heldur um eignarrétt að hvalnum 188.

Deilt um smáreka á Hraunsskeiði, og rekinn dæmdur Hrauni, en af Arnarbæliskirkju í Ölvesi 137.

Játning og skýrslur aðilja. Sbr. málflutningur, réttarfar.

A, B og C höfðu ráðizt formenn hjá T. Þeir fóru burt fyrir vertíðarlok og töldu sig hafa haft til þess heimild, með því að það hefði við gengizt þrjár undanfarnar vertíðir með samþykki T. Einn formannanna komst svo að orði í einkabréfi til T, að hann hefði ekki viljað gefa þá lausa að þessu sinni fyrir vertíðarlokin. Þar með var talið játað, að þeir hefðu farið burt í óleyfi útgerðarmanns 2. Sbr. 463.

A hafði undirritað visitazíu kirkju, er hann átti, þar sem getið var ítaks, er önnur kirkja ætti í land kirkju hans. Þessi undirskrift var ekki talin bindandi játning um tilvist ítaksins 304.

Aðili hafði í bréfi viðurkennt stefnuvottana rétta, og var því frávísunarkrafa vegna galla á stefnubirtingu ekki tekin til greina 381.

Sökunautur kvaðst hafa hirt segldúksstykki til að skila eiganum því, en það hafi orðið í undandrætti fyrir sér af gáleysi og heimsku. Þessi skýrsla ekki tekin til greina, með því að ýmis atvik veiktu hana, svo sem synjun hans um vörzlu stykkisins, er þess var leitað hjá honum 121.

Játning A, sem var vanfær og sat í varðhaldi, um það, að hún hafi kvalið gamla konu í mat og með illu atlæti til þess að flýta fyrir dauða hennar, ekki talin ráða úrslitum, enda

afturkölluð, með því að ýmislegt annað benti til þess, að ekki skyldi taka mark á henni 197.

Talið varhugavert að leggja játningu sökunautar til grundvallar dómi, með því að ekki var fullreynt, hvort hann hefði fullskilið skýrslu vitnis, sem var á dönsku og hann hafði fallist á 119.

Skýrsla konu, sem fæddi barn í leyni, tekin til greina, um að barn hafi fæðzt andvana eða látist í fæðingunni, með því að önnur gögn ósönnuðu hana ekki 401, 433.

Afturköllun játningar um stuld eigi tekin til greina, með því að sökunautur gerði játninguna óneyddur og ýmis atvik studdu hana 283.

Afturköllun játningar sökunautar ekki talin takandi til greina 256.

Kirkjueignir. Sjá ítök, reki.

Lausamennska.

Kona dæmd fyrir ólöglega lausamennsku 351.

A dæmdur fyrir ólöglega lausamennsku til 10 vandarhagga refsingar og B í sekt fyrir hýsingu hans 357.

Legorðsbrot.

A dæmd fyrir legorðsbrot framið þriðja sinni 345.

R dæmd fyrir fjórða sinni framið legorðsbrot 351.

Sökunautur, sem sakaður var um fimmta sinni framið lausaleiksbrot, var sýkn dæmdur, með því að hann hafði gengið að eiga barnsmóður sína, áður en hann var saksóttur í héraði 375.

Leiðbeiningar dómara.

Fundið að því, að héraðsdómari hefði ekki leiðbeint konu til að gæta réttar síns í dómsmáli 240.

Fundið að skorti á leiðbeiningum dómara í einkamáli, er ólög-lærðir aðiljar fluttu 355.

Dómara talið skylt að leiðbeina aðilja ex officio, ef hann hefði vitað um tiltekna staðreynd, sem málið valt á 291.

Líkamsáverkar.

Maður dæmdur til sektar, nema hann synjaði með eiði fyrir það, að hann hefði veitt konu tiltekinn áverka 153.

Líkur. Sbr. sönnun.

Orð og gerðir aðilja í skiptum hans við gagnaðilja sinn taldar sýna það, að hann viðurkenni þá skyldu sína til að láta hann fá tiltekið magn ákveðinnar vöru 49.

T, sem var orðinn skuldugur verzlun einni, sem S veitti forstöðu, var með ýmsum aðgerðum talinn hafa viðurkennt rétt N, sem tjáðist eigandi verzlunarinnar, til skuldarinnar og heimtu hennar 124.

F sýkn dæmdur af kæru um nauðgun og J af kæru um blóðskömm, enda þótt mjög sterkar líkur væru til þess, að F hefði nauðgað 8 ára gamalli dóttur J, og að hún hefði vitað um það áður en hún hafði samfarir við F 24.

Maður sakaður um stuld á píski, er fannst í vörzlum hans. Hann kvaðst hafa fundið pískinn og ekki farið dult með. Hjá sama manni fannst þófablað, sem enginn annars gat þó með vissu helgað sér. Þessar og ýmsar fleiri líkur ekki taldar nægja til refsidóms 105.

A og B grunaðir um að hafa þegið stolna peninga af þjófnum og hvatt hann til verknaðarins. Enda þótt kunningskapur hans og þeirra benti til sektar þeirra og þeir gætu ekki gert fullnægjandi grein fyrir peningaráðum sínum eftir framkvæmd brotsins, voru þeir sýknaðir af frekari ákærum réttvísinnar 90.

A hirti sauð í skilarétt og rak heim með fé sínu og í haga. Sauðurinn drapst í haganum nokkru síðar. Ekki þótti sannað, að A hefði ætlað að slá eign sinni á sauðinn, enda þótt ýmislegt benti heldur til þess 320.

Sauðarhöfuð fannst í vörzlum A, og sór B, að það væri af sauð, er hann kvaðst hafa átt, sem honum væri horfinn án vilja hans og vitundar. Auk þess bar A ekki saman við sjálfan sig um það, hvernig hann væri að sauðnum kominn. Var ekki talin fram komin nægileg sönnun til þess að dæma

A þjófsnaut samkvæmt D. L. 6-17-10, og hann var því sýknaður af frekari ákærum réttvísinnar 186.

A markaði lamb annars manns undir mark sitt í réttum. Hann bað aðra leyna því, bauð eiganda borgun fyrir markspjöllin og hélt lambinu lengi eftir að hann vissi sig hafa heimt öll sín lömb af fjalli 235.

A og B gistu hjá T og sváfu í sama rúmi. Um morguninn kvaðst A hafa skilið eftir buddu með peningum í undir koddanum. B kom upp í herbergið um daginn og lagði sig upp í rúmið til svefns. Þerna T, sem tók til í herberginu um morguninn, kannaðist við það, að hún hefði orðið buddunnar vör og stungið henni undir koddann, en B kvaðst ekki hafa orðið hennar var. Ekki taldar fram komnar nægar líkur til að dæma B sannan að töku buddunnar, enda gerði hann fullnægjandi grein fyrir peningaeign sinni fyrir og eftir þenna atburð 265.

Sauðarhöfuð með marki annars manns fannst í vörzlum manns. Þetta í sambandi við önnur atvik ekki talið nægilegt til að dæma aðilja fyrir þjófnad eða hilmingu, og hann var því sýknaður með öllu 295.

Ýmsir munir fundust í vörzlum A, sem margar líkur aðrar bentu til, að hann hefði tekið ófrjálsri hendi, en ekki var þó talin komin fram næg sönnun til þess að kveða upp refsidóm yfir honum 337.

Bóndi, sem kærður var fyrir ófrjálsa töku kinda, meinaði gangnaforingja aðgang að fjárhúsi sínu. Þetta ekki talið fella neinn grun á bónda, sem ekkert hefði aðhafzt ólöglegt með andstöðu þessari 248.

Skoðun læknis á barnslíki, er móðirin hafði fætt í leyni, leiddi í ljós líkur fyrir því, að barnið hefði fæðzt með lífi, en líkur gegn því, að það hefði sætt ofríkisfullri meðferð. Það, að ekkert slím fannst í munni eða nös, þótti staðfesta sögn móðurinnar um það, að hún hefði hreinsað vit þess 159.

Þ var kærð fyrir það að hafa viljandi flýtt fyrir dauða gamallar konu, sem hjá henni var, með sulti og illu atlæti. Álit manna, er skoðuðu líkið, studdi þetta fremur, en álit land-

læknis um matarskammtinn og krufning læknis á líkinu með öðru fleira benti heldur til hins gagnstæða 197.
 Ekki taldar nægar líkur til þess, að kona, sem ól barn án þess að leita aðstoðar annara, hefði viljandi fyrirfarið barninu, sem fannst dautt í rúmi hennar 345.

Lög. Lögskýring.

Talið, að þinglýsing dansks lagaboðs hér á landi, sem ekki er berum orðum lögboðið hér, sé ekki nægileg til þess að beita því hér 49.

Dæmt eftir óbirtu refsilagaboði, er mælti vægari refsingu fyrir brotið en eldri lög gerðu 275.

Talið óheimilt að dæma eftir refsilagaboði, sem herðir refsingu og ekki hefur verið birt á íslenzku máli á manntalsþingi sökunautar 272, 275.

Brot framið áður en tilsk. 24. jan. 1838 kom til framkvæmda, dæmt eftir eldri lögum 90, 100.

Opið bréf 12. maí 1784, sem einungis var gefið handa hæstarétti Danmerkur, ekki talið hafa náð hér gildi og ekki eiga við málsmeðferð fyrir landsyfirdómi, enda andstætt réttarvenjum hans 137.

Nokkrir menn dæmdir til sekta fyrir brot, sem talið var ólög-ákveðið, eftir analógíu konungsúrskurðar 17. júlí 1816 um friðun æðarvarps og selveiði 165.

Banni tilsk. 5. sept. 1794 við skottulækningum talið varlega beitandi hér á landi sakir læknafeðar og strjálbýlis, enda mundi mörgum beinlínis fyrirmunað að leita sér hjálpar í veikindum, ef banninu væri stranglega fylgt 369.

Tilsk. 21. des. 1835 V talin rétt skilin svo, að með mál um brot gegn boði amtmanna til samvistarslita karls og konu eigi að fara að hætti sakamála, og að „tiltale ved Domstolene“ eigi eftir venjulegri lagamálvenju ekki við lögreglu-dóm 21.

Skýrð ákvæði opins bréfs 29. maí 1839 um byggingarnefnd í Reykjavík 332.

Talið, að konungsúrskurður 21. júlí 1808 hafi ekki breytt hinum gildandi lagaboðum um æðarvarp, enda þótt svo
 d

segi í A. g. í tillögum nefndar, sem konungur samþykkti, að hvatning manna til fuglaveiða taki ekki til veiðar æðar-fugls 364.

Ákvæði 16. gr. tilsk. 15. ágúst 1832 um upphaf áfrýjunarfrests frá birtingu dóms ekki talin taka til úrskurða skiptaréttar 62.

Opið bréf 25. jan. 1816, sem nemur úr lögum áfrýjunarfrest í sakamálum, tekur samkvæmt ástæðum sínum einnig til opinberra lögreglumála 13.

Það var talið samkvæmt „hlutarins eðli“, að Hóla­kirkja héldi eftir sölu stólsjarðanna rekaítaki í eina hinna seldu jarða, með því að hún hefði eignast ítaksréttinn áður en hún hafði öðl­ast eignarrétt á sjálfri jörðinni, enda skáru engin gögn úr um sakarefnið 207.

Hæstiréttur komst að gagnstæðri niðurstöðu 471.

Dæmt eftir grundvellarástæðum laga og með hliðsjón af tilteknum lögum 320, 345, 401, 433.

Dæmt eftir analógíu laga 159.

Ákvæði 24. gr. reglugerðar 8. jan. 1834 um stjórn fátækra­málefna, er býður, að afbrot gegn þeirri löggjöf skuli „meðhöndlast og dæmast við pólitiréttina“, ekki talin eiga við andstöðu og móðganir við hreppstjóra, meðan hann er að gegna störfum sínum samkvæmt reglugerðinni, heldur skuli fara með slík brot sem almenn sakamál eftir 16. gr. tilsk. 4. okt. 1833 202.

Sagt, að fyrirmæli N. L. um hefð væru ekki lögleidd hér berum orðum 175.

Ítrekunarrefsing eftir 5. gr. tilsk. 20. febr. 1789 fyrir fjórða sinni framinn þjófnað er bundin því skilyrði, að aðili hafi áður verið dæmdur eftir 3. gr. tilsk. fyrir þjófnað þriðja sinni framinn. Með sama hætti er það talið skilyrði fyrir ítrekunarrefsingu fyrir þriðja sinni framinn þjófnað, að aðili hafi verið dæmdur áður eftir 2. gr. tilsk. fyrir þjófnað öðru sinni framinn, því að skilyrðin hljóti að vera hin sömu í báðum tilvikunum, enda þótt það sé ekki berum orðum sagt. Refsing fyrir fyrsta brot aðilja var ekki reglu­leg þjófnaðarrefsing, heldur fyrir „misbrot gegn pólitilög-

unum“, og aðilja bar því nú einungis að dæma ítrekunar-refsingu fyrir þjófnað framinn öðru sinni 169.

Lögræði.

Skiptagerningur ómerktur, með því að ófjárráðum erfingjum, sem bundnir áttu að verða við hann, hafði ekki verið settur fyrirsvarsmaður á skiptafundinum 114.

Málasamsteypa.

Formennirnir A, B og C höfðu ráðizt hjá T. Ágreiningur varð milli T og þeirra um samningsskilmála. Mál á hendur T til greiðslu formannskaups og á hendur þeim öllum til greiðslu skaðabóta vegna óheimillar burtfarar sótt í einu lagi 2.

Nokkrir menn höfðu gerzt sekir um óheimilt dráp fýlunga í Vestmannaeyjum. Mál á hendur þeim öllum höfðað sam- an, enda þótt ekki sjáist, að samband hafi verið milli verkn- aðar þeirra 165.

22 menn sóttir saman fyrir óheimila æðarfuglaveiði, enda þótt ekki verði séð, að samband hafi verið milli athafna þeirra, sem þeir voru kærðir fyrir 364.

Tveir menn sóttir saman fyrir skottulækningar, enda þótt ekkert samband væri milli athafna þeirra 369.

Málflutningsumboð.

Talið, að skipaður málflytjandi gjafsóknarhafa þurfi einnig sérstaka heimild hans til að flytja málið 428, 448.

Málflutningur.

Of seint komið fram með andmæli gegn umboði andstæðings eftir að hann hefur flutt fram varnir í máli 448.

Málflytjandi, sem lagt hafði mál fyrirvaralaust í dóm, ekki síðar talinn eiga heimtingu á fresti til að hnekkja áður fram kominni ómerkingarkröfu 441.

Frávísunarkrafa, sem kemur fram eftir að sýknu hefur verið krafizt, eigi tekin til greina 49.

Aðili, sem fyrirvaralaust útlistar mál að efni til og krefst

dóms um það, talinn hafa fallið frá andmælum, sem hann hefði mátt hreyfa, um of skamman stefnufrest 78.

Aðilja dæmt að greiða skaða samkvæmt kröfu gagnaðilja, með því að því hafði ekki verið andmælt í héraði, að gagn-aðili hefði beðið það tjón, er hann fullyrti 49.

T hafði gerzt skuldugur við verzlun í Keflavík, sem S veitti forstöðu. N, sem tjáðist eiga verzlunina, heimti kröfuna, en T neitaði aðild hans fyrir landsyfirdómi. Af málflutningi hans og nokkurum öðrum aðgerðum þótti þó mega álykta, að hann hefði viðurkennt rétt N til skuldarinnar og heimtu hennar 124.

Í máli um námssamning voru fullyrðingar annars aðiljans á reiki og ósamræmar innbyrðis, svo að ekki þótti takandi fullt mark á þeim gegn fullyrðingum hins aðiljans, sem einnig þóttu samkvæmari eðli samningsins 181.

Málflytjendur.

Málflytjanda ber að sanna umboð sitt 205.

Með því að leggja athugasemdalaust fram skjal, er einn af fleirum aðiljum, sem málflytjandinn var skipaður fyrir, hafði undirritað, var málflytjandi talinn hafa gert innihald skjalsins að sínu, og frávísunarkrafa sú, er í skjalinu var fram borin, því tekin til greina 149.

Sá, er leggur fram nafnlaust skjal í dóm, verður að bera réttarfarsábyrgð á efni þess 188.

Verjendum sakaðs manns dæmd málsvarnarlaun í héraði, en þau voru felld niður í landsyfirdómi, með því að sökunautur hafði ekki óskað verjanda 111.

Í opinberu máli hafði ólöglærður málflytjandi ekki gert kröfu um málflutningslaun í héraði. Allt að einu var honum dæmd þóknun í yfirdómi, með því að ekki þótti „sann-gjarnt“ að álykta, að hann hefði afsalað sér málflutningslaunum 42.

Skipaður málflytjandi talinn hafa haft heimild til að falla frá andmælum vegna of skamms stefnufrests 78.

Málflytjandi víttur fyrir óviðeigandi orð um dómendur lands-

yfirdóms og áminntur um að gæta sín betur í því efni framvegis 2.

Vítur felldar niður í hæstarétti 464.

Ólöglærðum manni dæmd málflutningslaun í opinberu máli, þótt hann gerði ekki kröfu þar um 248.

Málshöfðun.

Fundið að því, að héraðsdómari hafði höfðað mál fyrir lausaleiksbrott án þess að bera málið undir amtmann 283, 375.

Með því að tiltekin brott voru ekki greind í málshöfðun í héraði, varð ekki lagður dómur á ákærða fyrir þau 159.

Fundið að of skjótri ákvörðun héraðsdómara um höfðun opinbers máls 265.

Réttvísinn ekki talinn eiga saksókn á burtflutningi nokkura muna manns, er hafið hafði bæjargerð í óheimilu landi, með því að verknaður þeirra hefði hvorki verið rán né hervirki 313.

Hreppstjóri stefndi tveimur mönnum til „straffs og bóta“ fyrir ólöglega lausamennsku. Málið var að öðru leyti rekið sæmilega, svo að ekki þótti full ástæða til ómerkingar 357.

A hafði játað sig hafa tekið útslegna ljáspík, er sambýlismaður hans átti, fokhey úr garði svo sem í tvo meisa, er hann fleygði fyrir hesta þeirra beggja, og loks gamlan hærupoka, er hann kvaðst þó hafa ætlað að skila, er eigandi gæfi sig fram. Mál af hendi réttvísinnar ekki talið eiga við, og var aðili því sýknaður 283.

Málskostnaður.

Talið mega dæma greiðslu sakarkostnaðar á hendur sökunaut, enda þótt honum væri einungis stefnt „til áfellis og straffs“, og þótt sækjandi gerði ekki kröfu um greiðslu sakarkostnaðar í landsyfirdómi 233.

Héraðsdómur í opinberu máli ómerktur vegna galla á meðferð af héraðsdómara hendi, en áfrýjunarkostnað skyldi þó greiða úr opinberum sjóði 220.

Opinberu máli skotið til landsyfirdóms og dómur og meðferð

máls ómerkt þar vegna glapa héraðsdómarans. Kostnaður af málskoti því lagður á opinberan sjóð 443.

Ákærði, sem sýkn var dæmdur af frekari ákærum réttvísinnar, þó dæmdur til þess að greiða allan sakarkostnað 90, 105, 186, 194, 197.

Tveir menn, sýknaðir af frekari ákærum réttvísinnar, dæmdir til að borga sakarkostnað in solidum 425.

A dæmdur sekur um lokkun B til rangs framburðar fyrir dómi, en B sýknaður af frekari ákærum réttvísinnar. Áfrýjunarkostnað skyldu þeir lúka að helmingi hvor, og sakarkostnaði í héraði var skipt milli þeirra 320.

Tveir sökunautar, samsekir um þjófnað og hlutdeild þar í, dæmdir til að borga áfrýjunarkostnað að helmingi hvor 100.

Tveir menn saksóttir. Hafði annar með vísvitandi ósannindum valdið málssókn á hendur hinum og varðhaldi. Sá var dæmdur til að greiða málskostnað að mestu leyti og varðhaldsvist hins, en laun talsmanns hins þó greidd úr opinberum sjóði 283.

Hæstiréttur dæmdi þó $\frac{1}{4}$ málskostnaðar á hendur þeim, er sýknaður var 470.

Tveir af 22 kærðum fyrir æðarfuglaveiði dæmdir sekir. Þeim gert að greiða $\frac{1}{20}$ hluta sakarkostnaðar hvorum, „að því leyti þær ídæmdu bætur ekki hrökkva til“ 364.

Annar af tveimur sökunautum, sem báðir voru sýknaðir skil-orðslaust, dæmdur til að greiða hluta sakarkostnaðar, með því að hann hafi gefið réttvísinni ástæðu til málshöfðunar 369.

Í opinberu máli, þar sem sökunautur var ekki talinn sakhæfur, var málskostnaður látinn greiðast úr opinberum sjóði 391.

Í opinberu máli, þar sem sökunautur var sýknaður með öllu, með því að ríkisvaldið ætti ekki sök, var þó $\frac{1}{10}$ hluti málskostnaðar lagður á hann 397.

Gjafsóknarhafi vinnur mál sitt í aðalatriðum. Andstæðingi hans dæmt að greiða málflutningslaun skipaðs talsmanns

hans og réttargjöld þau, er gjafsóknarhafa hefði borið að greiða, ef hann hefði ekki haft gjafsókn 114.

Hrundið kröfu um greiðslu fyrir ferðalög, er einn aðilji taldi sig hafa orðið að kosta vegna áfrýjunar máls. Ekkja og börn hennar ófjárráða, er fengið höfðu gjafsókn fyrir landsyfirdómi og skipaðan talsmann, ekki talin eiga að fá nokkurn málskostnað greiddan hjá andstæðingi sínum, sem var gert að greiða réttargjöld og málflutningslaun skipaðs talsmanns hinna ófjárráðu barna 114.

Í ómerkingarmáli var málskostnaður látinn falla niður, með því að gagnaðiljum, sem voru ólöglærðir bændur, varð ekki kennt um málalok 227.

Manndráp.

Kona, kærð fyrir það að valda dauða gamallar konu með of naumum matarskammti, sýknuð af frekari ákærum réttvísinnar 197.

Mat og skoðun.

Landsyfirdómur leiðréttir skekkju í ákvörðun um þóknun virðingarmanna á eignum dánarbús 114.

Skoðunargerð læknis á barnslíki leiddi í ljós, að barnið var fullburða, líkur til þess að það hefði lifandi fæðzt, en líkur gegn því, að það hefði orðið fyrir ofríkisfullri meðferð 159

Læknir kryfur barnslík og telur það hafa fæðzt fullburða og lifandi 345.

Álit lækna um það, hvort barn hefði fæðzt fullburða og hvort það hefði getað haldið lífi, ef það hefði fæðzt lifandi 401.

Álit læknis um það, hvort barn hafi fæðzt lifandi eða andvana 433.

Læknir, landlæknir og heilbrigðisráð gefa álit um vitundarástand sakbornings 391.

Í máli, þar sem kona var sökuð um það að hafa með ásetningi svelt gamla konu, sem hjá henni var, til þess að flýta fyrir dauða hennar, kom fram álit landlæknis um matar-

skammtinn og vottorð læknis, er krufði lík konunnar, og var af hvoru tveggja að ráða, að hungur hefði ekki dregið hana til dauða. Álit manna, er litið höfðu á líkið, þótti ekki sanna hið gagnstæða 197.

Sex bændur nefndir til að meta það, hvort æðarfugladráp væri skaðlegt æðarvarpi tiltekinnar jarðar. Sagt, að mat þeirra yrði að leggja til grundvallar dómi í málinu 364.

A skyldi kenna B trésmíði og veita honum vist og aðhlynningu á heimili sínu gegn því, að B legði í heimili hans sumarkaup sitt. Eftir fyrsta sumarið rauf A samninginn og var dæmdur til þess að endurgreiða B andvirði þeirra sauðkinda, er B hafði fengið í kaup fyrir sumarvinnu sína, að frádregnu því, er A hafði lagt af mörkum til handa B vegna sumarvinnunnar, og skyldu óvilhallir menn meta hvort tveggja 181.

Meiðyrði.

Það ekki talið til saknæmra meiðyrða, þótt áverka, er A var sóttur til sektar fyrir, væri lýst nokkuð öðruvísi en stefndi taldi rétt vera eða um varð dæmt í áverkamálinu 153.

Maður dæmdur fyrir meiðyrði við hreppstjóra og stefnuvott, er hann var að gegna skylduverkum sínum 202.

Ákærði í opinberu máli sektaður fyrir meiðandi ummæli um héraðsdómara og vitni í málinu 295.

Meinsæri og rangur framburður.

Maður, sem mátti telja sig sakborning og sagði ekki sannleikann allan fyrir dómi, enda þótt honum væri stefnt vitna-stefnu, ekki talinn hafa gerzt sekur við lög, enda leiðrétti hann framburð sinn síðar 223.

A dæmdur sekur um lokkun B til rangs framburðar fyrir dómi, en B þó sýkn dæmdur af frekari ákærum réttvísinnar, með því að ekki þótti öruggt að fullyrða, að hann, sem var ófermdur og einfaldur, kynni full skil á sökinni, og óvíst, hvort hann hefði í raun og veru viljað koma í veg fyrir, að sannleikurinn kæmi í ljós 320.

Námssamningar. Sjá samningar.

Nauðgun.

Ekki talinn sannur að sök um nauðgun 8 ára gamals stúlku-barns, enda þótt barnið bæri glögg merki samfaranna langan tíma eitir 24.

Neyðarréttur.

Gert ráð fyrir því, að neyð geti valdið sýknu eða refsilinin fyrir stuld 111.

Óðalsréttur.

Ekki talið, að samið hefði verið um innlausn á jarðarparti, er lagður var út upp í skuld, enda hefði sá réttur verið horfinn, með því að hans var ekki neytt nógu snemma 448.

Ómerking.

Dómur landsyfirréttar ómerktur í hæstarétti, en undirréttar-dómur í því máli staðfestur 468.

Héraðsdómur í opinberu máli ómerktur, með því að áður hafði verið kveðinn upp óhaggaður dómur um sakarefnið 353.

Héraðsdómur í opinberu máli ómerktur vegna margskonar galla á meðferð máls og undirbúningi 416.

Þingsvitni tekið til upplýsinga í opinberu máli ómerkt, með því að kærði var hvorki viðstaddur né heldur hafði honum verið settur svaramaður 45.

Eiðfesting vitnaskýrslu í opinberu máli ómerkt, með því að hvorki sökunautur né talsmaður af hans hendi var við eiðfestinguna staddur. Hins vegar þótti ekki ástæða til að ómerkja héraðsdóm, sem ekki var á skýrslunni byggður til áfellis aðilja 256.

Eignareiðtaka farin fram án viðurvistar sökunautar eða svaramanns hans ómerkt í landsyfirdómi 275.

Með mál, er fara skyldi að hætti sakamála, var farið sem opinbert lögreglumál. Þetta var látið varða ómerkingu héraðsdóms og málsmeðferðar og heimvísun í hérað. Það var

eigi talið skipta máli í þessu efni, þótt dómari setti hinum ákærðu svaramann, er sótti lögregluþing með ákærðu, enda væri slík aðferð andstæð fyrirmælum tilsk. 8. marz 1799 um meðferð lögreglumála 21.

Dómur í opinberu máli ómerktur og máli vísað heim. Stefnan var ekki birt ákærða sjálfum né neinum á hans heimili, en þó hafði hann síðar komið fyrir dóm og tjáð sig fúsan til að svara til sakar og þola dóm eftir stefnunni. Sagt, að hvorki sökunautur né svaramaður hans hafi vald til að „fráfalla þeim mest áriðandi réttargangsformum, sem í jústitsmálum eru að lögum tilskipuð“ 128.

Dómur og málsmeðferð í opinberu máli ómerkt vegna þess, að ekki var sannað, að stefnan hefði birt verið sökunautum, og þeir sóttu ekki heldur dómþing 44.

Héraðsdómur ómerktur vegna þess að sökunaut var ekki löglega stefnt. Var stefna birt honum, áður en frumpróf hófst, en sök síðan skotið til aðgerða amtmanns 220.

Mál um rekastuld látið fara að hætti lögreglumála. Málflutningsmanni leyft að koma fyrir dóm með sökunaut, honum stefnt eftir munnlegri kæru frá einstökum manni, áður en nokkur rannsókn fór fram um sekt hans eða sýknu og stórlega vanrækt rannsókn málsins. Málsmeðferð og dómur ómerkt og máli vísað heim 327.

Héraðsdómur í opinberu máli ómerktur vegna galla á birtingu stefnu 230.

Það talið leiða til ómerkingar skiptaúrskurðar, en ekki til frávísunar, ef skiptaréttur fer út fyrir valdsvið sitt 381.

Héraðsdómur í einkamáli ómerktur þegar af því, að aðiljar voru því samþykkir, svo að yfirdómur taldi sér ekki þörf að rannsaka þingsafglapan, sem hann gefur í skyn, að orðið hafi 441.

Meðferð máls og dómur ómerkt vegna gallaðrar sáttatilraunar, auk fleiri bresta 355.

Héraðsdómur ómerktur, að því leyti sem hann geymdi ákvæði um atriði, sem var utan við sáttakærana 304.

Gagnsakarefni ekki lagt til sátta. Héraðsdómur um það því ómerktur 304.

Héraðsdómur ómerktur, með því að mál hafði ekki verið réttilega lagt til sátta, dæmt var um annað og meira en í stefnu greindi, og loks, með því að öllum sameigendum þess lands, er um var dæmt, hafði ekki verið stefnt 227.

Héraðsdómur ómerktur í landsyfirdómi að því leyti, sem dæmt var um fleiri sakarefni en talin höfðu verið í sátta-kæru 153.

Dómur í landskiptamáli ómerktur, með því að héraðsdómari hafði ekki meðdómsmenn, aðeins sumum eigendum annarar jarðarinnar var stefnt og ekki höfðu heldur allir eigendur hinnar jarðarinnar tekið þátt í málssókninni 291.

Málsmeðferð og dómur í héraði ómerkt vegna þess galla, að fyrirkall til sáttafundar var einungis birt öðrum aðilja af tveimur, sem stefnt var til greiðslu skuldar in solidum, og sá aðili sótti ekki sáttafund, er ekki var stefnt 240.

Skiptagerð ómerkt vegna þess að ófjárráða erfingjum hafði ekki verið skipaður talsmaður 114.

Refsing.

Maður, saksóttur fyrir lausaleiksbrot, sýknaður, með því að hann hafði gengið að eiga barnsmóður sína, áður en mál var höfðað 375.

Bændur, er framkvæmdu burtflutning á eignum manns, sem hafið hafði bæjarbyggingu í óheimilu landi, að boði hreppstjóra, taldir vítalausir þar af, með því að þeim var talið skylt að hlýða skipaninni, nema hún væri bersýnilega ólögleg 313.

Refsilög, sem herða refsingu, verða ekki notuð, nema þau hafi verið löglega birt 272, 275, 283.

Maður dæmdur eftir óbirtu refsilagaboði, sem mælti vægari refsingu fyrir brotið en eldri lög 275.

Gert ráð fyrir því, að neyð geti sýknað mann af refsingu fyrir stuld eða linað refsingu 111.

Refsing mælt að álitum fyrir óhæfilega meðferð á líki andvana fædds barns 401.

Refsing mælt eftir álitum fyrir barnsfæðing í leyni 433.

Refsing að álitum fyrir tvíkvæni 83.

Kona, sem sek var orðin um blóðskömm, ekki látin sæta fésekt fyrir jafnframt framinn hórdóm 24.

Maður hafði framið blóðskömm með samförum við konu og 8 ára gamla dóttur hennar og var dæmdur til dauða fyrir. Jafnframt hafði hann gerzt sekur um margítrekuð hörbrot. Refsing fyrir þau ekki dæmd sérstaklega, með því að hún var talin falin í hinni meiri refsingu fyrir aðalbrotin 24.

Æska talin 17 ára gömlum pilti, er sekur varð um peninga-stuld, til refsilækkunar, en það, að hann stal frá húsbónda sínum, til refsihækkunar, svo að ástæður þessar voru talðar vega hvor á móti annari 90.

Gæzluvarðhald og æska sökunauts látið verka honum til refsilinunar 100.

Með hliðsjón af æsku ákærðs o. fl., sem áður hafði verið dæmdur sekur um þjófnað, var talið nóg að dæma honum hýðingu í stað betrunarhússvinnu 407.

Gæzluvarðhald í járnum talið eiga að lækka refsingu sökunautar 443.

Það var talið konu, sem samkvæmt boði amtmanns skyldi fara burt af tilteknu heimili sakir hneykslanlegrar sambúðar við húsbóndann þar, til linkindar, að hún átti að fara um hávetur frá 10 vetra gömlu barni sínu þar 223.

Sökunaut fært til linkindar vanþekking hans, örbirgð, ljúf meðkenning, lítilvægi þess, er stolið var, og eigandans van-gæzla á því 233.

Sökunaut fært til linkindar, að hann var ungur að aldri, er hann framdi brot sín, og að hann hafi notið ills uppeldis. Til refsisherðingar var honum fært, að hann hafði þrisvar brotízt inn í hús foreldra sinna og logið broti á mann 283. Til linkindar talið, að hið stolna var lítils virði, og sökunautur fékk vitnisburð um „meinhæga og allsæmilega hegðun“ 121.

Hreppstjóri, sem löggæzlu hafði á hendi, talinn sekur um brot á fyrirmælum um friðun æðarvarps, og staða hans talin valda honum refsisherðingu 364.

Bírafni, þjófgirni og frekja færð sökunaut til herðingar, en ungur aldur, illt uppeldi, tregðulítil meðkenning og að

nokkru leyti fúsleiki hans til að bæta skaða af broti sínu talið honum til linkindar 275.

Maður nokkur, sem var á fátækraframfæri, veitti hreppstjóra mótstöðu og meiddi hann í orðum, er hann skyldi taka barn hans frá honum vegna vanþrifnaðar og illrar meðferðar og vista það annars staðar. Það var ekki talið skipta máli, þótt manningnum væri aftur fengið barnið að þremur vikum liðnum 202.

Það þótti ekki skipta máli, þótt A hefði skorið á legustreng skips til þess að komast af skipinu. Um ákvörðun refsingar kom bæði til greina dirfska sökunautar, lítilvægi þess, er hann hafði stolið, ungur aldur og afrækt uppeldi 329.

Refsiherðandi talið, að ákærði stal frá næturgesti foreldra sinna, hins vegar til linunar æska, illt uppeldi og vont forðæmi 256.

Refsitegundir.

Dauðarefsing 24.

Breytt í hæstarétti í 6 ára festingarvinnu 461.

Hýðing 24, 36, 42, 68, 83, 90, 100, 159, 202, 223, 233, 235, 256, 263, 272, 275, 283, 329, 337, 345, 357, 401, 407, 433, 443, 462, 464, 465, 466.

Sektir 36, 83, 153, 159, 165, 295, 320, 352, 357, 364, 401, 412, 462, 468.

Refsivist 66, 111, 121, 169, 461, 464, 465, 472.

Refsing dæmd eftir álitum 24, 83, 345, 433.

Lögregluumsjón 100, 159, 263, 272, 275, 283, 337, 345, 401, 407, 433, 443.

Maður dæmdur „undir vöktun af yfirvaldinu“ 391.

Reki.

Hraunslandi í Ölvesi dæmdur fjórðungur smáreka (5 álna tré og minni) í deilumáli um rekann á Hraunsskeiði eða Skerðingarhólma samkvæmt dómi yfirréttar frá 1632, kirkjumáldögum og 200 ára hefð 137, 471.

A sýknaður af ákæru um töku rekaspýtu, sem ekki var sannað, að hefði verið mörkuð og enginn leiddi heimild sína

að, en smáreka á því svæði, er A tók spýtuna á, mátti, eftir því sem næst varð komizt, hver sem var hirða 71.

Deilt um andvirði rekahvals 188.

Kirkjum tveimur dæmdur reki á tilteknu svæði 78, 470.

Í söluskilmálum Hólastólsjarða 1802 eða öðrum gögnum var ekkert ákveðið um það, hvort rekaréttindi jarðanna fylgdu með í kaupinu. Ef kirkjan hefði eignast rekann með sjálfri eignarheimildinni, þá var það viðurkennt í málinu, að réttindin hefðu horfið með jörðinni til kaupanda hennar, er stólsjarðirnar voru seldar. En hinu var haldið fram, að Hólakirkja ætti enn þau rekaréttindi, sem hún hefði eignast sem ítak í jörð, áður en hún fékk eignarréttinn, enda væri svo á statt í þessu máli. Og var sá skilningur lagður til grundvallar málsúrslitum. Eftir eðli málsins taldi yfirdómur rekaítakið enn vera eign Hólakirkju, með því að tilgangurinn með því hefði upphaflega verið að létta forsjármanni kirkjunnar viðhald hennar. Stefndi var því dæmdur til greiðslu á andvirði hvalsins, að skurðarmannahlut frádregnum 207.

Hæstiréttur komst að gagnstæðri niðurstöðu 471.

Réttarfar.

Það ekki talið skipta máli, þótt héraðsdómari hefði ekki berum orðum tekið opinbert mál til dóms, með því að það, sem fram kom síðar, var þess eðlis, að ekki var nauðsynlegt að bera það undir sökunauta 401.

Ákærði kom ekki fyrir dóm, er framhaldsrannsókn var haldin í máli hans að boði landsyfirdóms, og það, sem þá kom fram, var aldrei undir hann borið. Þetta þó ekki talið koma að sök, með því að ekkert kom í ljós, er hnekkti skýrslum þeim, er hann hafði áður gefið 361.

Rannsóknardómari heldur dómþing utan umdæmis síns. Athöfnin þó ekki ómerkt 275.

Mál, sem hefði átt að fara að hætti lögreglumála, sætti sakamárameðferð. Þetta ekki látið varða ómerkingu, enda vafðist rannsókn stærra brots í rannsókn þessa brots 391.

Mál út af óheimilu fýlungadrápi í Vestmannaeyjum talið

réttilega höfðað af ákærvaldinu, enda megi miklu fremur telja fýlungana, meðan þeir eru ekki orðnir fleygir, í eignarhaldi landsdrottins en fisk í veiðivatni hans 165.

Héraðsdómur ómerktur, enda þótt einnig hefði mátt vísa máli frá landsyfirdómi vegna galla á stefnubirtingu, en heppilegra talið, að ómerkja dóminn og leggja fyrir héraðsdómara að afla nýrra upplýsinga í málinu, sem var talið svo illa undirbúið, að ómerkingu hlyti að varða 416.

Talið rétt að láta mál á hendur manni fyrir andstöðu og móðganir við stefnuvott og hreppstjóra fara að hætti almennra sakamála 202.

Farið var með refsímál út af ákæru á hendur konu um óhlýðni við boð amtmanns um samvistaslit milli hennar og tiltekns manns sem opinbert lögreglumál. Þetta talið rangt, með því að með málið ætti að fara að hætti sakamála 21.

Fundið að eiðfestingu vitna í opinberri rannsókn, með því að eitt vitnið mátti vera grunað um brotið og hin báru um atriði, sem ekki voru svo vaxin, að eiðfestingar væri þörf 265.

Fundið að því, að rannsóknardómari hafði eiðfest vitni án viðurvistar sökunautar eða talsmanns hans og eiðfest vitni að þarflausu 256.

Fundið að óþarfri eiðfestingu vitna í opinberu máli 357.

Eignareištaka, farin fram án viðurvistar sökunautar og svaramanns, ómerkt 275.

Talið rétt að höfða einkamál út af lítilfjörlegum áverka fyrir aukarétti eftir tilsk. 15. ágúst 1832, enda þótt stefndi krefðist ómerkingar héraðsdóms, með því að málið hefði átt að fara að hætti lögreglumála 153.

Héraðsdómara boðið að útvega ýmiskonar nýjar upplýsingar í opinberu máli, svo sem að samprófa sökunaut við vitni og útvega skiptagerðir í þrotabúi hans 128.

Í ómerkingardómi og heimvísunar var héraðsdómara jafnframt boðið að afla ýmissa nýrra upplýsinga, þar á meðal að samprófa sökunaut og tiltekinn mann, að útvega vottorð um aldur, uppfærðingu og undanfarna hegðun sökunautar 21.

Héraðsdómara skipað að afla ýmissa nýrra upplýsinga í opinberu máli, meðal annars um fyrra líferni ákærða og saksoknir honum á hendur, samprófun hans við vitni, yfirheyrslu vitna, orsakir og hvatir til brotsins, um endurgjaldskröfu eiganda þýfis o. fl. 10.

S játti sig sannan að heststuldi. Talið nauðsynlegt, að A, sem talinn var hafa keypt hestinn af S, væri prófaður, og að hesturinn kæmi fram, svo að hinn rétti eigandi hans mætti helga sér hann. Málsmeðferð í landsyfirdómi frestað, og héraðsdómari skyldaður til að afla þessara nýju upplýsinga 34.

Héraðsdómara boðið að afla nýrra upplýsinga í opinberu máli, þar á meðal um heimild eiganda stolins hlutar að þýfinu, og um hegðan sökunautar undanfarið 66.

Héraðsdómara boðið að afla fjölmargra upplýsinga í máli út af sauðapjófnaði og fleiri þjófsbrotum, þar á meðal samprófun sökunautar við ýmis vitni og prófun á honum um margs konar atriði varðandi brot hans 96.

Héraðsdómara boðið að afla ýmissa nýrra upplýsinga, þar á meðal skyldi bera aftur undir hann skýrslu um sakaratriði, er bókuð var á dönsku, og prófa kunnuga menn um einfeldni eða fávizku ákærða. Lagt var fyrir dómara að skýra frá ástæðum fyrir drætti hans á málinu 119.

Héraðsdómara boðið að útvega ýmsar nýjar upplýsingar í opinberu máli, svo sem um hegðun sökunautar, samprófun við vitni, heimild þriðjamanns til stolinnar sauðkindar, sönnun um það, að héraðsdómurinn hafi verið kveðinn upp í rétti og að stefnan sé birt af löggiltum stefnuvottum 172.

Rannsóknardómara boðið að afla ýmislegra nýrra upplýsinga, svo sem vitnaskýrslna, samprófun vitna o. fl. 280.

Héraðsdómara boðið að útvega nýjar upplýsingar í opinberu máli, svo sem um verðmæti þýfis, útvegum bréfs frá sökunaut og hvers vegna vanti í dómsgerðir 253.

Héraðsdómara boðið að afla nýrra upplýsinga, meðal annars um geðsturlun, er sökunautur hafði fyrir sig borið, og þinglýsingu tiltekins refsilagaboðs á varnarþingi sökunautar 254.

Héraðsdómara boðið að útvega nýjar upplýsingar í opinberu máli um ýmisleg atriði, svo sem lækningatilraunir konu, er sökuð var um barnsfæðingu í leyni, klæðaföll hennar o. fl. 378.

Héraðsdómara boðið að afla ýmislegra nýrra upplýsinga í opinberu máli, þar á meðal um meðdómsmenn 428.

Réttarfarssektir.

Framleggjandi nafnlauss skjals verður að bera réttarfars-ábyrgð á efni þess 188.

Krafa um sekt á hendur aðilja fyrir meiðandi ummæli í héraði ekki tekin til greina í landsyfirdómi, með því að héraðsdómari hafði ekki um hana dæmt, og ummælin voru ekki svo vaxin, að ástæða þætti til ákvörðunar sektar ex officio 71.

Krafa um sekt fyrir ummæli í málsskjali ekki tekin til greina, með því að ummælin voru ekki eftir sambandinu svo meiðandi sem í fljótu bragði mætti virðast og ekki töluð animo injuriandi 137.

Kröfu um ómerkingu ummæla hrundið þegar af því, að aðili, sem þekkti ummælin, tilgreindi þau ekki 313.

Ummæli í þingskjali dæmd dauð og ómerk, en ekki sektað fyrir þau 207, 240.

Málflytjandi sektaður fyrir sneiðileg ummæli í varnarskjali um landsyfirdóminn 159.

Ákærði í opinberu máli sektaður fyrir óviðurkvæmileg ummæli um vitni og héraðsdómara 295.

Sakhæfi.

Maður, sem framið hafði ýmisleg illvirki, dæmdur „undir vöktun af yfirvaldinu“, með því að hann var ekki talinn með fullu ráði, sem sýnt þótti af ýmsum illvirkjum hans og álygum á sjálfan sig, og staðfestist af áliti sóknarpresta hans, héraðslæknis og margra vitna 391.

Hæstiréttur dæmdi ákærða í 3 ára betrunarhúsvinnu 472.

Svo virðist sem ráð sé gert fyrir því, að það kynni að skipta máli um refsihæð, ef sannað væri, að sökunautur hefði

verið „kenndur af brennivíni“, er hann framdi brot 24. Það ekki látið skipta máli, þótt sökunautur væri „nokkuð ölvaður“, er hann sló eign sinni á lamb annars manns í réttum 235.

Samaðild.

Í máli um óheimila beit, þar sem einnig var dæmt um eignarétt að landinu, var einungis sumum eigenda stefnt, og var dómur ómerktur meðal annars fyrir þessa sök 227. Dómur í máli til landskipta milli tveggja jarða ómerktur, með því að ekki höfðu allir eigendur jarðanna tekið þátt í málinu sóknar megin eða varnar megin 291.

Samningar.

- A var talinn hafa skuldbundið sig til að láta af hendi til B tiltekið magn af salti. A hafði ekki sannað, að honum hafi verið það ómögulegt. Sakir vanefndanna var A dæmt að greiða B 2 rbd. 16 sk. fyrir hverja tunnu, er vantaði, en það var það verð, er um hafði verið samið. Skaðabótaupphæðinni hafði ekki verið sérstaklega mótmælt 49.
- A, B og C höfðu undanfarnar þrjár vetrarvertíðir verið formenn hjá T og höfðu farið heim um sumarmál með leyfi hans. Fjórðu vertíðina fóru þeir og heim án leyfis hans. Þeir voru ekki taldir hafa sannað heimild sína þar til né heldur, að þeir hefðu einungis verið ráðnir til netjafiskjar, sem þeir töldu hafa verið lokið um sumarmálin. Kröfu þeirra um formannskaup var því hrundið af landsyfirdómi. Hæstiréttur dæmdi þeim hlutfallslegan hluta kaupsins 2, 463.
- A gerði samning við B þess efnis, að B skyldi kenna honum trésmíði gegn því að A stundaði kaupavinnu á sumrum, en B fengi sumarkaupið fyrir upphald og í kennslulaun. Þegar A kom úr kaupavinnunni fyrsta haustið, var B fjarverandi og kom ekki heim fyrr en um áramót, en gerði engin ráð fyrir A, sem varð því að taka sér vist annar staðar. Talið var, að B hefði þar með rofið samninginn, og var hann samkvæmt kröfu B dæmdur til að greiða A eftir óvil-

hallra manna mati andvirði þeirra sauðkinda, er A hafði fengið í sumarkaup og lagt í bú B, að frádregnu því, er B hafði lagt í kostnað til handa A vegna kaupavinnunnar 181.

Hjón, sem voru að skilja að borði og sæng, gerðu samning um helmingaskipti lausafjár síns, og að konan skyldi hafa tilteknar jarðir til „forsorgunar“. Þetta ekki talið því til fyrirstöðu, að konan gæti, er lögskilnaður hjónanna var gerður, heimtað helmingaskipti á allri fasteign þeirra, enda yrði óskýrleiki í samningum þeirra að koma manningum, sem reynslu hafði meiri en ófjárráð kona hans og betur vissi um eignir þeirra, að verða honum til óhags, en ekki henni. Það, að hún hafði dregið að gera rétt sinn gildandi, þar til er lögskilnaður var gerður og maðurinn hafði kvænt af nýju, ekki talið hafa firrt hana rétti sínum 381.

A, sem átti peningaskuld að M, dóttur sinni, lét á skiptum eftir hana leggja sér út upp í skuldina með samþykki aðilja jörð, en bókað var, að uppástungu ekkils M, að jörðin skyldi aftur falla til barna M, ef hún yrði þá í eign A. A skrifaði undir þetta, en hann, sem var jafnframt fyrirsvarsmaður dótturbarna sinna, ekki talinn hafa rétt til að semja arf af annari giftri dóttur sinni, enda annað fram komið, er sýndi, að A hefði ekki ætlazt til annars en að hann fengi jörðina til venjulegrar eignar. Jörðin var talin eiga að koma til skipta milli allra erfingja A, eins og aðrar eignir hans 448.

Sáttir.

Að því fundið, að aðili hafði lagt fram afrit af sáttafundargerð í málinu og brotið þar með 28. gr. tilsk. 20. jan. 1797 174, 304.

Dómur um landskipti milli tveggja jarða ómerktur, með því að ekki hafði öllum eigendum annarar jarðarinnar verið stefnt á sáttafund 291.

Meðferð máls og dómur ómerktur vegna galla á sáttatilraun 355.

Sátta var leitað við gifta konu út af peningaskuld, en manni

hennar meðstefnt til dóms. Sáttatilaunin var metin gild, enda kom maðurinn fyrir dóm og varði málið, án þess að hreyfa andmælum gegn lögmæti sáttatilaunarinnar 71.

Dómur ómerktur fyrir þá sök, að dæmt var í héraði um annað og meira en það, sem til sátta hafði verið lagt. Einnig var sá galli á, að ekki hafði öllum þeim aðiljum, sem sameigendur voru að landinu, verið stefnt til sáttafundar eða dómþings 227.

Gagnkröfu vísað frá dómi, með því að ekki hafði verið leitað sátta um hana 2.

Héraðsdómur ómerktur, að því leyti sem hann geymdi ákvæði um atriði, sem ekki var greint í sáttakæru 304.

Sakarefni gagnsakar ekki lagt til sátta. Héraðsdómur um það því ómerktur 304.

Í áverkamáli voru áverkar taldir fleiri í stefnu en í sáttakæru. Að því leyti sem héraðsdómari dæmdi um fleiri áverka en sáttakæran greindi, var dómur hans ómerktur í landsýfir-dómi 153.

A og B var stefnt til greiðslu skuldar in solidum. Einungis A var stefnt til sáttafundar, en B kom þó á sáttafundarstaðinn, en ekki fyrir sáttamenn, og var talið, að hann hefði ekki sótt sáttafund. Dómur og málsmeðferð því ómerkt 240.

Siðferðisbrot. Sjá blóðskömm, hneykslanleg sambúð, hórdómur.

Skaðabætur.

A var talinn hafa lofað að birgja B upp af salti fyrir 2 rbd. 16 sk. tunnuna. Sakir vanefnda var A dæmt að greiða B í skaðabætur téða upphæð fyrir hverja tunnu, er hann var í vanskilum með, enda hafði A ekki mótmælt upphæðinni 49.

Nokkrir menn, sem dæmdir voru til sekta fyrir óheimilt fylungadráp í Vestmannaeyjum, voru einnig dæmdir til að greiða skaðabætur til hlutaðeigenda 165.

Þjófur dæmdur til greiðslu bóta fyrir kindur, sem hann hafði

stolið og slátrað. Fundið var að því, að dómari í héraði hafði látið eigendur kindanna sjálfra virða þær til fiskatals, en síðan breytt því eftir verðlagsskrá til meðalverðs allra meðalverða. Talið, að bæta hefði átt eftir meðalverði hins fríða fénaðar 111.

Maður var dæmdur fyrir að skera á legustreng skips einu sinni, en ekki sannað, að hann hefði gert það oftár. Hann þótti því ekki verða dæmdur til greiðslu þeirra skaðabóta, sem krafizt var 329.

Maður hafði stolið nokkrum smámunum, sem enginn hafði leitt sig eiganda að, þegar dómur landsyfirréttar var kveðinn upp. Héraðsdómara boðið að taka munina eða andvirði þeirra til löglegrar meðferðar 235.

Þjófur og aðrir honum samsekir dæmdir sameiginlega (in solidum) til greiðslu bóta 256.

Sökunaut dæmt að greiða iðgjöld fyrir sauðkind, er hann hafði stolið 42.

Skipti.

Ákvæði 16. gr. tilsk. 15. ágúst 1832 um upphaf áfrýjunar-frests frá birtingu dóms ekki talin taka til úrskurða skiptaréttar 62.

Eftir lát ekkjunnar G var bú hennar tekið til opinberra skipta. Til arfs kalla tengdasonur hennar J og ófjárráða sonarbörn hennar A og B. Á skiptafundi, þar sem enginn fyrirsvarsmaður barnanna var, fær J ýmis konar fríðindi með samþykki móður barnanna. Skiptagerningur þessi var ómerkur dæmdur og skiparáðanda dæmt að setja búið í það horf, er það var í árslok 1837. Ekki talin ástæða til að leggja skiptarétti dagsektir við, því að hann væri stöðu sinni samkvæmt háður þeim lögum, er leggja refsingu við vanrækslu skiptaverka 114.

Áðurnefnd ekkja var talin hafa gefið dóttur sinni jarðarpart á brúðkaupsdegi hennar. Í skiptum eftir hana er gjöfin véfengd. Skiptaráðandi ekki talinn bær að úrskurða um gildi gjafarinnar, heldur verði að heimta jarðarpartinn með málssókn á venjulegan hátt 114.

Kröfu um endurgjald fyrir framfærslu hinnar látnu ekkju á hendur búi hennar ber skiptaráðanda að úrskurða, áður en landsyfirdómur dæmi þar um 114.

Skiptaréttur skyldaður til að gera helmingaskipti á eignum skilinna hjóna, þrátt fyrir ákvæði í samningi milli þeirra um ánöfnun tiltekinna jarða konunni til „forsorgunar“, er þau skildu að borði og sæng 381.

Skiptaréttur einn talinn bær að skera úr því, hvort og hvernig skipta beri búi milli hjóna skilinna að borði og sæng, eftir kröfu annars hvors þeirra eða beggja 381.

Uppskriftargerð og virðingar í dánarbúi ekki talin ástæða til að ómerkja ex officio, þótt ófjárráða erfingjum hefði ekki verið settur talsmaður við gerðina, enda gætu aðiljar krafizt uppboðssölu á hinum virtu eignum, en uppskriftar- og virðingargerð hafði ekki verið áfrýjað 114.

Skiptagjöld skal einungis greiða fyrir hin nýju skipti, er áður gerð skipti hafa verið ómerkt 114.

Skjalafals.

A, sem átti 1 rbd. hjá B, gaf út sér til handa ávísun með nafni B undir, um greiðslu til sín á 1 rbd. úr verzlunarreikningi B. Ekki talið skjalafals, með því að allan sviksemistilgang skorti 412.

Skjöl.

Uppdráttur af landi lagður fram í máli um rekaréttindi 78. Í máli um rekarétt kirkna reyndust máldagar þeirra ósamhljóða. Yngri máldagi ekki talinn betra sönnunargagn en eldri, enda hvorir tveggja löggiltir. Máldagarnir gátu því ekki skorið úr 78.

Dæmt eftir kirkjumáldögum og yfirréttardómi frá 1632. Önnur gömul skjöl, þar á meðal vísitazía biskups, ekki talin nægileg til andsönnunar 137.

Kirkjumáldagi og gamall alþingisdómur talinn gott gagn um tilvist ítaks, þegar máldaginn var settur og dómurinn dæmdur. Lögfesta, vísitaziur og athugasemdir eiganda hins vegar ónýtt um tilvist réttarins, er þær voru gerðar 304.

Í máli út af hvalreka komu fram máldagar kirkju, sem dæmt var eftir, að því leyti sem þeir kváðu á um það, hver ætti reka á tilteknu svæði. Það var og talið sannað, að kirkja hefði eignast rekaítak með skiptabréfi einu frá 1388 207. Kirkjumáldagar greina afgjaldsskyldu af jörð til handa kirkju, 120 álnir á ári. Gamall dómur taldi gjaldið einungis 60 álnir, og var hann talinn, með því að hann var yngri en máldagarnir, ganga þeim framar. Vísitaziur biskupa ekki taldar veita sönnun gagnvart þriðjamanni um eignir kirkju, með því að þær væru einhliða greinargerð fyrirsvarmanna kirkju um eignir hennar. Um instrumenta og ornamenta kirkju væru vísitaziur hins vegar sönnunargagn 174.

Skottulækningar.

Tveir ólærðir menn sýknaðir af ákærum um skottulækningar. Annar hafði amtsleyfi til „útvortis“ lækninga, en fór nokkuð út fyrir leyfið, en hinn talinn hafa hjálpað ýmsum, enda hvorugur skaða gert 369.

Skuldajöfnuður. Sjá skuldir.

Skuldir. Skuldamál.

T rak sjávarútgerð í Keflavík og komst þess vegna í skuld við verzlun, sem S og R ráku þar eða veittu forstöðu. Seinna sækir N, kaupmaður í Flensborg, T til greiðslu skuldar þessarar. T átti hins vegar kröfu á S út af viðskiptum þeirra, og er nokkur hluti þeirrar kröfu samþykktur til skuldajafnaðar af N. T neitaði því fyrir landsýfir-dómi, að N ætti kröfu þá, er hann heimti að T, með því að S hefði átt verzlunina í Keflavík. En málf lutningur T hafði þó verið þannig, að af honum þótti verða leitt samþykki T á því, að N væri hinn raunverulegi eigandi verzlunarinnar og skuldarinnar. Gagnkrafa T var því, að undanteknum hinum viðurkennda hluta hennar, talin N óviðkomandi og stafandi af einkaviðskiptum T og S. T var því dæmt að greiða N kröfuna, sem ekki var að öðru leyti véfengd 124.

Stefnur. Stefnuvottar.

Móðganir við stefnuvott, er hann skyldi birta manni útbygg-ingarskjal, látið varða hýðingu 202.

Stefna í opinberu máli talin réttilega birt fyrir tilgreindum húsbændum kærða, er lofuðu að segja honum frá stefnu-birtingunni og gátu fengið að taka eftirrit af stefnu eða fá það hjá stefnuvottunum. Vottorð þeirra um þessi efni talið full sönnun, þar til er því væri hnekkkt 13.

Máli vísað frá landsyfirrétti, með því að stefnan var ekki birt á heimili stefnda, honum var synjað um afrit af stefn-unni og birtingin ekki staðfest með innsiglum stefnuvott-anna 439.

Héraðsdómur í opinberu máli ómerktur vegna galla á birt-ingu stefnu, enda sást ekki, fyrir hverjum stefna var birt, en sagt, að ákærði hafi ekki verið heima 230.

Dómur og málsmeðferð í opinberu máli ómerkt vegna galla á stefnubirtingu, enda höfðu sökunautar ekki sótt dóm-þing 45.

Dómari vanrækti að votta löggildingu stefnuvotta, er birtu stefnu í opinberu máli, og stefnuvottar handsöluðu nöfn sín undir birtinguna 416.

Í opinberu máli hafði héraðsdómari að vísu ekki vottað, að þeir menn, er birt höfðu áfrýjunarstefnu, væru löggiltir stefnuvottar, en þetta þótti ekki eiga að koma að sök, með því að héraðsdómari hafði áður, er sama máli var skotið til landsyfirdóms, vottað um þá, og ætla mátti, að sömu menn hefðu nú birt stefnuna 36.

A taldi stefnumenn ekki hafa verið löggilta stefnuvotta. En þó svaraði hann til sakar um efni máls, enda hafði hann viðurkennt þá í framlögðu bréfi rétta stefnuvotta. Frá-vísunarkrafa hans var því ekki tekin til greina 381.

Ekki talin ástæða til að véfengja löggildingu stefnuvotta, þótt vottorð héraðsdómara um löggildinguna fylgdi ekki, með því að sömu nöfn stóðu undir stefnubirtingu til hér-aðsdóms í málinu sem undir birtingu stefnu til landsyfir-dóms 412.

Stefna hafði ekki verið birt ákærða eða öðrum á heimili

hans. Hann kom þó fyrir dóm og tjáði sig fúsan til að þola dóm samkvæmt stefnunni. Sagt, að það geti hvorki „verið í hins ákærða eða svaramanns hans valdi útbrykkilega eða þegjandi að fráfalla þeim mest áriðandi réttargangsformum, sem í jústitsmálum eru að lögum tilskipuð“ 124.

Sökunautur dæmdur til greiðslu málskostnaðar í opinberu máli, enda þótt málskostnaðar væri ekki krafizt berum orðum í héraðsdómstefnu 233.

Héraðsdómur, sem dæmt hafði annað og meira en það, er í stefnu greindi, ómerktur í landsyfirdómi 227.

Tveir menn höfðu eignað sér rekahval, og fékk hvor sína tilteknu upphæð. Mál var höfðað til greiðslu á andvirði hvalsins aðeins gegn öðrum, og því sagt, að hinn verði ekki dæmdur í því máli til að skila sínum hluta 207.

Sönnun. Sönnunarbyrði. Sbr. eiður, játning, mat og skoðun, skjöl, vitni.

Aðili talinn bundinn við undirskrift sína undir skjal gerðu fyrir sáttanefnd, enda þótt hann teldi sig ekki hafa undirritað eða veitt öðrum heimild þar til, meðan ekki væri sannað, að hann hefði hvorugt gert 381.

A og B höfðu gert samning um það, að B skyldi kenna A trésmíði og veita honum vist á heimili sínu. Fyrir það skyldi B fá sumarkaup A, sem stunda skyldi kaupavinnu á sumrum. Aðilja greindi á um það, hve nær námið skyldi byrja, en enginn skriflegur samningur hafði verið gerður. Eftir hlutarins eðli var talið, að gera mætti ráð fyrir því, að smíðakennslan hafi átt að hefjast, er A kæmi úr kaupavinnunni, og að B skyldi þá leggja A til smíðatól og verkefni, enda yrði óskýrleiki í samningum aðilja að koma í koll B, sem eldri maður væri og reyndari í þessum efnum en A 181.

Löggiltir kirkjumáldagar, helmingadómur frá 16. öld og vísitaziur telja, að greiða beri árlegt tiltekið gjald af jörð til ákveðinnar kirkju. Gildi þessara gagna var ekki véfengt, en því var haldið fram, að gjaldskyldan væri fallin niður, með því að gjaldið hefði ekki verið heimt eða galdið í

ómuna tíð, og sérstaklega ekki eftir 1706. Máldagarnir töldu gjaldið nema 1 hundraði álna, en dómurinn einungis 60 álnum, svo að aðeins gat orðið talsmál um 60 álna árlega greiðslu. Öruggt þótti, að gjaldið hefði ekki verið greitt síðustu 100 árin. Talið, að skyldan væri niður fallin fyrir það, að réttarins hefði ekki verið neytt svo langan tíma, og meðal annars skírskotað til 16. gr. erindisbréfs biskupa 1. júlí 1746 175.

Formenn, sem fóru burt um sumarmál, taldir bera sönnunarbyrði um það, að samningar þeirra við útgerðarmann hafi heimilað þeim brottför, með því að vertíð væri ekki lokið fyrr en 12. maí 2.

A sannaði með máldaga kirkju sinnar og gömlum alþingisdómi, að hún ætti hjall eða hjallstæði í landi B. Lengi hafði réttur þessi ekki verið notaður, og var hann því talinn niður fallinn eftir grundvallarreglunni í D. L. 5-5-3 og N. L. 5-5-5 304.

Ásamt eignareiði þess, er taldi sér stolið lamb, komu fram vitni, er báru um mörk og sönnuðu, að lamb það, sem stolið var og uppmarkað, væri það sama sem eigandinn hafði aftur heimt. Auk þess kom fram játning ákærða um það, að hann hefði markað lambið undir sitt mark 235.

Eitt vitni ber, að P hafi stolið frá því bók. Þar með ekki talin fengin full sönnun 443.

Sannað var, að fyrirsvarsmenn jarðarinnar H hefðu hirt smáreka á tilteknu landi um 200 ár samkvæmt dómi yfirréttar 1632. Tilkallsmaður rekans vegna annarar jarðar gat ekki sannað hennar betri rétt, og tapaði því málinu 137.

Talið ósannað, að kona, sem fæddi barn á laun, hafi ætlað sér að fyrirkoma barninu, sem fæddist með lífi, eða hafi valdið dauða þess með ofríkisfullri meðferð. Barnið fannst, og D. L. 6-6-8 átti því ekki við 159.

Tíund.

Aðiljar sýknaðir af kröfu um greiðslu fátækraftúndar (Sjá Dómas. IV. 420—438) 468.

Tvíkvæni.

Maður dæmdur til refsingar fyrir það, að hann hafði látið vígja sig í nýtt hjónaband, enda þótt kona hans væri enn á lífi og hann hefði ekki fengið lögskilnað við hana 83, 462.

Kona, er lét vígja sig í hjúskap með kvæntum manni, dæmd til refsingar fyrir það, að hún, sem ekki var sannanlega vitandi um fyrra hjúskap mannsins, hélt áfram sambúð við hann eftir það, að hún fékk vitneskju um tvíkvæni hans 83, 462.

Umboð.

Verzlunarstjóri talinn réttur fyrirsvarsmaður erlendis búsetts verzlunareiganda í máli til skaðabóta fyrir vanefndir á samningi, er verzlunareiganda bar að fullnægja hér á landi 49.

Varnarþing.

Erlendur aðili átti verzlun á Íslandi. Mál til skaðabóta fyrir vanefndir á samningum um vörur, er fullnægja skyldi hér á landi, talið réttilega sótt á hendur firmanu erlenda hér, þar sem það hafði hér verzlun 49.

Maður handtekinn í Húnavatnsþingi fyrir flakk og þjófnað. Þar telur yfirdómur, að rannsaka hefði átt málið, og að þar hefði átt að kveða upp dóm í því, en ómerkir þó ekki dóminn, sem annar staðar var kveðinn upp, af þeirri ástæðu, enda hafði maðurinn eftir töku sína nyrðra gerzt brotlegur á Vestfjörðum, þar sem málið var rannsakað og dæmt 416.

Veð.

Afnotaveð ekki talið hafa tíðkapt á Íslandi 448.

Veiði.

Æðarfuglaveiði fyrir landi veiðimanns ekki talin saknæm, ef hún fer ekki fram of nærri friðlýstu æðarvarpi og ekki veitt fram yfir tiltekið hámark eða fleiri net höfð en eitt,

allt samkvæmt mati tilkvaddra 6 manna 364.
Nokkrir menn dæmdir til sekta fyrir óheimilt fýlungadráp í Vestmannaeyjum 165.

Venja.

Það talin alkunn venja, að vetrarvertíð á Suðurlandi standi til 12. maí 2.

Það talin föst venja, að smáhvinnskumál, þar sem þýfið nemur ekki 5 rbd. virði, fari að hætti opinberra lögreglumála 66.

Ekki talin venja, að aðili þyrfti að sýna gagnaðilja sínum fyrir landsyfirdómi fyrir fram ný skjöl, er hann ætlaði að leggja þar fram, enda gæti hann fengið frest til að hnekkja þeim 137.

Verzlunarbækur.

Skráning um peningalán í ólöggiltri verzlunarbók ekki talin hafa nokkurt sönnunargildi 71.

Vitni.

Vitni í opinberu máli eiðfest án viðurvistar sökunautar eða talsmanns hans. Eiðfesting var því dæmd ómerk, og vitna-skýrslan metin sem óeiðfest væri 256.

Fundið að því, að vitni voru eiðfest. Eitt gat verið grunað um brot það, er rannsaka skyldi, og önnur báru um atriði, sem annað hvort komu heim við skýrslur sökunautar eða voru þýðingarlaus 265.

Fundið að því, að héraðsdómari hafði af nýju eiðfest vitni um sömu atriði, er þau höfðu áður borið, að hann hafði eiðfest dreng á 15. ári og eiðfest vitni um atriði, sem ekki skipti máli, og sum án nauðsynlegrar samprófunar 295.

Skýrsla dóttur aðilja um það, að A hefði veitt henni tiltekinn áverka, ásamt nokkrum líkum, látin orka því, að stefndi var dæmdur til sekta fyrir áverkann, nema hann synjaði með eiði sínum fyrir verknaðinn 153.

Skýrsla manna um mark á lömbum, er þeir handléku ölvaðir í myrkri, ekki talin takandi til greina 248.

Mörg vitni báru um ítaksréttindi, svo óákveðið og ósamhljóða, að ekkert var á framburði þeirra að byggja 304.

A stefnir B til að greiða peninga, er hann kvaðst hafa lánað B. 70 ára gamall maður ber það, að hann hafi séð B hringla peningum í hendi sér í sölubúð A. Annað vitni kveðst hafa skráð upphæð talda B til skuldar í verzlunar-bók A eftir skipun hans. Þessir vitnisburðir taldir þýðingar-lausir 71.

Vörzlur. Sbr. fundið fé, líkur, sönnun, þjófnaður.

Fýlungar, sem enn eru ekki orðnir fleygir, sagðir miklu fremur mega teljast í eignarhaldi landsdrottins en fiskur í á eða veiðivatni hans 165.

Varzla pískis, sem annar maður staðhæfði sig eiga, en verzlu-maður kvaðst hafa fundið og ekki farið dult með, ekki talin nægileg til refsíðs 105.

Varzla þófablaðs, sem enginn gat með vissu helgað sér, ekki heldur talin næg til refsíðs 105.

Sauðarhöfuð með marki annars manns fannst í vörzlum prests eins. Þetta í sambandi við önnur atvik ekki talið næg sönnun til dóms um þjófnað eða hilmingu 295.

Varzla sauðarhöfuðs, er A sór, að væri af sauð, er hann hefði átt og frá honum horfinn án vilja og vitundar sinnar, ekki talin nægileg til að dæma vörzlumann þjófsnaut 186.

Yfirvöld.

Nokkrir bændur höfðu að skipun hreppstjóra flutt burt föng manns, sem hafið hafði bæjargerð í óheimilu landi. Sagt, að þeim hefði verið skylt að hlýðnast skipuninni, nema hún hefði verið sýnilega ólögmat 313.

Maður dæmdur til refsingar fyrir andstöðu og meiðyrði við hreppstjóra og stefnuvott, meðan hann var að gegna sýslunarstörfum sínum 202.

Bóndi meinaði gangnaforingja aðgang að fjárhúsi sínu, þar sem gangnaforinginn hugði inni vera sauðkindur, er bóndi hefði ólöglega smalað og ef til vill ætlaði að slá eign sinni á. Bóndi talinn hafa haft fullan rétt til þessa 248.

Þingmál.

Dómur á dönsku í máli milli tveggja Dana 49, 124.

Þjófnaður.

A hafði tekið rekaspytu við sjó. Ekki var sönnuð eignarheimild nokkurs tiltekins manns að spýtnni, en almenningi talin heimil hirðing smáreka á fjöru, þar sem spýtan var tekin. A lét spýtna liggja á almanna færi eftir töku hennar, og þótti það benda til þess, að hann væri sýkn af ákæru um stuld 75.

Maður sýkn dæmdur af frekari ákærum réttvísinnar fyrir ýmislegan þjófnað 105.

Maður sýknaður af frekari ákærum réttvísinnar fyrir stuld á sauð, enda þótt sterkar líkur væru fengnar um sekt hans 186.

Maður sýknaður af ákæru um þjófnað 248.

Maður sýknaður af ákærum fyrir stuld á peningabuddu og sálmaþók 265.

Hjá presti fannst sauðarhöfuð með annars manns marki. Engin sönnun þótti fram komin um það, að honum hefði verið slátrað með vilja og vitund prests, enda sást höfuðið svo að segja á almannaþæri. Aðrar líkur til þess, að prestur væri sekur, þóttu svo sem engar vera, þegar atvik voru rakin 295.

A rak úr skilarétt með fé sínu sauð, er fyrri maður konu hans hafði áður átt, en nú var orðinn eign annars manns, og rak í haga með fé sínu. Ekki talið sannað, að A hafi ætlað að draga sér sauðinn, sem nokkru síðar drapst í hagnum, enda þótt ýmislegt benti til þess 320.

Maður var sakaður um stuld á tunnu, sem var í vörzlum hans. Vegna þess að tunnan hvarf, án þess að sannað væri, að hann væri valdur að því, og hinn stolnu tunnu var lýst nokkuð öðruvísi en þeirri, sem í vörzlum ákærða var, þótti brot hans eigi fullsannað. Sami maður var sakaður um stuld á silfurskeið, en eignareiður eigandans kom ekki fram nægilega glöggur, svo að ekki þótti heldur komin næg sönnun. Sama var um silfurdósir, er í vörzlum ákærða

fundust, og ýmsa fleiri muni, að full sönnun fékkst ekki, þrátt fyrir allsterkar líkur 337.

M flutti heim til sín rekatré, er rekið hafði á fjörur jarðar, sem faðir hans var einn eigenda að, með því að tréð hafði áður verið markað öðru marki en hinu venjulega, svo að M óttaðist, að því yrði stolið. Hugðist M að geyma tréð, þar til er rekaskipti færu fram, enda hafði hann enga launung lagt á verknað sinn. M var því dæmdur sýkn af ákærum 361.

Ákærða sýknuð af ákæru sóknarans fyrir mjög smávægilegt hnúpl, sem einnig mátti telja framið í neyð 391.

Tveir menn sýknaðir af frekari ákærum réttvísinnar fyrir stuld sauðkinda, með því að ekki þótti komin fram næg sönnun fyrir sekt þeirra 425.

Maður dæmdur fyrir þjófnað á ýmislegum smámunum 329.

Maður dæmdur til refsingar fyrir þjófnað úr eldhúsi og framhýsi einu 275.

Stuldur úr læstum húsum á næturbeli ásamt öðrum stuldum sannaður 443.

Stuldur úr læstu geymsluútihúsi, sem sökunautur sprengdi upp með pál, ekki talinn innbrotsþjófnaður, með því að tilsk. 11. apríl 1840 hafði ekki verið löglega birt, er brot var framið 283.

A stal sokkum úr sölubúð með því að brjóta glugga og seilast síðan inn með hendinni og opna gluggann, þar sem hann svo fór inn og bar þýfið út. Talið óheimilt að refsast eftir 12. gr. tilsk. 11. apríl 1840, með því að hún hefði ekki verið birt á manntalsþingi sökunautar. Brotið ekki talið innbrotsþjófnaður eftir eldri löggjöf 272.

Maður dæmdur fyrir stuld á kjöti á kvöldtíma, eftir að bænnum, þar sem þjófnaðurinn hafði verið framinn, hafði verið lokað. Brot var framið með því að seilast niður um eldhúsströmpinn, en í nánd við hann hékk kjötið 169.

Maður dæmdur fyrir öðru sinni framinn þjófnað, að nokkru leyti með því að fara inn í læsta skemmu 407.

Tveir menn dæmdir fyrir þjófnað og hlutdeild þar í. Höfðu farið í læst hús með þjófalyklum meðal annars 100.

Maður dæmdur sekur um stuld á lambi, er hann markaði upp undir mark sitt, og annað smáræði 235.

J dæmdur til hýðingar fyrir stuld á sauðkind og til þess að greiða iðgjöld 42.

Piltur einn dæmdur samkvæmt játningu sinni og öðru fram komnu til refsingar fyrir peningastuld frá húsbónda sínum 90.

Maður dæmdur fyrir stuld á peningum og ýmsum fleiri munum 263.

Sonur hjóna dæmdur fyrir þjófnað og þau fyrir hlutdeild í honum 256.

E dæmdur fyrir öðru sinni framinn þjófnað til 3 ára betrunarhússvistar. Hafði áður verið dæmdur fyrir sauðabjófnað, en nú fyrir stuld á segldúksstykki virtu á 32 sk. silfurverðs 121.

Maður dæmdur til hýðingar fyrir fyrsta sinni framinn þjófnað 233.

Maður dæmdur fyrir öðru sinni framinn þjófnað 111.

Æðarvarp.

2 af 22 bændum, er saksóttir voru fyrir brot á fyrirmælum um friðun æðarvarps, dæmdir sekir, með því að æðardráp annars þeirra var að álit matsmanna talið skaðlegt æðarvarpi jarðarinnar L, en báðir höfðu þeir haft tvö æðarfuglanet, er talið var skaðlegt af matsmönnum 364.

Með bréfi amtmanns var æðarfuglavarp í tilteknu landi friðhelgað „frá 30. apríl til 1. Augusti“. Nokkrir menn, sem skotið höfðu af byssu í landinu eða í grennd við það, sýknaðir, með því að ekkert æðarvarp var á komið í landinu, og engum mátti verða mein að verknaði þeirra. Friðlýsingin ein ekki talin skerða athafnafrelsi manna, sem heimilað er í landslögum 13.

Ölvun. Sjá refsing, vitni.

Ár 1837, þann 11. september

ú r s k u r ð u r

í málinu nr. 8/1837: Faktor Ditlev Thomsen

móti

bændunum Þórarni Þorsteinssyni að Miðhúsum, Bergþóri Þorvaldssyni á Lambastöðum og Þorvaldi Þorvaldssyni að Alftá í Mýrasýslu (þingbók 1833—1849, bls. 170).

Þar eð reskript af 14. maí 1808, sem leyfir réttarins meðlimum að búa 5 mílur frá þeim lögboðna réttarhalds stað, Reykjavík, og reducerar um leið viku- og hálfsmánaðar sessionir þær, sem forordning 11. júlí 1800 fyrirskipaði, sýnilega er gefið í réttarins meðlima favör, án þess að þeir skyldist til að fylgja þeim í reskriptinu lögheimtuðu reglusionum, nema að því leyti þeir sjálfir vilja, og þessi meining jafnframt bæði er samkvæm sanngirni og þeim flýttir, er lög vor áskilja um endalyktir á málum manna við dómstólana, svo finnst exception þeirra innstefndu um frávísun stefnunar, sem úttekin er til þeirra í ofangreindu reskripti sessiona, ekki til greina takandi, og það því síður sem réttarins meðlimir eru saman komnir eftir

stefnunnar dagsetningu til sakarinnar fyrirtektar og játa sig því in casu að hafa renuncerað upp á þann í oftnefndu reskripti þeim heimilaða rétt, hver að öðru leyti engan veginn getur náð til þeirra innstefndu parta, sem fengið hafa löglegan stefnufrest, og jafnframt má vera annt um, ekki síður en appellantinum, að sökin fái sem skjótastan framgang.

Því úrskurðast.

Málið á að njóta framgangs eftir stefnunnar hljóðan.

Ár 1837, 16. október

d ó m u r

í málinu nr. 8/1837: Fyrrverandi faktor Ditlev Thomsen sem appellant

contra

Bændur Þórarinn Þorsteinsson á Miðhúsum, Bergþór Þorvaldsson á Lambastöðum og Þorvald Þorvaldsson á Álfhá.

Með landsyfirréttarstefnu af 19. Aug. í ár áfrýjar fyrrverandi faktor í Keflavík Ditlev Thomsen Reykjavíkur gestaréttardóm, genginn þann 10. Julii í ár af tilskipuðum assessor og justitssekretera landsyfirréttarins Jóni Johnsen sem settum gestaréttardómara. Með þessum til ógildis og breytinga áfrýjaða dómi er appellantinn tilskyldaður að lúka þeim hér innstefndu hverjum fyrir sig 20 rbd. r. s. sem formannskaup og skipleigu fyrir næstliðna vetrarvertíð, og þar að auki 8 rbd. r. s. öllum sameiginlega í málskostnað.

Hér við réttinn hefur appellantinn uppástaðið sig frífundinn frá þessu útsvari til innstefndra, sem og, að honum dæmdust 200 rbd. 11½ skaðabætur hjá þeim fyrir missir af fiskiafla af skipum þeirra frá 22. apríl, þá þeir í óleyfi hans og móti forboði hefðu burtu farið úr veiðistöðinni Keflavík, til vertíðarloka, 12. Maji í ár, eða að hann í þessu skyni fá mætti aðra þá fullnustu, sem ákveðin yrði, annað hvort af réttinum eða óvilhöllum mönnum.

Innstefndu þar á móti hafa látið gestaréttardómarrann principaliter uppástanda málsins frávísun m. m. og subsidialiter, að gestaréttardómurinn staðfestist in terminis.

Hvorutveggja málspartur hefur einnig uppástaðið málskostnað sér tildæmdan, og innstefndu þar að auki appellantinn dæmdan í sektir fyrir óþarfa þrætu.

Hvað nú viðvíkur appellantsins neitun að greiða formannskaupið og skipleiguna quæstionis, þá er hún byggð á því, að þeir innstefndu, er leigt höfðu appellantinum skip sín og sjálfa sig til formennsku á skipunum um vetrarvertíðina fyrir 20 rbd. r. s. endurgjald til hvers þeirra, hafi í óleyfi hans yfirgefið fiskiverið fyrir þann tíma, er ákveðinn hafi verið, eður farið úr verinu um sumarmál, í stað þess, að vetrarvertíð nú sé (ekki) lokið fyrr en 12. Maji á vori.

Þetta atriði, um burtferðina, er in confesso, sem og að burtferðin hafi fram farið ekki einungis í óleyfi, heldur og gegn prótesti appellantsins. En innstefndu hafa jafnframt borið fyrir, að þeir hafi jafnan haft í skilyrði við appellantinn, á hvers vegum þeir verið hafi 3 undanfarnar vertíðir og þá umtöluðu hina 4., að þeir mættu yfirgefa veiðistöðina um sumarmál.

Svo hafi þeir farið hin 3 árin og þó þegið sama formannskaup og þeir nú krefjast fyrir seinastliðna vertíð. Þetta hefir appellantinn að því leyti viðurkennt, að hann hafi hin 3 árin leyft þeim að fara úr verinu, þegar fiskur hafi verið genginn undan, en í vor hafi ei svo verið, og vetrarvertíðin, um hverja þeir hafi leigt sig og skip sín til fiskiveiða á hans vegum, nái til 12. Maji. Þar á móti neitar hann að hafa samið við innstefndu, að þeir jafan mættu fara úr veiðistöðinni um sumarmál. Þeir innstefndu hafa að vísu hvergi neitað því, að vetrarvertíðin næði til 12. Maji, og eftir því, sem fram er komið, má það álítast sannað, að vetrarvertíð í Keflavík, eins og líka um öll Suðurnes, nái til þess nýnefnda dags, hvað einnig að þessa réttar vitund er samkvæmt langvinnri landsvenju í hið minnsta um allt Suðurland, hvar um lögréttunnar útskýring yfir forordn. 10. apríl 1700 í alþingisbókinni fyrir nefnt ár, nr. 3, ber ljóst vitni, eins og líka þau árleg, undir opinberri tilsjón útgefin almanök. Þar á móti hafa innstefndu uppástaðið, að samkomulag þeirra við appellantinn um skipsáróður á hans vegum í tilliti til terminus ad quem á vertíðinni hafi takmarkast við vetrarútgöngu eður sumarmál, en þar af flýtur, að þeir innstefndu, sem in casu gera réttarkröfu, er bundin er við skilyrði, sem er óvenjulegt og því ei getur præsumerast, eiga að sanna, að skilyrði þetta verið hafi í þeim samningi, sem þeir ei meina sig að hafa mishaldið með burtför sinni 22. apríl, og á hverju skilyrði í samningnum þeir þannig byggja sína réttarkröfu. En þeir innstefndu hafa ekki getað komið fram með þá hér umhöndluðu, á þeim hvílandi sönnun fyrir vetrarvertíðarinnar in casu heimiluðu lyktun með vetrarútgöngunni, hvorki

með skriflegum samningi eða öðruvísi. Miklu fremur hefir málfærsla þeirra og viðurkenning fyrir gesta- og yfirréttinum verið þannig, sem álitu þeir sig gengið hafa móti skyldu sinni. Þannig segjast þeir næst undangengin 3 ár hafa yfirgefið veiðistöðina um sama leyti sem næstliðið vor, en játa þó jafnframt, að þeir öll þessi 3 ár leitað hafi heimfararleyfis hjá appellantinum og fengið það, en þessa leyfis þurfti ekki við, ef skilmálar lágu að því, að vertið skyldi hjá þeim lokið vera með vetrarins útgöngu. Þeir bjóða og við burtför sína í vor sem leið appellantinum að njóta skipshlutar af skipum þeirra til 12. Maji, hvað ekki getur til fulls leiðzt af þeirri ástæðu, að þar með hafi þeir viljað komast hjá ófriði og óvináttu appellantsins, sem ekkert gat yfir því klagað, þótt þeir innstefndu færu burt eftir því, sem sannað var og hann hafði undirgengizt.

Þau við gestaréttinn leiddu vitni, þó nú ekkert væri út á þeirra habilitet að setja, relevera ekkert til upplýsingar um þá skilmála, sem gerðir voru milli appellantsins og innstefndu, heldur einasta um skilmála milli innstefndra og sjálfra vitnanna. Ennfremur skírskota innstefndu til, að appellanttinn hafi leyft þeim að fara, þegar aðrir formenn í sömu veiðistöðu, in specie formaður appellantsins Jón Arason, færu heimleiðis. En þessi afsökun virðist og að lúta að því sama, að burtför innstefndu ei væri bundin við sumarmálin. Líka fellur þessi afsökun in casu burtu, þegar aðgætist, að Jón Arason fékk, þegar burt fór, annan í sinn stað til að ráða fyrir skipinu, og þessi fór síðar burt í óleyfi appellantsins. Einn af þeim innstefndu, Bergþór Þorvaldsson, hefur einnig í bréfi sínu til appellantsins af 6. Maji í ár með berum orðum viður-

kennt, að burtferðin ekki, í það minnsta eftir hans áliti, verið hafi svo öldungis sjálfráð, eins og við samning væri ákveðin, því hann segir: „Þér höfðuð gefið mér lof til að fara um þetta leyti að undanfögnu með góðu og þér voruð *ekki fánlegur* að gefa okkur eftir um sama leyti“. Allt þetta getur ei öðruvísi skilizt, en að innstefndu ekki réttilega uppástandi gerðan samning um vetrarvertíðarlokin, heldur að eiginlega ekkert hafi þar um partanna milli verið tiltekið, en að innstefndu hafi ætlað upp á, að appellantinn, sem fyrri, mundi gefa sig lausa frá löglegu verðtíðarhaldi, þegar fækka tæki um fisk í veiðistöðinni. En þó þeir nú hefðu ætlað svo, getur það in casu ekki orðið þeim að haldi, bæði þess vegna, að það fer mjög nærri líkindum, að almenningi skaðlegt sjálfræði hlutaðeigandi fiskimanna, hverjum að vorinu má vera annt um að fá formannskaupið fyrir sem styzta tíð, ef eins er mikið, og þó lengur sé að verið, eigi mestan, ef ei allan, þátt í að stytta vertíðina fram yfir landsvenju, og líka höfðu innstefndu, þegar appellantinn bannaði þeim burtförina, vissu fyrir, að hann fór eftir því frá gamalli tíð um vertíðarlokin ákveðna, og þeir mundu þá og eftir öllum líkindum hafa borið fyrir sig gerðan samning, ef gerður hefði verið, en ekki í þess stað komið fram með þegar tilgreindar afsakanir til réttlætningar burtferð sinni í ótíma.

Sú af innstefndu fyrir borna ástæða, að netjafiskur hafi verið burtu, og að þeir einasta til netjafisks hafi leigðir verið, en að sjófólk þeirra hafi verið veikt, finnst heldur ekki geta til greina tekizt, því hvað það fyrra snertir, er það ekki sannað, né það heldur líklegt, að þeir, sem róa á vegum eins eða halda skipi úti um vetrarvertíð, skuli einungis ráðnir til að stunda

netjafisk, ef annar býðst. Og þó svo hefði verið, var in casu eftir áður umgetnu bréfi Bergþórs netjafiskur að visu á förum við burtför þeirra félaga úr Keflavík, en þó nokkur fyrir, og engin vissu fyrir, að ei mætti aftur örfast. En þótt annarstaðar máski fiskaðist betur, gat það eingöngu ei gefið innstefndu fullkominn rétt til ótíma burtferðar úr veiðistöðinni, eða til að briggja gefið loforð um að fiska fyrir appellanttinn um vertíðina. Ekki finnst heldur neitt verulega upplýst um sjúkleika á hásetum þeirra innstefndu, annað en hvað þeir sjálfir lauslega segja við gestaréttinn. Vitnin finnast ei þar um spurð, og áminnst bréf Bergþórs segir einasta frá sjúkleika, sem þeim áður ekki gat verið kunnur, í sveit þeirri, hvar þeir áttu heima, en ber ekkert fyrir um veikindi hásetanna, hvers vegna heldur ekki resolution 13. júní 1787 §§ 8,9 geta heimfærzt til þeirra innstefndu þeim til afbötunar, eins og líka þessar seinast tilfærðu ástæður í raun og veru eru óþarfar með tilliti til þess af innstefndu gerða ósannaða uppástands, að þeir að eins hafi leigðir verið til sumarmála.

Af öllu framantöldu getur rétturinn ei annað ályktað, en að innstefndu hafi vanhaldið loforð sitt, gefið appellantinum um formennsku og skiplán um vetrarvertíðina 1837, með því einasta að fullnægja því um $\frac{2}{3}$ parta vertíðartímans eftir að þeir þann 13. marz til sjóar komu, og að þeim því í analogiu af Jónsbók Kb. 25. kap., cfr. plakati 3. des. 1755 § 7 og 25. marz 1791 § 9, ekki beri það þeim við gestaréttinn tildæmda formannakaup og skipleiga, þar eð samningur þeirra við appellanttinn í verulegustu atriðum hans er af þeim brotinn, hvers vegna appellanttinn er frá innstefndra kröfu í þessu tilliti að öllu leyti

að frifinna, og gestaréttardóminn þess vegna að ógilda.

Hvað áhrærir réttarkröfu appellantsins um 200 rbd. 11½ sk. skaðabætur hjá innstefndu fyrir fiski-afla missi frá 22. apríl til 12. Maji þ. á., þá finnst sá hluti málsins aldrei til sáttatilraunar lagður fyrir gestaréttinum, eftir því sem gestaréttardómarinn sjálfur frá segir, og gestaréttarakttinn líka sýnir. Þeirri kröfu appellantsins er því að frávísa þessum rétti.

Í tilliti til sakarinnar kostnaðar finnur rétturinn sanngjarnt, að hann við gestaréttinn niður falli, en kostnaður þar á móti til þessa réttar betalist appell-antinum af gestaréttardómaranum með 20 rbd. r. s., þar eð þessi með þeim hér að öllu leyti ógilta dómi hefur orsakað málsins appell.

Svaramaður innstefndra, þessa réttar tilskipaði assessor J. Johnsen, sem bæði hefur dæmt mál þetta við gestaréttinn og síðan varið það hér við réttinn, hefur í niðurlagi innleggs síns af 9. þ. m. með berum orðum að því sveigt, að landsyfirréturinn hafi við ályktun af 2. þ. m., með hverri málsþörtunum er uppálagt að framkoma þann 9. næst eftir með fulln-aðarsókn og vörn í málinu, hamlað eiðfestingu þeirra af honum framlögðu vitnisburðarseðla, samt útvegum frekari upplýsinga og fyrirspurnar til málsins þarfa m. m., og kveðst ei geta viðurkennt lagagildi þessarar réttarins ályktunar. En þegar lítið er til, að gesta-réttarmál þetta, sem er lítið ummáls og fyrir hvers nauðsynlegu upplýsingu strax fyrir undirréttnum assessor Johnsen sem dómara bar að sorga samkv. forordn. 15. Aug. 1832 § 10, er inkaminerað hér við réttinn þann 11. f. m., og assessor Johnsen tvívegis er í því veittur frestur til andsvara, fyrst í 14 daga og

seinna í 7 daga, virðist auðsætt, að þessi hans ákæra móti réttinum er hér gerð án orsaka, og það því fremur sem hann ekki finnst að hafa notað þann honum fyrr veitta 14 daga frest til annars í sakarinnar tilliti en til útvegunar vitnisburðarseðla hjá 3 mönnum, búföstum í Reykjavík, hvar appellantinn einninn uppiheldur sér, hvers vegna honum hefði mátt auðvelt vera að láta þá á sama tímabili eiðfesta, hvað þó með tilliti til vitnisburðanna innihalds og þess sambands, sem það stóð í til þeirra af appellantinum eftir kongl. leyfisbréfi framlögðu skjala, enga verkun gat haft á málalyktir gegn appellantsins prótesti og plakati 12. Maji 1784, samt 6. Junii 1788. Þessi assessors Johnsens móti réttarins ályktunar lögmæti í innleggi opinberlega framfærða ákæra er því eins ósonn sem ósæmandi, þar eð réttarins ályktun af 2. þ. m. í engan máta stendur undir hans, heldur hæstaréttar censur, hvers vegna hann, ef framvegis færa mætti mál fyrir þessum rétti, áminnist til að halda sér frá svoleiðis að dæma um lagagildi réttarins aðgerða.

Því dæmist rétt að vera:

Appellantinn, fyrrum faktor Ditlev Thomsen, á fyrir innstefndra kröfum í þessu máli aldeilis frí að vera, en hans kröfu um skaðabætur hjá innstefndu frávisast þessum rétti. Málskostnaður fyrir gestaréttinum niður falli, en betalist fyrir þessum rétti appellantinum af gestaréttardómaranum, landsyfirréttarassessor Johnsen, með 20 rbd. — tuttugu — ríkisbankadölum r. s.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1837, 23. október

decision

í sökinni nr. 9/1837: Candidatus juris Th. Guðmundsen sem skipaður aktor

contra

Jónas bónda Stefánsson á Fagrabæ í Norðursýslu.

Með undirréttar dómi af 23. junii þ. á. er bóndinn Jónas Stefánsson á Fagrabæ í Norðursýslu fyrir stuld á einni á dæmdur til að líða 15 vandarhagga refsingu, sem og til að borga andvirði ærinnar og kostnað sakarinnar, hverjum undirréttarins dómi er réttvísinnar vegna af hlutaðeigandi amti skotið til álits og umdæmis þessa réttar, sem við gagnskoðun sakarskjalanna saknar margra til endilegs dóms áleggingar nauðsynlegra upplýsinga, fram hjá hverjum við meðferð sakarinnar í héraði annað hvort er að öllu gengið eða svo lauslega við þeim hreyft, að straffs þess stærð, sem hinum ákærða réttilega mætti bera, ei óhult verður ákveðin, því:

1. Finnst ekkert eftir því grennslast, hverninn undanfarið líferni hins ákærða verið hefir, hverninn orðróm hann hefir haft í siðferðis tilliti, hverninn hans uppeldi, skylduþekkingu og uppfræðingu hefur háttað verið, um hvað þó hlutaðeigandi sálusorgara og húsbænda vitnisburðir hefðu átt að útvegast og berast undir ákærða, sem og vitnin spyrjast um þann orðróm, sem á honum lá.

2. Er ekkert fram komið um það, hvort ákærði hefur fyrri undir lagaákærur komið fyrir misverknað. Hann finnst ei um það spurður, og undirdómarinn hefur ekkert attest af sýslunnar dómbókum þar um

frá sér innfært í réttargerðirnar, en þótt ákærði stöðugt verið hafi innbúi Norðursýslu. Að sonnu getur sóknari í héraði þess í innleggi af 17. Junii í ár, og undirdómarinn eftir honum í dómsins byrjun, að ákærði sé nú í fyrsta sinni fyrir *sauðabjófnað* lögsóttur. En líka gæti það verkun haft á straffsins stærð in casu, þó hann fyrir aðra glæpi hefði lögsóttur og dæmdur verið, hvar um allar sannanir vanta.

3. Jón Jónsson, fyrrum vinnumaður ákærða, sem við rannsóknarréttinn 17. Junii í ár berlega játaði sig sem hylmara við stuld hins ákærða á gimbur tilheyrandi Ólafi Ólafssyni á Skeri, er hvorki lögsóttur þar fyrir né dæmdur í þessari sök, en framburður hans strax álitinn ómerkur, þar eð hann hefði fundizt „vaklandi í svörum sínum og svo einfaldur, að hann nálægist hálfvitung“. Hvorugt er þessum rétti mögulegt að sjá af því eftir honum þann 5. og 17. Junii bók-
aða, svo að N. L. 1—13—21 geti hjá honum átt heima, og við konfrontation hans við ákærða stóð hann stöðugur við gefna skýrslu gegn ákærða neitun. Þessa sömu skýrslu hafði hann áður utan réttar gefið vitnunum Kristjáni Hallgrímssyni og Benedikt Árnasyni, hverir þó hvorki eru nákvæmar fyrir rétti bornir saman við Jón og ei, fremur en heimilisfólk ákærða, neitt spurðir, enn síður í eið teknir, um hans fyrir borna skynsemdarbræst, hvar um prests attest heldur ekki er framlagt.

4. Hvorki kona hins ákærða né tengdamóðir eða kerlingin Margrét Guðmundsdóttir (ef hún er ei sama sem tengdamóðirin) eru með einu orði yfirheyrðar, enn síður konfronteraður með ákærða í þessari sök, hvorki hvað ána né gimbrina snertir, eða um neitt annað, er vera mætti sökinni til upplýsingar.

5. Ákærði er aldrei um það spurður, hvort hann haustið það, sem Ólafur á Skeri missti gimbrarinnar, hirti nokkra kind úr Grundarrétt af lit, marki og aldri sem þá, er Ólafur saknaði, eða hvort hann átti þar kinda von, hvar um heimilisfólkið og aðrir, svo sem nágrannar ákærða á Dálksstöðum, og að líkindum gætu borið, sem og líka um nákvæmari kringumstæður, tíma og stað, nær og hvar gimbrin og ærin komu saman við kindur ákærða eða voru stolnar og um skurð þeirra beggja. Ekkert um orsakir til þess, að hann breytti marki sínu með þar að lútandi. Ekki um það, hvað hann dró til að stela ánni, hvað þó í tilliti til kongsbr. 2. Maji 1776 § 7, smb. kbr. 25. Julii 1808 § 7 (sic).

6. Bæði með hans játningu, heimilisfólksins og annara vitna skýrslum að upplýsa er in casu því nauðsynlegra sem svaramaður í héraði hefir fyrir borið ákærða til afsökunar, að hann sé og verið hafi í mesta fátækdóm, svo ei hafi getað *neyðarlaust* aflað þeirra *fyrstu* lífsins nauðsynja, og hafi því máské neyðzt til að stela ánum quæstionis.

7. Eftir því í sökinni framkomna gat verið nægur misgrunur á, að ær sú hin hornmerkta, er ákærði tjáir sig fengið hafa sem lamb hjá Eiríki Eiríkssyni á Pálsgerði, hafi verið fyrrnefnda ófrjáls. Þessi misgrunur þarf að eyðast eða staðfestast með skýrslu Eiríks, ef fáandi er, eða þá heimilismanna eða nágranna Eiríks og ákærða, sem vita mættu um þessi þeirra viðskipti.

8. Þó það að fenginni játningu ákærða eftir plakati 28. marz 1800 § 1 væri nóg, að Kristján bóndi Hallgrímsson leiddi sig að ánni quæstionis vegna eigandans, fyrst ei þurfti heimildareið við að hafa, var það þó engan veginn samkvæmt nefnds lagaboðs orðum í

§ 2, að nefndur bóndi Kristján kvæði á verð ærinnar fyrir hönd eigandans, hvað því prestinum Kristjáni Þorsteinssyni sem eiganda ber að gera að nýju. Hann mætti einninn um spyrjast, hvað honum kunnugt er um ærstuldinn, og sérilagi, hvort hann ei viti til, að ærinnar quæstionis leitað hafi verið hjá ákærða áður þessi varð að þjófnaðinum uppvis.

Vegna þessara hér töldu verulegu bresta við upplýsingu sakar þessarar í héraði finnur landsyfirrætturinn sér ófært fullnaðardóm á hana þannig undirbúna að leggja, hvers vegna undirdómarann er að tilskylda með lögskipuðum hraða við ýtarlega rannsókn að útvega og til landsyfirrættarins að senda þær eftir framanskriðuðu söknuðu og af þessari rannsókn eftir kringumstæðunum ennfremur leiðandi upplýsingar.

Því ályktast:

Undirdómarinn á við ýtarlegri rannsókn í sökinni með lögskipuðum hraða að útvega og til landsyfirrættarins að senda þær eftir framantöldu vantandi, nákvæmari upplýsingar til hennar þarfa.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1837, 13. nóvember

d ó m u r

í málinu nr. 10/1837: Kammerráð, land- og bæjarfógeti Tvede sem aktor

contra

Assistent Pétur Möller, Friðrik Kristjánsson, Anton Sigurðsson og söðlamakara Jónas Gottskálksson.

Með stefnu af 17. sept. þ. á. hefur norður- og austurantið þess opinbera vegna til landsyfirrættarins um-

dæmis skotið pólitiréttardómi, felldum þann 6. Julii næstliðna, eftir að frumpróf í sökinni fram var farið þann 3. Júnii af sýslumanni í Eyjafjarðarsýslu, hvar með assisstant Pétur Möller, Friðrik Kristjánsson, Anton Sigurðsson og söðlamakari Jónas Gottskálksson, er að sama amts boði af 17. Maji f. á. voru ákærðir fyrir skotveiðar í grennd við og á friðlýstri eyju nokkurri, Staðareyju kallaðri, í Eyjafjarðará, tilheyrandi hans hátign konunginum, en leigðri kaupmönnum Thyrrestrup og Mohr, eru dæmdir öldungis friir að vera.

Sá hinna ákærðu skikkaði defensor hér við réttinn, *candidatus juris* Þórður Guðmundsson, hefur, um leið og hann kveður vafa á, hvort sök þessi eftir eðli sínu réttilega sé höfðuð sem opinber pólitísök, *principaliter* heimtað henni vísað frá landsyfirréttnum, bæði af því, að *fatalia appellationis* eftir forordn. 15. jan. 1747 § 1 séu útrunnin, sem og þess vegna, að amtsins fyrirkall til landsyfirréttarins aldrei skyldi birt vera þeim ákærðu Antoni Sigurðssyni og Friðriki Kristjánssyni.

Eins og nú landsyfirréttnum ei er gefin kompetens til að meta *yfirvaldsins* rétt og myndugleika til að skipa málið meðhöndlað sem opinbera pólitísök, hverju kongsbr. 23. Júnii 1784 og forordn. 13. Júnii 1787 III § 7 in fine (sem defensor færir til síns máls), sam-anborin við ákvarðanir resol. af 17. Julii 1816, að öðru leyti ei finnast ósamhljóða um málið sem risið af meintri yfirtroðslu lögboðinnar *varúðarreglu*, hvernar nákvæmari birtingu téð resol. af 1816 hefur uppálagt yfirvaldinu, eftir sínu eðli réttast virðist meðhöndluð sem pólitímál yfir höfuð, svo gæti það og einasta verið friunar, en engi frávísunarástæða, að landsyfir-

rétturinn ei vildi samþykkja amtinu í tilliti til málsins höfðunar að hálfu hins opinbera.

Að vísu er þess af defensor rétt getið, að það ei af aktinum sést, hvert álit undirdómarinn hafi haft á málsins eðli, að því leyti hann hefur stefnt ákærða til málskostnaðar útláta og í dómi sínum hafið málskostnaðinn, en ei ákveðið, fyrir hvers ákærum þeir innklöguðu frifundust, jafnvel þó hann eftir skipun amtsins í sökinni tekið hafi frumpróf og dæmt við pólitírétt. En þar eð málsfærslan eftir forordn. 8. marz 1799, cfr. forordn. 20. okt. 1819 § 4 og kancellícirc. 3. nóv. 1798, í tilliti til málsins upplýsingar, sem ex officio uppáliggur dómaranum, er hin sama, hvort það er publik eða privat pólitímál eða jafnvel justits-sök, er þvílík vangá undirdómarans án verkunar í tilliti til sakarinnar eðlis og afdrifa hér við réttinn, hvar hún eftir áðursögðu og amtsins skipun einninn er að álita og meðhönda sem opinber. Hér af fylgir þá líka, að defensors höfuðástæða fyrir sakarinnar frávisun er ógrunduð, því forordn. 15. jan. 1817 § 1 höndlar útpykkilega alleina um privat pólitímál og nær því síður til opinberra pólitisaka sem plakat 25. jan. 1816, er upphafur fatalia appellationis í justits-sökum, undir þessum einninn skilur hinar fyrri, hvað nákvæmar sést af ástæðunum til plakatsins í Kollegi-altið. fyrir 1816, pag. 73—75, confer kancellíbréf 17. apríl og 14. okt. 1819.

Ei fremur getur hin önnur frávisunarástæða defensors til greina tekizt, því af stefnuvottanna attesti sést, að stefnan í ákærða Antons og Friðriks fjarveru á *tilteknum degi* er birt *tilgreindum húsbændum þeirra á þeirra lögheimilum*, hverir þar hjá eru umbeðnir að tilkynna hinum sömu það, nær heim

kæmi. Og annars gerist ei í þvílíku tilfelli þörf eftir N.L. 1—4—4, forordn. 3. Junii 1796 § 10 og cancellibr. 25. jan. 1817 (Koll. Tíð. p. 142), þegar viðkomendum að eins er gefinn tími til að taka afskrift af stefnunni, hvað ekki einasta verður að mótsegjast, heldur mótsannast, ef frávísun þar á byggja ætti, þó að sannað væri það defensors assertum, að engin kópía af fyrirkallinu sé eftir skilin hjá þeim, er það var birt, því eftir N. L. 1—4—4 eru stefnuvottarnir að eins skyldugir til *annað hvort* að gefa afskrift af stefnunni *eða* til afskriftarinnar að veita hinum stefnda hæfilegan tíma. Defensors uppástandi um sakarinnar frávísun verður því ei meðhald veitt.

Þar næst kemur til réttarins athugunar, að aktor hefur uppástaðið sökinni heimvísað til útvegunar nýrra upplýsinga um, hvort Staðareyjunni sé þannig varið, að ekkert æðar- eður fuglavarþ þar geti staðhaft *eða* fyrr né síðar hafi verið og hve mörg skot þeir ákærðu skotið hafi í eyjunni *eða* innan $\frac{1}{4}$ mílu umhverfis hana. Þó að það fyrra atriði engan veginn geti álitizt upplýst við sjálfra þeirra ákærðu sögu-sögn *eða* við framburð klagandans, kaupmanns Thyrrerups, að því leyti þessi, eins og acta með sér bera, hafði eyjuna til leigu með því skilorði að friða hana til æðarvarps fyrir skotum, undir töpun síns leigumála, má landsyfirrætturinn samt bæði álíta sama atriði einhlitt til sakarinnar afdrifa og nægilega upplýst í því fyrir réttinn framkomna þingsvitni af 24. f. m., svo að ekki finnist orsök til nákvæmar að leita skýrslu tilgreindra húsbænda hinna ákærðu þar um, því síður sem sá ákærði, er einna helst sýnast kynni sannur að gefinni sök, Jónas Gottskálksson, eftir defensors frásögn „nú uppiheldur sér einhvers staðar

í Skaftafellssýslu“ og því ei verður konfronteraður við sína meðákærðu eða aðra.

Þó að landsyfirrætturinn framvegis sakni undir-dómarans ákvörðunar um, hvort prófinu væri lokið eða sökinni slegið á frest og réttinum þann 3. Junii ein-ungis sé upp sagt, er sökin aldrei formlega, jafnvel þó allir þeir ákærðu hafi staðið dóm, upp tekin til dóms, er þetta samt því síður sem verulega eða nulli-tetsbresti í publik sök að álíta sem aktinn sýnir, að hlutaðeigandi voru kallaðir og allir nærverandi við dómsuppsögnina þann 6. Julii án þess að áfrýja þessa dómarans aðferð, hvar af svoleiðis enginn finnst að hafa liðið neinn halla eða neitt frekar fljóta þurfa.

Sökin er þannig hér undir endilegan dóm að taka, og er í tilliti til hennar realia þess þá fyrst að geta, að oftnefnd Staðareyja, eftir sem upplýst er, að boði amtmannsins yfir norður- og austuramtinu af 15. okt. 1835 er friðlýst fyrir skotum í þeim tilgangi, að þar friðhelgist æðarfuglavarpi, þó, eins og sjá er af amt-mannsins ofanáviknu bréfi af 17. Maji f. á., einasta á tímabilinu frá 30. apríl til 1. Augusti. Eins og nú þessi tímaákvörðun sem extraordinarium við friðað varppláz (confer resol. 17. Julii 1816) gefur grun um, að æðarfuglavarpi ekki þá var á komið þar, svo færa líka orðatiltækin í hinu sama amtsbréfi líkur þar til, þegar um eyjuna svo er að orði kveðið, „at den efter dens Beliggenhed er ret godt skikket til Æderfuglevarp, og der desuden lige ved samme ligge andre fredlyste Öer i den saakaldte Eyjafjarð-ará, der tilhøre Private, og hvor der virkelig findes Æderfuglevarp“, sem og það, að amtið, er þó athugar nákvæmari kringumstæður við eyjunnar ástand, það klagaða factum og þessa framkvæmdarmáta, um leið

sendir það bréf, hvar í kaupmaður Thyrrerstrup kveður upp, „at jeg har ingen Varp af Öen, ej heller har haft og vist aldrig faar, at jeg ingen Jagtrettighed har eller har brugt“ etc., án þess að mótmæla þessu Thyrrerstrups asserto eða þýða það á neinn annan veg en það gefur að skilja, nefnilega að á eyjunni virkilega ekkert varp sé. Að þessu færast nú og einninn full sönnun með því við Reykjavíkur extrarétt þann 27. f. m. eftir defensors rekvisition af undirdómaranum færða þingsvitni, sem inniheldur 3 eða 2 lokalkunnugra vitna samhljóða eiðfestan framburðum, að alfaravegur liggi eftir endilöngum vesturbakka eyjunnar og annar yfir eyjartaglið að ofanverðu, að hún sé öll slétt, með þurrum hörðum bökkum, en rotið stararlendi í miðju, að þar aldrei hafi verið, ei heldur sé, varp, eða geti verið, vegna umgangs ferðafólks og með fylgjandi hunda, að engi varpsaðbúnaður hafi verið eða sé gerður á eyjunni, og að hvorki æðarfuglar séu í grennd við eyna né sela- eða aðrar veiðar þar viðhafðar.

Það er þannig auðsætt, að hlutaðeigendur Staðar-eyju engan skaða eða óhagnað *gátu* liðið, þó ákærðir virkilega hefðu skotið á henni eða í grend við hana. En eins og það liggur í hlutarins eðli, að ákæra eða straff ei á við þær athafnir, hvar af félaginu yfir höfuð eða einstökum manni er alls engin *skaðavon*, svo er það og án alls efa, að friðlýsingin qua talis einasta er remedium juris til verndar fengnum rétti, en óhæfileg til að stofna eða öðlast nýjan rétt, er áður ei var til. Hún getur því einninn eftir resolution 17. Julii 1816 í varps tilliti einasta að notum orðið, *þar sem annað hvort varp virkilega er eða aðbúnaður (Indretning) þar til gerður, hverju nafni það í sjálfu*

sér ei heldur kallast getur, að plázinu er friðlýst, jafnvel þó hentugt eða líklegt sýnast mætti til varpstaðar eða komið heim við óskertan eignar- eða brúkunarrétt nágranna, að friðlýsingin eintóm skyldi vera nóg til að meina skot eða aðra fælandi atburði í tilgreindri afstöðu hins friðlýsta staðar, og má landsyfirrétturinn með undirrómaranum samsinna, að því lík verkun friðlýsingarinnar einsamrar oft mætti leiða til notalausra meingerða við nábúa og sérhverja aðra, er Jónsbók Landabrb. 58 leyfir „að veiða alla smáfugla, þá er eigi fljóta á vatni, nema rjúpur, á annars jörð“, hvar yfir kaupmaður Thyrrstrup sjálfur sem leiguliði eyjarinnar quæstionis in casu jafnvel hefur dolerað við frumprófið þann 3. Júnii.

Að friðlýsing ei heldur hefur þá lagabýðingu, að talizt geti til aðbúnaðar miðandi til friðunar varpi, sýna, fyrir utan téða resolution af 1816, einnig berlega kongsbr. 23. Júnii 1784 og forordn. 13. Júnii 1787 III. Kap. § 7, sem einungis telja hólmabyggingar í vötnum, hreiðrahleðslur eða þess háttar til því líks aðbúnaðar, og er það þar hjá evident, að séu þesskonar breytingar ei gerðar, verður plázið, að óbreyttu landslaginu umhverfis, þó, eins og amtið um eyjuna quæstionis að orði kveður, þar til vel sé lagað, allt af eins hentugt eða óhentugt sem varppláz.

Þar eð þessi sök einasta er höfðuð fyrir svo meint ólögleg skot á Staðareyjunni eða innan $\frac{1}{4}$ mílu umhverfis hana og eyjarinnar fullsannaða ásigkomulag, sem og það, að þar ekkert varp er eftir áðursögðu, gefur næga ástæðu fyrir að fría hina aktioneruðu fyrir þess opbera ákærum, svo finnst eftir þessu sakarinnar eðli engi þörf til frekara að umhöndla eða upplýsa það átalda factum, hvar við annars er sézt

hafður verið sá framkvæmdarmáti, að þeir ákærðu í annan stað frá þeirri hliðsjón geti áfellt, eins og það í sjálfu sér er indifferent, hvort þeir í lagameðhaldi skotið eða veitt hefðu á nótt eða degi, því löglegar gerðir geta ei orðið ólöglegar, þó fram fari jafnvel heimulega eða á náttarþeli.

Þeir ákærðu eru því einninn af landsyfirréttinum að frífinna, þó eftir framantöldu með nýrri dómskonklusion.

Salarium til aktors og defensors, er eftir kringumstæðunum ákveðst 4 rbd. silfurmyntar fyrir hvorn um sig, dæmist þeim af því opinbera.

Við pólitiréttarins meðhöndlun á sökinni finnst ekkert frekar athuga- eða vitavert, jafnvel þó henni frá 3. Junii til 6. Julii, þá dómur gekk, án tilgreindrar orsakar, virðist harla lengi frestað. Aktors nærvera við þingsvitnið þann 27. f. m. í Reykjavík finnst eftir kringumstæðunum og einkum þar eð hann engan þátt átti að vitnaleiðslunni ei heldur vitaverð.

Sakarinnar meðhöndlun og færsla við landsyfirréttinn hefur verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Þeir ákærðu, assistent Pétur Möller, Friðrik Kristjánsson, Anton Sigurðarson og söðlamakari Jónas Gottskáلكsson, eiga fyrir hins opinbera ákærum í þessari sök fríir að vera.

Í salarium til aktors, kammerráðs, lands- og bæjarfógeta Tvede, og til defensors, candidatus juris Þórðar Guðmundssonar, betali það opinbera til hvors um sig 4 rbd. silfurmyntar.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1837, 27. nóvember

d ó m u r

í málinu nr. 11/1837: Candidatus juris Þórður Guðmundsson sem aktor

gegn

ákærðu Þórdísi Ebenezersdóttur á Vindhæli í Húnavatnssýslu.

Þar eð sök sú, er hér kemur undir landsyfirréttarins umdæmi og sem eftir norður- og austuramtsins boði af 19. júlí f. á. er höfðuð gegn kvenpersónunni Þórdísi Ebenezersdóttur á Vindhæli í Húnavatnssýslu fyrir þvermóðsku móti téðu amts boði um að flytja í 5 mílna fjarlægð frá nefndu heimili sínu til að fyrirbyggja hneyxlanlega sambúð við bóndann sama staðar, Guðmund Ólafsson, hver þvermóðska eftir þeim af henni með landsyfirréttarstefnu af 11. október í ár hingað appelleraða undirréttardómi, felldum að Vindhæli þann 6. október 1836, olli henni 10 vandarhagga pólitíaga í héraði, er meðhöndluð og uppáðæmd sem pólitísök, svo getur landsyfirrétturinn eftir þeim gildandi lögum ei hjá komizt ex officio að dæma sakarinnar meðhöndlun og dóminn ómerkan og heimvísa henni til nýrrar meðferðar og dómsálagningar, samkvæmt þeim lagareglum, er til hlýða við justitssakir, hvers aktor einninn krafizt hefur.

Að vísu ákvarðar tilskipun 21. des. 1831 V. engan vissan réttargangsmáta í því líkum sökum, en bæði má þeim fyrir þá sakfelldu óhultasta, samt siðvana- og reglulegasta framgangsmáta, er á við *justitssakir*, yfir höfuð vera að fylgja, sérilagi ef líkamleg refs-

ing liggur við, þegar laganna fyrirmæli ei helga þá frábrugðnari og miður óhultu *pólitímála* meðferð, hvað þau einstöku lagaboð, er útbrykkilega fyrirskipa pólitiréttar meðhöndlun ýmsra privat eða opinberra yfirsjóna, sem og praxis, einnig hafa gert að reglu. (Sbr. kancellibr. 7. jan. 1826 að ...¹⁾, forordin 4. okt. 1833 § 30 og enn fremur fyrir Ísland kongsbr. 11. apríl 1781). Og líka finnst einmitt tilskipun af 21. des. 1831 V., sem einasta í tilliti til *straffs tegundarinnar* er frábrugðin tilsk. 12. Júnii 1827, að gera svo skarpan greinarmun milli *yfirvaldsins* og *dómarans* aðgerða við yfirtroðslu N. L. 6—13—3, að dómarann í þeim stað undir eins ei er að álíta pólitimeistara, eins og orðatiltækið „tiltale ved Domstolene“ eftir siðvenjulegum lagatalshætti ekki eiginlega á við pólitiréttina, sbr. tilsk. 4. okt. 1833 § 30.

En þó að amtmaðurinn, eins og tilsk. 21. des. 1831 V., í boði sínu hótí ákærðu straffi „eftir dómarans álit“ („Dommerens Skön“), verður þar af ei annað dregið, en að dómarinn eftir kringumstæðunum, samhljóða tilsk. 12. Júnii 1827, megi herða og lina straffið.

Að undirdómarinn hefur látið svaramann mæta með ákærðu við pólitiréttinn, getur því síður verkað til gildis hans dómaraverkum sem þetta einnig er mótstriðandi tilsk. 8. marz 1799, hvernar almenna gildi engu tapar, en einmitt vinnur, við þá einstöku undantekningu í plakati 29. marz 1813, er defensor hefur færa viljað þessu til afsökunar. Hvar að auki í justitssök sækjandi og svaramaður báðir eru eins nauðsynlegir.

1) Ólæsilegt orð.

Í tilliti til sakarinnar upplýsingar álitur landsyfirrétturinn nákvæmari uppgötvan, einkum við yfirheyrslu og konfrontation húsbónda hinnar ákærðu, Guðmundar Ólafssonar, og annara kunnugra, um orsökina til, að hún ei hafði hlýtt amtsins skipun, því nauðsynlegri sem það er að skilja af hennar framburði í réttinum þann 6. okt. 1836 og stefnuvottanna áteiknun á aktinn af 8. maí í ár, að téður húsbóndi hennar hafi átt nokkurn hluta að hennar óhlýðni við greinda skipun. Eins mætti presta attesti og húsbænda vitnisburður um hennar aldur, uppfraeðing og undanfarið dagfar, samt viðkomandi réttarþjóns straffsattesti að notum koma við sakarinnar nýja meðhöndlun.

Salarium til aktors og defensors, er ákveðst til respekti(ve) 3 og 2 rbd. silfurmyntar, hlýtur undirdómarinn eftir sakarinnar eðli og afdrifum hér við réttinn að lúka, eins og annan af hennar appelli leiðandi kostnað. Að öðru leyti gefur sakarinnar rekstur í héraði ei tilefni til aðfinninga, en færsla hennar hér við réttinn hefur verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Héraðsréttarins meðhöndlun og dómur í þessari sök við pólitirétt þann 6. október 1836 á ómerkur að vera, hvar á móti sökinni heimvísast til nýrrar meðferðar, útvegunar framantaldra frekari upplýsinga og dómsatkvæðis upp á þann fyrir justissakir lögskipaða máta.

Þann af sakarinnar appelli til landsyfirréttarins leiðandi kostnað, hvar á meðal salarium til aktors fyrir þessum rétti, candidatus juris Þórðar Guðmundssonar, 3 rbd., og til defensors, kammerráðs,

land- og bæjarfógeta Tvedes, 2 rbd. silfurmyntar, betali undirdómarinn, sýslumaður B. A. Blöndahl.

Dóminum að fullnægja undir aðför eftir lögum.

Þanninn afsagður.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1838, 12. febr.

d ó m u r

í málinu nr. 1/1838: Candidatus juris Þórður Guðmundsson sem skipaður sækjandi réttvísinnar vegna
gegn

Fanganum Friðfinni Jóhannesarsyni og Jórunni Guðmundsdóttur frá Rifshæðaseli í Norðursýslu.

Með undirréttar dómi, gegnum að Rauðuskriðu innan Norðursýslu þann 8. ágúst 1837, er eigingiftur maður fanginn Friðfinnur Jóhannesarson, sem af réttvísinni var ákærður fyrir framma nauðgun á 8 ára gömlu stúlkubarni, Guðrúnu Jónsdóttur, blóðskömm drýgða með henni og móður hennar, Jórunni Guðmundsdóttur, og 5. og 6. hórdómsbrot, dæmdur til 10 ára þrældóms í festingu, en nefnd Jórunn Guðmundsdóttir, ákærð fyrir blóðskömm og hórdóm í fyrsta sinni m. m., til að lúka hórbotum, 9 rbd. silfurs, til Norðursýslu sakafallssjóðs og sýsluvistarbotum, 3 rbd. silfurs, til hins íslenska justitskassa. Hvort um sig hinna ákærðu átti þar að auki eftir undirréttardómi að bera eigin varðhaldskostnað og for-sorgunarkostnað, en sameiginlega allan annan kostnað sakarinnar. Áður hafði sök þessi verið lögð undir landsyfirréttarins umdæmi, en var þá með þessa

réttar dómi af 19. sept. 1836 vegna skorts á lögskipaðri meðferð og nægum upplýsingum heim í hérað vísað til nýrrar meðferðar og dómsáleggingar.

Þeim áður skortandi upplýsingum finnst nú við sakarinnar seinni meðferð svo við hjálpað, að óhult virðist á hana hér dóm að leggja, því heldur sem þess eftir kringumstæðunum varla verður vænt, að sökin, er nú hefur staðið yfir síðan 1835, vinni meira en hún missir við nýja heimvísun eða lengri drátt hennar endaloka, eða að það, sem nú mætti ei finnast nógu greinilega upplýst, verði það við ýtarlegri rannsókn. Þanninn hefur fanginn Friðfinnur fyrst í því þann 24. Julii f. á. yfir honum tekna prófi fyrir borið, að hann hafi verið „kenndur“ af brennivini, þegar sú ákærða seinni nauðgun við barnið Guðrúnu þann 4. okt. 1835 hefði skeð. En þessi kringumstæða við fangans illverk, sem þó maklega mætti kallast mjög áriðandi við hans dómfellingu, hefur ei orðið til hlítar upplýst. Rétturinn finnur samt ekki, að hér um eftir kringumstæðunum neinna upplýsinga eða sönnunar við frekara rannsæk geti verið að vænta, því eftir sem fram komið er, var á því afsíðis liggjandi heimili Rifshæðaseli, hvar nauðgunin átti að hafa skeð, enginn vottbær maður nálægur, sem hér um gæti borið, að þeirri meðákærðu, Jórunni Guðmundsdóttur, fráskilinni, sem þó þar um spurð ekkert greinilegt vissi. Og í tilliti til straffsektar fangans verkar þessi fyrirbára því minna sem hann einnig ákærist fyrir síðan í blóðskömm drýgt lostasamræði við móður barnsins Guðrúnar, þá meðákærðu Jórunni, og sakarinnar aðrar kringumstæður, fangans eigin og annara þögn við öll undangangandi rannsókn, um að hann þann 4. okt. 1835 hafi kenndur verið,

hans smalamennska á eftir illverkinu, ráðslögun við barnið um, hvað segja skyldi, þá heim kæmi m. m., gerir viðbárunnar tilveru harla ótrúverðuga. Sama er að segja um önnur minna áriðandi atriði þessarar sakar. Hana er því svo vaxna hér undir endilegan dóm að taka.

Hvað fangann Friðfinn Jóhannesson áhrærir, þá er það upplýst, að hann sé eiginkvæntur maður og fæddur 1795, sæmilega læs og gæddur fullkominni þekkingu á skyldum sínum. Hann er þrisvar áður dómfelldur og straffaður fyrir 4 hórdómsbrot, bæði með giftum og ógiftum kvenpersónum, hver 3 brot hans auglýstust á sama ári 1830 og eitt árið eftir með systur einnar af hans fyrri barnsmæðrum. Eftir hans eigin játningu og sakarinnar upplýstu kringumstæðum hefur hann í undanfarin 3½ ár lifað í hórdómi með þeirri meðákærðu Jórunni Guðmundsdóttur, og hafa þau bæði játað, að eitt þeirra hið síðasta fullkomið hórdómsbrot skeð hafi eftir að fanginn áður drýgt hafði lostatilraunir við dóttur Jórunnar, barnið Guðrúnu. Hve oft þetta síðasta hafi skeð, hefur ei til fulls orðið upplýst. En sú seinasta og straffsverðasta lostatilraun fangans við barnið Guðrúnu Jónsdóttur, sem eftir viðkomandi prests attesti er fædd 6. sept. 1827, skeði í högunum skammt frá bænum á Rifshæðaseli þann 4. okt. 1835, þá fanginn, að stúlkubarnsins framburði, varpaði því til jarðar og drýgði losta með henni nauðugri á svo ofrikisfullan hátt, að barnið með kvöl gat dregið sig heim að bænum. Blóð rann af þess getnaðarlimi þann dag allan og jafnvel þá fylgjandi nótt, en barnið varð með kvölum og þjáningum að halda við rúmið í 3 daga og fann jafnvel enn þá þann 6. Maji árið eftir

til verkja þar af í lífinu. Og þegar barnsins fæðingarlimur loksins þann 26. febr. 1836 af tilnefndum dandiskonum var skoðaður, hverra ein var yfirsetukona, fundust enn bæði innvortis og útvortis hjá barninu ljós merki til þess ofríkis, það liðið hafði af fangans völdum. Að vísu hefur fanginn stöðugt fyrir borið, að barnið hafi við þessa hér nefnda lostatílraun hans eins lítið í fyrstu nauðugt verið sem við aðra, er hann hefði svo sem viku fyrri við það gert heima á bænum í rúminu, og að hann í síðara sinni hætt hafi, þegar barnið kveinkaði sér og fór að hljóða. En bæði mótsegist þetta stöðugt af stúlkunni Guðrúnu, sem tjáir sig í þetta sinn nauðuga verið hafa, og líka vitna þau stórkostlegu spjöll á stúlkunnar líkama um, að fanginn ekki hafi í seinna sinni sleppt framkvæmd síns illræðis við barnsins fyrstu kveinkun, heldur fullendað það, að því sem í hans valdi stóð, og stúlkubarnsins umvitnaða pervisalega líkamsbygging og ungi aldur leyfðu. Þetta sannast einninn með landlæknisins af þessum rétti útvegaða álit af 3. þ. m., eins og það líka staðfestist af fangans áður sýndu, óstjórnlegu lostasemi. Fanginn mætti þess vegna virðast að hafa gert sig sekan í þeim glæp, sem N. L. 6—15—18, confer 16. art., um talar, því fremur sem fanginn hefur sjálfur játað, að stúlkan hljóðað hafi, en þótt hljóð hennar ei heyrzt hafi heim að bænum, hvar heldur enginn maður var eftir þeim að taka, nema sú ákærða Jórunn og ung börn hennar, og það ekki var eftir kringumstæðunum sannsýnilegt, að barnið Guðrún, en þótt henni nauðgað hefði verið af fanganum, bæri með sér rifin klæði eða blátt hold vegna varnar hennar móti fanganum sem fullorðnum karlmanni. Samt sem áður

finnur landsyfirrétturinn ekki nægar ástæður fyrir að tildæma fanganum straff eftir nýnefndum laga-stöðum, einkum vegna þess, að fanginn aldrei hefur við kannast að hafa brúkað líkamlegt ofbeldi til þeirra fjarlægari viðburða til samlegu með barninu, hvað einninn hans fyrri lostatilraun við barnið í íbúðarhúsi foreldranna sýnist að staðfesta, og líka vegna þess, að þessar áðurnefndu lagagreinir einkum sýnast að lúta að þeim kvenpersónum, sem eru svo til vits og ára komnar, að geti hafnað og varið sig, ef þær vilja. Landsyfirrétturinn getur og því heldur látið hjá líða að ákveða fanganum straffskuld fyrir þenna glæp sem straff er honum hvort heldur er að tildæma eftir N. L. 6—13—14 og forordn. 23. Maji 1800 § 1 fyrir játaða og sannaða blóðskömm, framda með dótturinni og móður hennar, bæði fyrir og eftir. Í þessu tilliti getur það ei komið til greina, að dóttirin ei hafði náð mannbærum aldri, eða þó barnsgetnaður ekki hafi stað haft, þar eð það er in confesso, að fanginn hefur eftir nefnds lagastaðar orðum misséð sig með þeim báðum. Í hið minnsta hefur vilji hans og verknaður, að kreinkja dótturina, náð allri þeirri fullkomnun, sem möguleg var, að landlæknisins áðurnefnda álit. Ekki heldur getur það honum til málsbóta færzt, að hann ei vitað hafi skyldleika Jórunnar og Guðrúnar, því bæði má þessi hafa verið þeim kunnur, þar eð hann í 3½ ár haldið hafði við móðurina og hafði verið hennar hjú á annað ár, þegar hans samblöndun við dótturina skeði, og líka nefnir hann í seinni svörum sínum til réttarins Jórunni sem móður Guðrúnar. Eftir þessu útfalli í höfuðsökinni fangans finnst óþarfi að umtala straffskuld hans fyrir 5. og 6. hórdóms-

brot með móðurinni og dótturinni, þar eð það straff, honum fyrir þau mætti bera, innibínt í því honum ídæmda dauðastraffi.

Sú áður nefnda Jórunn Guðmundsdóttir, eigingift kona, fædd 1802, en aldrei fyrri ákærð, (er) lögsótt í þessari sök sem sek í blóðskömm, 1. hórdómi og burtstroki frá manni sínum, Jóni Ólafssyni á Rífs-hæðaseli (og börnum þeirra). — Hvað þann fyrsta glæp áhrærir, þá játar ákærða sjálf, að hún hafi séð fangann Friðfinn hafa dóttur hennar Guðrúnu ofan á sér í rúminu í lauslætissýsli einn morgun skömmu fyrir þá áður umtöluðu nauðgunartilraun fangans á barninu. Ennfremur ber hún stöðugt fyrir, að hún þó ei í þetta sinn hafi haft vissu neina um þeirra athæfi, heldur einungis misgrun, hversvegna líka hún tekið hafi barnið burt úr rúmi frá fang-anum, hvar það áður var vant að sofa. Ekki heldur vill hún við kannast að hafa með vissu vitað, hvað fram hafði farið milli fangans og dóttur hennar úti í högunum, hver fyrirburður ákærðu er því ólíklegri sem barnið Guðrún bæði stöðugt hefur uppástaðið, að hún sagt hafi móður sinni það sanna seinna um kvöldið þann 4. okt. 1835, jafnvel þó hún í fyrstu, þá heim kom, segði ákærðu eins og ráð var fyrir gert milli hennar og fangans, að hún (barnið Guð-rún) hefði meitt sig á steini, og líka mátti barnsins ásigkomulag og blóðrennslið frá innri pörtum af þess getnaðarlim eins útiloka allan möguleika til meiðsla af steini, sem og staðfesta hjá ákærðu í sam-bandi við það, hún áður hafði séð, þankann um, að meiðsli barnsins væru af fangans lauslætisvöldum. Ákærða hefur einnig þann 7. Maji 1836 ekki borið á móti, „að hún hafi skútað fangann út“ fyrir athæfi

hans við barnið eður nauðgun þess. Þó að þanninn séu megnustu líkur til, að ákærða vitað hafi af fangans blóðskammarathæfi við dóttur hennar Guðrúnu áður en hún drýgði hórdóm með fanganum undir jólin næst eftir, er þó þar með móti hennar stöðugri neitun um að hafa haft þar um fulla vissu ekki fram komin full lagasönnun, svo að landsyfirrétturinn þar af geti fundið næga ástæðu fyrir að dæma ákærðu seka í blóðskömm. Ekki heldur er það á hana sannað, eða af henni játað, að hún hafi drýgt hórdóm fram hjá manni sínum Jóni Ólafssyni með Benedikt Sveinssyni og Magnúsi Helgasyni, fyrir hvað hún einnig siglast, hvers vegna hana er í hvorttveggja þessu tilliti að frifinna, þó að eins frá réttvísinnar frekari ákærum.

Sú ákærða, eins vel og fanginn Friðfinnur, hefur stöðugt játað, og það er líka sannað með vitnum og sakarinnar kringumstæðum, að ákærða í fleiri ár lifað hafi í hórdómi með fanganum og seinast drýgt hór með honum undir jólin 1835, ef ei oftár, undir þeim áðurnefndu, fyrir þau bæði mjög svo skerpandi kringumstæðum, eftir að hann kreinkt hafði dótturina Guðrúnu. Þetta hórdómsliferni hinnar ákærðu með fanganum hefur verið svo blygðunarlaust og hneyxlanlegt, að þau jafnvel hafa samrekkst hvort öðru í annara, og ektamannsins Jóns Ólafssonar, augsyn, en útilokað hann frá ektasæng hans hjá ákærðu, og það án þess að neitt það sé fram komið eða fyrir borið af ákærðu, sem frá manns hennar síðu gæfi henni þar til tilefni. Þegar húsbóndinn Jón, viss orðinn um breytni fangans við barnið Guðrúnu, ofan á samfarir hans við ákærðu, rak þennan burt úr vistinni, stökk hún einninn burt

alfarin frá ektamanni, ungum börnum og fátæku heimili og settist að á öðrum bæ með fanganum, hvar hún opinberlega samrekkti honum og hórðist með honum. Hvar við bætist, að hún sem tjáir sig haft hafa misgrun um, að fanginn Friðfinnur hafi fíplað dóttur hennar Guðrúnu í rúminu, og þekkti hans lauslætisæði, þó skipaði eða leyfði barninu á eftir að fara með honum til smalamennsku þann 4. okt. 1835, hvar við hans nauðgunartilraun og blóðskammar fullkomnun með barninu gafst hentugt tækifæri. Þegar allt þetta samanleggst, virðist ákærðu, einkum með tilliti til N. L. 6—13—22 seinustu grein- ar, að hæfa þyngra straff en fyrir einfaldan hórdóm fyrsta sinni framinn, eftir undirréttardóminum, og að það sé arbitrært að ákveða til tilfinnanlegrar líkamlegrar refsingar, hver þá fastsetzt til 2×27 vandarhagga. Að sameina hér fjársektir fyrir fyrsta hórdómsbrot eftir kongsbr. 25. Julii 1808 § 11 með líkamlegri refsingu, finnur rétturinn því síður við eiga sem það er ljóst af réttargerðunum, að hjónin Jón Ólafsson og ákærða eru fátæk og börnum bund- in, og kongsbr. 21. Maji 1823 § 3 ekki ætlast til, að fjárbætur séu óaðskiljanlega sameinaðar við 1. eða 2. hórdómsbrot.

Í tilliti til straffs yfir hinni ákærðu er undirréttar- dóminum eftir framanskriðuðu að um breyta.

Hvað kostnað þessarar sakar áhrærir, þá er það áður með þessa réttar heimvísunardómi af 19. sept. 1836 ákveðið, að hann, ásamt varðhaldskostnaði hinna ákærðu, að öllu frá 18. Junii 1836 til þess dómur á ný félli í héraði, sem fyrst er skeð þann 8. Augusti 1837, berist af undirdómaranum, sem standa átti því opinbera til andsvara fyrir lögmætri meðferð og upp-

lýsingum sakarinnar. Þessi landsyfirrættardómur stendur enn í fullu gildi og véfengist, hvað kostnaðinn snertir, að engu við undirrættardóminn af seinastnefndu dato. Allan annan kostnað en þann, sem til fallinn er í sökinni á nýnefndu tímabili, er þau ákærðu, fangann Friðfinn Jóhannesarson og Jórunni Guðmundsdóttur, að tilskylda að betala in solidum, þar á meðal laun til sóknara hér við réttinn, candidatus juris Th. Guðmundsen, 6 rbd., og til svaramanns, sýslumanns Lund, 4 rbd., hvortveggja silfurmynt, eins og líka laun sóknara og svaramanna við seinni meðferð sakarinnar í héraði, hverra launa upphæð hér með staðfestist. Hvort þeirra ákærðu standa eiginn varðhalds- og forsorgunarkostnað til 18. júní 1836 og frá 8. Augusti 1837.

Til réttlætningar þeim langa drætti á sakar þessarar nýju fyrirtekt frá 17. okt. 1836, þá landsyfirrættarins heimvísunardómur af 19. sept. næst áður kom undirdómaranum til handa, til þess 24. Julii 1837, þá hann fyrst aftur tók það fyrir rétt, hefur hann að vísu fram komið með fleiri vitnisburði ókunnra bænda, sem eiga að sanna, að illviðri og ófærðir yfir fjallvegu hafi hindrað hann frá sakarinnar fyrirtekt á nefndu tímabili. En ekki þessara vitnisburða vegna, sem hvorki eru undir eiðstilboð út gefnir né eiðfestir, og mega því hér lítt merkir metast, finnur landsyfirrætturinn ástæðu til að frítaka undirdómarann frá sektum og ansvari fyrir illsakar þessarar löngu bið, heldur einungis þess vegna, að þau af honum undir 2. nóv. 1836 frá Norður- og Suður-Múlasýslum eftiræsktu réttarpróf ekki komu honum til handa fyrr en þann 14. apríl 1837, við hvern tíma að mörg á vorin fyrirfallandi embættisverk sýslu-

manna eru þegar dagsett og ákveðin. Ekki heldur finnast þeir réttarins þjónar, sem þessi réttarpróf áttu að útvega, eftir vegalengd, tímans og landsins ásigkomulagi, vera fyrir viðgeranlegan drátt til answers að draga, hvers vegna það attesterast, að hin seinni meðferð sakarinnar, sem og sókn og vörn í héraði, ei hafi verið slík, að sektum taki, sem sókn og vörn hér við réttinn hefir verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Fanginn Friðfinnur Jóhannesarson á að missa sitt líf. Sú ákærða Jórunn Guðmundsdóttir á að hýðast tvennum 27 vandarhöggum, en hún að öðru leyti frí að vera frá réttvísinnar frekari ákærum í þessari sök.

Þau dómfelldu betali hvort um sig eigin varðhalds- og forsorgunarkostnað, nema þann, sem til féll frá 18. Júnii 1836 til 8. Augusti 1837, hver, eins og annar kostnaður sakarinnar á sama tímabili, lúkest samkvæmt landsyfirrættardómi af 19. sept. 1836. Allan annan af sökinni löglega leiddan kostnað betali þau áður nefndu dómfelldu annað fyrir bæði og bæði fyrir annað, þar á meðal þau sakarfærslumönnum í héraði 8. Augusti 1937 tildæmdu laun, og til sækjanda við landsyfirrættinn, candidatus juris Th. Guðmundsen, 6 rbd., en svaramanns, sýslumanns Fr. Lund, 4 rbd., sem sakarfærslulaun.

Dóminum að fullnægja eftir yfirvaldsins ráðstöfun undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1838, 23. apríl

á l y k t u n

í málinu nr. 2/1838: Sýslumaður, héraðsdómari
Gunnlögssen sem skipaður sóknari

gegn

Fanganum Sigurði Einarssyni úr Eyjafjarðarsýslu.

Að sönnu hefur fanginn Sigurður Einarsson úr Eyjafjarðarsýslu meðkennzt, að hann snemma morguns þann 19. Júnii 1837 hafi stolið rauðstjörnóttum hesti, sem hann sagði vera eign bóndans Sveins Jónssonar á Bandagerði í Kræklingahlíð, og hafi síðan selt hinn sama hest Páli Eiríkssyni frá Sauðhaga í Suður-Múlasýslu. Hestsins af fanganum fyrirborni eigandi hefir einnig undir framboðinn eið borið, að honum um sama leyti án eigin vitundar og vilja sé horfinn hestur, sem hann átti, með sama lit og auðkenni sem sá var, er fanginn játar að hafa frá honum stolið. Fangans játning er og að öðru leyti styrkt af framburði Páls, sem hestinn keypti að honum, og öðrum sakarinnar atriðum. Samt sem áður finnur landsyfirrétturinn það sérílagi skorta á lögboðna og nauðsynlega upplýsingu þessa sakamáls, að sá hestur, sem fanginn seldi Páli Eiríkssyni, og eftir því fram komna er enn til og undir höndum Þorsteins bónda Þorlákssonar á Hvammi í Suður-Múlasýslu, ekki er fram kominn, svo að sá fyrirborni eigandi, Sveinn, ekki hefir getað löglega helgað sér hann sem eign sína, en fanginn við kannast, að sá sé hinn sami sem hann játar sig stolið hafa og selt Páli Eiríkssyni. Þetta finnst því heldur nauðsynlegt og í sjálfu sér áriðandi sem engin vitni hafa

skýlaust séð Sveins hest í fangans vörzlum, eins og líka þess vegna, að Sveinn bóndi hefur uppástaðið að fá hest sinn aftur, hver krafa hans er því lögmætari sem endurgjald hjá fanganum, ef hann finnst sannur að sök, eftir hans upplýsta efna ásigkomulagi, er óvissari. Sérilagi áðurtalins brests vegna finnur landsyfirrætturinn ísjárvert á sökina fullnaðardóm að leggja, án þess úr honum sé bætt, og er því viðkomandi undirdómara að uppáleggja að umannast:

1. Að sá áðurnefndi hestur verði fluttur frá Suður-Múlasýslu til Eyjafjarðar, svo undir búinn, að ei geti orðið um hann skipt á leiðinni, og verði á síðarnefndum stað, og verði til endurþekkingar löglega sýndur Sveini bónda, fanganum Sigurði, samt þeim öðrum, er mættu hafa séð hestinn í hins síðarnefnda vörzlum eða þekkja hann sem eign Sveins. Hesturinn sé einninn virtur af óviðkomandi mönnum, eins og þeir þekktu hann á þeirri tíð, sem honum var stolið.

2. Í Suður-Múlasýslu ættu Páll Eiríksson og Þorsteinn Þorláksson fyrir rétti, að settum svaramanni fyrir fangann, að leiða sig að hestinum áður hann flytzt til Eyjafjarðar, og sá fyrrnefndi að við kannast, að sá sé hinn sami og hann keypti að fanganum, en aftur seldi Þorsteini. Í hins sama svaramanns nærveru sé og eiðfestur framburður Páls Eiríkssonar við réttarhald þann 18. nóvbr. f. á., honum lesinn til nýrrar ítrekunar og viðgöngu, undir áður aflagðan eið, hver fyrir honum sé brýndur.

3. Halldór Björnsson bókbindarasveinn, verði til hans náð, prófist og samanberist við fangann um þeirra samfylgd frá Eyrarlandi sunnudagskvöldið 18.

Junii 1837, í hverri ferð þeir áttu að hafa séð Sveins hest, eftir fangans framburði 3. jan. þ. á.

Að öðru leyti er það sjálfsagt, að þær nákvæmari upplýsingar, sem það hér tilnefnda mætti gefa til-efni til, sökinni til þarfa, eigi af viðkomandi undir-
dómara að útvegast.

Því ályktast:

Undirdómarinn á að umannast, að það, sem hér að ofan er ákveðið, framkvæmist.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1838, 30. apríl

d ó m u r

í málinu nr. 3/1838: Candidatus juris Th. Guðmundsen skipaður sóknari.

gegn

Pórdísi Ebenezersdóttur á Vindhæli í Húnaþingi.

Sök þessi, áður meðhöndluð og dæmd við pólitíréttt í Húnaþingi, er í fylgi landsyfirréttarins heimvís-unardóms af 27. nóv. f. á. á ný í héraði við extrarétt höfðuð gegn kvenpersónunni Pórdísi Ebenezersdóttur á Vindhæli fyrir óhlýðni hennar við henni löglega birt norður- og austuramtsins boð af 19. Julii 1836, um að vikja í 5 mílna fjarlægð frá nefndu heimili sínu til að koma í veg fyrir hneyzlanlega sambúð hennar með húsbónda hennar, Guðmundi Ólafssyni, og hefur ákærða á ný skotið til landsyfirréttarins umdæmis þeim extraréttardómi, sem yfir henni er genginn í sökinni þann 7. febr. í ár, og með hverjum

hún dæmd er til að liða 15 vandarhagga straff og til að svara öllum sakarinnar kostnaði.

Þær með landsyfirréttarins heimvísunardómi heimtuðu nákvæmari upplýsingar verða að álitast af undirdómaranum svo nægilega útvegaðar, að ei sé þess vegna full orsök til að fresta sakarinnar endalokum, því en þótt hann, eins og síðar verður á vikið, ei hafi fram komið með það af réttinum heimtaða straffsattesti ákærðu viðkomandi, nema með því að visa til þeirra ónýttu pólitíréttagerða, verður þessi tilvísun eftir kringumstæðunum að nægja, þar undirdómarinn í extraréttardóminum kveðst enga frekari skýrslu þar um geta gefið en þegar sé fram komin, og ákærða allan sinn aldur hefir í hans lögsagnarumdæmi dvalið, eftir því fram komna.

Að vísu er hæfilegleiki þeirra manna, sem í héraði birt hafa ákærðu fyrirkallið til landsyfirréttarins, nú ekki sannaður af undirdómaranum. En þar eð hann áður hefur sannað þessara — að öllum líkindum — sömu manna hæfileika sem eiðsvarinna stefnuvotta í Spákonufells kirkjusókn, hvar undir Vindhæli liggur, við þeirra birtingu á hinu fyrra fyrirkalli til landsyfirréttarins þann 16. okt. f. á., svo finnur rétturinn ástæðu til að álíta ákærðu réttilega stefnda bæði til undir- og yfirréttar, því heldur sem hennar nærvera í extraréttinum, hvar hún ei sýnist mætt vera, en hvar svaramaður talaði máli hennar, var miður nauðsynleg.

Þó að undirréttardómurinn ennfremur ei sérilagi berlega sýnist ákærðu birtur vera, er samt þetta að ráða af stefnuvottanna áteiknun á dómsgerðirnar og vitnisburði um, „að þeir hafi birt henni allt framan-skrifað“, og að hún „samstundis appelleri sök sinni

undir landsyfirrættinn“, undir eins og þeir vitna stefnunnar auglýsing „undir aflagðan embættiseið“. Landsyfirrætturinn finnur því sakarinnar efni hér mega undir dóm takast.

Það er með ákærðu eigin játningu og öðrum sakarinnar atriðum til hlítar upplýst og sannað, að hún, eins afsökunar- sem nauðsynjalaust, þverskallast hafi við að hlýða áðurtéðri amts ályktun, hverri hún fullnægja átti innan 14 daga frá 8. Augusti 1836, þá ályktunin var henni birt, til hins 23. s. m. Frá þessum síðarnefnda degi var hún á Vindhæli í trázi við amtsins boð, eins eftir að hún var ákærð og dæmd við pólitirétt 6. okt. 1836 fyrir þrasætuna, hverjum dómi hún loks appelleraði til landsyfirrættarins 4. okt. 1837. En þar eð nýnefndur pólitirættardómur er með þessa réttar dómi af 27. nóv. fyrra árs ónýttur og hann því í sjálfum sér ekki getur haft neina réttarverkun á straffskuld hinnar ákærðu, hlýtur hennar appell frá nefndum dómi að mega hafa þá verkun, að hennar þrasæta frá þeim tíma hér ei nú takist til greina.

Ákærða, sem er 27 ára gömul og aldrei fyrri hefur undir dóm komið, er því í fylgi af forordn. 21. des. 1831 V. að straffa fyrir hennar viðvarandi óhlýðni við amtskipunina frá 23. Augusti 1836 til 4. okt. 1837, fyrir hvert misbrot henni eftir framkomnum afsakandi kringumstæðum hæfa virðist 10 vandarhagga refsing, með hliðsjón til kongsbr. 23. Julii 1808 § 7. Ákærðu er einninn að tilskylda að borga allan af sökinni í seinna sinni leiðandi kostnað fyrir báðum réttum, hvar á meðal laun til sóknara og svaramanns við extraréttinn, sem fastsetjast til 1 rbd. til hins fyrra og 64 sk. silfurmyntar til hins síðarnefnda. Hér við réttinn bera sóknara, candidatus juris Th. Gudmundsen,

2 rbd. og svaramanni, kammerráði, land- og bæjarfógeta Tvede, 1 rbd. 48 sk., sem sakarfærslulaun. Bæði sóknari og svaramaður við undirréttinn hafa víta-laust sótt sök þessa og varið í héraði, hvar hún einninn er með tilbærilegum hraða meðhöndluð af undirdómaranum, hvers aðra breytni við sakar þessarar meðhöndlun rétturinn finnur sér þó skylt að meta, og kemur þá til athuga:

1. Að hann frá 6. okt. 1836, þá pólitiréttardómurinn féll, til þess 8. Maí 1837 ekki sést að hafa látið birta hinni ákærðu téðan dóm á þann hátt, sem forordn. 3. Júní 1796 § 33 fyrirskipar, en þótt hann að sonnu finnist henni upplesinn í réttinum strax sem hann er afsagður.

2. Er það ei beinlínis af actis að sjá, hvort pólitiréttardómurinn sé til amtsins sendur, hvað þó í opinberri sök ske átti eftir nýnefndri forordn., samt forordn. 31. Maí 1805 § § 2, 5 og plak. 21. jan. 1821.

Þessar 2 athugasemdir viðvíkjandi sakarinnar eiginlega rekstri í héraði, hvar um landsyfírrétturinn í heimvísunardóminum áður vitnað hefur, og finnst undirdómarinn ei eftir kringumstæðunum vera til answers að draga fyrir þetta (sic), því hvað hinu fyrra viðvikur, þá sést það af norður- og austuramtsins bréfi af 12. sept. 1837 til sýslumanns Blöndahls, að ákærða hefir innan þess 17. nóv. 1836 inn gengið til amtsins með ósk um straffsins eftirgjöf, hvar af auðsætt er, að hún í tíma hefur vitandi verið um þann yfir henni gengna pólitiréttardóm, eins og líka þar af má ráða, að pólitiréttardómurinn megi, ásamt ákærðu bónarbréfi, vera til amts innsendur.

3. Hefur undirdómarinn, sýslumaður Blöndahl, strax sem dómur féll við extraréttinn 7. febr. í ár, sjálfur

appellerað sökinni, og sama dag, að dóminum enn ekki auglýstum fyrir ákærðu, ritað á aktinn innstefningu þessarar vegna til landsyfirréttarins. Þessi hans ólög-mæti framgangsmáti hefur að visu orsakað þann mið-ur glögga vitnisburð stefnuvottanna um dómsins og stefnunnar birtingu fyrir ákærðu. Samt sem áður finnur rétturinn ekki næga ástæðu til að sekta undirdómarann fyrir þessa yfirsjón, bæði þess vegna, að innstefningin var skilmálabundin, „skyldi sú dóm-fellda vilja appellera“, en þessi skilmáli strax á eftir fann stað, sem og líka þess vegna, að þessi framgangs-máti undirdómarans með fram virðist komið hafa af ástundun til að flýta sökinni með sem minnstum um-svifum. Og ákærðu deppell frá extraréttardóminum var því líklegra sem hún áður appellerað hafði frá pólitíréttarins vægara dómi. — Þar á móti

4. Finnur landsyfirrétturinn, að undirdómarinn, sýslumaður B. A. Blöndahl, bæði með því að veigra sér við að fram koma með það ströffunarattesti, sem landsyfirrétturinn í dómi af 27. nóv. f. á. eftir æskti, sem og, að hans ritmáli yfir höfuð í extraréttardómin-um af 7. febr. í ár hafi bæði sett til síðu skyldu sína og virðingu fyrir eigin dómarastöðu, sem og þann rólega alvörutón, er honum sem dómara sæmdi. Auk þess, að það var skylda hans að fullnægja ósk lands-yfirréttarins í straffs attestsins tilliti, mátti þessi uppfylling hans skyldu vera honum einnig því léttari sem ákærða allan sinn aldur hafði í hans lögsagnar-um-dæmi dvalið, og honum hlaut að vera kunnugt, að straffsattesti eru eins lögboðin sem nauðsynleg í just-itssökum. Hans tilvísun til hinna ónýttu pólitíréttar-gerða í þeim tón, hvar í tilvísanin er skeð, var og því síður passandi sem sá tilvísaði staður fremur má álitast

að innihalda framburð hinnar ákærðu en dómarans eigin vitnisburð. Sama er að segja um hans ómerklegu tilvisun til kanc.br. 3. oktbr. 1829, sem hann mein- ar réttinum ókunnugt, og þess framleggingu til að réttlæta þá aðferð hans, sem yfirdómstóllinn hafði ónýtt, og hvar til þó nefnt kanc.br. bersýnilega ekkert verkaði, sem því efni óviðkomandi, samt um annað hans þar að lútandi orðaval í dóminum, sem þó álitast má að vera saminn eftir næga umþenkingu. Undirdóm- arans augnamið með þessari breytni leiðir yfirdómur- inn hjá sér að ákveða og meta, en finnur sér skylt ex officio að sekta hann fyrir ofantalda áreitni hans, og virðist sekt hans hæfilega ákveðin til 20 rbd. reiðu silfurs, sem lúkist til viðkomandi fátækra fjárhirzlu.

Sókn sakar þessarar hér við réttinn hefur verið lög- mæt. En hvað forsvar hennar snertir, er það að vísu svo, að þar til er genginn lengri tíma en samsvarar stærð sakarinnar, einkum með tilliti til, að þeim skip- aða svaramanni voru áður kunnug öll hennar atriði frá hennar fyrri meðferð hér við réttinn. Samt sem áður finnur rétturinn ekki þenna drátt sektarverðan með tilliti til svaramannsins mögulegu embættis- anna. Ekki heldur finnur rétturinn nú, með tilliti til þeirrar þann 17. þ. m. teknu resolutionar, ástæðu til að átelja hann fyrir, að hann þá lét fullmektugan sinn mæta eftir að hann til þess seinastnefndan dag öðlzt hafði stiftamtsins autorisation fyrir hinn sama, eins og líka rétturinn stigur fram yfir þá bið, sem útvegum þessarar autorisationar orsakaði honum, í tilefni af því, að rétturinn ei vildi admittera þennan fullmekt- uga, án þess nefnd autorisation væri fyrirfram þar til fenginn. Vörn sakarinnar er því eftir kringumstæð- unum ekki vitaverð.

Því dæmist rétt að vera:

Ákærða, Þórdís Ebenzersdóttir á Vindhæli í Húnavatnssýslu, á að hýðast 10 vandarhöggum, samt borga allan af sökinni í síðara sinn leiðandi kostnað fyrir báðum réttum, þar á meðal í laun til sóknara í hér- aði, studiosus R. M. Ólsen, 1 rbd. og svaramanns síns, forlíkunarmanns Péturs Péturssonar, 64 sk., til sóknara við landsyfirrættinn, candidatus juris Guðmundsen, 2 rbd. og forsvarsmanns þar, kammerráðs, land- og bæjarfógeta Tvede, 1 rbd. 48., allt silfurmyntar. Undirrættardómarinn, sýslumaður B. A. Blöndahl, á fyrir hans ólögmætu breytni í þessari sök að bæta tuttugu ríkisbankadölum reiðu silfurs til fátækra í þeim hreppi, hvar hans heimili, Hvammur, liggur.

Dóminum að fullnægja eftir yfirvaldsins ráðstöfun, og dæmd útlát að lúka innan 8 vikna frá dómsins löglegri birtingu undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1838, 16. maí

d ó m u r

í málinu nr. 9/1837: Candidatus juris Þ. Guðmundson sem sóknari.

gegn

Jónasi Stefánssyni á Fagrabæ í Þingeyjarsýslu.

Með undirrættardómi sýslumanns Jóhanns Arnesens, gengnum 23. Junii seinastl., er Jónas Stefánsson, bóndi á Fagrabæ í Þingeyjarsýslu, dæmdur til að líða 15 vandarhagga refsingu fyrir að hafa stolið fullorðinni á frá bónda Kristjáni Hallgrímssyni á Sval-

barða, í hvers vörzlum og ábyrgð hún var, þó hún í raun og veru væri eign prests séra Kristjáns Þorsteinsonar, þá verandi á Glæsibæ í Vaðlasýslu. Ákærði var einnig með undirréttardóminum tilskyldaður að endurgjalda Kristján bónda ána með 1 rbd. 64 sk.

Réttvísinnar vegna var dómi þessum af hlutaðeigandi amti skotið til landsyfirrættarins atkvæða, sem með ályktun, felldri 23. okt. f. á., krafðist nokkurra nákvæmari upplýsinga af undirdómaranum til sakarinnar þarfa, og þar eð þessar nú eru fram komnar, má hana álíta þannig undirbúna, að hún geti hér orðið tekin undir endilegan dóm.

Það er þá með ákærða eigin meðkenningu og öðrum sakaratriðum fullkomlega sannað, að hann um nýársleyti 1836 stolið hafi þeirri fullorðnu á, sem málið rís af, lagt á hana mark sitt, skorið hana og hagnýtt sér ári seinna. Ekkert er það fram komið, sem í þessa misbrots tilliti geti verið ákærða til afsökunar, og in specie er það af honum lauslega fyrir borna atriði, að hann neyðar eða báginda vegna hafi stolið þessari á, ekki sannað eða líklegt gert. Miklu heldur er þeirri viðbáru hrundið með þeirri athugasemd, að hann lét þá stolnu á lifa heilt ár, áður hann skæri hana, hvað eð sýnir, að þörf hans ei hefur verið aðþrengjandi.

Fyrir þetta misbrot virðist ákærða, sem aldrei fyrri hefur undir dóm komið, og er 31 árs gamall, að hæfa hið mildasta straff, sem eftir kongsbr. 25. Julii 1808 § 8, samanborið við kongsbr. 3. Maji 1816 § 2, hér á landi er við sauðabjófnað lagt, eður tvenn 27 vandarhögg. — Að öðru leyti eru engin rök fyrir því fram komin, að ákærði stolið hafi gimbur frá Ólafi bónda á Skeri, hvar til eftir framburði vinnumanns ákærða, Jóns Jónssonar, í fyrstu voru nokkrar líkur, og hvar um þessi rétt-

ur því heimtað hafði nákvæmar upplýsingar áður endilegur dómur félli í sökinni.

Undirréttarins dómi er eftir áðursögðu í straffsins tilliti að umbreyta.

Hvað endurgjald fyrir þá stolnu á áhrærir, þá er ákærði af undirdómaranum réttilega tilskyldaður að borga það með 10 mörkum reiðu silfurs til bónda Kristjáns Hallgrímssonar, sem ána hafði í ábyrgð og eftir því fram komna hafði fyrir fram endurgoldið hana eigandanum, presti Kristjáni Þorsteinssyni, hver því í endurgjaldsins skyni er við sök þessa skilinn. Líka finnst sakarinnar kostnaður réttilega dæmdur á ákærða af undirdómaranum, og þar á meðal þau ákvörðuðu laun til sóknara og svaramanns við undirréttinn. Að vísu hafa þessir skipuðu málsfærslumenn í héraði engra launa krafizt, en þar eð þeir eru ólögkænir bóndamenn, finnst af þögn þeirra miður sanngjarnt að álykta, að þeir hafi frásagt sér endurgjald fyrir sitt ómak. Sóknara við landsyfirréttinn, candidatus juris Gudmundsen, bera 4 rbd., en svaramanni, sýslumanni og héraðdómara Gunnlöggen, 3 rbd. reiðu silfurs, sem lúkist þeim, eins og annar kostnaður sakarinnar, af hinum ákærða.

Hvað viðvíkur rekstri sakarinnar og meðferð í héraði, getur landsyfirrétturinn ekki stigið fram hjá því, að undirdómarrinn hefur látið sóknara og svaramann mæta við rannsókn í henni og taka þátt í vitnaleiðslum þvert á móti tilskipun 15. okt. 1819 § 1. En þar slík aðferð dómarans ekki virðist að hafa hindrað sakarinnar frama og kostnaður fyrir hið opinbera af þessu ólögleyfðu móti málsfærslumannanna fyrirbyggist við hlutaðeigandi amts umsjón, og jafnframt nokkur vafi kynni að vera á téðrar tilskipunar fulla gildi hér í

landi enn sem komið er, þá er ekki tilefni til hér að sekta þessa undirdómarans aðferð. Ekki heldur finnst næg orsök til að áfella undirdómarann fyrir drátt á birtingu dómsins fyrir þeim dómfellda frá 23. Junii til 14. Julii f. á., þó sá til útskriftar af réttargerðunum nauðsynlegi tími eigi fái til fulls réttlætt þenna drátt, hvers vegna það attesterast, að sökin í héraði sé rekin eftir kringumstæðunum tilbærilega. Málsfærslan fyrir báðum réttum hefur verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Ákærði, Jónas Stefánsson Fagrabæ í Þingeyjar-sýslu, á að hýðast tvennum 27 vandarhöggum. Að öðru leyti á undirréttarins dómur óraskaður að standa, Sóknara við landsyfirréttinn, candidatus juris Guðmundsen, bera 3 rbd., en svaramanni, sýslumanni og héraðsdómara Gunnlögssen, 3 rbd. reiðu silfurs, sem einnig lúkist af hinum dómfellda.

Ídæmt endurgjald að greiða innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri birtingu, og honum að öðru leyti að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1838, 16. maí

d ó m u r

í málinu nr. 5/1838: Candidatus juris Th. Guðmundsen sem sóknari

gegen

þeim ákærðu Páli Hjálmarssyni, Sigurði Jónssyni og Gísla Gíslasyni í Húnaþingi.

Sú stefna, eftir hverri Páll Hjálmarsson, Sigurður Jónsson og Gísli Gíslason í þessari sök eru við Húna-

þings extrarétt ákærðir og þann 16. febr. þ. á. dæmdir, ber með sér svo látandi vitnisburði þeirra 4 stefnuvotta, sem hana birt hafa.

„Árið 1838, þann 31. janúar, höfum við eiðsvarnir „stefnuvottar birt þetta fyrirkall, þeim sem okkur bar. „Til merkis okkar nöfn og hjá þrykkt signet“. — Og „ár „1838, þann 1. febrúar, höfum við eiðsvarnir stefnuvottar birt þetta fyrirkall löglega þeim innstefnda. „Vitnum við með okkar höndum og signetum.“

Þar eð hér af ei verður ráðið, að stefnan virkilega birt sé þeim ákærðu, ei heldur, hvar birtingin hefur farið fram, eru þeir, sem við extraréttinn ei heldur mætt hafa, sem óstefnda að álíta eftir tilskpun 3. Junii 1796 § 20, sbr. cancellibr. 25. jan. 1817, og er því einnig í fylgi af N. L. 1—4—1 sakarinnar meðhöndlun í þeirra ákærðu tilliti og þann yfir þeim 16. febrúar í ár gengna extaréttardóm ex officio að ógilda, samt sökinni að heimvísa til nýrrar og löglegri meðhöndlunar eftir að þeim ákærðu löglega er stefnt.

Sýslumaðurinn í Snæfellsnessýslu, Kristján Magnúsen, hefur þann 28. nóvbr. f. á. látið jarnsmið Elís Oddsson eiðfesta sinn framburð viðvíkjandi þeirri gimbur, hvar um sökin með fram er höfðuð gegn ákærða Sigurði bónda Jónssyni, án þess að setja þessum neinn svaramann við téð þingsvitni, við hvers töku og eiðfestingu ákærði Sigurður fjarlægðar vegna ei heldur gat mætt. Þar eð þessi sýslumanns Magnússens breytni er gagnstæð boðum N. L. 1—4—1 og tilsk. 13. okt. 1819 § 1 hlýtur einnig þetta þannig tekna þingsvitni að ónýtast. Samt finnur landsyfirrétturinn ísjárvert að heimta endurgildi þessa þingsvitnis, þar eð áður nefndur Elís Oddsson, hjá hverjum sú umtalda gimbur er niður komin, hefur brostið þá heimild fyrir

henni, er hann hefur skotið til, og hinum vitnunum að öðru leyti ei ber saman við hann í gimbrarinnar til-liti.

Landsyfirrætturinn finnur og tilhlýðilegt, að viðkomandi undirdómari við sakarinnar nýju fyrirtekt yfirheyri konu eða annað heimilisfólk Sigurðar Jónssonar á Auðunarstöðum um peningaföng hans eftir því sem þessa ákærða eigin skýrslur þar um og það af dómaranum þann 12. Augusti f. á. tilfærða gefa tilefni til, samt að undirdómariinn þar hjá sérilagi beri það ákærða Páli Hjálmarssyni gefna prestsattseti undir hann, og yfir höfuð útvegi sérhverjar þær ýtarlegri upplýsingar til sakarinnar þarfa, er það nýja próf til mætti leiða.

Í Húnaþingi er sökin eftir kringumstæðunum rekin og færð með tilbærilegum hraða. Það ótilbærilega í ritmáta studiosus R. M. Ólsens á Þingeyraklaustri í hans innleggi af 30. jan. í ár til extraréttarins, einkum áhrærandi prestinn síra Gísli Gíslason á Vesturhópshólum, finnur landsyfirrætturinn ástæðu til hjá sér að leiða til sekta að meta, þar eð það fram færða ekki virðist svo mjög sagt af virðingarskortu fyrir réttinum sem til að vanvirða óstefndan og fráverandi embættismann, nefndan prest, hverjum þó ónauðsynlegt virðist að geyma rétt til að ákæra það um hann af studiosus Ólsen fram færða, hvað heldur ekki af neinum er uppástaðið, þar eð slík reservation ekki gæfi prestinum stærri rétt en hann þegar hefur, og hvern hann ei getur misst þar við, að hann ei með dómi geymist honum.

Viðvíkjandi fyrrtéðu þingsvitni, teknu að Stykkishólmi 28. nóv. f. á., finnur landsyfirrætturinn sér eftir forordn. 3. Junii 1796 § 35 og í tilliti til kongsbr. 12. Junii 1807 skylt þess að geta, að þar af er að sönnu

ei að sjá, nær rekvisitionsbréfið þar um, sem var dagsett 12. septbr. f. á., er komið sýslumanninum í Snæfellsnessýslu til handa, en þar eð hann hefur borið fyrir, að það hafi skeð „við þinghald í justitsmáli úti í sýslu“, og að þessi þinghöld hamlað hafi þingvitnisins fyrirtekt, virðist þetta eftir kringumstæðunum geta fríað hann frá ansvari.

Þeim skikkaða sækjanda hér við réttinn, hvar sökin er forsvaranlega færð, bera 5 rbd., en þeim skikkuðu forsvarsmönnum (hverra annar að vísu ei útbrykkilega hefur uppástaðið, en þó mælt til málsfærslulauna) hvorum fyrir sig 4 rbd. reiðu silfurs, sem, eins og annar af appelli sakar þessarar fljótandi kostnaðar, eftir kringumstæðunum greiðist af því opinbera.

Því dæmist rétt að vera:

Húnaþings extraréttar meðhöndlun og dómur í þessari sök að Hvammi þann 3. og 16. febr. í ár á ómerkur að vera, en sökinni heimvísast til nýrrar meðhöndlunar og dómsáleggingar eftir að þeim ákærðu er löglega stefnt, samt til ofangreindrar ýtarlegri rannsóknar. Það að Stykkishólmi í Snæfellsnessýslu þann 28. nóvbr. 1837 tekna þingsvitni á ómerkt að vera. Í málsfærslulaun til sóknara við landsyfirrættinn, candidatus juris Gudmundsen, betali það opinbera 5 rbd. reiðu silfurs og til svaramannanna, sýslumanns, héraðsdómara Gunnlögsen, og kammerráðs, land- og bæjarfógeta Tvede, hvors um sig, 4 rbd. reiðu silfurs, svo og allan annan af sakar þessarar appelli til landsyfirrættarins leiðandi kostnað.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Anno 1838, Onsdagen den 16. Maj, blev i den kongelige islandske Landoverret i Reykevig afsagt følgende

D o m

i Sagen nr. 4/1838: Kjöbmand H. Jacobæus i Kjeblevig
contra

Factor C. Leigh i Reykevig som Mandatarius for
Handelshuset Weil & Gerson i Kjöbenhavn.

Citanten, Kjöbmand H. Jacobæus i Kjeblevig, som ved Reykevig Bys Gæsteret havde sagsøgt Indstævnte, Factor Leigh i Reykevig til paa sine Principalers, Handelshuset Weil & Gersons Vegne i Kjöbenhavn, at levere sig det til hans Handel og Fiskeri nødvendigste Kvantum Salt af 700 Tönder, frit paa Kjeblevigs Havn, til den i Sommeren 1837 gjængse Handelspris, 2 Rbd. 16. Sk. r. S. per Tönde, eller til efter uvillige Mænds Skön at erstatte den Skade og Tab, han i manglende Fald maatte have lidt og komme til at lide, paaanker nu i Fölge en den 6. Martti d. A. udtagen Stævning Gæsterettens Dom af 16. Oct. f. A., der frifinder Factor Leigh for Citantens Tiltale, til aldeles Tilsidesættelse og Forandring derhen, at Factor Leigh paa Handelshusets Vegne kjendes pligtig til at erstatte Appellanten den ved Saltets Udeblivelse foraarsagede Skade og Kreditspilde i Overensstemmelse med uvillige Handelsmænds Skön med i det mindste 10 000 Rbd r. S. for det hele Kvantum, 700 Tönder, og for det der af Resterende efter dette Forhold, hver Tönde lovligt Maal beregnet til den Indkjöbspris 2 Rbd. 16 Sk. r. S., eller Skadens Erstatning og Kreditspilde til sammen med 11 000 Rbd. r. S., foruden at betale ham de i Anledning af Sagen foraarsagede Rejse- og Procesomkostninger for begge Retter efter nærmere Opgivende.

Indstævnte har principaliter paastaaet Sagen afvist og sig tilkjendt Kost og Tæring, dels fordi den inden dens Paaanke som en Gæsteretssag efter Plaktat 15. Jan. 1817 skulde have overstaaet fatalia appellationis, og dels fordi han formentlig urettelig er stævnet til at lide Dom uden at enten han selv eller fornævnte hans Principaler havde vedtaget eller forpligtet ham til at modtage noget Sögsmaal i den omhandlede Anledning.

Med Hensyn til förste Afvisningsgrund maa Lands-overretten bemærke, at ligesom Plakaten af 15. Jan. 1817 efter sit Indhold ikkuns gælder for Danmark, saaledes findes dens blotte Tinglæsning her i Landet, om denne endog var godtgjort, uden udtrykkelig Bestemmelse, ligesaa lidet som dette Lands lokale Forhold, at kunne hjemle de i dens § 4 bestemte fatalia appellationis af 8 Uger.

Hvad derimod angaar Indstævntes Stilling i denne Sag, hvorunder han anser Sögsmaalet urettelig rettet imod sig paa sine Principalers Vegne, da er vel Lands-overretten med Indstævnte enig i, at det ikke ligger i almindelig Fuldmagts Natur, at Fuldmægtigen skulde paadrage sig selv nogen Forpligtelse imod Tredjemand, med hvem han inden sin Fuldmagts Grænser indlader sig i Retsforhold. Men ligesom den paa den anden Side maa give Citanten Ret i, at en uhindret Handelsdrift og kommercielle Hensyn efter Omstændighederne og de lokale Forhold ofte medføre, at Mandatarius paa Mandantens Vegne maa kunne söges til Opfyldelse af de Forpligtelser, han efter dennes Ordres skal opfylde imod Tredjemand, saaledes findes der in casu et saadant Vexelforhold Sted imellem Mandanten og Mandatarius, samt imellem denne og Citanten, at sidste ej kunde hvae større Grund til at indlade sig i Handel

med Factor Leigh paa Handelshuset Weil & Gersons Vegne end til at antage ham kompetent til i samme Egenskab at modtage Sögsmaal i den förstnævnte Anledning. Dette Forhold vil i det fölgende nærmere belyses.

Saaledes vedgaar Indstævnte til den under 18. Aug. f. A. forinden Sagens Anlæg passerede Notarialbeskikkelse, „at hans Principaler ved Skrivelse af 16. Julii næstforhen have paalagt ham, saavidt muligt, hos de Handlende her at tilvejebringe det Salt, som Citanten behöver“, ligesom han lover „at anvende al Flid for at forskaffe det rekvirerede Kvantum (7 à 800 Tönder) Salt“, uden at modsige, at han i modsat Fald, naar beordret, at fragte et Skib til Liverpool. — Ved Sagens Inkamination for Gæsteretten den 12. Oct. f. A. har han in limine endvidere erklæret at have gjort alt, hvad der stod i hans Magt, til at opfylde hans Principalers Ordre og forsyne Citanten med det nödvendigste Salt og saaledes havde forskaffet ham tilkjöbs 400 Tönder. Sin umiddelbar(t) derpaa fremsatte Paastand om, at Sagen var ham uvedkommende, kan Indstævnte derfor nu saa meget mindre inhærere, da han Dagen derefter i Henhold til det foregaaende ikkun paastod Frifindelse.

Det er Indstævnte deri at give Medhold, at Underdommeren har antaget ham uretteligen sögt, men ligesom det derhos af Dommen indlyser, at Dommeren tillige, som af Citanten bemærket, og, saaledes som Proceduren gav Anledning til, har udtalt sin Mening om Sagens Realitet, saa lader Frifindelse sig og bygge paa Afvisningsgrunde, naar Parternes Procedure deri ikke er hinderlig, hvilket efter det anförte saa meget mere in casu bör antages, da Indstævntes lovkyndige

Sagfører her ved Retten langt fra at besvære sig over Mangel paa Underdommerens tilbørlige Vejledning ved Gæsteretten tværtimod ved sin Procendure har hævet den Tvivl, Gæsteretsakten iøvrigt derom kunde vække.

Hertil kommer, at Indstævnte Leigh efter det foranførte og det øvrige under Sagen fremkomne ikke blot er at anse som Handelshusets Weil & Garsons Fuld-mægtig med Hensyn til det omtvistede negotium, men at han derhos som dets Factor i Reykevig repræsenterer samme paa dette Sted i Henseende til alle Handelsforretninger, og at Huset selv, uden nogen Særfuldmagt, ogsaa tilforn i sit Sted har ladet ham i denne Egenskab negociere med Citanten, samt agnosceret hans Competence dertil som blot Factor, saaledes som dets framlagte Skrivelser af 29. April 1835, 3. Maj 1836, 23/24. April og 2. Oct. 1837 nærmere udvise.

At Leigh ogsaa ovenstemmende hermed saavel overhovedet som in specie med Hensyn til den omhandlede Saltleverance i Relation til Citanten har gereret sig som Handelshusets Factor, viser fremdeles hans Svar til Notarialbeskikkelsen, hvorved han, uden at paaberaabe sig nogen anden Bemyndigelse, derhos paa sine Principalers Vegne gjør Citanten ansvarlig for ethvert Skridt, han maatte foretage sig i Strid med de Forpligtelser, som han (Citanten) ved Skadesløsbrev af 11. Maj 1837 imod dem har paadreget sig, samt opfordrer ham til at fremkomme med de Dokumenter, hvorefter Weil & Gerson — ikke Indstævnte paa deres Vegne — maatte være forpligtet til at præstere den forlangte Saltleverance. — Ligsom Afvisningspaastanden som ubetimelig fremsat for Gæsteretten og atter frafaldet ej kunde tages til Følge, saaledes stemmer Indstævnte Leighs i Forening hermed An-

bragte, om at Sagen var ham uvedkommende, ingenlunde med dette hans Svar, der, sammenholdt med Handelshusets foranførte Breve, saaledes indeholder et afgjørende Bevis for hans Forhold til Citanten under denne Sagt som Hendelshusets Repræsentant.

Eftersom Saltleverancen skulde ske her i Landet ved Handelshusets Factor, Indstævnte Leigh, finder Lands-overretten det fuldkommen stemmende med Forholdets Natur og Grundsætningerne i N. L. 1—2—16 og 1—4—20 samt Forordn. 30. Nov. 1821, cfr. Kancelliskrivelse 20. April 1822, at han, som i saadan Egenskab er at anse som en Tjener eller Fuldmægtig, der efter N. L. 3—21—2 alene skulde staa sin Mandant til Ansvar og ikke tillige Tredjemand paa dennes Vegne for efter Fuldmagten foretage Handlinger, men derhos efter den ham tillagte Fuldmagt, eller Ordre til Saltleverancen in specie, og hans i denne Henseende tillige anerkendte Stilling, som de paagjældendes Handelsrepræsentant saa meget mere maa taale paa disses Vegne at søges til den deraf resulterende Skades Erstatning, da Handelshuset ved at søges personlig ved dets Værneting i Kjöbenhavn efter N. L. 1—2—3, 4, tværtimod Hensigten af Bestemmelserne i N. L. 4—8—1, Reskript 2. Juni 1757 og Fororn. 13. Juni 1787 § 21, vilde kunne gjøre Citanten det uendelig besværligt, ja endog umuligt, at tilvejebringe de fornødne Bevisligheder for sin Paastand og den tilføjede Skade m. m. — Det fortjener derhos at bemærkes, at dette i Forholdets Natur og Lovgivningen grundede Resultat, saaledes som Citanten i Indlæg af 30. April d. A. under Nr. 5 nærmere har anført, ogsaa forhen har fundet Anvendelse i lignende Tilfælde, cfr. Pontop. Handelsmagaz. II Side 105—111.

Paastanden om Sagens Afvisning her fra Retten uden Paaanke fra Factor Leighs Side af Gæsteretsdommen, hvorved han, skjönt stævnet paa Handelshusets Vegne, dog ikkun personlig er frifunden, findes derfor ikke at kunne tages til Følge. Ligesom ej heller Indstævntes Mening om, at Gæsteretsdommen, forudsat at den ikkun i Følge Afvisnings-Paastand og Grunde tillægger Frifindelse, overhovedet og imod Appellantens Paastand om Sagens Paakendelse i Realiteten skulde kunde gjælde som en Formalitets- eller Afvisningsdom, kan gives Medhold, ihvorvel Afvisning ved Underretten i Følge Frifindelsesgrunde efter Forholdets Natur ej kan medføre Sagens Hjemvisning, eftersom öjensynlig intet kan vindes derved for nogen af Parterne.

I Henseende til Sagens Realitet er det af Indstævnte erindret:

1. At den af Citanten til Handelshuset Weil & Gerson under 11. Maj. f. A. udstedte Forskrivning ikke, saaledes som han paastaar, forbyder ham at kjøbe Varer af andre, men ikkun at afhænde eller sælge islandske Varer til andre end Handelshuset.

2. At Citanten ikke har bevist Handelshusets Forpligtelse til at levere ham det förstnævnte Kvantum Salt, og at de ham alt leverede 400 Tönder i al Fald maa anses som det „nödvendigste Kvantum“ efter Handelshusets foranmeldte Brev til Citanten og Ordre til Factor Leigh af 16. Juli f. A.

3. At Citanten selv i det fremlagte Svar til Handels- huset af 25. Aug. f. A. har erklæret det umuligt for Factor Leigh at fragte et Skib til Liverpool for at overføre et større Kvantum.

4. At Citanten ej har bevist at være paaført noget Tab eller Skade ved den formentlige Mangel i For-

pligtelsens Opfyldelse eller nogen Retskrænkelse tilføjet af Handelshuset, og at han derfor saameget mindre her ved Retten kan gjøre Paastand om Skadeserstatning, da samme Paastand ej af Gæsteretten er tagen under Paakendelse — og

5. At Handelshuset i intet Tilfælde kan antages at have lovet at levere Salt for den af Citanten vilkaarlig opgivne Pris, 2 Rbd. 16 Sk. pr. Tönde.

Herved bliver imidlertid at bemærke:

Ad 1. Vel forholder det sig saa, at Citanten ikke udtrykkelig har fraskrevet sig Ret til at kjøbe Varer hos andre en Handelshuset Weil & Gerson. Men ligesom det paa den anden Side er uforklarligt, hvorledes det kan være en Handelsmand i Island (hvor Handelen saa at sige alene er Tuskhandel), sem Citanten, muligt til een Mand at afhænde de tilforhandlede Varer, uden imod de til Handelen fornöde Varer eller Penge, med hvilket sidste det ej ses, at de Indstævnte have furneret Citanten til Varernes Indkjøb, saaledes angiver og den omhandlede Forskrivning, der efter Handelshusets Brev af 23/24 April f. A. til Citanten er affattet af Weil & Gerson selv, det som en Grund til Citantens derved indgangne Forpligtelse, „at de have lovet at forsyne ham med Varer og Penge“.

Det er framdeles af den imellem Parterne förte Korrespondance og de framlagte Forhandlings Regninger indlysende, at Handelshuset, uden anderledes udtrykkelig indgaaet Forpligtelse i denne Henseende, stiltiende har erkendt den ved, efter Citantens Ordinationer, at furnere ham med Varer og til disses Overførsel „for egen Regning at fragte Skibe“, samt at Retsforholdet imellem Parterne saaledes i dets Grundindeholder en gjensidig Ret og Forpligtelse til Han-

delens uhindrede Drift ved Varernes Omtusking. Havde ikke denne Forpligtelse existeret eller været erkjendt af Handelshuset, var der ogsaa for dette saa meget mindre Grund til ved Ordren og Brevet af 16. Julii f. A. at afhjælpe Citantens Mangel paa den omtvistede Artikkel Salt, da Fragten efter dets Brev af 23/24 April var usædvanlig høj. Men at hint Brev og Ordre til Factor Leigh om at „se at skaffe det nødvendigeste Salt til taalelig Pris hos de Handlende paa Stedet eller i modsat Fald at fratage et Skib til Liverpool“, indeholder et for Handelshuset fuldkommen forpligtende Tilsagn, fremlyser endvidere, foruden af det ved Gæsteretten i saa Henseende uimodsagt fra Citantens Side Avancerede, derhos tydelig af Husets Brev til Citanten af 2. Oct. f. A., hvori det undskylder sig med „den ublue Fragt, der fordredes i Aar for Skibe, der gjorde, at de ventede indtil det blev for sildig med Salt“, men afsender ikke desto mindre, efter at have faaet Underretning om den Forlegenhed, hvori Citanten ved stedt, og for at afhjælpe denne, til Factor Leigh med Postskibet et Parti Salt imod en endnu højere Fragt. — For saa vidt Indstævnte, der intet har erindret imod, at de øvrige for Landsoverretten af Citanten producerede Dokumenter og Bevisligheder paareflekteres, først i sin Duplik af 3. dennes har protesteret imod, at dette Brev af 2. Oct. f. A. som ikke fremlagt i første Instans, tages til Følge her ved Retten, maa det overensstemmende med dets Indhold og almen, vitterlig Sandhed bemærkes, at samme først længe efter Sagens Anlæg er ankommet her til Landet med Postskibet, og at det saaledes har været Citanten umuligt for at fremkomme der med, hvorfor Plakat 12. Mai 1784 og 11. Juni 1788 efter disse

Lovsteders Grund og Bestemmelse i § 1 saa meget mindre skönnes at være i Vejen for Brevets Beviskraft her ved Retten, da Indstævnte Leigh selv opholder sig i Reykevig By.

Citantens i förste Instans uimodsagte Anbragte, at det betingede Kontraktsforhold med Handelshuset tilbød ham at indkjöbe Salt hos andre, hvilket ellers i Sommerens Löb havde været ham muligt, maa derfor i Fölge det foranförte anses fuldkommen bevist og bekræftes end ydermere ved Citantens under 16. Juli f. A. besvarede Brev af 1. Junii næstforhen, hvorefter han uimodsaagt intet turde foretage til Saltets Anskaffelse, „da Leigh havde skrevet Dem (sc. Weil & Ger-son) saa bestemt, at de maatte besörge Salt over“.

Ad 2. Indstævntes Svar til Notarialbeskikkelsen den 18. Aug. f. A. gaar vel ud paa, at han ikke erkjender nogen Forpligtelse for sine Principaler til at levere Citanten det forlangte Kvantum @ 7 @ 800 Tönder Salt, men dels er Citantens Opgivende i Beskikkelsen om, at dette Kvantum er det, han nödvendig behöver, uimodsaagt ved Svaret, hvorved derhos, som foran meldt, af Leigh vedtages, at han saa vidt muligt, efter den ham givne Ordre, vilde tilvejebringe det Salt, Citanten behöfte, og tillige ere Citantens Grunde in facto og gjentagne Anbringende ved Gæsteretten om det samme Kvantums Nödvendighed for hans Handelsdrift at anse in confesso, da Indstævnte, som efter det foregaaende dog maa antages at have nydt Dommerens Vejledning, ligesom han har indladt sig paa Sagens Realitet, aldeles ikke i Medför af Forordn. 15. Aug. 1832 § 10 har erklæret sig over de Omstændigheder, hvorpaa Citanten begrundede Sögsmaalet, endsige modsagt dem, hvorhos det af Korrespondancen ses,

og er in confesse, at Citanten baade forhen aarlig har ordineret og erholdt endog et større Kvantum, og at han forafvigte Aar der paa hvade gjort Regning, der er fejlslaaet alene ved Handelshusets Forsømmelse i Tide at fragte et Skib til Saltets Overførelse, hvilket og erkjendes i Husets Brev af 2. Oct. f. A., der besvarer Citantens Brev af 11. Junii næstforhen, hvori hin Forsømmelse endog bebrejdes Handelshuset med den uimodsagte Bemærkning, at et vist opgivet Fartøj, der kunde lade 1200 Tönder, havde været at erholde fragtet paa sævanlige, billige Vilkaar. Holder man sig derfor til det Parterne imellem Passerede og til deres Procedure, kan Citanten ikke anses fyldestgjort af Indstævnte med mindre end det paastaaede Kvantum af 700 Tönder. Forövrigt viser Notarialforretningen og Parternes Procedure, at Indstævnte har været in mora ogsaa i Henseende til Leverancen af de 400 Tönder, i det mindste de 300 deraf, som allerede findes at være Citanten leverede, ligeson den Pris, hvorfor Citanten skal modtage dette Kvantum, tillige er Genstand for Sögsmaalet.

Ad 3. Om endog Citantens Anbragte i Brevet af 25. Aug. f. A. betræffende Umuligheden for Factor Leigh at fragte et Skib til Liverpool, ej i Fölge Förstes uimodsagte Erklæring i Replikken af 30. April var at forstaa, „efter Sidstes Opgivende“, hvilket dog findes saa meget mere antagligt, da der fra Indstævntes Side til Beskikkelsen den 18. s. Maaned eller ved Gæstretten intet er avanceret om en saadan Umulighed, hvis Tilværelse det efter Opfordring og den paabe-raabte Ordre af 16. Julii dog maatte paaligge ham at bevise, saa vilde Indstævntes Principaler dog ligefuldt være bundne ved den dem overensstemmende med det

Anförte paaliggende Forpligtelse at furnere Citanten med det fornödne Kvantum Salt, eller i Mangel deraf at erstatte ham den af Forpligtelsens Ikke-Opfyldelse resulterende Skade.

Ad 4. Denne Skades Tilværelse er ikke blot stiltiende erkjendt af Factor Leigh ved hans Svar paa Beskikkelsen og Proceduren ved Gæsteretten, men derhos tilstrækkelig bevist her ved Retten ved de under Litra G. uimodsagt fremlagte Besværinger fra Citantens Handelskunder m. m. i Anledning af dennes Brud paa Løfter om det for dem fornödne Salt, der fuldkommen bekræfter Sandheden af hans Anbragte betræffende saavel den umiddelbare Skade, han lider ved Mangel af det for Tiden fornödne Salt, som det tildels uberegnelige Tab, der af denne Mangel vil resultere i Fremtiden for hans Handelsdrift og Søgning. Den samme stiltiende Erkjendelse fremgaar derhos af Handelshusets egen Svarskrivelse af 2. Oct. f. A. paa Citantens Breve af 18. Juni og 25. Aug. næstforhen.

At Spørsmaalet om Erstatningspligten for Handelshuset Weil & Gerson ikke endelig er paakjendt ved Gæsteretten, kan, naar der ikke procederes til Dommens Uefterrettelighed, saa meget mindre geraade Citanten til Skade eller være i Vejen for Spørgsmaalets endelige Afgørelse her ved Retten, da Dommeren udenfor Citantens — ved denne Ret gentagne — Paastand, fejlagtigen er kommen til det Resultat at frifinde Indstævnte personlig, endskjönt han overensstemmende med Parternes Procedure erkjender dennes Forpligtelse Mandatarii nomine efter principalernes Ordre i Henseende til den paastaaede Salteleverance.

Ad 5. Efter Weil & Gersons Brev til Citanten af 16. Julii f. A. skulde Saltet forskaffes ham „til taalelig

Pris“. Dette Udtryk forklarer han derpaa uimodsagt i Notarialbeskikkelsen med „gjængse („billig“) Pris“, samt opgiver denne ved Gæsteretten ligesaa uimodsagt efter 5 Mænds skriftlige Vidnesbyrd til 2 Rbd. 16 Sk. per Tönde. Ligesom det nu i sig selv ej findes troligt, at Citanten som Handelsmand skulde være forbunden til að betale Handelshuset det ordinerede Salt højere end til den paa Losningsstedet almindelige Handelspris, saa er og dette i fuldkommen Harmoni med Handelshuset Tilsagn i dets Brev om billig og reel Behandling.

Paa Grund af Foranföerte og da der ingen speciel Indsigelse af Indstævnte er gjort med Hensyn til den Tid, inden hvilken Saltet paastaas at Skulde være leveret, nemlig efter Notarialbeskikkelsen af 17. Aug. f. A., og Proceduren ved begge Retter, i Sommerens Löb inden den 20. Sept. 1837, ej heller imod Störrelsen af den fordrede Skadeserstatning efter de derover fremkomne Beregninger, vil Indstævnte, Factor Leigh, være at dömma efter Paastanden, saaledes at han paa Handelshuset Weil & Gersons Vegne tilpligtes at erstatte Appellanten den Skade og Kreditspilde, han efter uvillige, af vedkommende Ret i Factor Leighs Overværelse, udmeldende Handelsmænds Skön matte findes at være paafört derved, at han ikke paa Kjeblevigs Havn af Indstævnte inden den 20. Sept. 1837 er bleven leveret enten det hele nödvendigste Kvantum Salt af 700 Tönder, beregnede til en Erstatningsværdi af 10 000 Rbd. r. S., eller saa meget deraf, beregnet til forholdsmæssig Værdi, som endnu ikke er ham leveret til en Pris af 2 Rbd. 16 Sk. r. S. per Tönde, dog at Skadeserstaning ialt ei overstiger 11 000 Rbd. r. S., overensstemmende med Posterne 1, 2 og 3 i Regningen

Nr. 33 i Bilag Litra G, samt at deri fradrages de alt leverede 400 Tönder eller deres Værdi, 2 Rd. 16. Sk. r. S. pr. Tönde, med 866 Rbd. 4 Sk. r. S.

I Henseende til de paastaaede Rejseomkostninger i Anledning af Sagen imellem Kjeblevig og Reykevig, hvilke Citanten generelt beregner til 100 Rbd. r. S., samt Processens Omkostninger ved Gæsteretten og Landsoverretten, der paastaaes med respective 50 og 100 Rbd. r. S., findes Indstævnte ikke ved sin Tavshed at kunne paadrage sig eller sine Principaler nogen Forpligtelse, eftersom denne Del af Paastanden er undergiven Rettens Skön, naar ikke specificerede Regninger over de hafte Udlæg produceres eller samme ikke begrundes af omstændelig tilkjendegivne Facta, hvortil det ikke kan henregnes, at Rejserne, som in casu siges at have været farlige og forbundne med mange Omkostninger (sic). Med Hensyn hertil skönner Retten ikke bedre, end at Handelshuset, som ved dets Forsömmelse og Vægning har foraarsaget Sögsmaalet, efter Omstændighederne bör erstatte Citanten sammes Omkostninger for begge Retter, og at disse, Rejseomkostninger derunder indbefattede, passende kunde ansættes til 100 Rbd. r. S.

Thi kjendes for Ret:

Indstævnte, Factor C. Leigh i Reykevig, bör paa Handelshuset Weil & Gesons Vegne i Kjöbenhavn at erstatte Citanten, Kjöbmand H. Jacobæus i Kjeblevig, den Skade og Kreditspilde, der ovenstemmende med uvillige, af vedkommende Ret efter lovlig Omgang udmeldte, Handelsmænds Skön maatte befindes at være Citanten paafört af bemeldte Handelshus derved, at samme ikke paa Kjeblevigs Havn inden den 20. Sept.

1837 har ladet ham leveres enten det hele nödvendige Kvantum Salt af 700 Tönder, beregnede til en Erstatningsværdi af 10 000 Rbd. r. S., eller saa meget deraf, beregnet til forholdsmæssig Erstatningsværdi, som endnu ikke er leveret Citanten, til den Pris 2 Rbd. 16 Sk. r. S. for hver Tönde lovligt Maal, dog at saadan erstatning ej overstiger 11 000 Rbd. r. S., overensstemmende med Posterne 1, 2 og 3 i Regningen Nr. 33 i Bilag Litra G, samt at deri fradrages 866 Rbd. 4 Sk. r. S.

Saa bör og Indstævnte, Factor Leigh, i samme Egenkab til Citanten at betale Sögsmaalets Omkostninger for begge Instanser með 100 Rbd. r. S.

At efterkommes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse under Adfærd efter Loven.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1838, 6. ágúst

d ó m u r

í málinu nr. 6/1838: Land- og bæjarfógeti Tvede sem skikkaður málsfærslumaður konungsfjárhirzlu vegna
gegn

sýslumanni Jóni Jónssyni á Melum sem skiptaráðanda í dánarbúi fyrrveranda sýslumanns í Húnaþingi Jóns Jónssonar.

Með landsyfiréttarstefnu, úttekinni 30. marz þ. á., hefir kammerráð, land- og bæjarfógeti Tvede sem skikkaður málsfærslumaður fyrir fjárhirzlu konungs áfrýjað skiptaréttar ályktun sýslumanns í Strandasýslu, Jóns Jónssonar á Melum, genginni þann 30. sept. f. á.,

í dánarbúi fyrrverandi sýslumanns í Húnaþingi, Jóns Jónssonar, með hverri dánarbú þetta er frifundið frá að greiða 11 rbd. 7 sk., sem það í tilliti til Rentukammersins útásetninga á Íslands jarðabókarkassa reikningi frá 1. Augusti 1815 til 31. Julii 1822 og sýslumanns Blöndahls skýrslum því viðvíkjandi meintist að skulda fjárhirzlu kongs sem 4% og $\frac{1}{2}$ % afgjald og aukaskatt, fallin í þess dána embættistíð í Húnaþingi, á mestum hluta árána 1818, 1819 og 1820. Appellationssækjandinn hefir stefnunni samkvæmt uppástaðið þessa ályktun annaðhvort ónýtta og málinu heimvísað til nýrrar og löglegrar meðferðar á kostnað skiptaráðandans (hver einnig stefndur er til að standa til rétta og fyrir dánarbúsins hönd að þola ákæru og dóm), eða að konungsins kassa tildæmist fullur réttur til að fá fyrrnefnda peningaupphæð að fullu greidda af búinu, svo og sér, auk annars málskostnaðar, tildæmd málsfærslulaun.

Fyrir hönd hins innstefnda er eftir stiftamtsins skikkun mættur cand. juris Oddgeir Stephensen, sem fyrst og fremst hefir uppástaðið málinu frávísað, af því það eftir N. L. 1—6—10 og kongsbréfi 19. des. 1749 sé of seint áfrýjað, og sínum mandanti hjá appellantinum tildæmdan kost og tæringu, samt ferðakostnað eftir yfirvaldsins ákvörðun.

Að því leyti stefnandi í innleggi af 16. Julii þ. á. hefir hreyft því, að innstefnda málsfærslumaður hafi mætt án þess vissa sé um, að hans fyrirborni mandant hafi þess æskt, þar eð bónarbréf það til stiftamtsins, dags. 30. Maji þ. á., hvar á skikkunin þann 20. Junii næst eftir er skrifuð, eins og líka það frá innstefnda framlagða innlegg af sama dato, sé óundirskrifað, þá getur þetta því síður til greina tekizt sem frá stefnandans síðu engin sérleg réttarkrafa um að dæma málið

einungis eftir þeim af honum framlögðu skjölum og skilríkjum og kröfum þar á er byggð, og það meðal partanna er viðurkennt, að téð bónarbréf sé stiftamtinu sent, eins og líka innleggið þessa réttar justititiarii frá sjálfum hinum innstefnda.

Hvað þar næst viðvíkur þeirri af innstefnda gerðu frávisunarkröfu, þá er það af fyrirtöldu augljóst, að stefnan er of seint út tekin, þegar litið er til þeirra áviknu lagaboða. Sú af stefnandanum hér á móti gerða athugasemd, að ályktunin sé afsögð án þess viðkomendum samkvæmt plakati 21. apríl 1824 og tilskipun 16. jan. 1828 § 17 þar um fyrirfram sé gefin ávísun, burt fellur, þegar litið er til kongsbréfs 7. des. 1827, hvar af það er auðsætt, að sú tilvitnaða ákvörðun ei hér á landi hefir náð lagagildi eða yfir höfuð getur átt við landsins ásigkomulag. Meira vafamál kynni það, einkum í tilliti til kongsbréfs 23. febr. 1799, að sýnast, hvort ekki, eins og stefnandinn meinar, ákvörðun í tilsk. 15. ágúst 1832 § 16 hér eigi við, þannig, að fatalia appellationis fyrst skuli reiknast frá ályktunarinnar birtingu, eða frá 11. nóv. f. á., þá sýslumaður Blöndahl meðtók hana. En jafnvel þó hún sem judicialis megi teljast meðal dóma yfir höfuð, sýnist samt hvorki orðatiltæki né tilgangur seinastefnds lagastaðar, er eingöngu sýnist að höndla um eiginlega rétta dóma, eiga við skiptaályktanir.

Þegar framvegis aðgætist, að skiptaráðandinn, eftir því sem fram er komið, hefir þann 10. okt. f. á. gefið sýslumanni Blöndahl tilbærilega ávísun um ályktunina af 30. sept. næst áður samkvæmt hans ósk í bréfi til skiptaráðandans, dags. 15. nóvbr. 1834, þá getur rétturinn ei fundið, að seinnlæti eða forsómun frá þessa síðu hafi orskað, að stefnan svo seint var út tekin.

Þar eð stefnandinn að lyktum einungis hefir framlagt þá áfrýjuðu ályktun með tilheyrandi skjölum, án þess að aktinn ásamt innihaldi dánarbúsins inn- og útgjöld eða þess útbýtingu (repartition), sem því ei heldur er áfrýjað, þá er landsyfirréttnum einnig þessa vegna ómögulegt að sjá eða ákvarða, hvort og að hve miklu leyti stefnanda uppástandi í málsins realiteti, að óskertum rétti annara, nú óstefndra og ónefndra hlutaðeigenda, geti orðið fullnægt, einkum ef búið skyldi vera þrotabú eða ónógt til þess uppástaðna útgjalds. Rétturinn hlýtur því einnig þess vegna og samkvæmt N. L. 1—6—10, 16, sbr. 5. artikula og 5—2—15, að fylgja innstefnda uppástandi um frávísun málsins, af því að sá framlagði akt er ófullkominn, og það því heldur sem það eftir kringumstæðunum (cfr. tilsk. 16. jan. 1828 § 6) var stefnanda hægt að fresta dómi í því, þangað til sá bevísanlega heimtaði fullkomnari skipta-akt kom honum til handa.

Innstefnda uppástandi um kost og tæring m. m. af því opinbera getur rétturinn eftir kringumstæðunum ekki meðhald veitt, en álítur, að málskostnaður réttilega eigi að niðurfalla. Málsfærslulaun til kammerráðs, land- og bæjarfógeta Tvede, sem vítalaut hefir fært málið, hljóta eftir málavöxtum að greiðast honum af því opinbera, og ákvarðast til 6 rbd. r. s.

Því dæmist rétt að vera:

Málinu frávísast. Málsins kostnaður niðurfalli. Í málsfærslulaun til kammerráðs, land- og bæjarfógeta Tvede betali það opinbera 6 rbd. r. s.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1838, 6. ágúst

á l y k t u n

í sökinni nr. 7/1838: Candidatus juris Th. Gudmundsen sem aktor

gegn

tómthúsmanni Pétri Jónssyni af Elínarhúsum í Vestmannaeyjum.

Mál þetta, hverju hér er skotið til landsyfirréttarins úrlausnar, er höfðað í réttvisinnar nafni gegn tómthúsmanni Pétri Jónssyni af Elínarhúsum í Vestmannaeyjum fyrir að hafa tekið rekaspýtu hér um 3 álna langa og virta fyrir 32 sk. af rekamarki prestsins í Vestmannaeyjum, síra Jóns Austmanns, fyrir hvert sakaratriði ákærði í hlutaðeigandi undirrétti er dæmdur í 2 rbd. sektabætur til Vestmannaeyja sveitarsjóðs.

Sækjandi málsins fyrir yfirréttinum hefir fyrst og fremst uppástaðið, að undirréttarins dómur dæmdist ómerkur, þar sökin væri rekin og dæmd í pólitímálaformi, eða í annan stað, að ákærði sætti reglulegu þjófnaðarstraffi. Svaramaður þar á móti, að undirréttarins dómur yrði staðfestur.

Meðferð sakarinnar undir pólitísakarformi áhrærandi er það að athuga, að það má álítast orðin réttarvenja bæði við yfir- og undirrétti hér á landi, að smáhvinnskumál, hvar hvinnskan ekki nemur 5 rbd. virði, rekist og uppádæmist sem pólitímál, og byggist slíkt á kónigsbréfunum af 2. Maj 1776 1. gr. og 15. október 1783 samanbornum við kónigsbr. af 25. Julii 1808 7. gr. Og þótt nú kynni að vera vafi á, hvort slík meðferð ofantéðra smáhvinnskumála að fullu réttlætist í þeim tilgreindu lagaboðum, virðist það þó einsætt, að hún

réttlætist af slíkra saka eðli og finnur jafnframt stoð í einni nýútkominni tilskipun um sakamál á Íslandi af 24. jan. síðastl., er fyrirskipar um meðferð sakamála við undirréttina mjög líkt því, er í opinberum pólitímálum er tíðkanlegt. Þar það nú ennfremur má virðast miður passandi, að einn og sami réttur um samskyns sakir áskilji, án orðinnar lagabreytingar, fráleita meðferð, og undirdómaranum hlýtur að vera kunnugt, að slík aðferð og hann hefir brúkað hafi viðgengizt við undirréttina og verið gild álitin af landsyfirréttnum, svo finnst ekki orsök að dæma dóminn ómerkan af framantéðri orsök, og er því sakarinnar aðra meðferð undir álit að taka.

Hvað meðferð sakarinnar í upplýsinga tilliti snertir, finnur rétturinn þar á móti mjög skorta á, að atriði hennar séu upplýst sem skyldi, hvers vegna það virðist nauðsynlegt, áður dómur fellur, að sökin takist fyrir að nýju fyrir undirréttinum, og þar upplýst:

1. Hvað löngu ákærði hafi tekið það umhöndlaða rekatré áður en það við gerða eftirleit þann 12. des. 1836 fannst hjá honum, hvað hann hafi leitt einkum til tókunnar, hvort hann hafi álitid spýtuna annara eign, samt hvort hún áður hafi björguð verið undan sjó, eða hvað langt hún lá frá flæðarmáli.

2. Yfirheyrast síra Jón Austmann um, hvort hann hafi borið tókuna af spýttunni undir hreppstjóra, og þessi síðan að hans ósk gert eftirleit og ákært málið fyrir sýslumanni.

3. Útvegist samkvæmt D. L. 6—17—10 samanbornum við plakat 28. marz 1800 1. gr. heimild prestsins síra Jóns Austmanns til spýttunnar, sé hún enn nú óeydd, sem og fyrir því, að sá svokallaði Skipasandur sé prestsins rekamark. Líka ber að konfrontera prest

og ákærða áhrærandi, hvort tréð hafi markað verið og hvers virði presturinn samkvæmt plakati 28. marz 1800 2. gr. áliti það vera eða verið hafa.

4. Útvegist og innsendist sóknarprests attesti um ákærða framferði í Vestmannaeyjum, sem og viðkomandi dómara attest um, hvort ákærði fyrr í Eyjunum hafi verið straffaður fyrir nokkurn lagaglæp. — Svo flýtur það og af sjálfu sér, að þær ýtarlegri upplýsingar, er þær hér að ofan heimtuðu mættu leiða til og gera nauðsynlegar, einnig ber að útvega. Sakarinnar önnur meðferð kemur að þessu sinni að svo vöxnu máli ekki undir réttarins álit.

Því ályktast

Undirdómarinn á að umannast, að þær að framan greindu upplýsingar útvegist.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1838, 13. ágúst

d ó m u r

í sökinni nr. 2/1838: Sýslumaður, konstitúeraður land- og bæjarfógeti, Gunnlögsen, skipaður sóknari

gegn

fanganum Sigurði Einarssyni úr Eyjafjarðarsýslu.

Fanginn Sigurður Einarsson frá Einarstöðum í Eyjafjarðarsýslu, 37 ára að aldri og aldrei fyrri dæmdur, ákærast í þessari sök fyrir að hafa nóttina milli þess 18. og 19. Júnii f. á. eða síðarnefnds dags morgun snemma stolið úti í haga 8 vetra gömlum rauðstjörnóttum hesti frá bóndanum Sveini Jónssyni á Banda-

gerði og selt hann manni austan úr Suður-Múlasýslu, Páli Eiríkssyni á Sauðhaga. Fyrir þenna af fanganum játaða illverknað er hann með undirréttardómi þann 2. Februaríi seinastl. af sýslumanni B. H. Borgen og tilkvöddum meðdómendum dæmdur til að kaghýðast og erfiða æfilangt í festingu, samt til að betala eigandanum hestinn með 12 rbd. reiðu silfurs, en hlutaðeigendum allan sakarinnar og eigin varðhalds kostnað.

Við upplýsingu sakarinnar í héraði fann landsyfirrétturinn það einkum ábótavant, að sá af fanganum til Páls Eiríkssonar seldi hestur ekki kom fyrir, svo sannað væri, að sá hestur, sem Sveinn missti, og sá, sem fanginn játaði sig að hafa stolið frá Sveini, en seldi Páli, væri einn og hinn sami. Líka, að hesturinn ekki var virtur af óviðriðnum mönnum m. m., og óskaði því með ályktun 23. apríl í ár þeirra skortandi upplýsinga, hverjar álítast mega nú til hlítar útvegaðar með þingsvitnum, teknum í Suður-Múla- og Eyjafjarðarsýslum þann 5. og 27. Júní og 13. Júlí í ár.

Með nýnefndum þingsvitnum og því áður í sökinni fram komna er það þá til fulls upplýst, að fanginn er sekur að gefinni og játaðri sök, þeirri, að hafa neyðarlaust stolið þeim umtalaða 8 vetra gamla hesti úti á viðum vangi frá bónda Sveini Jónssyni í Bandagerði og selt hestinn strax aftur manni úr Suður-Múlasýslu, sem var á ferð í Eyjafirði um sama leyti, fyrir 12 rbd. reiðu silfurs, hvers virði hesturinn einnig er metinn bæði af óvilhöllum mönnum og fyrr af sjálfum eigandanum, og hans mat á hestinum af fanganum þá samþykkt. Ekki getur rétturinn heldur fundið neitt það í sakarinnar kringumstæðum, sem afsaki fangans illverknað. Undirréttarins dóm er því í straffsins tilliti

samkvæmt forordningu 20. febr. 1789 4. gr. (sbr. forordning 24. jan. í ár 1. og 8. gr.) að staðfesta. Ákærða er einnig að tilskylda að bera sérhvern kostnað sakarinnar og eigin varðhalds, sem og laun sóknara og svarmanns í héraði, hverra upphæð samþykkest. Þar á mót burtfellur það ídæmda endurgjald fyrir hestinn til eigandans, Sveins Jónssonar, þar eð hesturinn er, eftir því síðar fram komna, honum aftur heimtur. Sóknara hér við réttinn, sýslumanni, konstitúeruðum land- og bæjarfógeta Gunnlögsen, bera 5 rbd., en svaramanni, candidatus juris Th. Gudmundsen, 4 rbd. reiðu silfurs sem málsfærslulaun, er sömuleiðis lúkist af ákærða. Meðferð sakarinnar, samt sókn og vörn í héraði, hefir verið forsvaranleg og sókn og vörn hér við réttinn lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á í ákveðins straffs tilliti óraskaður að standa. Svo betali ákærði og svo þau við undirréttinn ídæmdu málsfærslulaun, sem og allan annan af sökinni leiðandi kostnað, hvar á meðal til sóknara við landsyfirréttinn, sýslumanns, konstitúeraðs land- og bæjarfógeta Gunnlögsen, 5 rbd., en svaramanns, candidatus juris Th. Gudmundsen, 4 rbd. reiðu silfurs.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1838, 24. september

d ó m u r

í málinu nr. 10/1838: Kaupmaður Einar Johnsen í Reykjavík

gegn

konunni Sigríði Jónsdóttur, ásamt manni hennar, tómthúsmanni Þorsteini Eyjólfsyni á Melnum við Reykjavík.

Með landsyfirréttarstefnu af 18. Augusti þ. á. áfrýjar appellantinn, kaupmaður E. Johnsen, undirréttardómi gengnum við Reykjavíkur bæjarþing þann 10. Maji næst á undan, með hverjum innstefnda, konan Sigríður Jónsdóttir á Melnum, er frítekin frá að svara til þeirra 2 rbd. 42% sk., sem appellantinn eftir höndlunarbókum sínum hafði talið til hjá henni. Hér við réttinn hefir appellantinn látið uppástanda, að innstefnda, ásamt manni hennar, tómthúsmanni Þorsteini Eyjólfsyni, annað hvort dæmdist til að borga téða skuld eða hún til að synja fyrir hana með eiði. Innstefndu hafa þar á móti uppástaðið undirréttardóminn staðfestan, samt appellantinn tilbærilega sektaðan fyrir ærumeiðandi orð þeim innstefndu hjónum valin í innleggi hans til undirréttarins, og að orðin dæmdist dauð og maktarlaus. Og loks hafa hvorirtveggja málspartar uppástaðið málskostnað fyrir báðum réttum af mótpartinum sér tildæmdan með 15 rbd. reiðu silfurs.

Þó að sú innstefnda eigingifta kona, án ektamanns og lögverjara, einsömul væri innstefnd, og því partur í þessu skuldamáli bæði fyrir sáttanefndinni og undirréttinum, finnst það ei hér hamlað geta málsins endalokum, þar eð ektamaður hennar, Þorsteinn Eyjólfs-

son, sem varði sitt og hennar mál við undirréttinn, engu þar um hreyft hefir, og má því álitast að hafa gilda metið þá brúkuðu réttargangsaðferð og eftir gefið sinn rétt til að stefnast ásamt konunni til sáttaumleitar og ansvara um skuld, sem krafín var af hjónanna sameiginlegu félagsbúi.

Appellantinn byggir kröfu sína sumpart á lausakaupadagbók sinni, í hverri undir 14. Julii 1836 stendur skrifað: „Thorsteinn á Melnum debet 3 rbd. 64 sk. vareværdie“, og sem finnst samhljóða höfuðhöndlunarbókinni og reikningi Þorsteini gefnum við útgöngu ársins 1836, en sumpart á framburði tveggja vitna, Gizurar Magnússonar og stúdents Jens Sigurðssonar, hverra sá fyrrnefndi hefir borið, að hann um sumarið 1836 — þó muni hann ei glöggst hve nær — hafi séð þá innstefndu, Sigríði, inni í búð appellantsins hringla þar peningum í hönd sinni, og að hún hafi sagt, að þetta lán skyldi hann (appellantinn) fá borgað, þá maður sinn kæmi heim, en sá siðarnefndi, að hann viðurkennist að hafa skrifað þessa skuld í bókina, en myndi þó ekkert eftir þessu.

Hvað viðkemur höndlunarbókum appellantsins, hverjar hann í innleggi til undirréttarins, framlögðu 16. apríl í ár, hefir vænt af yfirvaldinu autoriseraðar, hvað þó við þeirra skoðun daginn eftir ekki fannst satt að vera, þá má landsyfírrétturinn, með tilliti til N. L. 5—13—49, 50 og tilskipun 13. Junii 1787 kap. II. 18. gr., samanborið við kónsbr. 31. jan. 1738 og tilsk. 1. Junii 1832 8. gr., álíta þær sem óautoriseraðar öldungis óhæfilegar til nokkurrar sönnunar í réttarþrætu, og það því heldur sem það millum partanna er viðurkennt, að í þeim af höndlunarbókunum gefna reikningi, hvar með til þeirrar umþrættu skuldar er talið, auk þess-

ara, sé óréttilega talið til 6 rbd. vöruverðs, eður 4 rbd. reiðu silfurs, hjá innstefnda.

Málið eða krafan er því engan veginn þess eðlis, sem verkað geti sönnun eða neitunareið, hvar á móti hún, eins og hver önnur reikningskrafa samvæmt N. L. 5—13—45 sbr. 1—14—5, löglega verður að sannast.

Að vísu kynni nú ofangreindur vitnisburður Gizurar Magnússonar, sem er eiðfestur, sýnast að styrkja appellantsins málefni, en þegar aðgætist, að vitnið (sem er 70 ára að aldri) í tímans tilliti er óvíst, og hefir ekkert getað um það borið, hvort sú innstefnda hafi móttekið þeim peningum, er hún skyldi hringlað hafa, hjá appellantinum í hans krambúð eða hjá öðrum annarstaðar eða komið með þá heiman að, appellantinn þar að auki ei hefir borið á móti, að hann í vitna viðurvíst hafi sagt, að enginn hafi verið í búðinni, þá hann 14. Julii 1836 skyldi borgað hafa innstefndu peningana, nema hann sjálfur, hún og Jens Sigurðsson, og hún eftir því framkomna á öðrum tíma um sömu mundir, eða þann 12. Julii 1836, og 16 dögum seinna manns síns vegna var inni í búð appellantsins og þá í öðrum viðskiptum, varð þessum skuldug um 1 rbd. 24. sk. reiðu silfurs, er líka gat lán heitið og sem hún þá lofaði, að betalast skyldi af manni sínum, þá hann heim kæmi, svo finnst þessi einstaki vitnisburður ekkert að sanna um skuldakröfunnar gildi, og það því síður sem appellantsins sögn um ásigkomulag höndlunarbókanna, sem áður á vikið, við skoðun þeirra er mótsönnuð. Enn síður finnst óeiðfest sögusögn stúdents Jens Sigurðssonar (sem einungis við gengzt að hafa skrifað skuldina í höndlunarbókina, líklega eftir appellantsins fyrirsögn) til nokkurra greina takandi skuldakröfunni til sönnunar.

Sá fyrirsláttur appellantsins, að um þann tíma, sem höndlunarbækur hans hefðu átt að autoriserast, hafi enginn virkilegur bæjarfógeti verið í Reykjavík, gerir ennfremur hvorki til né frá, þar eð hann vita mátti, að sá með æðri myndugleika í hins virkilega stað setti bæjarfógeti hefði það gert getað með sömu réttarverkun og þó virkilegur væri.

Landsyfirrætturinn finnur þannig í tilliti til N. L. 1—14—5 og 6 enga ástæðu til að uppáleggja þeirri innstefndu friunareid, og er þau innstefndu hjón því frá appellantsins ákærum að frifinna.

Þessu útfalli málsins getur það ei til hnekkis verið, að þau innstefndu í innleggi til undirrættarins 26. apríl í ár hafa heimtað sér friunareid veittan, þar eð þau aftur eftir, undir eins og appellantinn mælti þar á móti, uppástóðu fridæmingu, hver þeirri innstefndu einnig veittist með undirrættardóminum og hverja hún, ásamt manni hennar, því heldur nú getur aftur heimtað sem undirrættardómurinn frá þeirra hálfu er að öllu leyti óáfrýjaður.

Af seinasttéðri orsök finnst þeirra innstefndu uppástandi um málskostnað fyrir undirrættinum, er þar niður féll, ei geta meðhald veitzt, hvar á móti appellæntinn eftir kringumstæðunum og N. L. 1—6—11 er að tilskylda að lúka þeim innstefndu málskostnað fyrir landsyfirrætti með 10 rbd. reiðu silfurs.

Hvað viðvíkur innstefndu uppástandi um, að appellantinn sektist fyrir illyrði sín í málinu í innleggi dagsettu 17. apríl í ár, sem og, að þessi dæmist dauð og marklaus, þá er þess að geta, að þetta ei getur komið undir þessa réttar álit eða dóm, þar eð undirrætturinn ekkert hefur þar um ályktað, og rétturinn eftir orðanna eðli ei finnur að öllu nægar ástæður til

ex officio að sekta appellantinn fyrir ósvinnu fyrir undirréttinum.

Því dæmist rétt að vera:

Sú innstefnda kona, Sigríður Jónsdóttir, ásamt manni hennar, Þorsteini Eyjólfsyni, tómthúsmanni á Melnum við Reykjavík, eiga fyrir appellantsins, kaupmanns Einars Johnsens, ákærum í þessu máli frí að vera. Í málskostnaðarins tilliti á bæjarþingsdómurinn óraskaður að standa. Málskostnaðinn fyrir landsyfirréttinum betali appellantinn til þeirra innstefndu með 10 rbd. reiðu silfurs innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri birtingu undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1838, 22. október

d ó m u r

í sökinni nr. 7/1838: Candidatus juris Th. Gudmundsen sem aktor

gegn

tómthúsmanni Pétri Jónssyni af Elínarhúsi í Vestmannaeyjum.

Í sök þessari ákærist tómthúsmaður Pétur Jónsson í Elínarhúsi í Vestmannaeyjum í réttvisinnar nafni fyrir töku á rekaspýtu, virtri 32 sk., á svonefndum Skipasandi þar í Eyjunum. Spýtan fannst í bæjardyrum hins ákærða við gerða eftirleit þann 12. des. 1836, og hann tjáir sig að hafa tekið hana um dagseturs bil 5 dögum áður og ætlað hana til eldiviðar. Presturinn Jón Austmann hefur kallað spýtuna eign sína og tjáir

hana sér eftir látna af þeim, sem hana fundið höfðu á sjó meir en hálfu ári áður, frá hverjum tíma hún legið hafði á Skipasandinum hér um 3 faðma frá flæðarmáli, og verður það af þeim að réttarins tilhlutun seinna framkomnu upplýsingum næst komizt, að þessi Skipasandur sé almenningur Eyjabúa í til-liti til smáreka, með hverjum spýtan hefði tekin verið, að framburði prestsins Austmanns og fjögurra Eyja-búa. Spýttunnar fyrirborni eigandi tjáir hana einnig hafa markaða verið því á meginlandinu áður fyrr brúkaða rekamarki I. H. I., hvert mark þó hvorki á-kærði kannast við að hafa á henni séð, og ekki heldur þeir, sem við eftirleitina fundu hana hjá ákærða, hver að öðru leyti er sannaður að vera ólesandi vegna sljó-skyggni.

Pau helztu atriði þessarar sakar, á hverjum sakfelli hins ákærða ætti að byggjast, finnur rétturinn engan veginn svo sönnuð, að áfellisdómur til þjófnaðar-straffs verði þar á óhult grundvallaður, því fyrir utan þá ætlun,¹⁾ sem réttargerðirnar um það gefa, að Skipa-sandurinn, hvar hann tók spýtuna, sé almennings rekapláz í smáreka tilliti, finnst það hvorki. Játað af ákærða eða sannað, að sú spýta, sem ákærði tók á Skipasandi 5. des. 1836, hafi verið eign prestsins Austmanns, því hann aldrei hefur tilheimilað sér hina sömu með eiði, hvað þó var því nauðsynlegra, ef föng voru á, sem ákærði ekkert hafði játað um þetta at-riði, eins lítið og um það fyrirborna eignarmerki prestsins á þeirri spýtu, hann tók, og full bending einnig þar til var gefin í þessa réttar ályktun af 6. ágúst þ. á. 2. og 3. með tilvísun D. L. 6—17—10 og

1) Lesháttur óviss.

plakats 28. marz 1800 1. gr. Sá skriflegi, en óeiðfesti, vitnisburður fjögurra Eyjabúa, sem fram er kominn í sökinni, gerir því síður neitt til að heimila prestinum spýtuna quæstionis sem þessi vitnisburður, eins og hann er inn færður í þær seinni réttargerðir, litra E, mætti virðast að tala um aðra rekaspýtu en þá, af hverri sökin rís. Þegar nú hér við bætist í merkisins tilliti sönnuð sljóskyggni hins ákærða og í sambandi þar við sú kringumstæða, að spýtan lá aðeins hér um bil 3 faðma frá flæðarmáli, og hann lét hana liggja í bæjardyrum sínum, sem heita má á almannafæri, finnur rétturinn, að ákærða, sem aldrei fyrri dæmdan, sé að frikenna, þó aðeins frá réttvísinnar frekari ákærum, og það þannig, að hann beri allan kostnað sakarinnar fyrir báðum réttum vegna þess ófrómleika orðróms, sem á honum fyrr hefur legið eftir sóknarprestsattesti og þess ískyggilega við hans næturgöngu á almennt rekapláz. Til aktors hér við réttinn, candidatus Gudmundsen, er því ákærða að tilskylda að betala 3 rbd., til defensora, candidatus juris Oddgeirs Stephensen 2 rbd. og sýslumanns og héraðsdómara Gunnlögsen 1 rbd., allt reiðu silfurs. Sakarinnar meðferð og færsla fyrir undirréttinum finnst eftir kringumstæðunum ekki vítaverð. Hér við réttinn hefur sakarfærslan verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Ákærði, Pétur Jónsson, tómthúsmaður í Elínarhúsi í Vestmannaeyjum, á fyrir réttvísinnar frekari ákærum í þessari sök frí að vera. Hann betali allan löglegan kostnað sakar þessarar fyrir báðum réttum, þar á meðal til aktors fyrir landsyfírréttinum, candidatus Gudmundsen, 3 rbd. og til defensora, candidatus juris

Oddgeirs Stephensen 2 rbd., en sýslumanns og héraðsdómara Gunnlögsen 1 rbd., allt silfurmynt.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1838, 22. október

d ó m u r

í málinu nr. 9/1838: Jón prófastur Pétursson, sem beneficiarius Höskuldsstaða kirkju, og proprietarius Christian Günther Schram, sem eigandi Spákonufellskirkju

gegn

Reynistaðarklaustri.

Í þessu máli áfrýja prófastur í Húnaþingi, síra Jón Pétursson, sem beneficiarius til Höskuldsstaða og Christian Günther Schram, sem eigandi Spákonufellskirkju, eftir fenginni allranáðugastri uppreisn og beneficium processus gratuiti, dómi sýslumannsins í Skagafjarðarsýslu L. Thórarensens og tilkvaddra meðdómsmanna, gengnum þann 19. október 1835, hvar með Reynistaðarklaustri fyrir jarðarinnar Hrauns landi er tildæmdur hálfur viðarreki í Ósvík „hinni vestri“ „og fjórðungs vestur frá Fornuvör til Þriggja steina“, takmarkaðra samkvæmt þeirri þann 7. Julii 1835 gjörðu áreiðargerð, til breytingar á þá leið, að Höskuldsstaða og Spákonufells kirkna réttur til eftirleiðis, sem hingað til, sameiginlega að njóta alls reka fyrir téðrar jarðar landi frá Fornuvör til Deildarhamars, á hverju plázi það klaustrinu tildæmda rekaítak eftir því framlagða afstöðumálverki finnst að vera,

með landsyfirrétтарins dómi staðfestist, og að nýáminnst áreiðargerð dæmist ómerk, hvar hjá þeirra skikkaði málsfærslumaður af opinberum sjóði heimtar sér tildæmd sanngjarnleg málsfærslulaun. Klaustursins skikkaði málsfærslumaður hefur þar á móti uppástaðið héraðsdóminn staðfestan og sér, auk kostnaðar, af því opinbera í málsfærslulaun dæmda 8 rbd. reiðu silfurs.

Að sönnu er sú í þessu máli úttekna stefna, sem og sú allra náðugast veitta uppreisn, í ótíma birt hlutaðeigendum, en þar eð sá klaustrinu að norður og austuramtsins beiðni af 14. Maji þ. á. skikkaði málsfærslumaður klaustursins vegna engu hefir hér um hreyft, en án allra mótmæla og skýlaust fráfallið stefnu og hann verður að álítast að hafa fullkomin umráð yfir málinu, og þar ennfremur sá frestur, innan hvers sú veitta uppreisn skal notuð, einungis virðist bundinn til þess ákveðna tímabils að svo miklu leyti málsþörtunum ei kemur saman um annað í því tilliti, og klaustursins svaramaður in casu ekki einasta hefir eftir gefið rétt sinn í stefnunnar, heldur og í leyfisbréfsins tilliti með því að flytja málið og leggja það undir endilegan dóm, svo hlýtur það sem samkvæmt beggja parta samkomulagi og N. L. 1—4—1 hér svo vaxið undir endilegan dóm að takast.

Undirréttarins dómur og klaustursins krafa eru byggð á máldaga þess, innfærðum í Sigurðarregistur 1525, sem tileinkar því áðurtéðan viðarreka fyrir Hraunslandi, nefnilega „hálfan í Ósvík hinni vestri og fjórðungs vestur frá Fornuvör til Þriggja steina“. Þar á móti bera appellantarnir fyrir sig Ólafs biskups Rögnvaldssonar máldaga af 1461, sem eignar Höskuldsstaða

kirkju „hálfan viðarreka frá Fornuvör til Þriggja steina, en í vestri Ósvík fjórðung“, Péturs biskups mál-daga af 1394—1399, er tilleggur Spákonufells kirkju „fjórðung í viðarreka inn frá Vör hinni fornu til marks við Hólastaðarreka og frá Hofsó, þeim sem fyrri hefir verið, til Deildarhamars hálfan viðreka“, og loksins Hólastaðar rekaskrá, er tileinkar Hólastað „að Hrauni fjórðung í viðreka til Langatanga og all-an viðreka frá Langatanga til Þriggja steina og frá þeim steinum til Fornuvarar áttung í viðreka“.

Hér af leiðir, að Reynistaðarklausturs máldagi móts-tríðir hinum máldögunum og in specie biskupanna Ólafs og Péturs, þannig að klaustrið eftir þeim, sam-anbornum við Hólastaðar rekaskrá og afstöðumál-verkið, engan hluta getur fengið í rekanum milli Fornuvarar og Deildarhamars. Vænast því klausturs-ins forsvarsmenn, að Sigurðarregistur sem yngra en hinir máldagarnir og staðfest með biskupanna instruxi 1. júlí 1746 16. gr. hafi ógilt þá, að því leyti þeim ekki kemur saman við það, einkum þar eð kirknanna mál-dagar og Hólastaðar rekaskrá ekki að öllu sýnast inn-byrðis samhljóða, og í Spákonufells kirkju máldaga þar hjá fyrir koma orðatiltæki og örnefni, hver annað hvort ei geta átt við afstöðuna í þeim skilningi, sem appellantarnir ætlast til, eða ekki séu til, svo sem er orðið „inn frá“, er ekki geti þýtt hið sama og „vest-ur frá“, heldur hið gagnstæða, og orðið „Hofsós“.

En hér við er athugandi, að það fyrrtéða orð, en þótt þess margvíslega brúkun ei réttlætti áminnsta þýðingu þess, samt ei getur öðruvísi skilizt eftir fram-burði þeirra í málinu afheyrðu vitna, hver öll borið hafa, að Höskuldsstaða og Spákonufellskirkjur aldrei hafi notað rekaitak annars staðar í Hrauns landi en á

því umþrætta plázi og in specie ekki fyrir austan þetta, og að það í tilliti til orðsins „Hofsós“ bæði eftir Pétursmáldaga innihaldi og því öðru fram komna sýnist líkast, að ós nokkur undir þessu nafni — eða nafninu Hofsós — áður hafi fallið út í sjó úr því afmálaða „Torfavatni“ í nánd við Langatanga, og kemur þá kirknanna og Hólastaðar máldögum saman, nema að því leyti Pétursmáldagi tileinkar Hólastað fjórðung úr viðreka frá Fornuvör til Þriggja steina, en sjálf Hólastaðar rekaskrá áttung, hvers þó ei í þessu máli gætir, þegar litið er til, að Hólastaðar reki að partanna viðurkenningu er seldur appellöntunum, en þeir í hans tilliti aldrei lögsóttir eða af klaustrinu, sem einungis sækir málið á móti kirkjunum, þar um gerð nokkur krafa.

Að vísu eru nú kirknanna máldagar skrifaðir fyrir en Sigurðarregistur, en að það atriði skuli kollvarpa þeirra jafnmiklu gildi í þessu máli, getur því síður fundið landsyfirrættarins meðhald sem sá af klaustrinu fyrir borni staður í instruxinu af 1746 einmitt veitir þeim og registrinu ásamt sama gildi. Aðferð hlutaðeigenda hlýtur því hér að skera úr máli, þar eð á Sigurðarregistri og máldögum sem innbyrðis ósamhljóða og þó undir eins staðfestum af konungi engin ályktun verður byggð þessu máli til úrslits. Og er það þá ekki einungis meðal partanna viðurkennt, að appellantarnir brúkuðu rekann quæstionis, þegar klaustrið hóf þetta mál, heldur líka með vitnum fullsannað, að þeir einir átölulaust hafa hans stöðugt að notið, svo lengi sem elztu menn til muna, en klaustursins umboðsmenn alls einu sinni eða tvisvar, líklegast án vitundar kirkjuverjaranna, tekið við á milli Fornuvarar og Deildarhamars frá 1765 til 1830, þá sá

hinn meinti rekaréttur klaustursins, að amtsins skipun, var upp boðinn við auktion. Hér brestur því að réttarins áleti ekki einasta alla sönnun fyrir klaustursins betri rétti á móti appellantanna bonæ fidei hefðarhaldi eða brúkun, heldur er líka sú ómuna tíð, í hverri hún átölulaust hefir varað, að álíta fullnóg henni og þeirra rétti til verndar móti sérhverjum út í frá.

Appellantana er því eftir þessu hlutarins eðli, Jónsbók Landsleigubálki 26. kap. og N. L. 5—5—5, sbr. tilsk. 29. jan. 1770, frá innstefnda ákærum að frifinna, án þess að þörf gerist frekar að rannsaka önnur atvikið málsins eða partanna ástæður fyrir þeirra uppástandi. Og flýtur það af sjálfu sér, að sú áfrýjaða áreiðargerð eftir þessu útfalli málsins með sjálfum undirréttardóminum er felld úr gildi.

Í málskostnaðarins og þeirra dæmdu málsfærslulauna tilliti er undirréttardóminn þar á móti eftir kringumstæðunum að staðfesta. Appellantanna og klaustursins málsfærslumenn við landsyfirréttninn, hvar málið eftir kringumstæðunum finnst vítalaust flutt, hljóta af því opinbera að öðlast málsfærslulaun, er ákvarðast til 8 og 6 rbd. reiðu silfurs. Í tilliti til þess af klaustursins málsfærslumanni uppástaðna „kostnaðar“, hvern hann ei nákvæmar tilgreinir, er honum að vísa til hlutaðeigandi amts ákvörðunar, um leið og þess verður getið, að hann einasta málsins fyrsta töku-dag, þá hann undir eins flutti annað privat mál, fyrir landsyfirréttninum sjálfur í því mætt hefir. Að því leyti meðferð málsins við undirréttinn eftir N. L. 1—6—10 kemur undir landsyfirréttarins umdæmi, vitnast, að það þar hefir verið forsvaranlega meðhöndlað og flutt.

Því dæmist rétt að vera:

Appellantarnir, prófastur í Húnaþingi síra Jón Pétursson, beneficiarius Höskuldsstaða kirkju, og eigandi Spákonufellskirkju, Christian Günther Schram, eiga fyrir innstefnds, Reynistaðaklausturs, ákærum í þessu máli friir að vera. Að öðru leyti á undirréttarins dómur óraskaður að standa.

Í málsfærslulaun bera candidatus juris Th. Gudmundsen 8 rbd. og sýslumanni H. Einarsen 6 rbd. reiðu sílfurs, sem lúkist þeim af opinberum sjóði.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1838, 29. október

d ó m u r

í sökinni nr. 11/1838: Sýslumaður Halldór Einarsen sem aktor

gegn

Sigurði Eiríkssyni Breiðfjörð og hans seinni konu, Kristínu Illugadóttur, af Snæfellsnessýslu.

Eftir yfirvalds skipan er sá í sök þessari ákærði, Sigurður Eiríksson Breiðfjörð, í réttvísinnar nafni lögsóttur fyrir tvíkvæni, þar eð hann, án þess að vera að lögum skilinn við sína fyrri enn lifandi konu, Kristínu Nikulásdóttur í Vestmannaeyjum, aftur hefði í Snæfellsnessýslu látið sig saman vígja við þá með-ákærðu Kristínu Illugadóttur, hver einnig lögsækist sem að líkindum vitandi um hins ákærða fyrra óleysta hjónaband, þegar hún lét sig með honum ektavígja. Fyrir þetta er ákærði af viðkomandi undirdómara þann

18. júní þ. á. dæmdur til að liða 3 × 27 vandarhögg, en sú meðákærða, Kristín¹⁾ Illugadóttir, til að bæta 9 rbd. silfurs til Snæfellsnessýslu sakafallskassa og 2 rbd. silfurs til hins íslenzka justitskassa. Bæði hin ákærðu áttu þar að auki að bera allan löglegan kostnað sakarinnar og hjónaband þeirra á milli að vera aldeilis upphafið.

Eftir stiftisins skipun var kapellann Jóhann Bjarnason, sem vígt hafði þau ákærðu saman, einnig lögsoðttur fyrir prófastsrétti, og það helzta, sem þar fram fór og upplýstist og við komið gat sök hinna ákærðu, er henni til upplýsingar hér við réttinn fram komið, hvar af það einninn sést, að undirdómarinn í tvíkvænissökinni, þáverandi sýslumaður í Snæfellsnessýslu, Kristján Magnússen, að amtsskipun varið hafði þá kapellani Jóhanni Bjarnasyni gefnu sök fyrir prófastsréttinum. Að nefndur sýslumaður við hans þannig undangengnu afskipti af vörn kapellans Jóhanns þar við hafi orðið óhæfilegur til dómaraverka í tvíkvænissök hinna ákærðu getur ekki fundið þessa réttar meðhald, því auk þess að undirdómarinn í hvorutveggja tilliti, bæði sem verjandi kapellans Jóhanns og sem dómari í tvíkvænissök hinna ákærðu, fylgt hefir skýlausri amtsskipun og áliti, og í hinni síðari sýslun embættisskyldu sinni sem sýslumaður í Snæfellsnessýslu, finnst heldur ekki það sambandi milli þess misbrots gegn prestlegri skyldu kapellansins, fyrir hvert hann ákærðist við geistlegan rétt, og þess misgernings, fyrir hvern ákærði lögsækist í þessari sök, að vörn hins fyrra geti gert hann óhæfilegan að lög-

1) Hér fyrst skrifað Kristín, en síðan yfirstrikað og Sigríður skrifað fyrir ofan.

um um hið síðara að dæma. Ákærða Sigurðar misgerningur reið einasta á sönnun þess facti, sem í engu viðkom þeim formalitetsbrestum, fyrir hverja kapellan Jóhann ákærist, nefnilega ákærða fyrri giftingu í Vestmannaeyjum. Ekki heldur finnst það, að undirdómarinn hafi með spursmálum sínum sem verjandi kapellansins fyrir prófastsréttinum í neinu leitast við að eyða eða auka straffskuld hinna ákærðu eða að hafa í dómi sínum, í tvíkvænissökinni, byggt eða byggja þurft á framburði þeirra vitna, hann þar exciperaði á móti. Undirdómarans lingerðu afskipti af höfðun og framhaldi þessarar sakar, hvar á síðar verður vikið, finnst heldur ekki að geta gert hann suspekt sem vilhallan hinum ákærðu, þegar útfall sakar þessarar fyrir báðum réttum er saman borið, og aðgætist forordningar af 19. okt. 1819 hingað til vafasama gildi hér á landi, og að dómarinn að nokkru leyti eftir eldri réttarvenju á fleiri landsins héruðum hefir meðhöndlað sökina eftir forordning 3. júní 1796.

Landsyfirrætturinn finnur því quo ad formalia ekkert vera á móti lögmæti sýslumanns Magnússens dómaraverka í þessari sök, hvernar realia því eru hér undir dóm að taka.

Það er þá með því í Vestmannaeyjum tekna þingsvitni, þvert á móti margföldum undanbrögðum og viðbárum hins ákærða, sem og með embættisattesti prestsins Jóns Austmanns, gefnu af Ofanleitis prestakalls ministerialbók (nr. 2 ad litra 0), fullkomlega sannað, að ákærði, Sigurður Eiríksson Breiðfjörð, er lögformlega saman vigður 1. Maji 1826 með Sigríði¹⁾ Niku-

1) Hér fyrst skrifað Kristínu, en yfirstrikað og Sigríði skrifað fyrir ofan línuna.

lásdóttur í Vestmannaeyjum, og að þessi hans kona enn var á lífi, þegar hann 4. jan. 1837 inngekk hjónaband með Kristínu Illugadóttur innan Snæfellsnes-sýslu, án þess að hans fyrra hjónaband væri að lögum hafið. Að ákærði vitað hafi, að hans fyrri kona enn var á lífi, þegar hann inngekk hið síðara hjónaband, sannast af bréfum hans til sýslumannsins í Vestmannaeyjum og chirurgus Thórarensens, hver bréf, bæði dagsett 1. september 1836, eru fram komin við þau í Vestmannaeyjum og Rangárvallasýslu í sökinni teknu þingsvitni (B nr. 4 pag. 7 í því fyrra, nr. 2 pag. 4 í því síðara). Að ákærði í seinna sinni sé, að undangengnum 3 lýsingum af sóknarpresti síra Hannesi Jónssyni, ektavígður 7. janúar 1837 með Kristínu Illugadóttur af kapellan til Helgafells sókna, Jóhanni Bjarnasyni, má einnig álitast bæði margmeðkennt af ákærða, sem og sannað með þessa kapellans bréfi til síra Hannesar ad pag. 36 og hans embættisattesti, nr. 3 ad litra R, til hvers sönnunar einnig lýtur allt það fyrir prófastsréttinum fram komna, hvar af það er og bert, að hin síðari gifting ákærða hafi fram farið án nokkurra svaramanna, hverra kapellaninn við vígsluna ekki krafðist, eins lítið og annarra lögskipaðra skilríkja frá ákærða síðu, fyrir hvað kapellaninn einnig er undir lagaákærur kominn.

Ákærði hlýtur þannig að álitast að hafa gert sig sekan í bigamí. Við ákvörðun þess straffs, sem ákærða mætti hæfa fyrir þenna glæp, er þess fyrst að geta, að hvorki svaramanna skorturinn við hans seinni giftingu eða önnur þau brögð, ákærði mætti hafa í frammi haft til að ná sínu misgerningsáformi, getur hér til greina tekizt til straffsauka fyrir ákærða, hvar

höfuðfactum er játað og sannað, þar eð straffið fyrir þetta hlýtur að álitast einnig að innibinda straff fyrir þau misbrot, án hverra bigamí sem misgerningur ekki getur haft stað. Ákærða finnst þó ekki að vera að straffa eftir N. L. 6—10—23 með því fyrir tvíkvæni þar fastsetta straffi, þar eð það er sannað, að þegar hann giftist í seinna sinni, var svo ástatt, að hann í fylgi af 3—16—15—1 og 2 hefði getað fengið sitt fyrra hjónaband með dómi ónýtt, hafði þar til einnig alla þá viðleitni, sem honum sem ólögkænum bóndamanni mátti þykja nægja, með því bæði þar um að skrifa hlutaðeigandi sýslumanni, sem og fela þess erindis framkvæmd chirurg Thórarensen, hver hann eftir þeirri tiltrú, hann til hans lætur í ljósi í bréfi af 1. september 1836 gat vænt, að hefði fengið skilnaðardóminn 4 mánuðum seinna, áður hann giftist meðákærðu þann 7. jan. 1837. Ákærði er því í analogie af D. L. 3—16—15—2 nr. 5 og Krigsartikkelbréfi 29. Julii 1756 634. gr., sem og með tilliti til hæstaréttar præjudikats af 24. nóvember 1804, arbitrært að straffa, og ákvarðast straff hans til 27 vandarhagga refsingar.

Hvað þá meðákærðu, Kristínu Illugadóttur, áhrærir, þá finnst það ekki gegn neitun hennar sannað, að hún, þegar hún giftist ákærða, hafi vitandi verið um hans eldra, óleysta og lögmæta hjónaband. Þar á móti finnst hún eftir að hún fyrir prófastsréttinum fekk vitneskju um tvíkvænisglæp manns síns að hafa framhaldið sambúð við hann, fyrir hvað hana eftir áður umbetnum kringumstæðum er einnig samkvæmt D. L. 3—16—16—8 þó arbirært að straffa með 8 rbd. sekt til Breiðuvíkur fátækra sjóðs innan Snæfellsnessýslu.

Eftir kringumstæðunum og analogien af D. L. 3—

16—16—2 finnur rétturinn ekki næga ástæðu til að ónýta hjónaband hinna ákærðu á milli, og er þau því í þessu tilliti frá aktors ákærum að frífinna.

Samkvæmt framanskrifuðu er því undirréttardóm-inum að breyta. Í málskostnaðarins tilliti ákvarðast aktors salær við undirréttinn til 6 rbd., en hér við réttinn bera aktor, sýslumanni Einarsen, 8 rbd. og defensor, candidatus Gudmundsen, 6 rbd. silfurmyntar, hvað allt lúkist af þeim ákærða. Í ferðakostnaðar tilliti vísast sýslumanni Einarsen til hlutaðeigandi amts atkvæða með þeirri athugasemd, að hann aldrei persónulega hefir í réttinum mætt í sökinni, í hverri landsyfirrættarins stefna af honum er úttekin, sem og máls-sóknar innlegg skrifað við hans nærveru í Reykjavík öðru máli til flutnings, en innlegg hans í sökinni réttinum af honum sent til framleggingar.

Hvað meðferð sakarinnar í héraði áhrærir, þá finnst undirdómarinn engan veginn sýkn sakar af óforsvaranlegum drætti á fyrirtekt sakarinnar, því fyrir utan það, að sakarinnar tilvera mátti vera honum kunn sem að líkindum héraðsfleyg þegar frá 7. jan. 1837 og að minnsta kosti við hans eigin hluttekningu við Majmánaðar byrjun í sökinni gegn kapellani Jóhanni, hvar að einnig vesturamtsins bréf 1. Augusti 1837 til undirdómarans í þess upphafi lýtur. Og þó amtsins skipun í því tilliti ei hefði honum til handa komið, þá var sakarinnar fyrirtekt eftir forordning 3. Junii 1796 25.—27. gr. proprio motu hans vafalaus skylda. En ei að síður lætur hann sökina liggja óviðhreyfða fyrir rétti til 12. október næst eftir, en fyrir ber að nokkru leyti veikindi sín, sem eru ósönnuð fyrir þessum rétti, og að nokkru leyti, að nefnt amtsbréf hafi verið á ferð til hans að Narfeyri um sumartíma innan sömu sýslu.

í heilan mánuð, hverja ferð annað amtsbréf af 11. Maji 1838, sömu sök viðkomandi, þó gerði í 6 daga. Ekki heldur getur rétturinn fundið, að skortur á actis frá prófastsréttinum hafi þurft að hindra fyrirtekt sakarinnar, því en þótt þessi akt, samkvæmt forordning 3. júní 1796 28. gr., kæmi í aktors hendur í hið minnsta þann 12. október 1837, er hann þó ekki í rétt lagður fyrr en 29. Maji árið eftir. Dómarinn hefir og rétt sem hliðrað sér hjá allri framkvæmd sakarinnar, en látið hana einungis hvíla á aktor, hvað því heldur má álitast vítavert sem hluttekning aktors í þessu, og undir eins of lítil afskipti dómarans, í sambandi við ákærða fulla arrestfrelsi, hafa gert sakarinnar gang erfiðari, seinfærari og publico að líkindum kostnað-armeiri.

Fyrir þessa forsómunarsemi er undirdómarann samkvæmt forordningu 3. Junii 1796 35. gr. að sekta um 40 rbd. til fátækra í Brekkubæjar þinghá innan Snæfellsnessýslu.

Málssóknin fyrir undirréttinum og málsfærslan fyrir landsyfirréttnum hefir verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Ákærði, Sigurður Eiríksson Breiðfjörð, á að líða 27 vandarhagga refsingu, en meðákærða, Kristín Illuga-dóttir, að borga 8 rbd. silfurs til Breiðavíkur fátækra-sjóðs í Snæfellsnessýslu. Að öðru leyti eiga þau fyrir aktors ákærum í þessari sök fri að vera. Svo borgar og ákærði allan sakarinnar kostnað, hvar á meðal til aktors fyrir undirréttinum 6 rbd. og til aktors fyrir landsyfirréttnum, sýslumanns Einarsens, 8 rbd. og de-fensors, candidatus juris Gudmundsens, 6 rbd., allt silf-urmynt.

Undirdómarinn, sýslumaður Kristján Magnússen,
bæti til sveitarsjóðs í Breiðavíkurhreppi 40 rbd. silfurs.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1838, 12. nóvember

d ó m u r

í sökinni nr. 12/1838: Candidatus juris Gudmundsen
sem skipaður sóknari

gegn

Páli Hjálmarssyni, Sigurði Jónssyni og Gísla Gísla-
syni úr Húnaþingi.

Vegna ólögðmætra áteiknana stefnuvottanna á undir-
réttar dómstefnu í þessari sök var meðferð hennar
þann 3. og fallinn undirréttaf dómur þann 16. febrúar
í ár með landsyfírréttarins heimvísunardómi af 16.
Maji næst á eftir ómerkt dæmd og sökinni heimvísað
í hérað til nýrrar meðferðar og dómsáleggingar að
undangenginni löglegri dómstefnu-auglýsingu til hinna
ákærðu, sem nú aftur hafa skotið þeim hinum nýja
dómi í sökinni af 14. Augusti í ár til landsyfírréttar-
ins atkvæða.

Með eigin játningu Páls Hjálmarssonar (sem, þegar
hann lögsækist, er á 17. aldursári og aldrei fyrri fyrir
lagaafbrot dæmdur) og með sakar þessarar framkomn-
um og upplýstum kringumstæðum er það sannað, að
hann í vikunni eftir Jónsmessu sumarið 1837 hafi,
meðan allt fólk í Ásbjarnarnesi var á stekk um kvöld-
tíma, farið þar inn í opinn bæ og stungið upp læstan
pallkistil húsbóndans, Sigurðar Bjarnasonar, hjá hverj-

um hann var að hálfu til vistar, og stolið þar úr 140 spesíum, eða 280 ríkisbankadölum reiðu silfurs. Þenna þessa gróf eða faldi ákærði úti í haga. Skömmu seinna meðgekk hann þjófnaðinn fyrir húsbónda sínum, Sigurði, sem gekk á hann þar um, og skilaði honum aftur fyrst 105½ og síðan 3 spesíum, til samans 217 ríkisbankadölum silfurmyntar. Þá vantandi 63 ríkisbankadali kvað hann Sigurð bónda Jónsson á Auðunarstöðum hafa meðtekið, bæði til hans sjálfs og Gísla Gíslasonar, því báða þessa meðákærðu sagði hann vera í vitorði með sér um þjófnaðinn, og þann síðara einkum hvatamann að verkinu.

Í tilliti til straffskuldar hins ákærða fyrir þenna glæp kemur hér fyrst hans ungi aldur til athuga, hver þó ekki fær frið hann frá reglulegu þjófnaðarstraffi, þar eð hann finnst að vera konfirmaður á 16. ári og yfir lögaldur í sakamálum. Þar að auki vitnast hann að hafa allsæmilegar náms- og greindargáfur og betur skilja en kunna sinn kristindóm. Sú mildunarástæða, sem dregin verður af hans unga aldri, gerir og ei betur en vega móti því, að hann stal frá húsbónda sínum, hverjum hann sérílagi var skyldugur um trú og hollustu. Þegar samt litið er til hans fúsu og að mestu óhvikulu meðkenningar, finnur rétturinn ástæðu til að ídæma honum straff í mildara lagi eftir kónigsbréfi 25. Julii 1808 7. gr. og 3. Maji 1816 2. gr., samanbórið við tilskipun 20. febr. 1789 1. gr. Nýnefnd kónigsbréf finnst hér einasta við eiga, en ekki tilsk. 24. jan. 1838, sem hérna gefin (síðar) en verkið var framið, en þótt hún ónýti þau Íslandi áður gefnu sérlegu sakalög, og fastsetzt straff ákærða til 30 vandahagga.

Eftir framanskriðuðum áburði ákærða Páls Hjálmarssonar ákærist Sigurður bóndi Jónsson á Auðunar-

stöðum, 37 ára gamall og aldrei fyrr dæmdur, sem meðvitari í hins peningabjófnaði og fyrir að hafa móttöku veitt 31½ spesiú, eður 63 ríkisbankadölum silfurmyntar, að nokkru leyti fyrir sjálfan sig, að nokkru leyti til þess meðákærða Gísla Gíslasonar. Að öðru leyti er nefndur Sigurður einnig ásakaður um að hafa eitt-hvert haustið að undanfögnu í Víðidalstungurétt afhent Elísi nokkrum Oddssyni frá Snæfellsnessýslu ófrjálsa veturgamla gimbur, sem tilheyrt hafi bónda Gísla Þórðarsyni á Torfastöðum í Miðfirði.

Hvað hið fyrra áhrærir, þá finnst það ekki gegn ákærða stöðugri neitun á hann sannað. Þó hefir réttvísinn í þessu tilliti haft orsök næga til ákæru, því Páls Hjálmarssonar að mestu óhvikula og samanhangandi framburði til styrktar hefir ákærði Sigurður ekki getað gert næga grein fyrir, hvaðan hann haft hafi þá peninga alla, er hann eftir að peningabjófnaðurinn tilféll eftir fram komnum upplýsingum hafði handa á milli, því að vísu sést hann frá þeim tíma til 12 ágúst næst á eftir hafa úti látið nálægt 40 spesium, hverra aðeins nokkurn hluta hann sannað getur að hafa fengið að láni og gjöfum hjá ýmsum. Af hlutaðeigandi hreppstjóra er það þar hjá fram borið, að hann sé „bláfátækur“ og eitt barna hans hafi fátækis vegna orðið að takast á sveitar framfæri. Þegar hér við bætist, að kunningsskapur Páls og Sigurðar á milli fyrst stofnast eftir peningabjófnað fyrrnefnda, og að þar á eftir fleiri jafnvel heimulegir fundir þeirra á milli á náttarþeli fundu stað, sem ekki virðast að líkindum að geta að öllu út leiðzt af hestakaupum þeirra, er milli þeirra fóru, svo finnur landsyfirrétturinn ástæðu til í þessum kærupósti að frífinna ákærða einungis frá réttvísinnar frekari ákærum, með þeirri hluttekning í

sakarinnar kostnaði, sem síðar segir. Þar á móti finnst ákærði, hvað gimbrartökuna snertir, vera frá aktors ákærum að frífinna, því Elís tjáir sig ekki hafa keypt gimbrina af ákærða, heldur Jóni Jónssyni á Lækjamóti, og hans sögusögn má vel koma ákærða að haldi, hvar hann játar honum í hag, en þótt það þingsvitni, hvar í þessi skýrsla er gefin, sé með landsyfirréttarins dómi af 16. Maji í ár vegna skorts á forsvarsmanni fyrir hinn ákærða ómerkt dæmt. Nefndur Jón hefir með eiði neitað að hafa fengið Elísi nokkra kind við réttina eða vitað til, að ákærði hafi það gert, við hvað hann heldur ekki kannast. Elís játar sig og hafa tvíborgað kindina, fyrst Jóni Jónssyni með 3 rbd. vöruverðs, og svo hennar fyrirborna eiganda, Gísla Þórðarsyni, með 2 krónum og það síðara í ákærða nærveru, án þess að heimta það útlagða aftur af ákærða. Að ákærði galt 20 fiska til Torfustaðahrepps fyrir möguleg misgrip á gimbrinni, finnst jafnvel ekki, þó það væri fyrir satt haft, að hann hefði selt gimbrina Jóni eða Elísi, geta gefið réttvísinni ástæðu til lögsóknar í þessu tilliti, þegar aðgætist, að fjármark Gísla Þórðarsonar og hins ákærða, eftir sem hann ómótmælt (akts bls. 27) tilgreinir það, eru eins, og eyrnamörk fjár eru eftir Jónsbók Landsleigubálki 47. kap. einungis það, sem aðgreinir eign manna á fénaði, en ein-kenni önnur ekki, hvar að auki misdráttur á líkum fjármörkum í fjárréttum oft ber við, án alls ásetnings til misverknaðar.

Gísli Gíslason, lausamaður í Húnaþingi, 24 ára gamall og aldrei fyrri dæmdur, lögsækist sem meðvitari og hvatamaður að illverki Páls, og er hann með undirréttarins dómi af 14. Augusti í ár að öllu þar frá frífundinn, en dæmdur til að ganga í löglega ársvist, ef

hann ei byrji búskap eða annan lögmætan næringarveg. Hvað hinn fyrri ákærupóst snerir, finnst áburður Páls Hjálmarssonar á þenna meðákærða styrktur af kringumstæðunum, því fyrir utan það, að sögusögn Páls um misverk Gísla við jarðarför konu Sigurðar Bjarnasonar á Ásbjarnarnesi, við hvert tækifæri hann á að hafa hvatt Pál til þjófnaðar, sannast bæði með Gísla eigin játningu og vitnaframburði, þá er það enn fremur af actis ljóst, að ákærði hefir vorið 1837 flosnað upp frá lélegu búhokri í Gottorp með fráskilinni mannskönun, Rósu Guðmundsdóttur, og fyrir ber þó, að sér hafi frá nýári 1837 áskotnast upp á 16 spesiur, hvar af hann víst hafi fengið 8 hjá Rósu. Þessi fyrirbára fær því minni staðfestu sem undirdómarinn í sínum fyrra dómi af 16. febr. í ár kallar hann „fé- og atvinnulausan“. Ískyggilegir samfundir Gísla og Páls, og Gísla og Sigurðar, jafnvel á næturþeli, einmitt eftir peningaþjófnaðinn, og við Gísla milligöngu stofnaður kunningsskapur milli Páls og Sigurðar styrkir einnig þann misþanka, sem áburður Páls um Gísla mætti vekja í peningaþjófnaðarins tilliti. Það er ei heldur í augum uppi, hvers vegna meðákærði Sigurður fór að leggja út 3 spesiur til Guðmundar á Vatnshól fyrir hnakk handa Gísla, sem sjálfur tjáist haft hafa peningana, sem Sigurður varð að láni að fá, ef ei var svo undirtalað sem Páls áburður fyrir ber, að hnakkswerðið tækist af þeim stolnu peningum. Misþankinn gegn Gísla virðist því eins lítið án orsakar sem lögsókn réttvísinnar honum á móti, og að hann því sé frá hennar frekari ákærum að frífínna, en taka þátt í sakarkostnaðinum sem síðar ákveður.

Þar á móti finnst ákærunni um Gísla lausamennsku, sem af undirdómaranum þegar uppáðæmdri í fylgi af

konungsbréfi 11. apríl 1787, vera að frávísa þessum rétti.

Kostnað sakarinnar fyrir báðum réttum á Páll Hjálmarsson að bera að helmingi, en hvor hinna að einum fjórða parti, að fráteknum kostnaði til framkvæmdar ídæmdu straffi, sem einungis lúkist af Páli Hjálmarssyni. Sakarfærslumanna þann 14. Augusti í ár við undirréttinn tildæmd laun samþykkjast, hvar á móti þau með undirréttarins ónýtta dómi af 16. febr. í ár þeim tildæmdu laun, ásamt þeim dómi, burt falla.

Sóknara hér við réttinn, candidatus juris Gudmundsen, bera 2 rbd., en svaramönnum, sýslumanni, héraðsdómara Gunnlögsen og studiosus Siggeir Pálssyni, hvorum fyrir sig 1 rbd. silfurmyntar.

Í skaðabótanna tilliti er undirréttarins seinni dóm að staðfesta. Sakarinnar færsla og meðhöndlan í seinna sinni við undirréttinn, sem og málsfærslan við landsyfirréttinn, hefir verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Ákærði Páll Hjálmarsson á að hýðast 30 vandarhöggum. Ákærðu Sigurður Jónsson og Gísli Gíslason eiga fyrir réttvísinnar frekari ákærum í tilliti til hluttekningar í peningabjófnaði frá Sigurði Bjarnasyni á Ásbjarnarnesi friir að vera. Í tilliti til Gísla Gíslasonar lausamennsku afvísast sökinni. Kostnað sakar þessarar, fyrir báðum réttum, borgi Páll Hjálmarsson að helmingi og að auki allan kostnað til ídæmds straffs áleggingar, en Sigurður Jónsson og Gísli Gíslason hvor að fjórða parti. Málfærslumönnum við undirréttinn þann 16. febr. í ár tildæmd laun burt falla. Að öðru leyti á undirréttarins dómur frá 14. Augusti þ. á. í sök þessari óraskaður að standa. Sóknara við lands-

yfirréttinn, candidatus juris Gudmundsen, bera 2 rbd, en svaramönnum, sýslumanni, héraðsdómara Gunnlögsen og studiosus Siggeir Pálssyni, hvorum fyrir sig 1 rbd. silfurmyntar.

Dóminum ber að fullnægja í endurgjaldsins tilliti innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu, og að örðu leyti eftir yfirvaldsins ráðstöfun undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1838, 12 nóvember

á l y k t u n

í sökinni nr. 13/1838: Candidatus juris Gudmundsen sem aktor

gegn

fanganum Bjarna Jónssyni á Púfum.

Áður en endilegur dómur gengur í þessari sök finnur landsyfírrétturinn það nauðsynlegt, að undirdómurinn við ýtarlegra próf yfirheyri ákærða og rannsaki:

1. Hvort sá rakstrarhnífur, sem vitnið Arnbjörn Þorvaldsson um ber, að hann séð hafi upp undir rapti yfir garðahöfða í fjárhúsi í Stóragerði, hafi verið í því sama húsi og blóðgröfin var, hvort ákærði var til staðar, þegar blóðgröfin fannst og hnífurinn sást, samt, ef svo var, hverja aðferð og hver ummæli ákærði brúkaði við vitnið ella leitarmennina þessu viðvíkjandi eða og aðra út í frá. Einnig aðspyrjist ákærði um þess umvitnaða hnífs brúkan í fjárhúsinu, undir eins og hann er látinn leiða sig að honum, ef til er, sem og, ef hann mætti ei vilja við hann kannast, aðrir,

er mættu hafa þekkt hnífinn í eign eða vörzlum ákærða, í hverju tilliti hann konfronterist við vitnið og leitarmennina, ef þörf krefur, sem og þá aðra, er um gröfina og hnífinn mættu vitna.

2. Yfirheyrist ákærði og sé látinn gera ýtarlega grein fyrir öllum þeim lömbum, sem eftir hreppstjórans till kynningu til undirdómarans af 3. nóvember 1837 fundust blóðmörkuð með ákærða marki við þjófaleitina, og sérilagi fyrir því gráflekkótta lambi, er ákærði skal hafa sagt Jóni Jónssyni á Brekkukoti vera heimaalinn dilk, sem og líka, hve nær og hvar hann keypt hafi þau aðfengnu lömb, áður eða eftir að þjófaleitin var gerð, og loks, hvort lömb þau, er ákærði seldi að Flatagerði, voru, þegar leitin fór fram, þangað komin, hver í Deildarrétt honum fekk þann soramarkaða, hvíta lambhrút, sem hann lét til Þorsteins á Flatagerði. Líka, nær hann skar sínar kindur í fyrra haust, samt hve margar og af hverjum aldri. Og þar ákærði eftir framburði vitnisins Gottskálks Þorvaldssonar sagði honum, að hann hefði vormarkað að öll sín lömb, nema eitt, en við þjófaleitina eftir framburði Þorvaldar Ásgrímssonar, að þau væru að hálfu haustmörkuð, ber ákærða að konfrontera við nefnd vitni um þetta atriði.

3. Upplýsist litur og mark þeirra þriggja lamba, sem hurfu á Miklabæ aðfaranótt 19. sunnudags eftir trinitatis 1837, hvar að auki ákærði, sem vitnað er, ekki hafi heima verið þá nótt, aðspyrjist, hvort svo hafi verið, og ef svo var, í hverju erindi hann var frá heimilinu.

4. Konfronterist ákærði við vitnið Jónatan Jónsson á Þúfum áhrærandi þá tvo sauði, sem aðrir áttu, en ákærði lét vakta haustið 1836 niður við Kolbeinsdalsá

með ám sínum og jafnvel hýsti, og sé hann látinn gera ýtrustu grein fyrir þessum sauðum, hver þá átti, hvað af þeim varð m. m.

5. Konfronterist ákærði við vitnin Jón Sigurðsson á Marbæli og Þorvald Ásgrímsson á Miklabæ áhrærandi ummæli hans við þessa menn, að hann í fyrra haust ekki vantaði af fjalli, nema eina dilká, og aðspyrjist, því hann þá hafi getað helgað sér þau tvö lambahöfuð, sem meðal annars fundust í mógröfinni, og hverju hann svari áhrærandi vitnanna framburðum, að þau fundu lambahöfuð væru dauðmörkuð. Það ber og að rannsaka, hvort það nær sanni, að hann, eins og hreppstjóri Jón á Miðhúsum hefir borið eftir honum, haustið áður (1836) hafi keypt veturgamla kind á Brúarlands auktioninni, svo og að láta hann gera grein fyrir og aðspyrja um það kollótta sauðarhöfuð, er fannst í gröfinni, er ákærði sagði, að væri af á, er hann hefði misst árinu áður, en þótt gröfin væri grafin ári seinna.

6. Konfronterist ákærði við hjónin Þorstein og Þorbjörgu í Flatagerði, hvort hann, eins og þau borið hafa, hafi beðið þau leyndar á því, að kindahöfuðin væru fundin í gröfinni. Svo útvegist og í tilliti til þeirra af ákærða þeim seldu lamba upplýsing, ef fáanleg er, um hvort Guðmundur Ólafsson á Saurbæ hafi átt fleiri en það hvíta hrútlamb, er hann seldi ákærða, og þessi að líkindum aftur ofangreindum hjónum, svo og önnur sú upplýsing, er mætti styrkja eða veikja annars hvors þeirra framburð þessu viðvirkjandi.

7. Yfirheyrast ákærði nákvæmar um hans heimild til þess sauðar, er vitnið Arnbjörn Þorvaldsson hélt fótunum á og ákærði skar heima, að því leyti sem hann virðist undir konfrontation við Jón á Bjarna-

stöðum að hafa frá vikið sínu uppástandi, að hafa fengið sauðinn hjá honum, svo og, hvers vegna hann, eins og hann hefir við kannast í prófinu 14. apríl síðastl., hafi beðið Guðmund Ásmundarson launungar á viðtali þeirra um Grafaróssauðinn.

8. Aðspyrjist ákærði og konfronterist við Arnbjörn Þorvaldsson og Steingrím Jónatansson og fl. um hans dvöl í fjárhúsi sínu venju fremur í fyrra haust, svo og um orsakirnar til hans umvitnuðu næturferða og hýsinga á fé hans í fyrra haust.

9. Upplýsist nákvæmar, hvernig á standi með það af vitninu Jónatan Jónssyni um vitnaða atriði, að ákærði einu sinni fyrir mörgum árum hafi stolið og skorið sauð í fjárhúskró, meðan tveir kvenmenn voru að mjólka fé í annari þar hjá.

10. Eftirspyrjist ákærði áhrærandi þann að honum dróttaða ullarstuld af fé í Óslandshlíðinni á vordegi.

11. Upplýsist, hvort framburður ákærða að hafa keypt þófablað á auktion á Gilsbakka nær sanni, og ef svo er, ber og að upplýsa lit þess og auðkenni. — Líka ber ekkjunni Sigríði Jónsdóttur að koma fram með heimild sína til þess umhöndlaða þófablaðs eður þann, er mætti hafa gert þófablaðið fyrir hana, er þá sé og látinn skoða það þófablað, sem undir rannsókninni er fram komið og í réttarins vörzlum.

12. Yfirheyrast ákærði og heimilisfólk hans viðvíkjandi strokuáformi hans, hvar um hreppstjóri Jón á Miðhúsum finnst hafa gefið undirdómaranum skýrslu. Líka um hans eftirgrennslanir um gang rannsóknarinnar og orsökina til, að hann hélt njósnum úti í því falli, hvað vitnaðist. Líka upplýsist erindi hans á þing á Hofi, líklega þann 14. nóvember f. á., þegar það fyrsta frumpróf í sökinni var þar haldið.

13. Loks finnur landsyfirrætturinn orsök til — svo vel með tilliti til, að ákærði fyrst finnst við 12. þinghald í sökinni þann 9. jan. þ. á. tekinn undir rannsókn og yfirheyrslu samt arresteraður, sem og með tilliti til þess uppihalds, er orðið er í sakarinnar rannsókn, einkum frá 10. janúar til 3. febrúar, frá 3. febrúar til 3. marz, frá 8. til 24. s. m., frá 31. marz til 10. apríl og frá 14. apríl til 30. Julii — að uppáleggja undirdómaranum samkvæmt forordningu 3. Junii 1796 26. gr. betur og ýtarlegar en það er að *upplýsa og sanna* orsökina til hins fyrsta atriðis og forföll þau, er *til hvers tíma* hafa hindrað sakarinnar rannsókn á téðum tímabilum.

Að öðru leyti er það sjálfsagt, að undirdómarinn útvegar allar þær ýtarlegri upplýsingar, er sú hin nýja rannsókn mætti gefa tilefni til og af sér leiða, og fullnægja þessu með mögulegasta hraða.

Því ályktast

Undirdómarinn á að umannast, að það framanskriafaða framkvæmist.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1838, 17. desember

dómur

í sökinni nr. 14/1838: Sýslumaður Halldór Einarsen sem aktor

gegn

Sigurði Jónssyni og Páli Hafliðasyni í Árnassýslu.

Við Árnassýslu extrarétt eru Sigurður Jónsson á Skúmsstöðum, Guðmundur Sigurðsson á Nýjabæ.

Páll Hafliðason á Loftsstöðum vestri og Jón Gíslason á Rafnkelssstöðum lögsóttir og þann 22. október þ. á. dómfelldir fyrir ýmislegan þjófnað úr læstum geymsluhúsum á Eyrarbakka og þar í grennd. Hefir arrestantinn Sigurður Jónsson og Páll Hafliðason aðeins skotið málefni sínu til landsyfirrættarins umdæmis, án þess hinir tveir dómfelldu eða réttvisin í þeirra tilliti fundið hafi orsök til að áfrýja extraréttarins dómi.

Hvað áhrærir arrestantinn Sigurð Jónsson, sem er 24 ára gamall, og aldrei fyrri hefir undir lagaákærur komið, þá er það með hans skýlausri játningu og öðru því framkomna til hlítar upplýst, að hann fyrir nálagt 6 árum síðan, þá á 19. ári, hafi í samfélagi með hinum meðákærða Jóni Gíslasyni, þá 16 ára, farið í læst útihús á Stokkseyri og Borg, stolið þaðan ýmislegum ætum og óætum munum, hverjum þeir skömmu seinna aftur skiluðu, að svo miklu leyti endurgjaldi fyrir það stolna ei er fráfallið. Seinna, veturinn 1837—1838, hefir arrestantinn eftir eigin játun, og því upplýsta og framkomna, ýmist í samfélagi með þeim meðákærða Guðmundi Sigurðssyni eða Páli Hafliðasyni, 10 eða 11 sinnum farið í Eyrarbakka höndlunarhús og stolið þaðan ýmslegum verzlunurvörum og varningi. Frá 24. júní í ár til þess um miðjan Julium hefir arrestantinn enn fremur með Guðmundi farið 5 sinnum í sömu höndlunarhús í sömu erindisgerðir, og verið meðvitari með Guðmundi í þeirri seinustu þjófnaðarferð í það svonefnda Stóra pakkhús, aðfaranótt þess 13. Julii í ár, hver þjófnaður Guðmundar tilefni gat til sakarinnar. Sem hilmari hefir arrestantinn einninn hlutdeild tekið í þeim þjófnaði úr læstu útihúsi á Rauðarhól, sem oft nefndur Guðmundur með Páli Hafliðasyni drýgði fyrir ári síðan,

og hvaðan þeir stálu ull, tólg og smjöri m. fl. til 8 rbd. 76 sk. verðhæðar. Það, sem arrestantinn sjálfur hefir verið um að stela úr Eyrarbakka höndlunarhúsum, reiknast til 86 rbd. 23 sk. silfurmyntar, og hefir hann framið þjófnað sinn úr þessum læstu húsum með fölskum eða svonefndum þjófalyklum, hverja hann sjálfur smíðaði til þessa augnamiðs. Fyrir þessi afbrot er arrestantinn af undirréttinum dæmdur til 3×27 vandarhagga refsingar, sem þess hæsta einfalds þjófnaðarstraffs eftir forordning 24. jan. þ. á. samanborinni við forordning 20. febr. 1789 1. gr.

Ákærði hefir að vísu með því bæði að gera sig sekan í þjófnaði og hilmingu og með því að ítreka svo oft illverknað sinn stórum aukið straffskuld sína, eins og það líka réttilega er af undirdómaranum í því tilliti til greina tekið, hve hættuleg fyrir eignarfrið manna arrestantsins þjófnaðaraðferð er, með þar til gerðum þjófalyklum að upplúka þeim húsum og hirzlum, sem vel mætti ætla, að geymdu sitt. En þegar á hina síðuna aðgætist, að meiri hluti af arrestantsins þjófnaðarverkum er drýgður áður forordning 24. jan. í ár þann 7. Junii næst á eftir var auglýst á Eyrarbakka þingi og því meðan kónigsbréf 25. Julii 1808, sem í 7. gr. tiltekur aðeins 30 vandarhögg sem hæsta sraff fyrir einfaldan þjófnað í fyrsta sinni, var gildandi, svo finnur landsyfirrætturinn arrestantinn hæfilega straffaðan með 2×27 vandarhöggum, sem er nálægt helmingur hins hæsta straffs einfalds þjófnaðar eftir hvoru-veggi þessari löggjöf. Þetta því heldur sem fleiri straffherðandi kringumstæður við einfaldan þjófnað í fyrsta sinni framin geta eftir forordning 20. febr. 1789 1. gr. fyrir komið en hér hafa stað, og plakati 14. Maji 1834, confer forordning 24. jan. 1838 1. gr., jafnvel

leyfir að straffa annað sinni framinn einfaldan þjófnað með því arrestantinum við undirréttinn ídæmda straffi. Það virðist ei heldur óréttvíst að líta til arrestantsins unga aldurs og að hann hefir verið í arresti, jafnvel um tíma í sterku varðhaldi og járnum. Að arrestantinn fyrst í 5. prófi gekk við þjófnaðinum úr Eyrarbakkabúðum eftir strax þann annan rannsóknardag að hafa játað þjófnað sinn úr skemmunum á Borg og Stokkseyri, getur því síður til greina tekizt honum til straffsauka sem þetta er almennara í sakamálum og arrestantsins játning var afdráttarlausari og hreinni, þá hún fékkst, og þénaði þó seinna þeim öðrum meðseku til sannfæringar. Auk áðurnefnds straffs á arrestantinn að vera undir pólitisins sérlegri tilsjón í 15 mánuði. Undirréttarins dómi er því í arrestantsins tilliti að breyta.

Um Pál Hafliðason, 44 ára að aldri og aldrei fyrri dómfelldan, er það upplýst og af honum játað, að hann fyrst í samfylgd með arrestntinum Sigurði og síðan bæði með honum og Guðmundi Sigurðarsyni hafi veturinn 1837—1838 farið í Eyrarbakka höndlunarhús og stolið þaðan með þeim til 4 rbd. verðhæðar. Ennfremur hefir hann, ásamt Guðmundi, fyrir rúmu ári síðan brotið upp útihús á Rauðarhól vestri og stolið þar til 8 rbd. 76 sk. Fyrir þessi misbrot, er ákærði drygt hefir áður forordning 24. jan. 1838 náði hér lagagildi, er hann af undirdómaranum réttilega dæmdur til að líða 20 vandarhagga refsingu eftir kónigsbréfi 25. Julii 1808 7. gr., í hverju tilliti, eins og líka hvað endurgjald hins stolna og málskostnaðinn, samt þau talsmanni hinna seku tildæmdu laun, snertir, undirréttarins dóm er að saðfesta, að svo miklu leyti honum áfrýjað er.

Hér við réttinn bera sóknara, sýsumanni Einarsen, 5 rbd., en svaramanni, candidatus juris Gudmundsen, 4 rbd. reiðu silfurs sem málsfærslulaun, hver, eins og annar kostnaður til appelsins, lúkist að helmingi af hvorum hinna dómfelldu, arrestantinum Sigurði Jónssyni og Páli Hafliðasyni.

Hvað meðferð sakarinnar í héraði áhrærir, finnur landsyfirrætturinn orsök til að geta þess, að frá 12. sept. til 9. okt. finnst ekkert við hana gert innan Árnessýslu, á hverju tímabili undirdómarinn tjáir sig um eina viku frá henni hindraðan við önnur embættisverk. En þar eð það þann 1. september heimtaða, eins þann 15. næst á eftir innan Rangárvallasýslu tekna og fyrst þann 28. s. m. til Árnessýslu komna þingsvitni innfellur í áðurnefnt tímabil, og bið sú, sem orðin er í Rangárvallasýslu, ekki finnst svo löng, að ansvari nemi, svo attesterast, að sakarinnar meðhöndlun í héraði hafi verið lögmæt og hún vítalaustr þar rekin og varin. Hér við réttinn hefir sókn og vörn í henni verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Arrestantinn Sigurður Jónsson á að straffast með 54 vandarhöggum og vera undir pólitísins sérlegu tilsjón í 15 mánuði. Að öðru leyti á undirrættarins dómur óraskaður að standa, að svo miklu leyti honum áfrýjað er. Sem málsfærslulaun bera sóknara, sýslumanni Einarsen, 5 rbd. og svaramanni, candidatus juris Gudmundsen, 4 rbd. reiðu silfurs, hver laun, eins og annar appelsins kostnaður, lúkist af arrestantinum Sigurði Jónssyni og Páli Hafliðasyni, hvorum að helmingi.

Ídæmdu endurgjaldi að lúka innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri birtingu, og honum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1839, þann 15. apríl

d ó m u r

í sökinni nr. 13/1838: Candidatus juris Th. Gudmundsen sem aktor

gegn

fanganum Bjarna Jónssyni frá Þúfum í Skagafjarðarsýslu.

Sök þessi er í réttvísinnar nafni höfðuð í héraði gegn bónda Bjarna Jónssyni á Þúfum í Skagafjarðarsýslu fyrir að líkindum framinn sauðapjófnað, sem og fyrir stuld á spanskreypíski (keyri) og þófablaði, hvorttvegga til samans 1 rbd. 64 sk. silfurmyntar að verðhæð. Með undirréttardómi af 15. sept. f. á. er arr-
estantinn að vísu frífundinn fyrir frekari ákærum réttvísinnar hvað hið fyrsta ákæruatriðið snertir, en álitinn sannur að hinum síðarnefndu sakargiftum og dæmdur fyrir þær til æfilangs festingarþrældóms og til að bera allan kostnað til sakarinnar. Arrestantinn, sem er 46 ára gamall, finnst áður tvívegis dæmdur fyrir þjófnað og í þriðja sinni einungis frífundinn frá réttvísinnar frekari ákærum.

Með ályktun af 12. nóvember seinastl. óskaði landsfyrirrétturinn nákvæmari upplýsingar um ýms sakarinnar atriði, og þessar eru af undirdómaranum við

ýtarlegri yfirheyrslu og próf þannig útvegaðar, að ekki virðist líklegt, að fleiri eða betri upplýsingar muni fáanlegar, og er því sök þessa svo vaxna undir endilegan dóm að taka.

Hvað sauðapjófnað þann áhrærir, sem arrestantinn er grunaður um, hlýtur landsyfirrétturinn að samsinna undirdómaranum þar í, að fyrir honum ei sé fram komin slík vissa, að arrestantinn geti álitist sannur að sök. Þær ýtarlegri upplýsingar, sem í réttarins ofanefndu ályktun voru í þessa atriðis tilliti áskildar og af undirdómaranum útvegaðar, hafa heldur ekki leitt til neinnar verulegrar styrkingar, og en þótt ýmsar og megnar líkur séu fram komnar, sem styðja þann móti arrestantinum í þessu tilliti vakta misgrun, finnst þær þó allar ónógar til að fella hann til straffs, hvers vegna arrestantinn í þessu tilliti samkvæmt undirdómarans atkvæði hlýtur að frifinnast fyrir réttvísinnar frekari ákærum.

Þar á móti getur landsyfirrétturinn ekki með undirdómaranum fundið, að hin tvö önnur ákæruatriði séu svo nægilega sönnuð gegn neitun arrestantsins, að hann fyrir þau óhult verði sekur dæmdur og felldur til svo stórkostlegs straffs sem hér er um að gera, því hvað sérílagi stuld pískisins áhrærir, er það að vísu svo, að pískurinn er fundinn í ákærða vörzlum, og sannað og játað, að hann ekki var hans eign, eins og líka arrestantsins undanfarna líferni má í sérhverju tilliti vekja misgrun honum á móti. En á hina síðuna finnst það ekki nógsamlega mótsannað, sem arrestantinn stöðugt fyrir ber, að hann hafi fundið pískinn á Hofdalabrúnum og opinberlega haft hann til meðferðar, því en þótt vitnið Jón Þórðarson á Háleggsstöðum þykist hafa orðið þess var og neiti, að arrest-

antinn hafi þiskinn fundið á þeirra samfylgd yfir Hofdalabrúnir, finnst þó þessa einstaka vitnis framburður um, að þetta hafi skeð, ónógur til að fella arrestantinn, eins og líka eigandans framburður um að hafa um kvöldið lagt þiskinn heima hjá sér í sjálfum sér ekki inniheldur sönnun þess, að arrestantinn hafi þiskinum stolið. Eins lítið verður á því byggt, að arrestantinn geymdi þiskinn í læstu útihýsi, hvar reiðtygi hér í landi siðvanalega eru geymd, og það því síður sem vitnið Jón Vigfússon á Svínavallakoti, sem á vorið segist oft hafa séð þiskinn hjá Bjarna, og að hann og dóttir hans hafi þá brúkað þiskinn við lambasetu, að hverri oftast fleiri bæir liggja saman. Rétturinn getur því ei betur séð, en arrestantinn einnig í þessu tilfelli sé fyrir réttvísinnar frekari ákærum að frífinna.

Ekki heldur finnst, að þriðja ákæruatriðið, eða stulður þófablaðs þess, er við gerða þjófaleit fannst í vörzlum arrestantsins, sé nóglega sannað til að byggja á því svo mikilvægt dómsáfelli, sem hér við er lagt af undirdómaranum. Að vísu eru fleiri líkur fram komnar fyrir því, arrestantinn ekki muni með frjálsum móti vera að þófablaðinu kominn, hvar að sú umbreyting einkum virðist að lúta, sem játuð og sönnuð er, að orðin sé á því frá því að leitinn fyrst var gerð hjá arrestantinum og til þess er hreppstjóri Jón Jónsson á Miðhúsum þann 5. desember tók þófablaðið hjá honum, eins og það einnig má eftir því þar um upplýsta álitast sannað, að þófablað það, sem fyrir undirréttinum er fram komið, sé það sama og fyrir kom hjá arrestantinum við fyrstu leitina. Líka hefir og arrestantsins framburður áhrærandi, hvaðan þófablaðið væri upprunnið, að því leyti vefengzt, að það er að öllu leyti mótsannað, að þófablaðið sé úr þófa, sem arrestant-

inn átti að lagfæra fyrir Jón Guðmundsson, hvar að auki tilvísanir arrestantsins að hafa keypt þófablaðið við auktion annað hvort á Grundarlandi eða á Gilsbakka eru veiktar, þó aðeins með einu vitni, hvert vitni í síðarnefndrar auktionar tilliti þó er næsta óvíst. Loksins eru og fram komin vitni, er borið hafa, að þófablaðið quæstionis hafi þau séð í vörzlum og eign ekkjunnar Sigríðar Jónsdóttur, hverri oftnefnt þófablað skyldi tilheyra. En á hina síðuna má aðgætast, að strax nefnd ekkja hvorki hefir með vissu þorað að eign sér þófablaðið né heldur sá, er tilbúið hafði þófann í fyrstu og selt hann manni hennar, getað með vissu sagt, að þófablaðið væri úr téðum þófa. Þar næst, að Guðrún Jónsdóttir, sem þófablaðið hafði að láni frá eigandanum og missti það á ferðareisu, hefir heldur ekki staðhæft upp á, að þófablaðinu hafi stolið verið frá sér, hvað þó var aldeilis nauðsynlegt, hvar þá indirekte þjófnaðarsönnun átti við að hafa, heldur leitaði hún að því með öðrum manni sem mögulega týndu á veginum frá Sleitustöðum að Þúfum. Og loksins, að arrestantsins seinni heimildartilvísanir ekki eru mótsannaðar, hvað eð þó virðist nauðsynlegt, ef hann átti að geta fellzt sem þjófur fyrir þá muni, er í hans vörzlum fundust og grunur var á, hann hefði stolið. Svo finnur landsyfirrétturinn, þegar allt þetta athugast og jafnframt er litið til þess vandhæfis, sem á því er að endurþekkja með vissu í umbreyttu tilstandi slíkan hlut sem þann, hér er um að gera, eftir þessum kringumstæðum ekki næga ástæðu til in casu að dæma arrestantinn sannfærðan um framinn þjófnað, hvers vegna hann einnig í þessu ákæruatriði er að frikenna, þó aðeins fyrir réttvísinnar frekari ákærum. Undirrættardómi í sökinni er því þessu samkvæmt að umbreyta.

Hvað sakar þessarar rekstur og meðferð í héraði snertir, hafði landsyfirrétturinn í ofangreindri hans ályktun með tilliti til þess dráttar, er af réttargerðunum var ljóst, að orðið hafði á framhaldi rannsóknarinnar á tilgreindum tímabilum, áskilið af undirdómaranum, að hann samkvæmt forordningu 3. Junii 1796 26. gr. upplýsti og sannaði betur og ýtarlegar en skeð væri þau forföll, er verið hafi í hvert sinni sakarinnar framkvæmd að tálma. Þetta hefir og undirdómarinn gert með bréfi til réttarins af 15. febr. í ár. Af því, sem þar er upplýst, má sú hið álítast réttlætt, sem orðin er á málsins framkvæmd á þeim tímabilum, sem réttarins ályktun um talar, að öðru leyti en hvað tímabilið frá 14. apríl til 30. Augusti snertir, því það hér orðna uppihald finnst ekki réttlætt með þeim tilgreindu forföllum, þegar aðgætist, að öll sú vitnaleiðsla, sem í sökinni fram fór þann 30. Julii, 7., 9., 10. og 14. Augusti aðeins nær einu arki, og því með tilliti til þess hraða, sem lögboðinn er í sakamálum, einkum hvar hlutaðeigendur, eins og hér er ástatt, eru í varðhaldi, sanngjarnlega mátti heimtaf af undirdómaranum til lykta leitt innan þess 14. Maji, eða innan mánaðar frá 14. Aprílís að telja. Að undirdómarinn þar næst eftir að hann þann 14. Augusti hafði lokið rannsókn málsins fyrst þann 30. Augusti, eður 17 dögum seinna, skipar sóknara og svaramann í sökinni, getur eins lítið sameinast með áviknum lagaboðum um flýti sakamála og þetta finnst að vera samkvæmt tilskipun 24. jan. 1838 15. gr. Undirdómarinn hlýtur þess vegna að bera þann sakarinnar kostnað, sem orðinn er á tímabilinu frá 14. Maji til 30. Augusti, eins og hann eftir forordning 3. Junii 1796 35. gr. ekki getur hjá komizt að álítast með mulkt, sem eftir kringumstæðunum á-

kvarðast til 20 rbd. silfurmyntar, sem borgist til fátækra sjóðs í þeim hreppi, hvar í hans heimili liggur. Allan annan af sökinni leiðandi kostnað ber arrestaninum að lúka, þar á meðal laun svaramanns við undirrétt, hverra upphæð samþykkest, og laun sóknara og svaramanns fyrir landsyfirrétti, sem ákvarðast til 6 rbd. og 5 rbd. silfurmyntar. Laun til sóknara við undirrétt hljóta eftir forordning 24. jan. 1838 15. gr. að burt falla. Sökin hefir að öðru leyti en að ofan er tilgreint verið fyrir undirréttinum forsvaranlega meðhöndluð, en sókn og vörn hennar hefir fyrir landsyfirréttinum verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Ákærði, Bjarni Jónsson frá Þúfum innan Skagafjarðarsýslu, á fyrir réttvísinnar frekari ákærum í þessari sök fri að vera. Þó borgar hann allan af hans varðhaldi og málssókn leiddan kostnað, nema þann, sem til hefir fallið í tímabilinu frá 14. Maji til 30. Augusti 1838. Hann lúki einnig launum til aktors fyrir landsyfirrétti, cand. jur. Th. Gudmundsens, með 6 rbd. og til defensors, sýslumanns og héraðsdómara Gunnlögssens, með 5 rbd., hvorttveggja silfurmynt. Undirdómarrinn, sýslumaður L. Thórarensen, ber þann kostnað málsins, sem orðinn er á tímabilinu frá 14. Maji til 30. Augusti f. á. Svo borgar hann og 20 rbd. silfurmyntar til fátækra sjóðs í þeim hreppi, hvar heimili hans liggur.

Ídæmd útlát ber að greiða innan 8 vikna frá dóms þessa löglegri birtingu, og honum að öðru leyti að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1839, þann 13. maí

d ó m u r

í sökinni nr. 2/1839: Candidatus juris Th. Gudmundsen sem skipaður sóknari

gegn

Jóhannesi Magnússyni úr Borgarfjarðarsýslu.

Bóndinn Jóhannes Magnúsarson á Staðarhóli í Borgarfjarðarsýslu, 31 árs gamall, ákærist í þessari sök fyrir að hafa á tímabilinu frá fjallskilatíma til þess skömmu fyrir jólaföstu næstliðið ár frá fjórum eigendum stolið 5 sauðkindum, einni eftir aðra, og hagnýtt sér til heimilisþarfa. Þetta misbrot hefir hann fúslega játað, eins og það einnig er sannað af sakarinnar kringumstæðum. Er hann fyrir það af viðkomandi undirdómara þann 15. f. m. dæmdur til þriggja ára rasphúserfiðis, endurgjalds hinna stolnu sauðkinda og sakarinnar kostnaðar útláta.

Ákærði finnst áður, árið 1828, í héraði lögsóttur fyrir þjófnað, hilmingu og rangan framburð og er þá þann 25. Júnii 1829 við hæstarétt dæmdur til 30 vand-arhagga refsingar.

Að vísu hefir ákærði sér til málsbóta fyrir borið bjargræðisskort sem tilknýjandi orsök hins framda misbrots, að hverju það einnig gæti sýnt að lúta, að ákærði opinberlega slátraði og hagnýtti sér þær stolnu kindur. En landsyfirétturinn samsinnir undirdómaranum í, að ákærða þjófnað samt ei sé sem neyðarstuld að álíta, því hvorki finnst, að ákærði hafi borið sig upp um bjargarskort við sveitar hreppstjóra eða nágranna og líka hafði hann til viðurlífis tvær kýr og átti þar að auki einn hrút, hverjum hann þó farg-

aði til annars manns eftir að hann var byrjaður að stela kindunum. Að visu er það um vitnað, að bjargræðishagur ákærða hafi bágborinn verið á engjaslættinum, en þá var hann enn ei farinn að stela kindunum, eins og hann líka fyrir rétti hefir játað, að eiginlegur bjargræðisskortur eða neyð hafi ei knúð hann til að stela einni af þeim 5 kindum.

Þegar til þess er litið, að ákærði í fyrra sinni var lögsóttur og dæmdur í héraði fyrir þjófnað, hilmingu og rangan framburð, hvað allt af honum þá var játað eða á hann sannað, verður það þessum rétti nú vafasamt, hvort öll þessi misbrot hafi af hæstarétti þá verið ströffuð með því honum tildæmda 60 vandarahagga straffi, eða hann einasta hafi þar sekur fundizt í þjófnaði eða hilmingu, hvar af aftur leiðir efa um, hvort ákærða nú beri að straffa sem þjóf eða hilmara í annað sinn. En landsyfirrætturinn getur ei betur séð, en að ákærða sé nú að straffa fyrir annað sinn framinn þjófnað, þar eð hann í fyrra sinni hafði þessum glæp á sig játað, og er þá af hæstarétti straffaður með einföldu þjófnaðarstraffi eftir kónsbr. 25. Julii 1808 7. gr. Straff hans fyrir þann nú framma sauðapjófnað finnst því eftir sakarinnar kringumstæðum af undirdómaranum hæfilega tiltekið til þriggja ára rasphúserfiðis efir forordn. 20. febr. 1789 2. gr. og með tilliti til forordn. 24. jan. 1838 8. gr. Þó er þess að geta, að undirdómarinn ei réttilega í hans dómsatkvæði nefnir misbrot ákærða „annað sinn framinn sauðapjófnað“.

Það getur ekki fundið þessa réttar meðhald, að undirdómarinn hefir látið viðkomandi eigendur virða þær af ákærða frá þeim stolnu fimm kindur til fiskatals og hefir síðan sjálfur revolverað¹⁾ þetta fiskatal eftir

1) Lesháttur óviss.

gildandi kapitulstaxta meðalverði allra meðalverða, í stað þess að velja eigendunum til endurgjalds hjá ákærða í hið minnsta meðalverð hins friða fénaðar, hvað eð virðist að koma nær hinu sanna verði sauðfénaðar á næstliðnu hausti. Eftir því ætti Barbara Þórðardóttir (sic) að bera sem endurgjald hjá ákærða 92 sk., Sigurði Símonarsyni 6 rbd. 20 sk., Narfa Eyjólfssyni 3 rbd. 5 sk. og Guðbjörgu Jónsdóttur 2 rbd. 65 sk., allt silfurmynt, hvað hverjum þessara því nú er að tildæma.

Þar eð það af undirréttargerðunum ekki sést, að hinn ákærði samkvæmt forordn. 24. jan. 1838 15. gr. hafi óskað, að sér væri svaramaður settur, og hann heldur ekki finnst þar um spurður, þá hljóta þau við undirréttinn hans tveimur svaramönnum tildæmdu laun að burtfalla. Allan annan af sökinni leiddan kostnað borgar hinn ákærði, og þar á meðal til sóknara við landsyfirréttninn 4 rbd. og svaramanns 3 rbd., hvorttveggja silfurmynt.

Sakarinnar meðferð við undirréttinn hefir ei verið vítaverð og færsla hennar fyrir landsyfirréttninum lögmat. Vörn hennar við undirréttinn kemur eftir áðursögðu ei til umdæmis, og er það því án afleiðinga fyrir undirdómarann, að hann hefir undanfellt að fullnægja boðum forordningarinnar af 3. Junii 1796 35. gr.

Því dæmist rétt að vera:

Ákærði, Jóhannes Magnússon, á að erfiða þrjú ár í Kaupmannahafnar rasphúsi. Svo betalar hann og allan af sök þessari löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til sóknara hér við réttinn, candidatus juris Th. Gudmundsen, 4 rbd., en svaramanns, sýslumanns Gunnlögsen, 3 rbd., allt silfurmyntar. Sem endurgjald borgar

nefndur ákærði til Barbaru Þórðardóttur 92 sk., til Sigurðar Símonarsonar 6 rbd. 20 sk., til Narfa Eyjólfssonar 3 rbd. 5 sk. og til Guðbjargar Jónsdóttur 2 rbd. 65 sk., allt silfurmyntar.

Ídæmd endurgjöld að greiða innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri birtingu, og honum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1839, þann 27. maí

d ó m u r

í málinu nr. 1/1839: Candidatus juris Th. Gudmundsen, sem skipaður málsfærslumaður ekkjunnar Guðrúnar Einarsdóttur og barnanna Hildibrandar Hildibrands-sonar og Helgu Hildibrandsdóttur á Skógargerði í Norður-Múlasýslu

gegn

Jóni bónda Árnasyni á Urriðavatni í sömu sýslu.

Sem skikkaður málsfærslumaður fyrir hönd ekkjunnar Guðrúnar Einarsdóttur og hennar ómyndugu barna Hildibrandar Hildibrands-sonar og Helgu Hildibrandsdóttur á Skógargerði í Norður-Múlasýslu áfrýjar cand. jur. Th. Gudmundsen eftir beneficium pauperum (ertatis) og allranáðugastri uppreisn skiptagerninga þeim, sem fram er farinn þann 2. jan. f. á. við Norður-Múlasýslu skiptarétt í dánarbúi ekkjunnar Guðrúnar Árnadóttur á Urriðavatni, föðurömmu téðra barna, til ómerkingar, nýrrar og löglegri meðferðar, samt krefst, að skiptaráðandanum verði uppálagt undir daglega málkt að setja nýnefnt dánarbú í þá stöðu, sem það

var í við árslokin 1837, og að fyrir taka nýja repartition í því samkvæmt hans athugasemdum og uppástandi um, að þeim hinum innstefnda Jóni bónda Árnasyni á Urriðavatni tillagða erfðarétti eftir þá dáu öldungis verði fráfallið, að innstefnda skuldakröfu í búinu fyrir 30 ára forsorgun hinnar dáu, 600 rbd. að upphæð, annað hvort öldungis eða að nokkru leyti verði hnekkt og að 3 hundruð í jörðinni Urriðavatni, er sú dána skyldi hafa gefið dóttur sinni, Ingibjörgu Einarsdóttur, konu hins innstefnda, á hennar brúðkaupsdegi, komi til skipta í dánarbúinu, hvar hjá hann hefir uppástaðið, að innstefndur dæmist til að borga móður téðra barna, ekkjunni Guðrúnu Einarsdóttur í Skógargerði, þann kostnað, sem málið og sérilagi tvær sendiferðir í því austan úr Múlasýslu hingað skyldu hafa orsakað henni, með 80 rbd., fyrir utan salarium til sín.

Sá innstefndi, Jón Árnason á Urriðavatni, hefir látið mæta og uppástanda þann áfrýjaða skiptagerning staðfestan og sér tildæmdan hæfilegan málskostnað, eða þá að öðrum kosti þenna hafinn.

Þar eð nú þau áfrýjuðu skipti í téðu dánarbúi þvert á móti L. 5—2—1, 3, 9, 14 og 16 (sbr. reskript 17. febr. 1769) og forordning 23. Augusti 1793 1. gr., eru farin fram, án þess nokkur sjáist verið hafa tilkvaddur eða tilsettur sem formyndari þeirra ómyndugu erfingja, þau líka eru grundvölluð á samningi milli innstefnds og ekkjunnar Guðrúnar Einarsdóttur, hvar eftir 4 hundruð í jörðinni Urriðavatni voru honum út lögð fyrir 192 rbd., hvar á móti þau tvö jarðarhundruð í Skógargerði, sem útlögð eru áðurtéðum börnum, eru metin á 100 rbd., og honum heitið 5 ára eftirgjöf í landskuldinni eftir þau 6 hundruð í ábúðarjörð hans,

Urriðavatni, er meirnefnd ekkja og börn hennar áður áttu, skiptaráðandinn þar á ofan eins ástæðulaust hefir skipt þeim 6 rbd., sem til verulegra skipta komu, jafnt milli sonarbarna hinnar dáu og dóttur, eða hins innstefnda upp á þessarar vegna, sem upplýst er, að dái sé þann 15. okt. 1837, án alls tillits til L. 5—2—29 og 34, svo finnur landsyfirrætturinn fullkomna ástæðu til að dæma þau ómerk og að uppáleggja skiptaráðandanum að setja dánarbúið í þá stöðu, sem það var í við árslokin 1837. — Þar á móti finnur rétturinn sér ekki að svo stöddu bera að dæma um lagagildi fyrrtédra gjafar — hverrar tilveru citantanna tilskikkaði málsfærslumaður undir proceduren að sönnu hefir viljað neita, en þó með stefnunni gert kröfu um, „að gjafabréf hinnar dáu verði öldungis úr gildi fellt“ af hálfu hinnar dáu til dóttur sinnar Ingibjargar Einarasdóttur, þar þau 3 hundruð í Urriðavatni, sem þannig skyldu vera gefin innstefndum eða konu hans á þeirra brúðkaupsdegi eftir því, sem enn er komið, eru fyrir utan búið, og því hljóta, hverninn sem þau svo eru innstefndum fengin, löglega að vindicerast búinu, áður en landsyfirrætturinn fær ákvarðað, að þau skuli takast inn undir þess massa eða koma til skipta. Þetta er fyrst þar undir komið, hvort hlutaðeigendur búsins við þess nýju fyrirtekt á löglegan hátt ráða af að höfða mál gegn innstefndum til að ná téðum 3 hundruðum undir það, og þá undir útfalli þessa máls við hlutaðeigandi rétti, og er það sjálfsagt, að appellöntunum við þau hin nýju skipti ber að gefa fullkomið tækifæri til að koma fram með sínar kröfur og meiningar í þessu tilliti.

Eins er landsyfirrætturinn að sinni ekki bær um að gefa annað dómsatkvæði viðvíkjandi þeirri umhöndl-

uðu skuldakröfu innstefnda í búinu fyrir forsorgun hinnar dáu, en að citantanna á löglegan hátt skikk-uðu formyndurum við það nýja skiptamót gefist tækifæri til að mótsegja og hrinda henni, eins og yfir höfuð að framfæra allt það, er þeir finna, mætti þeim ómyndugu bezt henta, og er það sjálfsagt, ef ágreiningur verður milli erfingjanna, sá er þeir ei sjálfir fá slitið, að skiptaréttinum fyrstum ber að skera úr málinu á löglegan hátt.

Að sönnu hefir uppskrift og virðing búsins fáu fjármuna og jarðarhundraða farið fram, án þess að citantarnir af vissu, eða að þeim lögum samkvæmt væri settur nokkur formyndari eða tilsjónarmaður til að gæta réttar þeirra við þessar réttargerðir, en þar eð þeirra skikkaði málsfærslumaður ekki hefir áfrýjað þær, heldur með þögn sinni samþykkt þær að öðru leyti, en hvað þau umþrættu 3 hundruð í Urriðavatni snertir, sem urðu fyrir teknar fyrir árslokin, nefnilega þann 21. desember 1837, svo finnur landsyfirrætturinn ekki næga orsök til ex officio ásamt að ónýta þær, enda hlýtur hlutaðeigendum að vera í sjálfs valdi að heimta búsins fasta og lausa góz boðið upp og selt við auktion, ef svo þætti betur fara, eins og það líka er skiptaréttarins sjálfsögð skylda framvegis að auka því við búsins massa, sem áður ei er komið til skila eða upp skrifað sem þess eign, en eftir á kynni finnst að vera það.

Að uppáleggja skiptaráðandanum að endurnýja skiptin undir daglega múlkt, virðist landsyfirrættinum því fremur óþarfi, sem hann í þessari sinni stöðu er undirorpinn þeim lögum, er leggja sektir við drátt og forsómun skiptaverkanna, ekki sízt, þegar ómyndugir eiga hlutinn að, og flýtur það af sjálfu sér, að

honum, undir eins og þess af hlutaðeigendum verður æskt, beri að gera ráðstöfun til þessa dóms fullnustugerðar.

Að öðru leyti leiðir af þessum dómi, að búið einasta á að bera skiptasalarium fyrir þau hin nýju skipti, og af aukatekjureglugerðinni af 10. sept. 1830 65. og 67. gr., að hreppstjóranum fyrir uppskriptina ei ber meira en 1 rbd. 32 sk. reiðu silfurs, og virðingar-mönnunum aðeins 36 sk. reiðu silfurs.

Þar eð innstefndi hefir synjað fyrir að hafa gefið nokkra orsök til, að sú í þessu máli upphaflega úttekna landsyfirréttarstefna svo seint varð citantanna málsfærslumanni endursend úr Norður-Múlasýslu, að það ei réttilega varð inkaminerað þess þar í ákvarðaða tökudag, þann 3. sept. f. á., og því hlaut að frávisast, og það heldur ekki er sannað, að appellantarnir hafi nokkru til málsins kostað né, ef svo væri, greinilega frá kostnaðinum skýrt, svo finnst ei næg ástæða til að dæma þeim eða ekkjunni Guðrúnu Einarsdóttur nokkurn málskostnað. Þar á móti hlýtur innstefndi eftir málsins útfalli hér við réttinn að borga citantanna skikkaða málsfærslumanni, sem forsvaranlega hefir flutt málið, hæfileg málsfærslulaun, sem eftir kringumstæðunum ákvarðast til 8 rbd. reiðu silfurs, svo og réttartekjur og skrifarapeninga eftir plakati af 20. apríl 1825.

Því dæmist rétt að vera:

Sá áfrýjaði skiptagerningur í dánarbúi ekkjunnar Guðrúnar Árnadóttur á Urriðavatni á ómerkur að vera, hvar á móti skiptaráðandanum ber að taka búið undir nýja og löglegru meðferð og skipti, setja það í þá stöðu, hvar í það var við árslokin 1837, og

sérilagi gefa appellöntunum eða þeirra á löglegan hátt útnefndu og tilkvöddu formyndurum tækifæri til að framfæra þeirra mótsagnir gegn kröfu þess innstefnda, Jóns Árnasonar, í búinu, samt til að fá af-ráðið, hvað af þess hálfu eigi fyrir að taka viðvíkjandi þeim umþrættu 3 hundruðum í jörðunni Urriðavatni. Innstefndi, Jón Árnason á Urriðavatni, á að borga hlutaðeigendum þær réttartekjur og skrifara-peninga, sem citantarnir hefðu til kostað, ef málið frá þeirra hálfu ekki hefði verið beneficerað, svo og í málsfærslulaun til appellantanna skikkaða málsfærslu-manns, candidatus juris Th. Gudmundsens, átta ríkis-bankadali reiðu silfurs, allt innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri birtingu, og honum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1839, þann 11. júní

á l y k t u n

í sökinni nr. 3/1839: Land- og bæjarfógeti Gunnlög-sen, skipaður sóknari

gegn

Einari Einarssyni frá Presthúsum í Vestmannaeyjum.

Landsyfirrétturinn finnur sérilagi vafasamt í þessari sök, hvort ákærði, Einar Einarsson, með þeirri eftir honum höfðu játningu um sannleikann í þeim honum lesnu vitnaframburðum hafi að öllu leyti fráfallið þeirri áður af honum gerðu skýrslu, að hann hafi aðeins hirt það fjöggra álna langa segldúksstykki, af hverju sök þessi rís, og ætlað að færa eigandanum,

skipherra Ólsen, það, því þar eð framburð Olsens er að finna á dönsku máli í réttargerðunum, en það ei er af þeim að sjá, hvort ákærði skilur danska tungu, eða ef svo ekki er, að Ólsens framburður sé þá ákærða þýddur í hans móðurmál, svo er ei full vissa fyrir, að játning ákærða einnig nái til þess, sem Olsens framburður mismunar frá ákærða fyrri skýrslu. Með tilliti til kancellípromemoria 16. ágúst 1788 finnur landsyfirrætturinn það því ísjárvert að leggja fullnaðardóm á sök þessa svo vaxna, en hlýtur að uppáleggja undir dómaranum við nýja rannsókn:

1. Að bera framburð skipherra Olsens undir ákærða á íslenzka tungu, og taka hans greinilega játningu um hvort það atriði *sérilagi*, sem í Ólsens og hinna vitnanna framburðum mismuna mætti frá ákærða fyrstu skýrslu við frumprófið þann 11. des. f. á. og þann 22. marz þ. á. eða á bresta nægilega upplýsingu, einkum viðvíkjandi hans umvitnuðu undanfærslu og neitun í fyrstu, að hafa segldúksstykkið í sinni vörzlu, hve lengi hann hélt því, hvort honum í það sinni, hann tók það, var skipað að ganga á reka í Botninn eða hann endra nær hafi tíðkað það af sjálfsdáðum, og hve snemma kvölds hann kom heim úr Botninum með segldúksstykkið, eða hvort það nái sanni, að Ólsens bæ þá hafi verið lokað, eins og ákærði fyrir ber. — Í tilliti til þess, sem ákærði ei kynni að vilja við kannast í vitnaframburðunum, eða þau í hans skýrslu, verða þau við hann að konfronterast undir þeirra áður í sökinni aflagða vitnaeið, sem fyrir þeim sé brýndur.

2. Finnur landsyfirrætturinn það einnig í sakarinnar þarfir, að rannsakað sé með framburði tveggja eða þriggja nákunugra í Vestmannaeyjum, hvort sérleg brögð vera kynnu að einfeldni þeirri eða fávizku, sem

ákærði við frumprófið hvarvetna hefir viljað færa sér til málsbóta, samt hvort hann er gefinn fyrir ósannsógli.

3. Með tilliti til, að við sök þessa ekkert finnst gert fyrir rétti frá 11 des. f. á. til 22. Martii. þ. á., ber undirdómaranum að gefa landsyfirréttnum skýrslu um, hve nær hann heimtaði þau frá Rangárvallasýslu fengnu sakarskjöl og hve nær þau eru honum til handa komin.

Það er sjálfsagt, að undirdómaranum ber að útvega sérhverjar þær enn ýtarlegri upplýsingar, sem sökinni mættu vera til þarfa og annað hvort framanskrið að kynni að gefa tilefni til, eða gerast nauðsynlegar vegna þess, ákærði ei skýlaust nú vildi játa að hafa stolið þeim umtalaða segldúksstúf, án þess að ætla að skila honum til eigandans.

Því ályktast

Undirdómarinn á að umannast, að það hér að fram-
an ákvarðaða framkvæmist.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1839, 5. ágúst

d ó m u r

í sökinni nr. 3/1839: Land- og bæjarfógeti St. Gunn-
lögson sem aktor

gegn

vinnumanni Einari Einarssyni á Presthúsum í Vest-
mannaeyjum.

Ákærði, Einar Einarsson, vinnumaður á Presthúsum í Vestmannaeyjum, 27 ára gamall og áður dæmdur

fyrir sauðapjófnað til 2×27 vandarhagga refsingar, ákærast í þessari sök fyrir að hafa stolið segldúksstykki, virtu á 32 sk. reiðu silfurs, á fiskiskútunni Bóthildi Mariú, sem lá á landi í svokölluðum „Botni“ á Vestmannaeyjum, og er hann þar fyrir af undirdómaranum, sýslumanni Abel, dæmdur til þriggja ára betrunarhússvinnu, samt til að borga allan af sökinni leiðandi kostnað.

Fyrirfram er þess að geta, að en þótt undirdómarinn hafi undan fellt að vitna um, að þeir menn, sem birt hafa ákærða fyrirkallið til landsyfirréttarins, séu lögskipaðir stefnuvottar þar í Eyjunum, er þó ekki álitid nauðsynlegt þar um að leita hans skýrslu, áður en endilegur dómur fellur í sökinni, þar eð téðir menn eiga samnefnt við þá, hverra nöfn finnast undir stefnubirtingunni til undirréttarins og sem eins telja sig lögskipaða stefnuvotta.

Það er með eigin játningu ákærða og samhljóða vitna framburði sannað, að hann þann 1. desbr. 1838 í rökkrunu hefir stolið téðu segldúksstykki, sem þar næst við gerða þjófaleit er fundið í hans vörzlu þann 11. s. m., því að vísu hefir hann í öndverðu borið fyrir, að hann á rekagöngu sinni út í Botninn hafi hirt það einungis til að skila eigandanum því aftur, en að þetta hafi orðið í undandrætti fyrir sér af gáleysi og heimsku, en bæði mótstriðir þessi fyrirbára játuðum framburði eigandans, skipherra Ólsens, og vitnanna Önnu Einarasdóttur og Guðrúnar Höskuldsdóttur um, að ákærði ei hafi viljað segja vitnum þessum, hvaðan hann hefði segldúksstykkið fengið, og við þjófaleitina 10 dögum seinna synjað fyrir að hafa það í sinni vörzlu, og veikist líka stórum við

framburð þeirra vitna, sem þann 24. Junii í ár, samkvæmt réttarins ályktun af 11. næst áður, um það og samhljóða borið hafa, að ákærði sé óheimskur, en heldur ósannsögull, hvar um þau út af hans fyrra sauðabjófnaði yfir honum höldnu próf einnig bera vitni, eins og líka þetta hans undanfarna lífsatriði er honum til áfellis.

En þó nú þannig ákærða sé að álíta sekan í öðru sinni frömdum bjófnaði, og hann áður réttilega finnst dæmdur fyrir sauðabjófnað, svo má samt í straffs stærðarinnar tilliti telja honum til linkindar bæði, að það stolna er næsta lítils virði, og að honum af hlutaðeigendum er gefinn vitnisburður um meinhæga og allsæmilega hegðan, hvers vegna honum og nægilega virðist refsað eftir forordningu 20. febr. 1789 1. og 2. gr., sbr. við plakat 14. Maji 1834 1. gr. og forordningu 24. jan. 1838 1. og 8. gr., með þriggja ára betrunarhússvinnu, samkvæmt undirréttarins dómi, sem þannig, eins í straffsins sem og í sakarkostnaðarins tilliti, er að staðfesta, og ber þeim ákærða, honum samkvæmt, einnig að greiða aktor og defensor hér við réttinn sakarfærslulaun, sem eftir kringumstæðunum ákveðast til respective 4 og 3 rbd. reiðu silfurs. Endurgjald er ekkert að dæma, þar eð því stolna er óskemmdu aftur skilað.

Sakarinnar meðferð við undirréttinn, sem og færsla hennar við landsyfírréttinn, hefir verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á óraskaður að standa. Í sakarfærslulaun til aktors við landsyfírréttinn, land- og bæjarfógeta Gunnlögsen, borgi ákærði 4 rbd. reiðu

silfurs og til defensors, candidatus juris Th. Gudmundsens, 3 rbd. reiðu silfurs.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1839, 5. ágúst

D o m

i Sagen Nr. 5/1839: Kjöbmand Thomas Thomsen i Havnefjord som Mandatarius for Kjöbmand Nicolaj Petersen junior i Flensborg

contra

Kjöbmand Ditlev Thomsen i Reykevig.

Nærværende Sag, som i første Instant er paakjendt ved Reykevigs Gjæsteret, er anlagt af Kjöbmand Nicolaj Petersen junior i Flensborg ved hans Mandatarius, Kjöbmand Thomas Thomsen i Havnefjord, imod Indstævnte, Kjöbmand Ditlev Thomsen i Reykevig, for en Fordring, stor 124 Rbd. 93 Sk. rede Sölv., som Citanten formener, at ham tilkommer hos Indstævnte i Anledning af et af denne sammesteds drevet Fiskeri som Debitor til den Handel, han paastaar at have ladt före i Kjeblevig. Indstævnte har herimod formeret en Kontraregning, stor 135 Rbd. rede Sölv, hvisfølge han paastaar sig frifunden for Citantens Tiltale. Begge Parter have desuden paastaaet Processens Omkostninger sig tillagte, og Indstævnte, som ved Gjæsteretten erholdt Frifindelse, Citanten tillige anset med Mulkt for unødigt Trætte.

Foreløbigen maa det bemærkes, at 23 Rbd. 35 Sk.,

eller Nr. 3 af Kontraregningen, maa antages under Sagens Procedure at være erkjendte af Citanten som god Betaling til Afdrag paa de paastævnte 124 Rbd. 93 Sk., eller at være til ham betalte, hvorfor der i Citantens Deduktionsindlæg af 7. Sept. d. A. ikke gjøres Paastand paa mere en 101 Rbd.. 58 Sk. rede Sölv hos Indstævnte som resterende og hvorom der tvistes.

Det er inconfesso, at Indstævnte i Forening med Kjöbmand Siemsen har drevet Fiskeri paa Kjeblevig i Vinteren 1837—38, ligesom ogsaa, at han i Anledning af denne Fiskeri Udredning har haft Konto ved den Handel, Siemsen og senere en vis John Robb förte sammesteds, samt at han er bleven den paastævnte Sum skyldig til den ommeldte Handel. Derimod tvistes der imellem Parterne om, hvo der har været Ejer af bemeldte Handel, idet Indstævnte formener, at det maa antages, at Siemsen har været sammes Ejer, ligesom ogsaa denne og den af ham indsatte Handelsförer John Robb paa Siemenss Vegne har forestaaet Handelen, hvoraf han inhærerer, at den Gjæld, han er kommen i til Handelen, skyldes Siemsen, med hvem han igennem Fiskeriet har staaet i Forbindelse, hvori- mod han benægter i Andledning af Fiskeriet at have staaet i nogen Handelsforbindelse med Kjöbmand N. Petersen junior i Flensborg. Som Fölge heraf anser han sig berettiget til at afgjøre den omtvistede Gjæld paa Likvidation i hans Tilgodehavende hos Siemsen og John Robb, förstnævntes Handelsförer, hvori- mod Citanten har anset Kontraregningen sig uvedkommende, idet han dels har sögt at bevise, at den Handel, Siemsen og Robb förte i Kjeblevig, er bleven fört for hans (Citantens) Regning af disse, dels har

paastaaet, at Indstævnte under Proceduren har anerkjendt Citantens Competence til at indtale Fordringen quaestionis som rette Vedkommende.

Vel har nu Citanten ikke bevist, at han har været Ejer af bemeldte Handel, thi han er ikke fremkommen med nogen Legitimation for, at han har været berettiget til at føre fast Handel paa Kjøblevig, hvorimod det under Sagen oplyste nærmest synes at lede til at antage, at Citanten blot har furneret Kjøbmand Siemsen med de til hans Handelsdrift fornødne Varer. Fra denne Side betragtet maatte derfor Indstævntes Paastand, at han her alene havde at gjøre med Kjøbmand Siemsen, være tagen til Følge, naar han konsekvent havde inhæreret samme, og den paastaaede Likvidation saaledes være givet Medhold. Men imidlertid skjønnes dog ikke rettere, en at Indstævnte har opgivet denne hans principielle Paastand og under Proceduren for Underretten anerkjendt Citanten som sin rette Kreditor i Henseende til den omtvistede Fordring, idet han baade har stilet Kontraregningen til Citanten, som ogsaa bestemt, at Kjöbesummen for en af ham til Siemsen solgt Baad skulde indbetales til Citanten, og Baaden først udleveres Kjöberen, naar Bevis for, at den stipulerede Kjöbesum saaledes var indbetalt, var bleven fremlagt, thi dette involverer fra Indstævntes Side Erkjendelse af at staa i Gjældsforhold til Citanten. Og da Indstævnte intet har oplyst om, at han har staaet i noget andet Handelsforhold til ham, saa maa det antages at være det omtvistede Retsforhold, Erkjendelsen angaar. Indstævnte har heller ikke strængt benægtet denne Erkjendelse af Gjælden, ligesom han har frafaldet de specielle Indsigelser, han forment at kunne gjøre mod den ham

formerede Hovedregnings enkelte Poster. Vel har Indstævnte paastaet, at denne hans Erkjendelse var betinget af, at hans Kontraregning antoges som god Betaling, men dette kan ikke ses af den oprindelige Kontraregning, som er fremkommen for Retten under Dato 13. Augusti d. A., og som allerede i Sommeren 1838 angives at være indgiven til en Kapitain Möller, som dengang havde at inkassere Citantens Fordringer her i Landet. Men antages denne Indstævntes Erkjendelse af Citanten som Hovedkreditor, følger ogsaa deraf, at Citanten ikke kan være pligtig at taale Likvidation for sin Fordring i Indstævntes Kontrakrav paa Siensen og Robb, om den Omstændighed paa Grund af Citantens Procedure ikke deri kunde væri hinderlig, at N. L. 5—13—5 med Hensyn til Kontrakravet ikke er iagttagen. Den her ytrede Anskuelse af Sagen kommer ikke i Strid med den af Indstævnte givne Udvikling af Retsforholdet mellem en Handelsfaktor her i Landet og Landets Indbyggere i Relation til Handelsens Ejer, thi der maa altid være at skjelne imellem et Kontraktsforhold, som Faktoren knytter i Egenskab af Faktor med Indbyggerne, og saadanne, som af ham indgaas udenfor denne Egenskab. Kun i Henseende til de førstnævnte Retsforhold komme de af Indstævnte udviklede Retsregler i Henhold til Handelsens Ejer til Anvendelse, hvorimod de sidstnævnte maa være ham uvedkommende. Da nu den Fordring, som er Kontrakravets Gjensand, saavidt skjønnes, resulterer fra de sidstnævnte Retsforhold, formenes Indstævntes Paastand, at Citantens Krav skal likvideres i hin Fordring, ikke at kunne gives Medhold, da dette nærmest opløser sig i en Anvisning paa Betaling hos Tredjemand, som Citanten ikke kan være pligtig til at

indlade sig paa, eller som kan paanödes ham mod hans Vilje og Protest.

Efter alt det foranførte vil Citantens Paastand (i Realiteten) være at tage til Følge og Gjæsterettens Dom overensstemmende dermed være at forandre. Processens Omkostninger ville efter Sagens ovenudviklede Beskaffenhed være at ophæve, ligesom der ikke findes nogen Anledning til at tage Indstævntes Paastand om, at Citanten skal anses med Mulkt for unødigt Trætte, til Følge.

Thi kjendes for Ret:

Indstævnte, Kjöbmand Ditlev Thomsen i Reykevig, bör til Kjöbmand Thomas Thomsen i Havnefjord i Egenskab af Mandatarius for Kjöbmand Nicolaj Petersen junior i Flensborg at betale 101 Rbd. 58 Sk. rede Sölv. Processens Omkostninger ophæves.

At efterkommes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse under Adfærd efter Loven.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1839, 18. nóvember

d ó m u r

í sökinni nr. 6/1839: Kammerráð, sýslumaður Melsted og examinatus juris H. Thorgrimsen, sem skipaðir sóknarar

gegn

kaupmanni Holger Jacobæus í Keflavík.

Kaupmaður Holger Jacobæus í Keflavík, sem í þessari sök ákærist fyrir að hafa til réttarspillis einum sinna skuldheimtumanna afhent öðrum fisk úr pakk-

húsi sínu sama daginn og eftir að hann framseldi bú sitt sem gjaldþrota til skiptaréttarins meðferðar, hefur að visu að ráðstöfun undirdómarans mætt fyrir aukarétti að Reykjavík þann 26. Augusti þ. á. og tjáð sig fúsan til að þola ákæru eftir undirréttardómstefnunni af 16. næsta mánaðar. En þar eð þessi stefna ekki er birt ákærða sjálfum, eða neinum á hans heimili, að því sem ráða er af áteiknun þeirra manna, er stefnuna birtu öðrum sakarinnar hlutaðeigendum, ákærði ekki heldur er eftir henni mættur né hefur undirgengið að þola dóm eftir henni óbirtri, hans við aukaréttinn setti svaramaður eins finnst óstefndur, og það hvorki getur verið í hins ákærða eða hans svaramanns valdi útpykkilega eða þegjandi að fráfalla þeim mest áriðandi réttargangsformum, sem í jústitsmálum eru að lögum tilskipuð, svo er þann í sökinni við Gullbringusýslu aukarétt þann 9. Septembris þ. á. gengna dóm ómerkan að dæma og sökinni að heimvísa til nýrrar meðhöndlunar og dómsáleggingar eftir að þeim ákærða og hans svaramanni (óski hann nokkurn sér aftur settan) er af lögskipuðum stefnuvottum löglega til dóms stefnt.

Þar eð landsyfirrétturinn ennfremur finnur sakarinnar upplýsingu í mörgu ábótavant, er undirdómaranum að uppáleggja við ýtarlegri rannsóknir málsins fyrir fram að upplýsa eftirfylgjandi atriði:

1. Kaupmaður Siemsen hefir við réttarhöld 2. og 12. Augusti þ. á. borið, að ákærði morguninn þann 23. Julii næst áður hafi farið frá Keflavík og sagt Siemsen, að hann ætlaði að kaupa meiri fisk á Strönd og í Njarðvíkum, en í þess stað hafi hann lagt leið sína

að Sandgerði og falið sig þar hjá fyrrum kaupmanni Gunnarsen. Þessi framburður virðist annað hvort ómótsagður af ákærða eða aldrei fyrir honum brýndur. Um þetta atriði sé því ýtarlegar rannsakað, og ákærði að spurður, hvort svo sé sem Siemsen hefir frá skýrt, hve snemma dags ákærði fór að heiman, hvort hann áður, eftir faktor Bierings framburði þann 9. september, var búinn að skrifa afhendingarseðilinn upp á þau 60 skippund, sem þessi veitti móttöku, hvar hann reyndi til að kaupa fisk, hvers vegna hann bar þetta erindi fyrir, ef það var ei ásetningur hans, hve nær og hvar hann slepti því áformi, ef svo var, hvaða erindi hann hafði að Sandgerði, og hvað snemma dags hann þangað kom, hvers vegna hann leyndi því þar, hve lengi hann var þar, hvi hann heldur skrifaði bréf sín og afhendingarseðla þar en heima hjá sér, hvort hann fyrr skrifaði bréf sitt til skiptafyrirráð(and)ans en afhendingarseðlana, hvað eð bréfsins datum sýnist að sanna, þar það er dagsett í Keflavík, og hvort hann skrifaði það fyrr eða seinna en hann átti tal við Siemsen um fiskkaupin. — Auk ákærða, séu hér um yfirheyrðir allir þeir, sem af ákærða eða öðrum hlutaðeigendum tilgreinast og hér um geta borið, eða þeim fleirum, svo sem Gunnarsens heimilisfólki, sem vitneskju mættu haft hafa af veru hans, gjörðum og viðskiptum við aðra á Sandgerði frá morgni þess 23. Julii til þess hann heim aftur kom. Ef ákærði ei að öllu eða nokkru leyti vill kannast við skýrslu kaupmanns Siemsens, sé þessi, ef til hans verður náð, látinn eiðfesta framburð sinn, eftir áður að vera konfronteraður við ákærða. Og gefi Siemsen að öðru leyti

þær ýtarlegri upplýsingar um þetta, sem og um önnur sakarinnar atriði, er hann gefið gæti.

2. Það upplýsist, hvort þau 150 skippund saltfisks, sem ákærði, staddur í Sandgerði þann 23. Julii, seldi Jóni Norðfjörð á 10 rbd. pr. skippund fyrir hönd föður hans, dannebrm. Jóns Sighvatssonar, hafi, eins og Siemsen hefir fram borið, verið seld 40% ódýrara en þá var almennur fiskapris, og gefist Siemsen, ef til hans næst, tækifæri til að færa sönnur á orð sín, ef við þarf. Svo rannsakist og við ýtarlegri yfirheyrslu hins ákærða, Jóns Sighvatssonar, sona hans, Jóns Norðfjörðs og Péturs, samt Gunnarsens og annara, er kynnu að hafa verið við staddir, eða átt nokkurn þátt að sölunni eða afhendingu fisksins, hvort þeir feðgar vissu, hvort ákærði, þegar hann seldi þeim fiskinn, var búinn að selja bú sitt sem gjaldþrota skiptaréttinum í hendur. Það upplýsist, hvers vegna, undir hverjum kringumstæðum og að hvers tilstilli samningur þeirra fram fór að Sandgerði, um hvert leyti dags það var, hve nær og hverjum Jón Sighvatsson seldi fiskinn aftur, og með hverju verði, og ef hann seldi hann dýrara en hann keypti, hver þá naut ágóðans, hve nær, af hverjum og að hvers ráðstöfun fiskur þessi var afhentur úr pakkhúsi hins ákærða. Svo útvegist og það skuldabréf eða sú skuldbindning, eftir hverju Jón Sighvatsson var ákærða borgunarmaður til Weil & Gersons.

3. Faktor Biering að spyrjist, hve nær honum var falið á hendur að taka á móti þeim umhöndluðu 60 skippundum saltfisks kaupmanns D. Thomsens vegna, hvers vegna hann sér í lagi fann sig knúðan til þess

þann 24. Julii, nær og af hverjum hann fékk þá óljósu ávísun um, að ákærði hefði selt bú sitt sem gjaldproti í skiptaréttar hendur, hvort Seerup gat þess að nokkru, þegar hann afhenti fiskinn, eða ákærði sjálfur, þegar hann daginn áður fékk honum afhendingarseðilinn, og ef svo var, þá með hverjum ummælum, hvar um einnig báðir þeir samstarfendur og aðrir við staddir séu látnir bera.

4. Í þeim útdrætti af skiptaréttargjörðunum í ákærða protabúi, sem fram er lagður við aukaréttinn þann 2. Augusti þ. á., er þess getið, að stórkaupmaður P. G. Knudtzon hafi látið verzlunarfulltrúa sinn E. Hansen taka 40 skippund af saltfiski úr ákærða pakkhúsi nóttina milli þess 24. og 25. Julii, og tjáir Siemsen það gert vera gegn alvarlegu fyrirboði sínu. Séu því nefndur Hansen og ákærða fullmektugur Seerup, sem fiskinn afhenti, látnir gera grein fyrir, hverir fleiri en þeir og Siemsen voru nærstaddir fisksins afhendingu og burtflutning. Allir þessir séu spurðir um orsökina til, að afhendingin skeði á næturtíma, eftir hvers ráðstöfun það var, hver þá kallaði til aðstoðar við afhendinguna, ef þeir voru háttaðir, og ef þeir voru það ekki, þá upplýsist, því það ekki var, samt af þeim og öðrum nákunnugum, hver orð og atvik fóru milli þeirra Hansens og Seerups, áður Siemsen kom til, sem og Siemsens og Seerups um nóttina, eftir að sá fyrri kom á fætur, eða á milli Gunnarsens, Hansens og Seerups, hafi sá síðstnefndi, eins og hann sjálfur hefir játað 9. september, fært Hansen afhendingarseðilinn kl. 2 um nóttina. Hansen og Seerup séu sér í lagi yfirheyrðir um, hve nær, hvernig og að

hvers undirlagi þeir komu sér saman um afhendinguna á þessum tíma, hvort þeir ei lásu það opna bréf af 23. Julii frá ákærða til Siemens, sem Seerup afhenti þessum, eða vissu þess innihald. Seerup aðspyrjisti einnig, hve nær hann tók móti þessu bréfi og með hverjum, og bréfberinn gefi alla nauðsynlegu upplýsingu héraðlútandi, einkum hve nær, hvar, af hverjum og í hverra nærveru hann tók á móti bréfinu og afhenti Seerup það. Eins examinerist Hansen nákvæmlega um, að hvers undirlagi og ráðstöfun hann tók móti fiskinum, og ef það enginn var, hverninn hann þá sjálfur, þrátt fyrir ákærða af Siensen auglýstu eiginhandar ávísun um, að hann frá 22. Julii ei væri fjár síns ráðandi, gat meint stórkaupmann Knudtzon hafa rétt til fisksins úr ákærða pakkhúsi 2 dögum síðar. Ákærði rannsakit einnig betur en skeð er, hvort og þá hvers vegna hann hafi ávísað að afhenda fiskinn um nótt fremur en á degi.

5. Ákærði sé sér í lagi um spurður, hvers vegna hann einmitt um þær mundir, sem hann upp gaf bú sitt, hafi út gefið þá umhöndluðu afhendingarseðla, og það frá Sandgerði, enda þó hann ei væri þessara skulda krafinn og vel vissi, að hann ei var búss síns ráðandi, sem og hvers vegna hann vildi hafa þann afhenta fisk út úr húsum sínum, áður þeim yrði lokað, og séu nákvæmar fyrir honum brýndar þær ástæður, sem fram eru komnar þeirri hans sögusögn til hnekkis, að sá afhenti fiskur væri eign þeirra, sem við tóku, áður hann var afhentur, eins og þær finnst fram settar í undirréttardómnum. Hann sé einnig rannsakaður um, hvers vegna hann af Siensen medio

Julii heimtaði þá 1500 rbd., sem þeir höfðu um samið 11. Junii, fyrr en hann hafði samkvæmt samningnum lokið til Siemsens þeim fiski, sem vera átti þessum 1500 rbd. til endurgjalds. Svo og, hvort hann kannast við þá af Siensen borguðu 120 rbd. ávísun til Jóns Árnasonar, hverninn á þeim skuldaskiptum hans og Jóns Árnasonar stóð, hvar um Jón Árnason einnig sé examineraður. Hvort ákærði þann 17. Julii, er hann út gaf þessa ávísun, þekkti ei bús síns ásigkomulag eða hafði ei þegar í ásetningi að framselja það sem gjaldþrota. Og að lyktum, hverja viðleitni ákærði hafði til að innkrefja þær skuldir, hann fyrir ber að hafa átt útistandandi, að hver líkindi hann, þegar hann inngekk samninginn við Siensen og óskaði lántökunnar hjá honum, hafði til að vænta, að þær innborguðust, í hverju tilliti það finnst nauðsynlegt, að undirdómarinn líti eltir í höndlunarbókum ákærða bæði, hvað þessar fyrirbornu skuldir áhrærir, sem og þær inndyggaranna kröfur, er hann 15. og 19 Junii þ. á. fól kaupmanni D. Thomsen að betala fyrir sig.

6. Fyrrum kaupmaður Gunnarsen á Sandgerði rannsakist um það, hvers vegna hann við prófrétt þann 9. september gát gefið réttinum í skyn, að ákærði hefði skrifað afhendingarseðilinn til Hansens, fyrr en hann skrifaði bréfið til skiptaráðandans, með hverju hann fól honum á vald bú sitt sem gjaldþrota, þar eð þó bréfið er dagsett í Keflavík, en seðillinn sama dag í Sandgerði, eftir að ákærði þangað kóm frá Keflavík. Hann spyrjist einnig um, hvort hann ei vissi innihald bréfsins, hverju hann jatar sig að hafa fyrst ráðstafað áleiðis, og ef hann vissi, því hann þá seinna

átti þátt í fisksins afhendingu til Hansens, jafnvel á nóttu, og máske í samningi ákærða við Norðfjörð. Aðrir, sem nokkra upplýsingu geta gefið um Gunnarsens hluttekningu og vitund um þessi af ákærða þann 23. Julii rituðu bréf, seðla og samning, séu einnig þar um rannsakaðir, sem og um það, hvern þátt hann átti að afhendingunni til Hansens, eða hver önnur afskipti hann mætti hafa haft af ákærða þrotabús eigum í þeirri ferð eða endranær, um hvað allt Gunnarsen sjálfur einnig aðspyrjist.

7. Rannsakist, hvers vegna ákærði fékk stórkaupmann Knudtzon til, eftir sem það sýnist og defensor virðist láta í ljósi, að mæta fyrir sig í hans gjaldþrotabúi þann 26. Julii, eða að vera »hans hjálparmaður í tilliti til propositiona«, og hvort ákærði þá eða síðar átti eða vænti að eiga þessum stórkaupmanni nokkra skuld að gjalda. — Líka yfir höfuð, hverir átt hafi þátt að eða lagt drög til ákærða ráðstafana við þrotabú sitt og fisks afhendingu úr því.

8. Til nákvæmari upplýsingar ber undirdómaranum loksins að útvega og undir sökinni fram leggja útskrift af því, sem fram er farið við öll skiptamál í því búi, hvar út af sök þessi er risin.

Að öðru leyti er það sjálfsagt, að undirdómarinn er skyldugur að útvega allar þær ýtarlegri upplýsingar, er þessi nýja rannsókn kynni að gefa tilefni til, réttvísinni til frama, sem og að konfrontera ákærða við deponentana, samt þessa innbyrðis, að því leyti, þeim ei kynni að koma saman í skýrslum þeirra, eða einhver bera nokkuð öðrum til áfellis, samt undir sömu kringumstæðum löglega eiðfesta þá, sem ekki

eru við sökina riðnir, án tillits til, hvort ákærði krefur þess eða ei.

Kostnaður sakarinnar fyrir landsyfirréttnum, þar á meðal laun til sóknaranna landsyfirréttarins, sýslumanns Melsteds og examinati juris Halldórs Thorgrimsen, samt verjanda, land- og bæjarfógeta Gunnlögsen, 4 rbd. reiðu silfurs til hvers fyrir sig, samt við extraréttinn, frá hennar inkamination þann 24. Augusti þ. á., finnst eftir kringumstæðunum eiga að lúkast af opinberum sjóði.

Meðferð sakarinnar hefir í héraði enga tálmun liðið, og málsfærslan fyrir báðum réttum hefir verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Aukaréttarins dómur í þessari sök, og hennar meðhöndlan, eiga ómerk að vera, hvar á móti sökinni heimvísast til nýrrar meðferðar og dómsáleggingar, eftir að þeim ákærða, kaupmanni Holger Jacobæus, og hans svaramanni, löglega er stefnt, og þær framanskriðuðu ýtarlegri upplýsingar eru útvegaðar. Kostnaður sakarinnar fyrir landsyfirréttnum, þar á meðal laun til sóknaranna, kammerráðs, sýslumanns Melsteds og examinatus juris Halldórs Thorgrimsens, svo og til verjanda, land- og bæjarfógeta Gunnlögsens, 4 rbd. r. s. til hvers fyrir sig, samt við aukaréttinn, frá hennar inkamination þann 24. Augusti þ. á., lúkist af opinberum sjóði.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1839, 16. desember

d ó m u r

í málinu nr. 4/1839: Stúdent Jón Jónsson sem skipaður appellations sækjandi vegna Arnarbælis beneficii

gegn

Magnúsi bónda Magnússyni á Hrauni í Ölvesi.

Beneficiarius til Arnarbælis prestakalls innan Árnes-sýslu, presturinn Jón Matthíasson, áfrýjar eftir veittu beneficio processus gratuiti með stefnu af 23. Julii þ. á. dómi, gengnum við Árnessýslu extra héraðsrétt þann 23. apríl næst á undan, hvar við jörðinni Hrauni í Ölvesi er tildæmdur allur sá ótelgdur trjáreki á Hraunsskeiði eða Skerðingarhólma, sem er 5 alnir að lengd eður þar undir, um hvers smáreka fjórða part sök þessi er í öndverðu hafin. Og hefir appellantinn látið uppástanda, að 1/4 partur af öllum smáum og stórum reka, sem ber upp á nefnt rekapláz og ekki er regale, tildæmist Arnarbælis kirkju sem hennar eign, samt að innstefndi dæmist til að borga laun málsfærslumannsins og annan málsins kostnað fyrir þessum rétti, 30 rbd. silfurmyntar. Innstefndi hefir þar á móti látið uppástanda, að undirréttarins dómur staðfestist, og honum tildæmist málskostnaður. Báðir partar hafa þar að auki uppástaðið, sá innstefndi mortifikation og sektir fyrir óþarfa þrætu, appellations sækjandinn mortifikation, fullnægjugjörð og sektir yfir mótparti sínum í tilliti til orðatiltækja, sem þeir miður sæmilega mættu í innleggjum sínum bæði fyrir undirrétti og yfirrétti hafa hvor öðrum valið.

Fyrir fram er þess að geta, að landsyfirrætturinn ekki getur betur séð, en að undirdómarans álit sé meðhald að gefa í tilliti til, að sáttatilraunarlögunum hafi í þessu máli í héraði verið fullnusta gjörð. Appellantinn hefir hér við réttinn, eftir fengnu leyfisbréfi, látið fram leggja ný skjöl, sem ekki voru fyrir undirrétti, en appellations verjandinn hefir þeim harðlega mótmælt, vegna þess að skjöl þessi og leyfisbréfið að fram leggja þau ekki hafi, eftir plakati 6. Júnii 1788 og því af 12. Maji 1784, fyrir fram verið sýnd honum á hans heimili af producentinum. En eins og þessi mótmæli og þar á byggð frávisunarkrafa skjalanna, hvar leyfisbréf til nýrra skjala framlagningar er útvegað, stríðir á móti þessa réttar praxis og er ekki heimilað í N. L. 1—13—28, eins finnast nefnd opin bréf, sem gefin fyrir hæstarétt, ekki eiga við yfirrættina sem undirdómstól, af því ratio legis, sú, að productus ekki við hæstarétt¹⁾ getur við fengna frestun búið sig út með mótsannanir gegn þeim nýju skjölum, á ekki heima við yfirrættina, hvar máls frestun fengizt getur í þessu augnamiði. Skjöl þessi verða því að takast til greina eftir leyfisbréfinu.

Appellantinn styður rétt Arnarbælis beneficii til 1/4 parts af þeim umþrætta smáreka á Hraunsskeiði (eður, sem það að fornu kallaðist: Skerðingarhólma) við autoriseraða máldaga Arnarbælis kirkju Vilkins og Gísla, sem eigna kirkjunni »fjórðung í Skerðingarhólma«, við biskupa visitaziur stöðugt ofan eftir öldum, sem brúka sömu orðatiltæki, við trjáskipti á

1) Fyrst skrifað: landsyfirrættinn, en svo strikað út.

Skeiði, fram farin 1636, við vitnisburð Halldórs ábóta á Helgafelli frá 1509, við gamalt kálfskinnsbréf, sem biskup Ólafur Gislason í hans visitazíu Arnarbælis kirkju frá 1750 getur um, að liggi við kirkjuna, og sem tileinki henni fjórðung úr öllum reka á Skerðingarhólma, við vitnisburði nokkurra Ölvesinga, gefna 1632 um, að Skálholti og Arnarbæli tilheyri rekinn á Skerðingarhólma m. fl., og að lyktum við hefðarhald þess umþrætta 1/4 parts af smárekanum.

Hins innstefnda varnir mega einkum heimfærast til þessara höfuðpósta: Að Skálholts og Arnarbælis kirkja hafi í þess umþrætta smáreka tilliti verið eitt og ejusdem juris, en Skálholts dómkirkju, og því ásamt filialkirkjunni í Arnarbæli, sé með dómi hins æðsta dómstóls hér á landi af 24 mönnum á alþingi 1632 frádæmdur smáreki, 5 álna tré og minni, svo Skálholts kirkja, eins og heldur ekki Arnarbælis kirkja, hafi ei síðan eignast af rekanum, nema það, sem var 5 álnum lengra. Að hefðarvitni þau, sem leidd voru fyrir 24 manna dóminum, og á hverjum hann, með tilheyrandi samþykki og úrskurði höfuðsmanns Holger Rosenkrantz, er byggður, sýni, að þetta hafi verið status quo þá um langan tíma. Að afsalsbréf Erlendar lögmanns Þorvarðarsonar á jörðinni Hrauni til Ögmundar Eyjólfs-sonar frá 1551 sýni hið sama. Að Hraun sem eigandi Skerðingarhólma hafi stöðugt frá ómuna tíð notið alls smárekans m. fl.

Það virðist að vera in confesso milli partanna, að Arnarbæli hafi frá því á tímum Ögmundar biskups, allt svo frá því hér um 1522, verið eignarjörð Skálholts dómkirkju, hvar af virðist að fylgja, að Arnarbæli,

ásamt þar verandi kirkju og hennar rétti, hafi verið í Skálholts biskupa eignarumdæmi dómkirkjunnar vegna frá þessum tíma og í hið minnsta, þangað til Arnarbæli gjörðist beneficium, hvað appellations sækjandinn vill láta vera skeð circa 1580, og því 50 árum áður en 24 manna dómurinn var af sagður 1632, og hvar af hann inducerar, að nefndur dómur hafi ei getað náð yfir Arnarbælis kirkju rétt, sem þá fyrir löngu hafi verið stiftun að öllu skillin við Skálholts dómkirkju. En eins og það factum, að Arnarbæli hafi orðið beneficium 1580, er mótmælt, eins sannast það heldur ekki af þeim allegeraða vitnisburði F. J. íslenzku kirkjusögu III. pag. 310, sem einasta getur þess, að biskup Gísli Jónsson hafi c. 1580 lagt jörð Skálholtsstaðar Arnarbæli jarðnæðislausum þingapresti í Ölvesi til ábúðar, því að eignarrétti dómkirkjunnar hafi ei með þessari ráðstöfun verið raskað, sýnir sama kirkjusaga III. pag. 266 4., eins og líka fleiri af þeim fram komnu skjölum styðja að því að sanna, að Arnarbælis kirkja með hennar rétti lengi fram eftir öldum hafi staðið undir sérlegri varatekt og afskiptum biskups í Skálholti, hvar að sá extrakt af kollationsbréfi fyrir Arnarbælis prestakalli frá 1676, sem fram er kominn fyrir þennan rétt, virðist að lúta, er hann segir, að Arnarbæli hafi verið »alla tíma« undir veiting og »ráðstöfun« biskupa í Skálholti. Einasta af þessu eignarsambandi verður það skiljanlegt, að 6 presta dómurinn frá 1522 og alþingisdómurinn frá 1564 tildæma Skálholts dómkirkju allan rekann á Skeiði og Skerðingarhólma, án þess neitt að minnast Arnarbælis, sem þó þá og allt af síðan notið hefir $\frac{1}{4}$ parts af stór-

reka á þessu rekamarki, og þó eru báðir þessir dóm-
 ar byggðir á privat vitnisburði ábóta Halldórs á Helga-
 felli frá 1509, sem nefnir Arnarbælis kirkju sem hlut-
 takara í Skálholts dómkirkju rekarétti. Hér af skilst
 líka, hvað meint sé í 24 manna dómnum frá 1632,
 að þeir raski ekki dómkirkjunnar skjölum (sem voru
 áðurnefndir dómur og ábóta Halldórs vitnisburður),
 hvað stórrekann snertir, að nefnilega þar við verður
 að vera innifalinn sá $\frac{1}{4}$ partur, sem filialkirkjan í
 Arnarbæli naut af móðurkirkjunnar rekarétti. Eins og
 þar af einnig leiðir, að þessa réttar meiningu, að sú
 ótakmarkaða ályktun, sem höfuðsmaðurinn Rosenkrantz
 1633 felldi með kongs valdi á 24 manna dóminn um,
 að »öll« 5 álna tré og smærri (hver þá hafa verið
 kölluð smáreki) án undantekningar skyldu tilheyr-
 a jörðunni Hrauni, hefur mátt ná til Arnarbælis kirkju,
 í því hún við kom Skálholts dómkirkju. Þessi höfuðs-
 mannsins ályktun er eftir þeirra tíma réttargangsmáta
 að álíta sem framhald og viðbót 24 manna dómsins.
 Og rétturinn getur því síður lagt í hennar orð eða
 vitnanna þá takmörkun nú eftir meir en 200 ár, sem
 appellantinn vill, sem fleiri málsins atriði, hvar á síð-
 ar verður minnzt, lúta að því sama. Appellantinn hefir
 fram fært, að 24 manna dómurinn og honum tilheyr-
 andi höfuðsmanns staðfesting og ályktun nái ekki
 nema til þess, sem um var þrætt og dóms á beiðzt,
 nefnilega mark lóðarinnar milli Hrauns og Skálholts,
 en geti ei skert rétt Arnarbælis kirkju gegn Hrauni,
 hver aldrei hafi verið til dóms né ályktunar lagður,
 eins og heldur enginn annar en hlutaðeigandi Arnar-
 bælis kirkju beneficiarius hafi haft köllun til umsjón-

ar á nefndrar kirkju rétti, og enginn hafi því getað renuncerað honum. En eins og nú fyrri hluti þessarar meiningar styðst við það, að fullkominn aðskilnaður hafi orðinn verið 1632 milli Skálholts og Arnarbælis, hvað ekki er eftir áður sögðu sannað, eins er hinn síðari partur þessa asserti ekki réttur, því eftir þeirra tíma löggjöf voru biskupar og höfuðsmenn eður lénsmenn þeir, sem höfðu yfirumráð allra kirkna og eigna þeirra, og áttu að líta eftir, að ekkert af þessu mistist. Þetta sýna meðal annars reskript 1. apríl 1618, reskript 12. des. 1636, resol. 27. Maji 1638 § 4 (Ketilsen), forordn. 23. Aug. 1672 § 1 m. fl. Þessir kirknanna efstu forsvarsmenn voru þanninn kompetent til að takmarka meintan rétt þeirra við þau takmörk, sem þeir fundu réttvís, og það þess heldur sem engir kirkjumáldagar þá náð höfðu konglegri autorisation, og þeir því ei voru við þessa framar bundnir en privatmanna betri hefðar og eignar sannanir. Rétturinn getur því ei betur séð, en að það enga verkun haft geti á útfall málsins, þó það, eins og appellantinn vill, væri viðtekið, að Arnarbæli hefði orðið beneficium ca. 1580, og það því síður sem hefðarvitni þau, sem af Hrauns álfu leidd voru fyrir 24 manna dómi 1632 og hverra framburðir grundvölluðu höfuðmannsins ályktun árið eftir, ná að öllum líkindum lengra upp eftir en til þess tíma, þá dómkirkjan í Skálholti seinast átti filíalkirkjuna í Arnarbæli og rétt hennar.

Eitt af þeim réttarskjölum, sem fram eru komin undir þessu máli og að vísu er svo gamalt, að Arnarbæli var eign dómkirkjunnar í Skálholti á þeim tíma, það er út gefið, er það afhendingarskjal Erlend-

ar lögmanns Þorvarðarsonar, hvar með hann 1546, auk annars fleira, afsalaði biskupi Gizuri Einarssyni allt tilkall til »rekans« á Hraunsskeiði eða Skerðingarhólma. En þegar þessa bréfs almennu og undantekningarlausu orð eru borin saman við framburð vitna fyrir 24 manna réttinum um, að 5 álna löng tré og smærri aldrei hefðu verið af lögmanninum afsöluð biskupinum, heldur ætíð tilheyrt Hrauni, hvað og varð þá að dómi, leiðist rétturinn á þá meiningu, að þeirra tíma menn hafi við »reka á annarlegri landeign« oftast kat' exoken skilið það, sem annars nefndist stórreki, eður 5 álnum lengri tré og hvalir. Rétturinn getur því ei betur séð, en þau önnur málsins skjöl verði samkvæmt þessu að skiljast. Án þess verður það ei skiljanlegt, hvers vegna Skálholts dómkirkja sem eigin og Arnarbælis vegna hafði fyrir sér dómana frá 1522 og 1564, enn þá 1632 þurfti dóms við, þar eð hinir þó höfðu heimilað henni »allan reka«, en með því að statuera eftir þeirri tilfærðu sönnun tvöfalda merkingu þeirra tíma orðsins »reki«, bæði sem generis og sem speciei, verður það auðsætt, hvers vegna Skálholts biskup gat lagt það til laga, í hvorri merkingunni hann eftir þeim eldri dómum ætti rekann, og úr hverjum vafa 24 manna dómurinn leysti með því að til-einka biskupi stórrekann, en jörðunni Hrauni smárekann. Af þessum stórreka hefir Skálholts kirkja hingað til átölulaust notið þriggja fjórðu parts, en Arnarbælis kirkja eins fjórðungs á Hraunsskeiði eða Skerðingarhólma.

Meðal Arnarbælis kirkju skjala telst það svo kallaða kálfskinnsbréf sem það helzta, hvar á kirkjunnar réttur til 1/4 parts, ekki einasta af stórreka, heldur og af

smáreka og leiguliðagagni á Hraunsskeiði ætti að vera byggður, af því bréf þetta ætti, eftir sem sagt er, að hafa heimilað kirkjunni fjórðung af öllum reka á nefndu rekaplázi. Þó nú þetta bréf væri álitíð sem í alla staði áreiðanlegt, og þess orðatiltæki ekki skilin samkvæmt þeirri áður áminnstu, þrengri og specielle merkingar á orðinu reki, geta þó þess orðatiltæki ekki komizt hjá undantekningu, sem orðin sjálf ekki benda til, bæði vegna ákvarðananna í Jónsbók Rekab. 2. kap., sem og í tilliti til vogreka og annars, sem reka mætti og er annarleg eign. En rétturinn getur ei betur séð, en að þetta kálfskinnsbréf ekki sé til greina að taka, þar eð það hvorki er fram komið undir þessari málssókn, svo ekkert verður dæmt um þess útvortis eða innvortis trúverðugleika, né er agnoscerað af mótpartinum, sem hefir mótmælt því specielt hér fyrir réttinum og in genere með allri proceduren fyrir undirréttinum. Þess orðatiltæki eru þar að auki önnur en þeirra autoriseruðu máldaga, og í visitazíum biskupanna finnst þess ei getið, fyrr en um 1750 af Ólafi biskupi Gíslasyni, en þeir eftirfylgjandi biskupar í þeirra visitatiis gefa því engan gaum og geta þess ekki, en halda sig einungis til hinna autoriseruðu máldaga orða. Eins lítið verða þau svo kölluðu »trjáskipti« á Skeiði 1636 til greina tekin gegn mótmælum innstefnda, því auk þess, að sú framkomna útskrift þeirra er copia copiae, og þar vafi gæti verið um originalens autenticitet, svo sést ei heldur, hverninn slik skipti einungis frá Skálholts dómkirkju hálfu, þvert á móti þá ósvekknum dómi, sjálf interimistisk, og að líkindum aldrei fullkomnuð, nú geti haft deciderandi kraft, því

siður sem það er ómótmælt, að Skálholts kirkja ekki síðan hafi slíkum trjárekaskiptum á flot farið á Hraunsskeiði. Eins litið geta vitnisburðir Ölvesinga, óstaðfestir og teknir privata autoritate eftir nýárið 1632, líklega af ráðsmanni Skálholts staðar, til brúkunar í málssókn Skálholts biskups Gísla Oddssonar á næsta alþingi, að þessa réttar meiningu neitt þenað til að skera úr þrætunni um 1/4 part smárekans milli Hrauns og Arnarbælis. Miklu heldur virðast þeir að styrkja það áður tilfærða um sameignina á rekanum milli Skálholts og Arnarbælis kirkna enn þá 1632. Sama er að segja um áður áminnstan, óeiðfestan privat vitnisburð Halldórs ábóta á Helgafelli frá 1509, þó hann við kæmi þessu máli, hverju innstefndi stöðugt neitar með þeirri álitlegu ástæðu, sem er ómótmælt, ef ei viðurkennd, að Hafnarskeið einasta kallað hafi verið »Skeið að fornu«, hvar á móti það í þessu máli umtalaða Hraunsskeið þá hafi ætíð heitið Skerðingarhólmi.

Það eru því af Arnarbælis skjölum einasta þeir autoriseruðu máldagar Vilkins og Gísla biskupa og þeim fylgjandi biskupa visitaziur, sem í þessu máli eru að álíta sem gild réttarskjöl. En um þessara þýðingu hlýtur þessi réttur að samsinna undirdómarans meiningu. Þessir máldagar tileinka Arnarbælis kirkju fjórðung í Skeiði, þ. e. Hafnarskeiði (hvar um engin þræta er) og »fjórðung í Skerðingarhólma«, hvar í þessi fjórðungur er innifalinn, hvort heldur í eignarétti yfir fjórða parti landplázins Skerðingarhólma eða í fjórða parti notaréttarins, hvað rekann snertir, er ekki ljóst að segja. Það fyrra virðist að vera orðanna náttúrlegasta þýðing nú á tímum. En þó henni væri fylgt,

hvað aldrei er uppástaðið frá prestakallsins hálfu, fylgir eins lítið þar af fyrir kirkjuna, að 1/4 partur notaréttarins, in casu 1/4 hluti smárekans, væri ei þar frá skilinn Hrauni til bezta, eins og það ekki í Hrauns tilliti, þó það væri álitíð að eiga Skerðingarhólma, einungis þar af væri óyggjandi, að sá umþrætti smárekaréttur væri enn þá í þess eign. Einungis virðist það að vera sjálfsagt, að sá, sem eignarétt hefir yfir rekaplázinu, megi álitast að eiga þess öll not, þangað til það mótsetta sannast, Nú er, sem áður sagt, eignarréttar tilkallið aldrei gjört frá Arnarbælis hálfu, hvar á móti það virðist að vera in confesso milli partanna, að Hraun nú eigi og frá ómuna tíð átt hafi Skerðingarhólma. Því virðist þar af fylgja, að appellantinn eigi að sanna, hvað hann ekki hefur getað, að Arnarbælis kirkju beri meira af notaréttinum á Skerðingarhólma en sá fjórðungur stórrekans þar, eða úr trjám 5 álnum lengri, sem hún allt af hefur átölulaust notið. Þessi fjórðungur stórrekans verður því að álitast vera sá fjórðungur í Skerðingarhólma, sem máldagarnir heimila kirkjunni. Báðir partarnir hafa viljað gjöra rétt sinn til þess umþrætta 1/4 hluta af smárekanum á Hrauns-skeiði óbrigðulan með því að uppástanda og leitast við að sanna, að þeir og þeirra formenn á jörðunni Hrauni eða á prestakallinu Arnarbæli hafi frá ómuna tíð notið þess umþrætta smárekaréttar. Þetta meinar nú rétturinn, að einasta hafi tekizt fyrir þeim innstefnda, því auk þess, að vitnin fyrir 24 manna réttinum 1632 báru og sönnuðu, að jörðin Hraun þá í meir en almenna hefðartið notið hefði alls smáreka af trjám, sem voru 5 álna löng og þar undir, á Hrauns-

skeiði, án allrar undantekningar, og því líka án þess að undan taka þann umþrætta 1/4 part sama reka, eins má eftir því framansagða um eignarrétt Hrauns yfir Hraunsskeiði eður Skerðingarhólma præsumptionin vera fyrir, að Hrauns ábúendur hafi ofan eftir öldum til þessa tíma notað þenna jarðarinnar rétt, að hverju einnig styrkja þau af innstefnda í héraði leiddu vitni, að því þeirra þekking og minni til nær. Að visu hefur appellantinn með því að framleggja Arnarbælis kirkju máldaga og þar til hlýðandi visitaziur biskupanna ofan eftir öldum, sem allar bera, að kirkjan behaldi öllum sínum eignum og ítökum, viljað véfengja þetta hefðarhald frá Hrauns álfu, en visitzianna þýðing getur ei náð lengra en sjálfra máldaganna, hvar til þær þenda, og þar eð þessara orð eru, sem áður er sagt, óljós og eftir öðru því framkomna að takmarka við þann fjórðung alls stórreka á Skerðingarhólma, sem kirkjan nýtur, svo verður ei þar af dregið neitt hefðarhald frá prestakallsins hálfu. Eins lítið virðist það að geta raskað jarðarinnar Hrauns áður ákominni meir en 200 ára hefð á smárekanum til 5 álna lengdar, þó nú verandi prestur í Arnarbæli tvisvar, óvist af hverri orsök eða undir hverjum kringumstæðum, hefði á seinustu árum fengið part af jarðarinnar smáreka.

Eftir öllu framanskriðuðu getur rétturinn ei betur séð, en að undirrættardóminn, að því leyti honum áfrýjað er, sé að staðfesta.

Eftir þessu útfalli málsins finnst það óþarfi að taka til yfirvegunar, hve langt hið svo nefnda leiguliðagagn eigi að vera, þar eð það eftir þessum dómi verður

við jörðina, hvar í það eftir Jónsbók Rekab. 2. kap. á að fylgja, ef ei öðruvísi er með berum orðum áskilið.

Þau uppástönd, sem appellantinn hefir hér við réttinn látið gjöra gegn innstefnda málsfærslumanni í héraði, eru, að honum óstefndum, og sem óáhrærð í landsyfirréttarstefnunni, eftir N. L. 1—4—1 ekki til greina takandi.

Ekki heldur finnur landsyfirrétturinn næga ástæðu til eftir kröfu appellantsins skipaða málsfærslumanns að draga málsfærslumann hins innstefnda til ansvara fyrir nokkur orðatiltæki í hans innleggjum, bæði vegna þess, appellantsins málsfærslumaður ekki nákvæmar hefur ákveðið sitt uppástand, og hin ákærðu orð hvorki virðast töluð animo injuriandi og eru ekki heldur í því sambandi, hvar í þau eru framflutt, svo bitur sem þau út af fyrir sig virðast að vera.

Kostnaður þessa máls álizt að eiga að niðurfalla fyrir báðum réttum, en laun appellantsins skipaða málsfærslumanns, studiosi Jóns Jónssonar, finnast hæfilega ákveðin til 8 rbd. silfurmyntar, sem honum ber að lúka af því opinbera.

Að því leyti mál þetta er beneficerað, vitnast hér með, að það er forsvaranlega meðhöndlað og varið við undirrættinn. Málssóknin hér við rétt hefir verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Undirrættarins dómur á, að því leyti honum áfrýjað er, óraskaður að standa.

Málkostnaður fyrir báðum réttum niður falli.

Málsfærslulaun til appellantsins skipaða málsfærslu-

manns, studiosi Jóns Jónssonar, lúkist honum af opinberum sjóði með 8 rbd. silfurmyntar.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1840, 20. janúar

d ó m u r

í málinu nr. 1/1840: Kammerráð, sýslumaður Tvede, skipaður málsfærslumaður fyrir hönd prests Jóns Matthíassonar

gegn

Kristjáni Guðmundssyni í Vigur, erfingjum prófasts sál. Ásgeirs Jónssonar, Matthíasi Ásgeirssyni á Eyri og fyrrum settum sýslumanni Ebenezer Thorsteinsen.

Mál þetta er hér við réttinn samkvæmt allranáðugastri skipan til hins sama af 8. nóvember 1838 a prima instantia höfðað af kammerráði, sýslumanni Tvede, sem skipuðum málsfærslumanni fyrir hönd prests Jóns Matthíassonar gegn Kristjáni Guðmundssyni í Vigur, erfingjum prófasts sál. Ásgeirs Jónssonar, Matthíasi Ásgeirssyni á Eyri og fyrrum settum sýslumanni Ebenezer Thorsteinsen, til að fá ónýttan þann samning eða svo nefndar sættir, sem þann 4. sept. 1835 gjörðust milli citantsins og hinna innstefndu áhrærandi citantsins arfahluta eftir móður hans, Rannveigu Guðlaugsdóttur, konu hins innstefnda Kristjáns Guðmundssonar, samt til að fá dóm þann endurnýjaðan, sem þann 18. mars 1833 genginn er af landsyfirréttinum um, að dánarbúið eftir nefnda Rannveigu skuli, sem

framast verður, setjast í það ásigkomulag, hvar í það var við byrjun skiptanna, sem með dóminum voru úr gilldi felld.

Gegn þeirri í málinu útteknu landsyfirréttarstefnu af 19. Julii f. á. hefir svaramaður hinna innstefndu hér við réttinn fram lagt exceptions innlegg, dagsett 20. sept. f. á., undir nafni hins innstefnda Kristjáns Guðmundssonar, hvar í þessi uppástendur stefnunni frávísað, meðal annars fleira af þeirri orsök, »að erfiðingjar Ólafs sál. Matthíassonar, bróður citantsins, nefnilega 3. dætur, séu aldeilis útiláttnar úr stefnunni«. Þessum mótmælum hefir citantsins skipaði málsfærslumaður leitazt við að hrinda, fyrst og fremst vegna þess, að þau einungis gjörð væru af Kristjáni Guðmundssyni, sem engan myndugleika þar til haft hefði hinna innstefndu vegna, fyrir hverra hönd sá hér mætti svaramaður einsamall væri rétthafi til að gjöra réttarkröfur. En fyrir utan það, að Kristján Guðmundsson, sem ekkjumaður Rannveigar Guðlaugsdóttur, er höfuðpartur í málinu, svo er og þessi exceptio incompetentiæ í sjálfri sér ekki til greina takandi, þar eð sá skipaði málsfærslumaður berlega hefir viðurkennt, að svaramaður hinna innstefndu eins vel sé mættur Kristjáns Guðmundssonar sem hinna annara innstefndra vegna. Getur það því ekki verið vafa undirorpið, að þessi með því að leggja fram téð mótmæla-skjal og þar eftir heimta dóm hefir gjört það að sínu eigin fyrir hönd allra hinna innstefndu, þó svo Kristján ekki haft hefði myndugleika til að semja það, nema fyrir sjálfan sig.

Viðvíkjandi fyrr téðri frávísunarkröfu hinna inn-

stefndu er það af þeim framlagða landsyfirrættardómi, sem óskast endurnýjaður, augljóst, að sami ekki einasta óskast til að »sækjandinn«, heldur og »þeir ómyndugu erfingjar«, sem þó ekki voru aðrir en fyrr téðar 3 dætur Ólafs Matthíassonar, »geti skaðlaust fengið réttan arf« eftir Rannveigu Guðlaugsdóttur, föðurömmu þeirra. Samkvæmt þessu hefir citantsins skipaði málsfærslumaður vænzt þess í innleggi af 11. f. m., að »sá dómur, sem citantinn leitast við að fá endurnýjaðan, augljóslega sé í favor af þeim ómyndugu«, og látið í ljósi, að samningur sá, hvers áður er getið og gjörður var af syni citantsins, Páli Jónssyni, eftir opinni fullmakt, einnig hafi átt að fullnægja þeirra ómyndugu bróðurdætra arfarétti eftir landsyfirrættadómnum. Það er enn fremur auðsætt bæði af þeirri allrahæstu skipun, sem gefur réttinum myndugleika til að dæma mál þetta, sem og af kancellibréfi, dagsettu 8. des. 1838, hvert eð hlýtur að vera citantinum kunnugt og innfært í þá framlögðu skipun frá stiftamtinu til kammerráðs Tvede til að höfða málið citantsins vegna, að prestur Jón Matthíasson á allrahæstu stöðum bæði hefir borið sig fram um samningsins ónýtingu og landsyfirrættardómsins endurnýjun, ekki einasta sín eigin, heldur og sinna ómyndugu bróðurbarna vegna, eða sem þeirra fæddi fjárhalds- og forsvarsmaður, og líka öðlazzt allrahæstnefnda skipun til réttarins og beneficium paupertatis, sem styðst við skipunina, ei síður bróðurbarnanna en eigin vegna.

Rétturinn getur því ei betur séð, en að stefnunni hljóti að frávísa sem einasta úttekinni í prestsins Jóns

Matthíassonar nafni hans eigin vegna, því þar af fylgir sjálfsagt, að sá eftiræskti dómur ekki getur komið þeim ómyndugu til góða, til hvers þó þau allrahæstu leyfisbréf hafa ætlazt, nema þeir eða þeirra forsvarsmenn þeirra vegna hafi til dóms stefnt, með því líka citantinn ekki á ráð á að tvískipta málssókn gegn þeim innstefndu gegn mótmælum þeirra og þeim útveguðu allranáðugustu leyfisbréfum.

Það getur ei gjört neina breytingu á málsins stöðu í áður nefndu tilliti, þó 2 af þeim áður ómyndugu bróðurdætrum citantsins, sem nú giftar, hvað eð sjá má af því framkomna ágripi af Ísafjarðarsýslu skiptabók, þar eð ein þeirra, Rannveig, enn er ógift, og þó þær væru allar nú giftar, er ei víst, nema menn þeirra tveggja dætra, Þorkötlu og Rannveigar¹⁾, vilji færa sér í nyt þá kongs náð, sem citantinn sér og konum þeirra sameiginlega útvegað hefir.

Eftir þessum málalalyktum finnst það óþarfi að vega þær aðrar ástæður fyrir frávísunarkröfu hinna innstefndu. Rétturinn finnur ei næga ástæðu til að til-dæma þeim innstefndu kost og tæringu, eins og citantinum ei heldur tildæmist endurgjald þess kostnaðar, hann hingað til haft hefir fyrir svo vaxinni málssókn, hvar á móti citantsins skipaða málsfærslumanni virðast að til koma 3 rbd. laun fyrir ómak sitt, sem lúkist honum af því opinbera.

Að því leyti málið er beneficerað, vitnast, að það ekki hingað til liðið hefir ólöglegt upphald.

¹⁾ Fyrst skrifað: Arnfriðar, en síðan strikað út og sett: Rannveigar ofan línu.

Því dæmist rétt að vera:

Þeirri í máli þessu útteknu stefnu frávisast. Skipuð-
um málsfærslumanni, kammerráði, sýslumanni Tvede,
bera 3 rbd. silfurmyntar í laun, sem lúkist honum af
opinberum sjóði.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1840, þann 3. febrúar

d ó m u r

í málinu nr. 2/1840: Jón Þorsteinsson á Helgafelli.

gegn

konunni Ingibjörgu Jónsdóttur sama staðar, með manni
hennar, Kristjáni Sörenssyni.

Fyrir misþyrmingar gegn innstefndu, konunni Ingi-
björgu Jónsdóttur á Helgafelli, veittar henni í skemmu
hennar í mannsins fjarveru þann 1. nóvember f. ár,
hvar af hún skyldi hlotið hafa blátt auga og bólgna-
kinn, samt áverka á lærinu, er appellantinn, Jón Þor-
steinsson, sambýlismaður hennar, við Gullbringu- og
Kjósarsýslu extrarétt þann 16. s. m. dæmdur til að
borga 20 rbd. til Mosfellssveitar fátækra sjóðs, 5 rbd.
til nefndrar konu og aðra 5 rbd. í málskostnað til
manns hennar, þess meðinnstefnda, Kristjáns Sörens-
sonar.

Hefir nú citantinn til landsyfirréttarins skotið þess-
um dómi og uppástaðið hann annað hvort ómerkan
dæmdan eða honum þannig um breytt. að citantinn
verði öldungis frí fundinn fyrir innstefndu og manns

hennar ákærum, en að hann og hún dæmist til að borga í sekt, hann eftir landsyfirrættarins mati fyrir ósannar, meiðandi sakargiftir, og hún 5. rbd. til fátækra sjóðs í Mosfellssveit eftir forordn. 3. Juni 1746 § 7 (um húsagann), samt að réttvísinni geymist réttur til ákæru gegn syni þeirra, drengnum Péttri Kristjánssyni, en þau dæmist til að borga sér málskostnað með 15 rbd. silfurs. Þau innstefndu hafa hvorki mætt né mæta látið, en þótt þau löglega finnist stefnd vera. Málið er því samkvæmt laganna 1-4-30 og forordn. 3. Junii 1796 § 2, sbr. forordn. 15. Augusti 1832 § 8, að dæma eftir þeim fyrir undirrættinn framkomnu skilríkjum.

Sitt uppástand um dómsins ónýtingu hefir appellantinn þar á byggt, að sættir ekki eru í málinu reyndar við sættanefndina eftir forordn. af 20. jan. 1797 § 13, og að það af undirdómaranum er meðhöndlað og dæmt við extra — en ekki pólití — rétt, þvert á móti forordn. 20. okt. 1819, sem hann álitur hér gildandi löggjöf og beinlínis eiga við þetta mál. En eins og þessi meining, hverri landsyfirrætturinn má samsinna, er í mótsögn við þá hina fyrri ónýtingarástæðu, með því það samkvæmt forordn. 20. okt. 1819 var dómarans skylda að leita sætta partanna á milli, eins í þessu sem öðrum pólitímálum, þó það nú sé með forordn. af 15. Augusti 1832 § 3 gefið á klaganda vald, kjósi hann það heldur, að kлага þvilik mál fyrir sættanefndinni, svo finnur landsyfirrætturinn ei heldur ástæðu til að dæma dóminn ómerkan, en þótt málið sé meðhöndlað og dæmt við extrarétt sem eiginlegt borgaralegt — en ekki pólití — mál, þar eð réttar-

gangsmátinn í öllum privátmálum er hér hinn sami eftir yfirskrift og inngangi forordn. 15. Augusti 1832, allir undirréttir hér eru setnir af sama dómara, hverjum í sínu umdæmi, og það líka fremur má álitast orðið í appellantsins hag en óhag, að útlagsfresturinn er ákveðinn 15 dagar.

Að því leyti sem undirdómarinn þar á móti virðist að bæta því við appellantsins sakfelli, að hann skyldi hafa jarðvarpað eða fellt þá innstefndu Ingibjörgu Jónsdóttur og misþyrmt henni á skemmugólfinu, hvar við hún fyrir réttinum þann 8. nóv. f. á. kveðst hafa meitt sig (á skrínuhorni) á lærinu, hlýtur rétturinn ex officio og samkvæmt forordn. 15. Augusti 1832 § 8, 2. grein, að dæma hann ómerkan, þar eð innstefnda hér um ekki hefir borið sig upp eða klagað, fyrr en eftir að sættir voru reyndar um klögunarinnar efni til undirréttarins af 2. nóv. f. á., hvar í appellantinum einasta er gefið að sök, að hann »hafi hrundið henni svo óþyrmilega, að hennar annað auga er hulið af bólgu«, og þar um því ekki heldur er gjörð nein sáttatilaun.

Hvað nú þá misþyrminguna snertir, sem þannig er klögunarinnar efni og hér kemur undir endilegan dóm, þá má skýrsla innstefndrar í réttinum þann 8. nóv. f. á. um, að hún við »þetta tækifæri« hafi fengið blátt auga, samkvæmt klöguninni og skýrslunnar samanhengi þannig vera að skilja, að það þar við hafi atvikast, að apellantinn skyldi hafa tekið hana og slengt henni með augað á skemmudyratréd, en ekki við fyrr téð jarðvarp. Appellantinn, sem stöðugt hefir neitað á nokkurn hátt að hafa misþyrmt henni, hefir þar á

mótt frá skýrt, að þegar hann þann 1. nóv. f. á. var að hlaða heygarð sinn, hafi hann orðið þess var, að steinar ultu niður úr brekkunni, þar sem sonur þeirra innstefndu, drengurinn Pétur Kristjánsson, 14 ára gamall, var að smala, niður í tún sitt, og að hann þar fyrir hafi ávítað drenginn, er hann tjáir, að fleygt hafi þessum steinum, en þegar drengurinn synjaði þess og svaraði illyrðum einum, hafi hann elt hann heim á bæjarhlað, hvar hann náði honum, en fyrir móðurinnar orð sleppt honum aftur, svo að hann hljóp inn í skemmuna, hvaðan drengur nú sendi honum bituryrði, meðan móðirin varði dyrnar, og var það þess vegna, að hann kveðst farið hafa inn í skemmuna til að þagga niður í drengnum. Eftir skýrslu þeirrar innstefndu og þeirra afheyrðu vitna framburði, samt eigin játningu drengsins, sem þó ekki hefir við kunnast að hafa fleygt steinum niður á túnið, en að þeir þangað hafi oltið undan fótum hans, fer það og að líkindum, að þannig sé rett frá skýrt um erindi appellantsins inn í skemmuna og þá varð sem tilefni þessa máls.

Þó apellantinn nú þannig mætti virðast egndur til reiði, með því líka að sú innstefnda leið barni sínu óhegnt að atyrða hann, og að hann því ekki að orsakalaus hafi rutt sér til rúms í skemmunni, fær þetta samt ekki með öllu afsakað hann eða friað frá því lagaansvari, sem lagt er við áverka þeim, er honum hér er gefinn að sök, væri hann honum með réttu að kenna. Og þar eð dóttir þeirra innstefndu, Þorbjörg Kristjánsdóttir (fermd og 16 ára gömul) einsömul hefir vitnað, að hann við greint tækifæri hafi slengt móður hennar á dyratréð á augað, finnst þessi vitnis-

burður, ásamt málsins öðrum kringumstæðum og með tilliti til N. L. 1-13-16, seinni grein, sem og forordn. 4. október 1833 § 28, fyrri grein, mega af sér leiða friunareid fyrir þessum áburði, þannig að appellantinn dæmist fri frá innstefndrar ákærum, vinni hann þann eið, að hann ekki viljandi sé þar að valdur, en ella sektist eftir forordn. 4. október 1833 § 1, og álizt sektin eftir málsins framan téðu kringumstæðum, og þar eð áverkinn ekki var stærri en svo, að sú innstefnda samdægurs gat ferðast frá heimili sínu suður í Reykjavík, hæfilega ákveðin 5 rbd. til Mosfellssveitar fátækra sjóðs, hvar á móti landsyfirrétturinn ei finnur ástæðu til á móti appellantsins uppástandi að dæma þeirri innstefndu skaðabætur eftir nýnefndri forordn. § 28, seinni grein, þar eð það hvorki er upplýst, hvort eða hve mikið bjargræðis tjón eða útgjöld til lækninga áverkinn hafi ollað þeim, og sú innstefnda eftir áður sögðu ekki getur álitizt öldungis sýkn sakar. Eftir þessum málsins vöxtum álizt það og réttast, að kostnaður til þess niður falli.

Þar eð það yfir höfuð ei getur leitt af sér ansvar fyrir þann áreitta, að hann lýsir annars lagabroti á sér nokkru öðru vísi. eða meir en það í raun og veru verðskuldar, fær rétturinn ekki tekið appellantsins uppástand yfir þeim innstefnda Kristjáni Sörenssyni fyrir rangar sakargiftir til greina, eins og ekki heldur eftir kringumstæðum hans á forordn. 3. Junii § 7 og 14 byggðu réttarkröfur yfir konu og áðurnefndum syni hins seinast nefnda. Og hvað loksins viðvikur tilmælum undirdómarans í dómsforsvari hans til réttarins af 11. jan. þ. á. um, að apell(antsin)s málfærslu-

maður sé álitinn eftir verðugleikum fyrir hans um dóminn að orsaka- og þarf- lausu brúkuðu, að undir dómarans áliti óviðurkvæmilegu ummæli, þá finnur rétturinn ei heldur ástæðu til að fara að þessum til- mælum.

Því dæmist rétt að vera;

Undirréttarins dómur í máli þessu af 16. nóvember 1839 á, að því leyti hann snerir innstefndrar, kon- unnar Ingibjargar Jónsdóttur, sakargift gegn apellant- inum, bónda Jóni Þorsteinssyni á Helgafelli, um að hann þann 1. nóvember f. á. hafi jarðvarpað henni í skemmu hennar, ómerkur að vera. Að öðru leyti á nefndur bóndi fyrir nefndrar konu og manns hennar, Kristjáns Sörenssonar á Helgafelli, þeirra ákærum í þessu máli fri að vera, ef hann að undan genginni stefnu til þeirra, á varnarþingi sínu með líkamlegum eiði fyrir synjar, að hann þann 1. nóvember 1839 viljandi hafi hrundið eða slengt henni á augað á dyratré í nýnefndri skemmu. En treystist hann ekki þenna eið að vinna, á hann að bæta 5 rbd. reiðu silfurs til Mos- fellssveitar fátækra sjóðs.

Málkostnaður niður falli.

Dóminum að fullnægja innan 8 mánaða frá hans lölegri birtingu undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1840, þann 9. marz

d ó m u r

í sökinni nr. 3/1840: Land- og bæjarfógeti St. Gunn-
lögsen, sem skipaður aktor

gegn

fanganum Guðrúnu Sveinsdóttur á Ljótshólum í Húna-
vatnssýslu.

Með dómi gengnum þann 30. desember f. á. við Húnavatnssýslu aukarétt var kvenpersóna Guðrún Sveinsdóttir á Ljótshólum innan téðrar sýslu dæmd fyrir leynilega barnsfæðingu til þess straffs, sem 6-6-8, sbr, 7. grein, ákveður.

Eftir því fram komna er sakarinnar kringumstæðum svo varið, að ákærða, sem er ógift, 24 ára gömul, og aldrei fyrri lögsótt eða dæmd fyrir nokkurt lagabrot, hefir aðfaranóttina þess 18. október f. á. alið barn heimuglega í fjósinu á heimili hennar, Ljótshólum, hvar hún var í vist hjá bóndanum Sveini Jónsyni, hver einnig hefur játað sig föður barnsins. Jódóttarinnar kendi ákærða um nóttina, þá fólk allt á heimilinu, ásamt henni, var háttað. Fór hún þá úr rúmi sínu í baðstofunni og eftir nokkra dvöl þar og eftir að hafa gefið þar frá sér nokkur hljóð, við hver þó enginn vaknaði, kveðst hún hafa farið þaðan út í fjósið, til að ala barnið þar, að hverju búin hún vafði það, ásamt fylgjunni, og án þess að skilja á milli, innan í hálsklút sinn, og bar það síðan út í skemmu, hvar hún læsti það niður í fatakestu sína, en gekk til

rúms síns aftur í baðstofunni, án þess neinn yrði þar við var.

Fóstrið tjáir hún, hafi við fæðinguna tvöfalt að borðið, en um þær mundir, fæðingin skeði og máske nokkru eftir, hafi hún liðið í ómegin, svo hún hafi ei vitað af sér, en þá hún við raknaði, hafi hún tekið barnið og með tungunni hreinsað upp á því vit og einninn frá slími, en ekki fundið með því lífsmark. Þó játar hún, að þegar hún fyrst tók það upp, hafi henni fundizt það kvika sem snöggvast, en ekki oftár, því ef hún hefði fundið það lífs, kveðst hún hafa ætlað að bera það í úlpu sinni í bæinn til viðnæringar. Í fata-kistunni lá barnslikaminn til þess hún þann 23. október óþvinguð játaði fyrir bóndanum Guðmundi Helgasyni á Grund, er fyrstur manna gekk á hana um misbrot hennar, að hún hefði í leyni barn alið, hvert hún þá tók úr kistunni og afhenti honum, og lét honum jafnframt í ljósi, að barnið hefði fæðzt henni andvana. Stöðugt hefir og ákærða neitað að hafa viljað fyrirfara barni sínu eða hafa neitt að því unnið, en segir, að ásetningur hennar hafi verið að fæða heimiglega til að umflýja ófrið og illlyndi af húsmóður sinni, við hverja sannað er, að hún ei lifði í góðri einingu.

Af skoðunargjörð þeirri, sem af hlutaðeigandi lækni þann 28. október f. á. gjörð er á líki barnsins, dregur hann þá ályktan, að barnið náð hafi þeim aldri, að það hefði lifað getað eftir fæðinguna, og að sterkar líkur séu til þess, að það hafi með lífi fæðzt, en veikar fyrir því, að það hafi orðið fyrir ofrikisfullri meðhöndlun.

Rétturinn getur ei betur séð, en að sökin yfir höf-

uð sé svo upplýst, að óhætt sé á hana fullnaðardóm að leggja.

Ákærða hefir játað, að það hafi verið ásetningur sinn að fæða heimuglega, eins og hún heldur ekki finnst skýlaust að hafa opinberað neinum, að hún væri barnshafandi, en heldur (þó með óljósum orðum) synjað fyrir, að svo væri, og það á þeim tíma, sem hún er áður hafði tvisvar barn alið, naumast gat verið í óvissu um ástand sitt. Hún hefur heldur ekki brúkað venjulega viðburði til að halda barnsins lifi, og sá hennar stöðugi framburður, að hún átti til búinn nokkurn barnsfatnað í kistu sinni, hefir ekki getað sannast. En þó nú þessi atriði virðist að lúta að því, að hún hafi gert sig seka í barnsfæðingu í leynum, leiðir þó ekki þar af, að hér sé gild ástæða fyrir að heimfæra laganna 6—6—8 upp á breytni hinnar ákærðu. Téður lagastaður inniheldur nefnilega einungis lagagrun fyrir því, að sú kvenpersóna, sem í leyni fæðir, ef barnið er burtu og dautt, hafi því fyrirfarið. En að því leyti, þessi lagagrunur veikist eða gagnsannast, fellur hann og burtu, og þá ásamt það straff, sem undan gangandi grein ákveður fyrir fósturmorð.

Hér finnst ekki fram komið neitt áreiðanlegt fyrir því, að ákærða hafi fyrirfarið eða viljað fyrirfara barninu, því þótt barnið, með hverju ákærða meinar sig í fyrstu fundið hafa lífsmark eftir fæðinguna, án þess þó að heyra hljóð til þess, dæi, er þetta þó ei ástæða, á hverri hér byggt verði, að barnið sé dáíð að hennar tilverknaði. Aðferð ákærðu við barnið, eftir að það var fætt, að hún hreinsaði vit þess og munn með tungunni, hvað eð sannast með skoðunargjörð læknisins,

sem hvorki fann slím í nösum barnsins né munni, er þessu og samhljóða, auk þess, að hún stöðugt hefir synjað þess, að ásetningur hennar hafi verið að fyrirfara barninu. Læknisins ályktun um, að likurnar séu veikar fyrir því, að barnið orðið hafi fyrir ofríkisfullri meðhöndlun, finnst og næsta koma heim við sakarinnar kringumstæður, er sá blóðhlaupni gómstærðarblettur það einasta atriði, er slíkt yrði byggt á, hvorki sýnist að hafa getað verið dauðamein, né heldur virðist ólíklega til orðinn, án tilverknaðar frá ákærðu hendi af annari hvorri þeirri orsök, sem hún til greinir við réttarhald 3. desbr. f. á, Þegar enn fremur litið er til ákærðu játningar um að hafa ætlað að fæða heimuglega, verður þar af því síður leidd ástæða fyrir ásetningi hennar að fyrirfara barninu sem hún tjáir sig að hafa oftár hljóðað hátt í baðstofunni, áður hún fór út í fjósið, hvað og að nokkru leyti er með vitnum sannað, og að hún hafi dvalið þar lengur inni og jafn vel talað til þess sofanda fólks: »Fast sofið þið núna«, eins og það líka er óljóst, að hún hafi viljað dylja, að hún ólétt væri, því svar hennar til húsmóðurinnar, Guðrúnar Jóhannesdóttur, þegar þessi bar henni á brýn, að hún væri ólétt, inniheldur í sjálfu sér hvorki játun né neitun, hverju einnig vitnisins Magdalenu Nikulásdóttur vitnisburður er samhljóða. Þær líkur sem af því mætti draga, að ákærða engan barnsfatnað hafi til búið, veikjast loks stórum við það, í sambandi við hennar stöðuga framburð, að nokkuð af því, sem við skeða sekvestrationsgjörð þann 31. október f. á. vera átti í hirzlum hennar, féllst svo um hendur, að það fannst ei fyrr en 3. nóvbr. á eftir.

Þó ákærða þannig að landsyfirréttarins meiningu eigi geti álitizt sek í leynilegri fæðingu í laganna skilningi, er hún ei að siður straffsek fyrir framantalda breytni sína í barnsfæðingarinnar tilliti, því bæði hefir hún fætt barnið á afviknum stað og í manna fjærveru, hvað ætíð má álitazt hættulegt fyrir líf barnsins, og yfir höfuð ei getur verið til stofnað í góðum tilgangi frá hlutaðeiganda hálfu. Og líka hefir hún forsómað þau meðöl, sem lífi barnsins hefðu getað viðbjargað, hvað hin ákærða má álitast því straffs verðari sem hún, er tvisvar áður hefir barn alið, betur mátti vita, hvaða aðhlynning og meðferð ungbörnum hæfir, samt ekki getur í blygðunarseminnar tilliti afsakazt með þeirri freistingu til heimuglegrar fæðingar, sem óspjallaðri kvenpersónu kynni að geta bót mælt, ef hún yrði barnshafandi og fæddi heimuglega. Á hina siðuna virðist staða hinnar ákærðu og um vitnaðar heimiliskringumstæður að vísu hafa verið slíkar, að þaðan megi réttilega leiða eigi alllitla afsökun henni til málsbóta.

Að öllu þessu athuguðað finnst ákærða vera arbitrært að straffa, og ákvarðast straff hennar í analogie af 6—11, 13, 14 og forordn. 4. ágúst 1819 § 4 til frelsistjóns um 1 ár, sem eftir forordn. 24. jan. 1838 § 4, ltra a, afplánist með 40 vandarhagga refsingu, hvar að auki ákærða samkvæmt téðrar tilskipunar 5. gr. hlýtur að vera pólitíisins tilsjón undirköstuð um 1 ár, þessu samkvæmt er því undirréttardómnum að breyta. Hvað ákærða mætti virðast straffsek eftir seinast nefndrar tilskipunar 12. grein fyrir að hafa alið 3 börn í lausaleik með ýmsum karlmannspersónum, samt fyrir

að hafa feðrað seinasta barn sitt ranglega, geta samt þessi atriði, sem ekki ákærð í héraði, hér ei til greina komið.

Öllum sakarinnar kostnaði ber ákærðu samkæmt undirréttardóminum að lúka, þar á meðal launum til sóknara og svaramanns hér við réttinn, hvors um sig 4 rbd. silfurmyntar.

Svaramaður hinnar ákærðu fyrir undirrétti, proprietarius Ólafur Björnsson á Litlu-Giljá, hefir í niðurlagi af hans innleggi af 16. desbr. f. á. haft þau ummæli, »að hann ei gjöri nokkurt uppástand um endurgjald fyrir fyrirhöfn sína við þetta mál, svo landsyfirrætturinn þurfi ei að hafa ómak fyrir að setja hér ákveðið endurgjald niður«. Og þar eð ummæli þessi eru bæði óþörf, sökinni óviðkomandi og í því sambandi, hvar í þau sögð eru, ótilhlýðileg og ósæmandi, fær rétturinn ekki hjá komizt ex officio að sekta hann hér fyrir, og finnst sektin hæfilega ákveðin 5 rbd. silfurmyntar til fátækra-sjóðs í þeim hreppi, hvar heimili hans liggur. Að öðru leyti hefir vörn og meðferð sakarinnar fyrir undirrétti verið lögmæt, og sókn og vörn hennar hér við réttinn forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Ákærða, fanginn Guðrún Sveinsdóttir, á að liða 40 vandarhagga refsingu og vera pólitíisins tilsjón undirgefin um eitt ár.

Í sakarkostnaðarins tilliti á undirréttarins dómur óraskaður að standa, og ber ákærðu að lúka sakarfærslulaunum til land- og bæjar- fógeta Gunnlögsens og kammerráðs, sýslumanns Tvede 4 rbd. silfurmynt-

ar til hvors fyrir sig. Proprietarius Ólafur Björnsson á Litlu-Giljá bæti 5 rbd. silfurmyntar til fátækra sjóðs í þeim hreppi, hvar téð heimili hans liggur.

Ídæmda sekt að greiða innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri birtingu, og honum yfir höfuð að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1840, þann 9. marz

d ó m u r

í sökinni nr. 4/1840: Kammerráð, sýslumaður Tvede, sem aktor

gegn

Einari Jónssyni yngra, Ólafi Jónssyni, Nikulási Þorsteinssyni, Gísla Andræssyni og Jóni Jónssyni yngra, öllum í Vestmannaeyjum.

Sök sú, er hér er lögð undir landsyfirréttarins umdæmi, er í héraði höfðuð í réttvísinnar nafni gegn bændunum Jóni Jónssyni, Einari Jónssyni yngra og eldra, drengnum Péttri Halldórssyni, Jóni Jónssyni og Andrési Gíslasyni og tómthúsmanni Nikulási Þorsteinssyni, öllum innan Vestmannaeyjasýslu, út af heimildarlausu fylungadrápi á annara landeign, og þar að auki gegn bónda Jóni Jónssyni og tómthúsmanni Gísla Andrésyni sama staðar fyrir meðvitund í þessum misverknaði. Undirréttarins dómi, sem uppálagði þeim ákærðu að borga skaðabætur til hlutaðeigenda og þar að auki sektabætur til viðkomandi fátækra sjóðs, hafa að eins

nokkrir af þeim ákærðu, nefnilega Einar Jónsson yngri Ólafur Jónsson, Nikulás Þorsteinsson, Gísli Andrússon, og Jón Jónsson yngri, skotið til landsyfírréttarins, og er því sökin einungis í þessara tilliti hér undir dóm að taka.

Aktor hefur skotið því til landsyfírréttarins úrskurðar, hvort málið ekki hefði átt að meðhöndlast sem prívatmál og þannig fyrst að kærast fyrir sáttanefndinni, og defensor hefur í sama tilliti einnig sett það til þessa réttar, hvort þann gengna dóm ætti að fella úr gildi af greindri ástæðu, og málinu að vísa til sáttumleitunar sem prívatmáli. Þetta atriði kemur hér því fyrst og fremst til yfirvegunar.

Þó það nú mætti finnast, að mál þetta væri í eðli sínu prívatmál, gæti það atriði, að það er höfðað í réttvisinnar nafni, að eins haft þá réttarverkun, að hlutaðeigendur yrðu frikenndir frá réttvisinnar ákærum, en ekki leitt af sér dómsins ógildi. En rétturinn getur ei álitð, að mál þetta sé í eðli sínu prívatmál. Genus causæ er nefnilega heimildarlaust dráp fýlungsunga á annara lóð, og þetta tiltæki finnst nákvæmlega skylt því að veiða í annars manns á eða fiskivatni, sem eftir D. L. 5—10—25, sbr. N. L. 5—11—13, hlýtur að álitast sem opinber misverknaður. Í sjálfu sér er og sú hér ákærða fýlungaveiði fullt svo vítaverð sem fiskiveiði í annars manns veiðivatni, þegar að gætist, að fýlungsungarnir miklu fremur en fiskurinn í ánni eða vatninu geta sagzt að vera í landsdrottins eignarhaldi, en ungarnir, meðan þeir ei eru orðnir fleygir (og á þessu tímabili fer veiðin fram) ei geta yfirgefið stöðvar sínar, og hlutaðeigandi landsdrottni eða þeim, er

hefir umráð þeirrar jarðar, á hvers lóð ungarnir finnast, þannig er innan handar, nær honum þóknast að nota veiðina, og einmitt þetta nægir til að eignarhald hafi stað, hvað sjá má af D. L. 6—17—20, 23, 25, 27 og 41. Undirdómarinn finnst þannig réttilega hafa meðhöndlað málið sem justitsmál.

Áhrærandi straffsekt þeirra ákærðu er það að vísu svo, að það má eftir því þar um framkomna álitast sannað, að venja sú á Vestmannaeyjum, að hlutaðeigandi landsdrottinn eða réttara leigjendur þeirra jarða, á hvers lóð fýlungaveiðin quæstionis á sér stað, eftirláti öðrum út í frá að nota veiðina, þegar þeir þykjast búnir að hafa þau not hennar, er þeir gátu, sem og, að það ekki er greinilega upplýst í héraði, hvernig það á ári hverju af hlutaðeigendum venjulega sé gjört heyrum kunnugt, að óviðkomandi mönnum sé heimil fýlungaveiðin í þeim svo kölluðu »leigumálum« þar á Vestmannaeyjum. En rétturinn finnur samt ekki ástæðu til að skjóta sökinni á frest til nákvæmari upplýsinga útvegunar um þetta atriði, er það má álitast að vera sjálfsagt, og er líka viðurkennt að hlutaðeigendum, að leyfi eða uppsögn leigumálanna sé nauðsynleg til þess, að veiðin quæstionis sé óviðkomandi mönnum heimil, og það jafnframt er af þeim ákærðu játað og einnig sannað af málsins kringumstæðum, að þeir hvorki hafa haft leyfi fyrir sér eða vissu um uppsögn leigumálanna frá hlutaðeigandi jarða umráðenda hálfu á þeirri tíð, sem þeir fóru til fugladrápsins.

Fyrir þenna misverknað þeirra, sem rétturinn samkvæmt því að framan tilfærða ei getur samsinnt undirdómaranum í, að sé að álíta ólögákveðna tegund af

ráni, heldur að þenna misverknað réttilega beri að heimfæra undir ólögákveðið brot gegn annars eign eða eignarrétti, finnast þeir ákærðu réttilega felldir til sekta, og upphæð sektarinnar í analogie af resol. af 17 Julii 1816 § 3 og 4 hæfilega metin af undirdómaranum. En þar eð sektin af þessum rétti er uppálögð þeim ákærðu fyrir annan misverknað en af undirdómaranum, getur dómurinn þess vegna ei orðið staðfestur in terminis, þó sekt hlutaðeigenda og þeim ídæmt endurgjald standi óröskuð.

Þann af sök þessari leiddan kostnað ber þeim ákærðu að standa in solidum, og þar á meðal til aktors og defensors, hvors um sig, 4 rbd. silfurmyntar.

Sökin hefir fyrir landsyfirréttnum verið forsvaranlega sótt og varin, og meðferð hennar fyrir undirréttnum hefir verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Þeir ákærðu, Einar Jónsson yngri, Ólafur Jónsson, Nikulás Þorsteinsson, Gísli Andrésson og Jón Jónsson yngri, eiga að bæta til Vestmannaeyja fátækra sjóðs, sá fyrsti 3 rbd., annar 1 rbd., þriðji 2 rbd., fjórði 1 rbd. og fimmtí 2 rbd. silfurmyntar. Í tilliti til þess ídæmda endurgjalds á undirréttarins dómur, að því leyti honum áfrýjað er, óraskaður að standa. Svo borga þeir ákærðu og in solidum allan af sök þessari leiðandi kostnað, hvar á meðal í laun til aktors, kammerráðs, sýslumanns Tvede, og defensors, land- og bæjarfógeta St. Gunnlögsen, 4 rbd. silfurmyntar til hvors um sig.

Ídæmd útlát greiðist innan 8 vikna frá þessa dóms
löglegri auglýsingu undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1840, þann 6. apríl

d ó m u r

í sökinni nr. 5/1840: Land- og bæjarfógeti Gunnlög-
sen, sem aktor

g e g n

Jóni Magnússyni af Einkofa í Árnessýslu.

Ákærði, Jón Magnússon á Einkofa innan Árnessýslu, af hvers hálfu þessari við Árnessýslu extrarétt þann 14. febr. þ. á. dæmdu sök er skotið til landsyfirréttarins umdæmis, er með eigin meðkenningu og sakarinnar upplýstu kringumstæðum sannur orðinn að því snemma í vetur að hafa stolið frá Árna bónda Eyjólfsyni á Sölkutótt kjöti, virtu á 64 sk., og sömnleiðis á Litlu-Háeyri í annað skipti 32 sk. virði af sama tægi. Þetta tók hann á hvorttveggja staðnum um kvöldtíma, og eftir að bær var lokaður, með því móti, að hann seildist inn um eldhústrompinn, nálægt hverjum kjötið hékk í greindum bæjum.

Kjötinu, sem hann stal á síðar greindum stað, er öeyddu aftur skilað, hvar á móti ákærði sömu nóttina og hann tók kjötið á fyrri staðnum, hér um bil hálfum mánuði áður en hann stal kjötinu í seinna sinni, neytti þessa, ásamt bræðrum sínum, Jóni og Ingvari, og konu hins síðast nefnda, hverjar persónur

einnig, ásamt ákærða, við undirréttinn voru ákærðar og dæmdar, en í þeirra tilliti er dóminum óafrýjað.

Ákærði finnst tvisvar sinnum áður dæmdur, fyrsta sinni við Árnessýslu pólitírétt 17. Maji 1827 til 10 vandarhagga pólitíaga og í annað sinni þann 17. Augusti 1839 við sömu sýslu extrarétt til 3×27 vandarhagga refsingar fyrir þjófnað í öðru sinni framinn. Leiðir hér af, að höfuðspursmálið í þessari sök verður það, hvort þeir til greindu, yfir þeim ákærða gengnu, dómar geti haft þá réttarverkun, að hann nú, eins og undirdóm-arinn álitur, geti dæmzt eftir § 3 í tilskipuninni af 20. febr. 1789. Þessu spursmáli sér rétturinn ekki betur, en verði að svara neitandi, þegar athugast, hvað bæði eftir hlutarins eðli og löggjöfinni útheimtist til þess, að einhver misverknaður eða glæpur geti álitizt ítrekaður í ströngum skilningi. Þar til útheimtist nefnilega yfir höfuð, að hinn seki, sem áður hefur framið sama misverknað, ekki einungis hafi verið dæmdur sekur í að hafa framið þenna, heldur einnig, að hann hafi verið dæmdur til að líða það í slíku tilfelli lögboðna straff. Að vísu útheimtist ekki, að hinn ákærði hafi liðið straffið fyrir hið fyrra afbrot sitt, en ei að síður hlýtur það að álitast nauðsynlegt, að það hins ákærða í fyrsta sinni franda lagabroti ákveðna straff hafi með dómnum verið upp á hann heimfært, og búið sé að komast að raun um þess verkun, áður en dómstólarnir geti heimfært hið harðara straff upp á þann ákærða fyrir ítrekun af hans misverknaði.

Hvað þjófs straffið in specie áhrærir, finnur það framan greinda heimild í tilskipun af 20. febr. 1789. Téð tilskipun bindur nefnilega í § 5 straffið fyrir í

fjórða sinni framinn þjófnað við það skilyrði, að hinn seki hafi verið áður dæmdur eftir § 3, og þannig getur straffið eftir § 5 ekki heimfærzt upp á hinn ákærða, þó hann áður hafi verið dæmdur fyrir þjófnað í þriðja sinni framinn, hafi hann ei verið straffaður einmitt eftir § 3. Þar eð nú sambandið milli þjófnaðar í 3. og 4. sinni hlýtur að vera hið sama sem á milli þjófnaðar í 2. og 3. sinni og 1. og 2. sinni, sér rétturinn ekki betur, en að straffið eftir § 2 ei heldur geti heimfærzt upp á þann, sem er dæmdur fyrir fyrsta sinni framinn þjófnað til straffs, sem er annars eðlis en § 1 ákveður, eins og greindrar tilskipunar § 2 einskorðar straffið eftir þeim sama við það skilyrði, að hinn ákærði hafi liðið reglulegt þjófnaðar straff. In casu virðist það engum efa undirorpið, að ákærði með pólitiréttardóminum af 1827 ekki er felldur til þess straffs, sem forordn. af 20. febr. 1789 § 1 áskilur, eða með öðrum orðum, að hann ekki er felldur til reglulegs þjófnaðar straffs, er straffið uppálegst honum með greindum dómi fyrir hans »misbrot gegn pólitilögunum«. En þó hann nú sé með dóminum af 17. Augusti f. á. dæmdur eftir § 2 í oft nefndri tilskipun, í staðinn fyrir eftir § 1, finnst þetta atriði ei að geta verið því til hindrunar, að hann nú dæmist eftir § 2, og er straffið eftir kringumstæðunum að ákveða til 3 ára betrunarhúsvinnu, með tilliti til plakats 14. Maji 1834 § 1. Í endurgjaldsins tilliti, svo og hvað laun til defensors snertir, er undirréttarins dóm að staðfesta. Svo ber og ákærða að borga laun til aktors fyrir landsyfirréttinum með 5 rbd. og til defensors með 4 rbd.

Málið hefir fyrir undirréttnum verið meðhöndlað og varið forsvaranlega, og fyrir þessum rétti hefir sókn þess og vörn verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Ákærði, Jón Magnússon, á að erfiða 3 ár í Kaupmannahafnar betrunarhúsi. Í tilliti til þess dæmda endurgjalds og sakarinnar kostnaður fyrir undirréttnum á undirréttarins dómur, að því leyti honum er áfrýjað, óraskaður að standa. Svo betali og ákærði í laun til aktors við landsyfirréttinn, land- og bæjarfógeta Gunnlögsens, 5 rbd. og til defensors, stud. S. Paulsonar, 4 rbd. reiðu silfurs.

Það þeim ákærða ídæmda endurgjald að greiða innan 8 vikna frá þessa dóms löglegrí auglýsingu, og dóminum að öðru leyti að fullnægja undir aðför að lögum.

Jónassen.

Ár 1840, þann 27. apríl

á l y k t u n

sökinni nr. 8/1840: Land- og bæjarfógeti Gunnlögsen, sem aktor

gegn

vinnumanni Ásgrími Ólafssyni frá Kerlingardal í Skaftafellssýslu.

Áður en landsyfirrétturinn tekur sök þessa undir endilegan dóm, finnur hann tilefni til að uppáleggja

undirdómaranum útvegum frekari upplýsinga við undirréttinn, nefnilega:

1. Um ákærða undanfarið lífshlaup og lífernir, einkum með hans skírnarseðli og vitnisburði um hans fyrri hegðan og uppeldi frá hlutaðeigandi presti, líka með vitnisburði hans nú verandi húsbónda, hver skilríki, eins og líka þau þegar fram komnu, séu undir ákærða borin til viðurgöngu. Hlutaðeigandi réttarþjóni ber einnig með vitnisburði sínum að sanna, hvort ákærði áður hefir verið ákærður og dæmdur fyrir nokkurn misverknað eða oftast en eftir Skaftafellssýslu extraréttar dómi af 20. Júní 1818, ef þessi er ákærða viðkomandi, hver einnig berist undir sama til viðgöngu.

2. Að ákærða húsbændur og annað heimilisfólk á Kerlingardal eða aðrir, sem til gætu þekkt, ýtarlega séu yfirheyrðir og saman bornir við hann um hans heimaöldu sauðar eign, og hvort það geti náð sanni, að sauðarhöfuð það, sem sökin rís af, sé af heimaöldum sauð hans, eins og hann ber fyrir.

3. Að administrator Guðmundsen jafnframt sé með vitna framburði látinn sanna, að hann átt hafi slíkan sauð sem þann umhöndlaða.

4. Að söðlasmiður Björn Sveinsson á Höfðabrekku, sem eftir klögun administrators Guðmundsens af 18. nóvbr. f. á. átti að hafa verið við staddur, þá Jón Jónsson frá Holti tók sauðarhöfuðið frá ákærða í Kerlingardal, Gróa vinnukona Björns Oddssonar, sem eftir framburði Jóns Guðmundssonar þann 10. desbr. átti að hafa hjálpað ákærða við sláturstörf á sauðnum quæstionis, og Eyjólfur Eyjólfsson í Höragsdal, sem eftir vitnisburði Jóns Jónssonar í Holti á að hafa rek-

ið sauðinn quæstionis úr Holtsrétt í fyrsta safni til eigandans, administrators Gudmundsens, séu nákvæmlega yfirheyrð um, hvað þau borið geta sökinni til upplýsingar, og ef þörf gjörist, saman borin við ákærða og eiðfest.

5. Að undirdómarinn með útskrift af justitsprótókollnum sanni, að sá þann 9. marz síðastl. gengni undirrættardómur sé afsagður fyrir settum rétti, og þá, ef svo er, hvar, þar eð acta ekki bera þetta með sér. Einnig ber undirdómaranum að gefa attest um, að þeir menn, sem birt hafa ákærða fyrirkallið til landsfyrirréttarins, séu tilskipaðir stefnuvottar.

Að öðru leyti er það sjálfsagt, að undirdómaranum enn fremur ber að leita allra þeirra upplýsinga, sem framan skrifað mætti gefa tilefni til sök þessari til þarfa, sem og að annast um, að ákærði eða hans svaramaður séu við staddir vitnanna eiðfestingu, ef hennar við þarf.

Því ályktast:

Undirdómarinn á að um annast, að það framan-skrifaða framkæmist.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1840, þann 18. maí

d ó m u r

í málinu nr. 6/1840: Studiosus Jón Jónsson, sem skipaður málsfærslumaður prestsins til Hallormsstaða, síra Hjálmars Guðmundssonar,

gegn

Þorsteini bónda Mikaelssyni á Mjóanesi í Suður-Múlasýslu.

Með stefnu af 15. nóvbr. f. á. hefir skipaður málsfærslumaður prestsins síra Hjálmars Guðmundssonar, sem beneficiarii Hallormsstaða prestakalls, áfrýjað Suður-Múlasýslu héraðsdómi af 2. Julii f. á., sem friað hefur þann innstefnda, Þorstein Mikaelsson, frá að greiða hundrað álna ársafgift af ábúðar- og eignarjörðu hans, Mjóanesi, til Hallormsstaða kirkju, hvar um appellantinn höfðaði málið við héraðsréttinn, og hefir citantsins skipaður málsfærslumaður fyrst og fremst uppástaðið, að kirkjunni tildæmist téð afgreiðsla í gildum landaurum eða eftir kapitulstaxta með peningum, eða þá in subsidium 60 álnir á sama hátt, samt í báðum tilfellum, að innstefndi tilskyldist að borga málskostnað og málsfærslulaun fyrir báðum réttum.

Innstefndi hefir þar á móti uppástaðið frídæmingu og appellantinn tilskyldaðan að borga sér málskostnað og málsfærslulaun með 40 rbd., samt 20 rbd. bætur til justitskassans fyrir ástæðulausa málsýfingu og þrætugirnd.

Stefnandi byggir kröfu sína á tveimur, með biskupanna instrúxi af 1. Julii 1746 § 16 og kongsbr. 5. apríl 1748 autoriseruðum máldögum, nefnilega þeirra biskups Vilkins frá 1397 og biskups Gísla Jónssonar frá 1575, sem báðir eigna téðri kirkju þá umþrættu hundrað álna afgreiðslu af Mjóanesi, sem og á framlögðum Hallormsstaðakirkju visitazíum biskupanna frá

17. og 18. öld, hverra flestar sanni. að kirkjan »haldi« þeirri »heimtuðu árskvöð«, hvar að auki hann til styrktar sínu subsidíær uppástandi ber fyrir sig 6 manna helmingadóm, að ágizkun frá árinu 1582, er dæmir kirkjunni 10 aura eða 60 álna ársafgreiðslu af Mjóanesi, »eftir venju«.

Innstefndi hefir þar á móti, án þess að mótmæla téðra máldaga og dóms sönnunarkrafti fyrir kirkjunnar eignar- og tilkallsrétti til afgreiðslunnar á þeim tímum, hvorutveggja eru skráðir, viljað hrekja vísitazíanna gildi til sönnunar citantsins uppástandi, og jafnframt uppástaðið, að afgreiðslan sé præskríberuð kirkjunni og aftur hefðuð jörðinni, þó hún einhvern tíma kynni að hafa greidd verið eftir máldögum eða téðum helmingadómi, hverju hann jafnramt neitar, sér í lagi hvað tíðina frá 1706 snertir. Hér kemur þannig einungis til yfirvegunar, hvort og að hve miklu leyti þessar friunarástæður geti komið innstefnda að haldi. Og hlýtur rétturinn þá fyrst um sinn þar í að samsinna undirdómaranum og innstefnda, að jafnvel helmingadómurinn, sem, en þótt ekki fram kominn í frumriti eða fullkominni útskrift, þó er játaður af báðum pörtum, þar um er órækur vottur, að afgreiðslan enda ekki fór eftir máldögunum, þegar sá seinni þeirra, í hæsta lagi 7 árum áður en dómurinn gekk, var skráður, er þar segir, að þá (árið 1582) hafi í *langan tíma* verið goldnir x aurar til Hallormsstaða af Mjóanesi, »þó máldagarnir haldi, þaðan skuli gjaldast 1 ct. álnir.«

Eins og nú máldagarnir, þó seinna væru þeir staðfestir af konungi, sem kirknanna eignaskjöl, aldrei gátu

aftur heimt kirkjunni þann hluta afgreiðslunnar, sem henni var frádæmdur, eða þá fullu eignarsönnun, hverri þeir með óröskuðum dómi voru sviptir, svo hlýtur og dómurinn að véfengja visitazianna trúverðugleika í þessu efni yfir höfuð, með því engar líkur eru þar til fram komnar, að eigandi Mjóaness sjálfkrafa hafi eftir á undirgengizt hærra útsvar en dómurinn á skoraði, enda eru nefndar visitaziur ekki heldur þess eðlis, að þær geti verið til sannindamerkis hér um eða sannað í kirknanna hag, hvar aðrar sannanir bresta, því eins og þeim með instruxi 1. Juli 1746 § 16 einungis er veittur sönnunarkraftur í tilliti til kirknanna ornamenta og instrumenta, svo er þeirra tendens, hvað kirknanna eignir og réttindi snertir, eftir instruxins §§ 17 og 18, einasta að fá vitneskju um þau og næga umsjón yfir, að þau ekki gangi undan kirkjunum, samt að kirknanna proprietarii og beneficiarii með alúð haldi þeim undir þær, en engan veginn að útvega eignarsönnun mótt þriðja manni, hvað og því síður getur haft stað sem visitaziurnar eru gjörðar og skráðar af kirknanna eigin svaramanni (»Væрге«), biskupinum, eftir tilsögn staðarhaldaranna og prestanna sjálfra, samt eftir máldaganna og hinna fyrri visitazía hljóðan, stundum jafnvel án frekari rannsókna um, hvort kirkjunni enn þá er eignað, eða hvort hennar beneficiarius notar það, sem máldagarnir eða eignarskjölin eigna henni, og er það sumpart ómótmælt og sumpart sannað, að því einmitt er þannig varið með vititaziur þær, hvar á citantinn byggir undir þessu máli. Þannig eru þær allar, að því leyti þær eigna Hallormsstaða kirkju

nokkra afgreiðslu af Mjóanesi, þar í samhljóða, að hún sé óskertar hundrað álnir, þó helmingadómurinn væri búinn að niðursetja hana til þess hálfa. Visitazía sú frá 1706, hvar til er skírskotað, hermir eftir staðarhaldaranum, að kirkjan »haldi« eignum og ítökum, sem hann þó ei vissi, hvar voru, og til þessarar visitazíu er aftur skírskotað í þeirri næstu frá 1727, og til þessarar enn fremur í þeirri næst fylgjandi af 1734, sem þó bætir því við, að afgreiðslan quæstionis ekki hafi nýlega verið borguð prestinum á Hallormsstað, að staðarhaldarans og kunnugra manna sögn. Þær þrjár visitazíur frá 1748, 1752 og 1763, sem fram eru komnar undir málinu, geta loksins því siður verið því til sönnunar, að nokkur afgreiðsla þá hafi goldin verið af Mjóanesi til Hallormsstaða kirkju, sem það er ómótsagt, að presturinn til Hallormsstaða, þegar hann, árinu eftir að Vilkins biskups máldagi var staðfestur af konungi með instruxi 1. Julii 1746 § 16, samkvæmt kongsbr. 19. Maji 1747 »Biskopperne og Præstene til god Efterretning, naar de visetere«, samdi Hallormsstaða kirkju bók, innfærði með eigin hendi allar kirkjunnar eignir, ítök og réttindi, hvar um kongsbréfið segir, »at de forrige Bisper har maattet gjøre en Gjerning«, en undan felldi afgreiðsluna quæstionis, hvar hjá það bæði af citantinum og formanni hans er viðurkennt, að afgreiðslan ekki í langan tíma hefur verið borguð, og með vitnisburði hinna elztu manna sannað, eins og líka hlutaðeigandi prófastur hefur staðfest þetta með sinni embættisskýrslu af 30. Júní 1831 (?) um, »að afgreiðslan í að minsta í seinustu 100 ár ekki hafi fundið stað, þó hún standi í biskupanna

visitazíum«, og seinna undir eið mótiverað þessa sína skýrslu.

Af öllu framan skrifuðu leiðir, að það ekki einasta er vafasamt og ósannað, að afgreiðslan quæstionis hafi verið borguð Hallormsstaða kirkju, síðan helm-ingadómurinn gekk 1582, heldur að það þvert á móti má álitast nóg samlega sannað, að hún ei sé goldin í yfir 100 ár. Og er þá eftir að leysa úr spursmáli því, hvort beneficiarii með því að heimta ekki sínar kalls tekjur um svo langan tíma geti fyrir eftirmenn sína svipt embættið inntektunum. Citantinn hefir svarað spursmáli þessu neitandi, berandi fyrir sig N. L. 2—12—1, sem ákveður, að presturinn njóti þeirra réttinda, »er hann sannar, að með réttu eru honum tilheyrandi«. En auk þess, að þessi orð engan veginn nauðsynlega innibinda þá meiningu, að præscription og hefð ekki nái til kirkju eigna eða réttinda, nema því að eins, að ei verði sannað, að þau nokkurn tíma hafi verið kirkjunni tilheyrandi, hvað heldur ekki virðist koma heim við N. L. 2—21—22 og 23, jfr. 5—5—3, svo er það aðgættandi, að N. L. ákvarðanir um hefð ekki með berum orðum eru hér lögleiddar, hvar á móti tèð instrux, þess § 16, er nóg laga-ástæða fyrir því, að kirkju góz hér í landi geti gengið undan kirkjunni eða beneficio við præscription og hefð, þó beneficiarii ekki yfir því hafi fullkomin eignarumráð. Og getur það því síður verið efa undirorpið, að það sé sú rétta meining þessa lagastaðar, að kirkju góz og réttindi hér geti unnizt undan kirkjunni með 100 ára hefð, sem bæði ákvörðunin annars tilgangslaust væri bundin við þessa áratölu, og reskriptið af 20.

apríl 1709 (Lübekkers Applikations Udtog 1. Del S. 524) samt kancelliresolution af 4. sept. 1765 (Stampes Erkl. 4. Del bls. 650—51) láta í ljósi, að kirkjugóz (í Norvegi) virkilega geti fráhefðast kirkjunum.

Landsyfirrætturinn fær því ekki betur séð, en að undirrættardómarinn réttilega hafi frifundið innstefnda, og það því fremur sem skortur almennilegs veðlög-máls og löggildra eignarskjala á Íslandi hafa gjört það hér fremur en annars staðar nanðsynlegt að fara eftir gamalli venju og status quo í reelle réttinda tilliti.

Þar eð undirrættardómsins ákvörðun um málskostnaðinn sömuleiðis finnst vel grunduð, er hann að öllu leyti að staðfesta. Eftir kringumstæðunum finnst ekki ástæða til að tildæma innstefnda málskostnað fyrir landsyfirrætti, og enn síður til að fylgja hans uppástandi um mulkt yfir citantinum fyrir óþarfa þrætu, hvar á móti málskostnaður réttast virðist eiga að niður falla einnig fyrir landsyfirréttnum, og laun til citantsins skipaða málsfærslumanns, stud. J. Jónssonar, að borga af opinberum sjóði, og finnst upphæð þeirra hæfilega ákveðin 8 rbd. reiðu silfurs.

Með tilliti til ákvörðunarinnar í forordn. 20. jan. 1797 § 28 hlýtur rétturinn að finna að því, að hlutaðeigandi forlíkunarmaður, prófastur G. Pálsson í Vallanesi, hefur gefið útskrift af öllu því, sem fram er farið við sáttatilraun þessa máls þann 6. Maji 1837, án þess að þvílík aðferð hans að svo stöddu finnist geta eftir sig leitt ansvar. En þó útskrift þessi ein sé til vitnis um, að málið hafi verið lagt til sætta og engin gögn séu fram komin með reglulegum vitnisburði um, að því hafi verið vísað til landslaga og réttar, má lands-

yfirrétturinn samt álita útskriftina nægilega þessu til sönnunar, er báðum pörtum einninn þar um ber saman.

Að því leyti málið á citantsins síðu fyrir undir- og yfirrétti hefur verið beneficerað, atterast, að það fyrir undirréttnum hefur verið forsvaranlega meðhöndlað, og fyrir báðum réttum flutt með tilbærilegum hraða.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á óraškaður að standa.

Málskostnaður niður falli. Citantsins skipaða málsfærslumanni, studiosus Jóni Jónssyni, greiði það opinbera 8 rbd. reiðu silfurs í málsfærslulaun.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1840, þann 18. maí

dómur

í málinu nr. 7/1840: Sveinn Jónsson

gegn

snikkara Diðrik Knudsen í Reykjavík.

Mál það, hverju hér er skotið til landspfirréttarins, er risið af því, að appellations sækjandinn, Sveinn Jónsson, næstliðið sumar öndverðlega samdi við innstefnda, snikkarameistara D. Knudsen, um að komast til þessa til að læra snikkara handverk. Skyldi appellantinn á sumrum fara í kaupavinnu fyrir innstefnda og leggja kaup sitt með sér á borð á vetrum, en sjálfur ei þiggja önnur laun en kennsluna. Næstliðið sumar fór appellantinn þessu samkvæmt til kaupa-

vinnu norður í land og hafði með sér þaðan 8 sauðkindur, nefnilega 4 sauði fullorðna, 1 veturgamlan, 2 hrúta og 1 á, sem hann hefur lagt inn í bú innstefnda, sem við komu hans norðan að ei var við heimili, heldur farinn til smíða austur í Rangárvallasýslu. en kom fyrst heim þann 31. desbr. seinastl. Appellantinn dvaldist nokkra daga í húsi innstefnda, en yfirgaf það síðan og settist að á Bakka í Sel-tjarnarneshrepp, hvaðan hann við heimkomu innstefnda gjörði kröfu um andvirði þeirra innlögðu sauðkinda, eftir óvilhallra manna mati, að frádregnum þeim kostnaði, er innstefndi kynni að hafa haft upp á ferð og útbúning appellantsins til kaupavinnunnar norður, hvert innstefndi samkvæmt mál færslunni við undirréttinn léði og lagði honum hest, nesti, skæði, orf og ljá.

Undirréttarins dómur uppáleggur innstefnda að fría sig með eiði frá að hafa lofað að taka appellantinn strax næstl. haust í kennslu, undir eins og hann væri kominn norðan að, en að öðrum kosti skyldi hann fá eftir uppástandi sínu. Til landsyfirréttarins hefur innstefndi úttekið kontrastefnu, hvar eftir hann uppástendur fullkomna frifinningu, eða undirréttardóminn staðfestan, eins og báðir málspartar hafa uppástaðið málskostnað, og appellantinn þar að auki innstefnda sektaðan fyrir ótilbærileg orðatiltæki í innleggjunum til landsyfirréttarins.

Það er milli málspartanna viðurkennt, að samningur hafi stað haft milli þeirra um, að kontracitantinn skyldi, eins og áður á vikið, kenna aðalsækjanda snikkarasmiði á vetrum, en þar á móti ágreinir þá

áhrærandi tímann, nær kennslan skyldi byrja, sem og um, að kontracitantinn hefði lofað að tilbúa aðalsækjanda strax í stað hæfileg smíðatól, en kontracitantinn öldungis ekki hefur viljað við kannast, að þetta hafi verið haft í skilmálum. Hvorugur málsparta hefur neitt skriflegt að bera fyrir sig, eins og heldur engin vitni finnast hafa verið til kvödd til að vera við samning þeirra. Leiðir hér af, að málsins kríngumstæður, samanbornar við málsfærsluna, eru það, sem hér verður eftir gengið. Í þessu tilliti athugast, hvað það fyrstnefnda atriði, nær kennslan ætti að byrja, snertir, að það leiðir af samningsins eigin eðli, þegar að eins skynsamlegur tilgangur þessa er lagður til grundvallar, að með því að semja um kennsluna á áður téðan hátt, hlýtur einnig að hafa verið ákveðið eða tilgreint, að kennslan skyldi byrja, nær aðalcitantinn kæmi úr kaupavinnunni, eða hér um bil með vetrarkomu, með því samningurinn annars var að álíta sem meiningarlausan og að vísu þannig ingenginn, að svo kölluðum handversmeisturum hér í landi yrði þá innan handar að breyta við lærdómsdrengr sína eins og þeim þætti best eiga við eigin hagsmuni þeirra í hvert skipti. Og sama er að álíta, hvað því öðru atriði viðvikur, því smíðatóla útbúningur eða lán þeirra til brúkunar innibínt nauðsynlega í samningnum um kennsluna. Nú er það að vísu svo, að aðalcitantinn ei hefur komið fram með sönnun fyrir hans uppástandi um innihald samningsins milli hans og kontracitantins, en á hina síðuna hefur þessi ei heldur fullnægt þeirri skyldu, sem á honum lá sem þeim, er í þessu efni bæði var reyndari og

vitrari maðurinn, að semja, svo sannað yrði, um kost og kjör við aðalsækjandann, og hlýtur hann þess vegna að kenna sjálfum sér, að innihald samningsins, álitid eins og kringumstæðurnar leiða til, í efa tilfelli er tekið fremur í hans en aðalsækjandans óhag.

Þegar kontracitantsins tvíræða málsfærsla einnig er tekin til yfirvegunar, styrkist ei heldur alllitið það, sem af aðalcitantinum er uppástaðið, og skýlaust er það að minnsta kosti, að aðalsækjandinn ei átti að róa næstl. haustvertið, og þetta, eins og það lítur út, af því að lærdómurinn í snikkara handverkinu þá átti að byrja. Nú vill og kontracitantinn gjöra aðalsækjanda ýmist að hjúi sinu og kallar hann strokinn frá sér (svo sem í innleggi til undirréttarins af 30. janúar síðastl.), í hverju tilliti þó engi krafa né gagnsókn er gjörð, ýmist, að hann hafi tekið hann til að kenna honum handverk sitt. Þegar aðalcitantinn ber honum, að hann hafi ei gjört meiri ráðstöfun fyrir sér, áður austur fór, játar hann þetta að svo miklu leyti að vera satt, að hann ekki hafi beðið annan mann fyrir að taka hann í *kennslu* (sjá innlegg kontracitantsins af 30. jan., akt p. 18), og afsakar sig með því, að hann, þá austur fór, hafi ei vitað, hvað lengi hann yrði í burtu, og segist því hafa beðið konu sína, þegar tíminn hafi orðið svo langur þar eystra, ef það væri mögulegt, að láta Svein róa, inn til hann heim kæmi, hvað eð vottar, að þessi ei var ráðinn hjá honum sem vinnumaður. En ef hann ekki var að álita sem slikan, getur hann ei heldur eftir því upplýsta álitizt öðru vísi til kontracitantsins ráðinn en til kennslu í handverki þessu. Þar nú kontra-

çantantinn ekki hafði gjört neina ráðstöfun fyrir því að fullnægja þessari skyldu, og það leið svo langt um, áður enn hann kæmi heim til sín, finnst aðalcítantinn réttilega að hafa álitid samninginn rofinn frá kontracítantins hálfu.

Og þó nú aðalcítantinn yrði álitinn sem óreglulegt hjú kontracítantsins með þeim skilmála, að hann tæki kaup sitt í kennslu, flaut eigi að síður þar af, að kontracítantinn ekki hafði fullnægt skyldu sinni, nema kennslan, er gekk í kaupsins stað, hefði byrjað í tækan tíma, eða, eins og ráð má fyrir gera, þegar kringumstæðurnar eru teknar til greina, og réttur og skylda er á báðar síður.

Kontracítantinn er þannig að dæma samkvæmt uppástandi aðalsækjandans til að borga honum eftir óvilhallra manna mati andvirði áður téðra 8 sauðkinda, sem hann næstl. haust lagði inn í bú hans, að frá-dregnum þeim kostnaði, er genginn mætti vera til framan greindrar útgerðar aðalsækjandans til kaupavinnunnar norður næstl. sumar, hvað einnig hlýtur að vera komið undir sömu manna mati, hverjar mála-lyktir því fremur virðast rétti samkvæmar sem kontracítantinn engan halla þar við liður né eftir því framkomna liðið hefur við burtför aðalsækjandans.

Máls þessa kostnaður finnst eftir kringumstæðunum eiga að falla niður, eins og sú af aðalsækjandanum uppástaðna mortifakation ei heldur getur fengið meðhald, með því þau átöldu orð í þeirra samanhengi ei finnast vera ærumeiðandi.

Því dæmist rétt að vera:

Kontracitantinn, snikkarameistari D. Knudsen, á að borga aðalsækjandanum, Sveini Jónssyni, andvirði þeirra 8 sauðkinda, sem sá síðarnefndi á næstliðnu hausti lagði inn í bú hins fyrrnefnda, eftir óvilhallra manna mati, að frá dregnum þeim kostnaði, sem kontracitantinn mætti hafa haft við útgjörð aðalsækjandans til kaupavinnu á næstliðu sumri. Að öðru leyti eiga þeir hvor fyrir annars ákærum í þessu máli fríir að vera.

Málskostnaður fyrir báðum réttum niður falli.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá hans löglegri birtingu undir aðför að lögum.

Pannig afsagður.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1840, þann 20. júlí

dómur

í sökinni nr. 8/1840: Land- og bæjarfógeti

St. Gunnlögsen, sem aktor

gegn

Ásgrími Ólafssyni á Kerlingardal í Skaftafellssýslu.

Í sök þessari ákærist Ásgrímur Ólafsson, vinnumaður í Kerlingardal í Skaftafellssýslu, 36 ára gamall, fyrir meintan stuld á sauð, tilheyrandi administrator Jóni Guðmundssyni á Kirkjubæjarklaustri, hvern hann skyldi markað hafa sínu fjármarki undan téðs administrators marki um haustréttir síðastl. ár, og síðan slátrað. Og er hann, sem áður við téðrar sýslu

extrarétt þann 30. Júnii 1818 er dæmdur fyrir þjófnaðarhlutdeild í fyrsta sinni, áður en hann hafði náð sakamanna lögaldri, til 15 til 20 vandarhagga svo kallaðs húsaga, nú hér fyrir af undirdómaranum þann 9. marz þ. á. dæmdur til 3 x 27 vandarhagga straffs samkvæmt tilskipun 24. jan. 1838 § 8.

Að vísu eru nú fram komnar talsverðar líkur fyrir því, að ákærði virkilega hafi stolið þeim umhöndlaða sauð, er honum hvorki ber saman við sjálfan sig né þau afhreyrðu vitni viðvikjandi mörkun og eignarútvegana sauðarins, og það með vitnum má álitast sannað, að sauðarhöfuð það, er fannst hjá ákærða og sem administrator J. Guðmundsson hefur svarið vera af sínum sauð, er honum sé horfinn mót vilja hans og vitund, sé það sama og fundið er í ákærða eignarhaldi.

En eins og ákærði stöðugt hefur synjað fyrir að vera valdur að sauðarstuldinum, svo vantar og þá löglegu vitnasönnun fyrir, að administrator J. Guðmundsson sé réttur eigandi sauðarins quæstionis, sem eftir laganna 6 — 17 — 10 útheimtist til að ákærði verði felldur sem þjófur að honum gegn stöðugri neitun sinni, og er það í augum uppi, að því lík eignarsönnun eins brestur, þó að oftnefndur administrator sjálfur með eiði hafi helgað sjálfum sér þann umhöndlaða sauð, af hverjum einasta höfuðið er komið fram, hvar af enginn annar hefir treyst sér til að draga sauðarins identitet né administrators eignarétt til hins sama.

Þó að ákærði eftir þessum kringumstæðum ekki verði lögfelldur sem þjófur, getur hann samt að eins

notið frídæmingar frá réttvisinnar frekari ákærum, þannig að hann borgi allan af sökinni löglega leiðandi kostnað, og þar á meðal sakarfærslulaun til aktors og defensors við landsyfirrættinn, sem ákvarðast respective til 6 og 4 rbd. silfurmyntar, hvar á móti það dæmda endurgjald sjálfsagt burt fellur, sem og laun þau, sem dæmd eru defensor við undirrættinn, en hann enga kröfu þar um gjört hefir.

Sökin hefir við undirrættinn verið meðhöndluð og varin með forsvaranlegum hraða, sem og fyrir landsyfirrættinum löglega sótt og varin.

Því dæmist rétt að vera:

Ásgrímur Ólafsson á fyrir réttvisinnar frekari ákærum í þessari sök frí að vera, þó svo, að hann borgi allan af henni löglega leiðandi kostnað, þar á meðal í sakarfærslulaun til aktors við landsyfirrættinn, land- og bæjarfógeta Gunnlögsen, 6 rbd. og til defensors, studiosus S. Pálssonar, 4 rbd., allt siifurmynt.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1840, þann 28. sept,

dómur

í málinu nr. 9/1840: Land- og bæjarfógeti St. Gunnlögsen, sem skipaður málsfærslumaður Þingeyraklausturs eigna

gegn

beneficiarius Staðarbakka prestakalls, presti síra Eiriki Bjarnasyni.

Sem skipaður málsfærslumaður fyrir hönd Þing-

eyraklausturs eða konungsfjárhirzlu, áfrýjar land- og hajarfógeti St. Gunnlögzen Húnaþingsréttar dómi gengnum í máli þessu þann 6. febr. þ. á., hvar með klaustrið er dæmt til að borga þeim innstefnda, presti síra Eiríki Bjarnasyni, sem beneficiario Staðarbakka prestakalls, fullt andvirði hvals þess, sem rak við land klausturjarðarinnar Reykja á Reykjatanga í Hrítafirði í nóvembermánuði 1838, hvar um málið af innstefnda hálfu er fyrir héraðsrétti hafið gegn klaustursins administrator, þó svo, að þar frá dragist vanalegur skurðarhlutur og önnur jafn nauðsynleg og óumflýjanleg útgjöld eftir réttum reikningi og skilríkjum, hvar hjá skipuðum málsfærslumanni þess innstefnda beneficiarii eru dæmdir 6 rbd. í laun af opinberum sjóði, en þeim, sem yfir höfuð hafa að málinu unnið, ferðakostnaður og önnur þar að lútandi útgjöld eftir hlutaðeigandi amtmanns áliti. Hefir citantsins skipaði málsfærslumaður eftir appellationsstefnu af 30. maí þ. á, heimtað dómi þessum breytt samkvæmt uppástandi verjanda konungs fjárhirzlu við héraðsréttinn þannig, að Reykjatangi, svo langt sem gras nær fram á honum, sem og hvalfiskurinn quæstionis, dæmist að vera átölulaus eign klaustursins, og að innstefndi tilskyldist að borga málskostnaðinn fyrir báðum réttum með 100 rbd. reiðu silfurs, og 20 rbd. til hans að auki í málsfærslulaun.

Þar á móti hefir skipaður málsfærslumaður hins innstefnda stílað sína réttarkröfu þannig, að Reykjatangi með Reykjatangaeyri dæmist að vera Staðarbakka kirkju eign, og að administrator Þingeyraklausturs, B. Ólsen, klaustursins vegna, dæmist til að

borga innstefnda fullt auktiónsandvirði þess umþrætta hvals, auk lagarentu frá klögunarinnar dato til forlíkunarnefndarinnar, svo og 80 rbd. í málskostnað, samt 10 rbd. í málsfærslulaun til sín fyrir landsyfirréttnum, hvar að auki hann hefir krafizt, að nokkur, að hans ætlun, fyrir þann innstefnda prest og héraðsdómendur ærumeiðandi orðatiltæki í skjali nokkru, nafnlausu og ódagsettu, »topografisk skýrsla« nefndu, sem frá citantsins málsfærslumanns hálfu er fram komið fyrir landsyfirréttninn, verði ómerk dæmd, um leið og hann setur til landsyfirréttarins umdæmis, að hve miklu leyti framleggjari skjals þessa sé til ansvara að draga fyrir þess ærumeiðandi innihald.

Að því leyti sem nú málsfærslumaður hins innstefnda þannig í realiteten gjörir aðra og stærri réttarkröfu en bæði héraðsdómurinn gefur ástæðu til og sú réttarkrafa, sem af fyrr téðs beneficiarii málsfærslumanni er gjörð fyrir héraðsréttnum, hvar einasta afdráttarlaust andvirði hvalsins er heimtað honum tildæmt hjá administrator, þá fær hann ekki þar af góðs notið eða yfir höfuð náð stærra rétti við yfirréttninn en honum þegar er dæmdur við héraðsréttninn, er hann ekki hefir úttekið gagnstefnu í málinu.

Það er millum málspartanna in confesso, að Staðarbakka kirkja eftir autoriseruðum máldögum á »Reykjatanganga fram frá grasi«. Þar á móti er í þessu máli einasti efi á, hvar þessi Reykjatangi sé, eða hvar hann liggi. Vill appellantinn láta hann vera ríf það, sem afmálað er á situationskortinu og að nokkru leyti er í kafi, nema um stóstraumsfjöru, hvalinn quæstionis ekki rak, og hvar vitnað er, að aldrei áður í nú lifandi manna minni

rekið hafi eða fest geti nokkurn reka, allra sízt þó trjáreka. Að rif þetta sé sá í máldöggunum umhöndlaði tangi, ætlar appellantinn, sannist af lögun þess og orðs þessa þýðingu, er hann vill vera láta aðra eins mjóa framskagandi landtanga, en engan veginn eins breitt og stórt nes og það í afstöðumálverkinu með gulum lit afmálaða og »Reykjatangi« nefnda, við hvert hvalinn, eftir sem játað er, rak, og hvert pláz innstefndi tjáir vera það sama og sá í máldöggunum svo kallaði »Reykjatangi«, berandi fyrir sig fleiri í málinu fram lagðar biskupa visitazíur og önnur þessu atriði viðvikjandi skjöl, hvar orðin »Reykjatangi«, »Reykjaeyri« og »Reykjatangaeyri«, annað hvort með sömu þýðingu eða á vixl, sýnast brúkuð um sama plázið, hvað enda er með vitnum sannað í málinu, að enn þá við gangist, og kemur það þá næsta heim við þann fram lagða extrakt nr. 15 af biskups Ólafs Rögnvaldssonar autoriseruðu máldagabók af 1461, sem fyrst eignar Staðarbakka »Reykjatanga fram frá grasi«, og síðan — að sögn Ásgauts Ingimundssonar — »Reykjaeyri alla með þeim gögnum og gæðum, sem þar kunna að reka«. Þar eð enn fremur vitni hafa við því gengið, að Reykjatangi hafi verið kallaður allt fram að fremsta tanganum og upp að Laugalæknum, eða svo kölluðum »Börðum«, að norðanverðu, en Reykjaeyri að sunnanverðu, hvar sandeyri gengur suður með tanganum, sem og, að takmörk þessa tanga og eyrar að austanverðu séu nefnd «Börð», og grasbakkinn, sem afmálaður er á afstöðumálverkinu, svo gefur þetta til kynna, hvernig samnefni þessi eru til orðin, um leið og það þannig

má álitast upplýst, að allt það hið sama pláz er nefnt Reykjatangi í máldögunum, með því það einnig fer að líkindum, að tanginn »fram frá grasi«, eða þeim svo nefnda grasbakka, í fornöld hafi verið lítt grasi vaxinn, þar eð með vitnum er sannað, að gras nú á dögum sé að aukast á honum, en að hann að sunn-anverðu sé báróttur, sendinn og grýttur, svo og, að landið sé lægra fyrir framan en ofan grasbakkann. Það er hér að auki af heneficiarii málsfærslumanni í héraði álitíð mögulegt, að máldagarnir, hafi nokkur grashýungur á þeirri tíð verið á eyrinni fyrir ofan fjörumál, með orðunum »fram frá grasi« hafi tillit til þess haft, og þessi orðatiltæki því séu valin eftir ákvörðunum Jónsbókar Rekab. 1. kap., sem tiltekur, hvernig reka skuli skipta milli landeiganda og rekamanns, þegar hann ber upp á grasi vaxna jörð. Og hefir héraðsrétturinn á þessum lagastað og þessari útpýðingu orðanna »fram frá grasi« í máldögunum byggt dóm sinn. En þar eð hvalurinn quæstionis eftir áður sögðu virkilega má álitast rekinn á Staðarbakka kirkju sannaða rekamark fyrir Reykja landi, svo hlýtur landsyfirrætturinn að fallast á það úttall málsins, sem orðið er við héraðsréttinn, án þess að þörf gjörist in casu að heimfæra eða útpýða téðs laga-staðar ákvarðanir í nefndu tilliti. Og verður það eins óþarft að færa hér til málsstyrkingar önnur eða fleiri við undirrættinn fram komín rök, því heldur sem appellantinn ekkert verulegt finnst hafa fyrir sig borið annað en þá fyrir bornu þýðingu orðsins »tangi«, hvert orð eftir landsyfirrættarins meiningu þó getur skilizt og í raun og veru brúkast bæði um mjó og

breið nes, er ganga út í sjó frá meginlandinu, eins og sá hér umhöndlaði tangi.

Þar eð innstefnda skipaði málsfærslumaður hefir játað, að framleggjari þeirrar svo kölluðu „topografisku skýrslu“ ekki hafi ásett að skaða neinn með þeim áfrýjuðu orðatiltækjum í henni, en mortifikation sjálfsagt verður að stílast gegn þeim, sem fram leggur, þar sem um nafnlaust af honum framlagt skjal, eins og hér, er að gjöra, svo fær rétturinn ekki fallizt á þessa hans réttarkröfu. Að öðru leyti verður skjal þetta, sem ekki er fram lagt við undirréttinn, hér ekki gegn innstefnda mótmælum til neinna greina tekið.

Í tilliti til málskostnaðarins fyrir héraðsréttinum er héraðsdóminn að staðfesta, en kostnaður þess fyrir landsyfirréttinum finnst eftir kringumstæðunum eiga að niður falla, og málsfærslulaun til beggja þeirra skikkuðu málsfærslumanna, sem ákvarðast til 8 rbd. til hvors um sig, eiga að lúkast af opinberum sjóði.

Málið finnst forsvaranlega sótt og varið fyrir báðum réttum, svo og fyrir undirréttinum löglega meðhöndlað, með því líka hlutaðeigandi málspartar hafa samþykkt dómsuppsögn í því eftir útgöngu þess í laganna 1-5-8 ákvarðaða uppsagnarfrests.

Því dæmist rétt að vera :

Þingeyraklaustur á að borga innstefnda, presti síra Eiríki Bjarnasyni á Staðarbakka, fullt andvirði þess umþrætta hvals, sem rak við Reykjatanga þann 18. nóvember 1838, þó svo, að þar frá dragist vana-

legur skurðarhluti og önnur jafn nauðsynleg og önnur óumflýjanleg útgjöld til hvalsins notkunar, eftir réttum reikningi og skilríkjum.

Í málskostnaðarins tilliti, sem og þess dæmda salarii, á héraðsdómurinn óraskaður að standa. Málskostnaður við landsyfirrættinn niður falli. Í málsfærslulaun til appellantsins og hins innstefnda fyrir landsyfirrættinum skipuðu málsfærslummanna, land- og bæjarfógeta Gunnlögsens og examinatus juris H. Thorgrímsens, borgi það opinbera 8 rbd. silfurmyntar til hvors um sig.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá hans lögregri birtingu undir aðför eftir lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1840, þann 2. nóvember

d ó m u r

í sökinni nr. 11/1840: Examinatus juris H. Thorgrímsen, sem skipaður aktor

gegn

bónda Sigfúsi Gottskálkssyni af Syðra-Kálfskinni.

Sök þessi er í héraði hafin gegn vinnumanni Birni Jónassyni á Stærra-Árskógi fyrir þjófnað og þeim ákærða, Sigfúsi Gottskálkssyni á Syðra-Kálfskinni í Eyjafjarðarsýslu, fyrir að líkindum að hafa hvatt téðan Björn til að stela korni frá húsbónda hans, og er sá síðarnefndi, af hvers hálfu einungis undirrættardóminum er áfrýjað, í héraði dæmdur til 10

vandarhagga refsingar, samt til að borga allan þriðjung sakarkostnaðarins.

Að vísu hefur hinn ákærði játað það satt að vera, að hann hafi nefnt við Björn Jónsson að selja sér dálítið af korni, með þeim ummælum, „að ekki bæri á því, þó hann (Björn) tæki svo sem í hnefa af korni til þess, þegar hann væri að mæla“, sem og, að hann nokkru síðar fengið svo sem 4 merkur korns af Birni, er hann borgaði með að tæta í sokka fyrir Björn. En þegar hins vegar aðgætist, að Sigfús Gottskálksson bætir því við og stöðugt hefir borið, að hann hafi brúkað greind ummæli í gáleysi við Björn, hefir og sífellt synjað fyrir, að hann hafi af vitað, að nefndar 4 merkur væru Birni ófrjálsar, og kveðst, þá hann keypti þær, ekki hafa hugsað út í undan gengið samtal þeirra, hvar af hann ekki hafði leitt sér í lund, að neitt frekar fljóta mundi, það þar hjá ekki er upplýst, að ákærða hafi verið kunnugt um Björns annan sannaða þjófnað eða þjófnaðar tilhneigingu hans, hvar af ráða má, að hann (Björn) ekki hefir þurft að lokka til stuldar, eins og hann líka skömmu áður tvívegis stolið hafði korni án allra tillokkana, og þar eð loksins Björn, sem borið hefir, að Sigfús hafi tælt sig til að stela þeim 7 mörkum korns (hverjar virtar eru á 13 sk. reiðu silfurs og hvar af hann seldi Sigfúsi 4), þar að auki er orðinn tvísaga, bæði um viðskipti þeirra Sigfúsar, sem og að öðru leyti, og þessi enn fremur frá sínum mörgu húsbændum hefir öðlazzt samhljóða vitnisburði um ráðvendni til munns og handa, svo má það álítast trúanlegt, að hann hvorki hafi ásett sér að tæla Björn til stuld-

arins né heldur ímyndað sér, að það að honum keypta korn væri ófrjálst, hvers vegna hann, án þess að nauðsyn virðist hér til að færa fleiri af defensor á viknar röksemdir, réttilega finnst eiga að njóta frídæmingar, þó með tilliti til þess of freka skeytingarleysis, sem hann, er þekkti Björns Jónssonar stöðu sem annara hjú og vissi, að honum af hús-bændunum var trúað fyrir að mala korn, sýnt hefir með fyrr téðum ummælum, einungis frá réttvísinnar frekari ákærum, þannig að hann borgi sakarinnar kostnað í héraði samkvæmt undirréttardóminum, samt allan af hennar appelli til landsyfirréttarins leiðandi kostnað, þar á meðal til sóknara og svaramanns, hvors um sig 4 rbd. í sakarfærslulaun.

Sökin hefir í héraði verið forsvaranlega meðhöndluð, sem og fyrir landsyfirréttinum sótt og varin.

Því dæmist rétt að vera :

Sigfús Gottskálksson á Syðra-Kálfskinni á fyrir réttvísinnar frekari ákærum í þessari sök frí að vera, þó svo, að hann borgi kostnað hennar í héraði, samkvæmt undirréttardóminum, sem og allan af appellinu til landsyfirréttarins löglega leiðandi kostnað, og þar á meðal í laun til sóknara, examinatus juris H. Thorgrímsens, og svaramanns, candidatus juris Chr. Christjánssonar, 4 rbd. silfurmyntar til hvors um sig.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1840, þann 2 nóvember

d ó m u r

í sökinni: Cand. juris Chr. Christjánsson, sem skipaður sóknari

gegn

fanganum Þórunni Jónsdóttur frá Kúgili innan Eyjafjarðarsýslu.

Með dómi gengnum við Eyjafjarðarsýslu aukarétt þann 28. júlí þ. á. er fanginn Þórunn Jónsdóttir frá Kúgili innan nefndrar sýslu dæmd til 6 ára betrunarhússvinnu í Kaupmannahöfn, fyrir að hafa, líklega með of naumum matarskammti, stofnað til, eða að minnsta kosti flýtt, dauða tengdamóður sinnar, Önnu Þórðardóttur, sem andaðist þann 9. apríl þ. á., í hús-um ákærðu. Þar að auki er ákærða dæmd til að borga sinn varðhaldskostnað að öllu leyti, en helfing alls annars kostnaðar til móts við þá meðákærðu, ektamann hennar, Þórð Þorfinnsson, og tengdaföður, Þorfinn Brandsson, sem líka sættu lagaákærum fyrir skort á tilhlýðilegri umsjón á aðhjúkrun og viðurværi hinnar dáu móður þeirra og ektakonu. Og eru þeir dæmdir hvor um sig til 30 dala útláta til hlutaðeigandi sveitarsjóðs, en undirréttarins dómi er í þeirra tilliti óáfrýjað.

Það er í sök þessari sannað og upplýst, að lík Önnu heitinnar, sem tveim dögum seinna eftir að hún var látin, að tilhlutun sóknarprestsins var skoðað af 6 óviðkomandi mönnum, var mjög holdgrannt og illa litkað. Það er einnig upplýst, bæði að ákærða

litla aðhjúkrun veitti tengdamóður sinni í veikleika hennar og aldurdóms hrumleika, og líka, að matarskammtur sá, er þessi hinn síðasta hluta æfi sinnar fékk daglega hjá tengdadóttur sinni, hinni ákærðu, var óríflægur og lakari að kostum en venjulega er borinn hennar líkum, enda hefir ákærða fyrir rannsóknarréttinum þann 28. apríl í ár játað, „að hún hafi gefið tengdamóður sinni of lítið að borða í þeim tilgangi, að hún skyldi deyja af skorti, og að hún vissi og vitað hefði, að Anna hlyti að deyja úr hor, af því að hún, þ. e. Þórunn, hafi henni of lítinn mat skammtað“. Að lyktum eru nokkur atriði að því fram komin, að Anna sáluga ekki hafi átt við gott atlæti að búa af hendi ákærðu.

Það helzta af þeim hér töldu atriðum í sakfelli hinnar ákærðu er það, sem lýtur að hennar nauma matarskammti við þá sáluðu Önnu Þórðardóttur, í sameiningu með játun þeirri, sem hún gjört hefur um hennar straffsverða tilgang, hún haft hefði með þessum matarskammti, þeim nefnilega að stytta daga tengdamóður sinnar. Þau önnur fyrr töldu atriði mættu vera einungis líkur að hinu sama. Hvað matarskammtinn snertir, þá er hann af landlækni Thorsteinsen, hvers álit hér um landsyfirrætturinn fann orsök til að útvega, engan veginn fundinn svo ónógur, að vissa sé fyrir, að Anna Þórðardóttir hafi af skorti dáið, hvað hann jafnvel virðist í efa að draga og að álíta þann henni af ákærðu veitta matarskammt nægilegan til lífsviðurhalds. Landsyfirrætturinn fær því af þeim umtalaða matarskammti því síður dregið neitt til styrkingar vissunni um straffs-

verðan tilgang hinnar ákærðu með að stytta daga tengdamóður sinnar sem það er ómótmælt og af réttargjörðunum ljóst, að bæði sonur hinnar ákærðu, maður hennar og hún sjálf höfðu við líkan kost að búa. Að sönnu fyrirfannst lík Önnu heitinnar 2 dögum eftir andlát hennar holdlaust og illa litkað. En þau sömu vitni, sem um það bera, bera einnig, að sálaða ætíð hafi holdskörp verið, og var það þá því síður tiltökumál á andvana líki 73 ára gamallar manneskju, sem þar að auki skömmu fyrir andlát sitt legið hafði sóttveik nálægt 13 vikur, frá því um miðsumar til þess eftir vetrarnætur 1839. Hér að auki er það af einu vitni, bónda Gísla Oddssyni á Hrafnagili, sem meðhöndlaði lík Önnu daginn eftir andlát hennar, borið, „að fætur þess hafi verið stirðnaðar og ekki holdlausar“. Og fjórðungslæknirinn, sem eftir sýslumannsins ráðstöfun krufði líkið og gjörði á því lögskoðun 19 dögum eftir dauða þess, hefir svo frá skýrt, að hörundslitur á líkinu hafi verið náttúrlegur, og að þarmar þess (jejunum og ileum) hafi innihaldið mikið af saur, samt sést til lítillar hvítu kringum nýrun, hvað allt virðist að benda til þess, að Anna heitin hafi hvorki af sulti né viðgjöranlegri ófeiti dáið. Að vísu er það af réttargjörðunum ljóst, að ákærða ekki hefir sýnt sinni háöldruðu tengdamóður gott atlæti eða neina sérlega aðhjúkrun, sérílagi aldrei gefið henni nýmjólk, sem gamalmennum er svo þéanleg. En eins og þetta í sjálfu sér ekki ber með sér neina sönnun um, að Anna heitin hafi dáið af ásettum meðverknaði hinnar ákærðu, eins finnur landsyfirrætturinn ekki í

Þessu atriði næga ástæðu til að dómfella hana, einkum þá til þess er litið, að Anna heitin, sem lá veik frá miðju sumri til veturnóttu 1839, hafði þó við tvímæltan matarskammt ákærðu með þorra, eður þann 23. jan. 1840, unnið þá krafta, að hreppstjóri, administrator Björn Jónsson, og bóndi Stefán Jónsson, sem þá sáu hana, álitu hana færa til að ganga til næsta bæjar. Frá þessum tíma var þó hinni dáu Önnu deildur matur þrisvar á dag, og sú önnur kýr heimilisins bar um sama leyti, eins og líka Önnu bættist matur frá Krossum á gönni.

Þar eð nú það í sökinni fram komna þannig finnst að innihalda fleira til hnekkingar en styrkingar þeirri játnun, sem ákærða gjörði fyrir rannsóknarréttinum þann 28. apríl í ár, um ásetning sinn að stytta daga tengdamóður sinnar, svo getur landsyfirrætturinn, þegar hann lítur til forordn. 21. maí 1751 § 2, því síður tekið þessa játningu til greina hinni ákærðu til dómsáfellis sem hún við næsta þinghald, þann 2. maí, aftur tók þessa játningu og hefir síðan stöðugt neitað þessum ásetningi. Þetta verður því heldur landsyfirrættarins álit sem ákærða (þá játningin skeði fyrir viku síðan til fanga tekin) hefir fyrir borið, að hún gjört hafi þessa játningu í gáleysi og sansatruflun af hugsun um þetta allt saman, bæði um þetta mál og að hún viti sig vera óléttu, hvað síðasta er af tveimur nærkonum sannað og borið, að ákærða væri í 7. mánuði. En landlæknir Thorsteinsen hefir í þessu tilliti látið réttinum, hér um spurður, þá meiningu í ljósi, sem gjöra má ákærðu játningu enn meir efasama og óáreiðanlega til

strauffs áleggingar. Það álit, sem undirdómarinn og þeir þingvottar, sem heyrðu á játningu hinnar ákærðu gefið hafa um, að sér virzt hafi þá með fullum sönsum og ráði, getur í þessu falli því síður álitizt fullnóg sem játningin sjálf, saman borið við þann þá af ákærðu tiltekna matarskammt, ekki verður vel saman komið. Og það, að ákærða af þingvottunum vitnast að hafa verið ýmist stúrin og niður slegin, ýmist fátöluð og hvöss í máli þann 28. apríl, virðist að benda til töluverðs óróa í hennar þáverandi sinnisfari.

Þar eð landsyfirrætturinn þannig hvorki í ákærðu áðurnefndri játning eða í öðru því í sökinni fram komna finnur næga ástæðu til að dæma ákærðu til strauffs, verður undirrættardóminum í því tilliti að breyta, en ákærðu að frífinna, þó að eins frá réttvísinnar frekari ákærum, því bæði hafa játning hennar gefið réttvísinni fulla ástæðu til lagaákæru henni á móti og líka er ei við útvegað lækna álit í sökinni full vissa fyrir, að of naumur matarskammtur við Önnu sálugu hafi ei meir eða minna, ásamt ellihrumleika, innvortis ígjörð og bæjarkulda, meðverk að til hennar dauða. Ákærðu er einnig að til skylda að borga kostnað sakarinnar samkvæmt undirrættardómnum, hvar á meðal laun sóknara og svarmanns við landsyfirrættinn, sem ákvarðast til 6 og 4 rbd.

Sökin er við undirrættinn forsvaranlega meðhöndluð og varin, og sókn og vörn við landsyfirrættinn hefir verið lögmat.

Því dæmist rétt að vera :

Ákærða, fanginn Þórunn Jónsdóttir, á fyrir réttvísinnar frekari ákærum í þessari sök frí að vera. Hún betali samkvæmt undirréttarins dómi sinn varðhaldskostnað og öll af sökinni löglega leidd útgjöld, þar á meðal til sóknara sakarinnar, cand. juris Christjánsson, 6 rbd. og svaramanns, land- og bæjarfógeta Gunnlögsen, 4 rbd. silfurmyntar.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1841, þann 5, apríl

d ó m u r

í sökinni nr. 1/1841 : Candidatus juris Christjánsson sem aktor

gegn

Jóni Sigurðssyni af Selnesi í Suður-Múlasýslu.

Sök þessi er í Suður-Múlasýslu höfðuð gegn Jóni bónda Sigurðssyni af Selnesi fyrir móttöðu, persónulegt ofríki, samt skammaryrði og formælingar móti hreppstjóra Jóni Guðmundssyni, fyrir hvað sá ákærði, sem áður ekki finnst kominn vera undir lagaákærum, við téðrar sýslu aukarétt þann 12. desember f. á. er dæmdur til 15 vandarhagga refsingar.

Svaramaður hins ákærða hér við réttinn hefur fyrst og fremst krafizt, að aukaréttarins dómur verði ómerkur dæmdur, og sökinni vísað frá honum sem reglulegri pólitísök eftir reglugerð 8. jan. 1834 § 23

og 24, því fremur sem það ei heldur geti orðið jústits-sakar tilefni, að sá ákærði hefir atyrt hreppstjóran sem stefnuvott, án þess að yfirfalla hann með ofríki eða áreita hann líkamlega. Og er það þá að vísu svo, að sökin einkum er höfðuð fyrir aflaga breytni hins ákærða gegn hreppstjóranum sem fátækraforstjóra, og að straffið fyrir hans illyrði gegn honum sem stefnuvotti af undirdómaranum álízt innibundið í fyrrgreindri refsingu, sem honum er ákveðin fyrir yfirsjón hans móti hreppstjóranum, þá er hann sem fátækraforstjóri fullnægði skyldu sinni. En rétturinn getur ei fallízt á þá meiningu, að reglugerð af 8. jan. 1834 með því í § 24 að fyrirskipa, að öll afbrot gegn þessari löggjöf eigi að meðhöndlast og dæmast við pólitírættina, líka vilja láta vera þar undirskilda sérhverja ofríkisfulla eða líkamlega áreitni, hvort heldur gegn ölmusulimum eða fátækraforstjórum, þar eð sú tilfærða grein sérílagi virðist að líta til hinnar undangangandi og reglugerðarinnar 7. kap. „Um fátækramálefna pólití“, hvar á móti allar ofríkisfullar misþyrmingar og meiðsli á öðrum, að þessa réttar meiningu, verða að meðhöndlast samkvæmt þeirra almennu laga ákvörðun og anda, og í þessu tilfelli því sérílagi eftir forordn. 4. okt. 1833 § 16. Má því sökin eftir kringumstæðunum og þessarar forordningar § 30, saman bornum við forordn. 24. jan. 1838 § 15, álítast réttilega höfðuð sem jústitssök.

Með tilliti til sjálfrar sakarinnar tilefnis er það með þess ákærða eigin játningu og samhljóða vitnaframburði sannað, að hann, sem í 5 undanfarin ár

hefir notið sveitarstyrks, hafi haustið 1838, þegar hreppstjóri, eftir sóknarprests og sýslumanns ráðstöfun, var kominn heim til hans til að sækja eitt af börnum hans, er setjast átti niður annars staðar, vegna vanþrífnaðar og illrar meðferðar foreldranna, sem þar um forgefins höfðu áminnt verið, þá yfirausið hreppstjóra viðurstyggilegum og meiðandi skammaryrðum, rifið hann í framan, barið og hártogað, þá er hreppstjóri tók hann höndum til að afstýra mótvörnum hans og móþróa. Svo er honum og gefið að sök, að hann, þegar sami hreppstjóri þann 23. nóvember f. á. var að kominn til að birta honum útbýggingarskjal, hafi öldungis að orsakalausu yfirausið hreppstjórann með illyrðum, kallað hreppstjórans komur þangað „helvítis lóðarölt“ og hreppstjórann sjálfan „gikk, asna og helvítis hreppstjóra“ o. s. frv.

Að undirdómarinn hefur átalið smánaryrði þessi gegn hreppstjóranum sem stefnuvotti í sameiningu með misbroti hins ákærða gegn honum sem fátækraforstjóra, finnur landsyfirrætturinn eftir kringumstæðunum einnig næga ástæðu fyrir, þar eð það fyrrtæða afbrot, sem umhöndlást í Laganna 6—9—20, nú má álítast að vera sett í samanjöfnuð og sameiningu við það, sem um er rætt í forordn. 4. okt. 1833, § 1 2. membrun, sbr. § 16, með því að 6. bókar 9. kap. eftir téðrar forordn. § 31 að öllu leyti er hafinn, enda þó að vísu þetta atvik út af fyrir sig lögum eins samkvæmt hefði getað meðhöndlazt sem pólitímál.

Þar eð straffið fyrir ofantéð afbrot með tilliti til

þessara lagastaða, samt reglugerð 8. jan. 1834 § 23, eins finnst hæfilega ákveðið til 15 vandarhagga, án þess að það geti metið þeim ákærða til afbötunar, að honum að þremur vikum liðnum var aftur trúað fyrir uppeldi barns síns, er undirréttarins dóm, hvers ákvarðanir í sakarkostnaðarins tilliti einnig finna landsyfirréttarins meðhald, að öllu leyti að staðfesta. Laun sóknara og svaramanns hér við réttinn, sem ákvarðast til respektive 4 og 3 ríkisbankadala reiðu silfurs, hlýtur sá ákærði einnig að borga. Sakarinnar meðferð við undirréttinn og færsla hennar við báða rétti hefur verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera :

Undirréttarins dómur á óraskaður að standa. Í laun til sóknara, cand. juris Christjánsson, borgi sá ákærði 4 rbd. og til svaramanns, constit. sýslumanns cand juris Gudmundsens, 3 rbd. silfurmyntar.

Dóminum að fullnægja undir aðför eftir lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1841, þann 26. apríl

úrskurður

í málinu nr. 2/1841: Ekkja Sigríður Jónsdóttir á Hólaborg

gegn

Jóni bónda Jónssyni á Hofstaðakoti og undirdómaranum B. A. Blöndahl í Húnavatnssýslu.

Málsfærslumaður hinna innstefndu, cand. juris Ch. Christjánsson, hefir í varnarskjali sínu af 10. þ. m.

fyrst og fremst heimtað máli þessu frávísað, og þeim dæmdan kost og tæringu hjá stefnanda með 10 rbd., af því að examinatus juris H. Thorgrímsen, sem sækir málið citantinnunnar vegna, ekki þar til hefur framlagt neina fullmakt. Þar á móti er af síðarnefnds hálfu uppástaðinn viku frestur til að svara téðu innleggi. En þar eð hann þó um leið hefur látið jústitsprótókollinum til færa, „að hann meinti sig við stiftsamtsins autorisation fullkomlega legitimeraðan til að færa mál þetta án annarar fullmaktar“, má hann álítast þess heldur að hafa fullsvarað innlegginu að því leyti þess fyrstu og fremstu réttarkröfur snertir sem hann eftir því af honum framfærða hefur haft það til yfirvegunar í 3 daga, hvar af því og leiðir, og spursmálið um hans competence nú þegar verður að takast undir réttarins úrskurð.

Að vísu nefnir sú exam. juris H. Thorgrímsen þann 14. okt. f. á. af stiftamtinu að boði tilsk. 11. júlí 1800 § 22 veitta autorisation til málsfærslunnar fullmakt, er honum skyldi þar til gefin vera af syni citantinnunnar, en eins og þessi autorisation eftir eðli sínu og hljóðan hér út af fyrir sig einungis getur gilt sem legitimatio ad praxin, svo fær það því síður gert til sakar eða orðið legitimatío ad processum, þó hún að eins nefni obiter ávikna fullmakt, sem þessi nú ekki er undir réttarins álit lögd, en þótt þar til af málsfærslumanni hinna innstefndu, eins og áður er á minnzt, sé gefið meira en nóg til efni.

Þar eð examin. juris H. Thorgrímsen þannig ekki eftir hinna innstefndu þar um gerða uppástandi

löglega hefur sannað, að hann eigi með að flytja málið fyrir citantinnuna, og sem því ekki getur álitizt að hafa mætt eða mæta látið þess fyrsta réttardag, hlýtur því samkvæmt uppástandi málsfærslumanns þeirra innstefndu að frávísa. En þar þrætu-efni þessu af báðum málsþörtum við þeirra seinasta tilsvor einungis er skotið til réttarins úrskurðar, og málið þess vegna einasta undir úrskurð tekið, þá fær rétturinn ekki í því upp sagt dóm með executonskrafti eða tildæmt þeim innstefndu þann uppástaðna kost og tæringu.

Því úrskurðast:

Málinu frávísast.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1841, þann 25. júní

d ó m u r

í málinu nr. 3/1841: Candidatus juris Ch. Christjansson sem skipaður málsfærslumaður prófasts síra Benedikts Vigfússonar Hóla fyrrverandi dómkirkju vegna

gegn

faktor Níels Havsteen á Hofsósi.

Með stefnu af 21. nóvember f. á. áfrýjar appell-antinn, prófastur síra Benedikt Vigfússon á Hólum í Skagafjarðarsýslu vegna fyrrverandi Hóla dómkirkju, dómi gengnum við aukarétt í Eyjafjarðar höndlunarstað þ. 5. sept. f.á. milli hans og innstefnda,

faktors Niels Havsteens, áhrærandi hval, sem í septembermánuði 1838 bar að landi framan undir svokölluðum Þórðarhöfða fyrir jarðarinnar Höfða landi, sem nú er eign innstefnda, en áður var ein af Hóla dómkirkju jörðum, eða svokölluðum Hólastóls jörðum. Dómur þessi, við hvern innstefndi er frífundinn fyrir sækjandans ákæru um tilkall til hins umþrætta hvals og kirkjunnar skipaða málsfærslumanni, candidatus juris Arnesen, tildæmd málsfærslulaun af opinberum sjóði, en annar málskostnaður látinn niður falla, hefur appellantinn, eftir að hafa útvegað beneficium processus gratuiti, uppástaðið, að yrði ónýttur og breyttur þannig, að Hóla fyrrum dómkirkju tildæmist eignarréttur til þessa umþrætta hvals, svo sem þeirri, er ætti rekamark þar, hvar hvalinn hefði að landi borið, og að henni því tildæmist andvirði hvalsins hjá faktor Havsteen með 400 rbd. 64 sk. reiðu silfurs, ásamt með lagarentu þar af frá þeim degi, að klögun til forlíkunarnefndarinnar var út tekin. Svo hefur hann og uppástaðið, að innstefndi skuli borga allan málsins kostnað, og þar á meðal málsfærslulaun til hins skipaða málsfærslumanns, og loksins, að nokkur af innstefnda málsfærslumanni fyrir undir- og yfirrétti við höfð og af honum tilgreind orðatiltæki að nokkru leyti yrði dæmd dauð og maktarlaus, og að nokkru leyti tekin til réttarins yfirvegunar og álits eftir þeirra samhengi.

Innstefndi hefur þar á móti uppástaðið, að undirréttarins dómur yrði staðfastur, þannig að innstefndi verði frá ákærum stefnandans vegna Hóla kirkju

öldungis frífundinn, samt að stefnandinn verði dæmdur til að borga þeim innstefnda málskostnað fyrir báðum réttum með 120 rbd. reiðu silfurs.

Stefnandinn byggir fyrst og fremst tilkall sitt og kröfu til hins umbrætta hvals á því svokallaða Sigurðarregistri (sem af konungi er löggilt í biskupa instruxi af 1. júlí 1746, § 16), sem segir, að Hóla dómkirkja eigi hvalreka milli Þórisstaðalækjar og Fornuvarar, innan hverra merkja hvalinn, eftir því sem in confesso er við undirréttninn, bar að landi, og jafnframt leiðir hann af því atriði, að þessi mál-dagi telur þann hérgreinda reka, eins og ýmsa aðra, sérilagi og án nokkurs tillits til þeirra jarða, fyrir hverra landi þeir liggja, en aftur aðra ekki einungis með jörðunum, hvar rekinn lá fyrir, þá ályktun, að Hóla dómkirkja hafi átt þá reka, sem á fyrrgreindan hátt eru taldir í máldögunum sem ítök eður eign út af fyrir sig, en þá síðastnefndu reka þar á móti einungis sem eigandi þeirra jarða, fyrir hverjum þeir lágu. Hvar næst hann leiðir rök að því, að það hafi einungis verið þeir rekar kirkjunnar, er hún átt hafi sem jarðeigandi, er hún hafi misst um leið og jarðir hennar 1802 voru seldar. En þeir rekar þar á móti, sem kirkjan hafði eignast áður en hún eignaðist jörðina eða komizt yfir ex titulo speciali, án tillits til jarðarinnar, fyrir hverrar landi þeir lágu, þeir meinar hann, séu enn nú kirkjunni tilheyrandi, án þess það í nokkru hafi getað breytt rétti kirkjunnar, þótt hún hafi eignast og átt jörðina, hvar rekinn lá fyrir, á meðan eða á eftir að hún hafði eignast rekann. Að þannig hafi ástatt verið með kirkji-

unnar rekarétt fyrir jarðanna Höfða- og Bæjarlandi, eða fyrir svonefndum Þórðarhöfða, vill appellationssækjandinn enn fremur sanna með staðfestri útskrift af svonefndu skiptabréfi frá 1388, hvert verið hefur fram lagt í landsyfirréttnum þann 26. apríl þ. á., og sem er eignarskjal Hóla dómkirkju fyrir nefndum jörðum, samanbornu við útdrátt af reka-skrá Hóla dómkirkju, framlögðum í landsyfirréttnum þann 10. f. m., sem sýni, að kirkjan í hið minnsta 14 árum áður, og því titulo speciali, var orðinn eigandi að rekanum quaestionis í því takmarki, hvar hvalinn bar að landi, og hljóti því innstefndi að sanna, að rekinn, sem þannig eftir maldögunum tilheyri kirkjunni, sé frá henni kominn og undir jörðu hans, en að hann ekki hafi gert þetta, því sú heimild, er hann hafi fyrir sig að bera, séu söluskilmálar þeir, með hverjum jarðir dómkirkjunnar hafi seldar verið árið 1802, en að þeir ekkert tilgreini um rekaréttinn, né heldur hafi hann, eða nokkurir af Hóla kirkjujarða kaupendum afsalsbréf fyrir jörðum þeirra frá stjórninni, sem eftir verði farið í því umþrætta tilliti. Og líka hefur hann skírskotað til þess atriðis, að Skálholts fyrrum dómkirkja haldi þann dag í dag, hvar eins standi á, rekum hennar, og hér, átölulaust rekaréttindum sínum fyrir landi hennar fyrrverandi jarða, er nú séu komnar í privatmanna eign.

Innstefndi hefur þar á móti, um leið og hann viðurkennir Sigurðarregisturs gildi sem eignarskjals áhrærandi þann umþrætta reka milli Þórisstaðalækjar og Fornuvarar, fyrir landsyfirréttnum neit-

að því, að Þórðarhöfði, hvar hvalinn quæstionis bar að landi, liggi innan þessara takmarka. Og því næst fer hann því fram, að þó svo væri, að kirkjan hefði eignast rekann áður en jörðin, fyrir hverrar landi hann liggur, hlyti rekinn bæði eftir landslögum og ex jure consolidationis um leið og kirkjan eignaðist jörðina upp frá því að fylgja jörðinni, og in casu altsvo að tilheyra innstefnda sem eiganda jarðarinnar, nema rekinn, þegar jörðin var seld, hefði útbrykkilega verið undanskilinn, en það hafi ekki verið gert í því umþrætta tilfelli. Og jafnframt telur hann það fjærri sanni að leiða sér í hag, að Hóla fyrrum dómkirkja hafi eignast næstum alla reka fyrir öllum sjávarjörðum sínum frá Eyjafirði allt vestur að Húnaós fyrri eður með annari aðkomst en jarðarinnar, og ekki nema einstöku reka með sjálfum jörðunum, og að Sigurðarregistur gefi þar til ekki heldur en sá framlagði útdráttur af Hóla dómkirkju rekaskrá, er ekki sé staðfest af konungi, nokkra átyllu, undir eins og hann bendir til, hve hæpið það sé að leiða slíka ályktun sem appellantinn hefur gert af orðatiltækjum fyrrgreinds máldaga, sem hann þess vegna ekki heldur getur álitid á nokkru byggða. Leiðir hann og einkum af útdrætti af Taxatiónskommissiónarinnar súmmarisku skýrslu til hins konunglega rentukammers (akt. pag. 120), sem og af því gjafverði, sem hann álitur, að Hólar hafi verið seldir fyrir, ef dómkirkjan hefði, eins og sækjandinn álitur, haldið rekum sínum, ástæðu fyrir, að ei hafi svo verið. Og hvað áhræri rekaréttindi fyrrverandi Skálholts dómkirkju, sé hér öðru máli að gegna, er

rekar þeir, hverra Skálholts fyrrverandi dómkirkja nú sé aðnjótandi, allir hafi verið tilgreindir og undan skildir við sölu þeirra jarða, fyrir hverra landi þeir lágu. Og loksins fer hann því hér við réttinn fram, að þó Hóla fyrrum dómkirkja, hvað hann ei álíti, ætti rekann quæstionis, gæti hún þó ekki in casu með réttu gert tilkall til þess umþrætta hvals, er það af actis sæist, að hvalurinn væri flutnings, en enginn rekahvalur, og tekinn fyrir framan fjöru þá, er ei var festifjara.

Að því leyti hreppstjóri Páll Kröyer, eftir því sem upplýst er fyrir undirréttinum, hefur sem eigandi jarðarinnar Bæjar, sem eftir því fram komna á landamerki í Þórðarhöfða, hvar hvalinn bar að landi, móts við Höfða, fengið af andvirði þess umþrætta hvals 144 rd., en hann þó ekki finnst stefndur til að líða dóm í málinu né heldur kallaður fyrir viðkomandi sáttanefnd, getur málið einungis fyrir þessum rétti komið til álits í tilliti til þess hér innstefnda, faktors N. Havsteens, að hvers leyti málinu fyrir báðum réttum löglega finnst fram fylgt.

Eftir því, sem undir málsfærslunni í þessu máli er upplýst og in confesso milli málspartanna við undirréttinn, er það sannað, að fyrrverandi Hóla dómkirkja, eftir þeim framlögðu afskriftum af maldögum hennar og rekaskrá, sem tekur öldungis eins til orða og Sigurðarregistur, átti reka á þeim stað, hvar þann umþrætta hval bar að landi. Hér ber því einungis að skera úr því spursmáli, hvort kirkjan nú, eins og innstefndi meinar, hafi misst þessa reka, eða hvort hann, svoleiðis sem appellantinn álítur,

enn sé rekaréttinda sinna, in specie rekans quæstionis, aðnjótandi.

Að því leyti hér er spursmál um, hvað skiljast eigi við Hóla fyrrverandi dómkirkju rekaréttindi sem slíkrar, er þess fyrir fram að geta, að appellantinn þar við einungis skilur þau rekagögn, sem máldagarnir eigna kirkjunni sem sérskilda eign eða ítak, án tillits til jarðarinnar, fyrir hverrar landi þeir liggja, og að það einungis eru þesskonar rekar, sem appellantinn uppástendur, að enn nú tilheyri kirkjunni, hvar á móti hann viðurkennir, að þeir rekar, sem stiftunin mætti hafa eignast samtíðis með jörðinni, fyrir hverri þeir liggja, séu með jörðunum seldir þessara kaupendum. Þessi skilningur á orðum máldaganna verður því að leggjast til grundvallar, að því leyti, það mætti finnast, að kirkjan sé enn nú rekaréttinda sinna aðnjótandi, í hverju tiliti það hvorki fær orðið sækjanda né verjanda til málsstyrkingar, að dómkirkjan í fyrri daga og sérílagi um það leyti, að máldagar hennar gerðust, ýmist, eins og af innstefndum er fram fært, var talin og nefnd í stað allrar stiftunarinnar og ýmist promiscue með eða í staðinn fyrir „stólinn“, á meðan því ei verður neitað, eins og sjá má af anordn. 9. sept. 1791 § 16, að kirkjan sem kirkja varð og verður enn að hafa annað við að styðjast en tíund, ljóstoll og legkaup. Ef kirkjan nú ætti að hafa misst rekans, yrði þetta að geta leiðzt annað hvort af sakarinnar eðli eða af stjórnarinnar útbrykkilegu ráðstöfun. Sé nú farið eftir sakarinnar eðli, getur stjórnin, þegar hún tók og seldi jarðeignir dómkirkjunnar,

ekki álitizt að hafa viljað taka annað en það, sem stóð í sambandi við þær skyldur, er hún tók að sér að uppfylla, en það voru einasta þær skyldur, sem stiftunin hafði haft í öðrum eiginlegleika en sem kirkja, er stjórnin með jarðagózinu tók að sér eftirleiðis, en þessar skyldur gátu ekki álitizt að hafa hvílt á öðru en jarðagózinu, því af þess inntektum launaði stiftunin biskupi sínum, hélt skóla og launaði kennendum hans m. m. Og það var einmitt frá þessum skyldum, að stjórnin leysti stiftunina um leið og hún tók jarðagózið. Við stiftunina sem kirkju tók stjórnin þar á móti ekki að sér neinar skyldur. Og það er því ekki ætlandi, að stjórnin hafi viljað svipta hana neinum sérdeilislegum réttindum hennar, in specie ekki rekaréttinum, sem kirkjum hér á landi er ætlaður þeim til viðurhalds, er kirkjuverjarinn, hvort heldur hann er beneficiarius eða proprietær, tekur ávöxtinn af þessum hlunnindum til endurgjalds fyrir þá byrði, er viðhald kirkjunnar fyrir hann af sér leiðir.

Það er því náttúrlegast að álykta, að stjórnin, sem lét kirkjuna standa óraskaða, hafi viljað viðhald hennar, og það á þann hátt, sem við gengst og lögboðinn er viðeigandi stifti með aðrar kirkjur í landinu, eða með öðrum orðum, að kirkjunnar í hennar málðögum heimiluðu rekaréttindi séu með kirkjunni gengin yfir á þann, sem varð eigandi hennar samkvæmt því er stjórnin í reskripti af 30. júní 1788 bauð um filíalkirkjur þær, er Skálholt átti, og sem eftir því fyrir báðum réttum fram komna má álitazt upplýst, að hafi skeð með Skálholts dómkirkju sjálfa

í tilliti til hennar í máldögum hennar í þeim tilgreinda skilningi tilteknu rekaréttinda.

En eins og það eftir því hér greinda ekki verður leitt af sjálfrar sakarinnar eðli og kringumstæðum, að kirkjan hafi misst þeirra rekaréttinda, sem máldagarnir eigna henni, svo er það ekki heldur frá stjórnarinnar hálfu gefið til kynna, að kaupendur jarðanna skyldu, að því leyti stiftunin qua kirkja ætti rekarétt fyrir þeirra seldu jarða landi, eignast þennan, ásamt jörðunum, því af Hólastóls separátíónsakt af 29. Maji 1767 verður, að réttarins áliti, engin ályktun leidd, þegar um eignarrétt kirkjunnar er máli að skipta, þar sem einungis er að álíta sem stjórnarráðstöfun í aðmínistratívu tilliti. Og auktióonsskilmálarnir, sem eru það helzta atriði í þessu efni, tilgreina heldur ekkert í rekans tilliti. En afsalsbréf eru hvorki fram komin né nokkurn tíma, eins og hér er in confesso, af stjórninni gefin kaupendum fyrir neinum fyrrverandi Hólastóls eða dómkirkju jörðum, eftir hverjum í því umþrætta tilliti verði farið. Sá framlagði útdráttur af Separatíónskommissónarinnar prótókol gefur ei heldur nokkra upplýsing í þess umþrætta reka tilliti, þó hann að öðru leyti gæti tekizt til greina, hvað eftir hans ógreinilegu orðatiltækjum og öðru í því tilliti framfærða ekki getur álitizt. Stjórnin virðist miklu fremur að gefa því gagnstæða meðhald, því það konunglega danska kancelli hefur í pro memoria af 6. febr. 1813, sem einmitt leiddi af umkvörtun eiganda Hóla dómkirkju, að henni væri synjað um rekaréttindi hennar fyrir stiftunarinnar fyrrverandi, en nú

burtseldu jarða landi, látið í ljósi eftir því kongl. rentukammeri, sem konungsins vegna lét selja Hólastóls jarðgóz, „At Kirken bør betrygges i Besiddelsen af de Strandrettigheder, som den tilforn qua Domkirke tilhørte“. Og þótt kancellið í þess bréfi af 15. oktbr. árinu eftir bjóði að gefa hlutaðeigandi eigendum Hóla fyrrverandi dómkirkju til kynna, „at det i Henseende til de omhandlede Strandrettigheder bør have sit Forblivende ved Lands Lov og Ret“, getur þetta ekki álitizt sprottið af því, að þetta stjórnarráð, sem árinu áður virðist að hafa verið samdóma því kgl. rentukammeri, er einnig samið hafði söluskilmála þá, með hverjum Hóla dómkirkju fyrrverandi jarðeignir voru seldar (hvers vel ber að gæta), hafi nú verið annarar meiningar, heldur af því, að það heyrði réttilega undir dómstólana að miðla málum í því umkvartaða tilliti.

Að Hóla fyrrum dómkirkja, sem í þess umþrætta reka tilliti, eftir því sem fram er komið og að fram-
an greint, einmitt var orðin eigandi rekans ex titulo speciali, án tillits til jarðarinnar, skyldi, með því að jörðin, fyrir hvernar landi hann liggur, eftir á og með annari heimild varð stiftunarinnar eign, ex jure consolidationis hafa aftur misst þennan, getur ekki fundið réttarins meðhald, því eftir því framansagða eignaðist kirkjan rekann sem sérskilda eign, allt svo sem ítak (servitus), og átti hann svoleiðis í eiginlegleika af kirkju í eiginlegum skilningi, hvar á móti hún eignaðist jörðina sem stiftun í öðrum og rýmri skilningi en kirkja. Jörð og reki höfðu hér allt svo sitt hvort augnamið. Og þegar þessi augnamið

við söluna skiptast, eða ekki lengur hvíldu á einni og sömu mórölsku persónu, varð ítakið að koma aftur fram í sínu upprunalega formi, eða það hvarf til kirkjunnar, en jörðin til stjórnarinnar, sem eftir því að framan tilgreinda með jarðagózinu hafði tekið upp á sig skyldur stiftunarinnar að því leyti hún ekki var kirkja í eiginlegum skilningi. Og það, sem í þessu tilliti leiddi af sakarinnar eðli, þurfti ekki nauðsynlega við jarðasöluna að takast fram. Og verður því engin ástæða af innstefnda hálfu leidd af því atviki, að þetta ei var gert á sínum tíma.

Enn nú síður getur rétturinn fallið á þá ástæðu innstefnda, er hann leiðir af kaupasummu jarðarinnar Hóla því til styrktar, að rekarnir hljóti að hafa verið seldir með jörðunum, því þó kaupasumman eftir núverandi jarðaverði og enda með tilliti til þáverandi tíðar jarðaverðs mætti álitast í minna lagi, hvað þó eftir því, sem héraðlútandi fram er fært, varla getur álitist, einkum eftir þeim skilningi um rekaréttindi kirkjunnar, sem hér að framan er lagður til grundvallar, og sem jafnframt hrindir þeirri ástæðu, sem innstefndi dregur af hættu þeirri fyrir eignarrétt hlutaðeigenda, sem hvervetna leiddi af því, ef rekinn ekki in casu væri látinn fylgja jörðinni, þá er það á hina síðuna, eins og appellantinn hefur útlistað, aðgætað, að viðhald kirkjunnar hlaut að takast til greina af kaupanda, og það á þann hátt, að kaupasumma jarðarinnar að því skapi hlaut að fara minnkandi sem byrðin af viðhaldi kirkjunnar var álitin þyngri. Og það eru leidd rök að því, að viðhald slíkrar kirkju sem Hóla dómkirkju ekki

er alllítill byrði fyrir eiganda jarðarinnar Hóla, eigi skyldu þessari að vera gegnt sem vera byrjar.

Að því leyti innstefndi hefur viljað leiða rök að því, að hvalurinn quæstionis væri flutnings, en ekki rekahvalur, getur þesis ástæða, sem eiginlega er að álíta sem faktiska og ekki finnst hreyft fyrir undirréttinum, auk annars, þess vegna ekki gegn appellantsins mótmælum til nokkurra greina komið.

Af því þannig fram komna og útlistaða leiðir, að Hóla fyrrverandi dómkirkja hlýtur sem eigandi þess rekamarks, hvar hvalinn quæstionis bar að landi, að tildæmast andvirði þess umþrætta hvals, að því leyti innstefnda viðvíkur. Og verður upphæð þess, er innstefnda þannig ber að svara, 261 rd. $74\frac{2}{3}$ sk. silfurmyntar. Þegar þar til, málsfærslunni við undirréttinn samkvæmt, er talið, að frádregnum skurðarmanna hlut, $\frac{1}{3}$ af spiki og rengi

593 $\frac{1}{3}$	fjórðungur	spiks á 32 sk.
260	————	— á 24 —
og 372	————	rengis á 24 —,

samt fyrir tungu og annað af hvalnum 110 rbd., til samans 465 rbd. $74\frac{2}{3}$ sk. Hvar frá aftur dragast 144 rbd., sem hreppstjóri Kröyer hefur eignað sér og í móti tekið, og eftir samþykki sækjanda 60 rbd. í festarslit. Hvar á móti þau önnur útgjöld til hvalsins notkunar, sem af innstefnda í reikningi hans eru tilgreind, þar á meðal $\frac{1}{3}$ í landshlut, ekki eftir kongsbrefi af 22. júní 1779 geta til greina komið, þar sem sækjandinn í innleggum sínum fyrir undirréttinum

hefur mótmælt þeim sem ósönnuðum, og innstefndi enga tilraun gert til sönnunar þeirra á löglegan hátt.

Sú uppástaðna renta getur ekki tildæmzt sækjanda sem óuppástefnd í héraði.

Sakarinnar kostnaður fyrir báðum réttum finnst eftir kringumstæðunum eiga niður falla, þó svo, að innstefndi samkvæmt forordn. 3. Junii 1796 § 42 borgi appellantsins skipaða málsfærslumanni fyrir yfirréttinum salarium, sem eftir málavöxtum ákveðst til 25 rbd. silfurmyntar, hvar á móti undirréttar-dóminn í tilliti til launa þess skipaða málsfærslumanns í héraði er að staðfesta.

Hvað þau af verjanda fyrir yfirréttinum brúkuðu og af appellantinum tilgreindu orðatiltæki snertir, finnur rétturinn ekki næga ástæðu til að gera þau að álitum. Hvar á móti ekki verður hjá komizt að taka appellantsins uppástand til greina um, að þau ummæli, er verjandi í héraði hefur brúkað um appellantinn, að hann hafi byrjað mál þetta af þrætu og jafnvel eigingirni, dæmist dauð og ósögð.

Áhrærandi málsfærsluna í héraði finnur rétturinn eftir málsins kringumstæðum þá að vísu löngu bið, sem í þess framhaldi er orðin frá innstefnda hálfu, ekki slíka, að þar af leitt geti ansvar fyrir hlutað-eigendur. Sú skipaða málsfærsla fyrir báðum réttum, eins og líka meðferð málsins að öðru leyti við undirréttinn, hefur verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera :

Innstefndi, faktor Niels Havsteen á Hofsós, á að borga til citantsins, prófasts síra Benedikts Vigfús-

sonar sem eiganda Hóla dómkirkju, 261 rbd. 74 $\frac{2}{3}$ sk. silfurmyntar.

Málskostnaður fyrir báðum réttum niður falli, þó svo, að innstefndi borgi appellantsins skipaða málsfærslumanni við landsyfirrættinn, cand. juris Ch. Christjansson, málsfærslulaun með 25 rbd. silfurmyntar, en að undirrættardómurinn í tilliti til þeirra hans skipaða málsfærslumanns í héraði ákveðnu launa standi óraskaður.

Þau af innstefnda málsfærslumanni fyrir undirrættinum um appellantinn brúkuðu meiðandi ummæli skulu vera dauð og ósögð og ekki koma honum til nokkurs vanza.

Þau ídæmdu útgjöld ber að greiða innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri birtingu, undir aðför eftir lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1841, þann 26. júlí

d ó m u r

í sökinni nr. 4/1841: Candidatus juris Briem sem aktor

gegn

Þorsteini bónda Jakobssyni á Hringveri í Norður-sýslu.

Þorsteinn bóndi Jakobsson á Hringveri, sem ákær-ist í sök þessari fyrir ólögmæta og ískyggilega breytni við fjársafn og hýsingu næst liðið haust, deginum

áður en haldnar voru skilaréttir í svokölluðu Keldu-hverfis- og Tjörnessafréttarumdæmi, er með Norð-ursýslu aukaréttardómi af 30. marz f. á. sem sýkn saka frá ákærum frífundinn.

Að sönnu er þeim ákærða stefnt til að líða dóm í sökinni, og það áður en frumpróf byrjaði í henni þann 6. oktbr. f. á., en auk þess, að það er mót hlutarins eðli, að nokkur ákærist eða stefnist til að líða straff, fyrr en prófað er, að þar til sé gild orsök eða ástæða, svo er líka þessi aðferð öldungis gagnstæð löggjöfinni, einkum forordn. 3. Junii 1796 § 28, sbr. forordn. 13. okt. 1819. Verður því þessi stefna því fremur að álítast óregluleg og ónóg til þar á að byggja dóm í jústitssök sem hún qua dómstefna má virðast felld úr gildi, er sökinni eftir ósk ákærða við prófið þann 8. s. m. er skotið til amtsyfirvaldsins úrskurðar, og þar ákærði eftir að yfirvaldið hafði skipað hann af réttvísinni ákærðan og dæmdan ekki eftir téðri ótímabærri dómstefnu hefur mætt við fyrirtekt sakarinnar í aukaréttinum þann 16. marz þ. á. Að Jóhannes bóndi Kristjánsson þar hélt svörum uppi fyrir þann ákærða, fær því síður bætt úr þessum brestum sem svaramaður þessi eftir áteiknun stefnuvottanna á dómarans stefnu til ýtarlegra prófs og prófsloka þann 15. febr. þ. á. þar til er kjörinn einungis af ákærða sjálfum, án þess að vera skikk-aður eða þar til stefndur af dómaranum samkvæmt því, er forordn. 3. Junii 1796 § § 28 og 29 og 24. jan. 1838 § 15 fyrirskipar, hvar að auki það loksins öllu fremur er til hnekkis en til styrktar endilegum realitetsdómi í sök þessari, að undirdómarinn þvert

á móti forordn. 13. okt. 1819 § § 1 og 2 hefur boðið Jóhannesi Kristjánssyni að mæta við prófin og þar hins ákærða vegna að gera réttarkröfur.

Með því sökinni þannig ekki finnst löglega framfylgt við undirréttinn og þeim ákærða þar ekki reglulega til dóms stefnt, getur hans sakfelli eða sakleysi ekki að sinni komið undir réttarins álit, hvar á móti undirréttarins dómur hlýtur að ónýtast og sökinni að heimvísast til nýrrar dómsáleggingar, eftir að þeim ákærða og skikkuðum svaramanni hans er löglega stefnt.

Sá af sakarinnar appelli til landsyfirréttarins leiðandi kostnaður, og þar á meðal laun til aktors, 5 rbd., og til defensors, 4 rbd., finnst eftir kringumstæðunum eiga að greiðast af opinberum sjóði.

Sökin er við landsyfirrétttinn forsvaranlega sótt og varin, eins og hún líka með tilbærilegum hraða finnst meðhöndluð af undirdómaranum. Hvað þar á móti snertir vörn sakarinnar við undirrétttinn, þá verður hún ekki hér gerð að álitum, er hún eftir því framansagða ekki hefur farið fram eftir réttri lögheimild.

Því dæmist rétt að vera :

Undirréttarins dómur á ómerkur að vera, hvar á móti sökinni heimvísast til nýrrar dómsáleggingar eftir að þeim ákærða, Þorsteini bónda Jakobssyni á Hringveri, og skikkuðum svaramanni hans vegna löglega er stefnt.

Sá af sakarinnar appelli leiðandi kostnaður, og þar á meðal 5 rbd. í laun til aktors við landsyfirrétttinn,

cand. juris Briem, og 4 rbd. til defensors, cand. juris Christjansen, borgist af opinberum sjóði.

Dóminum að fullnægja undir aðför eftir lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1841, þann 26. júlí

d ó m u r

í sökinni nr. 6/1841: Candidatus juris Ch. Christjansen sem skipaður aktor

gegn

Þórdísi Ebenezersdóttur og Guðmundi bónda Ólafssyni á Vindhæli í Húnavatnssýslu.

Með Húnaþings aukaréttardómi af 21. apríl í ár, sem af norður- og austur amtinu er skotið til þessa réttar, er Þórdís Ebenezersdóttir fyrir þrasetu hjá meðákærða, Guðmundi Ólafssyni á Vindhæli, gegn auglýstu amts banni, dæmd til 20 vandarhagga refsingar, en nefndur bóndi, Guðmundur Ólafsson, til skyldaður fyrir ósannan framburð sinn fyrir rannsóknarrétti í sökinni að bæta 5 rbd. silfurmyntar til Vindhælishrepps fátækrafjárhirzlu. Auk þess áttu þau ákærðu, eitt fyrir bæði og bæði fyrir eitt, að lúka öllum sakarkostnaði, að því undanteknu, sem til straffs áleggingar mætti með þurfa, hverju hin ákærðu ein áttu að lúka.

Hvað þá ákærðu, Þórdísi Ebenezersdóttur, áhrærir, þá er það í héraði upplýst, amtsins ráðstöfun sé dagsett 21. oktbr., sem bannaði henni lengri veru hjá

húsbónda hennar, Guðmundi Ólafssyni á Vindhæli, er skipaði henni að víkja þaðan í fjögurra mílna fjarska, en henni af viðkomandi stefnuvottum reglulega auglýst þann 20. nóvbr. næsta á eftir, eins og það líka finnst sannað, bæði með hennar játningu og öðru því fram komna, að hún næstum allt af síðan 12. desbr. 1839 hefur aðsetur haft á þeim henni bannaða samastað, Vindhæli, til þess sök þessi var í dóm lögð, að frá reiknuðum hér um bil mánaðar tíma, sem hún var á ferð hér og þar í Húna- eður Hegra-nessþingi. Ákærða, sem með þessa réttar dómi af 30. apríl 1838 áður er dæmd fyrir sömu yfirsjón til 10 vandarhagga refsingar, getur fyrir þá hér ákærðu samslags breytni gegn forordn. 21. desbr. 1831 V. ei nú hjá komizt straffi, sem hæfilega, að réttarins áliti, finnst ákveðið til 15 vandarhagga, þegar aðgætizt, að hún aldrei finnst ákærð eða ströffuð fyrir önnur afbrot, og að burtferðartími hennar eftir amts úrskurðinum átti að að bera, þegar hæst var vetrar, samt, að hún á Vindhæli átti 10 vetra gamalt barn, til hvers móðurræktin að nokkru leyti má virðast að hafa dregið hana til þrásetunnar. Gildi þeirra röksemda, á hverjum amts bannið frá 21. oktbr. 1839 mætti vera byggt, er ei þessa réttar að meta, þar eð bæði þessar röksemdir, sem og það, sem á þeim byggist, skilnaðarskipunin, ei eru dómstólanna umdæmi undir lögð eftir forordn. 21. desbr. 1831 V.

Í hins meðákærða, Guðmundar Ólafssosnar, tilliti finnur rétturinn það að sönnu svo, að framburður hans fyrir rétti þann 12. júní f. á. engan veginn var svo hreinskilinn og afdráttarlaus sem vera bar. En

hann finnst þó ekki fyrir það til straffs eða sektar að draga, þegar aðgættist, að hann ekki var sök hinnar meðákærðu, sem vitni, að öllu óviðriðinn, gat því fyrir fram séð, að hann, en þótt stefndur til eiðs, ei að lögum varð til eiðs krafinn, eins og hann líka hafði reynsluna fyrir sér í samkynja sök þeirra Þórdísar frá 1838. Þar að auki lagfærði hann þenna framburð sinn með seinni jáatunum, og var ei heldur af undirdómaranum samkvæmt forordn. 15. Augusti 1832 § 13 annari grein minntur á eiðinn áður hann gerði skýrslu sína. Ekki heldur finnur landsyfirrætturinn hinum ákærða hæfa straff fyrir hinnar meðákærðu bönnuðu veru á hans heimili, því amts bannið af 19. oktbr. finnst einungis að viðkoma Þórdísi. Og en þótt hann væri áheyrsla þess birtingu fyrir hinni meðákærðu, var það honum sem ónefndum í banninu einna helst hugvekja til ei geranlega að tálma á neinn hátt hennar burtför frá Vindhæli, hvað hann ei heldur finnst að hafa gert, heldur miklu fremur að hafa verið hinni meðákærðu í útvegum um samastað á Heiði í Hegranessþingi og sýslupassa og prestsseðil frá Húnaþingi. Ákærða yfirsjón er því einungis sú tilhliðrun, að hann ei rak þá meðákærðu burtu eður úthýsti henni, þá hún kom að húsum hans eftir að hún var þaðan rekin. En eins og það síðara stríðir móti landsvenju, eins finnst það fyrra því síður straffandi sem hann sem búandi, eftir sem upplýst er, var fólks þurfi. Undirdómarinn hefur og í þessu atriði ekki fundið neitt straffsvert í hins ákærða breytni.

Eftir framanskrifuðu er því hinn ákærða, Guð-

mund Ólafsson frá aktors frekari ákærum að frífinna og undirréttarins dómi að breyta.

Þar á móti er landsyfirrætturinn undirdómaranum samþykkur í málskostnaðarins tilliti, eins hvað hluttekning hins síðastnefnda í honum viðvíkur, þar eð hann með áðurgreindri tilhliðrun sinni getur álit- ize it að hafa gefið átyllu til lögsóknar gegn sér, eins og líka laun skipaðs svaramanns hinna ákærðu í héraði samþykkjast. Undirréttarins dóm er því í þessu efni að staðfesta. Hér við réttinn bera sóknara 4 og svaramanni 3 rbd. silfurmyntar, sem lúkist á sama hátt og annar sakarinnar kostnaður.

Meðferð sakarinnar og vörn hennar í héraði hefur verið forsvaranleg, því en þótt sýslumaðurinn í Hegranessþingi hafi í hið minnsta frá því öndverðlega í janúar til 4. marz þ. á. frestað þeirri rannsókn sökinni viðkomandi, sem norður- og austuramtíð hafði honum á hendur falið með bréfi af 21. Julii f. á., finnst hann þó eftir kringumstæðunum og því þar um upplýsta ei þar fyrir sektandi.

Sókn bæði og vörn hér við réttinn hefur verið lög- mæt.

Því dæmist rétt að vera :

Þórdís Ebenezersdóttir á að straffast með 15 vand- arhöggum. Guðmundur bóndi Ólafsson á fyrir aktors frekari ákærum í þessari sök frí að vera.

Í sakarkostnaðarins tilliti á undirréttarins dómur óraskaður að standa. Sóknara við landsyfirrættinn, candidatus juris Christjansson, bera 4 rbd. og svara- manni, cand. juris Briem, 3 rbd. silfurmyntar, sem

lúkist á sama hátt og annar sakarinnar kostnaður.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1841, þann 16. ágúst

d ó m u r

í málinu nr. 5/1841: Stúdent Einar Högnason og bóndi Sveinn Ísleifsson, samt stúdent Þorsteinn Einarsson á Ytri-Skógum

gegn

bændum Guðmundi Jónssyni á Drangshlíð og Hjörleifi Jónssyni á Eystri-Skógum.

Með landsyfirréttarstefnu af 21. apríl þ. á. hafa appellstefnendurnir stúdent Einar Högnason og bóndi Sveinn Ísleifsson, samt stúdent Þorsteinn Einarsson, til ónýtingar, umbreytingar og betri réttar-nota áfrýjað Rangárvallasýslu auka-héraðsréttar dómi, gengnum af settum dómara examinatus juris V. Thórarensen og meðdómendum að Seljalandi þann 7. desbr. 1840. Er með dómi þessum Drangshlíðardalur og heiði til eignar og allra afnota tildæmd jörðinni Drangshlíð, hverrar eigendur að $\frac{2}{3}$ þörtum, Guðmundur Jónsson á Drangshlíð og Hjörleifur Jónsson á Eystri-Skógum, höfðu í héraði reist málsókn um óheimila beitarbrúkun Ytri-Skóga manna á nefndum Drangshlíðar- eða, sem hann einnig nefnist, Skógadal. Samkvæmt stefnunni hafa appelsækjendurnir einnig með innleggi af 5. f. m. heimtað undir-

réttardóminn ómerktan dæmdan, en þeim í málskostnað tildæmda 80 rbd. hjá þeim innstefndu, hverir þar á móti fyrst og fremst hafa krafizt, að málinu yrði frávísað vegna fullmaktarskorts hjá stefnendanna málsfærslumanni hér við réttinn, eða þá, að landsyfirréttarstefnan frávísist af því hún sé út gefin í nafni „tilskipaðra“ í landsyfirréttnum, en ekki í justitiarii og „tilskipaðra“ nafni.

Hvað þær nýnefndu frávisunarkröfur hinna innstefndu snertir, þá er ástæðan fyrir málsins frávisun þar við eydd, að stefnendanna málsfærslumaður strax framlagði ómótmælanlega og gilda fullmakt frá þeirra hendi, en hvað því síðara atriði viðvíkur, þá finnur landsyfirrétturinn það því síður ástæðu til stefnunnar frávisunar, að hún er út gefin í nafni réttarins „tilskipaðra“ sem réttarins justitiarius, eins og hinir réttarins meðlimir, er falinn undir orðinu „tilskipaðir“ samkvæmt forordn. 11. júlí 1800 § § 3, 5 og 7.

Takist því næst ástæður sækjendanna fyrir þeirra réttarkröfu til yfirvegunar, er það efalaust, að undirdómarinn hefur í dómi þessum stígið bæði út fyrir klögunina til forlíkunarnefndarinnar og stefnuna til undirréttarins, er hann tildæmir þeim innstefndu þá svokölluðu Drangshlíðarheiði, sem hvorki finnst nefnd í klöguninni og stefnunni, og sem þó eftir því fram lagða afstöðumálverki er pláz út af fyrir sig og kemur Drangshlíðardalnum, um hvers brúkun málssóknin upphaflega var hafin, ekkert við. Sú önnur ástæða stefnendanna fyrir undirrétttardómsins ónýtingu, sú nefnilega, að undirdómarinn dæmi þar

um eignarétt til sjálfs Drangshlíðardalsins, hvar bæði klögunin til forlíkunarnefndarinnar og stefna til undirréttarins einasta áhrærir óheimila brúkun Ytri-Skógamanna á dalnum, finnst einnig réttilega byggð á réttarskjölunum, af hverjum það ennfremur er ljóst, að sættir um mál þetta ekki voru reyndar milli réttra hlutaðeigenda, þar eð ekki allir eigendur Ytri-Skóga voru kvaddir til sáttaumleitunar, hvað þó hlaut að gerast, ef um eignarrétt til þrætuþlázsins var máli að skipta, eftir N. L. 3—14—29, sbr. við kancbr. 17. Augusti 1799. Af Ytri-Skóga eigendum, sem eftir því fram komna eru í hið minnsta 4, eru nefnilega að eins 2 innklagaðir, og þó er það ei af því fram komna ljóst, hvort allir þeir klagandi og innklöguðu hafi mætt til sáttaumleitunar. Og þó svo hefði verið, að allir ábúendur beggja jarðanna hefðu mætt við sáttatilaunina, voru þó sættir ekki löglega reyndar í málinu að því leyti uppástaðið og dæmt er um eignarrétt til hins umþrætta dals, nema eigendurnir sjálfir eftir N. L. 1—4—1 og 3—14—29 hefðu verið til viðurmælis, eða þeir þar til hefðu gefið þeim löglegt umboð, sem mættu.

Sú athugasemd, sem málsfærslumaður hinna innstefndu hefur gert, að ábúendur jarða séu eftir Jónsbók Landsleigubálki 5. og 7. kap. réttir aðiljar að grasnautnarmálum öllum, hver sem jörð er, fær ei við haldið gildi undirréttardómsins að því leyti hann eftir áðursögðu yfirgefur það, sem upphaflega var umrætt, nefnilega óheimila yrkingu Ytri-Skógamanna í Drangshlíðar landi, en skapar nýtt þrætu-efni út af eignarréttinum, sem réttir hlutaðeigendur

aldrei höfðu haft um hönd við sáttanefndina. Undirréttarins dóm, hvern þar að auki vantar terminum executionis, er því ómerknan að dæma samkvæmt stefnendanna réttarkröfu, án þess þörf gerist að meta þær aðrar fleiri ástæður þeirra fyrir hinu sama útfalli máls þessa. Þar eð undirdómarinn ekki er stefndur til að standa til rétta, og þeim innstefndu sem ólögkænum bændamönnum, er ekki hafa notið undirdómarans vegleiðslu, ekki réttilega finnst geta orðið kennt um hér orðnar málalyktir, finnst málsins kostnaður eftir þessum kringumstæðum verða að niður falla.

Því dæmist rétt að vera :
Undirréttarins dómur á ómerkur að vera.
Málskostnaður niður falli.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1841, þann 13. september

d ó m u r

í sökinni nr. 7/1841: Candidatus juris Briem sem
aktor

gegn

Jónasi Guðmundssyni á Njálstöðum í Húnavatns-
sýslu.

Stefna sú, eftir hverri Jónas Guðmundsson, vinnu-
maður á Njálstöðum, er ákærður og við Húnaþings
aukarétt þann 25. júní þ. á. dæmdur fyrir í fyrsta

sinni framinn þjófnað, ber með sér þessa áteiknun lögskipaðra stefnuvotta: „Framanskriðuð stefna er löglega birt á Njálsstöðum og afskrift af henni eftir skilin, þar Jónas Guðmundsson var ei við staddur. Vitna undirskrifaðir stefnuvottar þann 10. júní 1841“.

Auk þess, að það ekki sést, hvort stefnuvottarnir hafi gefið þenna vitnisburð undir þeirra aflagða stefnuvotta eið, eða þeir hann sjálfir undirskrifað og innsiglað, svo er birtingin einnig þar í mótstriðandi Laganna 1—4—1 og tilsk. af 3. júní 1796 § 20, sbr. kancbr. 25. jan. 1817, að hún ekki ber með sér, hve nær eða fyrir hverjum hún, í fjarveru hins ákærða, skeði, eða hvort afskriftin af stefnunni var fengin nokkrum, og þá hverjum, á Njálsstöðum.

Þar eð það þannig er óvíst, hvort sá ákærði hefur nokkurn tíma stefnuna heyrt eða séð, og birting hennar ekki er farin fram á löglegan hátt, hvar um einungis dómaranum, en engan veginn stefnuvottunum, ber að dæma, svo verður sá ákærði, sem einnig hefur á sig játað afbroti því, er forordn. 11. apríl 1840 § 41, sbr. § 50, um höndlar, hvar fyrir hann þó ekki er kominn undir ákæru, því síður eftir þessari stefnu til dóms felldur sem hann ekki við auka-réttinn finnst mættur vera, og hans svaramaður heldur ekki er stefndur til hans vegna að meðtaka dóm.

Undirréttarins dóm er því ómerkan að dæma, og sökinni að heimvísa til nýrrar dómsáleggingar, eftir að þeim ákærða og svaramanni hans löglega er stefnt.

Við þingsvitni, sem af sýslumanninum í Strandasýslu er tekið að Melum þann 8. marz þ. á., án viðveru þess ákærða eða nokkurs honum þar til setts svaramanns, þvert á móti forordn. 13. okt. 1819 § 1, er einnig ómerkt að dæma, án þess þó, að þörf finnist til, að svo vöxnu máli, sérilagi að skora á undirdómarann um að útvega þingsvitni þessu að nýju lagakraft.

Sá af sakarinnar appelli til landsyfirrættarins leiðandi kostnaður, og þar á meðal laun til sóknara og svaramanns hér við réttinn, er ákveðst fyrir hvorn um sig 4 rbd. silfurmyntar, finnst eftir kringumstæðunum réttast eiga að borgast af opinberum sjóði.

Rekstur bæði og vörn sakarinnar við undirrættinn hefur farið fram með tilbærilegum hraða, en málsfærslan við landsyfirrættinn hefur verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Undirrættarins dómur á ómerkur að vera, hvar á móti sökinni heimvísast til nýrrar dómsáleggingar, eftir að þeim ákærða, Jónasi Guðmundssyni, og svaramanni hans löglega er stefnt til dóms. Það að Melum í Strandasýslu þann 8. marz þ. á. í sökinni tekna þingsvitni á ómerkt að vera.

Appellskostnaður sakarinnar, og þar á meðal laun til sóknara, cand. juris Briem, og svaramanns, cand. juris Christjansen, 4 rbd. silfurmyntar til hvors um sig, borgist af opinberum sjóði.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1842, þann 7. febrúar

d ó m u r

í sökinni nr. 2/1842: Candidatus juris Ch. Christjansen sem aktor

gegn

tómthúsmanni Sigurði Jónssyni á Langeyri í Gullbringusýslu.

Sigurður Jónsson, tómthúsmaður á Langeyri innan Gullbringusýslu, 31 árs gamall og aldrei fyrr undir lagaákæru kominn, er orðinn uppvís að því að hafa þann 2. nóvember f. á. um kvöldið farið í skemmu bóndans Bjarna Jónssonar á Hausastöðum, hvar lykillinn stóð í hurðinni, og tekið þar 12 harðar ýsur, sem eru virtar á 40 sk. reiðu silfurs, og lykilinn með. Lyklinum skilaði hann seinna eigandanum aftur, en ýsunum fékk hann að halda, svo ígjöld fyrir þær burt falla. Fyrir þetta hans misbrot er hann dæmdur við Gullbringu aukarétt til að líða 40 vandarhagga refsingu, sem og til að borga sakarinnar kostnað. En sá fyrir landsyfirréttnum skipaði saksóknari hefur einungis uppástaðið ákærða dæmdan eftir § 1 í tilsk. af 11. apríl 1840, sbr. við § 4 litr. b í tilsk. af 24. jan. 1838, og þar að hnígur einnig álit ákærða svaramanns, eins og saksóknarinn heldur ekki hefur uppástaðið ákærða uppálagðan málskostnað, nema fyrir yfirréttinum, af þeirri ástæðu, að hann ekki útpykkilega finnst stefndur til að borga sakarinnar kostnað í stefnunni til undirréttarins. Þess er því næst fyrir fram að geta, að lands-

yfirrétturinn ekki getur betur séð, en að sökin sé þannig upplýst, að óhætt sé á hana fullnaðardóm að leggja, eins og hún nú er upplýst og vaxin.

Það er þá, eins og áður er sagt, sannað og játað af ákærða, að hann hafi gert sig sekan í því misbroti, sem hann er dæmdur fyrir. En með því engin þau atvik eru sameinuð þar með, sem geti að réttarins áliti í raun og veru sagzt að vera herðandi, en miklu heldur þau, er geti talizt honum til linkindar, til að mynda hans umvitnaða vanþekking, staka örbirgð, ljúfa meðkenning og lítilvægi þess stolna, sameinuð því tilefni, sem eigandans vangæzla virðist að hafa gefið til þess, að ákærði framdi sinn misverknað, og á hinn bóginn ekki verður neitt byggt á þeirri umvitnuðu ófrómleika tilhneiging ákærða, þar sem ekkert, nema orðrómur, sem enda ekki er samkvæmur húsbænda hans vitnisburðum, hefur við að styðjast, ei heldur á því, að hann tók lykilinn með sér að skemmunni. Er það því eftir þeim upplýstu atvikum vel getur staðizt, að það sé satt, sem hann stöðuglega hefur fram borið, að það hafi verið af hugsunarleysi, getur rétturinn ekki orðið undirdómaranum samþykkur í straffsins upphæðar tilliti, er misbrot ákærða eftir framantöldum laga-stöðum réttilegast virðist straffað með vatns og brauðs straffi, sem eftir ofantöldum ástæðum hæfilega þykir metið til 10 vandarhagga refsingar.

Hvað sakarinnar kostnað snertir, er það að vísu svo, að ákærði ekki útprykkilega fyrir undirréttinum er stefndur til að borga hann. En þar eð sá ákærði þó er stefndur „til áfellis og straffs“, virð-

ist sakarkostnaðurinn að geta inni bundizt í því fyrra orðatiltæki, með því það enda getur verið ef-unarmál, hvort sakarkostnaður, þar sem ákærði er felldur til straffs, ekki verði dæmdur á hann, þótt dómstefnan ekki úþrykkilega hafi tilkynnt kostnaðarútlátin. Ákærða ber því að skylda til að greiða sakarinnar kostnað fyrir báðum réttum, og þar á meðal laun til sóknara og svaramanns við yfirréttinginn, sem hæfilegast þykir að ákveða til 5 og 4 rbd.

Sökin hefur fyrir undirréttinginum verið rekin for-svaranlega, og við yfirréttinginn hefur sókn hennar og vörn verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera :

Ákærði, Sigurður Jónsson á Langeyri, á líða 10 vandarhagga refsingu. Svo borgar hann og allan af sökinni löglega leiðandi kostnað, og þar á meðal til sóknarans fyrir yfirréttinginum, cand. jur. Christjansons, 5 rbd. og svaramanns, candid. jur. Briem, 4 rbd. í málsfærslulaun.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1842, þann 7. febr.

d ó m u r

í sökinni nr. 3/1842: Candidatus juris Eggert Briem sem aktor

gegn

vinnumanni Jónasi Guðmundssyni á Njálssstöðum í Húnavatnssýslu.

Með dómi gengnum við Húnavatnssýslu aukarétt

23. nóvember seinastl. er vinnumaður Jónas Guðmundsson á Njálstöðum innan Húnavatnssýslu, sem er 49 ára gamall og aldrei fyrr undir lagaákærur kominn, dæmdur til 15 vandarhagga refsingar sem uppvís orðinn að því að hafa í Víðidalstungu rétt haustið 1838 afmarkað og lagt sitt mark á lamb, virt á 2 rbd., er öðrum tilheyrði, sem og að því hafa tekið á kaupstaðarferð 1840 pokagarm, virtan á 24 sk., og 4 hnappheldur, er hann sjálfur hefir virt á 16 sk. Þar á móti er hann frítekinn fyrir að borga sakarinnar kostnað fyrir undirréttinum með tilliti til þess, að dómur í sökinni, er dæmdur var 25. júní f. á., hafði vegna þess, að ákærði ei fannst að vera löglega stefndur, verið dæmdur ómerkur af landsyfirréttnum, og sökinni heimvísað í hérað til nýrrar dómsáleggingar, eftir að ákærða hafði verið löglega til dóms stefnt, þar sem þetta atvik ei gæti tilreiknast ákærða, en skyldaður er hann til að borga sérhvern af sökinni til hennar fyrirtektar við landsyfirréttninn leiðandi kostnað og ígjöld hins stolna poka og hnappheldna, hvar að enn enginn eigandi hefur gengið, með 4 sk. silfurs til Vindhælishrepps sveitarkassa.

Fyrir undirrétti var ákærði tekinn í yfirheyrslu út af peningamissi, sem samvistarmaður ákærða, Friðrik Gunnarsson í Víðidalstungu, varð fyrir úr kistli sínum, og hann dreifði ákærða við. En þetta atriði finnur landsyfirrétturninn, eins lítið og undirdómarinn, þó ýmsar líkur lúti að því, að ákærði muni valdur að peningatökunni, þó ekki þannig upp-

lýst, að ákærði, sem ekkert hefur við gengið, er þar að lúti, verði felldur sem sannur að sök.

Hvað þar á móti áhrærir afmörkun á fyrrtöldu lambi, getur rétturinn ekki betur séð, en að hér sé fram komin svo nægileg víska fyrir sekt hins ákærða sem útheimtist til að fella hann til straffs, og að hann hafi framið afmörkun þessa í þeim kringumstæðum, sem þjófnaðarstraff er bundið við.

Að vísu skortir hér fullkomið bevís fyrir þess manns eignarrétti, sem eignað hefur sér það, því eigandans sjálfs eignareidur getur, þó tekinn sé, til engra greina komið, eins og þessi heldur ekki á löglegan hátt hefur svarið lambið sér horfið mót vilja sínum og vitund. En bæði má það ei að síður álítast nægilega upplýst, að lambið var manns þessa eign, með vitnaframburði þeim, sem fenginn er um lýsingu lambsins, og markleifa þeirra, er á því fundust eftir að það af ákærða var markað undir hans mark, við hverja lýsingu lamb þetta einnig er sannað að vera það sama og það, er eigandinn hefur aftur heimt. Og líka hefur ákærði með fleira móti borið að sér böndin sem sekan í stuldi lambsins, er hann seinast í prófinu þann 19. febr. f. á. ber fram, að hann í fjárréttinni hafi ætlað, að hann markaði sitt eigið heimalið lamb, sem hann áður ekki þóttist hafa markað á vinstra eyra, en ofan af hverju honum nú sýnist að vera kalið eða nýjtið, og seinast, í prófinu deginum eftir, játar, að lambið var markað á báðum eyrum, en að hann hafi ekki getað gert úr yfirmarkinu á vinstra eyranu og ekki gáð að undirbenjunum, þá hann í réttinni, með öllu ráði, en þótt nokk-

uð ölvaður, markaði það, þess vinstra eyra, undir hans eigið mark, sýlt hægra og stýft vinstra. Þegar hér við bætist, að lambið eftir samhljóða vitnaframburði síðan á báðum eyrum var með þekkjanlegum markleifum af eigandans marki, sneitt aftan hægra, sneitt framan vinstra og bragð aftan undir, er því síður ástæða til að efa um straffverðan- eða þjófn-aðartilgang ákærða frá upphafi, eða til að kenna hér um misgripum einum, sem hann og eftir á sjálfur hefur tekið af efann í því tilliti.

Það er nefnilega af ákærða játað og líka upplýst, að hann heimti öll lömb sín af fjalli og vissi þannig, þegar svo var komið, að hann hefði eitt lamb um fram þau, er hann með réttu átti, og þó gerir hann ekkert, sem miðað gæti til þess, að aukalambið gæti komið til réttra skila, er hann lætur allt standa óáhrært frá því um veturnætur og fram undir jól, eða allt til þess, umtal varð um lambið af eigandans hálfu, og getur slík aðferð ekki samræmzt rétttri frómleiks meðvitund eða þeim framburði ákærða, að hann, þegar hann lambið markaði, hafi haldið sig máské marka eignarlamb sitt, og það því síður sem hann eftir því, sem upplýst er, bæði hét eigandanum 2 rbd. borgun fyrir markspjöllin, og líka beiddi fólk launungar á héraðlútandi kringumstæðum. Hann virðist því af undirdómaranum réttilega felldur um þetta tiltæki hans sem sannur að sök til reglulegs þjófnadarstrauffs.

Hvað viðvíkur pokanum og hnappheldunum, sem ákærði hnuplaði í kaupstaðarferðinni sumarið 1840, er hann einnig og ásamt þar fyrir að álíta straff-

sekan, hvar á móti úttekt sú í reikning húsbónda hans árið 1835, sem um hann undir sökinni er upplýst, en honum þó ekki er gefið að sök, ekki getur eftir húsbóndans ummælum og forordn. 11. apríl 1840 § 2 hér gerzt að álitum.

Það straff, sem undirdómurinn ákveður, virðist eftir sakarinnar kringumstæðum hæfilega ákveðið, og er dóminn því í þessu tilliti að staðfesta. En með því það er óvíst, hvort pokinn og hnappheldurnar séu óglötuð, verður ákærða að tilskulda annað hvort, ef svo er, að skila þeim undirdómaranum til löglegrar meðferðar eður að borga andvirði þeirra samkvæmt undirréttardóminum.

Allan annan af sökinni löglega leiðandi kostnað en þann, sem með landsyfirrættardómi af 13. sept f. á. er dæmdur af opinberum sjóði, borgar sjálfsagt hinn ákærði, og þar á meðal laun til sóknara og svaramanns fyrir landsyfirrættinum í þetta sinn, sem ákvarðast til 5 og 4 rbd. silfurs, svo og 1 rbd. til svaramanns við undirréttinn í salarium, hvar á móti þau honum með dóminum af 25. janúar næst áður dæmdu laun með sjálfum dóminum sjálfsagt eru úr gildi felld.

Rekstur og vörn sakarinnar fyrir undirrétti hefur farið fram með tilbærilegum hraða, og málsfærslan við landsyfirrættinn hefur verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera :

Undirréttarins dómur á í straffsins tilliti óraskaður að standa. Svo á og ákærði að skila hlutaðeigandi yfirvaldi þeim undir sökinni umhöndlaða poka

og hnappheldum til löglegrar meðferðar, eða að öðrum kosti að borga hvort tveggja samkvæmt undirréttardóminum.

Aktori við landsyfirrættinn, cand. jur. E. Briem, bera 5 rbd. og defensor, candid. juris Christiansen, 4 rbd. í málsfærslulaun, en defensor við undirrættinn, proprietarius Ólafi Björnssyni á Litlu-Giljá, 1 rbd., sem, eins og annar af sökinni löglega leiðandi kostnaður, að undanteknum þeim, sem með landsyfirrættardómi af 13. sept. 1841 er dæmdur af opinberum sjóði, borgist af þeim dómfellda.

Það ídæmda ígjald ber að greiða innan 8 vikna frá dóms þessa löglegri birtingu, og honum að öðru leyti að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1842, þann 14. marz

d ó m u r

í málinu nr. 1/1842: Examinatus juris Halldór Thorgrímsen sem skipaður málsfærslumaður ekkjunnar Sigríðar Jónsdóttur á Hólaborg

gegn

Jóni bónda Jónssyni á Hofstaðakoti í Húnavatnssýslu.

Eftir Húnavatnssýslu aukaréttardómi af 31. júlí 1840 átti ekkjan Sigríður Jónsdóttir á Hólaborg að borga Jóni bónda Jónssyni á Hofstaðakoti í sömu sýslu heyfúlgum á 8 eða 10 hesta, sem hann að fyrir-

mælum hreppstjórans í bréfi af 9. marz 1838 hafði yfirlátið henni og syni hennar, Birni Þorvaldssyni á Gafli, handa bjargþrota sauðkindum hennar veturinn 1838, og hvar fyrir nefndur Jón skyldi hafa áskilið 3 ær með lömbum að næstu fardögum, hverra virði eftir þá gildandi kapitulstaxta ekkjan og var dæmd til að borga með 11 rbd. 84 sk., auk 6 rbd. 64 sk. silfurmyntar í málskostnað.

Dómi þessum hefur nú exam. juris H. Thorgrímssen sem skipaður málsfærslumaður fyrir hönd nýnefndrar ekkju eftir að hafa öðlzt allranáðugasta uppreisn og beneficium paupertatis hjá stiftamtinu með stefnu af 20. sept. f. á. áfrýjað til landsyfirréttarins, og fyrst og fremst uppástaðið dóminn ómerkan dæmdan, eða að öðrum kosti citantinnuna frífundna frá ákærum hins innstefnda Jóns Jónssonar. Svo hefur hann og, hvort sem er, krafizt, að undirdómarinn sektist fyrir of háar af honum teknar auka-tekjur í málinu og til skyldist að borga það oftekna til viðkomandi fátækra sjóðs með 1 rbd. 40 sk. Ennfremur, að sá innstefndi dæmist til að borga citantinnunni 20 rbd. í málskostnað, en sér 15 rbd. í málsfærslulaun, svo og tveggja rbd. sekt til jústitskassans fyrir ónauðsynlega þrætu, samt að réttvísinni geymist réttur til ákæru gegn honum fyrir heimildarlausa og í forboði framda gripdeild á gulmögótttri citantinnunni tilheyrandi á, og loksins í tríplik sinni af 6. f. m., að nokkur af innstefnda málsfærslumanni, cand. jur. Christjansen, í framhalds-
varnarskjali hans af 2. s. m. sig og bøndann Björn Þorvaldsson á Gafli, svo og landsins stiftamtmann

meiðandi orðatiltæki séu dæmd dauð og maktarlaus, og að höfundurinn þar fyrir sé tilfærilega álitinn, samt að stiftamtmannum enda sé geymdur réttur til ákæru í þessu tilliti, ef landsyfirréttnum svo heldur litist.

Þar á móti hefur cand. jur. Christjansen uppástaðið undirréttardóminn staðfestan, sig frífundinn fyrir mótpartsins réttarkröfu og sér dæmd sanngjarnleg málsfærslulaun af opinberum sjóði, en undirdómaranum, sýslumanni Blöndahl, geymdan réttmót citantinnunni út af kröfum hennar yfir, að seinastnefndi ei hafi viljað leiðbeina henni undir málinu og neitað að veita gagnklögun hennar móttöku vegna þess, hún ei fyrir fram borgaði stefnuna eða dómarsans fyrirhöfn við gagnsökina.

Hvað nú réttarkröfuna um undirréttardómsins ónýtingu viðvíkur, þá er henni til styrktar af citantinnunar skipaða málsfærslumanni fram fært, að citantinnan ekki sé kölluð til, enda ekki heldur hafi verið til staðar við sáttaumleitunina í málinu, hún ei hafi notið undirdómarans í tilsk. 15. ágúst 1832 § 10 lögskipuðu vegleiðslu í því, og að undirdómarinn ekki samkvæmt téðum lagastað hafi lesið upp það, er fram hefur farið sérhvern réttardag, né heldur látið það af málspörtunum undirskrifa, eða gert grein fyrir, hvers vegna undirskriftir þeirra, og einkannlega citantinnunnar, sem þó er sögð mætt málsins fyrsta tökudag þann 1. júní 1840, vanti.

Að vísu er í klöguninni til sáttanefndarinnar af 2. desbr. 1838 krafizt, að citantinnan, ásamt syni hennar, innkallist til sáttaumleitunar, eins og líka

fyrirkallið af 2. apríl 1839 er stílað móti þeim báðum, en hvorki sést þetta að vera birt nema Birni Þorvaldssyni á Gafli einum, og heldur ekki ber frá-vísuaráteiknun nefndarinnar með sér, hverir eða hvort sérilagi citantinnan mætt hafi til sáttaumleitunarinnar.

Af hins innstefnda hálfu er að sönnu í landsyfirréttinum fram lagt attesti frá öðrum forlíkunar-mannanna um, að Björn Þorvaldsson, sem mætt hafi, iðuglega hafi ráðfært sig við móður sína undir sátta-tilrauninni, en hún þá, eins og líka, þegar fyrirkallið var út gefið, hafi verið stödd á forlíkunarstaðnum. En jafnvel þó ekki sé á móti þessu seinasta atriði borið af citantinnunnar hálfu, er ekki meiri ástæða til að henni til, gegn þverneitun hennar, að álíta hana óstefnda mætt hafa fyrir forlíkunarnefndinni, hvað þó varð að vera, ef hún átti að álítast að hafa fallið frá stefnu til forlíkunarnefndarinnar. Og fær það því síður bætt úr þessum bresti við sáttaumleitunina, þó að Björn Þorvaldsson sem móður sinnar lögverji og svaramaður hennar vegna hefði verið þar við mættur, hvað þó ekki er sannað, en af hennar hálfu neitað, enda kemur ekki heim við klögunina, sem það, á meðan hún sjálf gat mætt, eftir lögunum (tilskipun 20. jan. 1797 §§ 22 og 25 og plakati 30. okt. 1798, sbr. kancbr. 2. apríl 1796 að III) var eins ónógt til reglulegrar sáttaumleitunar í málinu, og það því heldur, þegar þeim báðum sameiginlega er til dóms stefnt, og innstefndi þar hjá hefur uppástaðið þau dæmd til lúkningar skuldakröfunnar eitt fyrir bæði og bæði fyrir eitt, auk þess, að sáttanefndin ekki

gat, nema af Björns eigin sögusögn, vitað, hvort hann, meðan á sáttaumleituninni við hann stóð, ráðfærði sig í raun og veru við móður sína, þegar hún sjálf ekki var til staðar, enda fullnægði ekki sátta-nefndin skyldu sinni, að semja ekki persónulega við hana, þegar hún sjálf var á forlíkunarstaðnum, og því gat mætt í nefndinni.

Þar eð lögleg sáttaumleitun í málinu þannig ekki hefur skeð, varð þar af að fljóta, að málið ekki að svo stöddu átti að takast til réttarins meðhöndlunar, og að undirréttarins dóm þegar þessa vegna hljóti ómerkan að dæma. Og er það því einungis þeirra annara réttarkrafa vegna, sem risið hafa út af máls-meðferðinni, að þessi hér við réttinn líka hlýtur að gerast að álitum.

Það er í þessu tilliti með því mótmælalaust af citant-innunnar skipaða málsfærslumanni fram lagða bréfi af 7. júlí 1841 frá undirdómaranum til bóndans Ara Hermannssonar á Hrafnabjörgum sannað, að undirdómarinn, en þótt hún í réttinum þann 1. júlí 1841 léti framvísa gagnklögun sinni til sáttanefndarinnar, af hverri, eftir þaraðlútandi skýrslu frá öðrum nefndarmanna, prestinum síra E. V. Reykdahl, af 21. s. m. f. á., tilraun til sátta um gagnkröfurnar var gerð þann 16. júní 1840, hafi, vegna áðurtaldra orsaka og af því klögunin væri þessu máli óviðkomandi, synjað henni um gagnstefnu, hvað því fremur mátti gefa henni orsök til umkvörtunar sem ekkert þessu viðvíkjandi var inn fært í prótókollinn eða í aktinn, og undirdómarinn þá, á meðan mót-parturinn ekki hafði svarað gagnkröfunni neinu,

ekki gat vitað, nema hún gæti orðið kompensabel höfuðkröfunni, þó áður hefði hún ei verið það, og því líka dæmzt undir sama máli. Það var og því fremur af undirdómaranum að vænta, að hann, án ýtarlegri eða skriflegrar kröfu, samkvæmt tilsk. 15. ágúst §§ 1 og 10, sbr. § 6, hér í hefði gætt réttar citantinnunnar, sem hún bæði téðan réttardag og áður var búin að láta lýsa yfir, að hún ekki gæti né hefði vit á að gegna málinu sjálf, um leið og hún lét biðja um frest, eður að málinu yrði frávísað, og stefnandi þar á ofan ekki mætti né lét mæta þennan dag, undir hverjum kringumstæðum málinu eftir grundvallarreglum tilsk. 15. ágúst 1832 §§ 7 og 14, sbr. tilsk. 16. jan. 1828 § 9, réttast hefði verið frávísað, eða það látið falla niður eftir því gerða uppástandi, allt eins og enginn hefði mætt til að halda málinu við.

Þetta atriði, ásamt því, að undirdómarinn ekki samkvæmt tilsk. 15. ágúst 1832 § 10 hefur, að því aktinn ber með sér, borið undir innstefnda reikning þann yfir gagnkröfur citantinnunnar, sem framlagður er fyrsta réttardaginn, þann 1. júní 1840, leiðir af sér, að uppástandi því frá hálfu hins innstefnda, að undirdómaranum geymist réttur mót citantinnunni, ei verður meðhald gefið.

Þar eð málinu er áfrýjað eftir þar til fenginni uppreisn, löngu eftir að þess fatalia appellationis voru út runnin, undirdómaranum heldur ekki er stefnt til að standa til rétta, verður citantinnunnar skipaða málsfærslumanns uppástand um sekt og afturgreiðslu þess oftekna aukatekjugjalds í málinu,

sem þar að auki er aftur skilað og auðsjáanlega er orðið af vangá, enginn gaumur gefinn, þvert á móti Laganna 1—4—1 og 1—6—14.

Enda þó það að vísu væri ástæða til fyrir undirdómarann nákvæmar að grennslast eftir burttöku á hinni gulmögóttu á í forboði citantinnunnar, er hún þegar fyrir undirréttnum þann 1. júlí 1840 gefur þeim innstefnda að sök, fær landsyfirrétturinn þó ekki fullnægt réttarkröfu skipaðs málsfærslumanns hennar um að geyma réttvísinni rétt til ákæru í þessu tilliti, þar eð þær nákvæmari kringumstæður við þetta tiltæki ekki eru þar til nægilega upplýstar, hvar á móti citantinnunni hlýtur að standa í sjálfsvaldi, eins eftir sem áður, á hvern þess löglegan hátt að leita réttar síns í því tilliti.

Það gerða uppástand um sekt yfir hinum innstefnda fyrir óþarfa þrætu verður sem ástæðulaust og þar að auki ópassandi eftir þeim hér orðnu mála-lyktum ekki til greina tekið.

Með tilliti til ásigkomulags málsins, einkum í héraði, þykir, en þótt endalok þess hér séu orðin sem áður segir, réttilega hæfa, að málskostnaðurinn niður falli. Og þar eð citantinnunnar skipaði málsfærslumaður ekki vinnur málið í öllu tilliti samkvæmt stefnunni, getur hann heldur ekki fengið málsfærslulaun hjá mótpartinum, en úr opinberum sjóði hefur hann úthrykkilega lofað ekki að beiðast þeirra.

Skipuðum málsfærslumanni hins innstefnda til dæmast þar á móti málsfærslulaun úr opinberum sjóði með 8 rbd. silfurmyntar.

Viðvíkjandi loksins þeim ummælum í framhalds-

varnarskjali hins innstefnda skipaða málsfærslumanns, sem uppástaðin eru dæmd dauð og maktarlaus o. s. frv., þá er með þeim dróttað að citantinnunnar skipaða málsfærslumanni, „að hann, þá hann fékk gjafsókn og uppreisn í máli þessu, sem áður var búið að neita honum um, muni ekki sem hreinlegast hafa gengið til verks, heldur notað sér af höfðingjaskiptunum og þar af fljótandi ókunnugleika þess, er tók við“, hverju til styrktar þar næst er vísað til fyrrtéðrar skýrslu prestsins síra Reykdals, samt tilskipunar frá 20. jan. 1797 § 38.

Enda þó það nú ekki komi landsyfirréttnum við að meta ástæður stiftamtmannsins til að neita eða veita citantinnunni gjafsókn og uppreisn í málinu, er það þó auðsætt, að sú tilvitnaða skýrsla hvorki gat gert til né frá, er hún einasta áhrærir sáttatilaunina um gagnkröfur citantinnunnar, sem voru fyrir utan málið, en engan veginn þá er gekk eða átt hefði að ganga á undan því sjálfu.

Með því ummæli þessi þannig eru sögð ófyrirsynju og án orsaka, hljóta þau sem ópassandi eftir því þar um gerða uppástandi að dæmast sem ósögð, án þess þó ástæða finnist til að láta þau sæta sektum, eða til, eftir þessum málalyktun, að geyma stiftamtmanninum sérílagi rétt til ákæru í þessu tilefni.

Þau um Björn Þorvaldsson á Gafli í sama skjali af innstefnda skipaða málsfærslumanni brúkuðu orð, „að hann hafi sett vel á skráfur til að dylja sannleikann“, eru, en þótt að þau heldur ekki eftir þeirra samhengi virðist að geta leitt sekt eftir sig, samt þeirrar tegundar, að þau, er þau ekkert hafa við að

styðjast, eftir því þar um gerða uppástandi sömu-
leiðis hljóta að dæmast sem ósögð.

Sú skipaða málsfærsla fyrir landsyfirréttnum hef-
ur farið fram af beggja parta hálfu með tilbæri-
legum hraða.

Því dæmist rétt að vera :

Undirréttarins dómur á ómerkur að vera. Þau
að framan tilfærðu um examinatus juris H. Thor-
grimsen og Björn Þorvaldsson á Gafli í framhalds-
varnarskjali candidati juris Ch. Christjánsens brúk-
uðu ummæli eiga dauð og ósögð að vera.

Í málsfærslulaun bera skipuðum málsfærslumanni
hins innstefnda, nýnefndum candid. juris Ch. Christ-
jansen, 8 rbd. silfurmyntar, sem greiðist úr opin-
berum sjóði.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1842, þann 14. marz

d ó m u r

í sökinni nr. 4/1842: Candidatus juris Briem sem
aktor

gegn

Þorsteini bónda Jakobssyni á Hringveri innan Norð-
ursýslu.

Haustið 1840 voru bóndinn Ólafur Gottskáلكsson
og Sigfús Sigurðsson af hlutaðeigandi sýslumanni
skikkaðir ráðstöfunarmenn fyrir fjallgöngum sinn

hvorum megin Reykjaheiðar í Kelduhverfi og á Tjörnesi. Boðaði því sá síðarnefndi Tjörnesingum öllum fjallleitir, er ættu að fara fram mánudaginn þann 14. september s. á., með svokölluðum fjallgöngu-seðli af 8. s. m., hvar í hann meðal annars „strengilega fyrirbýður öllum og sérhverjum að hlaupa í heiðarland, áður en göngur ske, til að tína úr kindur sínar“ o. s. frv. Og þar eð honum sunnudagskvöldið næst áður var borið, að Þorsteinn bóndi Jakobsson á Hringveri þann dag hefði látið smala fé og birgja inni í fjárhúsum, ritar hann, eftir að hann sama kvöld forgefins hafði reynt til með valdi að hleypa fénu út aftur, þann 15. s. m. klögun, ásamt Ólafi Gottskáلكssyni, til sýslumannsins yfir, „að nýnefndur Þorsteinn bóndi hafi nokkur undanfarin haust verið grunaður um og nú á yfirstandandi hausti verið uppvís að því að hafa leynilega hlaupið á heiðar- og afréttarland og tínt saman töluvert af fénaði og inni byrgt í fjárhúsum sínum, án þess að gera nokkur vitanleg skil fyrir téðum fénaði síðan“, hvers vegna klögunarmenn óska, að ákæra, rannsóknir og réttarhöld fari fram í réttvísinnar nafni mót nefndum Þorsteini Jakobssyni.

Út af klögun þessari risu þar næst réttarpróf sýslumannsins og amtsskipun af 30. okt. 1940, að Þorsteinn í þessu tilefni skyldi ákærður og dæmdur. Féll að vísu undirréttardómur í sökinni þann 30. marz f. á., en þessi var með landsyfirréttdómi af 26. júlí s. á., vegna þess að þeim ákærða ekki löglega hefur verið stefnt, ómerkur dæmdur og málinu heimvísað til nýrrar dómsáleggingar, hver nú, þann

4. okt. næst eftir, er tarin fram með samhljóða dóms-
atkvæði og áður, á þá leið, að sá ákærði sem sýkn
saka er dæmdur aldeilis frí fyrir réttvísinnar ákær-
um, þó svo, að hann borgi allan sakarinnar kostnað,
enda þó hann að nokkru leyti með nýnefndum lands-
yfirrættardómi sé dæmdur úr opinberum sjóði, en
fær geymdan rétt bæði í kostnaðar þessa, sem og yfir
höfuð í sakarinnar tilliti, móti Sigfúsi bónda Sigurðs-
syni.

Þegar nú sök þessi, sem til landsyfirrættarins er
skotið af amtmanninum norðan og austan, samt þeim
ákærða sjálfum, er tekin undir endilegan dóm, er
það svo langt frá, að það fyrst um sinn verði fundið
að vera sannað upp á hinn ákærða, sem fengið hefur
allra samhljóða vitnisburð um frómleika og ráð-
vendni, að hann haustið 1840 eða endranær hafi leyni-
lega eða í ófrómum tilgangi látið smala fé að hýsa
eða geyma fyrir fjallgöngurnar, að það þvert á móti
er upplýst bæði, að hann enga launung þá á vildi
leggja og að hann áður fyrri ætíð var vanur, eins og
aðrir grannar og sveitungar hans, að haga sér á
sama hátt.

Að vísu er saknað tveggja lamba, sem þeir, er,
ásamt Sigfúsi Sigurðssyni, handléku féð í fjárhús-
um hins ákærða þann 13. sept. 1840, þóttust þekkja
að mörkunum, eins og líka um endurgjald lamba
þessara af eigendanna hálfu er gert uppástand. En
eins og það er mjög hæpið að byggja á framburði
ávikinna manna um mörk á lömbunum, er þeir hand-
léku í myrkri eða dimmu, þeir enda voru ölvaðir og
neyttu, eftir eigin skýrslu þeirra, ekki nákvæmrar

aðgæzlu, svo er heldur engin ástæða fram komin fyrir, að einmitt þau sömu lömbin sem í húsum hins ákærða eru sögð verið hafa séu óheimt, og svo, enda þótt svo væri, gátu misdregizt af öðrum í réttinni, hvert jafnvel af öllum hlutaðeigendum er haldið líklegast, að þau hafi komizt frá Hringveri. Svo hefur og Sigfús sjálfur, að hverjum annars er dróttað, að hann í lamba þessara tilliti hafi fyrr verið á móti sannleikans uppgötvun, seinna fallið frá því, að óráðvendni hafi dregið ákærða til leitarinnar og hýsingarinnar á fénu fyrir þann boðaða leitardag.

Hvað í annan stað því viðvíkur, að ákærði skyldi hafa farið í heiðar- og afréttarland sunnudaginn þann 13. sept. 1840 til fjársafns, þá er og þessi sakargift eins átyllulaus, er það er sannað og upplýst, að hann einasta lét leita sína eigin búfjárhaga og reka bæ frá bæ til rétta það, er aðrir áttu af því, sem í leitina kom, hvað ei fremur finnast að vera mótstriðandi gangnaseðlinum en Jónsbók Landsleigub. 49. kap.

Að ákærði loksins meinaði Sigfúsi Sigurðssyni að ganga að fjárhúsum sínum, verður honum því síður gefið að sök sem þessi þá ekki, þar sem hann ekkert ólöglegt eða góðri reglu ósamkvæmt hafði aðhafzt, gat verið búinn að missa stjórnarrétt á sínu eigin heimili. Og þó ákærði morguninn eftir, fyrr en fyrirliði viðkomandi gangnamannaflokks þar til gaf skipun, léti aðkomuféð reka til rétta, þá verður honum ekki heldur gefin nein sök á því, er hann hér í hagaði sér að sveitarsið, og enginn skaði er af því flotinn, og hann, sem ekki er læs á skrif, ekki

heldur vissi um þær af Sigfúsi hér í gerðu breytingar.

Með því það eftir þeim upplýstu kringumstæðum og málsatvikum þannig ekki er ósennilegt, að Sigfús Sigurðsson hafi klagað ákærða og ollað málsfyrirtektarinnar öllu fremur af meingirni og óvild við hann en af skyldurækt, ákærði og klögunarinnar vegna hefur orðið fyrir hrakningi, verkatöf og vanza, verður honum ekki neitað um að fá rétt sinn í þessu tilliti samkvæmt þar um gerðu uppástandi geymdan mót Sigfúsi Sigurðssyni, um leið og hann fyrir sakar-áburði síðastnefnda og réttvísinnar ákærum eftir framantéðum kringumstæðum með öllu er frífundinn.

Þar á móti hlýtur kostnaður sakarinnar, sem höfðuð er að tilhlutun amtmannsins, eftir að próf voru tekin í henni, nú, eins og áður, að lúkast af opinberum sjóði.

Að vísu hefur svaramaður hins ákærða fyrir undirréttinum ekki krafizt neinna málsfærslulauna, en rétturinn finnur ei að síður sanngjarnlegt, að honum sem ólögfróðum bóndamanni veitist málsfærslulaun, sem honum þá er að tildæma af opinberum sjóði og ákveðast til 1 rbd. Aktori og defensori hér við réttinn tildæmast einnig málsfærslulaun, sem í þetta sinn hæfilega virðast ákveðin til 4 og 3 rbd. silfurmyntar.

Sökin hefur við undirréttinn verið rekin og varin með tilbærilegum hraða, og málsfærslan við landsfyrirréttinn hefur verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera :

Þorsteinn bóndi Jakobsson á Hringveri á fyrir réttvísinnar ákærum í sök þessari frá að vera. Svo geymist honum og óskertur réttur mót Sigfúsi bónda Sigurðssyni á Tungugerði í tilliti til klögunarinnar af 15. sept. 1840 og alls honum þar með orsakaðs hraknings, verkatafar og vanza.

Allur af sök þessari löglega leiðandi kostnaður, og þar á meðal laun til svaramanns fyrir undirréttnum, Jóhannesar Kristjánssonar, 1 rbd., aktors fyrir landsyfirréttnum, candid. juris Briem, 4 rbd., og til defensors, candid. juris Christjansens, 3 rbd. silfurmyntar, borgist af opinberum sjóði.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1842, þann 21. marz

á l y k t u n

í sökinni nr. 5/1842: Candidatus juris Christjansson sem aktor

gegn

Svan Jónssyni úr Borgarfjarðarsýslu.

Áður en landsyfirrétturninn leggur dóm á sök þessa, finnur hann ástæðu til að heimta af undir-dómaranum að útvega eftirfylgjandi upplýsingar.

1. Að lögleg virðing samkvæmt tilsk. af 11. apríl 1840 § 2, sbr. tilsk. 21. maí 1751 § 5 og plakat 28. marz 1800 § 2, sé lögð á þær 2 silfurskeiðar og þann gullhring, sem ákærði játar sig að hafa stolið, en til eigendanna er aftur skilað.

2. Að ákærði sé um það spurður, hvort nokkur hafi hvatt hann til hans þjófnaðarverka eða verið með honum í vitorði eða liðsinni um þau, og líka um það, hvað hann hafi dregið til þeirra.

3. Að bréf ákærða til Guðríðar Árnadóttur á Brekku í Norðurárdal sé útvegað, ef til er, og fram lagt, eða þá hennar skýrsla um þess innihald, ef ske mætti, hann í því hefði í ljósi látið, hvaðan hann hefði það henni senda kaffi og sykur.

4. Að undirréttardómarinn af aukaréttarbók sinni upplýsi hvað vantar í málsgrein aktsins bls. 4 línu 15 ff.: „fyrir nokkru . . . uppbyggt“, hverja án þess vantar skiljanlega meiningu.

Að öðru leyti er það sjálfsagt, að undirdómaranum einnig ber að útvega þær ýtarlegri upplýsingar, sem þær hér heimtuðu mættu gefa tilefni til.

P v í á l y k t a s t :

Undirdómaranum ber að umannast, að það framanskrifaða framkvæmist.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1842, þann 4. apríl

á l y k t u n

í sökinni nr. 6/1842: Candidatus juris Ch. Christjansson sem aktor

gegn

Gunnlaugi Bergssyni og Páli Arnbjarnarsyni í Árnæssýslu.

Áður en dómur er lagður á sök þessa, finnur landsyfirrétturinn hæfa:

1. Að undirdómarinn með tilliti til þeirra af examinatus juris V. Thórarensen í varnarskjali af 9. febr. þ. á. eftir þeim ákærða Páli Arnbjarnarsyni tilgreindu atvika leiti nákvæmra upplýsinga þeim viðvíkjandi og sérílagi yfirheyri hinn ákærða og þau vitni, er hann mögulega gæti að notið í tilliti til þeirrar fyrirbornu örvinglunar, er skyldi hafa orsakað hans gjörðu játning, og til þeirra af nýnefndum svaramanni hans framfærðu kringumstæða við töku og brúkun ljáspíkarinnar og hnífsins (bls. 76), svo og, hvort ákærði virkilega hefur haft í hyggju að skila Steindóri Sæmundssyni þeim umhöndlaða poka aftur, eins og téð skjal hermir, hvort pokinn ekki, eins og Steindór Sæmundsson ber, ásamt vertíðar lagsmanni ákærða, Hjörti (svo!) Þorsteinssyni, er einnig sé látinn nákvæmar skýra frá aðferð ákærða í pokans tilliti, meðan þeir gistu saman í sjóbúðinni, hvort Steindór Sæmundsson sérílagi við ákærða lýsti eftir honum, áður en hann fór heim úr Þorlákshöfn, og hvort hinn ætlist til, að þessi sæti lagaákærum og straffi pokans vegna, með meiru, sem fært er fram í varnarskjalinu (svo).

2. Að útvegaður sé vitnisburður Páls sóknarprests um hegðun hans, síðan hann flutti í Flóann, og einkum viðvíkjandi geðsmunasturlun þeirri og örvinglun, sem framantéð skjal hermir, að hann eigi vanda til, og, ef þetta sannast, þá líka, hvort hér að líkindum muni hafa getað leitt, að ákærði undir þeim kringumstæðum, er hann var í, þegar hann gaf játanir

sínar, hafi játað upp á sig ófrómleika eða ófróman tilgang, þar sem hann engan hafði í raun og veru, hvar um og eftir krigumstæðunum mætti útvegast annara valinkunnra manna eða hlutaðeigandi læknis álit.

3. Að upplýst sé og, hvort og hvenær tilskipun af 11. apríl 1840, með sinni íslenzkri þýðingu, er birt á varnarþingum þeirra ákærðu.

Það er sjálfsagt, að undirdómaranum ber að útvega þær fleiri upplýsingar, er þær hér heimtuðu kynnu að gefa tilefni til.

Því ályktast:

Undirdómarinn á að umannast, að það framanskrifaða framkvæmist.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1842, þann 25. apríl

d ó m u r

í sökinni nr. 7/1842: Candidatus juris Briem sem aktor

gegn

Þórði Bjarnasyni, Björgu Jónsdóttur og Vilhjálmi Þórðarsyni á Úlfarsfelli í Snæfellsnessýslu.

Það gaf tilefni til sakar þessarar, að Vilhjálmur Þórðarson, sonur hjónanna Þórðar Bjarnasonar og Bjargar Jónsdóttur á Úlfarsfelli í Snæfellsnessýslu, nóttina milli þess 12. og 13. júlí f. á. stal ýmsum fjármunum úr farangri ferðamanns Hafliða Helgasonar, er sömu nótt gisti að Úlfarsfelli. Hafði líka

nokkru áður stolið svipu og vettlingum við tjald ferðamanna, meðan þeir sváfu, og er bæði svipan og vettlingarnir, sem og flestallir þeir munir, er áður-nefndur Hafliði missti, við þjófaleit að Úlfarsfelli þann 15. júlí s. á. fundið í hirzlum foreldra þessa ákærða, hvers vegna hann í þessari sök ákærðist fyrir þjófnað, en þau fyrir þjófnaðarhilmingu, auk þess að ýmsum öðrum, einkum sauðkindaþjófnaði, er að þeim sameiginlega dróttað.

Bæði sóknari sakarinnar og svaramaður hinna ákærðu hér við réttinn hafa á það vikið, að ástæða sé til að ónýta þann við Snæfellsnessýslu aukarétt 12. dag febrúar þ. á. gengna undirréttardóm í sök þesari, af því undirdómarinn við réttarhöldin 7. október, 1., 10., 11. og 13. desember f. á., samt þann 12., 14. og 15. janúar þ. á., gagnstætt Laganna 1—4—1 og forordn. 13. okt. 1819 § 1, lét vitnin í sökinni eiðfesta skýrslur þeirra, án þess neinn hinna ákærðu eða nokkur þeirra vegna væri eiðvinninguna við staddur eða áheyrsla. En landsyfirréttinum virðist ei að síður, að ekki sé fullgild ástæða til þess vegna að ónýta undirréttardóminn, af því téðar vitnaskýrslur, hvar á hann heldur ekki sést að vera byggður, eftir sakarinnar kringumstæðum og þeim fengnu upplýsingum viðvíkja annað hvort þess háttar atriðum, sem ei eru eða geta orðið þeim ákærðu til áfellis í þessari sök, eða sem á annan hátt eru nægilega sönnuð. Og þar eð engin önnur örsök finnst til að ónýta undirréttardóminn, sökin og yfir höfuð má álítast svo vel upplýst sem ætlað verður, er hana nú hér undir endilegan dóm að taka, þó svo, að eiðvinningar þær, sem

gerðar eru fyrrtéða daga, séu samkvæmt tilgreindum lagastöðum úr gildi felldar, og þær eiðfestu skýrslur því sem óeiðfestar að álíta.

Hvað þann ákærða Vilhjálmi Þórðarson áhrærir, þá er hann nú á 18. aldursári, konfirmeraður 15 ára og aldrei fyrri sannaður orðinn að neinum lagaglæp. Með hans eigin játun og sakarinnar upplýstu kringumstæðum er það sannað, að hann frá einum ferðamanni, sem lá við tjald sitt í svefni, fyrst stal svipu og vettlingum, sem hverju um sig er aftur skilað og hvort tveggja metið á 1 rbd. Frá ferðamanninum Hafliða Helgasyni stal hann þar á eftir áðurtéða nótt með fullu ráði og ásetningi úr farangri hans ýmislegu, mest af fatar- og matartagi, hvað allt með hlutaðeigenda samþykki virt er á 9 rbd. 38 sk., hvar af 5 rbd. 44 sk. virði er eigandanum aftur skilað, en 3 rbd. 90 sk. virði ekki, hver síðarnefnd verðhæð er heimtuð endurgoldin, ásamt 12 sk. fyrir brúkun á skóm, sem voru meðal hins afturskilaða.

Þó að engin ástæða sé til eftir þeim fengnu upplýsingum að álíta þenna ákærða sekan í öðrum eða sér í lagi sauðkinda- og ullarstuldi þeim, sem undir sökinni er dróttað að foreldrum hans, hefur hann þó hins vegar eftir áðursögðu tvívegis gert sig sekan í þjófnæði frá vegfarandi mönnum á talsverðum munum, sem þeim var bagalegt að missa, og hverra annar jafnvel var næturgestur foreldra hans, og átti þannig að njóta hans og þeirra sérlegs velvilja. Úr þessum herðandi kringumstæðum við misbrot ákærða finnur landsyfirrétturinn ei svo mjög dregið með því, sem honum má til linkindar horfa, hans unga

aldri, illa uppeldi og eftirdæmi, einkum frá móðurinnar hálfu, að honum, eins og undirdómarinn ákveður, einungis geti borið hið minnsta þjófnaðarstraff eftir tilsk. 11. apríl 1840 § 1 og § 29, sbr. tilsk. 8. (svo! Rétt: 24.) jan. 1838 § 4 litr. b., en álitur honum með tilliti til fyrtéðrar tilsk. §§ 2 og 3 nr. 3, 5 og 8 hæfilega refsað með 15 vandarhöggum.

Um meðákærðu, konuna Björgu Jónsdóttur, sem áður ekki er ákærð fyrir neitt lagabrot, er það upplýst og sannað, að hún hefur veitt móttöku svipu þeirri og vettlingum, er sonur hennar stal, og hefur þannig öllu fremur hvatt hann en latt til að ítreka sama glæpinn. Á sama hátt tók hún á móti og faldi þá fjármuni, er hann stal frá ferðamanninum Hafliða Helgasyni, og gerði sumt af þeim torkennilegt. Nokkrar líkur eru og fram komnar fyrir því, að hún á ófróman hátt hafi viljað draga sér 2 klúta, sinn í hvort skipti, en bæði vantar viðkomenda tilheimilunareiða til þess ákærða verði felld til þjófnaðarstraffs, enda líka þær aðrar kringumstæður, sem tilskipuninni af 8. sept. 1841 § 6 samkvæmt þar til gætu leitt. Ein og önnur upplýst atvik, einkum í tilliti til meðhöndlunar á þeim kindaskinum, kjöti og slátri, sem fannst við áður áminnsta þjófaleit á Úlfarsfelli, gefa og grun um, að þau ákærðu hjón séu völd að þeim sauðkindaþjófnaði, sem að þeim er dróttað, en gegn stöðugri neitun hinnar ákærðu finnur landsyfirrætturinn með undirdómaranum ekki, að það fram komna gefi næga ástæðu til áfellis í þessu skyni. Og er sama að segja um þann ullarstuld, sem ákærða er borin undir sökinni. Hana er því einungis

til strauffs að dæma fyrir hilmun á þjófnaði sonar hennar, og finnur landsyfirrætturinn það henni af undirdómaranum samkvæmt tilsk. 11. apríl 1840 §§ 21 og 22, sbr. við tilsk. 24. jan. 1838 § 4 litr. b, ákveðna 20 vandarhagga straff hæfilega valið, þegar, auk áður téðra kringumstæða við þjófnaðinn sjálfan, litið er til, að sú ákærða, sem að öðru leyti hefur fengið illan vitnisburð um hegðan sína, tvívegis hefur tekið við þjófstolnum munum af eigin syni sínum, og þannig virðist hafa lagt þetta athæfi í vana sinn.

Ákærði Þórður bóndi Bjarnason hefur við rannsóknarréttinn þann 16. júlí f. á. játað, að kona hans, Björg, hafi morguninn eftir að sonur þeirra, Vilhjálmur, stal frá Hafliða um nóttina og áður en þjófaleitin fram fór á Úlfarsfelli, sagt sér frá þjófnaði drengsins, hverjum ákærði þó bæði við leitina og líka fyrir réttinum þann 15. s. m. leyndi og þverneitaði allri þjófnaðar meðvitund. Að vísu hefur nú ákærði viljað afturkalla þessa játun, en þar eð hann alls engin rök hefur getað fært til, að hún röng væri, og sakarinnar kringumstæður gefa til þess enga átyllu, er hann með tilliti til laganna 1—15—1 og tilsk. 8. sept. 1941 § 5 réttilega felldur til strauffs sem þjófshilmari, hvert straff, er undirdómarinn ákveður til 15 vandarhagga, eftir tilsk. 11. apríl 1840 § 22, sbr. tilsk. 24. jan. 1838 § 4 litr. b, ei getur minna orðið en 10 vandarhögg, og virðist ei heldur eiga hærra að vera, þegar til þess er litið, að hann aldrei fyrri er ákærður og öllu síður grunaður um önnur lagabrot en kona hans, og að hans einasta nú sann-

aða misbrot er, að hann dró dulur á glæp sonar síns, sem þessi framdi í hans fjarveru. Tiltæki ákærða á brotnu bátsstýri, reknu fyrir annars landi, virðist ei með tilliti til tilsk. 11. apríl 1940 §§ 30 og 50 geta komið hér til starfsherðingar, er stýrisbrotið auð-sjáanlega bæði var mjög lítils virði, og ákærði enga launung hefur lagt á þetta sitt tiltæki.

Skaðabætur til Hafliða Helgasonar finnast hæfilega af undirdómaranum ákveðnar til 4 rbd. 6 sk., þar eð landsyfirrætturinn verður að samsinna undirdómaranum í, að öll þau ákærðu, einkum móðir og sonur, eigi að vera eigandanum, sem svarið hefur alla þá misstu muni sér horfna mót vilja sínum og vitund, sameiginlega í ábyrgð og ansvari, einnig fyrir því, sem ei er aftur heimt af þeim horfðu eigum hans, því ekkert er það fram komið, sem gefi líkindi til, að það sé af öðrum en þeim ákærða Vilhjálmi burt tekið, þetta því heldur sem þessir munir, að eigandans sögn, voru saman við það, sem Vilhjálmur stal og aftur er heimt.

Eins er og líka, hvað sakarinnar kostnað áhrærir og sér í lagi laun svaramanns hinna ákærðu, Jónasar Samsonssonar, sem hæfilega þykja metin til 3 rbd., undirrættardóminn að staðfesta. Sóknara og svaramanni hér við réttinn, sem forsvaranlega hafa fært sökina, bera 6 og 5 rbd., sem lúkist þeim af hinum ákærðu, einu fyrir öll og öllum fyrir eitt, samkvæmt undirrættardóminum, sem þannig yfir höfuð, að því leyti honum er áfrýjað, með framanrituðum breytingum er að staðfesta.

Sökin er tilbærilega varin við undirrættinn, og

hvað undirdómarans meðferð á henni snertir, þá er hún að vísu rekin með tilbærilegum hraða, því þær frestanir, sem stað hafa fundið í hennar rekstri, mega álitast nægilega réttlættar með þeim af undirdómaranum til færðu orsökum. Þar á móti má landsyfirrætturinn geta þess, að eins og undirdómarinn lögum gagnstætt, sem áður er á vikið, tók eiða af nokkrum vitnanna, þá upphaflega í þessum dómi tilgreindu daga, án þess þau ákærðu eða nokkur þeirra vegna væri við staddur eiðatökuna, eins virðist undirdómarinn að hafa ónauðsynlega krafið fleiri af vitnunum til eiðs, þar eð honum af vitna þessara skýrslum sér í lagi var auðsætt, að eiðfestingin gerði hvorki til né frá við sakarinnar upplýsingu, sekt eða sýknu hinna ákærðu. En þegar svo er ástatt, á eiðurinn samkvæmt grundvallarreglum tilsk. 28. marz 1800 og 13. okt. 1819 § 3 ekki að takast, þar sem slíkt veikir eiðsins heilagleika í augum almennings, eykur honum mäske óþarfan kostnað og getur, eins og nokkurn part er hér skeð, orðið endalyktum málsins að fyrirstöðu. Þó finnur landsyfirrætturinn ekki, að undirdómarann sé fyrir þessi atriði sakarmeðferðarinnar eða að öðru leyti til ansvars að draga.

Því dæmist rétt að vera:

Undirrættarins dómur á, að því leyti honum er áfrýjað, óraskaður að standa, þó svo, að Vilhjálmur Þórðarson hýðist 15, en Þórður Bjarnason 10 vandarhöggum.

Eiðunningar þær, sem í sökinni fram hafa farið þann 7. oktbr., 1., 10., 11. og 13. desbr. f. á., samt

þann 12., 14. og 15. jan. þ. á., eiga sem ógerðar að vera.

Sóknara við landsyfirrættinn, cand. juris Briem, bera 6 rbd. og svaramanni, candid. juris Christjansson, 5 rbd. silfurmyntar, sem greiðist þeim, eins og annar sakarinnar kostnaður, samkvæmt undirrættarins dómi.

Ídæmt endurgjald greiðist innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri birtingu, og honum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1842, þann 2. maí

d ó m u r

í sökinni nr. 5/1842: Candidatus juris Christiansson sem aktor

gegn

Svani Jónssyni í Borgarfjarðarsýslu.

Með dómi gengnum við Borgarfjarðarsýslu auka-rétt þann 29. jan. þ. á. er ákærði, Svanur Jónsson, fyrir í annað sinni framinn þjófnað á ýmsum munum, í allt að upphæð 8 ríkisdalir 24 skildingar silfurmyntar, dæmdur til 4 ára betrunarhússerfiðis, samt til að standa allan af málssókninni gegn honum leiðandi kostnað.

Með eigin meðkenningu og öðrum sakarinnar upplýstu kringumstæðum er það fullkomlega sannað, að hinn ákærði sé valdur að þeim þjófnaði, fyrir hvern

hann er dæmdur, og kemur því einungis hér til yfirvegunar, hvort það straff, sem undirréttarins dómur ákveður, sé hæfilega metið, þegar litið er til þeirra atriða, sem á báðar síður eru komin fram og horfa til hins ákærða afsökunar eða áfellis. En þessi atriði eru, í hinu fyrrgreinda tilliti, ákærða ungi aldur, illa uppeldi og fúsa meðkenning. En í hinu síðargreinda ákærða undanfarið óráðvant líferni, hvar til það einkum heyrir, að hann er einu sinni áður, þá á 18. aldursári, með undirréttardómi af 16. marz 1839, dæmdur fyrir þjófnað til 20 vandarhagga refsingar, og það svo litlu áður en hann aftur gerði sig sekan í þeim sama glæpnum. Og líka er það af sakarinnar upplýstu kringumstæðum ljóst, að hann í þetta skipti hefur stolið fleirum sinnum og þar við sýnt þjófgefni sína, svo og í annari breytni sinni vottað, að hann er mjög svo lítið vandaður yfir höfuð. En þó það nú enda af þessum tvennslags atriðum megi virðast, að hin síðari séu fremur yfirgnæfandi en hin fyrri, fær landsyfirrætturinn þó ekki betur séð, en að það í undirréttardóminum ákveðna straff sé hærra en samsvari misbroti ákærða, en álítur, að ákærða nú beri að dæma eftir tilsk. af 11. apríl 1840 13. gr. til 2 ára betrunarhússvinnu, hvert straff eftir tilsk. af 24. jan. 1838 4. gr. litr. a hér í landi samsvavar 3×27 vandarhagga refsingu, eins og líka ákærða ber að vera undirgefinn pólitístjórnarinnar sérdeilislegu tilsjón í jafnlangan tíma.

Í sakarkostnaðarins og endurgjaldsins tilliti er undirréttarins dóm að staðfesta.

Aktori fyrir landsyfirrættinum bera 6 rbd., en

defensor 5 rbd., sem, eins og annar kostnaður sakarinnar, borgist af þeim ákærða.

Meðferð sakarinnar og vörn fyrir undirréttinum hefur verið forsvaranleg, og fyrir landsyfirréttinum hefur sókn hennar og vörn verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera :

Ákærði, Svanur Jónsson, á að hýðast þrisvar tuttugu og sjö vandarhöggum og vera pólitístjórnarinnar sérdeilislega tilsjón undirgefinn í 2 ár. Í sakarkostnaðarins og hins ídæmda endurgjalds tilliti á undirréttarins dómur óraskaður að standa. Svo borgar og ákærði í laun til sóknarans fyrir landsyfirréttinum, candidatus juris Christiansson, 6 rbd. og til svaramanns, candidatus juris Briem, 5 rbd. silfurmyntar.

Það ídæmda endurgjald ber að greiða innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri birtingu, og dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ári 1842, þann 9. maí

d ó m u r

í sökinni nr. 8/1842: Candidatus juris Briem sem aktor

gegn

Jóni Jónssyni á Möðruvöllum í Kjósarsýslu.

Það er undirrót sakar þessarar, að Kristján nokkur Jónsson frá Arnarbæli í Árnessýslu, sem var til

húsa hjá Vigfúsi Stefáni Þorlákssyni í Hafnarfirði, mánudaginn þann 12. júlí f. á. eftir miðdegi kl. 5 saknaði peningabuddu, hverja hann kveðst hafa lát-ið ofan undir kodda í rúmi sínu, þá hann deginum áður um dagmálabil hafði fataskipti, ætlað að stinga henni í vasa sinn aftur, en gleymt því. Í buddunni tjáir hann hafa verið alls 15 rbd. 93 sk. í silfri, þar af 6 heilar Kristjáns konungs 8. spesíur, 3 hálfar spesíur, 1 ríkisdalur og 1 mark heilt, en hitt í smá-peningum.

Buddu þessa, sem auðkennd var með fangamarki eigandans og ártali, tjáist vinnukona Vigfúsa Stefáns Þorlákssonar, Helga Hálfánardóttir, er hún sunnu-daginn 11. júlí eftir miðdegi, hér um bil kl. 5, bjó um rúmið, fundið hafa undir koddanum, og þegar hún var búin að búa um, lagt hana í sama koddann undir yfirsængina, án þess að geta um þetta við neinn, fyrr en eigandinn lýsti eftir buddunni um sama leyti deginum eftir.

Þeir af heimilisfólkinu, sem þar um eru spurðir, hafa borið, að frá því að búið var um rúmið og til þess að háttað var á sunnudagskvöldið, hafi enginn farið upp í loft það, hvar rúm Kristjáns stóð, nema Jón Jónsson, vinnumaður frá Möðruvöllum í Kjós, sem um þær mundir einnig verið hafi til húsa hjá Vigfúsa Stefáni Þorlákssyni, samsængað Kristjáni Jónssyni nóttina milli þess 11. og 12. júlí f. á. og fyrrréðan dag, skömmu eftir að búið var um rúmið, lagt sig óafklæddur upp í það, eftir eigin hans sögn, til að sofa. Þessu síðasta til sannindamerkis er og, auk téðs Jóns eigin játunar, um kvöldið, er Kristján

háttaði, í rúminu fundinn hnífur, sem Jón þá leiddi sig að sem eign sinni.

Það er og ásamt orðið tilefni sakar þessarar, að hreppstjóri Ólafur Erlendsson á hvítasunnudag í fyrra að Görðum á Álftanesi missti sálmaþók, er hann segist lagt hafa á kirkjugarðinn, á meðan hann afsíðis átti tal við annan mann eftir messuna. Þessa eða líka sálmaþók kannast áður nefndur Jón Jónsson þá og að hafa séð liggjandi á þeim ávísaða stað.

Með tilliti til þessara kringumstæðna og annara, hvar á einnig skal vikið, er oft nefndur Jón Jónsson að ályktun sýslumannsins í Gullringu- og Kjósarsýslu í sök þessari kominn undir lögsókn sem grundaður um bæði peninga og sálmaþókar tökuna. En við téðrar sýslu aukaréttar dóm af 12. marz þ. á. frífundinn fyrir réttvísinnar ákærum, þó svo að hann standi allan af lögsókninni gegn honum leiðandi kostnað, meðal annars vegna þess, „að kringumstæður málsins hafi fremur bent til hans en annara sem hins seka“.

Eins og nú þetta, ef svo væri, þjófnaðarmál réttast hefði orðið af sér að leiða, að ákærði einasta hefði átt að frífinnast fyrir réttvísinnar frekari ákærum, svo fær landsyfirrætturinn hins vegar ei betur séð, en að kringumstæður sakarinnar eins lítið bendi á hann sem hinn seka og hann með aðferð sinni eða framburði undir rannsókninni getur álitizt að hafa gefið tilefni til ákæru gegn sér í sök þessari.

Hvað peningabuddunni viðvíkur, er það nefnilega svo langt frá, að nokkuð ískyggilegt hafi getað fundizt í fari hans, að þær upplýstu kringumstæður, að

því leyti hans eigin athafnir snertir, öllu fremur virðast að vera honum í hag en óhag og að sýna heldur vilja hans en óvilja til sannleikans uppgötvunar, því auk þess, að ei hefur verið upplýst, hvort eða hverir haft hafi umgöngu um loftið aðrir en ákærði, Kristján Jónsson og Helga Hálfðanardóttir á áðurtéðu tímabili, og einkum á mánudaginn, bæði áður og eftir að ákærði um dagmálaleytið lagði á stað norður, og þannig getað tekið peningabudduna, svo hefur og ákærði, sem stöðugt ber, að hann deginum áður hafi lagt sig ofan á yfirsængina í rúminu, að hann ei hafi orðið var við pyngjuna og enn síður tekið hana, gert þess ánægjanlegri grein fyrir peningaeign sinni og viðskiptum við aðra í fyrra sumar, sem það er upplýst, að hann, enda sér í óhag, ef sekur væri, hafi rangminnt um hvort tveggja, eftir að buddunnar var saknað.

Að sönnu hefur ákærði ei strax fyrir rétti kannast við að hafa saknað neins eða sérílagi hnífs þess, sem áður er á vikið og fundinn er uppi yfir rúminu, eftir að hann fór norður. En þetta getur því síður gert hann grunsaman um peningatökuna sem hann í fyrstu ekki beinlínis er spurður um hnífinn, og hann strax, þegar hann sá hann, minntist að hafa saknað hans og þekkti hann fyrir hinn sama og Kristján fann í rúminu sunnudagskvöldið þann 11. júlí, hann líka þá þegar var búinn að gangast við að hafa lagt sig upp í þann arminn af rúminu, sem Kristján Jónsson fann hnífinn, að hverjum ákærði þá og hiklaust leiddi sig, og sem hann loksins, að því sem fram er komið

undir sökinni og sumpart að framan er á vikið, af náttúrunni er mjög minnissljór.

Jafnvel þó að fullkomin sönnun gæti álitizt að vera fengin fyrir því, að peningabuddan hafi verið á þeim umhöndlaða stað, þá ákærði lagði sig upp í rúmið, hvað eftir þeim áviknu kringumstæðum vel gat skeð, án þess hann yrði hennar var, verður, að því framansagða athuguðu, engin sterkari ástæða að heldur fundin til að halda hinn ákærða sekan í peningatökunni en Helgu Hálfðánardóttur eða hvern annan, sem á því framantéða tímabili haft kynni að hafa hönd á rúmi Kristjáns Jónssonar.

Sama er að segja um töku sálmaþókarinnar, því auk þess, að upplýsing, er hefur getað fengizt um, hvort ákærði einsamall eða allt af, á meðan hreppstjóri Ólafur Erlendsson, eins og áður á vikið, var á tali við annan mann, var í kirkjugarðinum eða þeim stað, hvar bókin lá nálægt, verður því síður byggt neitt þar á, að ákærði ei mundi, hvort nefndur hreppstjóri spurði hann að, hvort hann ekki hefði tekið bókina, sem þetta atriði auðsjáanlega, sem honum ósjálfrátt, eins lítið gat verið honum til afsökunar og til áfellis, og það eins auðveldlega gat runnið honum úr minni og hitt, hvort hann einmitt fyrsta hvítasunnudag var við kirkju á Görðum, það þess heldur sem hann, eins og eftir langa umhugsun og í seinustu lög, hefur getað rankað við þeim atriðum í þessu tilliti og að öðru leytir undir sökinni, sem hann sjá varð, að horfðu honum í hag.

Þegar það loksins athugast, að ákærði nú fyrst er kominn undir lagaákærur, að hann af húsbændum

sínum hefur fengið góða vitnisburði, þar á meðal einnig frá sýslumanni Blöndahl, á hvers annars vegar umvitnaða vantrausti á ákærða „af lítilfjörlegum líkum og lausu rykti um hann sem ungling hjá foreldrum sínum“ því síður verður litið ákærða til sakfellis sem það er ei ljóst, hver partur æfi hans innan tvítugs aldurs hér er hafður fyrir augum, svo fær rétturinn ekkert það fundið í ákærða aðferð undir sökinni heldur en í breytni hans að undanfögnu, sem orkað geti honum áfellis eða kostnaðar, hvers vegna undirréttardóminum, sem einnig byggðum á öðrum ástæðum í frifinningarinnar tilliti, þessu samkvæmt, er að breyta.

Uppástand ákærða svaramanns um, að ákærða geymist réttur gegn Kristjáni Jónssyni, að því leyti þessi hefur gefið tilefni til lögsóknarinnar gegn honum, verður þegar þess vegna ekki til greina tekið, að þetta uppástand, hvert að er privat, ekki er gert við undirréttinn.

Vörn sakarinnar vi, undirréttinn hefur verið forsvaranleg. Hvað meðferð hennar að öðru leyti snertir, þá er þess að geta, að eins og undirdómarinn hefur átt að varast sérílagi að taka eið af Helgu Hálf-danardóttur, á meðan ekkert verulegt var komið fram, er benti síður á hana en hinn ákærða sem seka, svo var það ei heldur að grundvallarreglum í plakati 28. marz 1800 og tilsk. 13. oktbr. 1819 3. gr. að eið-taka þau önnur vitni, er eiðfest voru þann 16. nóvbr., þar eð vitnisburðir þeirra, að eigin réttu áliti undirdómarans, annað hvort „eru staklega samhljóða meðkenningu hins ákærða“ og honum þannig sjálfsagt

einungis í hag, eða, eins og vitnisburður hreppstjór-ans Ólafs Erlendssonar, að því leyti hann ekki er þeim samhljóða um óáriðandi atriði.

Eins og landsyfirréttnum framvegis þykir álykt-un undirdómarans að setja hinn ákærða undir lög-sókn þegar þann 11. nóvbr. f. á., enda áður en æskt var eftir þeim frá Borðarfjarðar- og Húnavatns-sýslum komnu og að líkindum mest áriðandi upplýs-ingum, of fljótt tekin, svo er og sök þessi þess eðlis, að undirdómarinn, er vegalengd ekki var til hindr-unar, réttast hefði látið það vera undir amtmannsins úrskurði komið, hvort ákæra í réttvísinnar nafni átti fram að fara eða ekki, hvað undir líkum kringum-stæðum jafnvel virðist tilsk. 24. jan. 1838 15. gr., sbr. við Koll. Tid. f. á. bls. 449—50, samkvæmast.

Að því leyti undirdómarinn loksins ekki hefur frá skýrt, hverninn hann hafi tekið við upplýsingum frá Húnavatnssýslu eða hvað valdið hafi sakarinnar uppihaldi frá þeim tíma til 21. jan. þ. á., hann ei heldur svo nákvæmlega sem tilsk. 3. júní 1796 26. og 33. gr. útheimtir, finnst hafa réttlætt þá bið, sem orðin er á sökinni frá 29. jan., þá hún var tekin undir dóm, til 9. marz þ. á., er hún var reassumeruð, ætlar þó rétturinn, með tilliti til vegalengdarinnar frá Húna-vatnssýslu og undirdómarans fyrirbornu embættis-anna á síðarnefndu tímabili, ei, að þetta eða önnur framanávikin atriði í sakarmeðferðinni þurfi sekt-um eða ansvari að sæta, hvers vegna og sakarkostn-aðinn, þar á meðal þau við undirréttninn dæmdu málsfærslulaun, sem og laun til sóknara og svara-manns við landsyfirréttninn, sem forsvaranlega hafa

fært sökina, 5 rbd. til hvors um sig, ber að dæma úr opinberum sjóði. Við Borgarfjarðarsýslu aukarétt hefur meðferð sakarinnar verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Jón Jónsson, vinnumaður á Möðruvöllum, á fyrir réttvísinnar ákærum í sök þessari frí að vera. Kostnaður sakarinnar, og þar á meðal þau við undirréttinn dæmdu laun, svo og til aktors við landsyfirréttinn, cand. juris Briem, og defensors, cand. juris Christjansson, 5 rbd. til hvors um sig, borgist úr opinberum sjóði.

Th. Sveinbjörnsson.

Árið 1842, þann 23. maí

d ó m u r

í sökinni nr. 9/1842: Candidatus juris Christjansson sem aktor

gegn

Baldvin Jónssyni á Kristnesi í Eyjafjarðarsýslu.

Með játun þess ákærða, Baldvins Jónssonar, vinnumanns á Kristnesi í Eyjafjarðarsýslu, og sakarinnar upplýstu kringumstæðum, er það sannað, að hann á að gizka kl. 8 um kvöldið þann 22. desbr. f.á. stal úr sölubúð faktor Mohrs í Eyjafjarðar höndlanarstað 6 pörum smábandssokka með því móti að brjóta rúðu í sölubúðarglugganum, seilast með handleggnum inn um gatið og þannig að lúka glugganum upp

að innanverðu, inn um hvern hann síðan fór og út aftur með þýfið. Þar á móti verður honum, gegn stöðugri neitun hans, ekki kennt um að hafa tekið lykilinn að sömu sölubúð, hvers eigandinn einnig hefur saknað og ei aftur fundið.

Fyrir þenna þjófnað hefur Eyjafjarðarsýslu auka-réttur fundið ákærða „eftir löggjafarinnar analogíu“ hæfa 16 mánaða straffvinnu, eða samkvæmt tilsk. 24. jan. 1838 4. gr. 2×27 daga vandarhögg og pólitítilsjón í 16 mánuði, þar eð sölubúðin ekki geti álitizt sem íbúðarhús, og innbrotið því ei heldur að undirdómarans meiningu heimfærzt undir tilsk. 11. apríl 1840 12. gr. 1. grein.

En jafnvel þó einmitt í þessum lagastað ei sé lagt sérdeilislegt straff við innbroti í úti- sem íbúðarhús á nóttu og degi, og annað eins innbrot og hins ákærða því einnig beinlínis sé að heimfæra undir téða laga-grein, ætlar landsyfírétturinn samt ekki, að hinn ákærði geti sætt straffi eftir henni, er málsfærslu-mönnunum hér við réttinn þar um ber saman, að sú nefnda löggjöf á íslenzku máli enn ekki sé birt á Eyjafjarðarsýslu manntalsþingum og enda ekki komin til landsins fyrri en í haust eð var, í hverju tilliti landsyfírrétturinn hér finnur sér bera að geta þess, að oft-nefnd tilskipun með íslenzkri þýðingu fyrst með póst-skipi í haust eð var kom honum til handa.

Þar eð nú hegningarlögin, að því leyti þau herða hegningarnar, nauðsynlega verða að vera birt á löglegan hátt, áður en þau heimfærist upp á misbrota-manninn, og löggjafarinn í innganginum til tilsk. 21. desbr. 1831, samanbornum við Koll. Tid. fyrir 1832

bls. 257—60, berlega virðist að hafa látið í ljósi, að lög þau, sem eftir þann tíma koma út fyrir Ísland, einungis til þess að almenningur hér í landi geti fengið ánægjanlega vitneskju um þau og notið þeirra útleggist og þá sjálfsagt þinglýsist á íslenzku, samt að boðorðið í tilsk. 24. jan. 1838 1., 2. og 7. gr. verði að skiljast á þenna veg, hlýtur ákærði, þegar svo stendur á sem að framan er á vikið, hér að dæmast til straffs sem fyrir einfaldan þjófnað í fyrsta sinni framinn eftir tilsk. 20. febr. 1789 1. gr. og 24. jan. 1838 4. gr. En jafnvel þó þýfið, hverju aftur er skilað, skaðabótum fyrir rúðubrotið, sem mött (svo!) eru á 20 sk., þar á móti fráfalið, eftir þeirri í auka-réttinum þann 6. jan. þ. á. samkvæmt plakati 28. marz 1800 á það lögðu virðingu ekki nam meira en 1 rbd. 72 sk. silfurs, ákærði svo er 22 ára, nú og í fyrsta sinni sé kominn undir lagaákærur, finnst samt hins vegar misbrot hans, sem álítast má framið með fullu ráði og ásetningi, bæði ganga of nærri verulegum innbrotsþjófnaði eftir hinna eldri löggjöf og líka lýsa of miklu áræði hjá ákærða, sem ekki hafði þess stolna neina þörf, til að það geti afplánast með vægara straffi en 1 árs straffvinnu, sem eftir forordn. 24. jan. 1838 4. gr. hér í landi samsvarar 40 vandarhagga refsingu, eins og ákærði líka verður að vera pólitístjórnarinnar tilsjón undirgefinn í 1 ár. Þessu samkvæmt er því undirréttarins dómi í straffsins tilliti að breyta.

Í sakarkostnaðarins tilliti, hvar á meðal þau svaramanninum dæmdu laun hæfilega þykja metin til 2 rbd., er undirréttarins dóm að staðfesta, hvar að

auki ákærða á sama hátt ber að borga sóknara og svaramanni við landsyfirrættinn laun, sem ákveðast til respective 5 og 4 rbd. silfurmyntar.

Með því að prófaútskriftin sýnir, að tímabil það, sem orðið er millum prófanna þann 6. jan. og 7. febr. þ. á., á annan hátt er notað í sakarinnar þarfir, finnst meðferð hennar, sem og vörn við undirrættinn, verið hafa lögmæt. Sókn og vörn sakarinnar við landsyfirrættinn hefur sömuleiðis verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera :

Ákærði, Baldvin Jónsson, á að hýðast 40 vandarhöggum og vera pólitístjórnarinnar sérdeilislegu tilsjón undirgefinn í 1 ár.

Í sakarkostnaðarins tilliti á undirrættarins dómur óraskaður að standa. Svo borgar og hinn ákærði í laun til sóknarans fyrir landsyfirrættinum, cand. juris Christjansson, 5 rbd. og til svaramannsins, cand. juris Briem, 4 rbd. silfurmyntar.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1842, þann 23. maí

d ó m u r

í sökinni nr. 10/1842: Candidatus juris Christjansson skipaður sóknari

gegn

fanganum Friðrik Þórðarsyni í Eyjafjarðarsýslu.

Í sök þessari, sem dæmd er við Eyjafjarðarsýslu aukarétt þann 18. marz þ. á., er ákærði, Friðrik

Þórðarson, 22 ára gamall og ekki fyrr undir laga-ákærur kominn, með eigin meðkenningu og öðrum sakarinnar upplýstu kringumstæðum uppvís og sannur orðinn að þeim þjófnaði, sem hann við undirréttninn er dæmdur fyrir og sem að upphæðinni til nemur 21 rbd. 88 sk., og með því það jafnframt má álitast, að sök þessi sé þannig upplýst sem orðið mundi, er því einungis að skera úr því, hvort straff það, sem í undirréttdóminum er tiltekið og ákveðið er til 8 ára betrunarhússvinnu, sé hæfilega metið með þeirri tilgreindu straffsupphæð.

Í þessu tilliti getur landsyfirréttnurinn ekki orðið undirdómaranum samhljóða, því auk þess að tilskipunin af 11. apríl 1840, sem fyrst kom hingað til lands með póstskipi næstl. haust í íslenzkri útleggingu og þannig ekki enn þá er birt fyrir almenningi á manntalsþingum, ekki getur, þegar litið er til tilsk. af 21. febr. 1831 (sbr. innganginn til téðrar tilsk. í Koll. Tid. fyrir árið 1832), álitizt, eins og undirdómarinn meinar, að hafa enn nú fengið hér lagagildi, að því leyti hún herðir straffið fyrir þau afbrot, sem hún ræðir um, en höfuðmisverknaður ákærða, þjófnaðurinn á Leifsstöðum, orðinn árið 1838, og þannig áður en tilsk. 11. apríl 1840 kom út. Misverknaður ákærða sá, að hann fór inn um eldhússtropinn eða gluggann á Leifsstöðum og stal þar bæði úr eldhúsinu og annarstaðar í framhýsi á náttarþeli, meðan fólk á bænum lá í svefni, verður því að dæmast eftir hinni eldri löggjöf um innbrot, og eftir henni getur misbrothans ekki talizt með innbrotsþjófnaði, í því framhýsi á bæjum eru hús fyrir sig, ekki ætluð til svefn-

herbergja, heldur til matartilbúnings og geymslu, enda þó almennt sé innangengt í þau frá baðstofu-húsinu, hvar fólkið er vant að sofa. Geta þau ekki talizt íbúðarhús í þeim langa skilningi, sem orðið hefir verið tekið í eftir hinni eldri löggjöf, þangað til tilsk. 11. apríl 1840 kom út, hvers vegna ákærði því hlýtur að álítast einungis sekur orðinn í einföldum þjófnaði í þessu tilliti, og það því heldur sem ákærði, án þess að raska neinu, fór inn um opinn reyk háf eða glugg og ofan rimabörur, sem heimilisfólkið sett hafði undir glugginn. Það annað atriði í misverknaði ákærða, að hann haustið 1841 stal og slátraði árgömlum sauð, er hann, að eigin sögn, fann haltan í afréttarlandi og hvers eigandi ekki er upp-spurður, mætti að sínu leyti virðast straffverðara en hið ofangreinda. En með því tilsk. 11. apríl 1840 6. gr. virðist að hafa linað það straff sauðþjófnaðar, sem tilsk. af 24. jan. 1838 6. gr. ákveður, getur þetta atriði ekki heldur eftir fyrrgreindri tilskipun bakað ákærða hærra straff en fyrir einfaldan þjófnað í fyrsta sinni framinn. En þau önnur þjófnaðaratriði þessa sakamáls eru miklu ósaknæmari og bera öll þau einkenni, sem eiga heima hjá einföldum þjófnaði.

Hvað nú straff það, er ákærði hefir unnið til, áhrærir, virðist það með tilliti til þess oft ítrekaða þjófnaðar, sem hann hefur gert sig sekan í, og bíræfni þeirrar og frekju, samt þjófgirni, er hann vottar, eftir framanskriðuðu hæfilega metið til tveggja ára betrunarhússvinnu, þegar á hina síðuna er litið til ákærða unga aldurs, illa uppeldis, tregðulitlu með-

kenningar og að nokkru leyti hans viljugheita að bæta þeim skaðann, er hann hafði stolið frá, undir eins og hann var orðinn uppvís að þjófnaðinum. En þar tveggja ára betrunarhússvinna eftir boði tilsk. af 24. jan. 1838 4. gr. jafngildir hér 2x27 vandarhagga refsingu, hlýtur ákærði og að sæta þessu straffi og þar að auki að standa undir pólitistjórnarinnar sérdeilis tilsjón í 2 ár og lögskyldast að borga allan sakarinnar kostnað samkvæmt því, er undirdómurinn ákveður, sem í þessu tilliti ber að staðfesta. Ákveðin upphæð svaramanns launa við undirréttinn staðfestist.

Hvað meðferð sakarinnar í héraði áhrærir, er þess að geta, að heimildareiðstaka sú, sem undirdómarinn framkvæmdi þann 7. oktbr. í Eyjafjarðar höndlunarstað, án þess ákærði eða nokkur hans vegna væri þar viðstaddur, ekki er löglega fram farin, eins og hún og að því leyti eiðstafur sá, er hlutaðeigendum er stílaður, jafnframt er eignareiður, tekur yfir meira en hann skyldi, og þar að auki er of fljótt tekinn, meðan ekki var búið að spyrja ákærða um það, hvort hann kannaðist við þann þjófnað, sem heimildareiðurinn hneig að, og eiðurinn, ef meðkenning ákærða hefði fengizt, eftir plakati 28. marz 1800 var öldungis nauðsynjalaus. Landsyfirrætturinn getur því ekki hjá komizt að fella eiðtöku þessa úr gildi sem ómerka. Sama hlýtur að ske við þá eiðtöku, sem fram hefur farið innan Norðursýslu þann 8. jan. þ. á. í sök þessari, af því enginn heldur mætti við þá eiðvinningu.

Að undirdómarinn samkvæmt því, er tilsk. 29.

nóvbr. 1807 gerir ráð fyrir í Danmörku, hefur tekið frumpróf í sök þessari að Tungu í Suður-Pingeyjar-sýslu þann 9. marz seinastl. án þess að hafa fengið til þess myndugleik af hlutaðeigandi amtmanni, hvað hér einnig gat skeð án nokkurrar tafar, eins og greind tilskipun býður, getur landsyfirrætturinn ekki heldur leitt hjá sér, án þess það þó eftir kringumstæðunum sé gild ástæða til að svipta réttargerðir þessar gildi sínu, einkum þar eð þessarar vitnaleiðslu forgefins er óskað hjá viðkomandi sýslumanni, sem hefur þann 5. janúar í ár látið Eyjafjarðarsýslu undirdómara frjálst að ná framburði Bjarna í Tungu og konu hans, hvað einnig eftir kringumstæðunum skeð gat með minni kostnaði hins opinbera. Að öðru leyti hefur meðferð og rekstur sakar þessarar verið lög-mæt.

Aktor við landsyfirrættinn, cand. juris Briem, bera 6 rbd., en defensor, cand. juris Christjánsson, 5 rbd. í málsfærslulaun, sem, eins og annar kostnaður sakarinnar, greiðist af þeim ákærða. Við landsyfirrættinn hefur sókn og vörn fram farið forsvaranlega.

Því dæmist rétt að vera:

Ákærði, fanginn Friðrik Þórðarson, á að hýðast 2x27 vandarhöggum og standa undir pólitistjórnarinnar sérdeilis tilsjón í 2 ár. Svo borgar hann og, auk ídæmdra ígjalda hins stolna og málsfærslulauna til svaramanns síns við undirrættinn samkvæmt undirrættardóminum, allan af málssókninni gegn honum fyrir báðum réttum leiddan kostnað, og þar á meðal í málsfærslulaun til sóknarans, cand. juris Briem, 6

rbd. og svaramanns, cand. juris Christjánsson, 5 rbd. silfurs.

Sú að Eyjafjarðar höndlunarstað þann 7. oktbr. 1841 og að Ljósavatni þann 8. jan. 1842 skeða eið-taka á ómerk að vera.

Ídæmt ígjald ber að ljúka innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri birtingu, og dóminum að öðru leyti að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1842, þann 13. júní

d ó m u r

í sökinni nr. 11/1842: Candidatus juris Briem sem aktor

gegn

prestinum Páli Guðmundssyni á Borg.

1. Áður en fullnaðardómur er lagður á sök þessa, álitur landsyfirrétturinn öldungis nauðsynlegt, að undirdómurinn spyrji prestkonuna og dóttur hennar, Guðrúnu Pálsdóttur, þá fyrstnefndu, um hvað tilhæft sé í framburði þeirra Jóns Þórðarsonar og Eiríks Bjarnasonar þann 28. febr. þ. á. viðvíkjandi viðtali hennar og manns hennar við þá á Borg þann 8. nóvbr. f. á. og konfronteri þau síðan bæði við þá, ef ekki ber saman, og þá síðarnefndu, hvort hún kannist við sögusögn Guðmundar Guðmundssonar áður téðan dag. Sömuleiðis séu mæðgurnar látnar skýra frá því, er þær mættu vita viðvíkjandi sláturkindum prests-

ins í haust eð var og því umhöndlaða sauðarhöfði. Sömuleiðis einkum, hvort þær, eins og presturinn ber, voru til kallaðar og við staddar, þá er hann skoðaði kindarhöfuðin þann af Birni Björnssyni umvitnaða dag.

2. Nákvæmar spyrja Rósu Eiríksdóttur, hvort hún ekki, eins og defensor við landsyfirrættinn hefur eftir húsmóður hennar, sem þar um, ef á þarf að halda, konfronterist við hana, hafi sviðið öll 14 höfuðin af sauðum þeim, er skornir voru, og hvort hún þá hafi fundið mark prestsins eins á þeim 4 og hinum 10, sem undan voru gengin.

3. Rannsaki, hvort Björn Björnsson á Suðurríki og kona hans Guðbjörg voru við stödd og hjálpuðu til að skilja sauðina frá fénu, hún í fyrra sinni og hann í seinna sinni, þá þeim var slátrað á Borg, eins og defensor hermir eftir ákærða og heimilisfólki hans, sem, ef með þarf, þar um einnig spyrjist og konforterist við téð hjón, hver og, ef við stödd voru, séu spurð um mörk á þeim fráskildu sláturkindum. Björn Björnsson sé einnig spurður um, hvers vegna hann miðvikudaginn fyrsta í vetri fór sérílagi að skoða höfuðið, sem um er talað, hvort hann var til þess hvattur af öðrum eða tók það upp hjá sjálfum sér.

4. Brýni fyrir hinum ákærða framburði bæði sakaráberans, Jóns Þórðarsonar, og vitnanna, einkum Björns Björnssonar og Eiríks Bjarnasonar, eins og fyrir þeim hans skýrslur, að því leyti þeim ei ber saman, sem og að því leyti konfronteri þá um sérhvert

orð og atvik af beggja hálfu sökinni viðkomandi undir vitnanna áður aflagða eið.

5. Ýtarlega spyrji Jón Þórðarson, hvers vegna og að hvers eða hverra ráðum eða áeggjan hann, ef hann ekki tók það upp hjá sjálfum sér, hafi borið einmitt þann ákærða stuldi þess umhöndlaða sauðar, er hann hjá honum var búinn að fá skaðann bættan og þeir voru sáttir orðnir. Sömuleiðis, hvert hann ekki strax í Þinghóls fjallskilarétt saknaði sauðarins, og hvort, eins og af þeim ákærða er á vikið, ekki þá strax var skyggngzt eftir honum meðal annars í réttardilk prestsins, sem, ef þessa er synjað, einnig að því leyti sé konfronteraður við Jón Þórðarson.

6. Nákvæmlega yfirheyri alla þá menn, er sá ákærði í innleggi sínu til undirréttarins tjáir og undirdómarinn virðist kannast við, að þann 19. febr. þ. á. hafi verið saman komnir að Kárastöðum, og spyrji hvern þeirra út af fyrir sig að prestinum áheyrandi, eftir því tilefni, er hann í nýnefndu innleggi þar til hefur gefið og ennfremur gefa kann, hver orsökinn hafi verið til og hver ollað hafi og átt mestan þátt í samkomu þessari, hvað þar hafi farið fram, hvað sérhver þeirrasamankomnu þar hafi lagt til og sérílagi, hvort nokkur samtök þar hafi fundið stað, um hvað bera skyldi í sök þessari, um leið og sérílagi Guðmundi Guðmundssyni er brýnd sögusögn ákærða í téðu innleggi um vöflur þær og mótsagnir, er hann fyrir réttinum, áður en hann eiðfesti framburð sinn, skyldi hafa flækt sig í, hvar um sem og um sannsögli og áreiðanlegleika þessa vitnis Björn Sigurðsson, húsbóndi hans, sé látinn bera.

7. Gefi ákærða tækifæri til að sanna, ef hann getur, það, er hann í áminnstu innleggi hefur eftir Eiríki Bjarnasyni, nefnilega, að hann (Eiríkur) hafi sagt, „að hann skyldi öllu kosta til að hafa af prestinum hempuna“.

8. Nákvæmar upplýsi, hver endalok eru orðin rannsóknar eða máls þess, er höfðað var mót vitninu Birni Sigurðssyni sem grunuðum um stuld eða gripdeild á annars manns sauð, samt hvort vitnið Jóhann Guðmundsson, eins og defensor hermir eftir ákærða, er orðinn uppvis að þjófnadi, og

9. Upplýsi eftir ávísun og gefnu tilefni af hinum ákærða, hvort hann oftast gefið hafi sérlegar gjafir sveitarinnar fátæku bændum en þann sauð, sem hann tjáir sig gefið hafa Jóni Þórðarsyni í Álftatungukoti.

Það er sjálfsagt, að þær fleiri upplýsingar, er þessi rannsókn kynni að gefa tilefni til, líka eiga að útvegast.

Því ályktast:

Undirdómarinn á að umannast, að það framan-skrifaði framkvæmist.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1842, þann 20. júní

d ó m u r

í sökinni nr. 6/1842: Candidatus juris Christjansson sem aktor

gegn

Gunnlaugi Bergssyni og Páli bónda Arnbjarnarsyni í Árnessýslu.

Með Árnessýslu aukaréttar dómi af 12. febr. í ár

er Gunnlaugur Bergsson á Langsstöðum og bóndi Páll Arnbjarnarson á Arakoti, báðir yfir sakamanna lögaldur komnir og aldrei áður ákærðir fyrir framin lagabrot, dæmdir fyrir þjófnað í fyrsta sinni, hinn fyrrnefndi til 3x27 og hinn síðarnefndi til 10 vandarhagga refsingar, samt til málskostnaðar útláta hvor að sínum hluta.

Hvað hinn ákærða Gunnlaug Bergsson áhrærir, þá er hann eftir fram komnum skírnarseðli nú á 19. aldursári og hefur verið fremdur á því 18. Um hann er það, bæði með hans játningu og sönnuðum sakarkringumstæðum, upplýst, að hann smátt og smátt frá því vorið eða sumarið 1839, þá hann var kominn á 16. aldursár, og þangað til öndverðlega í næstliðnum desember hafi stolið frá stjúp föður sínum og móður, hjá hverjum hann dvaldi, samt frá öðrum afbæjarmönnum ýmislegum munum, sem til verðhæðar virtir eru til samans á 10 rbd. 93 sk. silfurmyntar og finnast tilgreindir í frumprófunum þann 14. jan. og 8. febr. þ. á. Nokkuð (svo!) af þessu stal ákærði með því að brjótast þrívægis inn í læst geymsluúthýsi foreldra sinna, þannig að hann með þál sprengdi frá eina fjöl í þilinu til að smeygja sér inn og lauk svo upp að innan verðu. Það fyrsta þessara innbrota framdi ákærði, áður hann var fermdur, eða veturinn 1841. Í áðurnefndri verðhæð er innifalið borð eitt og plankarenningur, virt til samans á 1 rbd. 8 sk., sem ákærði hafði játað á sig að hafa stolið frá foreldrum sínum vorið 1839, 2 árum áður en hann var fermdur, en frá hverri játun hann síðar hefur gengið. En landsyfirrætturinn hlýtur að samsinna

undurdómaranum í, að þessi ákærða afturköllun játn-ingarinnar sé ei til greina takandi, því eins og hún var frjáls og óneydd, svo styrktist hún einnig af fleirum atriðum sakarinnar, einkum því, að hann í þessu tilliti hefur orðið tvísaga, og að í rúmi hans hafa fundizt fjalarstúfar, fyrir hverjum hann brostið hefur ávísaða heimild.

Við misverknað ákærða er þannig fyrst og fremst til greina takandi honum til linkindar, að hann er ungur að aldri og hefur það flesta af þjófnaðarverkum sínum framið, áður hann var fermdur, og að hann hefur notið ills uppeldis. En á hina síðuna má það horfa honum til áfellis, að hann þrisvar brotizt hefur inn í læst hús til að stela, og það frá foreldrum sínum, án allrar þarfar, einungis af þjófgrni og gróðavon, auk þess að hann með margítrekaðri lygi á saklausa hefur bæði aukið þessum mein og mæðu og líka tálmað upplýsingum sakarinnar frá réttvissinnar hálfu.

Það mætti að vísu virðast svo, að fyrsti hluti af 12. grein í tilsk. 11. apríl 1840 eigi að ráða straffseku ákærða, þar eð hann tvisvar eftir að tilskipun þessi út kom gerði sig sekan í húsbroti með þjófnaði, og þetta er hið stærsta þeirra þjófnaðarverka, hann ákærast um. Þannig hefur undirdómarinn líka metið misverknað hans. En þetta getur ekki fengið landsyfirréttarins meðhald, því en þótt undirdómarinn hafi með vitnisburði sínum sannað, að nefnd tilskipun sé birt í Árnassýslu á vorþingum 1841, er þó hitt líka víst, að tilskipun þessi með þeirri að kancellísins ráðstöfun gerðu íslenzku þýðingu eftir undirdómar-

ans vitnisburði af 14. f. m. ei getur álitizt við þinglýsing þjóðkunnug gerð í Árnessýslu fyrri en á yfirstandandi vori, en sú af undirdómaranum umvitnaða auglýsing af innihaldi tilskipunarinnar, sem farin er fram eftir þeirri dönsku útgáfu, getur ekki að landsyfirréttarins áliti haft neina réttarverkun, að svo miklu leyti sem tilskipun þessi, eins og hér er ástatt, herðir hin eldri hegningalög. Ástæða fyrir þessari sinni meiningu finnur landsyfirrétturinn í inngangi tilskipunarinnar 21. des. 1831 (sbr. Koll. Tid. 1832 bls. 257—60) og álitur, að 7. gr. í tilsk. 24. jan. 1838 eigi að skiljast þessu samkvæmt.

Ákærði hefur að sönnu þann 24. desbr. f. á. getið þess, að hann hafi óttazt fyrir, „að meira mundi segjast á því, ef það kæmist upp, að hann hefði í skemmuna brotizt“, en þessi hans óljósa meining getur ekkert unnið af því, eftir hvaða lögum hann rétti-legast á að dæma. Þar eð nú hin eldri hegningarlög ekki gera greinarmun á þjófnaði úr úthýsi og öðrum samkynja, nema hvað brot þess konar hýsa til þjófnaðarins framkvæmdar verkaði herðingu straffsins, svo finnur landsyfirrétturinn hinum ákærða, þegar til alls hins framantalda er litið, hæfilega refsað með 40 vandarhöggum eftir tilskipun 24. jan. 1838 4. gr. litr. a, sbr. tilsk. 11. apríl 1840 29. gr., hvar hjá ákærði á um 1 árs tíma að vera pólití-stjórnarinnar sérdeilislegri tilsjón undirgefinn. Í endurgjaldsins tilliti er undirdóminn að staðfesta.

Að Páll, giftur bóndi, Arnbjarnarson er við sök þessa riðinn, er fyrst og fremst orsakað við álygar hins undangangandi, sem taldi þenna sem hvatamann

og hilmara flestra þeirra þjófnaðarverka, fyrir hverja skuld ákærði Páll einnig var til fanga tekinn og í varðhald setur, frá dauðsjúkri konu og börnum, en þótt meðákærði Gunnlaugur Bergsson deginum áður hefði aftur kallað líkar álygar á fjóra aðra saklausa, og undirdómarinn, að eigin sögn „af forhörinu og öðrum kringumstæðum gæti slúttað sér til, að sögusögn Gunnlaugs um sína meðvitundarmenn ei mundi vera rétt“. Allt, hvað meðákærði Gunnlaugur sagt hafði um Pál, er seinna játað og sannað að vera lygi, hvar á móti ákærði Páll, meðan á fengelsinu stóð, hefur játað sig að hafa árið 1836 eða 1837 með leynd tekið frá páverandi sambýlismanni hans, presti Benedikt sál. Sveinssyni, útslegna ljáspík til að smíða úr tálguhníf og nokkra nagla, samt nokkuð af heyi, sem svari 2 meisum. Þessa játningu sína, um hvernar sannleika enginn annar en hann nú getur borið, hefur hann við ýtarlegri upplýsingar í sökinni, fengnar eftir þessa réttar ályktun af 4. apríl í ár, nákvæmar ákvarðað þannig, að ljáspíkina viti hann ei víst, hvort síra Benedikt hafi átt, en „að það hafi verið umtal prestsins sál. og hans, að þeir mættu hvor um sig átölulaust nota sér þess konar smávegis hluti hvor hjá öðrum“. En um heyið skýrir hann frá, að það verið hafi fokhey um heygarð og geilur úr sameiginlegum heyjum, sem hann kastað hafi í beggja þeirra hesta.

Með slíkum kringumstæðum, sem ekki veikjast af neinu því fram komna, finnur rétturinn ekki, að þessi atrði geti borið undir ákæru frá réttvísinnar hálfu.

Hið þriðja atriði, sem hinum ákærða er að sök gefið, er , að hann vorið 1841, þegar hann flutti sig heim úr verinu í Þorlákshöfn, hafi tekið með sér gamlan hærupoka, virtan á 40 sk., sem tilheyrði formanni hans, Steindóri bónda Sæmundssyni, sem gisti sömu sjóbúð. Pokanum lýsti ákærði ekki, en skilaði honum góðviljuglega til eigandans, þegar þessi leiddi sig að honum, eins og hann líka tjáir sig hafa ætlað að skila pokanum hverjum, sem eftir honum lýsti, en draga sér hann að öðrum kosti.

Eigandans fyrri og seinni skýrslu ber ei saman um það, hvort hann í fyrstu hafi léð pokann ákærða eða lagsmanni ákærða, Hjörti (svo!) Þorsteinssyni, áður en ákærði kom í sjóbúðina. Ekki heldur er það upplýst, að neinn hafi saknað pokans eða lýst eftir honum við ákærða í sjóbúðinni. Ákærða yfirsjón í pokans tilliti er því annað hvort, að hann hélt téðum hlut lengur en léð var, eða það, að hann ásetti að hagnýta sér, að eigandans sögn, „ekki merkilegan“ hlut, ef eigandinn hefði hann yfirgefið og ekki lýst eftir honum. Hvort sem heldur hefur verið, ætlaðist eigandi pokans ekki til, að ákærði sætti lagaákærum pokans vegna, hvers vegna rétturinn fær ei betur sé, en að þetta sakaratriði einnig sé þess eðlis, að það eftir grundvallarástæðunum í hinni eldri og yngri saka- löggjöf, 6—17—30, tilsk. 11. apríl 1840 30., 50. og 52. gr., ei hefði átt að ákærast í réttvísinnar nafni, án klögunar hlutaðeigenda. Ákærða játun um það áform sitt, því að eins að draga sér pokann, að enginn lýsti eftir honum, virðist og því síður næg ástæða fyrir réttvísina til að draga hann til ansvars

sem þjóf sem hann bæði af vitnunum og sínum fyrri sóknarpresti fengið hafði vitnisburði um þægð og frómleiksmannorð, hver vitnisburður ekki getur álit-
 izt hrakinn af frábrugðnum vitnisburði þeirra tveggja óviðriðinna manna, er undirdómarinn þar að auki hefur látið bera um hegðun hans, þar sem ekkert tilefni þar til er gefið undir sökinni og undirdómaranum við landsyfirréttarályktunina 4. apríl þ. á. einungis var falið á hendur eftir kringumstæðunum að útvega valinkunnra manna „álit“ viðvíkjandi geðsmunum hins ákærða.

Ákærða er því frá réttvísinnar ákærum í sök þessari að frífinna, og undirréttarins dómi í hins ákærða tilliti þannig að breyta.

Hvað sakarinnar kostnað áhrærir, ber þeim ákærða Gunnlaugi Bergssyni að bera hann að sínu leyti fyrir báðum réttunum, og með því hann líka með álygum sínum hefur orsakað meðákærða Páli Arnbjarnarsyni það varðhald, sem hann var settur í, virðist hann jafnframt eiga að bera þann kostnað, sem þar af er risinn, að öllu leyti. Hinn annar af lögsókninni gegn Páli risinn kostnaður, þar á meðal laun hans svaramanns við undirréttinn, sem samþykkjast, virðist eiga að borgast af opinberum sjóði, þá ekki er næg ástæða til að skylda Pál til að bera hann eftir upplýstum málavöxtum og hér orðnum málalokum.

Fyrir þessum rétti bera sóknara 6 rbd., en svaramanni 5 rbd., hvar af ákærði Gunnlaugur borgar $\frac{3}{4}$ parta, en $\frac{1}{4}$ partur lúkist úr opinberum sjóði.

Fyrir undirréttinum hefur sök þessi verið varin og

meðhöndluð forsvaranlega, en við yfirréttinn hefur sókn hennar og vörn verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera :

Ákærði Gunnlaugur Bergsson á að hýðast 40 vand-arhöggum og vera pólitistjórnarinnar sérdeilis til-sjón undirgefinn í 1 ár.

Páll Arnbjarnarson á fyrir réttvísinnar ákærum í þessari sök frí að vera.

Hinn fyrrnefndi borgar endurgjald samkvæmt undirréttarins dómi og allan af lögsókn gegn honum leiddan kostnað, samt varðhaldskostnað meðákærða Páls Arnbjarnarsonar.

Sóknara við landsyfirréttinn, kandidat Christjáns-son, bera 6 rbd., en svaramanni, kandidat Briem, 5 rbd. í málsfærslulaun, hvar af dómfelldi, Gunnlaug-ur Bergsson, borgar $\frac{3}{4}$ parta, en $\frac{1}{4}$ partur, sem og laun Páls svaramanns við undirréttinn, greiðist úr opinberum sjóði.

Ídæmd útlát ber að greiða innan 8 vikna frá dóms þessa löglegri birtingu, og honum að öðru leyti að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1842, þann 1. ágúst

d ó m u r

í málinu nr. 12/1842: Ekkja Anna Eiríksdóttir á Fremraseli í Norður-Múlasýslu

gegn

Guðmundi bónda Jónssyni á Hallfreðarstöðum¹⁾ í sömu sýslu og undirdómaranum, sýslumanni C. F. Walsöe.

Með stefnu af 23. febr. þ. á. hefur ekkjan Anna Eiríksdóttir á Fremraseli áfrýjað dómi uppsögðum við extrarétt þann 13. oktbr. f. á. af sýslumanni í Norður-Múlasýslu C. F. Walsöe, hvar með hún, undir daglega 1 rbd. sekt, er dæmd til að þola lögleg eignarskipti milli téðrar ábýlis- og eignarjarðar sinnar Fremrasels og jarðarinnar Hallfreðarstaða í sömu sýslu á landi því, sem þessum jörðum tilheyrir og að tiltölu eftir dýrleika þeirra, hver eð fyrir þá fyrrtöldu eftir jarðabókinni af 1760 er 4 hndr. og fyrir þá síðarnefndu með hjáleigu 16 hndr.

Hefur appellantinnan nú fyrst um sinn samkvæmt stefnunni látið krefjast, að dómur þessi verði ómerkur dæmdur vegna þess, að hún ein — enda þó hún einungis eigi jörðina Fremrasel hálfa á móti 3 börnum sínum, á milli hverra öðrum helfingi hennar er skipt eftir föður þeirra — er orðin fyrir málsókninni, sem og, að hinn innstefndi eigandi og ábúandi Hallfreðarstaða, Guðmundur bóndi Jónsson, er í héraði hóf málið gegn henni, ásamt undirdómaranum, sem, en þótt reglulega stefndur til að standa til rétta,

1) Í handr. jafnan: Hallfríðarstaðir.

hvorki hefur mætt né mæta látið, sé dæmdur til að borga henni málskostnaðinn fyrir báðum réttum, hver tilgreindur er og heimtaður með 136 rbd. 36 sk.

Af hálfu hins innstefnda, Guðmundar bónda Jónssonar, er þar á móti krafizt, að þessu uppástandi ei verði fullnægt, heldur að málinu sé framfylgt í höfuðefninu, um leið og leitast er við að hrekja þá gerðu dómsónýtingarkröfu með þeirri athugasemd, að þar eð því ekki í héraði sé hreyft, hvort eða hverir aðrir en citantinnan væru eigendur Fremrasels, þá sé sú á sameign téðrar jarðar nú fyrst hér við réttinn byggða réttarkrafa of seint komin, enda vilji sameigendur citantinnunnar annað hvort ekki hafa nein afskipti af málinu, eða þá láta sér linda allt, hvað í því verkast vill af móður þeirra hálfu, hvar um við landsyfirrættinn eru fram lögð 2 bréf hlutaðeigenda til málsfærslumanns hins innstefnda í héraði af 10. ágúst f. á. og 4. jan. þ. á. En eins og það nú þannig er orðið in confesso, svo og með þeim í landsyfirrættinum mótmælalaust framlagða skiptagerningi sannað, að jörðin Fremrasel er, eins og áður á vikið, í sameign citantinnunnar og þriggja barna hennar, sem eru tvær ógiftar dætur og einn sonur, að líkindum komin á myndugsaldur, svo er og sameign þessari þannig varið, að þau við undirrættinn heimtuðu og dæmdu landaskipti, jafnvel þó öllum hlutaðeigendum samkvæmt L. 1—4—1 til skiptanna væri stefnt, auðsjáanlega samt ei geta farið fram að eins eigandans hluta, nema þau undir eins og sömuleiðis geri það í allrar þessarar ósundruðu sameignar, eða allra sameigendanna, tilliti, hverra réttur því einmitt

hlýtur að skerðast með þeim gengna héraðsdómi, eigi honum að geta orðið fullnægt, eða hann að hafa nokkra réttarverkun, hvers sérhver eigendanna, sem óstefndur eða ódæmdur er, hefur fullt ráð á að varna.

Dóminn (sem þar að auki er upp kveðinn án meðdómsmanna þvert á móti N. L. 1—7—1 og forordn. 3. júní 1796 24. gr., sbr. og í áreiðarinnar tilliti N. L. 1—16) er því þegar þessa vegna (með tilliti til L. 1—5—12) ex officio ómerkan að dæma, án tillits til málsfærslunnar við undirréttinn og án þess að áður-téð bréf, sem leyfislaust eru fram lögð í landsyfirréttinum, gegn réttarkröfu citantinnunnar hér í hennar vanhag verði til greina tekin, þó annars yrði nokkuð á þeim byggt, hvar um ómyndugra réttindi er máli að skipta.

Þar eð sáttatilraunin ennfremur er gerð af einum Hallfreðarstaða eiganda, en þótt annar löngu seinna gæfi sig fram (sjá nr. 3 ad litr. F. í undirréttargerðunum) og hún einungis er reynd við einn af Fremra-sels sameigendum, en þótt þeir allir hafi fullan og sama eignarrétt, svo er einnig alla aðra máls þessa meðhöndlun eftir forordn. 20. jan. 1797 1. og 10. gr. hér ex officio ómerka að dæma. Það getur ei í þessu falli til greina tekizt, að þeir mættu eigendur voru jarðanna ábúendur, því um eigarrétt til þrætulandsins var hér máli að skipta, en ekki um einstaka notkun þess umþætta lands.

Að því leyti undirdómarinn þar á móti hefur frávísað nokkrum hluta málsins, í hverju tilliti dóminum ei virðist áfrýjað af appellantinnunni, verður hann ei hér að álitum gerður.

Eftir kringumstæðunum finnur rétturinn sanngjarnast, að málsins kostnaður fyrir báðum réttum niður falli, því báðir málspartar virðast jafnskyld verið hafa til að sjá um, að þeir væru til viðurmælis, sem málsstaður var við, og því eiga líkan þátt að þeim hér orðnu málalokum. Og að vísu átti undirdómarinn, ef hann hafði nokkra vitneskju um, að fleiri væru eigendur að Fremraseli en citantinnan, þá eftir tilsk. 15. ágúst 1832 6. og 10. gr. sjálfsagt ex officio að sjá um, annað hvort að málið svo vaxið ei kæmi til réttaraðgerða, eða þá að frávísa því að öllu leyti. En þar eð það ei verður séð, hvort honum, á meðan á málinu stóð við undirréttinn, var orðið þetta vitanlegt, og honum af málsþörtunum ekkert tilefni sést að vera gefið til að grennslast eftir því í afsals og veðmálabókinni, verður honum, er hann ei heldur sjálfur hefur framkvæmt arfaskipti á Fremraseli milli sameigenda þess, né þinglýsingu skiptabréfsins á sínum tíma, ekki óhult gefin sök á útfalli málsins í héraði.

Því dæmist rétt að vera :

Undirréttarins meðferð og dómur á þessu máli á, að því leyti dæmt er um höfuðefni þess, ómerkur að vera.

Málskostnaður fyrir báðum réttum niður falli.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1842, þann 12. september

d ó m u r

í sökinni nr. 11/1842: Candidatus juris E. Briem sem aktor

gegn

presti til Borgarþinga í Mýrasýslu Páli Guðmundssyni á Borg.

Tilefni þessarar sakar, sem í réttvísinnar nafni er höfðuð gegn presti til Borgarþinga í Mýrasýslu, Páli Guðmundssyni, er það, að bóndinn Jón Þórðarson í Álftártungukoti innan greindrar sýslu klagði nefndan prest þann 19. febrúar í ár fyrir hlutaðeigandi sýslumanni fyrir, að hann hefði næstliðið haust tekið frá sér með leynd hvítan tvævetran sauð, markaðan klagarans réttu fjármarki; stúfrifað hægra, stýft vinstra og lögg aftan. Og ber hann fyrir, að fjórir menn hefðu séð höfuðið af sauðnum í prestsins eigin bæjardyrum þann 24. oktbr. seinastl. Við undirréttinn var nú sök þessi tekin fyrir til rannsóknar og dómur í henni felldur 19. apríl með því dómsatkvæði, að presturinn ætti að vera frí fyrir réttvísinnar frekari ákærum, en hann borga allan af málssókninni löglega leiddan kostnað, og auk þess var nokkrum mönnum, sem höfðu verið vitni í sökinni, geymd lögleg uppátölun í allan máta út af nokkrum um þá af prestinum í innleggi til undirréttarins, dagsettu 7. apríl seinastl., viðhöfðum orðatil-tækjum.

Landsyfirrétturinn, sem við sakarinnar fyrirtekt

fann, að það vantaði nokkrar ýtarlegri upplýsingar, áður en fullnaðar dómur yrði á hana lagður, uppálagði undirdómaranum með ályktun af 13. júní síðastl. að útvega þær. Og með því að þessar upplýsingar nú eru fengnar, verður sök þessi að álítast þannig orðin upplýst sem unnt þykir, og er hún (svo!) því svo vaxin undir endilegan dóm að taka.

Eftir því, sem í héraði er fram komið og upplýst, fær rétturinn ekki betur séð, en að það með vitna framburðum megi álítast sannað, að sauðarhöfuð með marki bóndans Jóns Þórðarsonar á Álftártungukoti, sem undir sökinni ekki er komið fyrir, hafi sést uppi á fjöllum í bæjardyrum prests síra Páls Guðmundssonar. En eins og þetta atriði, skoðað út af fyrir sig, ekki sannar, að höfuðið væri þar komið af prestsins völdum, eða sauðnum, sem höfuðið var af, hefði verið stolið að hans tilhlutun á heimili hans, svo eru ekki heldur undir rannsókn sakarinnar fram komin nein önnur þau atriði, er í sambandi við ofangreint höfuðatriði geti leitt nokkrar sönnur að því, sem presturinn er ákærður fyrir. Að vísu kynni það að virðast við fyrsta álit sem einstök atriði, er um prestinn eru fram komin, fremur hnigju honum í óhag, svo sem það, að hann, þegar Björn Björnsson í Suðurríki sagði honum frá höfðinu, og hann um leið, að Björns sögusögn, fékk að vita, að bæði Björn og fleiri höfðu handleikið það, ekki lét þenna, ásamt sér, strax skoða það, en krafði að eins konu sína og dóttur til þess (því það, sem hann í fyrstu frá skýrði, að hann líka hefði kvatt vinnukonu sína, Rósu, til þess með þeim, hefur hún með eiði synjað fyrir, og

hann síðan kannast við, að ei muni verið hafa). Og líka má hér með telja, að presturinn, þegar sauðar-eigandinn, Jón Þórðarson, baðst endurgjalds fyrir sauðinn og þannig lét í ljósi, að sauðurinn mundi vera runninn inn hjá honum, fékk honum sauð á sama reki, því að vísu gerði presturinn það með þeim ummælum, að það væri einungis í gustukaskyni, en engan veginn sem endurgjald fyrir sauð þann, er hann taldi til, að hann léti hann fá sauðinn. En eins og hér stóð á, var það ekki ónáttúrulegt, þó bæði sá, sem við tók, og aðrir út í frá teldu gjöfina sprottna af annari rót en prestur gaf uppskátt, eins og líka prestur í innleggi af 7. apríl seinastl. sjálfur frá skýrir, „að í því hann afhenti Jóni gjafasauðinn, hafi þessi sagt, að hann ekki mundi lögsækja prest fyrir þann sauð, sem sig vantaði“, hvar af auðsætt er, að sá síðarnefndi sauður ekki var laus við gjafasauðinn.

Hér að hníga og nokkur af ummælum þeim, sem nokkur af vitnunum hafa svarið upp á prestinn og enda konu hans, til að mynda, að hann hafi sagt, að sauðarhöfuðið mundi vera af landskuldarsauð frá Stangarholti, og að prestskonan hafi sagt, að í sauðnum — líklega vafasauðnum — hafi aðeins verið 14 merkur mörs. Og loks hefur presturinn ekki gert grein fyrir, hvaðan þeir tveir sauðir hafi verið, sem hann játar, að slátrað hafi verið hjá sér með undirbenjum á næstl. hausti, þótt slíkt líklega ekki þyrfti að vera bundið vandkvæðum. En þessi atriði geta þó einungis í sambandi við það fyrstgreinda atriði aðeins vakið mjög léttvægan grun gegn prestinum, því hvað það snertir, að hann ekki kallaði Björn með

sér til að skoða höfuðið, gat slíkt allt eins vel orsakast af saklausu íhugunarleysi eins og af slæmri meðvitund, og Björn fór líka svofelldum orðum við prest um höfuðið quæstionis, að prestinum einungis gat komið nokkur vafi í hug um, að það væri ekki allt með felldu, er Björn ekki kvað ríkt að, enda ekki heldur, að því leyti ákærði hefur við kannazt, gat þess, að hann eða aðrir hefðu vafahöfuðið séð. Og sama er að segja um gjöf sauðarins til Jóns, því í sjálfu sér er þetta atriði þess eðlis, að það eins vel getur talizt málefni prestsins í hag sem óhag, því það stríðir mjög svo í móti þeirri lífsreynslu, sem gera má ráð fyrir hjá hinum ákærða, að hann, ef hann vissi sig sekan í því, er Jón bar honum, mundi opinberlega hafa farið að gefa honum sauð í stað þess, sem hann taldi til. En þetta atriði getur þar á móti vel komið heim við það umvitnaða örlyndi prestsins, hjá hverjum hlutaðeigandi þar að auki hafði verið hjú að undanfögnu. Tilvitnun sú, sem prestinum er borin um, að sauðurinn, sem höfuðið hafði sést af, kynni að hafa verið landskuldarsauður frá Stangarholti, finnst öldungis náttúrleg, er það ræður að líkindum, að presturinn sjálfur ei muni glögggt hafa munað, hvort sauðirnir, sem hann lét slátra, allir væru með hans laukréttu marki. Og líka hefur presturinn synjað fyrir, að hafa sagt þetta, nema eins og í tilgátu. Og sama er að segja um það atriði, að presturinn ekki hefur tilgreint, eða geta munað, hvaðan sauðirnir með undirbenjunum — hverra hann einn sjálfkrafa og að fyrra bragði hefur getið — hafi verið aðfengnir, þar sem hann að

líkindum sem beneficiarius og prestur víða á land-skuldarfé og teknafé að heimta. Ekki heldur verður neitt byggt á þeim framangreindu ummælum prestskonunnar, því auk þess að þau vantar skiljanlegt samanhengi, verða þau ekki álitin fullsönnuð, er þeim er mótsagt bæði af prestinum og henni, og einungis eitt vitni, auk sakaráberans sjálfs, þar um hafa borið.

Þegar nú hér við bætist og athugast, að enginn af þeim afheyrðu heimilismönnum prestsins, sem öllum ber saman um, hvað sauðkinda slátrað var á Borg næstliðið haust, hefur getað borið hið minnsta, sem styðji að því, að sauðnum quæstionis hafi verið slátrað á prestsins heimili, enginn heldur af þeim séð þrætuhöfuðið, sem þar að auki er fundið svo að kalla á almannafæri, og vinnumaður prestsins, sá er vottanlega skar þá sauði, sem prestur lét slátra á næstl. hausti, og hvar við enda afbæjarmenn voru staddir, hefur vitnað, að prestsins klára mark hafi verið á öllum sauðunum, sem slátrað var, og kemur þessa vitnis framburður ekki í stríð við prestsins, er þetta vitni ber jafnframt, að það ekki hafi skoðað mörkin svo nákvæmlega, að fjöður kunni ekki að hafa verið umfram prestsins marki. Svo verður það því ósennilegra, að höfuð af sauð Jóns Þórðarsonar virkilega að völdum hins ákærða sá komið og fundið í bæjar-dyrnum á Borg, sem það er upplýst, að Jón vantaði sauð þenna af fjalli næstl. haust, að hann lýsti eftir honum fyrst í Þinghólsrétt, hvert fjallfé ákærða, sem bjó í Borgarhrepp, er rekið, og í hvers dilk, meðal annara, var skygnzt um óskilafé, og síð-

an deginum eftir í sínum eigin Álfstaneshreppi eða Hraundalsréttum, svo og, að sauðurinn lífs hvergi er fundinn né séður, síðan hann var á fjall rekinn, auk þess að það af sök þessari yfir höfuð virðist ráða mega, að þeir af sóknarmönnum prestsins, sem þátt hafa átt í að koma henni á loft, þar í hafi sýnt að minnsta kosti fúsari vilja en ráð verður fyrir gert hjá þeim, sem elska sóknarprest sinn eða vilja honum vel, og sem presturinn loksins, enda strax með því opinberlega að klaga þá Bjarna Bjarnason á Litlubrekku og Jóhann Guðmundsson á Þursstöðum fyrir illkvittni þá, er þeir fyrstir manna skyldu hafa borið út um hann í sauðarþjófnaðarins tilliti, virðist að hafa látið í ljósi hreina meðvitund. Rétturinn fær því ekki betur séð, en að ákærði í alls þessa tilliti og hans þangað til óflekkaða lífernir réttilega eigi að frífinnast að öllu leyti fyrir þeirri sakargift, sem honum hefur borin verið, og kostnaður sá, er af málssókninni gegn honum er risinn, og þar á meðal laun til sóknara og svaramanns fyrir yfirréttinum, sem metast til 8 rbd. til hvors þeirra um sig, borgist úr opinberum sjóði.

Hvað þar næst áhrærir þau af prestinum í innleggi hans til undirréttarins af 7. apríl síðastl. viðhöfðu ummæli, sem bæði hlutaðeigendur og sóknari hafa uppástaðið gerð að álitum, er það engum efa undirorpið, að þau af ákærða um vitnin brúkuðu ummæli eru stríðandi á móti siðsemi þeirri, sem hver heiðvirður maður og því heldur ákærði í sinni stöðu á við að hafa fyrir rétti, með því þar ekki heldur er fram komið neitt það, er leiði til þeirrar álykt-

unar, að þeir menn, um hverra lífernir og sinnislög presturinn fer hér mörgum meiðandi, að mestu leyti ósönnuðum orðum, hafi mót betri vitund borið prestinum nokkuð í óhag, eður vísvitandi viljað spilla málstað hans, og fær rétturinn því ekki hjá komizt að sektá þenna prestsins óhreina ritmáta með bótum, sem eftir kringumstæðunum þykja hæfilega geta metizt til 10 rbd. til Borgarhrepps sveitarsjóðs. En með því þau meiðandi ummæli, enda þó hlutaðeigendur sjálfir, sem krafizt hafa ákærða straffaðan fyrir þau, allir sjást að hafa kynnt sér þau, ekki eru tilgreind, verða þau ekki hér öðruvísi að álitum gerð. Ekki heldur fær rétturinn komizt hjá því að gera að álitum þann ritmáta, sem presturinn hefur viðhaft í bréfi sínu til undirdómarans, dagsettu 23. júlí seinastl., út af því, að undirdómarinn til útvegunar þeirra nákvæmari upplýsinga, sem hann eftir landsyfirrættarins áðurgreindu ályktun átti að útvega, hafði boðað prest með heimilisfólki sínu til að mæta á sínum rétta þingstað, Hamri, er hann, um leið og hann færir undan þessari skyldu sinni, fer þeim orðum, „að þessar upplýsingar séu af undirdómaranum krafðar sem þeim, er annað hvort af vanþekkingu eða vangæzlu ekki hafi hirt um að leita þeirra hjá viðkomendum, áður en hann felldi dóm í sökinni“ o. s. frv. Fyrir þessi ummæli, sögð um embættisverk undirdómarans, sem einnig ex officio ber ósögð að dæma, finnst presturinn einnig réttilega sektaður um 10 rbd. silfurs til sveitarsjóðs í hans heimilis hreppi, þannig að hann til sjóðs þessa til samans láti úti 20 rbd.

Enda þó undirdómaranum í landsyfirréttarins ályktun af 13. júní þ. á. 4. grein sé gefin nægileg bend-ing til að láta þau áður eiðfestu vitni gefa þær af þeim heimtuðu ýtarlegri skýrslur einungis undir þeirra áður aflagða — nú aftur fyrir þeim brýnda — eið, hefur hann samt ekki einasta gegn téðri álykt-un látið flest þessara vitna, og þar á meðal enda sakaráberann sjálfan, sem enn þá telur til endur-gjalds af presti fyrir sauð sinn, vinna eið á ný, held-ur og þvert á móti grundvallarreglum plakats 28. marz 1800 og tilsk. 13. okt. 1819 3. gr. látið bæði sum þessara vitna og líka aðra fleiri deponenta,, hvar á meðal drenginn Eyjólf Haldórsson á 15. ald-ursári, eiðfesta þær nýju skýrslur þeirra, þó sum-part séu þær öldungis óáriðandi eða þá ekki í mót-sögn við skýrslur og játanir hins ákærða, og vitnin sumpart ekki séu borin saman hvert við annað eða við ákærða, fyrr en eftir að búið er að eiðfesta þau. Einnig þessi aðferð í sjálfu sér er ólögmæt, og sak-ar þessarar kringumstæður, auk téðrar ályktunar, bæði mættu og ættu að verða undirdómaranum varúð í þessu efni, svo finnur landsyfirrétturinn ástæðu til að geta þess, að hér um þykir betur fara, að undir-dómarar í sakamálum, sem þeir fyrir fram geta séð, muni hníga að frífinningu hins ákærða, láti það sam-kvæmt grundvallarástæðunum í tilsk. 24. jan. 1838 15. gr. (sbr. Koll. Tid. s. á. bls. 449—50) vera komið undir amtmannsins úrskurði, hvort lögsókn skuli höfða eða ekki, og að þetta því og hér hefði átt bezt við, án þess þó að landsyfirrétturinn finni, að undir-dómarinn í hvorugu þessu tilliti hafi unnið til sekta.

Önnur meðferð og rekstur sakarinnar, svo og vörn hennar í héraði, finnst eftir kringumstæðunum víta-
laus, og fyrir landsyfirréttnum hefur sókn og vörn
sakarinnar verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera :

Ákærði, prestur til Borgarþinga, Páll Guðmunds-
son, á fyrir réttvísinnar ákærum í þessari sök frí að
vera. Allur af málssókninni löglega leiddur kostnað-
ur, og þar á meðal til sóknara við landsyfirréttninn,
cand. juris Briem og verjanda, cand. juris Christ-
jánsson, í málsfærslulaun 8 rbd. til hvors um sig,
borgist úr opinberum sjóði.

Fyrir ósvinnan ritmála í innleggi sínu til undir-
réttarins, dagsettu 7. apríl þ. á, og í bréfi til undir-
dómarans af 23. júlí seinastl. á ákærði að bæta 20
rbd. silfurmyntar til fátækra sjóðs í Borgarhreppi í
Mýrasýslu. Svo eiga og þau að framan tilgreindu
ummæli um héraðsdómarann sem ósögð og dauð að
vera.

Ídæmd sekt greiðist innan 8 vikna frá þessa dóms
löglegri birtingu undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1842, þann 3. október

d ó m u r

í málinu nr. 12/1842: Sýslumaður Chr. Magnússen
sem eigandi Skarðskirkju á Skarðsströnd

gegn

prestinum síra Eggert Jónssyni á Ballará sem eig-
anda Staðarhólskirkju.

Tilefni þessa máls, sem appellantinn, sýslumaður Christján Magnússen á Skarði í Dalasýslu, hefur skotið til landsyfirréttarins dómsúrskurðar, er risið út af hjalli í Bjarneyjum, sem appellantinn uppástendur, að tilheyri kirkjunni á Skarði eftir máldaga hennar, en sem innstefndi hefur synjað fyrir, að svo væri. Með undirréttarins dómi er Skarðskirkju, auk skipstöðu kvittrar með búðarstöðu í Bjarneyjum, tildæmdur réttur til hjallstæðis tollfrítt, og innstefndi skyldaður til innan næstkomandi krossmessu, að viðlagðri tveggja ríkisdala sekt fyrir hverja viku, sem hann þar við mætti tregðast, að útmæla eður láta útmæla á Búðey í Bjarneyjum og í nánd við Skarðsbúð til Skarðskirkju eigara 7 álna langt og 4 álna breitt hjallstæði, auk vanalega þykkra veggja, sem þó innstefndi ei skyldi leggja til efnið í af sinni lóð. Þá eru og báðir málspartar sektaðir fyrir málalengingar í málsfærslunni með 15 og 20 ríkisdala bótum, en málskostnaður látinn falla niður.

Fyrir landsyfirréttinum hefur appellantinn krafizt, að undirréttarins dómur yrði dæmdur ómerkur, en að Skarðskirkju, auk eignarréttar yfir svonefndri

Skarðsbúð í Bjarneyjum með 3 álna plázi allt í kringum hana, skipstöðu og fiskverkunarplázi á Skarðsmöl, án nokkurs endurgjalds til Staðarhólskirkju sem eiganda Bjarneyja, tildæmist eignarréttur yfir Skarðshjalli á sömu ey eða þá réttur til að fá útmælt 7 álna langt og 4 álna breitt hjallstæði í nánd við Skarðsbúð, auk vanalega þykkra veggja, og að mega taka efni í þá og þök þar á eyjunum. Þar að auki hefur hann uppástaðið, að sér við undirréttarins dóm ákveðna sekt skuli burt falla, og málskostnaður uppálagður innstefnda fyrir báðum réttum, sem og sekt fyrir óþarfa þrætu.

Innstefndi, sem tekið hefur út gagnstefnu, hefur þar á móti uppástaðið undirréttardóminn ónýttan, og honum breytt þannig, að hann verði öldungis frífundinn, en appellantinn skyldaður til að borga kostnað málsins fyrir báðum réttum, auk tilbærilegra fésekta, og þar á meðal fyrir óþarfa þrætu. Báðir málspartar hafa og uppástaðið, að þau af þeim á víxl hvor um annan brúkuðu óviðurkvæmilegu ummæli yrðu dæmd dauð og kraftlaus.

Að því leyti mál þetta er dæmt án tilkallaðra meðdómsmanna við undirréttinn, finnur landsyfirrætturinn, að þess fyrir fram beri að geta, að það ekki finnst næg ástæða til ex officio þess vegna að fella dóminn úr gildi, er hvorugur málspartanna, í hverra hag þetta boðorð í N. L. 1—7—1 hlýtur að álítast gefið, hefur í þessu tilliti gert neina réttarkröfu.

Hvað þar næst áhrærir þá af innstefnda fyrir landsyfirrættinum útteknu gagnstefnu, verður appellantinn að álítast að hafa fallið frá öllum mótmælum

í hennar tilliti, með því hann hefur svarað til gagnsakarinnar í höfuðefninu, án þess að fram koma með nokkurt uppástand gegn sjálfri stefnunni, og er því mál þetta svo vaxið undir endilegan dóm að taka.

Innstefndi hefur uppástaðið undirréttarins dóm dæmdan ómerkan, að því leyti hann dæmir um Skarðsbúð, pláz í kringum hana, skipsuppsátur, fiskverkunarpláz og hjallstæði, er ekkert af þessu væri tilgreint í skikkunarbréfi amtsins til setudómarans né heldur í gjafsóknarbréfinu, eða lagt til sátta, þar sem í klöguninni til sáttanefndarinnar stæði einungis tilgreint sem ágreiningsefni sá Skarðsbúð tilheyrandi Skarðshjallur, ásamt uppsátrinu Skarðsvör og því plázi, sem búðinni fylgi og fylgja beri. En í þessu tilliti er þess að geta, að um Skarðsbúðina sjálfa hefur ekki verið neinn ágreiningur, heldur aðeins, auk hjallsins, um pláz það, er búðinni ætti að fylgja. Og með því í þessum orðum getur innibundizt bæði fiskverkunarplázið og það pláz, sem kringum búðina þarf að vera, svo að henni verði komizt og höfð not hennar, getur þessu uppástandi innstefnda ei gefizt meðhald að öðru leyti en hvað hjallstæðið snertir, því þetta atriði má álítast að vera fyrir utan klögunina til sáttanefndarinnar, sem einungis tilgreinir Skarðshjallinn, eins og það (þ. e. hjallstæðið) hvergi finnst tilgreint eður uppástaðið af appellantsins hálfu undir sjálfri málsfærslunni, hvers vegna undirréttarins dóm einungis að því leyti hann dæmir um hjallstæði ber ex officio ómerk-an að dæma.

Sama hlýtur og að ske að því leyti undirdómarinn

hefur frífundið appellantinn fyrir gagnsókn innstefnda, því gagnkrafan er ekki lögð til sáttaumleitunar, og bar henni því að frávísa, og ber því undirréttarins dóm einnig í þessa atriðis tilliti ómerkan að dæma.

Þegar nú því næst höfuðefni þessa máls er tekið til yfirvegunar, ber þess fyrir fram að geta, að um Skarðbúðina sjálfa er, eins og þegar var sagt, engin þræta á milli málspartanna, er það er viðurkennt, að Skarðskirkju eigandi, hér appellantinn, eftir Skarðskirkju framlagða máldaga á og brúkar búð þessa sem sína eða Skarðskirkju rétta eign, og með því búðareignin eftir hlutarins eðli inniheldur í sér rétt til alls þess, sem stendur í óaðskiljanlegu sambandi við búðarinnar fullu not og brúkun á lóð innstefnda, hvar til heyrir uppsátur fyrir það skip, sem rær frá búðinni, og hæfilegt pláz kringum búðina, svo að henni verði komizt á allar síður, leiðir þar af, að þetta uppástand appellantsins hlýtur að takast til greina, svoleiðis að hann með Skarðsbúðinni hafi öll þessi not ásamt henni af lóðinni endurgjaldslaust frá sinni eður Skarðskirkju eiganda og umboðsmanns hálfu eftir greindrar kirkju máldaga hljóðun, er segir, að Skarðskirkja eigi „skipstöðu kvitta í Bjarneyjum með búðarstöðu og hjalli“. En þar á móti finnur landsyfirrétturninn ekki ástæðu til fremur en undirdómarinn hefur fundið að dæma appellantinum rétt til að taka efni það á innstefnda lóð, Bjarneyjum, sem þurfa kynni búðinni, skipsnausti eða slíku til viðhressingar eða byggingar, og það því síður sem

þetta atriði ekki finnst ákært fyrir sáttanefndinni og því ei gat orðið gert þar að umtalsefni.

Hvað því næst áhrærir þessa máls eiginlega höfuðatriði, Skarðshjallinn, er appellantsins uppástand í hans tilliti byggt á Skarðskirkju ofangreinda mál-daga, sem segir, eins og framan er tilgreint, að Skarðskirkja, auk annars, eigi hjall í Bjarneyjum, og þessu samhljóða er sá framlagði alþingisdómur af 1579, nema að hann nefnir hjallstæði, þar sem í máldaganum stendur hjallur. Vísitaziur prófasts Þórarins Jónssonar frá árinu 1748 og núverandi biskups Steingríms Jónssonar frá árinu 1827 af Skarðskirkju, sem fram fór í viðurvist innstefnda eða þó er af honum undirskrifuð, fara og sömu orðum sem máldaginn um ítak kirkjunnar á Skarði úti á Bjarneyjum. Þá eru og komin fram önnur skilríki frá appellantsins hálfu, er hníga að hinu sama, til að mynda lögfesta Staðarhólskirkju vegna fyrir Bjarneyjum og verifíceraður útdráttur af jarðabókum sýslumanns Magnúsar Ketilssonar, eiganda Skarðskirkju, sem meðal „Skarðseigna“ telur Skarðsbúð á Bjarneyjum og þar næst Skarðshjallinn sérílagi. Af þesu virðist það nú ljóst að sönnu, að kirkjan á Skarði eftir máldaga hennar hafi átt hjall eða hjallstæði á Bjarneyjum, en þar af leiðir ekki, að hún enn nú sé hans eða þess aðnjótandi. Af vísitazíu prófasts Þórarins Jónssonar verður í þessu tilliti ekkert sannað, er það er Skarðskirkju eigandi, sem prófasturinn hefur það eftir, að greind kirkja þá haldi öllum hennar öndverðlega tilgreindu réttindum eftir máldagans hljóðan. Og því síður verður farið eftir

þeim útdráttum og uppteiknunum sýslumanns Magnúsar Ketilssonar, sem fram eru komnir, er þeim bæði er mótmælt af innstefnda og þeir líka gerðir af eiganda Skarðskirkju. Eins er því varið með lögfestu þá, sem komin er fram, fyrir Bjarneyjum, því sá, er gerði hana, var þá eigandi beggja kirkna, Skarðs og Staðarhóls, þótt hann árinu áður hefði fengið umráð Skarðskirkju í hendur syni sínum, eins og það að öðru leyti ræður að líkindum, að hér hafi milli föður og sonar ekki verið gengið í nákvæman reikning.

Biskups Steingríms Jónssonar vísutazía af Skarðskirkju árið 1827 kynni að því leyti það atriði ómótmælt er borið fram af appellantsins hálfu, að innstefndi hafi undirskrifað þessa vísitazíu, sem í Skarðskirkju eigna tilliti fer sömu orðum og máldagi hennar, fremur virðist að sanna appellantsins uppástand, hvað hjallinn snertir, þannig að innstefndi með því að undirskrifa greinda vísitazíu í sambandi við málaferli hans í þessu atriðis tilliti hafi viðurkennt hjallsins tilveru og um leið Skarðskirkju rétt til þessa, en rétturinn fær þó ei fallizt á, að svo sé, því hvað undirskriftina sjálfa snertir, er í henni einungis fólgin forsómun af neitun, sem ekki getur álitizt, nema fyrir rétti sé, að innihalda játun eða viðurkenningu, og vísitazían tiltekur heldur engan vissan hjall, og heldur ekki er það sannað eða upplýst, að kirkjan á Skarði hafi á þeirri tíð (1827) átt nokkurn hjall á Bjarneyjum. Og innstefndi hefur því næst undir málsfærslunni bæði véfengt gildi vísitazíunnar yfir höfuð og in specie með tilliti til þeirr-

ar hérgreindu borið fram, að hún sé af sér undirskrifuð í allt öðru skyni en að skerða rétt Staðarhólskirkju eða að skuldbinda sig sem eiganda hennar.

Appellantinn hefur því næst með vitnaleiðslu viljað sanna, að sá hjallur, sem hann gerir tilkall til, og sem nú er í innstefnda hefðarhaldi, eftir að hann fyrir svo sem 8 árum hafði verið byggður upp úr gömlum, niðurrifnum hjalli, hafi verið kallaður Skarðshjallur eða Skarðsbúðarhjallur, og viljað leiða af því atriði, að það væri hjallur sá, er Skarðskirkja eftir máldaga hennar ætti á Bjarneyjum. En bæði er það, að engin af þeim leiddu vitnum hafa getað borið með neinni vissu, að þessi hjallur heyri til greindrar kirkju sem hennar eign, en það eina af þeim, nefnilega 8. vitni, sem ríkast kveður að, segist hafa heyrt, að hjallurinn fylgdi Skarðskirkju, án þess þó að tilgreina fyrir þessari sögusögn sinni nokkrar ástæður, og aftur segja sum (þ. e. vitnin), að þau hafi að vísu heyrt Skarðshjall nefndan, en ekki eignaðan neinum fremur en öðrum, og enn aftur sum, að þau viti ekki til, að Skarðskirkju hafi verið eignaður nokkur hjallur á Bjarneyjum, og ekkert af vitnunum hefur loksins getið þess eða borið neitt um, að umráð og not þess umvitnaða gamla hjalls, sem sá núverandi er gerður upp úr, hafi verið hjá Skarðskirkju eiganda. En það er þar á móti sannað og viðurkennt, að umráð þess nýja hjalls hafi verið og séu enn nú síðan fyrir hér um bil 8 árum, að hann var byggður, í höndum innstefnda, eins og líka 5., 12. og 17. vitni hafa borið, að annað hvort innstefndi eða landseti Staðarhóls í Miðbúð (á Bjarneyjum)

hafi haft hins gamla svokallaða Skarðshjalls umráð og not fyrir meir en 20 árum síðan. Það er þannig ekki annað, sem appellantinn geti byggt tilkall sitt til hjallsins quæstionis á, en nafnið eitt, sem gamli hjallurinn bar, eða getur álitizt sannað, að hann hafi borið. En þetta er í sjálfu sér til engra greina takandi, hvar um stranga eignarsönnun, eins og hér er ástatt, er máli að skipta.

Þar eð nú appellantinn ekki hefur getað fært neina sönnun fyrir, að hann eða Skarðskirkja hafi átt þann umvitnaða, gamla hjall, og það jafnframt er sannað, að innstefndi bæði hefur umráð þess hjalls, er í stað þess gamla og niðurdottna svokallaða Skarðshjalls er kominn, og líka, að hann eða kirkja hans á lóðina, sem hann stendur á, hlýtur innstefndi samkvæmt grundvallarreglunni í D. L. 5—5—3, N. L. 5, að frífinnast fyrir appellantsins kröfu í þessu tilliti samkvæmt því, er í undirréttarins dómi þar um er ákveðið.

Hvað Skarðsmöl eða fiskverkunarpláz á Bjarneyjum hjá Skarðsbúð viðvíkur, er það að vísu svo, að vitnin hafa heyrt Skarðsmöl nefnda, en þau vita ekki, hvort hún hefur fylgt Skarðsbúðinni eða ekki, né heldur ummerki hennar, né heldur hefur appellantinn komið fram með nein skilríki fyrir henni, því hvorki er Skarðsmalar getið í máldaga Skarðskirkju, né heldur í þeim öðrum framlögðu skjölum. Og loks hefur appellantinn ei fært neina sönnun fyrir, að nokkur viss hluti malarinnar hafi verið brúkaður stöðugt og án leyfis Staðarhólskirkju eiganda af þeim, er gistu Skarðsbúðina, þar sem það enda er

upplýst, að hún (mölin) hafi af þeim verið notuð með leyfi Bjarneyja eiganda eða hans leiguliða þar, hvers vegna innstefnda einnig í þessa atriðis tilliti hlýtur að veitast frifinning fyrir appellantsins ákærum.

Það verður að vísu ekki varið, að mál þetta af hlutaðeigendum hefur verið gert miklu lengra og margbrotnara en nauðsyn bar til, en þó finnst ekki næg ástæða til að sekta aðferð þeirra í þessu tilliti með bótum, og er því undirréttarins dómi í þessu atriði að breyta. Ekki finnst heldur næg ástæða til að dæma þau af málspörtunum á víxl brúkuðu svigurmæli dauð og kraftlaus, er þau hvorki eru greinilega tekin fram í undirréttarmálsfærslunni né í sjálfu sér svo ósæmileg yfir höfuð, að rétturinn ex officio álíti skyldu sína að sekta þau sem ósvinnu í málsfærslunni.

Vítavert finnur rétturinn það, að innstefndi hefur fram lagt afskrift af sáttagerningnum í máli þessu, en þar með er brotið á móti bæði tilsk. af 20. jan. 1797 28. gr. og ber skjal þetta til engra greina að taka.

Málskostnaður virðist eftir kringumstæðunum eiga að falla niður fyrir báðum réttum. Að því leyti málið frá appellantsins hálfu fyrir undirréttinum var gjafsóknarmál, er það meðhöndlað forsvaranlega.

Því dæmist rétt að vera :

Undirréttarins dómur á, að því leyti hann frifinnur appellantinn fyrir gagnstefnandans gagnkröfu og dæmir um hjallstæðisrétt tollfrítt handa Skarðs-

kirkju á Bjarneyjum, ómerkur að vera. Skarðskirkju á Skarðsströnd tilheyri, eins og hingað til, sú svokallaða Skarðsbúð á Bjarneyjum með skipstöðu kvittri eða tollfrítt, en að öðru leyti á gagnstefnandinn fyrir appellantsins ákæru, hvað hinn svokallaða Skarðshjall og Skarðsmöl snertir, frí að vera.

Málskostnaður fyrir báðum réttum falli niður.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1842, þann 3. október

d ó m u r

í sökinni nr. 14/1842: Candidatus juris Eggert Briem sem aktor

gegen

hreppstjóra Jóni Bergþórssyni og bændunum Gísla Rafnssyni, Friðrik Þorgrímssyni, Guðna Hallgrímssyni, Daníel og Árna Sigurðarsonum, Jóni Jónssyni, Magnúsi Sæmundssyni og Hálfðani Jóakimssyni, öllum í Bárðardal og Suður-Pingeyjarsýslu.

Það er tilefni sakar þessarar, að presturinn síra Jón Jónsson á Grenjaðarstað sem beneficiarius hálftrar jarðarinnar Höskuldsstaða í Reykjadal þann 15. maí 1841 bréflega seldi Ólafi nokkrum Ólafssyni á leigu landspart, er hann telur 5 hndr. og að heyri til téðri jörðu, fram á svokallaðri Lágheiði austan Bárðardal, til þeirra ummerkja umhverfis landið, sem til eru tekin í lögfestu hans, sama dag útgefinni, hver eð ánýjar aðra eldri frá 1834. Og er nefnd-

um Ólafi með áviknu byggingarbréfi leyft að stofna nýbýli á sama landsparti með þeim skilmálum, er ýtarlegar eru ákeðnir.

Þessu samkvæmt tók Ólafur Ólafsson þann 14. dag júnímánaðar í fyrra að byggja nýbýlið í leigulandi sínu, kom þar upp eldhús- og fjárhústópt að öllu leyti, búrtópt að hálfu og fimm neðstu undirlögunum til baðstofutóptar. En þegar þar var komið byggingarstarfi hans, veittist honum með konu sinni heimsókn af þeim Bárðdælingum Gísla bónda Rafnssyni á Fremstafelli, Friðrik bónda Þorgrímssyni á Hrappsstaðaseli, Guðna bónda Hallgrímssyni á Ljósavatni, Daníel og Árna Sigurðarsonum bændum á Sigurðarstöðum, Jóni bónda Jónssyni á Hvarfi, Magnúsi bónda Sæmundssyni á Jarlsstöðum og Hálfdani bónda Jóakimssyni á Brenniási, hverir, eftir að Ólafur og kona hans árangurslaust fyrirfram voru beðin að hætta byggingunni og að flytja með farangur sinn aftur til Reykjadalshrepps, hvaðan þau á þenna stað í Ljósavatnshreppi voru komin, þann 21. júní f. á. hófu burt föggur þeirra (á einn hest) og kindur, er þeir ráðstöfuðu og fluttu áleiðis inn í Reykjadalshrepp, hvert Ólafur, ásamt konu sinni, nú og sjálfur hélt af stað, um leið og nokkrir þeirra aftur rifu niður tóptir þær, er hann var búinn að hlaða á Lágheiðinni, allt samkvæmt munnlegum fyrirmælum og skriflegri skipun til 5 þeirra af 19. s. m. frá hreppstjóra í Ljósavatnshreppi, Jóni Bergþórssyni á Öxará.

Eftir að hreppstjórinn í Reykjadalshreppi, Jakob Pétursson, þann 12. ágúst f. á. hafði kært aðfarir

þessar fyrir sýslumanninum í Suður-Píngeyjarsýslu, voru þar um haldin frumpróf, sem byrjuðu þann 12. septbr. og lokið var þann 7. oktbr. f. á., er málefnið var borið undir úrskurð norður- og austuramtsins, hver eð fór þann 2. desbr. næst á eftir á þá leið, að framannefndir 8 bændur í Bárðardal skyldu sæta lagaákærum fyrir ofríki og hverk, samt rán, eða þá fyrir ólöglegt niðurbrot á annars manns húsi og burtflutning á eigum hans. Hreppstjóri Jón Bergþórsson þar á móti fyrir hafa skipað þessar aðgerðir, og er hann þar á eftir við sinn sýsluaukarétt þann 12. maí þ. á., ásamt 3 hinna 8, dæmdur til sekta og málskostnaðarútláta, þar á meðal 5 rbd. launa til svaramanns þeirra, hreppstjórn Björns Kristjánssonar, en hinir 5 frífundnir frá réttvísinnar ákærum, meðal hverra 2 þó áttu að taka þátt í kostnaðarútlátunum, hvar að auki þau í exceptionsskjali þeirra Gísla Rafnssonar, Daníels Sigurðssonar og Jóns Jónssonar brúkuðu vanvirðandi orðatiltæki um klagandann, hreppstjóra, administrator Jakob Pétursson, eru dæmd dauð og kraftlaus, en uppástandi hans um skaðabætur til Ólafs Ólafssonar í skjali til aukaréttarins af 25. febr. þ. á. frávísað. Og er dómi þessum bæði af hálfu hins opinbera og hinna dómfelldu í allra þeirra ákærðu tilliti nú skotið til landsyfirréttarins umdæmis.

Þegar landsyfirrétturinn þá athugar ákæruefnið, eins og nú var frá því sagt, fær hann, hverjum sjálf-sagt ber að meta, hvort heldur yfirvaldið í réttvísinnar nafni eða hlutaðeigendur sjálfir séu réttir málsaðilar, ekki séð, að þær aðgerðir, sem hér eru ákærð-

ar, hefðu átt að sæta lögsókn af réttvísinnar hálfu, eða, eins og hér er ástatt, geti álitist og straffast sem verulegt misbrot.

Eins og þær nefnilega engan veginn sem rán geta heimfærzt undir tilsk. 11. apríl 1840 32. gr., þar sem eigandinn engu er sviptur af þeim burtfluttu munum, hverjum þvert á móti var ráðstafað þannig, að hann ekki missti eignarhalds þeirra eða ráðs á þeim, svo verður burtflutning þeirra ei síður en tóptabrotið yfir höfuð, og án tillits til þessarar sakar sérdeilislegu kringumstæða, téðri lagagrein og L. 6—14—5,6 samkvæmast að álíta sem ofríki og hverk, er eftir tilsk. 20. jan. 1797 13. og 14. gr. og tilsk. 20. oktbr. 1819 einasta varði ákærum hins áreitta, en ekki réttvísinnar, nema almennri rósemi og óhultleika þar með sé haggð, hvað eftir grundvallarreglunum í tilsk. 4. okt. 1833 30. gr., sbr. kancellíbréf 16. sept. 1797, hér því síður verður álitið að hafa fundið stað, fyrst um sinn með tilliti til aðtekta hinna ákærðu 8 bænda, sem þeir einungis og það að viðhafðri allri varhygð og stillingu fullnægðu skipun og fyrirmælum hlutaðeigandi hreppstjóra, hverjum þeir, ef ekki skipunin öllum auðsjáanlega var ólögleg, hlutu að hlýða, og sem þeim voru þær kringumstæður kunnar, sem ollu téðri skipun, og hverra strax skal getið, hvers vegna þá, sem öllum, ásamt hreppstjóranum, er borin ráðvendni og dánუმေမာ, þegar þess vegna er að frífinna frá réttvísinnar ákærum.

Viðvíkjandi þar næst þeim ákærða hreppstjóra, Jóni Bergþórssyni, þá er í hans tilliti aðgætandi, að hann í sýslumannsins fjarveru á þingferðum í Norð-

ur-Þingeyjarsýslu af kvörtun einkum hins meðákærða eiganda Hrappsstaða og Hrappsstaðasels, Gísla bónda Rafnssonar, sem þegar tvívegis og í fyrsta sinni strax þann 15. júní 1841, eða deginum eftir að hún byrjaði, áður var búinn að fyrirbjóða nýlendubygginguna, án þess að því af hlutaðeigendum væri nokkur gaumur gefinn, en henni miklu framar þess ákafar áfram haldið, lét til leiðast að gefa út skipun sína, í þeirri sannfæringu, að sá Ólafi Ólafssyni leigði landspartur væri óátalin, vafalaus landeign að nokkru leyti Hrappsstaða eða Hrappsstaðasels og að nokkru leyti jarðarinnar Sigurðarstaða, hvað og undir sökinni með samhljóða vitnaframburðum er fullsannað, að í manna minni hafi ætíð verið fyrir satt haft og haldið, þangað til presturinn síra Jón Jónsson á Grenjaðarstað árið 1834 lét þinglýsa lögfestu yfir honum sem kirkjujörðinni Höskuldsstöðum tilheyrandi, og aftur næstliðið ár, eins og áður er á vikið, á móti hverjum lögfestum þá þó strax af hlutaðeigendum og sérilagi Hrappsstaða eiganda var mælt.

Eftir þessum kringumstæðum varð hreppstjórinn, eins og hver annar, að álíta, að þeim eigendum og ábúendum Hrappsstaða eða Hrappstaðasels og Sigurðarstaða sérilagi væri ofríki og óréttur ger með þeirri — og það án alls tillits til boðorðanna í tilsk. 15. apríl 1776 — stofnuðu nýlendubyggingu (í þeirra sönnuðu og áður óátöldu landareign), sem og sjálfan sig eftir stöðu sinni og með tilliti til lagaákvarðanna meðal annars í Jónsbókar Llb. 10. og 42. kap. til skyldugan að veita hlutaðeigendum sitt liðsinni

og embættismyndugleika til að afstýra með sem hentugustu móti þeim þannig skeða ágangi og heimildarlausu landsbrúkun, og það engu síður, þó að um landspartinn, eins og það af því fram komna virðist verið hafa, þá þegar hafi verið farið að hreyfa reglulegri réttarþrætu, eins og það líka hér er öldungis óáríðandi, að nokkuð öðruvísi en framangreindir vitnisburðir gefa tilefni til hafi álitizt og samizt á meðal hlutaðeigenda í landaþrætu þessarar tilliti þar á eftir þann 5. og 6. ágúst 1841. Hreppstjóra Jón Bergþórsson er því samkvæmt grundvallarástæðunni í tilsk. 4. oktbr. 1833 5. gr. in fine sömuleiðis að dæma öldungis sýknan saka.

Kostnaður sakarinnar, þar á meðal 4 rbd. í laun til svaramannsins í héraði og til sóknara og svaramanns við landsyfirrættinn, 6 rbd. til hvors um sig, ber eftir sakarinnar útfalli að dæma úr opinberum sjóði.

Þar eð þau meiðandi orðatiltæki í áðurtéðu skjali til aukaréttarins af 10. sept. 1841 gegn hreppstjóra Jakob Péturssyni ekki af hans hálfu, en þótt þau væru honum kunn, eru tilgreind, verða þau þegar þessa vegna hér ei að álitum gerð. Og er sama að segja viðvíkjandi nefnds hreppstjóra ástæðulausa uppástandi um skaðabætur til handa Ólafi Ólafssyni, er sjálfur útprykkilega hafði fráfallið þeim, sem og svaramannsins uppástandi við aukaréttinn, um að sami hreppstjóri, samt presturinn síra Jón Jónsson, eins og undirdómarinn að orði kveður og að óþörfu gefur frávísundardómsatkvæði um, „stefnist inn í málið“.

Fyrir aukaréttinum hefur vörn sakarinnar verið lögmaet, sem og sókn hennar við landsyfirrættinn. Rekstur hennar við aukaréttinn hefur ei heldur verið þvílíkur, að sektum geti sætt, og vörn hennar við landsyfirrættinn hefur að vísu tekið næstum þriggja vikna tíma, en þar eð svaramaðurinn virðist að hafa nokkurn veginn réttlætt þessa bið, er sökina frá hans síðu einnig að álíta víðalaust varða.

Því dæmist rétt að vera :

Þeir ákærðu, hreppstjóri Jón Bergþórsson á Öxará og bændurnir Gísli Rafnsson á Fremstaseli, Friðrik Þorgrímsson á Hrappsstaðaseli, Guðni Hallgrímsson á Ljósavatni, Daníel og Árni Sigurðarsynir á Sigurðarstöðum, Jón Jónsson á Hvarfi, Magnús Sæmundsson á Jarlsstöðum og Hálfðan Jóakimsson á Brenniási, eiga fyrir réttvísinnar ákærum í sök þessari fríir að vera. Allur af sökinni löglega leiðandi kostnaður, og þar á meðal 4 rbd. í laun til svaramannsins við aukaréttinn, hreppstjóra Björns Kristjánssonar, og til sóknara og svaramanns fyrir landsyfirrættinum, cand. juris Briem og Christjansen, 6 rbd. til hvors um sig, borgist úr opinberum sjóði.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1842, þann 14. nóvember

d ó m u r

í sökinni nr. 15/1842: Candidatus juris Ch. Christjánsson sem aktor

gegn

Jóni Björnssyni á Sílastöðum¹⁾ og Guðjóni Jónssyni í Garðshorni í Eyjafjarðarsýslu.

Í sök þessari ákærast Jón bóndi Björnsson á Sílastöðum og Guðjón Jónsson í Garðshorni í Eyjafjarðarsýslu, sá fyrrnefndi fyrir meintan sauðapjófnað og fyrir að hafa viljað lokka aðra til að bera falskan vitnisburð fyrir rétti, og sá síðarnefndi fyrir falskan framburð í rétti. Er hinn við Eyjafjarðarsýslu auka-rétt þann 4. ágúst þ. á. fundinn sekur í fyrirtæðum misbrotum og dæmdur til að líða 2x27 vandarhagga refsingu og vera pólitístjórnarinnar sérdeilislegu til-sjón undirgefinn í 16 mánuði, en þessi til að bæta 2 rbd. til hlutaðeigandi fátækraféhirzlu, hvar að auki þeir hvor um sig dæmdust til að taka þátt með tveimur öðrum í héraði meðákærðum í sakarkostnaðinum, þar á meðal 3 rbd. launa til svaramanns þeirra þar, Jón Björnsson að helmingi og Guðjón Jónsson að 1/6 parti.

Í tilliti til Jóns Björnssonar er það með eigin játun hans og sakarinnar upplýstu kringumstæðum sannað, að hann í Bægisár skilarétt þann 27. septbr. f. á. dró hvítan, þrevetran sauð með gati í hægri horni og fjármarkinu sneiðrifað aftan bæði eyru, með hverju

1) Hndr.: Sílistaðir.

marki, er verið hafði fjármark fyrri manns konu hans, hann að sönnu sjálfur átti nokkrar kindur, en þó engan sauð á þessa sauðar reki eða aldri. Sauðinn rak hann í fylgd með öðrum manni, ásamt öðrum óskilakindum, heim að bæ sínum, hvaðan fé það, er annarstaðar átti heima, síðan var af samrekstrarmanni hans rekið til sinna áttaha, en það af hans eigin fé, sem í var rekstrinum, ásamt téðum sauð, skilið þar úr, og eftir vikutíma seinna hvarf sauðurinn úr fé hins ákærða, enda kveðst hann skömmu þar á eftir vera fundinn dauður af vatnssýki úti í haga, og er hagnýttur af einum þeirra í héraði með-ákærðu.

Það er þannig að vísu eflaust, að sauður þessi ekki er runninn inn hjá hinum ákærða, en ei að síður aftur efunarmál, hver tilgangur hans var með að draga hann í skilaréttinni, hvort heldur sá að skila honum þeim rétta eiganda eða mót betri vitund sjálfur að fara með hann sem eign sína, hvar af þá aftur yrði að leiða, að hann sem ófrjálsglega að sauðnum kominn eftir kringumstæðunum mætti álitast sem sekur í stuldi á honum. Að þessu síðara hnígur að sönnu framburður feðganna Hallgríms Pálssonar og Árna Hallgrímssonar á Einarstöðum, sem borið hafa, að hann við sinn þeirra þó hvert sinn og annan (þann síðarnefnda) enda strax í skilaréttinni eignaði sér sjálfum sauðinn í sambandi við, að ákærði þá þegar strax vissi, að sjálfur hann ekki átti sauði, að hann enda ekki eftir að hann fyrir víst fékk að vita, hver sauðareigandinn var, að því leyti upplýst hefur verið, lét þenna eða aðra afbæjarmenn vita, að

sauðurinn var í hans vörzlu kominn, og hverninn aftur horfinn, jafnvel þó hann þegar tvisvar áður og í seinna sinni aðeins vikutíma áður enn sauðurinn heimtist í skilaréttinni var gerður var við, að hann vantaði, samt varaður við að skila honum, ef hann hitti hann, samt loksins, að hann hefur reynt til að lokka að minnsta kosti eitt vitni til að halla sannleikanum sér til málsbóta á þá leið, að hann við vitnið hafi lýst sauðnum, að vísu eftir að hann var horfinn, og kona hins ákærða, sem, áður en hún giftist aftur, fargað hafði sauðnum lambi, var búinn að fræða hann á, hver sá rétti eigandi hans væri. En eins og það hins vegar er skiljanlegt, að sá ákærði hafi staðið í nokkurri óvissu hér um, þangað til kona hans gerði hann þess vissan (hvað eftir framburði drengsins Árna Jónssonar í prófinu þann 28. júní í ár, samanbornum við framburði foreldra hans í prófunum þann 31. marz og 1. apríl skeði áður en að ákærði, eftir því sem næst verður komizt, fékk að vita, að sauðurinn var horfinn), er eigandinn sjálfur, eftir því upplýsta, hafði lýst sauðnum rangt við hann með gati og ólaspottum í báðum hornum, ákærði því og viljað eiga tal við konu sína þessu viðvirkjandi, áður en hann gerði eigandanum (að bón hans) boð eða vísbendingu, svo fær það því síður sannað þjófnaðartilgang hans, að hann þar á eftir ekki lýsti sauðnum sem hann um það leyti aftur hvarf, og ákærði gat álitnið þetta yfirsjón sjálfs sín, hvar af rísa kynni skylda til skaðabóta, ef upp kæmist. Svo verður það ekki heldur af framburði konunnar ráðið, að hann hafi sauðinn drepið í ófrómum tilgangi, enda hefur

stjúpsonur hans, sá nýnefndi drengur, Árni, borið það til styrktar því gagnstæða, að hann hafi sagt sér, að hafa orð á sauðarhvarfinu einmitt við þann meðákærða, Guðjón Jónsson, við hvern ákærði Jón Björnsson sjálfur tjáir, að sauðnum sé lýst. Tilraun ákærða til að fá eitt vitni til staðfestu um, að hann hafi sauðnum lýst við aðra afbæjarmenn eða við þetta sama vitni, getur þar að auki haft eina sannsýnilega undirrót í náttúrlegum ótta fyrir að dæmast sem þjófur að sauðnum, þó saklaus, á meðan þjófurinn, sá er loksins naut hans, ekki var fundinn, sem í þeirri tilætlun að hafa sig undan verðskulduðu þjófnaðarstraffi. Eins og nú ekkert verður byggt á hinna áðurnefndu tveggja einstöku vitna framburði á móti ákærða stöðugu neitun honum til áfellis, einkum þegar aðgætist, að það umvitnaða samtal ákærða við hvorn þeirra fyrir sig fann stað, áður en hann var búinn að hafa tal af konu sinni, svo virðist taka ákærða á sauðnum í Bægisárrétt eftir framangreindum kringumstæðum því heldur eiga að álítast, samkvæmt eigin sögusögn hans, gerð í skilsemis tilgangi við mögulegan eigara í nágrenni hans í Kræklingahlíðinni, sem það er um vitnað, að hann „að undanfögnu hafi auglýst sig skikkanlegan og ráðvandan til orða og verka, það menn til vita“.

Eftir öllu þessu fær þá rétturinn ekki betur séð, en að ákærða sé í tilliti til þess honum að sök gefna þjófnaðar að frídæma frá réttvísinnar ákærum. Þar á móti er ákærða sjálfsagt að fella til straffs fyrir að hafa beðið vitnið Ólaf bónda Hallgrímsson á Mýrarlóni að gefa ranga skýrslu fyrir rétti. En eins og

þetta, að því leyti er nýskeð var látið í ljósi, vel gat orsakast af afsakanlegum ótta fyrir óverðskulduðu straffi eins og af vilja til að halla hegningarrétti hins opinbera, svo er það honum og í þessu tilliti til málsbóta, að enginn annar réttarspillir, eins og hér stóð á, gat flotið af þeirri áeggjuðu röngu skýrslu, samt að áeggjuninni ekki varð framkvæmt, hvers vegna hinn ákærði, sem þar að auki ljúflega hefur viðurkennt þetta sitt misbrot og áður ekki er kominn undir lagaákærur, með tilliti til grundvallarástæðanna í tilsk. 15. apríl 1840 2., 5., 8. og 11. gr., sbr. við tilsk. 24. jan. 1838 4 gr. litr. c, þar fyrir réttilega finnst sektaður um 10 rbd. til hlutaðeigandi hrepps fátækra-sjóðs.

Eftir að sá ákærði Guðjón Jónsson fyrir prófsréttinum þann 1. apríl þ. á. (að undangenginni áminningu um segja sannleikann) hafði með rökum fram borið, að ákærði Jón Björnsson og jafnvel stjúpsonur hans líka, drengurinn Árni Jónsson, hefði beðið sig að kannast við sauðinn quæstionis í fyrra haust, eftir að hann hvarf, hefur hann í réttinum þann 28. s. m. undir eiðs tilboð tjáð þenna sinn framburð ósannan vera og neitað, að þeir feðgar nokkurn tíma hafi beðið sig að kannast við sauðinn, ákærði Jón Björnsson þar á móti, um það leyti að sök þessi komst á loft, í einrúmi beðið sig að fram bera fyrir rétti rétt, eins og hann gerði fyrirtéðan dag, að því við bættu, að ákærða sem ókonfirmeruðum ekki mundi verða stílaður eiður til staðfestingar þessum ósanna framburði. Þó hefur hann aftur undir konfrontation við ákærða Jón Björnsson eins lítið þorað

að fullyrða þetta seinasta, þó að einhver samt muni hafa sagt sér þetta, eins og að staðhæfa upp á neit-unina um, að Jón Björnsson hafi beðið sig í fyrra haust að kannast við sauðinn, um leið og hinn síðar-nefndi fram ber, að hann að sönnu í einrúmi hafi beðið hinn, að kannast við fyrir rétti, það er hann vissi sannast um viðtal þeirra sauðarhvarfinu við-víkjandi haustinu áður. Þar eð hinn ákærði þannig minnisleysis vegna ekki hefur séð sér óhætt að standa stöðugt við játnun þá um rangan framburð, er hann var búinn að gera, drengurinn Árni Jónsson, ásamt stjúpfoður sínum, þar á móti hefur staðið stöðugt við að hafa beðið Guðjón þess áðursagða strax í fyrra haust, og þessi því fremur gat skilið ósk hins meðákærða Jóns Björnssonar í framburðarins tilliti á rangan veg fyrir þessum sem hann bæði þá líklega var orðinn áskynja um, að Ólafur Hallgrímsson á Mýrarlóni ranglega var beðinn þess sama, og hann undir eins ekki gat treyst minninu, hvort hann líka var í sömu kringumstæðum og þessi eða ei, svo finnst ekki full ástæða til að fella hinn ákærða til straffs, er það þannig ei verður með vissu séð, að hann virki-lega hafi haft ásetning til að gefa ranga skýrslu í réttinum og enn síður til að eiðfesta hana, hvað held-ur ekki er skeð, með því líka að ákærði, sem er fædd-ur þann 8. júlí 1826, þegar hann gaf hana, líklega sem ókonfirmeraður, ekki var búinn að fá fullkomna þekkingu á kristindómsskyldum sínum eða sérílagi um sannleikans heilagleika, hvar að auki honum af sóknarpresti sínum er borinn vitnisburður um, að hann sé í tilliti til kristindómsþekkingar og vitsmuna

einhver hinn daufasti, er hann fermt hafi, eins og líka honum í prófunum yfir höfuð og í undirréttardóminum er lýst sem mjög framfaralitlum unglingi eftir aldri hans og sem „einfeldning“. Þó verður honum með tilliti til kringumstæðanna einungis veitt frífinning frá réttvísinnar frekari ákærum, þannig að hann beri þann á hann dæmda hluta sakarkostnaðarins í héraði, hvern ákærði Jón Björnsson einnig réttilega að sínu leyti finnst bera eiga, þó eftir sakarinnar útfalli hér við réttinn einungis að $\frac{1}{4}$ parti, hvar á móti $\frac{1}{3}$ partur verður að lúkast úr opinberum sjóði, þar eð undirréttardóminum ekki er framar áfrýjað. Við landsyfirréttninn borga báðir þeir ákærðu hvor til helminga sakarinnar kostnað, og þar á meðal laun til sóknara og svaramanns, respektive 5 og 4 rbd.

Þar eð undirréttardóminum, sem kveður upp, að sá ákærði Jón Björnsson in solidum með öðrum ákærðum, að hvers leyti dóminum ekki er áfrýjað, skuli borga skaðabætur til sauðareigandans, í þessu tilliti því ei er áfrýjað, verða þær ekki hér að álitum gerðar, eða dóminum í þessu tilliti útbrykkilega raskað, jafnvel þó að það að vísu fljóti af sakarinnar útfalli hér við réttinn, að Jóns Björnssonar skylda til skaðabóta sjálfsagt fellur burt.

Sókn og vörn sakarinnar við landsyfirréttninn, samt vörn hennar og rekstur í héraði, hefur verið vítalaus.

Því dæmist rétt að vera:

Ákærði Jón Björnsson á Sílastöðum á til fátækra-sjóðs í þeim hreppi, hvar þessi bær hans liggur, að

bæta 10 rdb. silfurmyntar innan 8 vikna frá dóms þessa löglegri auglýsingu, en að öðru leyti fyrir réttvísinnar ákærum í sök þessari frí að vera.

Ákærði Guðjón Jónsson á Garðshorni á fyrir réttvísinnar frekari ákærum frí að vera.

Báðir þeir ákærðu beri til helminga allan af áfrýjun sakarinnar til landsyfirréttarins löglega leiðandi kostnað, og þar á meðal í laun til sóknara, cand. juris Christjánsson, 5 rdb. og til verjanda, cand. juris Briem, 4 rdb. Sérhver þessara ákærðu beri einnig $\frac{1}{6}$ part sakarkostnaðarins í héraði, en $\frac{1}{3}$ partur hans lúkist úr opinberum sjóði. Undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1842, þann 14. nóvember

d ó m u r

í sökinni nr. 16/1842: Candidatus juris Ch. Christjánsson sem aktor

gegn

Magnúsi Magnússyni á Leirum í Rangárvallasýslu.

Sök þessi er í aðalmeðferðinni af undirrómaranum meðhöndluð sem opinber pólitísk, og þó hefur hann þvert á móti boðum tilsk. frá 8. marz 1799 leyft málsfærslumanni í henni að mæta fyrir hönd hins ákærða. Þar að auki hefur hann eftir munnlegri ákæru frá ónafngreindum ábúanda á Steinum stefnt ákærða til straffs og sekta og málskostnaðar, áður en fengnar voru minnstu upplýsingar um sekju hans

eða sýknu, gagnstætt boðum tilsk. 3. júní 1796 28. gr., en forsómað að útvega ýmsar þær upplýsingar, sem sú viðhafða sakarmeðferð útheimti, hvar til telja má vitnisburði um aldur, upplýsingu og undanfarna hegðun hins ákærða, samt um það, hvort hann áður hefur undir lagaákærur komið. Undirdómarinn hefur heldur ekki leitað allra þeirra upplýsinga, sem þar að auki beinast lágu við í sökinni eftir því framkomna, og hvar af vænta mátti, að tilgangur og atferli ákærða með trjátökuna helzt yrði upplýstur, svo sem skýrslu Guðmundar Ísleifssonar á Yztabælskoti, sem var að sögn í verki með ákærða að taka tréð af Steina fjöru með fleiru héraðlútandi. Ekki leitað upplýsinga um sannleika í framburði ákærða, að tré af Steina fjöru stundum hafi verið flutt að Leirum til geymslu, þar til skipti færu fram, og vanalega mörkuð IIII. Ekki spurt þá af sveitarmönnunum, sem til ákærða voru sendir eftir skemmulyklinum, hvort framburður hans, að tréð væri í hans vörzlum og skyldi koma til reglulegra skipta á sínum tíma, væri sannur. Alls þessa vegna finnur landsyfirrætturinn, að þann gengna pólitírættardóm sé ómerkan að dæma og sökinni eftir fyrstnefndu lagaboði að heimvísa til nýrrar og löglegri meðferðar, án þess landsyfirrætturinn eftir kringumstæðunum finni næga ástæðu til frekar að áfella undirdómarann um þá viðhöfðu sakarmeðferð.

Sóknara við landsyfirrættinn bera 4 rbd., en svaramanni 3 rbd. í málsfærslulaun hér við réttinn, og lúkist þau, eins og annar sakarinnar kostnaður, úr opinberum sjóði. Rekstur sakarinnar í héraði finnst

ekki sektaverður, en sókn og vörn við landsyfirrættinn hefur verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Pólitírættarins dómur á ómerkur að vera, en sökinni heimvísast til nýrrar og löglegrí meðferðar, samt dómsáleggingar, að útveguðum þeim að framan greindu og þar af fljótandi ýtarlegri upplýsingum. Sóknara við landsyfirrættinn, cand. juris Christjansson, bera 4 rbd., en svaramanni, cand. juris Briem, 3 rbd., sem lúkist, eins og annar kostnaður sakarinnar, úr opinberum sjóði.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1842, þann 12. desember

d ó m u r

í sökinni nr. 19/1842: Candidatus juris Ch. Christjansson sem aktor

gegn

Jóni Tómassyni frá Bílubúð í Snæfellsnesssýslu.

Með Snæfellsnessýslu aukahéraðsréttardómi 8. september síðastl. er drengurinn Jón Tómasson frá Bílubúð á Stapa dæmdur til að líða 2 × 27 vandarhagga refsingu fyrir sviksamlegar skemmdir á legustreng fiskiskútunnar Prufunnar, þá er hann í maímánuði næstsíðastliðnum var þar til vistar sem kokkur, svo og fyrir stuld á einni flösku, farfabyttu og blikklampa, hvað allt er metið á 40 sk., auk smjörs,

svo sem við handa einum manni, úr læstum kistli samþjóns síns. Þar að auki er hann skyldaður til að borga skaðabætur til eiganda téðrar skútu, rísandi út af legustrengsskemmdunum, með 121 rbd. 48 sk., samt laun til svaramanns síns í héraði, 2 rbd.

Dómi þessum er af hálfu hins opinbera skotið til landsyfirrættarins dómsatkvæðis, og er hinn ákærði þá í tilliti til þess honum borna þjófnaðar með eigin játningu sinni og sakarinnar kringumstæðum orðinn sannur að sök, og hlýtur hann því að dæmast til þjófnaðarstraffs, sem réttilega finnst metið til 10 vandarhagga eftir tilsk. 11. apríl 1840 1. og 29. gr., sbr. tilsk. 24. jan. 1838 4. gr. litr. b.

Þar á móti getur hann, mót stöðugri neitun sinni, ekki álitizt orðinn sannur að því að hafa skorið með hnífkuta sínum oftár en einu sinni á legustrenginn, og sérílagi ekki í það seinasta sinn, hvar af skeði sá reis, er til er talið, hvers vegna hann, er aðrar líkur um hans fyrra tiltæki vanta til að honum einum óhult verði gefið það að sök, ei verður dæmdur til téðra skaðabóta. En eins og það ei að síður gat orðið skaðræðis og hættu von, sérdeilis í hvassviðri, af skemmdum þeim á legustrengnum, er hann með sögðum hætti olli þann 16. maí, svo eru þær líka eftir laganna anda og grundvallarreglum, einkum 4—1—10 og tilsk. 4. oktbr. 1833 30. gr., þess eðlis, að þær réttilega máttu sæta bæði ákærum réttvísinnar og tilfinnanlegri hegningu, án þess að tilgangur hins ákærða með þessu móti að komast í land og úr sjávarvinnunni geti orðið honum til málsbóta, er heldur

enga nauðsyn í hans tilliti þar þar til, eftir því sem þar um upplýst hefur orðið.

Með tilliti annars vegar einkum til ákærða hættulegu dirfsku, hvað þetta síðasta atriði snertir, og hins vegar til lítilvægis þess stolna og hans unga aldurs, innan 18 ára, eftir því sem næst hefur orðið komizt, og afrækta uppeldis, finnst því hans straff með tilliti til tilsk. af 11. apríl 1840 78. gr. fyrir hvorutveggju afbrotin hæfilega ákveðið til 20 vandarhagga refsingar, hvar að auki honum sjálfsagt ber að borga sakarinnar kostnað, og þar á meðal 1 rbd. til málsfærslumannsins í héraði, og til sóknara og svaramanns hér við réttinn respective 4 og 3 rbd. Vörn sakarinnar við aukaréttinn og sókn og vörn fyrir landsyfirrétti hefur verið forsvaranleg, svo og einninn rekstur hennar í héraði, þar eð sú bið, sem þar á hefur orðið frá 13. júní til 31. ágúst, finnst réttlætt í aukaréttardóminum.

Því dæmist rétt að vera :

Jón Tómasson á aðhýðast 20 vandarhöggum og borga allan af sök þessari löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til svaramannsins í héraði, hreppstjóra Jóhannesar Jónssonar, 1 rbd., til sóknara fyrir landsyfirréttinum, candidatus juris Christjansson, 4 rbd. og til svaramanns sama staðar, cand. juris Briem, 3 rbd. silfurmyntar.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1842, þann 12. desember

d ó m u r

í sökinni nr. 17/1842: Examinatus juris H. Thorgrimsen sem aktor

gegn

glasmeistara Jóhannesi Zoëga í Reykjavíkurbæ.

Tilfni til þeirrar sakar, sem hér er lögð til landsyfirréttarins dómsatkvæðis, er þar í fólgið, að ákærði, glasmeistari Jóhannes Zoëga í Reykjavíkurbæ, reif á næstliðnu hausti nokkurn hluta (hér um bil $7\frac{1}{2}$ alin) af torfpakinu á íbúðarhúsi sínu og lagði það aftur á að nýju úr timbri, án þess að hafa fyrir fram leitað byggingarnefndar þeirrar, sem með opnu bréfi af 29. maí 1839 er tilskipuð fyrir Reykjavíkurbæ, og útvega sér téðrar nefndar samþykki til þessa starfa. Við Reykjavíkurbæjar pólitírétt er ákærði frikenndur fyrir ákæru pólitíréttarins, þó svoleiðis, að hann greiði þann af sökinni leidda kostnað.

Fyrir fram er þess að geta, að bæjarfógetinn strax sem hann varð var við, að ákærði væri byrjaður á framangreindri endurbót á húsi sínu, kallaði ákærða fyrir og innti hann eftir, hvers vegna hann, án þess fyrir fram að hafa leitað byggingarnefndarinnar samþykkis til þessa starfa, hefði byrjað á honum, sem og að hann fyrirbauð ákærða að halda verkinu áfram, fyrr en hann væri búinn að fá samþykki nefndarinnar, en að ákærði, sem bar fyrir, að hann hefði haldið, að hann ekki mundi fá nefndarinnar leyfi, og líka hefði þókt munnlega vera búinn að

gera nefndinni uppskáa fyrirætlun sína, ei að síður hélt áfram verki sínu, eins eftir sem áður. En með því að þetta atriði ekki er ákært, en ákærða einungis gefið að sök, að hann ekki hafði fyrir fram leitað byggingarnefndarinnar samþykkis til téðrar húsa-endurbótar, verður það síðargreinda atriði undir þessari sök einasta umtalsefni.

Pegar því næst það í sök þessari tilgreinda ákæruefni kemur til yfirvegunar, virðist nauðsynlegt til að geta skorið úr því, hvort eða að hvað miklu leyti ákærði með tilverknaði sínum hafi gert sig sekan í nokkru lagabroti, að gera að álitun, hvert að sé augnamið, ætlunarverk og tilgangur Reykjavíkur-bæjar byggingarnefndar, því eins og tilkynningar-skylda sú, sem hér ræðir um, er sprottin af augnamiði byggingarnefndarinnar, svo er hún og takmörkuð af því sama, eða hún getur ekki náð lengra en út-heimtist til þess að augnamiði nefndarinnar geti hæfilega orðið framgengt.

Eftir því um byggingarnefndina útgengna opna bréfi af 29. maí 1839 (sjá innganginn, 2. gr. og 3. gr. A, B, C) er tilgangur og augnamið nefndarinnar að ala önn fyrir því, að byggingar þær, sem eftirleiðis mættu verða stofnsettar í Reykjavíkurbæ, verði að fyrirkomulagi, stefnu og stöðu til hagað samkvæmt góðri bæjarskipun, og jafnframt við þær gætt allra venjulegra varúðarreglna í tilliti til húsbruna eða eldsvoða. Samkvæmt þessum byggingarnefndarinnar augnamiðum og eftir sambandinu milli ákvörðunarinnar í því nefnda opna bréfi í 3. gr. D og þeirra undangangandi bókstafa A, B, C í sömu grein, sem

og smáorðinu „þess vegna“ í 1. c. verður tilkynningarskyldan að skiljast, eður byggingarnefndin á því, að hún af hverjum þeim, sem í Reykjavíkurbæ ætla að setja einhverja byggingu á stofn, sem þau tilgreindu augnamið nefndarinnar ná til, fái fyrir fram þar um tilkynningu, og því býður ofangreint lagaboð þessu samkvæmt ekki einungis, að hver, sem ætli að stofna nýja byggingu í Reykjavíkurbæ, heldur og hver, sem ætli að gera aðalumbót eða breytingu á eldri byggingum þar, skuli fyrirfram leita nefndarinnar samþykkis og álits, áður en hann byrji á slíkum starfa.

Tilkynningarskyldan er undantekningarlaus um öll ný hús, sem sett eru á stofn í bænum, en hvað hinar ar eldri byggingar snertir, þarf því aðeins að leita nefndarinnar, að á þeim eigi að gerast aðalumbót eða breyting, því sé aðgerðin eða breytingin ekki slík, er tilkynningarskyldan ekki uppálögð hlutaðeiganda, sýnilega af þeirri ástæðu, að slík umbót ekki getur borið augnamið nefndarinnar í neinu aflaga. Og því verður eftir spursmálið, hvað skiljast eigi fyrir aðalumbót eða breytingu á hinum eldri byggingum, að viðhafðri hliðsjón af og í sambandi við byggingarnefndarinnar ofangreindu augnamið. Að réttarins áliti skilst þá við aðalumbót hver sú endurbót, sem hreyfir við hússins máttarviðum, bitum, sperrum, stoðum og þvílíku, þannig að þeir séu annað hvort settir inn nýir eða þeir giltir upp eða þvílíkt. Og með breytingu (sem einnig hlýtur að vera aðalbreyting), að húsinu sé verulega utan eða innan breytt frá því, er áður var, til að mynda, að húsið sé stækkað eða

fært saman, bætt í það eldstó eða skorsteinum, húsinu snúið öðruvísi en áður, og annað þvílíkt, sem haggar þess upprunalegu og verulegu lögun eða fyrirkomulagi. En af þessu leiðir þá aftur það, að þó til að mynda þak sé lagt á hús að nokkru eða öllu leyti, sé þess eldri lögun og ummál óumbreytt, veggir þess eða hliðar gerðar upp að nýju, að óröskuðu eldra stæði hússins, gluggar settir á það, hver ei voru áður, eður það þiljað öðruvísi í sundur og svo framvegis, getur slikt ekki kallast aðalumbót eða aðalbreyting á húsinu, eins og hvorugt byggingarnefndarinnar áðurgreinda augnamið þar við getur aflaga borizt, hvar á móti bæði augnamiðum hennar og líka eignarumráðum hlutaðeiganda skeður með þessum skilningi á tilkynningarskyldunni hæfileg fullnusta.

Þar eð það nú er sannað og upplýst, að umbót sú, er ákærði gerði á íbúðarhúsi sínu, einungis er þar í fólgin, að hann lagði nýtt þak í stað gamals á nokkurn hluta þess, eða réttara sagt timburhæð í stað þess, að áður hafði verið reisifjöl með torfþaki, án þess að endurbótin, vegna fúinna máttarviða, sé þar að auki unnin til bráðabirgða, en engrar frambúðar, og án þess að hann hreyfði í hinu minnsta við hússins undir- eða máttarviðum, svo að húsið og þakið að öllu leyti heldur sömu stærð, lögun og ummáli sem áður, svo getur rétturinn ekki álitíð, að ákærði hafi framið neitt lagabrot með því að gera téða umbót, án þess fyrir fram að hafa leitað bygginganefndarinnar atkvæðis til hennar, er umbótin, eftir því sem að framan er útlistað, og undirdómarinn réttilega finnst að hafa álitíð hana,

er þess eðlis, að hún hlýtur að vera undanþegin tilkynningarskyldunni. Eftir þessum sakarinnar kringumstæðum hlýtur ákærði því að frífinnast fyrir ákærum hins opinbera í ofangreindri sök, og sakarinnar kostnaður fyrir landsyfirréttnum, hvar á meðal laun sóknara og svaramanns, 5 rbd. til hvors um sig (sem ekki finnst næg ástæða til að dæma á hinn ákærða), að greiðast úr opinberum sjóði.

Landsyfirrétturninn finnur ekki næga ástæðu til að sekta sóknara sakar þessarar, examinatus juris Thorgrimsen, fyrir þau af honum í sóknarskjali af 5. í fyrra mánuði um undirdómarann viðhöfðu orðatiltæki. Ekki finnst heldur ástæða til að mortificera þau orð svaramannsins til sóknarans, hvar með hinn lýsir sóknaraðferð þessa, eða að öðru leyti fremur að taka þau til greina. Rétturinn finnur ekki neina ástæðu til að gera að álitum það af sóknaranum gerða uppástand um, að pólitíréttarins dómi verði frá fallið. Sá við pólitíréttninn dæmdi sakarkostnaður burt fellur. —

Meðferð sakarinnar við undirréttninn og sókn og vörn hennar við landsyfirréttninn hefur verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera :

Ákærði, glasmeistari Jóhannes Zoëga, á fyrir ákærum þess opinbera í þessari sök frí að vera. Sakarinnar kostnaður fyrir landsyfirréttnum, hvar á meðal laun til sóknara og svaramanns, examinatus juris H. Thorgrímsen og cand. juris Briem, 5 rbd. reiðu silfurs til hvors um sig, borgist úr opinberum

sjóði. Sakarinnar kostnaður við pólitíréttnn burt
fellur.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1842, þann 19. desember

d ó m u r

í sökinni nr. 18/1842: Candidatus juris Briem sem
aktor

gegn

hjónumum Gísla Helgasyni og Ingibjörgu Jónsdóttur
á Jónsnesi innan Snæfellsnessýslu.

Við Snæfellsnessýslu aukarétt þann 21. sept. þ. á.
var ákærði, Gísli Helgason, og kona hans, Ingibjörg,
Jónsdóttir, hann fyrir þjófnað á ýmislegum munum
dæmdur til 3x27 vandarhagga refsingar og hún fyr-
ir hilmingu með bónda sínum frifundin fyrir rétt-
vísinnar frekari ákærum, og þar að auki þeim uppá-
lagður sakarinnar kostnaður sameiginlega, þar á
meðal 4 rbd. í laun til svaramanns þeirra, Páls
Benediktssonar. Dómi þessum hefur ákærði, Gísli
Helgason, skotið til landsyfirréttnar, en undirdóm-
arinn hefur í uppáteiknun sinni á aktinn einnig
skotið dóminum í konunnar Ingibjargar tilliti til
þessa réttar, hvað í þessari sök og því að eins eftir
tilskipun af 24. jan. 1838 15. gr. getur staðizt sem
hinn dómfelldi hefur áfrýjað dóminum að öðru leyti,
en þótt hún téði sig ánægða með dóminn, og hann
þar til má álítast að hafa haft myndugleika sem

ektamaður og fjárhaldsmaður konu sinnar, að því leyti hún líka af undirréttinum einungis er dæmd til málskostnaðar útláta, hvers vegna sökin í beggja þeirra tilliti hér verður undir dóm að koma.

Hvað ákærða, Gísla Helgason, snertir, er hann sakfelldur fyrir að hafa stolið lagartunnu frá fakt- or Hjaltalín í Stykkishólmi, virta á 2 rbd., og 2 borð- kubbum frá sama, virtum á 32 sk. stykkið, teskeið, virtri á 1 rbd., og silfurdósum, virtum á 7 rbd., frá sýslumanni Magnúsen, matskeið, virtri á 3 rbd. 36 sk., og flettisög, virtri á 2 rbd. 48 sk., frá kaup- manni Thorlaciusi, til samans 16 rbd. 20 sk. Og þar að auki er honum gefið að sök að hafa lagt laun- ung á lóð, tilheyrandi prófasti Grími Pálssyni, og loks að hafa forsómað að lýsa silfurmitskeið, sem hann kveðst fundið hafa á víðavangi, auk þess sem hann er grunaður fyrir að hafa stolið steðja, vikt- arbjálka og kjöti. Ákærði hefur ekki viðgengið, að hann væri sekur í neinum þeim hérgreindum þjófnaðarverkum, og það er því einungis eftir líkum og vitnaframburðum um hver þau einstöku þjófnaðar- atriði, að ákærði getur verið felldur til sekta.

Hvað þá fyrst áhrærir þá tilgreindu lagartunnu, er það með vitnaframburðum nægilega sannað, að tunna násvipuð þeirri, sem faktor Hjaltalín misstist, hafi verið í vörzlum ákærða, sem og að hann ekki hefur getað gert ánægjanlega grein fyrir heimild sinni að henni, hvar við bætist, að kona ákærða hef- ur stöðugt synjað þess, að þau hjónin hefðu átt, það hún til vissi, nema eina tunnu í eigu sinni. En þegar á hina síðuna aðgætist, að tunnu þessari er lýst

nokkuð öðruvísi en þeirri horfnu, hún heldur aldrei er komin fram til skoðunar, svo sá, sem stolið var frá, ekki hefur getað leitt sig að henni, og líka, að ákærði, eins og um er vitnað, hefur farið opinberlega með þessa hér greindu tunnu og látið hana standa á almannafæri, og loks, að það ekki er sannað, að ákærði hafi verið valdur af því, að tunnan síðan hvarf honum, svo virðist ekki næg ástæða til að álíta hann sekan í tunnu þessarar tilliti, en þar á móti verður honum þó ekki um þetta sakaratriði veitt frikenn-ing, nema fyrir réttvísinnar rekari ákærum.

Hvað því næst borðstúfa þá, er honum er eign-að að hafa stolið, áhrærir, er ei heldur vissa fyrir, að hann sé þar í sekur, er faktor Smith hefur ekki þorað að staðhæfa upp á það, að hann ekki, hvað ákærði stöðugt hefur fram borið, hafi selt honum þessa borðkubba, eins og ekki heldur nein fullkom-in lagasönnun er fram komin fyrir því, að þeir á árum ákærða fundnu borðkubbar séu þeir sömu og Hjaltalín telur til, hvers vegna ákærði í þessa atriðis tilliti sömuleiðis hlýtur að njóta frífinningar.

Viðvíkjandi silfurskeið þeirri og silfurdósum, sem ákærði þar næst er sektaður fyrir að hafa stolið, er það í skeiðarinnar tilliti aðgætandi, að heimild sú, sem ákærði ber fyrir, hefur brugðizt honum, er sá fyrirborni heimildarmaður hefur með eiði synj-að fyrir að hafa fengið ákærða þá umvitnuðu silfur-skeið, og því næst er það upplýst, að það hafi verið reynt til að afmá bókstafi þá, er á henni stóðu sem eigandans eignarmerki. En á hina síðuna er ekki fram komin gegn neitun ákærða fullkomin eignar-

sönnun frá sýslumanns Magnúsens hálfu í skeiðarinnar tilliti, svo að það ekki virðist óhætt að dæma ákærða sekan í stuldi á henni. En með því miklar líkur þó eru fram komnar gegn honum, finnst hann eigi geta frikennzt, nema fyrir réttvísinnar frekari ákærum í skeiðarinnar tilliti.

Sama verður og að álítast, hvað þær umvitnuðu silfurdósir, sem sýslumanni Magnúsen eru misstar, snertir, því að vísu má það álítast fullsannað, að dósir af mjög svipaðri lögun og stærð hafi verið í ákærða vörzlum, og aðferð ákærða í því tilliti er svo yfrið ískyggileg, hvar til má telja fyrirburð hans bæði, hverninn hann sé að þeim kominn, og hvernig þær séu honum misstar, í sambandi við það atriði, að dósirnar fyrst eru séðar í hans verzlum eftir þann tíma, að sýslumaður Magnúsen hafði misst dósirnar. En með því hvorki fullkomlega hefur orðið sannað, að dósir þær, er ákærði hafði handa á milli, og á hverjar borið er, að hann ekki hafi lagt neina launung á heimili sínu, Jónsnesi, hafi fullkomlega líkzt þeim, sem sýslumaður Magnúsen missti, það eigi heldur er ómögulegt, að fyrirburður ákærða í heimildarinnar tilliti sé sannur, þó hann í sambandi við þær upplýstu kringumstæður sé næsta ólíklegur, og engin vitni loks hafa hnigið að því, að dósir ákærða væru þær sömu og sýslumaðurinn missti, svo er hér ekki heldur gegn fullkominni neitun ákærða nægileg ástæða til að fella hann sem sannan að sök í þessu tilliti.

Eins er því háttað með matskeið þá með merkinu S. Í., er fundist hefur í vörzlum ákærða og kaup-

maður Thorlacius ætlað sína eign, því þó hér sé sama máli að gegna sem um þau að framan tilgreindu atriði, að aðferð ákærða hér sé ærið mistryggileg, vantar þó bæði reglulega eignarsönnun frá kaupmanns Thorlacii hálfu og heimildartilvísun ákærða er heldur ekki eftir þeim upplýstu kringumstæðum og sérílagi vitnisburði frú Scheving öldungis ósennileg.

Viðvíkjandi flettisög þeirri, er ákærða er gefið að sök að hafa tekið frá kaupmanni Thorlacius, er aðgætandi, að kaupmaður Thorlacius hvorki hefur játað né neitað sannindum í fyrirburði ákærða um, að hann hafi sagt honum frá söginni, að hún væri í sínum vörzlum. En þar eð það þó ekki með öllu er ólíklegt, að sögin öndverðlega sé komin í ákærða vörzlur réttilega frá eigandanum, en þótt að vísu, eins og þessi hefur borið, án hans eða eigandans raunverulega vitundar og vilja, þá finnst ekki næg ástæða til að álíta hann sekan í ófrómlegri breytni í sagarinnar tilliti.

Hvað steðjan, viðarbjálkann og kjöt það, sem ákærði hefur játað, að hann nokkrum sinnum hafi komið með heim til sín á næstliðnum vetri, áhrærir, eru fyrir þessum atriðum að vísu megnar líkur, en þó engin sú lagasönnun komin, sem geti fellt ákærða sem sekan í þeirra tilliti, er meðkenning hans ekki hefur getað fengizt. Þar á móti hlýtur ákærði að álítast með straffi fyrir þá umvitnuðu teskeið, er hann kveðst hafa fundið, og við leitina, sem hjá honum var gerð í haust, fannst í hans vörzlum, því það er engin sönnun komin fyrir, að hann nokkurn tíma hafi lýst

henni, eins og fyrirburður hans um fund skeiðar þessarar virðist mjög svo ósennilegur, þó ekki sé gild ástæða til að álíta hann sekan í að hafa stolið henni. Og hið sama hlýtur að álítast, hvað þá umvitnuðu, prófasti Grími Pálssyni tilheyrandi, lóð snertir, er landsyfirrétturinn í hennar tilliti verður að samsinna undirdómaranum í því, að ákærði með því að halda henni svo lengi hjá sér, er hann þó vissi sig hvorki eiga hana né var í óvissu um lóðarinnar rétta eiganda, hafi þar með sýnt fullkomna viðleitni að svipta eigandann eign sinni, og að hann því hafi unnið til straffs fyrir þessa breytni sína.

Viðvíkjandi loks tiltæki ákærða að reyna til að taka út í reikning sýslumanns Magnúsens 4 rbd. hjá kaupmanni Thorlacius undir þeim fyrirburði, að hann þar til hefði ávísun frá sýslumanni, þá er þetta tiltæki hans af honum afsakað með því, að hann hafi farið manna villt, er hann hafi haft ávísun annars kaupmanns á sama stað, hvað ekki er fullkomlega sannað, að ósatt sé fram borið af honum, og landsyfirrétturinn getur því ekki séð betur, en að hann í þessa atriðis tilliti beri að frífinnast, þó ekki nema fyrir réttvísinnar frekari ákærum.

Hvað nú áhrærir straff það, sem ákærði hefur unnið til fyrir þann að framan greinda og sannaða misverknað, virðist það með hliðsjón af ákærða undanfarna ólastaða lífern á þá eina hlið, en þverúð hans og sýnilega tregðu og undanfærslu í að segja sannann, eftir tilsk. af 11. apríl 1840 58. gr. sbr. við 78. gr. og tilsk. 24. jan. 1838 4. gr. litr. b. hæfilega

metið til 20 vandarhagga refsingar, auk þess að hann standi sakarinnar kostnað.

Hvað þar næst áhrærir meðákærða konu, Ingibjörgu Jónsdóttur, er henni gefið að sök, að hún hafi hilmað með manni sínum, er af þeim í sökinni teknu prófum er ekkert upplýst, sem geti sannað sekt hennar í því hér greinda tilliti, því þó hún að vísu hafi ját-að, að henni lengi hafi legið grunur á aðferð manns síns, og að hún hafi falið silfurskeiðarnar á þeim afvikna stað milli þils og veggjar, hvar þær fund-ust, og ummæli þau, sem vitnað er, að hún hafi haft út af tunnunni við síra Jóhann, lúta að því að áfella hana sem grunandi um misverknað manns síns, er það þó á hina hliðina náttúrlegt og því einnig trú-anlegt, að hún hafi falið skeiðarnar í því af henni tilgreinda, afsakanlegu augnamiði, og hvað misgrun hennar áhrærir, er sú játning hennar samhljóða og sýnilega sprottin af frómlyndi hennar og afdráttar-lausu meðkenningu um hvert það sakarinnar atriði, sem hún var um spurð, og ummæli hennar við síra Jóhann verða að skiljast í þessu sambandi, eður þau að álítast viðhöfð, af því henni var grunsamt orðið athæfi bónda síns, í sameiningu með þeirri ósk henn-ar að hafa hann undanþeginn öllum misgrun í tilliti til tunnunnar. En slík ósk hennar verður eftir kring-umstæðunum, er hún í engu er fram komin í verkinu, þó ekki reiknuð henni til ranglætis, og það því síður sem hún hefur í framburði sínum hvarvetna lýst góð-um manni, hvar að auki þess er að gæta, að hún að undanfögnu hefur fengið ráðvæðnis orð af fyrrver-andi húsbændum sínum og sóknarpresti. Rétturinn

fær því ekki betur séð, en hún eigi að fríkennast fyrir réttvísinnar ákærum að öllu leyti.

Sakarkostnaðinn allan ber því ákærða, Gísla Helga-syni, að standa fyrir báðum réttum, og þar á meðal laun svaramanns beggja hinna ákærðu við undirréttinn, hverra launa upphæð landsyfirrætturinn samþykkir, sem og til sóknara og svaramanns fyrir landsyfirrættinum, sem ákvarðast til 6 rbd. til hvors um sig.

Meðferð og vörn sakarinnar í héraði hefur verið forsvaranleg, en vörn hennar við landsyfirrættinn hefur verið lögmæt, og jafnvel þó sá þegar þann 29. oktbr. skipaði sóknari ekki sæi færi á að framkoma með sóknarskjal sitt sakarinnar fyrsta tökudag, þann 14. f. m., og því yrði að beiðast enn þá 14 daga frests, verður það eftir því af honum tilgreinda að álítast orðið eftir nauðsyn, hvar að auki sökin þess vegna sama dag er sótt og varin fyrir landsyfirrættinum. Sókn hennar er því líka að álíta forsvaranlega.

Því dæmist rétt að vera :

Ákærði, Gísli Helgason, á að hýðast 20 vandarhöggum. Ákærða, Ingibjörg Jónsdóttir, á fyrir réttvísinnar ákærum í sök þessari frí að vera.

Sakarinnar kostnað fyrir undir- og yfirréttinum, og þar á meðal laun svaramanns hinna ákærðu við undirréttinn samkvæmt undirréttardóminum og laun sóknara og svaramanns við landsyfirrættinn, cand. juris Briem og Christjansson, 6 rbd. til hvors um sig, borgi hinn ákærði, Gísli Helgason.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1843, þann 3. apríl

d ó m u r

í sökinni nr. 1/1843: Candidatus juris Briem sem aktor

gegn

fanganum Sofíu Guðrúnardóttur frá Kvíabekk í Eyjafjarðarsýslu.

Vinnukona hjá prestinum síra Daníel Jónssyni á Kvíabekk innan Eyjafjarðarsýslu, Sofía Guðrúnardóttir að nafni, 31 ára gömul og aldrei fyrri ákærð eða dæmd fyrir nokkurt lagabrot, ákærast undir þessari sök fyrir barnsfæðingu í dulsmáli og aðra ólöglega breytni í því tilliti, sem og fyrir legorðsbrot í þriðja sinni framið, sitt með hverjum. Og er það í þessu tilliti með eigin játningu hinnar ákærðu og öðrum sakar þessarar sönnuðu kringumstæðum sannað og upplýst, að ákærða aðfaranóttina til þess 27. oktbr. síðastliðins um nóttina, meðan fólk var í svefni á heimili hennar, Kvíabekk, ól barn í rúmi sínu, án þess hún á meðan eða eftir leitaði sér eða barninu nokkurrar aðstoðar eða gerði um nóttina fólkið vart við, hverninn ástatt var fyrir henni. Barnið, sem ákærða segist hafa fætt í öngviti, og með hverju hún, þegar hún vaknaði við og fann það liggjandi undir herðum sér með höfuðið á grúfu og lækinn tvívaðan um háls þess, ekki fann lífsmark, lét hún, eftir að hún kveðst hafa hreinsað á því vitin, innan í pils sitt og lagði það til fóta í rúmi sínu, hvar næst hún um morguninn eftir gekk að verki sínu, án

þess að segja neinum frá því, að hún hefði fætt eða hverninn á stæði, en deginum eftir, þá húsbóndi hennar, sem fengið hafði njósn af því, sem skeð var, gekk á þá ákærðu, sagði hún afdráttarlaust frá öllu saman og færði honum barnið með þeim sömu ummerkjum, sem hún hafði lagt það frá sér í öndverðu, og lét þá jafnframt þess getið, að hún hefði haft í hyggju að segja húsbónda sínum frá, hverninn komið væri fyrir sér, en að þetta hefði dregið, af því að hún ekki hefði haft uppburði í sér til þess að fyrra bragði.

Álitsskrá héraðslæknisins, sem krufði líkið, hnígur að því, að barnið hafi verið fullburða og lífvænlegt, og að það hafi lifað eftir fæðinguna, en litlu eftir dáið af köfnun, án þess að sagt verði með nokkurri vissu, hvort það sé orðið af manna völdum eða hjálparskortri við barnið eftir fæðinguna.

Að barnið sé dáið af köfnun, verður þannig að álitast nægilega sannað, og þetta leiðir aftur til þeirrar spurningar, hvort slíkt sé orðið að völdum hinnar ákærðu eða ekki. Að barnið hafi lifað eftir að það var fætt, segir hlutaðeigandi læknir að sönnu með berum orðum, eins og líka tvö vitni þykjast hafa heyrt barnið hljóða í grasinu, og þar að auki eru þau af hinni ákærðu tilgreindu atriði viðvirkjandi því, hvernig gengið hafi til með fæðinguna, einkum, hverninn hún og barnið hafi legið í rúminu, þegar hún segist hafa raknað við úr öngvitinu, sumpart nokkuð ósennileg. En þar eð ákærða þó stöðugt hefur synjað fyrir, að hún viljandi hafi sýnt barninu nokk-

urt ofríki, ætlað sér eða viljað fyrirfara því, og ekkert það atriði, er veki grun um, að svo hafi verið, er fram komið eða upplýst við rannsókn sakarinnar, og framburður ákærðu um að hafa fætt í öngviti, og að hún, þegar hún raknaði við, ekkert lífsmark hafi með barninu fundið, hvergi finnst rekinn, fær rétturinn ekki séð, að 6—6—7 geti náð til hinnar ákærðu. Að hún áður hefur átt og fætt 4 óekta börn, og þar af eitt andvana, án þess að hún við þau tækifæri hafi gert sig seka í nokkurri ólögmætri breytni, heldur miklu fremur sýnt þeim móðurlega umhyggju, virðist og að hníga að og styrkja það álit, sem hér þannig er lagt á breytni hinnar ákærðu.

Þar næst er að yfirvega og skera úr því, hvort ákærða ekki hafi fætt í dularmáli og þannig sé að straffa eftir 6—6—8. Að hin ákærða ekki sagði nein-um, nema barnsföður sínum, frá, að hún væri með barni, að hún enda synjaði fyrir, að svo væri, við aðra á þeirri tíð, sem hún, er áður hefur börn alið, eftir öllum líkindum varð að vita, að hún ekki var einsömul, að hún ekkert virðist hafa hugsað fyrir fötum handa barni sínu, að hún þagði yfir því, að hún varð orðin léttari, til þess húsbóndi hennar gekk á hana um það, eru allt saman atriði, sem hníga að því, að ákærða hafi fætt í dularmáli. En hvað því fyrsttæða atriði viðvíkur, þá er bæði sannað, að ákærða strax sem hún fann lífsmark með fóstrinu tjáði barnsföður sínum, enda tvisvar, frá ástandi sínu, og líka hefur hún stöðugt borið, að hún áður ekki hafi vitað það sjálf, er hún sífellt með þungan-

um hafði blóðlát, eins og óþunguð væri, samt þess vegna að eins sagt við húsmóður sína, að þungunin færi þá öðruvísi að en vant væri, ef hún ólétt væri, hvers hún ekki harðlega finnst synjað hafa. Að hún með tilliti til barnshafnaðar hafi stólað upp á húsmóður sína, svo og virkilega ætlað það í eigu hennar fundna léreft í skyrtur handa barninu, er og jafn ósennilegt og hitt, að náttúrlegur ótti jafnvel fyrir verðskulduðu straffi hafi aftrað henni frá að segja, hverninn komið var, fyrr en á hana var yrt um það. Og þar eð það eftir þeim upplýstu kringumstæðum enda virðist sem ákærða hafi ætlazt til, að barn ákærðu fyndist í rúmi hennar, hvar hún og eftir því umtali, sem hún var áheyrandi, um barnsgrátinn nóttina, sem hún fæddi, gat vitað, að þess kynni að verða leitað, svo vanta einnig hér öldungis þau laga-skilyrði, sem 6—6—8 heimtar til þess fyrir barnsfæðingu í dularmáli ákveðna straffs.

En þó ákærða hvorki geti álitizt sek í fósturmorði né fæðingu í dularmáli í laganna stranga skilningi, leiðir þó ekki þar af, að hún sé sýkn saka í framangreindu tilliti, því þó ekki verði sagt, að dularmál í laganna skilningi (6—6—8) sé hér til staðar, er það engu að síður óyggjanlegt, að fæðingin er farin fram án vitundar annara og því líka aðstoðar, sem ekki getur þenkzt, nema með lífshættu fyrir barnið, eins og það verður hér að álítast sannað, að barn hinnar ákærðu sé dáið af þessum völdum, án þess þó að sönnun sé fengin fyrir því, að slíkt hafi verið tilgangur hennar, því það eru líkindi fyrir því, að

barnið mundi hafa haldið lífi, ef ákærða hefði breytt sem henni bar með því að leita sér og barninu hjálpar fyrir og einkum eftir fæðinguna, eða ef hún strax, þegar öngvitið leið af henni, hefði kallað á fólkið í baðstofunni, sem hún játar, að sér hafi ekki um megn verið, til aðstoðar, í hverju skyni það atriði, að hún ei fann lífsmark með barninu, ekki fær fullkomlega afsakað hana, þar hún þó ei gat vitað, nema barninu yrði bjargað til lífs. Í þessu tilliti vinnur ákærða til straffs, sem hlýtur eftir því að framan greinda að ákvarðast arbitrært með hliðsjón af tilsk. 4 ágúst 1819 4. gr. og 4. oktbr. 1833 29. gr. jfr. 23. gr. og virðist þá straffshæðin, þegar á þá einu hlið er litið til, að þær tilknýjandi orsakir, sem talizt geta til linkindar, ekki eiga eins vel heima hjá hinni ákærðu, sem fætt hefur áður 4 óekta börn, sem hjá kvenmanni þeim, er ekki áður hefur verið við karlmann kennd, og líka til þess, að hún, sem hlýtur að bera kennsl á þau hjálparmeðul og aðra meðferð, sem í barnsfæðingu útheimtist, lagði barnið, án þess að leita því lífgunar, innan í fat sitt niður í rúm sitt, sem, þó það hefði ekki verið dautt áður, varð að leiða það til bana, en á hina hlið er höfð hliðsjón af ákærðu umvitnuðu einfeldni og undanfarinnar góðu breytni að öðru leyti, hæfilega metin til 1 árs betrunarhúsvinnu, eða samkvæmt tilsk. 24. jan. 1838 4 gr. litr. a. til 40 vandarhagga refsingar, hvar að auki ákærða eftir sömu tilskipun 5. gr. hlýtur að undirkastast pólítisstjórnarinnar sérdeilislegu tilsjón um

1 ár, og ber undirdóminum í þessu tilliti þannig að breyta hvað straffið áhrærir.

Hvað það hinni ákærðu að sök gefna legorðsbrot áhrærir, fær rétturinn ekki fallizt á, að það straff, sem hún með þessu misbroti, sem nægilega er sann- að og upplýst, hefur til unnið, skuli, eins og hér stendur á, lykjust inni í straffinu fyrir höfuðafbrotið, er þetta stríðir á móti þeim reglum, sem löggjöf- in fyrirskipar, þegar einhver verður uppvís að fleir- um misbrotum í einu (sbr. t. d. tilsk. 11. apríl 1840 78. gr.). Ákærðu ber því að dæma fyrir þetta afbrot eftir tilsk. 24. jan. 1838 12. gr. í bætur til jústits- kassans, sem að upphæðinni til ákvarðast til 8 rbd. silfurmyntar. Svo ber og hinni ákærðu að standa sak- arinnar kostnað samkvæmt undirréttardóminum, sem að því leyti, svo og að hvað snertir launaupp- hæð til svaramannsins í héraði staðfestist. Fyrir landsyfirréttnum ber ákærðu að borga sóknara og verjanda 6 rbd. til hvors um sig í málsfærslulaun.

Rekstur og vörn sakar þessarar fyrir undir- og sókn og vörn hennar fyrir landsyfirréttnum hefur verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Fanginn Sofía Guðrúnardóttir á að hýðast 40 vand- arhöggum, vera pólitístjórnarinnar sérdeilislegu til- sjón undirgefin um 1 ár og til jústitskassans borga 8 rbd. silfurmyntar.

Í sakarkostnaðarins tilliti á undirréttardómurinn óraskaður að standa. Í sakarfærslulaun til sóknara og verjanda yfir landsyfirréttnum, cand. juris

Briem og cand. juris Christjansen, borgi sú ákærða 6 rbd. silfurmyntar til hvors um sig.

Þá ídæmdu sekt ber að greiða innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri birtingu, og honum að öðru leyti að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1843, þann 3. apríl

d ó m u r

í sökinni nr. 2/1843: Candidatus juris Christjansen sem aktor

gegn

Rósu Kristjánsdóttur frá Hanastöðum í Eyjafjarðarsýslu.

Við Eyjafjarðarsýslu pólitirétt er sú ákærða, Rósa Kristjánsdóttir, þann 6. desbr. f. á. dæmd til 10 vandarhagga pólitíaga fyrir lausamennsku, og er það í þessarar yfirsjónar tilliti með eigin játningu hinnar ákærðu og sakarinnar upplýstu kringumstæðum sannað, að hún, sem hafnað hafði ársvist, er henni var boðin á Friðriksgáfu veturinn 1842, svo og hjá foreldrum sínum á Hanastöðum, og eftir að henni af sýslumanni og hreppstjóra var skipað að ganga í ársvist, að sönnu gerði það vorið 1842 nokkrum tíma eftir vinnuhjúskildaga að Blómsturvöllum, en þó einasta að hálfu, og það ekki lengur en til 11. viku sumars, þá hún alveg fór þaðan aftur að Hanastöðum til foreldra sinna, hvar hún síðan hefur ver-

ið í lausamennsku og unnið sér sjálfri, hvar á hún heldur vildi kjósa en að vera í vist, er hún hafði barn á hendi og var í skuldum, sem hún vildi vinna af sér. En eins og nú þetta í sjálfu sér engan veginn gat haft þá ákærðu undan þeirri lagaskyldu að ganga í ársvist, því síður sem téð skylda samkvæmt reglugerð 8. jan. 1834 20. gr. nýskeð var henni brýnd af hlutaðeigandi yfirvaldi, svo gat sjálft yfirvaldið, að hvers skipun lausamennskan hér er gefin ákærðu að sök, eins og defensor hér við réttinn vill láta vera, samkvæmt tilsk. 8. (rétt: 24.) jan 1838 9. gr., ekki ætlað til að hún með þessu móti, eða í lausamennsku, þvert á móti fyrirtéðu lagaboði, skyldi vinna af sér sérilagi 10 rbd. sekt þá, sem hér við réttinn álitast má sannað, að hún sé í fallin fyrir í fjórða sinni framið lausaleiksbrot.

Ei heldur fær það afsakað ákærðu, að móðir hennar, að sögn föður hennar í prófinu þann 18. nóvbr. f. á., í fyrra sumar lá í hálfan mánuð. Og þó að hún á meðan hafi verið móður sinni til styrktar, er hennar ásetningur og framkvæmd til, þrátt fyrir forboð yfirvaldsins, að lifa óvistráðin ei að síður undirorpin þeim afleiðingum, sem liggja við lausamennsku samkvæmt tilsk. 19. febr. 1783 2. og 3. gr. sbr. við 5. og 6. gr., reglugerð 8. jan. 1834 20. gr. og tilsk. 24. jan. 1838 2. og 4. gr. litr. b. (sbr. konungsbr. 25. júlí 1808 7. gr.), og er pólitírættardóminn því, og þar eð ákærða að undanfögnu einasta finnst ströffuð, eins og nýávikið, fyrir í fjórða sinni ítrekað lausaleiksbrot, að staðfesta, þó þannig, að þau á-

kveðnu vandarhögg leggist á ákærðu sem reglulegt straff.

Til aktors og defensors hér við réttinn ber ákærðu að lúka 4 rbd. í laun til hvors um sig. Rekstur sakarinnar í héraði, samt sókn og vörn við landsyfirréttinn hafa verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera :

Pólitiréttarins dómur á óraskaður að standa, þó svo að þau ákveðnu vandarhögg á leggist sem reglulegt straff.

Til aktors og defensors fyrir landsyfirréttinum, candidati juris Christjansson og Briem, borgi sú ákærða 4 rbd. silfurmyntar í laun til hvors um sig.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1843, þann 8. maí

d ó m u r

í sökinni nr. 4/1843: Candidatus juris E. Briem sem aktor

gegn

Gísla Helgasyni í Nýjuvík innan Snæfellsnessýslu.

Þar eð það sama sakaratriði sem ákærða er hér að sök gefið og í hvers tilliti sökinni má álítast löglega framfylgt, áður er útkljáð með endilegum dómi, felldum við þenna rétt næstl. 19. desbr., með hverjum ákærði er frifundinn fyrir réttvísinnar frekari ákær-

um, þá leiðir þar af, að það nú ekki getur hér aftur við þenna rétt gerzt að álitum, er sá, sem einu sinni hefur verið ákærður fyrir eitthvert misbrot, en af því það skorti sannanir fyrir því fríkenndur, ei getur, þótt hann síðar mætti verða sannur að sök, orðið við sama rétt dæmdur fyrir það, nema þar til sé fengin konungleg skipun, sem annað hvort ákvarði, að sá uppsagði dómur ei skuli vera því til hindrunar, að hlutaðeigandi sakfellist fyrir það á hann nú sannaða misbrot, eður og fyrirskipi, að dóminum, þótt þegar mætti vera búið að veita honum fullnustu, ei að síður skuli skotið til æðri réttar.

Sá af undirdómaranum í sök þessari uppsagði dómur hlýtur því sem marklaus að fellast úr gildi, og sá af sökinni leiddi kostnaður, hvar á meðal laun til sóknara og svaramanns, sem ákveðast til 4 og 3 rbd. silfurmyntar, að borgast úr opinberum sjóði, þar eð ekki finnst næg ástæða til að leggja hann á undirdómarann, þótt að vísu misskilningur hans á tilsk. 11. apríl 1840 19. gr. eingöngu sé skuld í sakar þessarar tilveru.

Við landsyfirrættinn hefur sókn og vörn sakar þessarar verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera :

Sá í sök þessari gengni aukaréttardómur á marklaus að vera.

Kostnaður sakarinnar, og þar á meðal laun til sóknarans, cand. juris Briem, 4 rbd., og verjandans, cand. juris Christjansen, 3 rbd. silfurmyntar, borgist úr opinberum sjóði.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1843, þann 4. september

d ó m u r

í málinu nr. 5/1843: Runólfur bóndi Jónsson á Bakka-
koti

gegn

koparsmið Halldóri Þórðarsyni, Jóni Tómassyni og
Þorbirni Jónssyni í Ártúnum og Ártúnahjáleigu í
Rangárvallasýslu.

Landsyfirrætturinn fær eigi betur séð af þeim í
þessu máli fram komnu, nokkuð óskipulegu undir-
réttargerðum, en að þeir hér innstefndu Ártúna-
bændur, koparsmiður Halldór Þórðarson, Jón Tóma-
asson og Þorbjörn Jónsson, verið hafi klagendur og
sækjendur máls í héraði gegn appellantinum. En þar
eð klögun þeirra til sáttanefndarinnar með þessarar
áritaðri vísun klögumálsins til landslaga og réttar
ekki er að finna í undirrættargerðunum, svo fær
landsyfirrætturinn ekki með vissu séð, hvert þrætu-
efnið er, hvar um pörtunum ei heldur að öllu kem-
ur ásamt, eða hvort sáttatilraun um það hefur fram-
farið, og verður þetta því vafasamara sem undir-
réttarstefna þeirra innstefndu til appellantsins, dag-
sett 21. júlí 1842, fyrst og fremst virðist að lúta að
klögun yfir ofríkisfullri aðferð Runólfs bónda gegn
stefnendunum við ásetta hirðingu þeirra á heyi,
sem hann slegið hafði samsumars í umþrættu engja-
plázi, um hvað að bera 4 vitni, einnig eru af þeim
innstefnd, en þótt aldrei mætt eða yfirheyrð, en sátt-
krafa stefnendanna í innleggi þeirra 8. ágúst 1842

nær eins til eignar og umráða þrætuengisins eftirleiðis og rétttra landamerkja milli partanna ábúðarjarða. Eftir þessu fær rétturinn ei hjá komizt ex officio að dæma meðferð og dóm í máli þessu við undirréttinn ómerkt og finnur ei þörf á að færa fleiri rök að þeim málalyktum, svo sem skort á afstöðu-afmálun þrætuplázens, þvert á móti tilsk. 31. marz 1719 4. gr. og 11. júlí 1800 20. gr., eður á vegleiðslu undirdómarans við partana í þessu máli, til hvernar sárlitlar menjar sjást í undirréttargerðunum, þvert á móti tilsk. 15. ágúst 1832 10. gr., og er því öll málsmeðferðin orðin mjög ógreinileg.

Undirdómarinn, sem var stefndur til að standa til rétta fyrir dómara aðgerðir í málinu, er dáinn, meðan á málinu stóð hér við réttinn, og hefur appellantinn fallið frá öllum kröfum honum á móti. Eftir þessum kringumstæðum virðist málskostnaður fyrir báðum réttum eiga að falla niður.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins meðferð og dómur í máli þessu eiga ómerk að vera.

Málskostnaður fyrir báðum réttum niður falli.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1843, þann 15. september

d ó m u r

í sökinni nr. 8/1843: Candidatus juris Christjans-
son sem aktor

gegn

Friðrik Friðrikssyni og Guðmundi Gíslasyni úr
Strandasýslu.

Í sök þessari, sem til landsyfirréttarins er skotið af hinum ákærða Friðrik Friðrikssyni eigin vegna og af amtmanninum að öllu leyti af réttvísinnar hálfu, er nefndur ákærði með Strandasýslu pólitíréttar dómi frá 22. maí þ. á. sakfelldur fyrir lausamennsku til 12 vandarhagga pólitírefsingar, og meðákærði, Guðmundur Gíslason á Hellu, til 8 rbd. fjársektar fyrir hýsingu á Friðrik, hvar að auki hvor hinna ákærðu átti að bera helming af sakarinnar kostnaði, að fráteknunum launum fyrir hirtingu á Friðrik, hver hann einn átti að greiða.

Að vísu hefur hreppstjóri í Kaldrananesshreppi, Gísli Sigurðsson, sem með skjali af 13. febr. þ. á. gaf viðkomandi sýslumanni sökina til vitundar og heimtaði, að þessi „stefndi þeim ákærðu til löglegrar rannsóknar og dómsatkvæðis“, sjálfur síðan stefnt þeim til strauffs eður bóta og lögsótt þá með réttarkröfuskjali frá 22. maí þ. á., án þess það sjáist á réttargerðunum, að hann til þess hafi haft neina sérlega skipun frá hlutaðeigandi yfirvaldi. En rétturinn finnur ei fulla ástæðu til, að þetta atriði geti ómerka gert meðferð sakarinnar í héraði og dómsá-

leggingu, jafnvel þó sama meðferð hæfi þesskonar sökum, sem öðrum opinberum pólitímálum eftir plakatí 12. jan. 1820 og tilsk. 24. jan. 1838 1. og 15. gr., er undirdómarinn og meðfram virðist að hafa haft nokkra ástæðu til hins brúkaða framgangsmáta í tilsk. 19. febr. 1783 3. gr., sá ákærði líka mætti eftir stefnunni og málinu í upplýsinganna tilliti, hvað höfuðefnið snertir, ekki finnst sérlega umbóta vant.

Hvað lausamennsku verknað Friðriks Friðrikssonar snertir, þá er það með eigin játningu hans og vitnaskýrslum sannað, að hann að nokkru leyti frá Góukomu 1841, en að öðru leyti frá sama tíma 1842 til þess sökin var byrjuð hafi lausamður verið, hvorki vistfastur né við búnað. Hann hefur hvorki leitað vistar né jarðnæðis eða beiðzt þar til hlutaðeigandi yfirvalds aðstoðar, hvar á móti það er með vitnisburði vitnisins Jóns Arasonar á Kaldrananesi (sem viðurkenndur er af þeim ákærða) sannað, að hann hafnað hafi framboðinni vist með veði fyrir fullkomnasta kaupgjaldi hjá Birni bónda á Ármúla veturinn 1842, sem og eftir sama vitnis orðum, samt framburði vitnisins Einars Gíslasonar á Sandnesi, að hann hafi að engu viljað akta auglýst forboð viðkomandi hreppstjóra gegn hans lausamennsku.

Að vísu hefur ákærði borið fyrir, að hans kringumstæður, nefnilega það, að hann hafi þurft að hafa fyrir 2 börnum, hafi ei leyft sér að ganga í framboðna vist, en bæði sést það á undirréttargerðunum, að ákærði hefur áður, og allt að Góukomu 1842, vistfastur verið og hefur líka síðar í vist gengið, og líka finnur ei rétturinn ástæðu til, að ein eða fleiri barn-

eignir geti heimilað lausamennsku eða fríað frá að leita vistar eða jarðnæðis á lögboðinn hátt. Ákærða er því að dæma eftir tilsk. 19. febr. 1783 5. gr. sbr. við 4. gr., og tilsk. 24. jan. 1838 4. gr. litr. b. til vandarhagga refsingar, að hverju leyti pólitírættarins dóm er að staðfesta, þó svo að straff ákærða lækki til 10 vandarhagga.

Hvað bóndans Guðmundar Gíslasonar sakferli áhrærir, þá fær rétturinn ei betur séð, en að hann samkvæmt áðurnefndri tilsk. 19. febr. 1783 4. gr. sé af undirdómaranum réttilega felldur til sekta fyrir 16 vikna hald á Friðrik, um hvers lausamennsku hann að eigin játningu var vitandi, og hvers hald honum, sem öðrum sveitarbúum, var fyrirfram bannað með umburðarseðli hlutaðeigandi hreppstjóra. Að ákærði Guðmundur hafi ei lesið þetta forboð hreppstjórans, „nema ofan til“, fær því síður afsakað hann sem hann játar, að forboðið hafi reglulega og í tíma borizt honum, og af svari hans til 3. spursmáls er að ráða, að hann vitað hafi þess innihald. Pólitírættarins dóm er því einnig í sektarinnar tilliti að staðfesta, þó svo að sekt þessi skiptist seinastnefndri lagagrein samhljóða.

Hvað kostnað sakar þessarar áhrærir, hvar á meðal laun til sóknara og svaramanns hér við réttinn, sem ákveðast til 4 rbd. silfurmyntar til hvors um sig, þá finnst hann réttilega eiga að greiðast af þeim ákærðu, einum fyrir báða og báðum fyrir einn, að undanskildum refsingarkostnaði, sem eingöngu borgist af ákærða Friðrik Friðrikssyni.

Í tilliti til meðferðar á sök þessari, finnur lands-

yfirrétturinn, að eiður vitnanna sé að óþörfu tekinn, hvar hinir ákærðu játuðu allt, hvað þau borið höfðu. Þó finnst þetta ekki framar vítavert. Sökinni hefur verið framfylgt með tilbærilegum hraða, og sókn og vörn í henni hér við réttinn hefur verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera :

Pólitíréttarins dómur á í ídæmds straffs tilliti og sektar óraskaður að standa, þó svo að Friðrik Friðriksson straffist 10 vandarhöggum og þær Guðmundi Gíslasyni ídæmdu fjárbætur tilfalli að $\frac{3}{4}$ þörtum. Kaldranahrepps sveitarsjóði, en að $\frac{1}{4}$ hluta nefndrar sveitar hreppstjóra.

Kostnaður sakarinnar, þar á meðal laun til sóknara við landsyfirréttinn, cand. juris Christjansson, og til svaramanns, examin. juris Thorgrímson, 4 rbd. til hvors um sig, borgist af báðum þeim ákærðu in solidum, að refsingarkostnaðinum undanskildum, sem eingöngu lúkist af Friðrik Friðrikssyni.

Ídæmd sekt lúkist innan 8 vikna frá dóms þessa löglegri birtingu, og honum að öðru leyti að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1843, þann 18. september

d ó m u r

í sökinni nr. 9/1843: Sýslumaður Guðmundsen sem
aktor

gegn

Magnúsi Magnússyni á Leirum í Rangárvallasýslu.

Sök þessi, hvar í landsyfirréttarins heimvísunardómur til nýrrar og löglegrri meðferðar gekk þann 14. nóvbr. f. á., er höfðuð af hálfu hins opinbera gegn Magnúsi Magnússyni á Leirum í Rangárvallasýslu fyrir það, að hann vorið 1842 leyfislaust flutti af jarðarinnar Steina rekafjöru tré, sem þar var rekið og þegar velt undan sjó, samt markað „St“, heim til sín að Leirum, hvar hann læsti það inn í skemmu. Og er hann fyrir þessar aðtektir nú aftur við téðrar sýslu pólitírét þann 18. febr. þ. á. felldur til 4 rbd. sektar og málskostnaðarútláta eftir tilsk. 11. apríl 1840. Að vísu hefur sá ákærði ekki mætt við það nýja réttarhald í sök þessari, hvers vegna þær þar fengnu vitnaskýrslur ekki hafa verið bornar undir hann, eins og honum heldur ekki hefur verið til dóms stefnt, en þar eð hann seinna hefur fallið frá dómstefnu í sökinni, og þær áviknu skýrslur ekki í neinu því, er á getur riðað útfall sakarinnar, eru ákærða eigin áður gefnu skýrslum og játningu ósamhljóta, finnst nú, að fullnaðardómur óhætt verði á hana lagður hér við réttinn, er það og má virðast kringumstæðum sakarinnar samboðið, að hún með tilliti

til áðurnefndra lagastaða er meðhöndluð og dæmd við pólitíréttinn.

Við réttarprófin er það upplýst, að ákærði enga launung hefur lagt á, að hann af fjörunni heimflutti það umhöndlaða tré, og að það var í hans vörslum, heldur miklu fremur, að hann hafi, áður en hann vissi, að leit var gerð eftir því hjá honum af þeim Steinamönnum, sagt 2 óviðkomandi mönnum frá því, og að hann hafi þetta gert í umboði föður síns, sem á nokkurn hluta af jörðinni Steinum, því og í reka hennar, er vanalega er skipt millum eigendanna eftir hvers eins jarðeignarmagni, samt að hann ætlaði sér að geyma tréð, þangað til skiptin færu fram þeirra á meðal, sumpart af ótta fyrir, að trénu, sem búið var að marka áðurtéðu marki, í staðinn fyrir, að venjulegt rekamark jarðarinnar Steina er IIII, yrði stolið, og meðfram af því, að faðir hans eins áður hafði endrum og sinnum hirt rekatré, sem í sameign voru, heim að Leirum og varðveitt þar til venjulegra skipta, hvar hjá sá ákærði með aðstoð annars afbæjarmanns, hverjum hann lét hið sama í ljósi, hefur flutt tréð heim til sín.

Eftir þessum málavöxtum gátu þeir Steina eigendur og ábúendur einir átt sök á hirðingu trésins af ákærða hálfu, og fær það því síður orðið ný til efni til ákæru af hálfu hins opinbera, að hann varnaði þjófaleitar hjá sér eftir trénu, áður en hreppstjórinn kæmi til eða skærist þar í, sem þetta eftir framansögðu virðist skeð hafa að óþörfu og sem leitin strax var gerð 2 dögum eftir að tréð af honum var hirt, og því áður en til var ætlazt, að hann þar um hefði

gert hlutaðeigendum boð og löngu áður en trjáreka-skiptin virðast hafa átt fram að fara, hvers vegna hann eins gat séð sér ofríki búið af því líkri aðför þeirra Steina manna í yfirvaldsins fjærveru, eins og jöfnuð að lögum.

Auk þess að eigur ákærða, síðan sökin hófst, hafa verið kyrrsettar, er það og að öðrum hennar kringumstæðum tilhlýðilegt, að kostnaður sakarinnar, og þar á meðal laun til aktors og defensors hér við réttinn, hverra sókn og vörn hefur verið lögmæt, 4 rbd. til hvors um sig, einnig í þetta sinn greiðist úr opinberum sjóði.

Meðferð sakarinnar við pólitíréttinn hefur verið því lík, að hún ekki finnst sektaverð.

Því dæmist rétt að vera :

Magnús Magnússon á Leirum á fyrir ákæru hins opinbera í sök þessari frí að vera. Kostnaður sakarinnar, og þar á meðal laun til aktors fyrir landsyfirréttinum, sýslumanns Guðmundsens, og til defensors, examinatus juris Thorgrímsens, 4 rbd. til hvors um sig, borgist úr opinberum sjóði.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1843, þann 25. september

d ó m u r

í sökinni nr. 6/1843: Examinatus juris Thorgrímsen
sem aktor

gegn

Einari bónda Jónssyni á Saltvík og Birni Pálssyni á
Bakka með 20 öðrum búendum á Tjörnesi í Húsavík
og í Naustavík innan Suður-Pingeyjarsýslu.

Fyrir æðarfugla veiði og dráp í þar til gerðum
lagnetum eru 22 búendur á Tjörnesi í Húsavík og í
Naustavík, þeir Einar Jónsson á Saltvík, Björn Páls-
son á Bakka, Andrés Helgason á Héðinshöfða, Þor-
steinn Jakobsson á Hringveri, Níels Níelsson á Húsa-
víkurbakka, Oddur Sigurðsson á Rauf, Sigfús Sig-
urðsson á Tungugerði, Guðmundur Sveinsson á Hall-
bjarnarstöðum, Jón Sigfússon og Þórður Þorgríms-
son á Ytritungu, Halldór Jónsson á Hóli, Einar Pét-
ursson á Mýrarkoti, Andrés Einarsson og Halldór
Halldórsson á Valadal, Salómon Jónsson á Máná,
Þorgrímur Þórðarson á Syðritungu, Árni Guðmunds-
son á Sandhólum, Jón Einarsson á Breiðavík, Jón
Davíðsson og Jón Magnússon á Naustavík, samt Jón
Jónsson og Jóakim Jóakimsson á Ísólfstöðum innan
Suður-Pingeyjarsýslu, allir að norður- og austuramts-
ins boði komnir undir lagaákæru og við nefndrar
sýslu pólitírætt þann 15. apríl seinastl. hver um sig
felldir til meiri og minni sekta eftir þeirra tilverknaði
og efnaásigkomulagi, allt með tilliti til æðarvarpsins
á jörðinni Laxamýri í sömu sýslu, hvernar eigandi

og ábúandi fyrir amtinu hafði borið sig upp undan téðri veiði, sérílagi vorið 1842, sem skaðlegri fyrir æðarvarp jarðarinnar.

Þar eð veiðin, að því leyti af undirréttagerðunum og því framlagða afstöðumálverki verður séð, er skeð fyrir þeirra ákærðu eigin landi og svo fjærri varpstaðnum, að hún eftir Jónsbókar Landleigubálki 57. kap. og konungsbr. frá 17. júlí 1816 að nálægðinni til ei fær orðið saknæm að lögum, kemur hér því til yfirvegunar, hvort og að hve miklu leyti hún ei að síður geti álitizt varpinu á Laxamýri skaðleg eða þvílík, að hún geti sætt straffi eftir þeim um þetta efni gildandi lögum. Og er þá að vísu þvílík veiði lögbönnuð og straffsek eftir Jónsbókar Landsleigubálki 57. kap. og tilsk. 13. júní 1783 kap. III 7. gr., enda þó hún fari fram fjær nágrannans varpplázi en tiltekið er í fyrrtéðum lagaboðum, geti hún ei að síður álitizt eggverinu að skaða. En eins og þeir ákærðu í þessu tilliti einungis hafa farið því fram, sem venja hefur verið í þeirra byggðarlagi, þegar hentugleikar hafa þar til gefizt eða grásleppa veiðst og hrogn úr henni fengizt til agns fyrir fuglinn, einlægt síðan þessi veiði æðarfuglsins í netum fyrir þeirra eigin landi byrjaði, hvað, eftir því sem næst verður komizt, var nálægt árinu 1780 (sbr. tilsk. 13. júní 1787 kap. III 7. gr.), svoleiðis er hér ekki eftir öðru að fara í tilliti til skaðræðis af veiðinni fyrir Laxamýrar eggver en álitu því, sem í réttargerðunum er komið fram og gert er að ráðstöfun amtmannsins þann 24. apríl 1809 af 6 reglulega útnefndum, óvilhöllum skynsömum mönnum, beinlínis eftir

ofan nefndum lagastað í Jónsbók, til hvers lagastaðar sú tilvitnaða grein í tilskipuninni einmitt hlýtur að benda. Er æðarfuglsdráp í netum með endilöngu Tjörnesi af þessum mönnum í engan máta fundið skaðlegt, þó með því skilyrði, að búendur einir brúki fuglanetin, og það ekki nema eitt hver þeirra, og að þeir ekki taki fuglanet af öðrum út í frá fyrir borgun. Sömuleiðis í Húsavík, ef ekki er dorgað eða veitt yfir 300 æðarfugla árlega, hvar á móti veiðin í Saltvík með öllu er álitin skaðleg, og því líka óleyfileg undir lagasektir.

Að vísu virðist nú úrskurður konungs frá 21. júlí 1808, eins og hann er auglýstur af hendi stiftsyfirvaldanna hér í landi, gefa því nokkra átyllu, að æðarfugladráp, hvar og hvernig sem það fari fram, sé lögbannað hér í landi, en eins og hlutaðeigandi amtmaður, er hann lét gera álit það, hvers áður var getið, hefur látið hið gagnstæða í ljósi, svoleiðis verður það hvorki af tilgangi þessa konungsboðs sjálfs, orðatiltækjum þess né af álitsskjali þeirrar konunglegu nefndar frá 12. júlí 1808 eða hins konunglega danska kancellís af 14. s. m., sem gaf tilefni til þessa konungsúrskurðar, ráðið, að sú eldri löggjöf í þessu efni hafi átt með téðum úrskurði í nokkru að breytast, er hann þvert á móti einmitt bindur friðhelgi æðarfugla við það, sem boðið er í ofan nefndri tilskipun, hvar að auki úrskurður konungs frá 17. júlí 1816 enn þá (í 8. gr.) eins yfir höfuð skírskotar til hinna gildandi veiðilaga hér í landi.

En jafnvel þó friðlýsing Laxamýrar eggvers seinna hafi verið látin ná yfir allt Tjörnes og Naustavík,

fær þvílíkt ekki gert æðarfuglaveiðina, framda á þann í oftteðu álit tiltekna hátt, lögbannaða, á meðan ekkert annað álit er til, sem sýni, að hún nú, fremur en þá álitid var gert, sé orðin eggverinu til skaða. En að öðru leyti er það eftir hlutarins eðli sjálfsagt, að það verður að vera komið undir skynsamra manna álit, hvort skaði í slíku tilfelli sem hér ræðir um geti orsakast hlutaðeigendum, og hvað álitsmátann sjálfan snertir, liggur það eins í augum uppi, að það er ógerningur að kalla þá alla til viðurmælis við slíka álitsgerð, sem hlut gætu átt að máli, en jafnframt sjálfsagt, að sá, sem þykist orðinn fyrir skaða, hlýtur að færa sönnur fyrir, að svo sé, en um slíkt er í þessari sök alls engin sönnun fram komin.

Að þetta sé réttur skilningur á þeim hér gildandi lögum, hvað æðarfuglaveiði snertir, virðist réttinum hér að auki því ljósara sem kongsbréf frá 23. júní 1784 bannar algerlega slíka veiði á Færeyjum, en oftnefnd tilskipun, gefin svo fáum árum síðar fyrir Ísland, einungis með undantekningu, auðsjáanlega af þeirri ástæðu, að allt öðruvísi hagaði til þar en hér.

Þessu samkvæmt og sérílagi með tilliti til álitsgerðarinnar frá 24. apríl 1809 verða þeir Einar Jónsson á Saltvík og Þorsteinn Jakobsson á Hringveri, sem brúkað hafa 2 æðarfuglanet í einu, einungis að álitast sekir orðnir í ólöglegu æðarfugladrápi, og þar eð það ei hefur getað uppgötvast, hversu marga fugla hvor þeirra um sig hefur veitt, eða hve marga sá síðarnefndi veitt hefur í hvort net, og honum eftir áður sögðu ekki var óheimilt að brúka annað þeirra,

verður sektin að ákveðast eftir sérhvors tilverknaði, og það sérílagi að álíta herðandi ástæðu, að sá fyrrnefndi, er settur var sem hreppstjóri til verndar eggverinu mót veiði þessari, hefur óhlýðnast og sjálfur brotið á móti yfirvaldsins boðum í þessu efni, hvers vegna hann réttilega finnst sektaður um 12, en Þorsteinn Jakobsson með 8 rbd. silfurmyntar, sem eftir tilsk. frá 13. júní 1787 kap. III 7. gr. að þriðjungi falli til fátækra sjóðs í Húsavíkurhrepp og að tveimur þriðjungum til klagarans, hreppstjóra Jóhannesar Kristjánssonar á Laxamýri, eftir að kostnaður sá, sem þeim sakfelldu ber að ljúka, þar frá er dreginn.

Eftir sakarinnar að framan töldu kringumstæðum virðist sakarkostnaðurinn, og þar á meðal laun til aktors og defensors hér við réttinn, sem ákvarðast 6 rbd. til hvors um sig, að 1/20 parti réttast eiga að lúkast af þeim sakfelldu hvorum fyrir sig, en að 18/20 pörtum úr opinberum sjóði, að því leyti þær ídæmdu bætur ekki til hrökkva, samkvæmt nýnefndri tilskipun.

Meðferð sakarinnar við pólitíréttninn og sókn og vörn hennar hér við réttinn hefur verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Björn Pálsson, Andrés Helgason, Niels Nielsson, Oddur Sigurðsson, Sigfús Sigurðsson, Guðmundur Sveinsson, Jón Sigfússon, Þórður Þorgrímsson, Halldór Jónsson, Einar Pétursson, Andrés Einarsson, Halldór Halldórsson, Salómon Jónsson, Þorgrímur

Pórðarson, Árni Guðmundsson, Jón Einarsson, Jón Davíðsson, Jón Magnússon, Jón Jónsson og Jóakim Jóakimsson eiga fyrir ákærum hins opinbera í sök þessari fríir að vera.

Einar Jónsson á Saltvík og Þorsteinn Jakobsson á Hringveri bæti, sá fyrrnefndi 12, en sá síðarnefndi 8 ríkisbankadölum silfurmyntar til skipta samkvæmt tilskipun frá 13. júní 1787 kap. III 7. gr. og greiði að 1/20 parti hvor um sig sakarkostnaðinn við báða rétti, að því leyti þær ídæmdu bætur ekki hrökkva til, hvar á móti 18/20 partar sama kostnaðar greiðist úr opinberum sjóði. Aktor fyrir landsyfirréttnum, exam. juris Thorgrímsen, og defensor, cand. juris Christjansson, bera hvorum fyrir sig 6 rbd. í sakarfærslulaun, sem greiðast þeim eins og nú var sagt.

Ídæmdar sektir greiðist innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri birtingu undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1843, þann 25. september

d ó m u r

í sökinni nr. 7/1843: Examinatus juris Thorgrímsen sem aktor

gegn

Benedikt Einarssyni á Hnausakoti og Hallgrími Jónssyni á Geitarskarði í Húnavatnssýslu.

Tilfni sakar þessarar er sprottið af klögun frá lækni í Húnavatnssýslu, Jósef Skaftasyni, yfir þeim

ákærðu, Benedikt Einarssyni og Hallgrími Jónssyni, fyrir heimildarlaust að hafa fengizt við útvortis og innvortis lækningar, og eru þeir hvor um sig við undirréttarins dóm felldir í bætur samkvæmt tilskipun frá 5. september 1794 5. gr., hverjum dómi þeir hafa skotið til landsyfirréttarins umdæmis.

Hvað áhrærir þann fyrrnefnda, Benedikt Einarsson, sem með undirréttardómi, felldum 25. júlí 1838, er fríkenndur fyrir réttvísinnar frekari ákærum fyrir sömu yfirsjón, sem honum hér er að sök gefin, er það bæði með hans eigin játningu og framkomnum upplýsingum nægilega sannað, að hann bæði í næstliðin ár og að undanfögnu hefur fengizt við lækningar með ýmsu móti og tekið sjúklinga heim til sín til lækninga, svo að hann eftir tilsk. frá 5. sept. 1794 í þessu tilliti ekki gæti hjá komizt að álitast sem hlaupalæknir, svo framt þessi tilskipun yrði hér stranglega viðhöfð, því að vísu er nefnd tilskipun hér birt, og til hennar þar að auki vitnað í embættisinstrúxinu fyrir lækna hér í landi, en á hinn bóginn er hér í landi svo högum varið, að ekki virðist sanngjarnlegt né að þörfum landsbúa að fara eins strangt eftir greindri tilskipun hér í landi sem í Danmörku, hvar hvert byggðarlag hefur fleiri lækna, sem menn geta bæði leitað til og hæglega nálgazt í uppákomandi sjúkdómstílfellum, hvar á móti hér í landi eru mörg byggðarlög, sem enga lækna hafa, er þeir, sem lækni þurfa, geti leitað til, og til þeirra sárfáu (7 á öllu landinu fyrir meir en 50,000 manns á 1500 fermílna rúmi) er afarlangur og oft ófær vegur, einkum á vetrum, vegna vatnsfalla og fjall-

vega, af hverju leiðir og hlýtur að leiða, að þeir menn, sem finna hjá sér innvortis köllun til að fást við lækningar, enda á móti vilja þeirra, leiðast til að ganga almenningi í lækni stað. Og heppnist aðgerðir þeirra í fyrstu, geta þeir ekki skorast framvegis undan að láta liðsinni í té, og skeður þetta sérílagi og einkum með blóðtökum, sem að vísu, sem hvað annað, geta misbrúkað, en sem þó í ýmsum tilfellum eru lífsins helzta frelsismeðal og viðhafast jafnvel af hverjum umhyggjusömum og skynsömum húsföður, eins og gert var ráð fyrir í kancellí (bréfi) þann 17. desbr. 1785.

Að sakfella hér þvílíka lækningamenn, á meðan viðburðir þeirra heppnast, virðist því nærri það sama sem að fyrirmuna þeim sjúku alla viðleitni sér til sóttarléttis yfir höfuð, en það getur ekki verið stjórnarinnar vilji né tilgangur, að hverri meiningu það jafnvel virðist að hníga, sem fyrirskipað er í instrúum fyrir landlækni og héraðslækna hér, dagsettum 25. febr. 1824 32. og 31. gr., að þeir skuli ala önn fyrir, að engir í þeirra umdæmi fáist við lækningar, nema þeir einir, er þar til hafi öðlzt leyfi og látið sig reyna í lækni-fræðum, þar og hvar sem verði náð til læknisins, sbr. kansallíbréf til Íslands stiftamtmanns frá 3. júlí 1819. Nú er það að vísu svo, að í því héraði, hvar ákærði er heimilisfastur, er reglulegur læknir, og að það heldur ekki er sannað eða upplýst, að þeir menn, sem ákærði hefur að sér tekið, ekki hafi getað leitað læknisins, en á hina síðuna er það upplýst, að flestir af þeim áður hafa leitað aðstoðar læknisins og síðan

vitjað ákærða, en það er og af þeim tilgreint, að þeir hafi gert þetta, af því þeir ekki þóttust fá meinabót að óskum hjá læknum, og að þessu leyti virðis líkt ástatt eins og gert er ráð fyrir, að ekki verði náð til læknisins. En sá, sem bjargar í slíkum tilfellum, er eftir orðunum í reglugerð þeirri, er til var vitnað, sýkn saka, eins og það heldur ekki virðist tilgangi tilsk. frá 5. septbr. 1794 og ástæðum samkvæmt að straffa þá, er björgina veita, sem hlaupa-lækna, að því leyti ei verður upplýst, að lækninga-tilraunir þeirra geti verið hættulegar fyrir líf manna og heilsu, í hverju tilliti undirdómarinn sjálfur er þeim ákærða meðmæltur. Þess líka er að geta, að allir þeir, sem til vitnis hafa verið kvaddir í þessari sök, hafa sameiginlega borið, að þeir hafi fengið hjá ákærða meiri eða minni bata, en engum orðið mein að, eins og líka aðferð hans og lækningaviðburðir, að því leyti upplýst hefur verið, hefur verið slík, að það virðist svo sem ákærði hafi góða greind í læknisfræðinni, og geta lækningatilraunir hans við vitnin Guðrúnu Illugadóttur og Jón Hafliðason í Ási, af hverjum þau bæði hafa vitnað, að sér hafi stórum batnað, ekki orðið þessu til hnekkis, er þau í þessu tilliti eru ein til frásagnar, og vitnisburðir þeirra ekki eru undir ákærða bornir. Og loksins er þess að geta, að flest af þeim læknismeðölum, sem ákærði hefur brúkað, eru í sjálfu sér þvílík, að hver og einn getur brúkað þau að ósekju, eins og þau eru við höfð sem húsmeðöl svo að kalla á hverjum bæ í sjúkdóms-tilfellum af skynsömum húsþændum, sem oftast nær hér á landi hljóta að leitast við að bæta mein sjálfra

sín og sinna, ef ekki eftir fyrirsögn læknanna, þá annað hvort með venjulegum húsmeðölum eða þeim meðölum, sem löggjöfinni samkvæmt (tilsk. 4. desbr. 1672 4., 12. og 17. gr., kancellí promemoria 17. desbr. 1785 og 25. nóvbr. 1797 og plakati 31. maí 1798) fást í landsins læknisbúðum án læknis fyrirskriftar. Og er það með sama hætti, að ákærði hefur að lækningum unnið.

Þar eð nú þannig er sannað, að þeir, sem leitað hafa til ákærða sér til meinabóta, hafa fengið meiri eða minni bata, en enginn skaða, og einkum þar eð kringumstæður að lækningum hans virðast verið hafa hættulausar og slíkar, að annað hvort áður var búíð forgefins að leita læknisins eða honum virðist ekki hafa orðið náð, svo finnst ekki næg ástæða til að fella hann, sem þar að auki af nauðsyn og fyrir ýtrustu bænir sjúklinganna hefur liðsinnt þeim, til sekta eftir tilsk. 5. septbr. 1794, en með því hann þó hefur gefið réttvísinni ástæðu til ákæru gegn sér, getur hann ekki orðið frí fyrir að svara sakarkostnaðinum að sínu leyti samkvæmt undirréttardóminum, en að öðru leyti virðist eiga að fríkennast fyrir ákæru hins opinbera í þessari sök.

Hvað ákærða Hallgrím Jónsson snertir, er það upplýst og sannað, að hann, sem hin næstl. ár ekki hefur fengizt við lækningar, árið 1820, þann 7. febr., hefur fengið amtsleyfi til þess að fást við útvortis sjúkdóma, og að hann þessu samkvæmt hefur síðan meira eða minna iðkað þessa mennt. En jafnframt er honum gefið að sök, að hann hafi gengið fram yfir amtsleyfið og einnig tekið að sér að lækna innvortis

meinsemdir, en í þessu tilliti er þó ekkert upplýst. Sér til málsbóta, hvað það atriði snertir, að ákærði hafi brotið á móti amtsleyfinu, hefur hann tilgreint, að oft stæði svo á, að útvortis sjúkleiki ekki yrði læknaður, nema með innvortis meðölum, þar sem útvortis meinsemdin oft væri sprottin af meini innvortis, og þetta hefur hann ogsvo fært sönnur á. Þar eð nú ekki er upplýst eða sannað, að ákærði hafi í öðrum tilfellum en þessum lagt út í það að lækna innvortis sjúkleika, og amtsleyfið getur skilizt svo, að þetta hafi verið eins og þegjandi undir skilið, hvar svo stóð á sjúkleikanum, ákærði þar að auki hefur með auðsveipni og afdráttarlaust sagt frá læknisviðburðum sínum, samt hefur af undirdómaranum fengið vitnisburð fyrir góðar náttúrugáfur, og engin sönnun er komin fyrir því, að hann með læknisviðburðum sínum eða meðölum, sem hann þess utan mestmegnis keypti hjá sjálfum héraðslækninum, hafi orðið nokkrum manni að meini, og hann þar að auki nú er hættur við allar lækningar, kominn í fátækdóm og mestu bágindi, finnst hann, með tilliti einnig til þess, sem að framan er tilgreint yfir höfuð, réttilega eiga að vera frí fyrir straffi fyrir afbrot það, sem honum er hér að sök gefið, eins og ekki heldur finnst næg ástæða til að dæma á hann sakarkostnaðinn, sem því hlýtur að borgast úr opinberum sjóði að hans hluta.

Laun til sóknara og svaramanns við landsyfirréttninn ákveðast 5 rbd. til hvors um sig, sem, ásamt öðrum appellskostnaði sakarinnar, borgist til helminga af Benedikt Einarssyni.

Rekstur sakarinnar fyrir undirréttinum hefur verið forsvaranlegur, og sókn og vörn hennar við landsyfirréttinn hefur verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera :

Þeir ákærðu, Benedikt Einarsson og Hallgrímur Jónsson, eiga fyrir ákærum hins opinbera í þessari sök fríir að vera, þó svo að sá fyrrnefndi greiði þann af sökinni við undirréttinn leidda kostnað og appelskostnaðinn að hálfu leyti, en hinn helmingur þess kostnaðar borgist úr opinberum sjóði.

Sóknara og svaramanni, examin. juris Thorgrímssen og sýslumanni Guðmundsen, bera hvorum um sig 5 rbd. silfurmyntar í sakarfærslulaun, sem greiðist þeim að sömu tiltölu og annar appelskostnaður, undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1843, þann 23. október

d ó m u r

í sökinni nr. 10/1843: Sýslumaður Th. Guðmundsson sem aktor

gegn

Jóni Þorleifssyni á Sveinsstöðum í Eyjafjarðarsýslu.

Þar eð sá í sök þessari fyrir í fimmta sinni framíð lausaleiksbrot ákærði Jón Þorleifsson, bóndi á Sveinsstöðum í Grímsey og Eyjafjarðarsýslu, áður en hann við undirréttinn kom undir ákæru, var gef-

inn saman í löglegt hjónaband við kvenmann þann, með hverri hann aflaði barnsins, og þetta, eftir því sem ráða má af því, sem fram er komið, enda drógst lengur en sjálfur hann hafði óskað og áformað einungis vegna þess, að prest vantaði í eyjunni um þær mundir, að barnið fæddist, svo var það löggjöfinni sem eðli málsins jafn gagnstætt að lögsækja eða sakfella ákærða við undirréttinn, hvar hann er felldur til 40 vandarhagga refsingar.

Um leið og landsyfirrétturinn því minnst þess, að sök þessi frá upphafi var þess eðlis, að undirdómarinn, er vegalengd ekki var því til hindrunar, réttast hefði látið það vera undir amtmannsins úrskurði komið, hvort ákæra í réttvísinnar nafni átti fram að fara eða ekki, hvað enda, þar þannig er á statt, virðist tilsk. 24. jan. 1838 15. gr. (sbr. við Kollegial Tid s. á. bls. 444—5) samkvæmast, ber ákærða sem sýknan sakar sjálfsagt með öllu að frífinna, og sakarkostnaðurinn, þar á meðal þau svaramanni við undirréttinn dæmdu laun, 1 rbd., og sömuleiðis laun til sóknara og svaramanns hér við réttinn, sem ákvarðast 4 rbd. til hvors um sig, eftir kringumstæðunum að borga úr opinberum sjóði.

Sakarinnar rekstur og vörn við undirréttinn svo og sókn og vörn við landsyfirréttinn, hefur verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Jón Þorleifsson á fyrir ákæru réttvísinnar í sök þessari frí að vera.

Kostnaður sakarinnar, og þar á meðal laun til

svaramanns við undirréttinn, Jóns Jónssonar í Lögmannshlíð, 1 rbd. silfurmyntar, svo og til sóknara við landsyfirréttinn, sýslumanns Th. Guðmundsens, og svaramanns, examinatus juris. H. Thorgrímsens, 4 rbd. silfurmyntar til hvors um sig, borgist úr opinberum sjóði.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1843, þann 4. desember

d ó m u r

í sökinni nr. 11/1843: Examinatur juris Thorgrím-
sen sem aktor

gegn

Vilhjálmí Þórðarsyni frá Drápuhlíð í Snæfellsnes-
sýslu.

Með Snæfellsnessýslu aukaréttardómi, sem fallinn er 20. sept. seinastl., er Vilhjálmur Þórðarson frá Drápuhlíð, 19 ára að aldri, dæmdur til að líða 40 vandarhagga straff fyrir annað sinn framinn smáþjófnað, hvar að auki hann átti að borga allan kostnað sakarinnar og vera í 1½ ár undir pólitísins sérílagi umsjón. En þar eð þessi dómur ekki finnst hinum ákærða löglega birtur af hlutaðeigandi stefnuttum samkvæmt skýlausum boðum tilsk. frá 3. júní 1796 33. gr. sbr. kancellibréf frá 3. maí 1842, svo er sök þessari að svo stöddu að frávísa þessum rétti, til þess á þessum bresti verði bót ráðin að hlutaðeigandi yfirvalds tilhlutun.

Það verður því ekki nú sem stendur hér að álitum gert, hvernig sök þessi er meðhöndluð og varin í héraði eða hvernig hún er flutt hér við réttinn. Ekki heldur geta þær við meðferð sakar þessarar í héraði af sóknara hennar hér við réttinn í sóknarskjali af 2. nóvbr. seinastl. gerðu athugasemdir að svo stöddu til greina komið.

Því dæmist rétt að vera :

Sökinni frávísast til þess að undirréttarins dómur verði löglega birtur þeim ákærða, Vilhjálmi Þórðarsyni frá Drápuhlíð.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1843, þann 28. desember

á l y k t u n

í sökinni nr. 12/1843: Examinatus juris H. Thorgrímsen sem aktor

gegn

Sigurði bónda Guðbrandssyni og Margréti Guðmundsdóttur frá Moldartungu í Rangárvallasýslu.

Áður fullnaðardómur sé á sök þessa lagður hér við réttinn, finnur landsyfirrétturnn nauðsynlegt, að betur sé í héraði eftir grenslast um eftirfylgjandi atriði, sem, ef ske má, geta orðið afdrifamikil fyrir sökina eða straffsekju hina ákærðu:

1. Hve seint eða snemma á góunni í fyrra vetur þau ákærðu seinast höfðu holdlegt samræði saman,

og hvort það hafði ei áður skeð, og þá um hvaða leyti í fyrra vetur, hvar um sá ákærði enga skýrslu hefur gefið.

2. Hvort sú ákærða hafi verið sér í útvegum um barnsfatnað fyrr eður seinna á meðgöngutímanum, hvort hún áður hafi orðið barnshafandi, og hvort hún ekki viti, hvað langur sé barnsmeðgöngutími kvenna.

3. Hvort sá kvefsóttarfaraldur, sem héraðslæknir Thórarensen um talar í bréfi af 10. nóvbr. í ár hafi látið sig í ljósi á þeirri ákærðu, og þá hvernig og hvenær.

4. Hvort hin ákærða fór að brúka bakstrana strax eftir að hún fann líf með fóstρινu, og ef svo var, hvers vegna, samt hve nær. Líka, hvort þeir bakstrar, sem hún fyrrum brúkaði við síðuverkinum, voru sömu sem þeir, hún í haust brúkaði (að sitja yfir heitu sýru- eða vatnsbaði), og ef ekki var svo, hvers vegna hún þá breytti um. Svo upplýsist og, hvort ákærða, eins og vitnað er af konunni Guðrúnu Brynjólfsdóttur, brúkaði bakstra sunnudaginn næst eftir fæðinguna, og hvort nefnd kona kom að henni eða í eldhúsið þann tilgreinda dag.

5. Hvort hún fann nokkra breytingu á sér eftir að hún þóttist hætta að finna hræringar fóstursins, í hverju skyni álitsskjal landlæknis, justitsráðs Thorsteinssens, dags. 7. þ. m., sendist undirdómaranum.

6. Hvort þau lítilsháttar klæðaföll, sem hin ákærða tjáir sig haft hafa í haust, hafi orðið nokkrum á heimilinu kunn, og hve nær þau hafi að borið.

7. Hve nær fjárréttirnar voru í haust sem leið í Holtamannahrepp.

8. Hvort hin ákærða var von að vera í fjósinu til að hirða um heyið hjá kúnum, hvort farið var að gefa kúm í fjósum þann 14. októbr. í haust, hvort hin ákærða sagði húsmóður sinni, hvert hún ætlaði, þegar hún kallaði á hana að hirða slátrið, um hvern tíma dags þetta var. Hvers vegna þeirrar ákærðu ei var vitjað eða leitað, þegar hana vantaði um háttatímann, og hvort hún kúrði þá ekki í eldhúsinu, áður en hún fór út í fjósið, með fleiru þar að lútandi.

9. Hvaðan barnið Guðrún Halldórsdóttir hafði þá vitneskju, að sú ákærða væri búin að ala barn og brenna það, þegar hún á sunnudagskvöldið lét það í ljós við vinnukonurnar í vesturbænum í Moldartungu, einkum Guðrúnu Jónsdóttur, hverrar framburður um, að brælulyktin og samtal hennar við Guðrúnu Halldórsdóttur hafi skeð á mánudaginn, ekki kemur heim við ekkjunnar Guðrúnar Jónsdóttur og sjálfs hins ákærða Sigurðar játningu.

Að öðru leyti er það sjálfsagt, að undirdómarinn útvegur allar þær ýtarlegri upplýsingar, sem af þeim að framan greindu mætti leiða.

Því ályktast

undirdómarinn á að um annast, að það framanskriðaða framkvæmist.

(Th. Sveinbjörnsson).

Ár 1844, þann 14. marz

d ó m u r

í málinu nr. 1/1844: Konan Vilborg Erlendsdóttir á Svalbarða

gegn

fyrirverandi manni hennar, Jörundi Ólafssyni á Hliði á Álftanesi í Gullbringusýslu.

Með stefnu af 20. des. f. á. áfrýjar konan Vilborg Erlendsdóttir skiptaréttarúrskurði sýslumanns Þórðar Guðmundssonar þann 28. sept. f. á., hvar með henni er neitað um uppástaðin helmingaskipti á fasteign þeirri, er hún og Jörundur Ólafsson á Hliði á Álftanesi áttu sameiginlega, áður en þau skildu að borði og sæng þann 27. oktbr. 1830, en þar á móti af eign þessari aðeins útlagðar jarðirnar Miðhús og Reykjavellir til fullrar eignar, uppbótarlaust af Jörundi Ólafssyni. Og hefur hún nú krafizt, að skiptaúrskurður þessi verði ónýttur og nefndur skiptaráðandi skyldaður til að framkvæma lögleg skipti, og Jörundur Ólafsson til að þola þau, þannig sem krafizt var við skiptaréttinn, að henni úthlutist helmingur allrar fasteignar, sem þau hjón áttu árið 1830, eða þá in subsidium, að henni verði útlagðar jarðirnar Reykjavellir og Miðhús, og í uppbót sem skuld hjá nefndum fyrirverandi manni sínum 1156 rbd. 80 sk. silfurmyntar, sem eftir virðingargærdum að hálfu er mismunur verðs á téðum jörðum og fasteign þeirri, er hinn innstefndi þykist hafa rétt á að halda

sem sinni eign, um leið og hann þá hér við réttinn einungis krefur málinu frávísað.

Að því leyti innstefndi byggir frávísunarkröfu sína á því, að þeir menn, er birt hafa honum stefnuna til yfirréttarins, ekki með áteiknun sýslumannsins eru viðurkenndir að vera réttir stefnuvottar, þá hefur hann sjálfur, um leið og hann lætur mæta og svara til sakar hér við réttinn eftir stefnunni, í framlögðu bréfi af 24. des. f. á. með berum orðum viðurkennt þá sem stefnuvotta, og er það eins ófyrirsynju, er hann, vegna þess að bónarbréfið til stiftsamtsmannsins um að setja appellantinnunni málsfærslumann, sé ranglega dagsett og fullmakt honum veitt til málsfærslunnar eftir að stefnan var tekin út, vill fá stefnuna fellda úr gildi. En hvað því viðvíkur, hvort málið réttilega er meðhöndlað við skiptaréttinn eða ei, þá er það án alls efa, að skiptarétturinn einn er eins bær um að skera úr, hvort og hvernig skipta á separationsbúum eftir annars hvors hjónanna kröfu, hvar á sem hún svo er byggð, eins og til að skipta þeim með beggja þeirra vilja. Og verður þannig engin ástæða fundin fyrir kröfunni um málsins frávísun, eins og líka það hlaut að vera ástæða, ekki til frávísunar, heldur til skiptaúrskurðarins ómerkingar, ef skiptarétturinn var inkompetent til úrskurða í málinu.

Báðir málspartarnir hafa viljað byggja uppástönd sín, og sérílagi hinn innstefndi við skiptaréttinn, um að þau heimtuðu helfingaskipti ekki færu fram, á skilnaðarsamningi þeim, sem þau inngengu fyrir Álfthaness forlíkunarnefnd þann 5. oktbr. 1830, og

þar eð það af honum sést, að konan hefur beiðzt skilnaðarins, ætlar sá innstefndi það því fremur réttan skilning samnings þessa, að hún af fasteign búsinns einungis hafi ætlazt til að eignast við skilnað að fullu og öllu jarðirnar Reykjavelli og Miðhús upp-
bótarlaust, sem hún, þegar hjónabandið með konung-
legu leyfisbréfi þann 6. maj 1884 var hafið, eins og líka þegar innstefndi í októbermánuði 1839 giftist í annað sinn og allt þangað til hún þann 8. okt. 1842 krafðist skiptanna, hefur þagað um þessa kröfu, hverri meiningu til styrktar hann einnig hefur fram lagt skjal með nafni hennar undir skrifuðu frá 23. okt. 1830, samþykkt af lögverja hennar, hvar með hún ítrekar sáttanefndarsamninginn. En eins og það í sjálfu sér, hvort heldur hjónabandið var upphafið að fullu og öllu eður ei, og hvert heldur innstefndi inn gekk nýtt hjónaband eða ekki, mátti sýnast ó-
nauðsynlegt að flýta skiptum á fyrri hjónanna sam-
eiginlegu fasteign, er þær allar voru tilgreindar í samningnum, og þeim því ætíð að hans fyrirmælum varð skipt og haldið fyrir utan félagsbú innstefnda og seinni konu hans, þannig getur appellantinnan með því að hafa frestað fasteignarskiptunum svo lengi eftir að hjónaband hennar var hafið, því síður álitizt að hafa misst eða fallið frá rétti þeim, ef nokkur var, er hún þykist haft hafa til skipta á fast-
eigninni, sem hún eftir því fram komna hafði nógan uppeldiseyrir af jörðum þeim, er henni voru ánafn-
aðar til forsgunar, svo og af lausafé þeirra fyrr-
verandi manns hennar, hvar á strax við skilnaðinn að borði og sæng urðu helmingaskipti, hvers vegna

hún líka hafði jafn litla átyllu til að hamla seinni giftingu hans, er og skeði eftir konunglegu leyfisbréfi og appellantinnunni, að sögn hennar, óafvitandi, og hlutaðeigandi sóknarprestur eftir þessum kringumstæðum hafði lagaástæðu til að neita eða fresta henni, þangað til þau áskildu fasteignarsk. þti færðu fram. Og ber þar næst að skera úr, hvort appellantinnan hafi nokkurn, og þá hvernig vaxinn, rétt til skipta á fasteigninni samkvæmt samningnum sjálfum, eftir hvers skilningi, samanbornum við löggjöfina, — og þar eð leyfisbréfin til skilnaðarins ekki eru framlögð — málið hlýtur að útkljást.

Í fyrra parti samningsins er auðséð, að partarnir einungis hafa fyrir augum að hefja sambúðina og að ákvarða, hvað konan skuli hafa til forsorgunar, á meðan á skilnaðinum að borði og sæng stendur, því auk þess að orðatiltækin og samhengi ber hér um ljósan vott, er það og augljóst af upphafi seinni kaflans („skyldi skilnaður fást að fullu og öllu“), að hjónin í fyrri kaflanum einungis hafa hugsað sér afleiðingarnar af, að samlífinu var slitið, og það, þar eð börn þeirra öll voru upp komin og undan foreldranna uppeldi og umsjón, eingöngu með tilliti til mannsins skyldu að forsorga konuna, sem hnígin var á efri aldur. Og ánafnar maðurinn henni í þessu skyni, auk jarðanna Miðhúsa og Reykjavalla, „helming af því, sem þau eiga til í lausafé eður innistandandi í kaupstað, og hrökkvi þetta henni ekk *til forsorgunar*, vill hann enn nú, ef getur, bæta við hana“. Að henni og svaramanni hennar eru gefin umráð yfir jörðunum, meðan hún lifir, gat bæði skoðast með sameigin-

legum eignarrétti beggja hjónanna til þeirra, og líka haft því betri ástæðu sem það einnig eftir því, hvernig til orða er tekið hér að lútandi í skjalinu frá 23. okt. 1830: „og ef eða hve nær sem regluleg skipti fram fara“, lætur að líkindum, að innstefndi, sem líka var háaldraður maður, þá þegar engan þanka hafi gert sér um að stifta nýtt hjónaband eða „að fá skilnað að fullu og öllu“, enda þó hann í seinni köflunum geri ráð fyrir, að hann fáið, og fyrir þeim þar af fljótandi afleiðingum, sem eru, að sjálfs hans ákvörðun, „að *skipti* verði gerð, og að þær jarðir, sem nú eru afstaðnar konunni *til forsorgunar*, falli í hennar hlut, en Hlið með hjáleigum, samt Riftún og Litla-Þurá í Ölfusi í hans hlut“. Að vísu er ekkert samþykki frá konunnar hálfu hér til bókað, en jafnvel þó neitun hennar fyrir skiptaréttinum um að hafa undirskrifað eða gefið nokkrum manni leyfi til að undirskrifa skjalið frá 23. okt. 1830, og því ei að hafa vitað, að það var til, fyrri en löngu seinna, yrði eftir málsfærslunni við skiptaréttinn þann 18. Aug. f. á. tekin trúanleg, verður hún þó með undirskrift sinni í prótókollnum að álítast sem samþykkjandi það, er hún skrifaði undir.

Það er þannig orðið samkomulag hjónanna, ef skilnaður fæst að fullu og öllu, „að skipti séu gerð“. Að þessi skipti, eins og innstefndi fyrst við landsyfirréttinn hefur látið fram færa, þá þegar við samninginn séu fullgerð, þannig að konan, án alls tillits til jarðaverðsins, fengi hvorki meira né minna í fasteigna hluta sinn úr félagsbúinu en jarðirnar Reykjavelli og Miðhús, virðist því síður liggja í

hlutarins eðli eður í sáttasamningnum sem sérhvert hjónanna að lögum (5—2—14, 19) og samkvæmt kancellíbréfi frá 20. jan. 1827 sjálfsagt átti rétt til helfingaskipta, einnig á sameiginlegri fasteign þeirra, allt eins og börn sérhvers foreldranna, sem dáið hefði eftir að hjónabandið var hafið, að álitni kancellísins í bréfi frá 15. Aug. 1795 átt hefðu, jafnvel enda þó sá dáni hefði fráskrifað sér með samningnum allan rétt til hinna sameiginlegu fasteigna, og að hjónin hér að eins hafi viljað ákveða, hvað af fasteigninni skyldi verða hvors þeirra eign út af fyrir sig, og ef til vildi á síðan barna þeirra, án þess að tiltaka, með hverju móti, er auðráðið þar af, að þau, um leið og þau, eins og in confesso er, bundu enda á helmingaskipti lausafjár þess og útistandandi skulda, er félagsbúið „skuldlaust“ (eins og skjalið frá 23. okt. 1830 hermir) átti, þá þegar ekki líka komu sér saman um að ná eignarrétti hvort yfir sínum fasteignarhluta, og það, þótt tekið sé fram, hvað búið átti af fasteign, og þar um sé gerð nýávikin ákvörðun, heldur með berum orðum gera ráð fyrir og því áskilja skipti á henni einni. Þetta varð því heldur að vera þýðingarlaust, ef vikið var frá reglunni um helmingaskipti (á separationsbúinu), sem það ekki hefur lagameðhald, er innstefndi hefur látið athuga við skiptaréttinn, „að endileg skipti eigi í rauninni gátu farið fram, fyrri en fullnaðarskilnaður varð“, er það þvert á móti (eftir kancellíbréfum frá 12. apríl 1803 og 27. sept. 1828) stóð í partanna valdi, ef þeir svo vildu, strax að hefja sameignina og semja um skipti á henni allri. En eins og þetta var ísjár-

vert þá þegar, einkum fyrir konuna, sem hingað til hafði verið í ómyndugra tölu og því líklega mjög lítið getað vitað um, hvers virði sérhver jörð var, á meðan engin virðing var farin fram á þeim, svo má það og (líkt því, sem fyrir er lagt í kancellíbréfi frá 12. apríl 1803 og 4. apríl 1816 nr. 3) hafa verið partanna tilgangur með að leiða hjá sér skiptin á fasteigninni og binda þau við skilnað að fullu og öllu að láta skiptaréttinn framkvæma þau að lögum, og sérílagi virðinguna á jörðunum. Og styrkist þessi meining enn meir við áðurtéð orðatiltæki í skjalinu frá 23. okt. 1830: „*regluleg* skipti“.

Auk þess framvegis, að ekkert með eða móti þeirri meiningu, að regluleg helmingaskipti skyldu fara fram á jarðeign búsins, verður dregið þar af, að appellantinnan beiddist skilnaðarins, er þetta eins vel gat skeð vegna bresta á samlífinu á mannsins eins og á hennar síðu, þó ekkert í því tilliti undir málinu sé löglega upplýst né sannað, og samningurinn því öllu heldur, ef efi var á, má leggjast út samkvæmt lögum í hennar hag, en gegn laganna anda honum í hag, sem alla hafði yfirburðina yfir mótparti sínum og þar hjá sjálfur setur skilmálana fram, fær rétturinn heldur ekki fallizt á þá útpýðingu orðanna í sáttasamningnum: „falla í hlut“, er innstefndi gefur, að þau nefnilega hljóti að gefa þá meiningu til kynna, að sérhvert partanna skyldi eignast þær jarðir uppbótarlaust, sem hvoru þeirra á að skiptast, því fyrir utan að enginn skynsamlegur tilgangur þá, eins og áður er á vikið, gat verið til sér á parti að semja um og ákveða, að (regluleg) skipti

skyldu eftir á fara fram á jörðunum, á sá gagnstæði skilningur orðanna að minnsta kosti eins vel við venjulegan talsmáta og hinn, hvar að auki laganna 5—2—19 cfr. 5—2—14 gerir ráð fyrir helminga-skiptum, undir eins og öðru hjónanna er gefinn kostur á að fá fasteignir í sinn hluta með því móti að bæta þeim, er erfa á móti, upp það, sem þá skortir á þeirra arfahluta („at udlöse Börnene“), hvað yfir höfuð er eins almennt hér í landi sem annarstaðar í ríkinu, og talsmátinn sjálfur í álíka tilfellum er almennur, gat það, eins og appellantinnan ómótmælt hefur látið færa fram, sérílagi verið þeim innstefnda margra hluta vegna áriðandi að fá einkum þá fasteignina í skiptunum, er hann sjálfur bjó á, og vera ekki í sameign um hana, eins og það hins vegar eftir kringumstæðunum gat komið appellantinnunni eigin og barna hennar vegna í staðinn fyrir fasteign, hvernar umsjón miklu heldur varð að vera henni um hönd en honum, að eiga vaxtapeninga innistandandi hjá ráðsettum og efnuðum föður þeirra, hvers vegna orsökinn til þeirrar umhöndluðu ákvörðunar í téðum skilningi virðist jafn nægileg og náttúrleg.

Þar eð það eftir framansögðu má álítast fastráðinn vilji partanna, að fasteign þeirra sé reglulega skipt með því skilorði, að jarðirnar Reykjavellir og Miðhús útleggist appellantinnunni og Hlíð með hjáleigum, samt Riftún og Litla-Þverá í Ölfusi, þeim innstefnda, og þar eð hann hefur hafnað tilboðum hennar við skiptaréttinn um að skipta jörðunum á annan veg, annað hvort öllum til helminga eftir

hundraðadýrleika eða þá þannig, að henni útleggist þær jarðirnar, sem honum þykja of hátt virtar, eða loksins öll fasteignin, þannig að hún leysi helming hennar með helmingi af því peningaverði, sem hún öll er metin til við virðingargerðir þær, sem farið hafa fram að skiptaréttarins tilhlutan, og hvar eftir þær jarðirnar, sem innstefnda eiga að útleggjast, eru til helminga 1156 rbd. 80 sk. meira virði en þær, sem appellantinnunni eru áskildar við skiptin, svo fær rétturinn ei betur séð, en að appellantinnunni hljóti að útleggjast þessi hálfí mismunur verðs, sem uppbót á hennar hluta að lögum hjá þeim innstefnda, með því virðingargerðinni hvorki að formalia né að realia reglulega er áfrýjað, og sérílagi ekki er fundið að virðingunni á Reykjavöllum og Miðhúsum. Og að því leyti því er farið á flot hér við réttinn, að verðið á hinum jörðunum, sérílagi á Hlíði, hafi hækk- að síðan 1834, að skilnaður fékkst að fullu og öllu, þá fær það, þó sannað yrði, ekki haggð þessu útfalli málsins, því eins og jörðunum eftir áðursögðu og samningnum samkvæmt enn þá ekki hefur verið skipt úr sameign partanna, urðu þær og, er þau bæði höfðu jafnan rétt á að heimta skipti, að metast eftir ásigkomulagi þeirra við endileg skipti, hve nær sem fram hefðu farið, er ekki var öðruvísi um samið.

Eftir þessum kringumstæðum og framansögðum skilningi sáttasamningsins, samt þar eð appellantinnan ekki hefur einskorðað kröfu sína um uppbótina við neina þá skilmála, er véfengt geti gjafir þær, sem sá innstefndi, án hennar samþykkis, ómótsagt mætti hafa gert af jörðinni Hlíði, þá er hann giftist

í annað sinn, gefur þetta atriði í samanburði við málsfærsluna, samt þar eð engin krafa er gerð um, að allt Hliðið skuli skiptast innstefndum, réttinum að eins tilefni til að athuga það sem sjálfsgagt, að honum af skiptaréttinum útleggist þessi jörð, samt jarðirnar Riftún og Litla-Þurá að því leyti ekkert að skiptaréttarins eigin ályktun sé því löglega til hindrunar orðið á téðan hátt, en að appellantinnan, sem maðurinn móti vilja hennar og vitund ekki gat svipt þeim rétti (til helmingaskiptanna), er að lögum þar sérhverju hjónanna, sjálf eigi ráð á, á hvern hátt sem hún sér lagaveg til að vernda rétt sinn, eða fullvissa sig um að hafa uppbótarinnar not.

Eftir öllu framanskrifuðu hlýtur rétturinn þannig að fallast á appellantinnunnar subsidíæra uppástand.

Með tilliti til kröfu hins innstefnda um, að nokkur honum við skiptaréttinn valin svigurmæli verði mortificeruð, og höfundur þeirra, cand. jur. Christianson, þar fyrir verði tilbærilega álitinn, þá fær rétturinn ekki betur séð, en að innstefndi um leið og nefndur málsfærslumaður appellantinnunnar bauðst til að sanna þau við skiptaréttinn hafi geymt sér að átelja þau undir öðru máli, og að innstefndur því nú ei fái gert þau að álitum móti mótpartsins prótesti, er honum var orðin sönnunin erfiðari og kostnaðarmeiri. En hvað þau brúkuðu ummæli um skiptaráðandann snertir, þá eru þau, auk þess að hann ei sjálfur hefur látið átelja þau, auðsjáanlega langt frá að snerta virðingu hans eða mannorð.

Eftir kringumstæðunum virðist kostnaður máls-

ins, sem báðir partar hafa sér uppástaðið dæmdan hvor hjá öðrum, réttast eiga að falla niður.

Því dæmist rétt að vera :

Skiptaráðandinn, sýslumaður Þórður Guðmundsson, á við lögleg skipti á sameiginlegri jarðaeign partanna, sem tilgreind eru í sáttasamningi þeirra frá 5. okt. 1830, að útleggja appellantinnunni, Vilborgu Erlendsdóttur, jarðirnar Reykjavelli og Miðhús, og í uppbót hjá fyrrverandi manni hennar, þeim innstefnda, Jörundi Ólafssyni, eitt þúsund eitt hundr- að fimmtigir og sex ríkisbankadali fimm mörk silfurmyntar.

Málskostnaður falli niður.

Jónassen.

Ár 1844, þann 9. apríl

d ó m u r

í sökinni nr. 2/1844: Sýslumaður Guðmundsen sem aktor

gegn

Sveini Arasyni í Norður-Múlasýslu.

Í sök þessari ákærist Sveinn Arason frá Norður-Múlasýslu, 29 ára gamall, og fyrri ekki ákærður fyrir misbrot, fyrir þrálátt flakk, húsbrot og smáþjófnað á ýmsum stöðum, samt fyrir skepna misþyrmingu, og er hann með nefndrar sýslu aukaréttardómi þann 23. júlí, sem seinast leið, dæmdur til að setjast

undir vöktun af yfirvaldinu sem hættulegur fyrir manna félag, en að öðru leyti vegna skynsemdarskorts ekki refsingarhæfur. Kostnaður sakar átti eftir sama dómi að lúkast úr opinberum sjóði. Bæði hinn ákærði sem og norður- og austuramtíð réttvísinnar vegna hafa skotið þessum dómi til atkvæða landsyfirréttarins, hvar bæði sóknari og svaramaður hafa heimtað extraréttarins dóm staðfestan.

Í sök þessari, sem í héraði má álitast tilbærilega rannsökuð, eru svo mörg misbrot af áðurnefndum tegundum gefin hinum ákærða að sök og á hann sönnuð bæði með hans eigin játningu og vitna framburðum, að hann án efa mætti fyrir þau verða stórlega straffssekur, ef hann að öðru leyti væri hæfur til hegningar vegna skynsemdarskorts. Og finnur rétturinn óþarfa að telja þau misverk, sem ákærða eru gefin að sök, um hver undirdómurinn einninn gefur ánægjulega skýrslu, fyrr en það er að álitum gert, hvort landsyfirrétturinn vegna hans nýnefnda skorts verði fyrir þau hæfur til hegningar (svo).

Flest þau vitni, sem heyrð hafa verið í sök þessari, að því leyti þau hafa látið í ljósi meiningu sína um sálarásigkomulag ákærða, hafa hvert um sig meira eða minna lýst því yfir, að þau fyrir sitt leyti ekki héldu ákærða færan um að stjórna verkum sínum eða hefði um þau greinilega meðvitund. Þanninn segir vitnið Jón Egilsson á Dratthalastöðum, að ákærði, að hans meiningu, „engan veginn sé með öllu ráði“. Einar Grímsson á Hólshjáleigu, að ákærði „oft sinnis og einkum, ef hann reiðist, hafi ekki sýnzt með öllu ráði og litið svoleiðis út sem hann

ekki gæti stjórnað sér, og þó hann lofaði og sýndist sem hann virkilega vildi betra sig, væri það strax öldungis gleymt, og hann næstum eins og vitstola“. Jóhannes Jónsson á Hrollaugsstöðum, „að hann ekki gæti álitnið ákærða með fullu ráði“, og ber þetta vitni þar að auki, að ákærði hafi stundum sýnt þá óstjórn á sér, „að hann hafi falið fyrir honum alla hnífa af ótta fyrir, að hann með þeim kynni að vinna grand mönnum eða fénaði“. Hreppstjórinn, Jón Jónsson á Bót, er þessu samsaga. Eins líka faðir og móðir ákærða, Ari Arason og Guðfinna Hjaltadóttir. Sá eini af vitnunum, sem meinar ákærða vera með fullu ráði, er Eiríkur Pálsson á Heyholtsstöðum, hjá hverjum ákærði dvaldist í 7 ár í uppvextinum. En vitnisburður hans virðist og einungis eða þó helzt að ná til þessa tímabils. Að vísu bætir vitnið við, að hann haldi, að ákærði sé enn með öllu ráði. En þetta virðist miður áreiðanlegt, þar eð hann strax áður sagði, að hann um framferði ákærða og breytni á seinni árum ekki gæti gefið neina upplýsingu. Að sönnu finnur rétturinn, að þetta vitnanna álit ekki sé nóg til þar á að grundvalla úrskurð um réttvísinnar rétt til að leggja straff á illvirki ákærða, en honum virðist það þó mikils vert, þar eð það inniheldur þá ályktun, sem þessir menn, persónulega kunnugir ákærða, dregið hafa, svo að segja daglega, af hans athöfnum. Að sama lúta vitnisburðir prestanna B. Vigfússonar og B. Thórarensens, í embættisnafni gefnir. Þegar sjálf verk hins ákærða eru því næst skoðuð, virðist ennfremur af þeim ráða mega, að frjálsan vilja og greinilega meðvitund um þau

hafi skort hinn ákærða, og að vitnanna álit því af þeim staðfestist, að hann ekki sé með öllu ráði og því ekki hegningarhæfur. Fyrir utan það eiruleysi í sinninu, sem ákærða sífellda strok og flakk bendir til, og fyrir hverju hann enga ástæðu veit að gera, bera bæði þjófnaður hans og skepnumisþyrmingar að réttarins áleti þess órækan vott, að hann á gerningsins tímabilum ekki hafi verið með sjálfum sér, það er að segja, getað haft greinilega hugmynd um, hvað hann aðhafðist, heldur látið sér stjórna af útvortis áhrifum hlutanna í þann svipinn. Hann veit því sjaldnast að bera fyrir aðra ástæðu til illverka sinna, en að hann hafi gert þau „að gamni sínu“, eða þá aðrar jafn vitleysulegar, að illur andi hafi komið sér til þess, að hann, þegar hann skar höfuð og fætur af fjallkind, sem hann sá á lengdar og ekki vissi, hver átti, hefði viljað reyna, hvort hann gæti skorið kind með nýjum sjálfskeiðing, sem hann hafði nýfengið. Stundum getur hann enga ástæðu verknáðarins tilfært, en tjáir þá, eins og yfir höfuð, að hann ekki hafi getað breytt öðruvísi. Þegar hann brautz inn í skemmuna á Hólshjáleigu og hafði stolið þar ýmsum matvælum, lagði hann sig rólegan til svefns á sama stað og svaf þar til dags. Eins gerði hann á beitarhúsi kippkorn frá bænum Hleiðargarði, hvar hann brautz í skemmu og stal matvælum, og var líka handsamaður í beitarhúsinu. Þeim hlutum, sem hann stal á einum stað, kastaði hann oft burt á öðrum eða gaf þá öðrum. Við rannsóknarréttinn 10. maí 1837 játaði hann á sig, að hann hefði ætlað að kæfa tvö börn að gamni sínu, hvað daginn eftir

reyndist ósannindi, eins og bóndinn Eiríkur Pálsson þá líka bar, að hann meðkennt hafi fyrir sér oftari en einu sinni þau strákapör, sem hann ekki hafði gert, og sú skýrsla Eiríks er af honum ekki afturkölluð.

Það er á þessum eða þvílíkum athöfnum hins ákærða, að héraðslæknir Beldring í sökinni í embættisnafni að nokkru leyti grundvallað hefur þá ályktun þann 15. jan. 1841, að ákærði sé veikur af aberratione mentis universali, og að illverk hans því ekki geti tilreiknast honum. Þetta álit héraðslæknisins verður hér að álitast því áreiðanlegra sem hann persónulega þekkir ákærða og hefur sem læknir ekki einasta byggt á verkum hans, heldur einnig á þeim öðrum líkamlegu útvortis merkjum, sem hann tjáir vitleysunni samfara, t. d. villtu augnaráði og þýðingarlausu útliði. Það konunglega heilbrigðisráð í Kaupmannahöfn, undir hvers álit þetta málefni er borið, er líka svo langt frá að véfengja þetta héraðslæknisins álit, að það þvert á móti virðist sömu meiningar, þar eð það telur ákærða óhæfan til annars lifnaðar en flakks, sem fullt sé af misverkum, flestum án nokkurs tilgangs, og telur það þar að auki ólíklegt, að ákærði við tímabundið straff (hvert þó einungis getur átt við verk hans) mundi geta lagfærzt svoleiðis, að hann orðið gæti eftir á hæfur meðlimur borgaralegs félags.

Að vísu hefur landlæknir, justitsráð Thorsteinsen, með álitsskjali sínu, dags. 16. apríl 1841, viljað véfengja áðurnefnt héraðslæknisins álit og telur það mögulegt, að ákærði ljúgi á sig misverkum til að sýn-

ast frávita, en bæði er það, að landlæknirinn ekki þekkir ákærða persónulega og hefur ei haft í höndum neitt af þeim réttarrannsóknum, sem fram hafa farið um breytni hans, enda játar hann sjálfur, að hann ekki af því, sem hann í höndum hefur, geti ákveðið, hvort ákærði sé með fullu viti *eða ekki*, og líka hefur heilbrigðisráðið fundið það ónáttúrulegt, að það tilgangslausa í breytni ákærða séu látalæti.

Eftir öllu áðurskrifuðu fær rétturinn ei betur séð, en að ákærði vegna vitsmunaskorts ekki sé hegningarhæfur, en að hann eftir N.L. 1—17—7 sem hættulegur fyrir óhultleika og eignarfrelsi manna eigi að takast í yfirvaldsins vöktun og varatekt. Undirréttarins dóm er því í höfuðefninu að staðfesta. Hvað kostnað sakarinnar snertir, þar á meðal laun til sóknara og svaramanns hér við réttinn, sem ákvarðast 6 rbd. silfurmyntar til hvors um sig, borgist samkvæmt undirréttarins dómi úr opinberum sjóði. Laun svaramanns hins ákærða í héraði samþykkjast. Sökinn er forsvaranlega meðhöndluð og varin við undirréttinn, og sókn og vörn hennar hér við réttinn hefur verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera :

Undirréttarins dómur á óraskaður að standa. Sóknara við landsyfirrétinn, sýslumanni og héraðsdómara Guðmundsen, og svaramanni, cand. juris Christjánsson, bera í laun 6 rbd. silfurmyntar hvorum fyrir sig, sem lúkist úr opinberum sjóði.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1844, þann 9. apríl

d ó m u r

í sökinni nr. 3/1844: Examinatus juris Thorgrímsen
sem aktor

gegn

Steinunni Árnadóttur úr Suður-Múlasýslu.

Sök þessi er í héraði byrjuð til að grennslast eftir, hver valdið mundi hafa peningaþjófnaði nokkrum, sem í fyrra vetur og jafnvel fyrri átti að hafa skeð á bænum Skollaleiru í Suður-Múlasýslu, hvar hin ákærða þá var vinnukona. Voru um það efni langar rannsóknir, einkum í nefndri sýslu og þá líka í Norður-Múlasýslu, þó án þess að hin ákærða væri fremur öðrum höfð fyrir sök, og án þess að rannsóknir þessar gætu leitt í ljós líkur að einum fremur en öðrum sem völdum að peningahvarfinu. Í tilefni af þessum rannsóknum og húsbónda vitnisburði hinnar ákærðu frá Antoníusi bónda Jónssyni á Skála, dagsettum 14. ágúst 1841, sem tjáði hana fremur ófróma til handanna, er það þó í ljós leitt, að hin ákærða, meðan hún í 8 ár var í vist hjá nefndum bónda, hafi, óvíst hvenær, með ófrjálsu frá honum tekið eina sölusokka, 20 sk. virði, og ull af tveimur kindarhöfðum, 5 sk. virði, samt sumarið 1840 mjólkað 1½ pott mjólkur úr ám nábúans Jóns Guðmundssonar hreppstjóra á Kelduskógum, hver mjólk af honum metin er 8 sk. virði. Fyrir þetta er ákærða við extrarétt 23. okt. þ. á. dæmd til 15 vandarhagga straffs, til

skaðabóta og sakarkostnaðar útláta, hverjum dómi hin ákærða skotið hefur til landsyfirrættarins, hvar sóknarinn krafizt hefur dóminn staðfestan, en svara-
maður, að ákærða dæmist sýkn sakar, en kostnaður greiðist úr opinberum sjóði.

Svaramaður hinnar ákærðu hér við réttinn hefur hreyft því, að sök þessi hefði átt að dæmast við pólitírætt í héraði, af því ákæruefnið sé svo lítilfjörlegt og heyri að réttu lagi undir 30. gr. tilsk. 11. apríl 1840. En þó rétturinn fallist á þá tilfærðu ástæðu, finnur hann þó ei fyrir það rök til að véfengja þá viðhöfðu meðferð sakarinnar bæði vegna þess, að meðferð opinberra pólitímála er hin sama og sú af undirdómaranum í sökinni brúkaða, og líka er sök hinnar ákærðu einungis lítill hluti þeirrar um peningahvarfið á Skollaleiru gerðu rannsóknar, og en þótt höfuðefni sakar þessarar ekki sé gefið ákærðu að sök í dómsstefnunni eða viðhreyft í undirrættarins dómi, af því enginn varð grunaður, enn síður uppvís, að peningabjófnaðinum á Skollaleiru, stendur þó sök hinnar ákærðu í þeirri sameiningu við höfuðefnið, sem 30. grein í tilsk. 11. apríl 1840 í endanum gerir ráð fyrir. Rétturinn saknar í þeim teknu undirrættar rannsóknum allra upplýsinga um það áriðandi atriði, sem hin ákærða strax við rannsóknina 22. apríl f. á. bar fyrir, að hún „vegna sultar“ í 8 ára vistinni hjá Antóníus bónda hafi „neyðst til“ að hnupla. Þetta hið sama ítrekar hún enn berari orðum fyrir réttinum 2. okt. f. á., „að hún hafi átt mjög slæmt í vistinni á Skálá, hafi oft sinnis mátt svelta þar“ og fengið sér mat hjá nábúunum,

að hún ekkert kaup hafi fengið þar, svo hún fór þaðan hartnær nakin, en þótt Antóníus bóndi sjálfur í skýrslu sinni, dags. 6. marz f. á., viðurkenni, að hann hafi þurft hinnar ákærðu „þjónustu nauðsynlega við“. Svaramaður hinnar ákærðu við undirréttinn færir henni og sama réttardag og áður sökin er til dóms tekin þetta til málsbóta, einnig, „að hún hafi verið mjög illa meðhöndluð í vist sinni að Skálá, nakin og svöng“. Við þessu er ekki af undirdómaranum hreyft hið minnsta, þvert á móti 15. gr. í tilskip. 24. jan. 1838, og það ekki á nafn nefnt í dómnum. Landsyfirrætturinn hefði því haft ástæðu til að heimta hér um frekari upplýsingar frá héraði áður dómur sé lagður á sökina, en þar eð hún að öðru leyti er svo lítilfjörleg og frá landsins lengst burtliggjandi héraði, og einkum þar eð hinnar ákærðu fyrrverandi húsbændur, Antóníus bóndi og kona hans, Guðný, ekki hafa með einu orði mótmælt hennar héraðlútandi skýrslu þann 22. apríl f. á., sem fyrir þeim er lesin 3. júní næst eftir, og mega því álítast að hafa fundið hana í því tilliti sanna, svo finnur rétturinn yfirgnæfandi ástæðu til að fresta ei dómi í sök þessari með útvegun frekari upplýsinga.

Hvað snertir misverknað hinnar ákærðu, sem er 30 ára gömul og aldrei fyrri lögsótt, þá getur rétturinn ei betur séð, en að hann sé að heimfæra undir 30. gr. tilsk. 11. apríl 1840. Að vísu er sölusokkunum og höfðaullinni, til samans 25 sk. virði, ekki að öllu leyti beinlínis varið til innkaupa á matvælum, en eftir þeim kringumstæðum, sem áður eru nefnd-

ar, virðist sá fyrir sokkana fengni 1 pottur brennivíns, sem hin ákærða gaf einum nábúanna, hafi átt að vera í því skyni, og hvað mjólkina áhrærir, virðist hún ekki geta orðið opinbert ákæruefni, er hlutaðeigandi Jón Guðmundsson fyrirgaf ákærðu tiltæki hennar, eins og hvorki hann né Antóníus bóndi fyrr en seinna hafa ákært hvinnsku hinnar ákærðu, sem, eftir sem í réttargerðunum upplýst er, skeði fyrir fleiri árum síðan, en fyrst nú hafa þeir, tilkvaddir af dómaranum sem vitni, sagt þar um hið sanna. Sú tilfærða grein tilskip. frá 1840 ber einnig með sér, að hún nær til fleiri tilfella en þeirra, sem þar eru tekin til dæmis, ef þau eru jafn lítilfjörleg og líkrar tegundar eins og hér er ástatt, eða ekki í almenningsaugum vegna sérlegra kringumstæða mega álítast sem saknæmur þjófnaður, hvað að vísu virðist að ná til misverknaðar hinnar ákærðu, eftir því sem áður er á vikið.

Hina ákærðu er því að dæma fría frá sóknarans ákærum, eftir þeim seinast greinda lagastað, og undirréttarins dómi þannig í höfuðefninu að breyta. Hvorki hefur Antóníus bóndi né Jón hreppstjóri Guðmundsson krafizt endurgjalds fyrir það, sem ákærða frá þeim tók, enda verður ei af réttargerðunum betur séð, en sá síðarnefndi strax fengi sitt aftur skilað, en þótt endurgjald fyrir þann tekna 1½ pott mjólkur sé við undirréttinn af ákærðu dæmt með 8 rbsk. Endurgjald er því ekkert að dæma.

Kostnaður sakar þessarar við undirréttinn, hverrar minnstur hluti við kemur misverknaði hinnar ákærðu, lúkist að 9/10 pörtum úr opinberum sjóði,

en að 1/10 af ákærðu, hverri einnig ber að svara kostnaði öllum til sakarinnar áfrýjunar til landsyfirréttarins, þar á meðal laun til sóknara og svaramanns hér við réttinn, sem ákveðast 4 rbd. silfurmyntar til hvors um sig.

Sök þessi er vítalaust rekin og varin í héraði og forsvaranlega sótt og varin við landsyfirrétttinn.

Því dæmist rétt að vera :

Ákærða, Steinunn Árnadóttir, á fyrir sóknarans ákærum í sök þessari frí að vera. Kostnaður sakarinnar við undirrétttinn borgist að 9/10 þörtum úr opinberum sjóði, en að 1/10 hluta af ákærðu. Kostnaður allur til landsyfirréttarins, þar á meðal laun til sóknara, examinatus juris Thorgrímsen, og til svaramanns, examinatus juris Svenzon, 4 rbd. silfurmyntar til hvors um sig, borgist af hinni ákærðu, Steinunni Árnadóttur.

Dóminum af henni að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1844, þann 9. apríl

d ó m u r

í sökinni nr. 12/1843: Examinatus juris Thorgrímsen sem aktor

gegn

Margrétu Guðmundsdóttur og Sigurði bónda Guðbrandssyni frá Moldartungu í Rangárvallasýslu.

Með Rangárvallasýslu aukaréttardómi frá 10. nóvember árið, sem leið, er ógift vinnukona, Margrét

Guðmundsdóttir á Moldartungu, 26 ára gömul og aldrei fyrri ákærð, dæmd til að líða tvisvar 27 vand-arhagga straff fyrir að hafa fætt barn leynilega og eytt líkama þess með því að brenna hann á eldi. Sigurður, giftur bóndi, Guðbrandsson sama staðar, 37 ára gamall og áður óákærður, er einnig með sama dómi felldur til sama straffs fyrir að hafa verið í vitorði með hinni ákærðu um dularfæðingu hennar og fyrir að hafa verið hvatamaður við hana um að brenna líkama barnsins, hvers faðir hann var. Hvort fyrir sig af ákærðu áttu þar að auki að vera undir umsjón pólitíis í 16 mánuði og eitt fyrir bæði og bæði fyrir eitt lúka kostnaði sakarinnar. Þessum dómi hafa þau skotið til landsyfirréttarins atkvæða.

Að þessa réttar úrskurði frá 28. desbr. árið, sem leið, eru fleiri atriði sakar þessarar, sem áður virt-ust óljós, betur upplýst í héraði, og meinast hún því nú svo undirbúin, að óhætt sé á hana að fella dóm.

Það er með eigin játningu, vitnaskýrslum og öðru, sem fram er komið, sannað, að hin ákærðu, Margrét Guðmundsdóttir, sem, eftir sem næst verður komizt, hafði af völdum húsbónda síns, meðákærða Sigurðar Guðbrandssonar, orðið barnshafandi seint á góu í fyrravetur, hafi aðfaranóttina til þess 15. október í haust, sem leið, einmana alið barn í fjósinu í Mold-artungu, hvert hún tjáir sig farið hafa undir háttatímamann, til þess að venju og skyldu sinni að hirða um fóður kúnna. Þar segir hún, jóðsóttin hafi að sér komið rétt sem með aðsvifi, og hafi hún í einum básnum alið barn, sem hún hélt andvana og ófull-burða. Fylgjan og himnan fæddust ásamt fóstrinu,

og greiddi hún þær ekkert frá barninu, heldur lét það með öllu saman í svuntu sína og bar það inn í bæ, hvar hún lagði það á steinþrep á bak við baðstofugangarhurðina, gekk síðan til rúms síns, en allir voru í svefni í baðstofunni, og hún háttaði án þess að gera vart við sig. Barnið lá á nefndum stað til þess daginn eftir, þá hún brenndi lík þess til ösku á eldhúshlóðunum án allra annara vitundar. Þó hefur 12 vetra barn, Guðrún Halldórsdóttir, komið þar ákærðu að óvörum, meðan líkið var að brenna, og náði úr eldinum leggbeini, af hverju hnútan var þó brunnin, og sem strax gaf tilefni til, að sökin kom í hámmæli. Engan barnsfatnað hafði hún sér tilbúinn, vænti sín ei heldur svo bráðlega og tjáir sig verið hafa í þeirri meiningu, að fóstrið væri dautt í móðurlífi, bæði vegna þess að hún eftir hér um bil 8. september engra fóstursins hræringa varð vör, og hafði líka tvisvar í haust um réttaleytið 22. september og aftur viku fyrir fæðinguna haft klæðaföll. Líf fóstursins segist hún fyrst hafa fundið seint í Julio, og hafi það viðvarað svo sem mánaðartíma. Nokkru eftir að hún seinast fann lífshræringar hjá fóstrinu fór hún að sitja yfir heitu vatni, stundum sýrublönduðu, að hennar sögn til að eyða verki, sem hún frá ungdómi hefur verið þjád af undir síðunni. Það er einnig upplýst, að hún í sumar um sláttutímamann hafi verið mikið veik af þá yfir gangandi þungri kvefslandfarsótt, sem að héraðslæknisins skýrslu 9. nóvbr. f. á. hjá fleiri óléttum konum orsakaði blóðlát og ótímabæra fæðingu. Það hefur ei fengizt upplýst, að neinn hafi verið vitandi um meðferð ákærðu á barni

hennar, nema barnsfaðirinn, meðákærði Sigurður bóndi Guðbrandsson, sem að eigin játningu og framburði hinnar ákærðu aftur hafði hvatt hana til að dylja fæðinguna og eyða barnslíkamanum í eldi, þó, að beggja sögn, einungis, ef að barnið fæddist andvana. Og þegar hún að morgni þess 15. oktbr. f. á. skýrði honum frá, að barnið væri fætt og andvana, skipaði hann henni að koma barnslíkinu svo fyrir, sem skeð var, þó án þess að hann legði þar hönd að, þar eð hann nefndan dag ekki var heima. Að öðru leyti hefur hin ákærða fyrir engum, nema meðákærða, gefið uppskátt um ástand sitt, og hefur tvisvar um meðgöngutímann látið taka sér blóð, fyrst öndverðlega í Majo og síðan hér um bil 13. Julii f. á., í hvort tveggja sinnið við landfarsóttarveikindum.

Eftir þessum sakarinnar kringumstæðum finnur rétturinn ekki, að hina ákærðu, sem að hlutaðeigandi sóknarprests vitni er dauf til skilnings og þekkingar, sé að dæma eftir 6—6—7, 8, því bæði er það, að hún má álítast að hafa farið í löglegum tilgangi í fjósið, og það er ekkert það fram komið, sem geri það líklegt, að hún þá hafi ætlað sér þar að fæða í leyndum, og líka eru nokkrar ástæður til að halda, að fóstrið hafi verið dautt í móðurlífi, hvar til telja má langvinnt hræringarleysi fóstursins, klæðaföll hinnar ákærðu í haust, sem sönnuð eru, sá kulda-hrollur, sem ákærða fann til eftir að fóstursins hræringar hættu, og að hún úr því hætti að gildna, hvað allt, að álitu héraðslæknisins og landlæknisins, sem látið hafa meiningu sína hér um í ljósi, annað hvort er hættulegt fyrir líf fóstursins eða þá merki til, að

það sé dautt. Þar við bætist, að, eftir sem næst verður komizt, talsvert hefur vantað á meðgöngutímann, að héraðslæknisins meiningu við skoðun á því leggj-
 arbeini barnsins, sem fram er komið, en þótt þessi skortur reglulegs meðgöngutíma ekki sé svo stór, að fóstrið hefði ei þess vegna vel getað fæðzt með lífi og haldið því. Þó það nú ekki gegn neitun ákærðu verði álitíð sannað, að hún með þeim ítrekuðu heitu vatns-
 og sýrubökstrum hafi ætlað sér að skaða líf fóstursins, þó að hún skömmu áður hefði fundið líf með því, eður gera það að ótímabærum burði, er ákærða samt sem áður straffsverð fyrir hirðulausa og svívirðilega meðferð fóstursins bæði strax við fæðingu þess og seinna, þegar hún brenndi lík þess, og fyrir þá launung, sem hún lagði á ástand sitt, og seinna á fæðinguna, og finnst þetta straff með hliðsjón af tilsk. 4. ágúst 1819 4. gr. og 4. okt. 1833 23. og 29. gr. af undirdómaranum hæfilega ákvarðað til 2×27 vandarhagga.

Meðákærði, Sigurður bóndi Guðbrandsson, hvers meðkenning, að réttarins álit, ekki hefur verið hreinskilin, hefur verið helzta orsök til þess, að ákærða, Margrét, leyndi ástandi sínu og fór svo ókristilega með lík barns síns sem orðið er, því af því framkomna er öll ástæða til þeirrar meiningar, að hvorugt hefði skeð, ef hvöt hans og jafnvel skipan til meðákærðu að leyna barnspunganum og brenna líkið hefði ei tilkomið. Hann er því að hafðri hliðsjón til tilskip. 4. okt. 1833 25.—26. gr. að álíta jafn sekan þeirri ákærðu, og undirréttarins dóm því einnig í hans tilliti að staðfesta, hvar að auki hann, sem

sannur orðinn að hórbroti, eftir því sem næst verður komizt, í fyrsta sinni, einnig hlýtur að dæmast í fébætur eftir tilsk. 24. Januarii 1838 11. gr., og sem hæfilega þykja ákveðnar til 10 rbd. silfurmyntar.

Hvað kostnað sakarinnar snertir, þar á meðal laun til svaramanns við undirréttinn, er undirréttarins dóm í þeirra tilliti og að staðfesta, en laun sóknara og svaramanns hér við réttinn ákveðast til 6 rbd. silfurmyntar hvors um sig, sem sömuleiðis greiðist samkvæmt undirréttardómnum.

Rekstur og meðferð sakarinnar við undirréttinn hefur verið forsvaranleg. Þó má rétturinn geta þess, að sökin ekki finnst útpykkilega tekin undir dóm, hvað þó eftir kringumstæðunum ekki getur haft neinrar afleiðingar í sakamáli þessu, er það, sem fram er farið frá þeim tíma, að þau ákærðu seinast voru fyrir réttinum þann 3. nóvember og til þess 10. s. m., er dómur gekk í sökinni, fremur er í þeirra hag en óhag og ekki nauðsynlega virðist að hafa útheimt þeirra nærveru eða ýtarlegri skýrslu. Sókn og vörn hér við réttinn hefur verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á óraskaður að standa, þó svo að ákærði, Sigurður Guðbrandsson, bæti til hins íslenska jústitskassa 10 rbd. silfurmyntar. Í laun til sóknara við landsyfirréttinn, examinatus juris Thorgrímsen, og til svaramanns, candid. juris Christjáns-son, borgi þau ákærðu 6 rbd. silfurmyntar hvorum fyrir sig. Dóminum að fullnægja, og þeirri ákveðnu

sekt að lúka innan 8 vikna frá dóms þessa löglegu birtingu, undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Ár 1844, þann 29. apríl

d ó m u r

í sökinni nr. 5/1844: Examinatus juris H. Thorgrím-
sen sem aktor

gegn

Vilhjálmí Þórðarsyni á Drápuhlíð í Snæfellsnessýslu.

Með Snæfellsnessýslu aukaréttar dómi þann 21. september f. á. er sá ákærði, Vilhjálmur Þórðarson á Drápuhlíð, sem er fæddur þann 24. okt. 1824, fyrir þjófnað felldur til 40 vandarhagga straffs, svo og til að vera pólitístjórnarinnar tilsjón undirgefinn í 1½ ár og til að borga sakarkostnaðinn, hverjum dómi sá ákærði hefur skotið til landsyfirréttarins.

Að vísu finnst nú dómur þessi vera hinum ákærða löglega birtur samkvæmt landsyfirréttarins frávísunardómi, uppsögðum þann 4. desember f. á. í sök þessari, eftir boðum tilsk. frá 3. júní 1796 33. gr., en jafnvel þó bæði frávísunarakt réttarins í sök þessari út gefinn og landsyfirréttarakt seinna, sem gefinn var út í jústítssök, höfðaðri gegn þeim ákærða með fleirum, fyrir fyrsta sinni framinn þjófnað, enn þá vanti til fullkomins undirbúnings sakar þessarar (L. 1—5—13 og kanc.bréf 12. júlí 1817), álitur lands-

yfirrétturinn samt ekki með öllu nauðsynlegt enn þá að fresta fullnaðardómi í sökinni, er þess af undirdómaranum er ætlandi, að hann án beinlínis skipunaratkvæðis landsyfirréttarins taki sér fram um að láta þau áminnstu vantandi réttarskjöl fylgja með réttargerðunum til framleggingar fyrir hæstarétt, ef dómi þessum yrði áfrýjað.

Það er með eigin játningu hins ákærða og upplýstum kringumstæðum sakarinnar sannað, að hann nú í annað sinn hafi gert sig sekan í ýmsum þjófnaði, og sérílagi upplýst, að hann þann 24. júní f. á. fór inn í opinn bæ á útibúinu Valabjörgum, er enginn var þar heima, tók úr tveimur læstum kistlum, hvar að hann fann lyklana á rúmi bæjarmanns, ýmsa muni, 68 skilinga að verðhæð, og þar hjá úr öðrum þeirra 2 rbd. 4 sk. í peningum. Sömuleiðis hefur hann úr kistu, sem lykillinn stóð í, tekið frá heimilismanni í Drápuhlíð 1 ríkisort heilt og frá öðrum sama staðar í annað sinn tindósir með hnöppum, sem virtar eru á 32 skilinga, og loksins hefur hann meðgengið að hafa um nótt næstliðið sumar farið á bænum Efri-Hlíð inn í læsta skemmu með því móti, að hann reif úr gluggatópt eða vindauga, sem hlaðið var upp í að utanverðu með torfi, og hella reist upp við, smogið svo inn um gatið, tekið í skemmunnni smjörtöflu, sem dómarinn eftir gangverði á smjöri hefur virt á 16 skilinga, og farið með hana, er hann hafði byrgt fyrir gluggatóptina aftur, að heimili sínu og falið þar í taðhlaða. Þar á móti er ákærði ekki, gegn neitun sinni, orðinn sannur að hafa farið oftár í skemmu þessa eða stolið þar fleiru, né heldur að hafa stolið

smjóri frá sambýlismanninum í Drápuhlíð, sem hann þó er grunaður um.

Hvað straffi því viðvíkur, sem ákærði hefur unnið til fyrir þjófnað þenna, þá er að vísu verðhæð þess stolna (til samans 3 rbd. 62 sk.) svo lítil, að hún út af fyrir sig ei getur álitizt mjög straffherðandi, en eins og þó þjófnaðurinn aftur neyðarlaust oftlega er ítrekaður á stuttu tímabili, svo horfir það einkum til straffsherðingar, að ákærði á náttarþeli gerði sér ferð til á áðurtéðan hátt að fara inn í skemmuna í Efri-Hlíð og stela þar, því jafnvel þó sú úr skemmunni stolna smjörtafla aðeins sé sögð 16 sk. virði, og ákærði ekki virðist að hafa þurft að neyta sérlegs afls né ofdirfsku til að komast inn um skemmu-gluggann eða vindaugað, varð samt¹⁾ þetta sakaratriði, hvort heldur hann reif úr vindauganu eða ekki, er það auðsjáanlega, þó það hefði staðið opið, var ætlað til annars en inngangs í húsið, eftir orðatiltækjum í og ástæðum (Koll. Tid. 1840 bls. 416—417) til 12. gr. í tilskipun frá 11. apríl 1840, að leiða eftir sig straff það, sem ákveðið er í fyrri kafla greinarinnar, þó, með tilliti til annara kringumstæða, aðeins þeirri vægustu tröppu, sem afplánist samkvæmt tilskipun 24. jan. 1838 11. gr. tit. a og 5. gr. En þar eð bæði þetta straff út af fyrir sig, en þótt lögákveðið fyrir það hér átalda innbrot hins ákærða, verði álitast næsta þungt, jafnvel með tilliti til að ákærði áður, þann 25. apríl 1842, við þenna rétt er felldur til 15 vandarhagga strauffs fyrir í fyrsta sinni

1) Í handr. sýnist standa: verið samt.

framinn þjófnað, svo ætlar rétturinn, að tilgangi löggjafans með ákvarðanirnar í 13. og 14. gr. af tilskipun 11. apríl 1840 eftir málavöxtum sé fullnægt, þó að það áður í fyrsta sinni ákveðna lítilvæga þjófnaðarstraff ekki sé látið gera það að verkum, að ákærði hafi betrunarhúsvinnu, þegar einnig er haft tillit til ákærða unga aldurs, óvandaða uppeldis hjá foreldrum hans og þess góða vitnisburðar, sem honum að öðru leyti er fenginn af húsbændum hans, síðan hann kom úr foreldra húsum.

Þar eð því stolna öllu er aftur skilað, er ekkert endurgjald að dæma.

Hvað kostnað sakarinnar snertir, er það að vísu orðið af vangæzlu undirdómarans, að sökinni var vísað frá landsyfirréttinum þann 4. des. f. á., en þar eð það af framlögðu bréfi hans til konferenzráðs, amtmanns Thorsteinsens, frá 13. febr. þ. á., má ráða, að hann hefur undan fellt að láta dóm sinn birta þeim ákærða samkvæmt tilskipun frá 3. júní 1796 33. gr. vegna það, hann hélt það vera réttarvenju, virðist kostnaður sá, sem af þessari vangæzlu undirdómarans er hlotinn, ekki verða lagður á hann, hvar á móti allur kostnaður sakarinnar, og þar á meðal þau við undirréttinn ákærða svaramanni dæmdu laun, svo og laun til aktors og defensors hér við réttinn í hvorttveggja sinni, sem eftir kringumstæðunum ákveðast 6 rbd. til hvors þeirra um sig, réttilega finnast eiga að greiðast af þeim ákærða.

Að öðru leyti og jafnvel þó undirdómaranum hafi líka yfirsézt í réttri ákvörðun pólitístjórnartilsjónarinnar eftir 5. gr. í tilskipun 24. jan. 1838, hefur

meðferð sakarinnar frá hans hálfu verið vítalaus. Og að því leyti hann, auk annara ummæla viðvíkjandi málsfærslunni hér við réttinn, lætur í ljósi, að bréf hins konunglega danska kancellís frá 3. maj 1842 nauðsynlega hefði þurft að tilkynnst honum til þess að álíta hann skyldugan til að breyta venjunni með birtingu dóma í sakamálum innanréttar, og að landsyfirrætturinn áður hafi látið venju þessa gilda, virðist það nægja að minna undirdómarann á, að yfirrétturinn ætlist til, að hann, enda án aðvörunar hlutaðeigandi stjórnarráðs eða yfirvaldsanna, fari að þeim gildum lögum í meðferð réttarmálefna, og að hann þá aðeins beri fyrir sig þessa réttar dóma, þegar hann geti verið sannfærður um ástæður þeirra eða gert greinarmun á þeim eftir málavöxtum í hvert sinni, í hverju tilliti þess verður annars hér að lútandi að geta, að undirrættardómsins birting samkvæmt tilskipun 3. júní 1796 33. gr. sjálfsagt verður nauðsynleg, þegar honum hvort sem er er áfrýjað af yfirvaldsins hálfu.

Vörn sakarinnar í héraði og sókn sem vörn hennar við landsyfirrættinn hefur verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Sá ákærði, Vilhjálmur Þórðarson, á að hýðast þrisvar sinnum 27 vandarhöggum og vera undir pólitistjórnarinnar sérdeilislegu tilsjón í tvö ár. Svo borgi hann og allan af sök þessari löglega leiðandi kostnað, þar á meðal í laun til defensors við undirrættinn, kaupmanns og hreppstjóra Á. Ó. Thorlacius, 2 rbd. silfurmyntar og til aktors og defensors við

landsyfírréttinn, examinatus juris Thorgrímsen og examinatus juris Svenzon, 6 rbd. silfurmyntar til hvors þeirra um sig.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.
Th. Sveinbjörnsson.

Árið 1844, þann 29. apríl

d ó m u r

í sökinni nr. 4/1844: Examinatus juris Svenzon sem aktor

gegn

Kristjáni Skel Skúlasyni í Suður-Píngeyjarsýslu.

Sök sú, sem hér ræðir um, er höfðuð gegn vinnu-
manni á Stóru-Laugum í Suður-Píngeyjarsýslu,
Kristjáni Skel Skúlasyni, út af því að hann 10. júní
fyrra árs, þá hann var á ferð í Húsavíkur verzlunar-
stað, skrifaði í húsi, sem liggur þar í grennd við,
undir nafni bóndans á Leikskála í greindri sýslu,
Andreasar Ólafssonar, beiðni til verzlunarfulltrúa
Johnsens á Húsavík um að láta ákærða fá út í sinn
(Andreasar) reikning einn ríkisbankadal silfurmynt-
ar, hvað hinn ákærði einninn fékk um leið og hann
afhenti ávísunarseðilinn. En þegar verzlunarfulltrúi
Johnsen af samtali við ofannefndan Andreas var
kominn að vissu um, að ávísunarseðillinn var falsk-
ur, tjáði hann hlutaðeigandi sýslumanni frá mála-
vöxtum, sem tók sök þessa til rannsóknar og felldi
dóm í henni þann 26. ágúst f. á. Við þenna dóm er

ákærði, sem er 31 ára gamall og aldrei fyrri lög-sóktur, felldur til 2 rbd. bóta til Húsavíkur sveitar-sjóðs, sem og til að svara sakarinnar kostnaði, og hefur hlutaðeigandi amtsyfirvald skotið þessum dómi til landsyfirréttarins.

Að því leyti svaramaður hins ákærða við landsyfirrétttinn hefur hreyft því, að undirdómarans vitn-isburð vanti um, að þeir menn, sem hafa birt undir-réttardóminn og stefnuna til landsyfirréttarins, séu réttir stefnuvottar, og því næst, að það hvergi sjá-ist, að landsyfirréttar fyrirkallið sé birt ákærða sjálfum, er þess fyrir fram að geta, að eftir kring-umstæðunum, hvar til það heyrir, að hin sömu nöfn, sem finnast undir stefnunni til undirréttarins, standa undir landsyfirréttar fyrirkallinu, virðist engin ástæða til að véfengja hæfilegleika þeirra manna, sem birtinguna hafa framkvæmt. Og hvað seinna atriðinu viðvíkur, er stefnan til landsyfirréttarins, eins og L. 1—4—4 gerir ráð fyrir, birt húsbónda hins ákærða, sem lofaði að tilkynna honum birting-una, þegar hann kæmi heim, hvers von var, að yrði samdægurs eða næsta dag.

Hvað því næst sjálft sakaratriðið snertir, er það eftir þeim framkomnu upplýsingum til hlítar sann-að, að hinn ákærði átti að telja hjá Andreasi Ólafs-syni til jafn hárrar skuldar og ávísunin hljóðaði upp á, og það er jafnframt viðurkennt af Andreasi, að hann hafi lofað ákærða í fyrra sumar að láta skrifa skuldina, að upphæð einn ríkisbankadal silfurmynt-ar, inn í reikning ákærða við Húsavíkur höndlun.

Tiltæki ákærða getur því ekki, eins og sóknarinn

álítur, heimfærzt undir 40. gr. í tilskipun frá 11. apríl 1840, því þessi lagastaður, eins og þeir eftirfylgjandi, gerir ráð fyrir sviksamlegum tilgangi, eins og svik, eða fals yfir höfuð, ekki án þess geta átt sér stað. Tilgangur ákærða með breytni sinni virðist nefnilega einungis að hafa verið sá, að ná skuld sinni, hverrar gjalddagi og, eftir því sem undir sökinni er upplýst, var að álíta kominn, og tiltæki hans því einngis að vera þar í fólgið, að hann tók sjálfur rétt sinn með þessu móti. Að hafa svik í frammi, virðist þar á móti að hafa verið fjarstætt tilgangi hans, hvern hann og tjáir verið hafa, að Andreas Ólafsson skyldi geta fengið vissu um, að skuldin væri ákærða borguð.

Undir þessum kringumstæðum virðist það ekki geta sætt líkamlegu straffi, að ákærði, og það án þess að breyta skrifhönd sinni, skrifaði ávísunarseðilinn undir Andreasar nafni, og þótt þessi hafi synjað fyrir að hafa gefið honum leyfi til að taka skuldina út sjálfur með þessu móti, og verzlunarfulltrúi Johnsen einnig hafi neitað því, að ákærði nokkurn tíma áður hafi getið þess við sig, að hann ætti að fá einn ríkisbankadal út í Andreasar reikning (um hvert síðasttalda atriði ákærði þó ekki er borinn saman við Johnsen), hafa þó báðir þessir að þeirra leyti fallið frá öllum kröfum til ákærða, og Andreas sérílagi samþykkt, að sá úttekni einn ríkisbankadalur væri sér til skuldar færður hjá Johnsen, eins og skeð var. En með því tiltæki ákærða þó í sjálfu forminu er rangt, og það að taka sjálfur rétt sinn einnig er lögbannað, svo fær ákærði, þótt hann

enda mætti hafa hugsað, að hann ekki gerði nokkurt lagabrot, samt ekki komizt hjá því að sæta nokkru straffi, og finnst það af undirdómaranum, einkum með hliðsjón af ástæðum þeim, sem lagðar eru til grundvallar í 50. gr., sbr. 39. gr., í tilskipun frá 11. apríl 1840 og tilskipun 24. jan. 1838 3. gr., hæfilega ákveðið til 2 rbd. silfurmyntar bóta til hlutaðeigandi sveitarsjóðs, hvers vegna undirréttarins dóm í straffsins, eins og líka í sakarkostnaðarins tilliti er að staðfesta.

Laun sóknara og svaramanns hér við réttinn, sem ákveðast 4 rbd. silfurmyntar til hvors um sig, borgist, eins og annar kostnaður sakarinnar, af þeim ákærða.

Meðferð og rekstur sakarinnar í héraði hafa verið forsvaranleg, og sókn hennar og vörn hér við réttinn lögmæt.

Því dæmist rétt að vera :

Undirréttarins dómur á óraskaður að standa.

Sóknara við landsyfirréttninn, examinatus juris Svenzon, og svaramanni, examinatus juris Thorgrímsen, bera í sakarfærslulaun hvorum fyrir sig 4 rbd. silfurmyntar, sem lúkist af þeim ákærða, Kristjáni Skel Skúlasyni.

Ídæmdum bótum ber að lúka innan 8 vikna frá dóms þessa löglegri birtingu, og honum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Árið 1844, þann 29. apríl

d ó m u r

í sökinni nr. 6/1844: Sýslumaður Th. Gudmundsen
sem aktor

gegn

fanganum Pálma Einarssyni í Ísafjarðarsýslu.

Það er uppruni sakar þessarar, að sýslumaðurinn í Húnavatnssýslu, Blöndahl, lét handsama þann hér ákærða fanga, Pálma Einarsson, á flakkferð hans í téðri sýslu, hvar hann hafði gert sig sekan í þjófnaði á fleirum stöðum. Tók nefndur sýslumaður próf yfir honum þessu til upplýsingar og færði hann síðan frá einum hreppstjóra til annars vestur til átt-haga sinna í Barðastrandarsýslu, hvaðan hann aftur var færður sýslumanninum í Ísafjarðarsýslu. Þótt það nú samkvæmt tilskipun 3. júní 1746 4. og 6. gr. og tilsk. 31. maj 1751 6. gr. sé augljóst, að sökin, eins og þá var komið, réttilega hefði átt að meðhöndlast og dæmast í Húnavatnssýslu, álítur landsyfirrætturinn þó eftir sakarinnar núverandi kringumstæðum og með hliðsjón af kongsbréfi frá 16. febr. 1787 nauðsynlegt, að sökin, eins og hér nú er orðið, meðhöndlist og dæmist í Ísafjarðarsýslu, hvar hinn ákærði, eins og líkur eru komnar fyrir, hefur framið þau af misbrotum hans, sem mest eru virðandi og, eins og síðar verður á vikið, einkum þurfa ýtarlegri upplýsinga við.

Sýslumaðurinn í Ísafjarðarsýslu, Th. Gunnlaugsson, hefur og þann 13. júlí f. á. fellt dóm í sökinni

og hinn ákærða fyrir framinn þjófnað m. fl. til 27 vandarhagga refsingar, hverjum dómi amtmaðurinn yfir vesturamtinu með stefnu þann 15. febr. þ. á. réttvísinnar vegna hefur áfrýjað, en í staðinn fyrir samkvæmt amtsins skipun og tilsk. 24. jan. 1838 15. gr. að láta áfrýjunarstefnu þessa löglega birta fanganum hefur nefndur héraðsdómari áteiknað réttargerðirnar aðra stefnu þann 26. febr. þ. á., hvar með hann „innkallast til að mæta fyrir landsyfirréttinum frá miðjum marz til miðs aprílmánaðar næstkomandi til þar að þola lagaákæru fyrir sín afglöp, hlíta dómi landsyfirréttarins og til að borga allan áfallinn og hér eftir áfallandi kostnað, sem leiðir af málunum fyrir undir- og yfirréttinum“, og er stefna þessi sögð að vera fanganum löglega birt á heimili hans Reykjarfirði, og það vitnað undir eiginhandar undirskriftuðum nöfnum og hjásettum signetum þeirra Jóns Níelssonar og Guðmundar Steinssonar, sem tjá sig eiðsvarna stefnuvotta. En þar eð það ei að síður má álítast ósannað, að menn þessir séu eiðsvarnir stefnuvottar í Reykjarfirði, enda þótt þeir menn, sem sama staðar þann 4. des. f. á. birt hafa fanganum undirréttarstefnuna frá 21. okt., alstaðar nefni sig þeim sömu nöfnum, einkum þar eð undir-dómarinn hefur óhlýðnast skipun amtmannsins í bréfi frá 15. febrúar þ. á. um að staðfesta hæfileikleika þeirra, og stefnubirting þessi sjálf líka ber með sér, að hún sé óáreiðanleg, að því leyti mennirnir tjást að hafa handsalað nöfn sín þvert á móti því, sem um er vitnað í áteiknun þeirra, og þvert á móti því, sem að líkindum af þeim sömu mönnum

skeð er annarstaðar í réttargerðunum, t. d. bls. 2, 13, 19 og 23, svo getur undirréttardóminum, hvað fangann snertir, engan veginn álitizt reglulega áfrýjað, eða fanginn löglega stefndur til landsyfirrættarins, jafnvel þó undirdómarinn sjálfur hins vegar hafi játað sig með áfrýjunarstefnu amtsins löglega stefndan.

Að vísu mætti nú sökinni að svo vöxnu máli réttilega frávísa landsyfirrættinum til þess að áfrýjunarstefna amtsins löglega yrði birt fanganum, en þar eð það þó er í augum uppi, að dómur ekki löglega varð felldur í héraði, eins og sökin þar var undir dóm búin, ætlar landsyfirrætturinn, til að spara hlutaðeigendum óþarfan kostnaðarauka, er af frávísuninni leiðir, sér öllu heldur bera nú þegar að ónýta dóminn og þá af undirdómaranum í héraði viðhöfðu aflaga sakarmeðferð, síðan hann þann 21. okt. f. á. í henni gaf út stefnu þá, hvernar strax skal getið, og ber það þá einkum til þessa útfalls sakarinnar að sinni hér við réttinn:

a) Að undirdómarinn ekki hefur stefnt fanganum til að þola straff eftir héraðsréttardóminum, heldur aðeins „til að heyra á ákærur gegn sér fyrir þjófnaði, burtstrok úr vistinni og fleiri glæpi í strokferðinni“, — af málssækjanda þess hálfu, Guðmundar bónda Steinssonar, sem jafnvel virðist sami maðurinn og stefnuvottur sá, hvers áður er getið, og sem undirdómarinn, þvert á móti tilsk. 24. jan. 1838 15. gr., hefur sett í sökinni, — „samt til að borga málsins kostnað og ígjald að öllu leyti skaðlaust og til að áheyra þann dóm, sem rétturinn ákveður“;

því eins og það ei fær réttlætt þann brest, að fanginn mætti í aukaréttinum þann 9. desbr. f. á. (eftir svo vaxinni stefnu) til að líða dóm, svo verður heldur ekkert samþykki af fangans hálfu til að líða réttilega og að lögum ákveðið straff þar af dregið, að hann gerði sig ánægðan með aukaréttarins dóm, er undirdómarinn enda og þvert á móti skipun amtmannsins, bæði í áðurtéðu bréfi og í áteiknun hans á réttargerðirnar, hefur leitt hjá sér að láta fangann birta dóm sinn að fyrirmælum tilskipunar frá 3. júní 1796 33. gr.

b) Að — en þótt það af bréfi undirdómarans til hlutaðeigandi amtmanns frá 25. febrúar í ár að ltra 3 og af bréfi í afskrift, framlagðri hér við réttinn, frá hreppstjóranum Magnúsi Einarssyni á Hvyllft, dags. 8. sept. f. á. (ad ltr. 8 a), sjáist, að hann, áður en hann dæmdi í sökinni, hafi ánægjanlega vitneskju um, að fanginn, á meðan hann var í varðhaldi á bænum Holti sumarið 1843, hefði stolið ýmislegu, einkum úr skemmunni þar, er undirdómarinn sjálfur tjáir, að fanginn hafi rifið sig inn um gluggatópt — hefur þó undirdómarinn látið þetta atriði óupplýst og óákært, og

c) Að undirdómarinn sömuleiðis öldungis hefur forsómað að spyrja fangann um þjófnað þann, sem hann í bréfi sínu frá 8. júlí f. á. til amtmannsins, sbr. bréf hans til hins sama frá 25. febrúar í ár (ad ltra 3), eins löngu áður en að sökin var til lykta leidd í héraði, hefur tjáð sig hafa nokkurn veginn áreiðanlega vitneskju um, að fanginn hafi framið í Barðastrandarsýslu, og er það ei heldur af því

bréfi undirdómarans frá 16. febrúar f. á. til sýslumannsins í nefndri sýslu, sem til er vitnað og um er rætt í bréfi hreppstjóra Magnúsar Einarssonar á Hvylft til viðkomandi amtmanns frá 12. sept. f. á. með fylgiskjalinu að ltr. 8 b, að sjá, að undirdómarinn reglulega hafi leitað upplýsinga um þann fyrirborna stuld fangans í téðri sýslu, heldur að hann aðeins yfir höfuð hafi beiðzt eftir, að grennslast yrði þar eftir orðum hans og gerðum í strokuferðinni um sýsluna, og virðist undirdómarinn á eins ófullkominn og ónógan hátt hafa stílað kröfu sína til sýslumannsins í Skagafjarðarsýslu um nákvæmari upplýsingar þjófnaðar þess, sem fanginn við prófið þann 23. desbr. 1842 að Hvammi í Húnavatnssýslu hefur játað að hafa framið innan fyrrnefndrar sýslu.

Undir eins og landsyfirrætturinn, sérílagi framan-skrifaðra kringumstæðna vegna, hlýtur að álíta dóm í sökinni ranglega og of fljótt felldan í héraði og þess vegna að dæma hann ómerkan, eins og líka þá viðhöfðu meðferð sakarinnar, síðan undirdómarinn þann 21. okt. f. á. í henni gaf út þá ofannefndu stefnu, finnur hann óumflýjanlega nauðsynlegt, að bætt sé úr þeim brestum í upplýsinganna tilliti, hvar í sökinni er mjög svo ábótavant, áður en fanginn að nýju reglulega (af yfirvaldinu eða hlutaðeigandi sýslumanni) er ákærður og dómfelldur í héraði fyrir misbrot þau, hvar um hann, að upplýsingum fengnum, kynni verða sakfelldur. Og ber þanngi við nýtt próf í sökinni:

- 1) Nákvæmlega að upplýsa áðurteðan þjófnað

fangans í Holti sumarið 1843 með hans eigin og annara hlutaðeigandi og kunnugra skýrslum í tilliti til verksins sjálfs, þeirra stolnu muna, verðhæðar þeirra, hvenær, undir hverjum kringumstæðum og hve oft þjófnaðurinn er framinn o. s. frv.

2) Að spyrja fangann ýtarlega um þann af dóm-aranum í framannefndu bréfi hans frá 8. júlí f. á. umgetna þjófnað fangans í Barðastrandarsýslu, og sömuleiðis, eftir sem ofan nefnt próf þann 23. desbr. 1842 gefur tilefni til, í Skagafjarðarsýslu, og á síðan hjá sýslumanninum í báðum þessum sýslum að leita ýtarlegri upplýsinga um þau atvik þjófnaðarins, á hverjum stað, sem fanginn skýrir frá og til eru greind (hvað Skagafjarðarsýslu snertir) í nýnefndu prófi, og að öðru leyti eins og til er bent undir nr. 1 og fyrir er lagt í tilsk. frá 13. okt. 1819.

3) Ýtarlega að rannsaka þjófnað fangans í Ytri-Hjarðardal, hvernig, hvar, hvenær og hve oft hann stal þar, og hvers virði þeir stolnu munir séu, einkum með því að yfirheyra áður verandi húsmóður fangans, meðan hann var í vist á Ytri-Hjarðardal, þar eð hún, að manns hennar sögn í prófinu þann 16. marz f. á., einkum virðist haft hafa vitneskju hér um, en þó aldrei er látin bera neitt eða koma fyrir réttinn í því skyni. Og sé það sérilagi betur upplýst, hvernig fanginn (í hvert sinni) komst inn í útistofuna, hvort stofa þessi er íbúðarhús eða menn byggðu hana, þegar þjófnaðurinn var framinn, eða hún stóð í sambandi við íbúðarhúsin, hvort þjófnaðurinn skeði á nóttu eða degi, hvar fanginn tók stigann til að komast upp á loftið inn um glugg-

ann og hvort hann braut hann eða opnaði á annan hátt, um hvað allt fanginn einnig ýtarlegar sé spurður og borinn saman við konuna madömu Thorsteins-sen og, ef á þarf að halda, við annað heimafólk, svo og viðvíkjandi þjónustu hans og mataræði í Hjarðardal, einnig með tilliti til skýrslu fangans héraðlútandi í aukaréttinum þann 9. desbr. f. á.

4) Að hafa upp fyrir fanganum sérhverft það hann snertandi sakaratriði, sem um er borið í prófunum þann 25. og 27. febrúar f. á. að Víðidalstungu og Melstað í Húnavatnssýslu, og sé hann spurður, hvort hann viðurkenni sérhvers vitnis frambornar skýrslur og verðleggingar hins stolna, undir eins og hann ýtarlega er látinn skýra frá þjófnaðaraðferð sinni á hverjum stað.

5) Að láta þá, sem stolið er hjá í Ísafjarðar-, Skagafjarðar- eða Barðastrandarsýslum, gefa uppskátt, hvort þeir, að því leyti þeir ekki hafa heimt sitt aftur, ætlist til að fá endurgjald fyrir það stolna, sem ekki er skilað aftur.

6) Að útvega úr Ísafjarðar- og Barðastrandarsýslum skilríki hjá prestum þeim, innan hverra sókna fanginn hefur dvalið, um hegðun hans, svo og frá réttarþjónum téðra sýslna skýrslur um, hvort hann áður hefur verið ákærður fyrir nokkurt lagabrot, hver skilríki, ásamt bréfinu frá prestinum sira Jóni Ásgeirssyni frá 1. apríl f. á., öll séu borin undir fangann, og hann spurður, hvort og þá hvað hann hafi á móti að mæla, og sé einkum af presti þeirrar sóknar, hvar fanginn er fermdur, sem hann í prófinu þann 23. desbr. 1842 tjáir skeð á 13. aldursári

sínu, skýrt frá, hvort svo sé, og þá, hvers vegna og með hvaða þekkingu í kristindómsefnum, samt af prestinum í þeirri sókn, hvar hann er skírður, hvenær hann sé fæddur.

7) Að framleggja undir því nýja prófi útskriftina frá Húnavatnssýslu in originali, svo og, að því leyti það ei af réttargerðunum sést að vera skeð, að umvitna með reglulegri áteiknun á réttarskjölin, hvenær þau eru komin undirdómaranum til handa og hvort og hvenær þau séu lögð í rétt, með hverjum áteiknunum þau, eins og þau eru að sér ger og útbúin, eiga að færast inn í réttargerðirnar eða festast við þær, að því leyti það ekki eru réttargerðir út af fyrir sig, og

8) Upplýsi og sanni undirdómarinn ýtarlega og nákvæmar en skeð er í aukaréttinum þann 9. desbr. f. á. og í bréfum hans til hlutaðeigandi amtmanns frá 8. júlí f. á. og 25. febrúar í ár, hvað valdið hafi drætti sakarinnar til sérhvers tíma annað en vöntun upplýsinga frá Skagafjarðar- og Barðastrandar-sýslum eftir bréfunum til sýslumannanna í þessum sýslum frá 16. febrúar f. á., hvar af staðfestar afskriftir undir hinu nýja prófi sakarinnar séu framlagðar, eins og líka sömu sýslumönnum sé gefið til efni til að láta þær ástæður og afsakanir í ljósi, sem hamlað hafi upplýsingum sakarinnar af þeirra hálfu, og sérílagi upplýsist ýtarlega héraðlútandi:

a) Orsök og ástæða til, að ekkert sést af undirdómarans hálfu að sökinni unnið frá 2. oktbr. 1842, þá hann meðtók bréf Ebenezers Thorsteinsens um þjófnað fangans, til þess 15. febr. árið eftir, ekkert

frá 16. febr. til 16. marz f. á. og ekkert frá þessum degi til 21. okt. f. á., þá dómstefna var gefin út, og hvers vegna hún, sem ákveður þann 9. desbr. f. á. sem tökudag sakarinnar, var svo löngum tíma áður gefin út.

b) Hvers vegna undirdómarinn, er hann var var orðinn þjófnaðarins í Holti sumarið, sem leið, leiddi hjá sér að rannsaka og ákæra hann, í hverju tilliti, sem og að því leyti snertir sakarinnar fyrri hátt, fyrst þann 16. marz f. á. viðvíkjandi þjófnaðinum í Hjarðardal áður nefnt bréf hreppstjórans Magnúsar Einarssonar á Hvylft með fylgiskjölum, auk þeirra hér við réttinn framlögðu bréfa frá 8. og 24. okt. f. á. og frá 15. febr. í ár, ltr. 3, frá konferenzráði, amtmanni Thorsteinson, útheimta undirdómarans skýlausa og greinilega skýrslu, og

c) Hvers vegna hann á sama hátt hefur leitt hjá sér að spyrja fangann um þjófnað þann, er hann að undirdómarans eigin frásögn í áður nefndu bréfi hans frá 8. júlí f. á. kvað hafa drýgt í Barðastrandar-sýslu.

Það er sjálfsagt, að undirdómarinn, áður en dómur fellur að nýju, auk þeirra framantéðu, á að leita allra þeirra upplýsinga, sem þær hér heimtuðu mættu gefa tilefni til.

Sóknara og svaramanni fyrir landsyfirréttnum bera 5 rbd. í laun hvorum fyrir sig, sem, að því leyti við endilegan dóm í sökinni ekki mætti finnast ástæða til að dæma þau á fangann eða undirdómarann, borgist úr opinberum sjóði, hvar á móti annar kostnaður og meðferð í héraði ekki að þessu sinni kemur undir

dóm. Sökin er hér við réttinn forsvaranlega sótt og varin.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur og málsmeðferð eiga ómerk að vera, hvar á móti sökinni heimvísast til nýrrar og löglegrí rannsóknar, meðferðar og dómsáleggingar, að fengnum þeim framanskriðuðu upplýsingum og eftir að fanganum, Pálma Einarssyni, löglega er stefnt til að líða straff fyrir misbrot þau, sem hann verður uppvís að.

Laun til sóknara við landsyfírréttinn, sýslumanns Th. Gudmundsen, og til svaramanns, examinatus juris Thorgrímsen, 5 rbd. silfurmyntar til hvors um sig, borgist úr opinberum sjóði, að því leyti við endilegan dóm í sökinni ekki mætti finnast ástæða til að dæma þau á fangann eða undirdómarann, sýslumann Th. Gunlögsen.

Th. Sveinbjörnsson.

Árið 1844, þann 24. júní

d ó m u r

í sökinni nr. 7/1844: Candidatus juris Christianson
sem aktor

gegn

bræðrunum Jóni Jónssyni eldra og Jóni Jónssyni yngra á Ey, samt konum þeirra, Ástu Einarsdóttur og Hólmfríði Einarsdóttur, sama staðar í Rangár-vallasýslu.

Sök þessi er í héraði höfðuð gegn bóndanum Jóni Jónssyni eldra, húsmanni Jóni Jónssyni yngra og

konum þeirra, Ástu Einarsdóttur og Hólmfríði Einarsdóttur, á Ey í Rangárvallasýslu, er þau eru grunuð um að hafa næstliðið haust dregið sér nokkrar sauðkindur úr dánarbúi föður og tengdaföður þeirra, Jóns bónda Jónssonar á Ey, er deyði 5. okt. f. á. Og eru bræðurnir einkum fyrir að hafa ófrjálsglega hagnýtt sér eineygða á við téðrar sýslu aukarétt þann 14. marz þ. á. dæmdir hvor um sig til að líða 15 vandarhagga refsingu og til að bera sakarkostnaðinn, þar á meðal 3 rbd. laun til svaramanns þeirra í héraði, en konur þeirra þar á móti dæmdar fríar fyrir réttvísinnar ákærum. Og er dómi þessum af yfirvaldsins hálfu skotið til landsyfirréttarins.

Að því leyti nú sem hvor bræðranna er hafður grunaður um að hafa að heimildarlausu undir höndum 2 kindur á annan vetur með marki föður þeirra og í haust er saknað úr fé hins dána arnhöfðóttis, botnóttis, fullorðins, kollóttis sauðar, þá verður, enda þó þeim ákærðu ei með öllu hafi borið saman við sjálfa sig þessum sauðkindum viðvíkjandi, þó ekkert það álitid komið fram gegn uppástandi þeirra um að vera orðnir eigendur þeirra fjögurra tvævetru kinda í kindaskiptum við föður sinn, og að sauðnum þeim hinum fullorðna hafi verið slátrað í búsins þarfir í haust eð var, sem fellt geti þá í þeirra tilliti, er þeir og að miklu leyti hafa fært líkur fyrir sögu-sögn sinni. Ei heldur finnst næg ástæða til að álíta þá seka í að hafa úr búi föður síns dregið sér peninga hans, eftir því sem upplýst hefur orðið í þeirra tilliti.

Hvað loksins viðvíkur þeirri eineygðu, geldu á,

sem hinir ákærðu eru felldir til straffs fyrir að hafa tekið úr búi föður þeirra, þá hafa að vísu vitni borið, að þau hafi séð hana í fé dánarbúsins eftir að þeir ákærðu tjá henni hafi lógað verið í þess þarfir. En eins og það af þremur vitnum einungis er haft eftir öðrum þeirra ákærða, að hún hafi komizt undan skurði, hvers hann, ásamt bróður sínum, sífellt hefur synjað, svo er það langt frá, að hann eða báðir þeir verði gegn neitun þeirra álitnir orðnir sannir að sök, er alls engin sönnun er fengin fyrir, að ærin sé fundin í þeirra vörzlu, og þau áviknu tvö vitni, enda sitt í hvort sinnið, þykjast hafa séð hana í fjárhjörð búsins eftir þann tíma, að þeir ákærðu segja henni slátrað, hvar að auki hin önnur af undirdóm-aranum tilgreind atvik í sjálfu sér ekki standa í neinu því sambandi við ærhvarfið, sem með vissu þeirri, er tilskipun frá 8. september 1841 útheimtir, bendi á þá ákærðu sem valda að því. En þar eð þeir þó að nokkru leyti hafa orðið sjálfum sér og þeim yfirheyrðu vitnum ósamhljóða viðvirkjandi þeim ofangreindu sauðkindum og tölu þeirra í búsins þarfir skornu kinda, og þeir þar að auki hafa orð á sér um ófrómleika, þó ekki hafi þeir áður sætt laga-ákærum, finnast þeir aðeins réttilega geta orðið dæmdir fríir fyrir réttvísinnar frekari ákærum, þannig að þeir sameiginlega (in solidum) beri allan kostnað sakarinnar, og þar á meðal hin dæmdu laun til svaramannsins við undirréttinn, svo og laun til sóknara og svaramanns hér við réttinn, sem ákveðast 5 rbd. til hvors þeirra um sig, hvar á móti það

dæmda endurgjald eftir þessum málalyktum sjálf-sagt fellur burt.

Þær ákærðu konurnar, Ásta og Hólmfríður Einarsdætur, finnast þar á móti í héraði réttilega dæmdar sýknar sakar.

Rekstur sakarinnar og vörn í héraði, svo og sókn og vörn hennar hér við réttinn, hefur verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera :

Þeir ákærðu, Jón Jónsson eldri og Jón Jónsson yngri á Ey, eiga fyrir réttvísinnar frekari ákærum í sök þessari fríir að vera. Að öðru leyti á undirréttarins dómur óraskaður að standa, þó svo að þeir ákærðu einn fyrir báða og báðir fyrir einn borgi sakarkostnaðinn, og þar á meðal ennfremur laun til sóknara við landsyfirréttninn, candidatus juris Christjanson, og til verjanda, examinatus juris Thorgrímson, 5 rbd. silfurmyntar til hvors þeirra um sig.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Árið 1844, þann 29. júlí

ályktun

í sökinni nr. 8/1844: Examinatus juris H. Thorgrímson

gegn

Rannveigu Sigurðardóttur á Reykjarfirði í Ísafjarðarsýslu.

Við Ísafjarðarsýslu aukarétt er Rannveig Sigurðardóttir fyrir dularfæðingu í sök þessari ákærð og

dómfelld til 8 ára tugthúsvinnu og til að borga allan kostnað sakarinnar, hverri til þessa réttar er skotið að tilhlutun yfirvaldsins.

Við yfirvegun sakarinnar finnur rétturinn svo mikils ábótavant bæði hvað meðferð hennar í héraði snertir sem og í upplýsinganna tilliti, að hann ekki treystist til á hana svo undirbúna sem nú er dóm að leggja, fyrr en skýrslur eru frá undirdómaranum fengnar um tildrög og ástæður fyrir hans aflaga sakarmeðferð og þær aðrar upplýsingar, sem í höfuðefninu virðast óumflýjanlega nauðsynlegar. Og á undirdómarinn fyrir rétti einkum að upplýsa:

1. Í hvaða borgaralegri stöðu þeir fjórir menn eru: Jón Nielsson, Guðmundur Steinsson, Jón Auðunarson og Jóhannes Halldórsson, sem ásamt undirdómaranum hafa sem meðdómsmenn undirskrifað bæði þann svonefnda dóm, dagsettan 1. marz í ár, og líka réttarhaldið þann 9. s. m., þegar dómur í sökinni er upp sagður, hvenær og hvernig þeir eru til þessa starfs kvaddir, þar eð þeirra hvergi er í réttargerðunum annarstaðar getið sem meðdómsmanna, hvaða hlutdeild þeir tekið hafa í dómaraverkunum í sök þessari, hvort nöfn þeirra einnig finnast undirskriftuð í jústits- og dómabókum sýslunnar þann 1. og 9. apríl í ár.

2. Hvers vegna dómur í sökinni, sem er innfærður í réttargerðirnar pag. 7 og dagsettur 1. apríl í ár (hvern dag undirdómarinn í dómsvarnarskjali frá 8. f. m. einnig segir hann „út farinn“) ekki er afsagður fyrr en 9. apríl í ár (réttarg. pag. 15), hvort

sá síðastnefndan dag uppsagði dómur er sá sami og sá fyrrnefndi.

3. Hvenær barnið kom undir, hvort sú ákærða um meðgöngutímann vissi, að hún var með barni, hvort hún, ef hún vissi það, leitaðist við að dylja ástand sitt fyrir öðrum eða hún opinberaði það fyrir nokkrum, um hvað allt barnsfaðir hennar, húsbændur og samþjónar, samt aðrir heimilismenn á Brekku séu spurð og borin saman við þá ákærðu.

4. Vitnin madame Kristín Pálsdóttir og Evlalía Sveinsdóttir séu borin saman við þá ákærðu, að því leyti henni ber á milli við þær um, hvort hún batt fyrir naflastrenginn á barninu, og fáið ekki samhljóðan um þetta atriði, séu þær látnar eiðfesta framburð sinn héraðlútandi.

5. Hvar og um hvern tíma dags þann 11. marz seinastl. jóðsóttin tók þá ákærðu, og hvort heimilisfólkið þá var í nánd, hvort hún, áður en jóðsóttin kom yfir hana, hafði ásett sér að fæða leynilega og á afsíðis stað, og sé þar hjá brýnt fyrir henni, hvað ólíklegt það sé, að hún ekki hafi ásett sér að fyrirfara barninu, ef hún hefði fyrirhugað að fæða í fjárhúshlöðunni, án þess að fyrirhuga því björg eða klæðnað í þessum afsíðis stað um hávetrartíma, og upplýsist um leið og ákærða ýtarlegar er yfirheyrð hér um, þar hjá, hve langt hlaðan er frá bænum, hvað ákærða þar hafi haft að liggja á, hverninn hún lá eða sat þar, meðan á fæðingunni stóð.

6. Hvenær og hverninn hin ákærða sá, að barnið var lífs, þegar það fæddist, og hvenær það var andað, hvað langur tími leið milli lífs þess, er hún varð

vör hjá barninu eftir fæðinguna, og dauða þess, og hvort hún haldi, að annað en kuldi hafi valdið honum, eða sérilagi það, að naflastrengurinn, meðan á fæðingunni stóð, vafðist utan um hálsinn á barninu, hvort hún brúkaði nokkur, og þá hver, handtök til að greiða fæðinguna, og hvort hún reyndi til að greiða naflastrenginn, eða yfir höfuð gerði nokkra tilraun til að lifga barnið.

7. Hverju vitnin Þorkell Jakobsson og Evlalía Sveinsdóttir svari upp á spursmálin 4 og 5, er þau eru rétt höfð upp fyrir þeim, eins og þau eru sett fram þann 10. marz seinastl.

8. Hver sá maður Egill á Laugalandi var, sem ákærða átti hennar fyrsta barn með, hverninn hún við það tækifæri hagaði sér, og hvort það fari nærri sanni, að hún nú í annað sinn hafi blygðazt sín við að eiga barn, þó það enda væri með giftum manni, og sé húsbóndi og sóknarprestur hennar héraðlútandi látnir gefa sitt álit til kynna, er borið sé undir þá ákærðu.

9. Sé útvegað skírnar- og fermingarattesti hinnar ákærðu, svo og hlutaðeigandi réttarþjóns skýrslum, hvort hún áður hafi verið ákærð fyrir nokkurt lagabrot.

Það er sjálfsagt, að undirdómarinn á að útvega allar þær fleiri upplýsingar, sem orsakast kynnu af þeim hér ákveðnu.

Því ályktast:

Undirdómarinn á að umannast, að framanskrifðar skýrslur og upplýsingar útvegist.

Th. Sveinbjörnsson.

Árið 1844, þann 14. október

á l y k t u n

í málinu nr. 9/1844: Konstitueraður sýslumaður, cand. juris Ch. Christiansson sem skipaður málsfærslumaður fyrir hönd studiosus Jóns Bjarnasonar Thórarensens og systkina hans, skólalærisveins Friðriks, madömu Hólmfríðar, konunnar Sigríðar Önnu og jómfrú Jórunnar

g e g n

skipuðum málsfærslumanni Péturs bónda Jónssonar og núverandi konu hans, Sigríðar Helgadóttur, á Bæ í Hrótafirði, stjúpðætra hans, Guðrúnar Samsonardóttur og Helgu Jakobsdóttur, sýslumanni Th. Gudmundsen og kammerráði Jóni Jónssyni á Melum.

Þar eð skipaður málsfærslumaður hinna innstefndu í máli þessu, sýslumaður Th. Gudmundsen, í varnar-skjali sínu frá 19. ágúst þ. á. hefur farið því fram, að skipaðan málsfærslumann appellantanna, studiosi Jóns Bjarnasonar Thórarensens og systkina hans, skólalærisveins Friðriks, madömu Hólmfríðar, konunnar Sigríðar Önnu og jómfrú Jórunnar, konstitúeraðan sýslumann, cand. juris Christiansson, skorti myndugleika og fullmakt til að framfylgja málinu þeirra vegna, og þar eð rétturinn ei fær fallizt á, að sú veitta allranáðugasta uppreisn og gjafsókn í málinu geri frekari legitimatión ad processum óparfa, því síður sem málsfærslumaður hinna innstefndu einnig hefur stutt sig við það atriði, að sumir appell-
antanna hafi þegar selt þeirra undir málinu um-

þrætta arfahluta í jörðinni Bæ, svo hlýtur, áður en fullnaðardómur gengur í málinu, nefndum málsfærslumanni appellantanna, eftir kringumstæðum þess, að veitast sá í framhaldssóknarskjali hans frá 4. þ. m. heimtaði frestur til að útvega og framleggja fullmaktir þeirra til málssóknarinnar.

Því ályktast:

Þeim skipaða málsfærslumanni, konstitúeruðum sýslumanni, candidatus juris Christiansson, veitist 6 vikna frestur til að útvega og framleggja fullmaktir frá ofan nefndum málssækjendum til málssóknarinnar.

Th. Sveinbjörnsson.

Árið 1844, þann 28. október

d ó m u r

í sökinni nr. 8/1844: Examinatus juris Thorgrímsen sem aktor

gegn

Rannveigu Sigurðardóttur frá Brekku í Ísafjarðarsýslu.

Fanginn Rannveig Sigurðardóttir frá Brekku innan Ísafjarðarsýslu ákærist í þessari sök fyrir dularfæðingu, og er það í því tilliti sannað og upplýst, að hún, sem er ógiftur kvenmaður og komin langt yfir sakamanna lögaldur, snemma dags þann 11. marz seinastl. tók sig, þegar hún kenndi jóðsóttarinnar,

úr baðstofunni á Brekku og fór út í heyhlöðu, sem lá 11 faðma frá bænum, og ól þar barn, sem fæddist með lífi og fullburða, en dó, eftir skýrslu hennar, litlu eftir fæðinguna, mäske af kulda og þó með fram af því, að naflastrengurinn hafði tvívafizt utan um hálsinn á barninu, meðan á fæðingunni stóð, og kemur þetta heim við álit læknisins, sem krufði líkið, sem hún hafði vafið innan í hálsklút sinn og lagt í fatakestu sína, hvar það fannst degi síðar af húsmóður hinnar ákærðu.

Að því leyti sóknarinn hefur hreyft því, að undirdómarinn hafi eigi réttilega eiðfest meðdómsmenn í sökinni, er þess fyrir fram að geta, að þó að það að vísu sé svo, að meðdómsmennirnir eigi séu hæfilega til kvaddir, finnst það atriði, með tilliti til þess dómsatkvæðis, sem undirdómarinn felldi í sökinni, sem og með tilliti til þeirra sakarlykta, sem hér verða við réttinn, eigi geta haft neina réttarverkun, því, þar sem meðdómsmannanna eigi réttilega þarf við, getur það atriði, að þeir séu eigi til kvaddir, eins og vera ber, eigi gert neitt að verkum, en er að álíta, eins og hefðu þeir eigi verið til kvaddir, en að til kveðja þá, var í sök þessari eigi nauðsynlegt.

Þegar því næst sakarefnið kemur til yfirvegunar, verður það höfuðspursmálið, hvort ákærða geti álitizt sek í dularfæðingu, og misbrot hennar þannig heimfærzt undir 6—6—8. Að ákærða ekki sagði neinum frá, að hún ólétt væri, að hún ekkert hafði hugað fyrir barnsfatnaði, að hún, þegar hún fann, að fæðingin nálgadist, dró sig úr manna félagi út í einhýsi, hvar hún vissi fyrir fram, að hún ei gat orðið

aðstoðar aðnjótandi, eru óneitanlega atriði, sem virðast að hníga að því að fella ákærðu sem seka í dularfæðingu. En þar af leiðir þó ekki, að dularfæðing í lagaskilningi sé hér orðin. Þessi lagagrein inniheldur ekki nema lagagrun fyrir því, að sú kvenpersóna, sem leynilega fæðir, hafi fyrirfarið barninu. Verði því lagagrunur þessi gagnsannaður, er grun þessum hrundið, og um leið heimfærslu þessa lagastaðar, því barnsfæðing í dul er ekki fósturmorð, en sannar, að svo sé einungis þá, ef barnið er dautt og burtu, og ei verði leidd nægileg rök fyrir því, að móðirin ekki hafi fyrirfarið barninu.

Hér er nú barnið, eftir því sem fram er komið og upplýst í sökinni, bæði til staðar og var, að ákærðu eigin játningu, með lífi í fæðingunni, og þannig nær hinn fyrri hluti framangreinds lagastaðar hér ekki að. Og er þá eftir að skera úr því, hvort ákærða hafi fyrirfarið eða viljað fyrirfara barninu. Af því, sem í sökinni er fram komið og upplýst, virðist ekki verða betur ráðið, en að hin ákærða sé ekki sek í þessu tilliti. Hún hefur stöðugt neitað því, að hún hafi haft í hyggju að fyrirfara barninu, og borið fram, að hún hafi farið afsíðis, af því að hún hafi ekki vitað, hvert hún átti að fara, og hún hafi ekki getað komið sér að biðja neinn að hjálpa sér, og haldið, enginn mundi vilja gera það. Svo hafi hún ei heldur getað látið neinn vita það, af því barnið hafi verið svo undir komið sem það var, að hún átti það með giftum manni. Og virðist þessi játning, sem ber með sér öll merki hreinskilni og sanninda, að hníga að því, að blygðun yfir hrösun hennar með

giftum manni hafi, ásamt hugsýki út af hennar vandræðastöðu, verið helzta og mesta orsök í, að hún dró sig þannig í hlé til að fæða. Og sóknarprestur og húsbóndi hennar heldur það og fara nærri líkindum, að hún hafi blygðazt sín við að hafa fallið með giftum manni, hvað ekki veikist af því, að ákærða áður hafði orðið sek í legorði, þar sem blygðunartilfinningin þó enn nú gat átt sér stað, er hún nú aftur féll, og það með þeim hætti, sem í almennings áliti er saknæmari. Að ákærða hafi ætlað að segja sóknarpresti sínum og húsbónda, sem ekki var við heimilið, þegar hún ól barnið, frá, hvernig komið var fyrir henni, er af henni fram borið, og aðferð hennar yfir höfuð virðist lúta að því, að hún hvorki hafi viljað né ætlazt til, að brot hennar ekki kæmist upp, og þess vegna, af því hún hafi hugsað, að svo yrði, segist hún hafa látið líkið í fatakistu sína, en ekki borið það út.

Að þessum kringumstæðum athuguðum finnur landsyfirrætturinn ekki gilda ástæðu fyrir því, að álíta ákærðu seka orðna í dularfæðingu í þeim tilgangi að fyrirfara barninu, því að vísu leitaði hún, eins og hún hefur játað sjálf, ekki barninu neinna lífsmeðala, né heldur er full vissa fyrir því, að hún hafi bundið fyrir naflastrenginn, þó að sönnu framburður hennar, að svo hafi verið, vel geti sannur verið, með því móti, að hún hafi skilið á milli ofar en um var bundið, þó hún í dimmu húsi ekki yrði vör við það. Og vitin á því tók hún ekki, af því að barnið þá var dautt, og með því dauðann bar að strax eftir fæðinguna, svo varð ekki heldur neinum lífgunar-

meðulum komið við, með því líka ákærða, er barnið var fölnað upp, hætt að hrærast og stirðnað á stuttum tíma, var gengin úr skugga um, að barnið var dautt, hvaraðauki líkskurðarálit héraðslæknisins hermir, að andardráttur barnsins hafi frá upphafi verið ófullkominn, og að ekki verði ákveðið, að það lifað hafi eftir fullnaða fæðingu, en sannsýnilegast sé, að það í fæðingunni kafnað hafi, af því naflastrengurinn hafi verið tvívafinn því um hálsinn, til hvers einnig fannst útvortis merki, og er þess vel að gæta, að þetta læknisins álit er samkvæmt því, sem hin ákærða síðar fram bar.

En þó ákærða þannig ei verði álitin sek í dularfæðingu í laganna stranga skilningi, leiðir ekki þar af, að hún sé sýkn sakar fyrir aðferð hennar í framangreindu tilliti, því þó dularfæðing í þeim skilningi og með þeim afleiðingum, sem 6—6—8 ákveður, ekki eigi sér hér stað, gengur þó breytni hinnar ákærðu nærri dularfæðingu, og slík eða lík hlýtur ætíð að álitast hættuleg fyrir líf barnsins og aldrei orðin í saklausum tilgangi. Eins og hér stendur á, virðist og svo breytni hinnar ákærðu að hafa orsakað dauða barnsins, án þess að þar með sé sannað, að móðirin hafi svo til ætlað, eins og það er líklegt, að barnið hefði lifað, ef ákærða hefði hagað sér eins og vera bar, þegar hún ól barnið, og fyrir og eftir fæðinguna leitað sér hæfilegrar aðstoðar. Eftir grundvallarreglunum í tilsk. 4. ágúst 1819 og 14. okt. 1833 29. gr. hlýtur því breytni ákærðu ávallt að vera saknæm. En við ákvörðun straffsins ber að taka til greina ákærðu til áfellis, að hvöt þau (sic!), sem

geta talizt dulsfæðingu til afsökunar, ekki eiga eins heima hjá hinni ákærðu, er hún áður er orðin sek í legorði, sem hún hefði verið óspjölluð, og þar næst, að hún, sem af reynslunni þekkti, hvernig hagaði til við barnsfæðingu, dró sig þannig í manna fjarvist og þannig vottaði skeytingarleysi fyrir lífi barnsins.

Eftir þessum kringumstæðum virðist ákærða, sem gefst að öðru leyti góður vitnisburður fyrir breytni sína, eigi geta afplánað brót sitt með minna straffi en 2 ára betrunarhúsvinnu, sem eftir tilsk. 24. jan. 1838 samgildir 3×27 vandarhöggum, og pólitítilsjón í 2 ár, og er því undirréttarins dómi í straffsins til-liti þannig að breyta. Svo ber og ákærðu að standa allan sakarinnar kostnað, og þar á meðal laun til svaramanns síns við undirréttinn, sem ákveðast til 1 rbd. silfurmyntar, og hér við réttinn til sóknara 6 rbd. og til svaramanna 3 rbd. til hvors um sig.

Hvað meðferð sakarinnar við undirréttinn áhrær-ir, var henni að sönnu í ýmsu ábótavant, og það svo mjög, að nýjar og ýtarlegri upplýsingar, bæði hvað meðferð og höfuðefni snerti, þurfti að útvega, áður en sökin yrði dæmd hér við réttinn, eins og líka undirréttarins dómur í sökinni er að þankagangi og niðurskipan mjög svo ófullkominn. En ekki virðist samt sem áður öldungis næg ástæða til að draga undirdómarann, fyrrum sýslumann Th. Gunnlögssen, til ansvars eða sekta í þessu tilliti. Þó rétturinn ei fái leitt hjá sér að gera að álitum aðferð sóknarans hér við réttinn, að hann, þegar sökin var aftur tek-in fyrir þann 7. þ. m., ekki kom fram með sókn í höfuðefninu, hvar til hann eftir sakarinnar ásig-

komulagi var skyldur, finnur hann þó eftir kringumstæðunum ei heldur næga ástæðu til að meta sóknaranum þetta til áfellis. Að öðru leyti hefur sókn og vörn sakarinnar verið vítalaus.

Því dæmist rétt að vera :

Ákærða, Rannveig Sigurðardóttir, á að hýðast 3×27 vandarhöggum og vera undirgefin pólitistjórnarinnar tilsjón í 2 ár. Svo borgar hún og allan af sökinni löglega leiðandi kostnað, og þar á meðal til verjanda við undirrættinn, hreppstjóra Markúsar Jónssonar, 1 rbd., til sóknara fyrir landsyfirrættinum, cand. juris Thorgrímsens, 6 rbd. og verjendanna, cand. juris Chr. Christjansons og exam. juris Svensons, 3 rbd. silfurmyntar til hvors um sig.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Árið 1844, þann 4. desember

d ó m u r

í málinu nr. 10/1844: Sýslumaður Th. Gudmundsen sem skipaður málsfærslumaður vinnumanns Guðmundar Kolbeinssonar á Hvammi í Suður-Múlasýslu
gegn

stúdent Stefáni Jónssyni á Úlfsstöðum í Norður-Múlasýslu.

Þar eð sú vegna appellantsins, Guðmundar Kolbeinssonar, í þessu máli úttekna stefna til landsyfir-

réttarins ekki er löglega birt, að því leyti hún, sam-
anborin við attest eða vitnisburð annars stefnuvotts-
ins, ekki er birt á innstefnda lögheimili, og honum
jafnframt synjað um afskrift af stefnunni, áteikn-
unin ekki heldur er staðfest með hlutaðeigandi stefnu-
votta innsiglum, svo hlýtur téð stefna samkvæmt
D. L. 1—4—2 og 4, samanbornum við tilsk. frá 3.
júní 1796 20. gr. og kancellíumburðarbréf frá 25.
janúar 1817, eftir hins innstefnda þar um gerða
uppástandi að frávísast. Að vísu hefur skipaður
málsfærslumaður appellantsins hér í móti látið þess
getið og skilið áteiknun stefnuvottanna á þá leið, að
stefnan sé birt þeim innstefnda á Úlfsstöðum, sem
sé hans lögheimili. En eins og þetta síðara, eftir því
sem undirréttarakinn og ber með sér, má álíta
öyggjandi, svo er hins vegar áteiknunin þannig í stíl
færð, er maðurinn aðeins er nefndur sem búandi á
Úlfsstöðum, án þess, eins og vera ber, með berum
orðum vitnað sé um, að stefnubirtingin hafi farið
fram á þessu hans lögheimili, að þetta einkum má
álítast nefnt aðeins til að einkenna þann innstefnda
sem þann rétta hlutaðeiganda, og að þetta ein-
mitt sé sá rétti skilningur áteiknunarinnar, má bæði
ráða af sömu orðatiltækjum hinna sömu stefnuvotta
í áteiknun þeirra á stefnuna til pólitíréttarins og álít-
ast sannað orðið með þeim áðurtéða, undir þekkjan-
legri hendi og hjásettu signeti annars stefnuvottanna
gefna vitnisburði, hvers rétta uppruna ekki af appell-
antsins hálfu er móti mælt.

Í kost og tæring borgar appellantinn til hins inn-
stefnda 2 rbd. silfurmyntar.

Því dæmist rétt að vera :

Þeirri í máli þessu útteknu landsyfirréttarstefnu frávísast. Í kost og tæring borgar appellantinn, Guðmundur Kolbeinsson, til hins innstefnda, stúdents og setts sýslumanns Stefáns Jónssonar, 2 rbd. silfurmyntar innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri birtingu, undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Árið 1845, þann 3. febrúar

d ó m u r

í málinu nr. 1/1845: Bóndi Jón Sigurðsson á Urriðaá
gegn

bónða Sigurði Oddssyni á Þverholtum og sýslumanni
M. F. Lund á Vogu í Mýrasýslu.

Þar eð framhaldssóknarskjal sækjandans frá 16. þ. m. ekki hreyfir neinum þeim mótsögnum né ástæðum fyrir þeirri af hans hálfu áður í sóknarskjali frá 6. s. m. gerðu réttarkröfum, er þar eigi áður séu tilgreindar, svo verður kröfu hinna innstefndu málsfærslumanns í „öðru svari“ hans, dags. þann 20. næst eftir, um að veitist frestur til að leiða rök að því, að málið í héraði hafi verið meðhöndlað að boðum tilsk. frá 15. ágúst 1832, því síður gaumur gefinn, er sami málsfærslumaður með „svari“ hans, dags. þann 12. f. m., eftir að honum, að eigin ósk hans, hafði verið veittur viku frestur til að svara í málinu, skýlaust og öldungis mótmælalaust í málsmeðferðarinnar til-
liti lagði málið í dóm.

Með því að málið paraðauki eftir eðli sínu og undirbúningi öldungis er á málsfærslumannanna valdi, leiðir sjálfsagt hér af enn fremur, að sækjandans réttarkrafa í sóknarskjali hans um, að sá í máli þessu áfrýjaði dómur verði vegna ýmissa bresta við meðferð þess við undirréttinn dæmdur ómerkur, hlýtur að takast til greina, án þess að þörf sé að meta ástæður hans fyrir þessari réttarkröfu, eða að tillit verði tekið til annars svars málsfærslumanns hinna innstefndu þeim viðvíkjandi. Einungis vænist málsfærslumaður hinna innstefndu í „svari“ hans af 12. f. m., að þeir verði frífundnir frá öllum málskostnaði, sem sækjandinn hefur krafizt, að þeir báðir skyldist til að greiða sér með 30 rbd. silfurmyntar, en þó það nái engri átt að dæma kostnað máls þessa á jafnaðarsjóð vesturamtsins, eins og í „svarinu“ er farið á flot, og en þótt undirdómarinn að vísu sé stefndur til málskostnaðarútláta, finnst samt eftir málsmeðferð hans ekki öldungis ástæða til að láta hann taka þátt í þessum kostnaði, er málsfærslumaður hans ekki, hvað það snertir, getur álitist að hafa samsinnt mótpartsins réttarkröfu (þ. e. taget bekræftende til Genmæle), hvar á móti allur kostnaður málsins eftir kringumstæðunum virðist eiga að lenda á hinum innstefnda Sigurði Oddssyni einsömlum og vera hæfilega ákveðinn 20 rbd. silfurmyntar.

Því dæmist rétt að vera :

Sá í máli þessu að Vogí þann 14. maí 1844 gengni héraðsréttardómur á ómerkur að vera. Í málskostn-

að borgi hinn innstefndi, Sigurður bóndi Oddsson á Þverholtum, til sækjandans, Jóns bónda Sigurðssonar á Urriðaaá, tuttugu ríkisbankadali silfurmyntar innan 8 vikna frá dóms þessa löglegri birtingu, undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Árið 1845, þann 10. marz

d ó m u r

í sökinni nr. 2/1845: Sýslumaður Th. Gudmundsen sem aktor

gegn

fanganum Pálma Einarssyni í Reykjarfirði.

Sök sú, sem hér er lögð undir landsyfirréttarins umdæmi, er svo undir komin, að fanginn Pálmi Einarsson var seint á árinu 1842 handsamaður af hreppstjóra í Skagafjarðarsýslu á flakkferð vestan úr Ísafjarðarsýslu, hvar fanginn hafði strokið úr vist frá Ytri-Hjarðardal. Eftir að fanginn hreppstjóra á milli var kominn til sýslumanns í Húnaþingi og frumpróf var tekið um flakk hans og þjófnað þar, var hann sendur þaðan vestur til áttþaga hans í Barðastrandarsýslu, hvar hann er upp runninn, og svo aftur þaðan til sýslumanns í Ísafjarðarsýslu, sem dæmdi hann þann 14. des. 1843 fyrir þjófnað, stök og lygi til 27 vandarhagga refsingar. Þessum dómi skaut hlutaðeigandi amtmaður því næst til

landsyfirrættarins, sem þann 29. apríl f. á. felldi undirrættarins dóm og málsmeðferð úr öllu gildi og vísaði sökinni heim aftur í hérað til nýrrar og löglegri meðferðar og dómsáleggingar að nýju, eftir að þær í landsyfirrættarins dómi tilgreindu og áskildu ýtarlegri upplýsingar væru fengnar, og er nú héraðsdómur aftur þessu samkvæmt aftur genginn í sökinni þann 2. nóvember árið, sem leið, og fanganum fyrir þjófnað og flakk ákveðið sama straff sem við hinn fyrra dóminn, með þeim viðauka, að hann ásamt er dæmdur til að vera undir tilsjón lögreglustjórnarinnar í 8 mánuði.

Þar eð sökin við þær seinni rannsóknir og útveguðu ýtarlegri skýrslur finnast nægilega upplýst, er nú á hana svo vaxna fullnaðardóm að leggja. Það er með fangans eigin játningu og fram komnum vitna-skýrslum nóglega sannað, að hann, sem er fæddur þann 10. marz 1821 og aldrei fyrri hefur lagaákærum sætt, hafi haustið 1842 þrívegis og á nóttu farið inn um glugga á útistofu í Hjarðardal ytra í Ísafjarðarsýslu, hvar hann var til vistar, og stolið þar frá húsbændum hans peningum og öðrum, ætum og óætum munum, að verðhæð til samans 11 rbd. 43 sk. Þaðan strauk hann úr vistinni norður um land í gegnum Barðastrandar-, Stranda-, Húnavatns- og Skagafjarðarsýslur, og stal alls á átta bæjum í þeirri fyrstnefndu og tveimur þeim síðastnefndu sýslum ýmsum fatnaði og öðrum munum, sem til samans er metið á 13 rbd. 4 sk. Handsamaður, sem áður er á vikið, og fluttur á hæl til Ísafjarðarsýslu, var hann settur í varðhald á bænum Holti, hvar hann á ný

stal 88 álna virði, mest af matartæi, úr skemmu, með því tvívegis á kvöld- eða næturtíma að fara inn um opið vindauga eða gluggatótt, í hverja torfuneplum var lauslega hróað að neðanverðu. Hvorki útistofan í Hjarðardal né skemman í Holti voru íbúðarhús né stóðu við þau í nokkru sambandi. En í útistofuna fór fanginn þannig, að hann setti stiga, sem lá þar í nánd, að gafli stofunnar, rétti hendina inn um rúðuop á glugganum, úr hverjum rúðan af öðrum orsökum áður var brotin, og opnaði svo gluggann til að komast inn.

Það er af vitnunum Jóni stúdent Jónssyni Reykjalín og Helga Árnasyni borið fyrir Skagafjarðarsýslu aukarétti þann 23. sept. f. á., að bækur tvær, sem fanginn stal frá þeim, hafi átt að vera geymdar í Ríparkirkju. En þar eð hvor þessara manna einungis virðist að hafa borið um sína eigin bók, svo finnst það ekki, gegn fangans neitun, nægilega sannað, að hann hafi stolið bókunum úr kirkjunni. Ekki heldur finnst það, gegn neitun hans, fullsannað, að hann hafi stolið grænteinóttum silkiklút frá nefndum stúdent Jóni Jónssyni Reykjalín.

Af þeim þjófnaðarverkum, sem fanginn þannig er valdur að, er þjófnaður hans úr læstum húsum á Holti og Hjarðardal sá straffnæmasti, enda fær rétturinn ekki betur séð, en að ákærði með honum hafi gert sig sekan eftir tilsk. 11. apríl 1840 12. gr. 1., er hvorki stofuglugginn á Hjarðardal né gluggatóttin á Holti var ætluð til inngangs, og þjófnaðurinn á báðum stöðum skeði með þeim hætti, sem ber undir nýnefnda lagagrein, og það á náttarþeli í fleiri skipti

og frá húsbændum fangans. En með því ákærði hefur setið í óvenjulega ströngu varðhaldi og stundum í járnfjöturum, svo er það sjálfsagt, að þetta atriði verður að draga úr því straffi, sem honum er ákveðið, þannig að þess minnsta lögákveðna stig, sem eftir tilsk. 24. jan. 1838 4. gr. littra a. jafngildir 3×27 vandarhagga refsingu, sé látið afplána straffsekju fangans, að við bættri tilsjón lögreglustjórnarinnar í 2 ár, í hverju straffi þá og felst straff fyrir hin önnur af ákærða frömdu þjófnaðarverk og flakk, hvar á móti stök hans úr vistinni 1842 ekki virðist geta sætt ákærum af réttvísinnar hálfu. Undirréttarins dómi er því þessu samkvæmt í straffsins tilliti að breyta.

Hvað meðferð sakarinnar í héraði snertir, þá virðist landsyfirréttinum, að fyrrum sýslumaður í Ísafjarðarsýslu Th. Gunnlaugsson, með þeim nú framkomnu vitnisburðum og skýrslum eftir kringumstæðunum nægilega hafi réttlætt frá sinni hálfu þann drátt, sem sökin leið við hennar fyrri meðferð í héraði. Að vísu er öll ástæða til að halda, að nefndur sýslumaður undir eins og hann þann 16. febr. 1843 skrifaði sýslumönnunum í Barðastrandar-, Stranda- og Húnavatnssýslum og óskaði af þeim þingvitna um illverk fangans í sérhverri þessara sýslna einnig hafi skrifað sama efnis sýslumanninum í Skagafjarðarsýslu, hver þó fyrst þann 23. sept. f. á. og eftir ítrekaða kröfu og beinlínis sendiferð til hans tók það próf um þjófnað fangans þar í sýslu, eftir hverju lengst hefur verið beðið, en mót neitun sýslumanns þessa verður það þó ekki álitíð sannað, að honum

hafi áður nefnt bréf til handa borizt, hvers vegna hann ekki verður fyrir drátt á próftökunni til answers dæmdur. Ei heldur finnst sýslumönnunum í Húnavans- og Barðastrandarsýslum eftir þeim upplýstu kringumstæðum að verða kennt um drátt sakarinnar.

Eftir þessum sakarinnar kringumstæðum ber fanganum réttilega að borga allan þann kostnað, sem af henni er leiddur, að undanteknum þeim, sem orðinn er af hennar áfrýjun til landsyfirréttarins í fyrra sinni, sem, ásamt launum til sóknara og svaramanns við landsyfirrétttinn í það skipti, eftir mála-vöxtum virðist eiga að greiðast úr opinberum sjóði. Sóknara hér við réttinn bera í þetta skipti 5 rbd., en verjanda 4 rbd. silfurmyntar, sem með öðrum kostnaði borgist af þeim ákærða. Ígjaldi hins stolna, sem ekki er aftur heimt, er af hlutaðeigendum fráfallið.

Meðferð sakarinnar í héraði hefur í seinna sinni verið lögmæt og sókn og vörn hennar hér við réttinn forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera :

Fanginn Pálmi Einarsson á að hýðast þrisvar sinnum tuttugu og sjö vandarhöggum og vera undir lögreglustjórnarinnar tilsjón í tvö ár. Svo borgi hann og allan af sökinni löglega leiðandi kostnað, og þar á meðal til sóknara við landsyfirrétttinn, sýslumanns Th. Gudmundsens, 5 rbd. og svaramanns, examinatus juris Thorgrímsens, 4 rbd. silfurmyntar. Þó greiðist sá af áfrýjun sakarinnar til landsyfirréttarins í fyrra sinni leiddi kostnaður, og þar á meðal þau

sóknara og svaramanni með yfirréttarins dómi frá 29. apríl f. á. ákveðnu laun, úr opinberum sjóði.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Árið 1845, þann 17. febrúar

d ó m u r

í málinu nr. 9/1845: Konst. sýslumaður, cand. juris Chr. Christiansson, skipaður málsfærslumaður fyrir hönd studiosus J. B. Thórarensens og alsystkina hans gegn

Péttri bónda Jónssyni og konu hans, Sigríði Helga-dóttur, ásamt tveimur stjúpðætrum hans, Guðrúnu Samsonsdóttur og Helgu Jakobsdóttur.

Sá er aðdragandi máls þessa, að fyrrverandi sýslumaður í Húnaþingi Jón Johnsen taldi til skuldar, að upphæð 599 rbd. 20 sk., í dánarbúi dóttur sinnar Önnu, sem var móðir stefnendanna og sálaðist 15. okt. 1827. Við skiptalok þessa dánarbús 30. sept. 1828 voru honum, með samþykki ekkjumannsins, Bjarna stúdents Friðrikssonar Thórarensens, og barnanna forsvarsmanna, meðal annars, til þessarar skuldar lúkningar útlagt af skiptafyrirráðandanum, kammerráði Jóni Johnsen, 22 hundruð í jörðinni Bæ í Hrútafirði, sem þá öll var eign dánarbúsins, og hvert hundrað kviildalaust metið 22 rbd. Við dauða sýslumanns Jóns Johnsens 1. marz 1831 voru þessi honum útlögðu 22 hundruð í jörðinni Bæ enn þá í

hans eignarhaldi. En við skipti á hans dánarbúi þann 17. apríl 1838 var þeirri kröfu hreyft fyrir hönd stefnendanna, að þessi jarðarhundruð ættu eingöngu að falla í þeirra arfahluta eftir afa þeirra, hverju samarfar þeirra, erfingjar annarar dóttur þess sálaða, Guðrúnar, sem þá var nýdauð, mótmæltu og kröfðust hins sama, en áðurnefndur skiptafyrirráðandi úrskurðaði sama dag, að bæði þau umþrættu 22 hundruð í Bæ, sem og önnur dánarbúsins fasteign, skyldi eftir rétttri tiltölu skiptast til allra dætrabarna þess burtdána, sem allra jafnt tilborinna. Það er þessi skiptaréttarins úrskurður og þar á byggð skipti á 22 hundruðum í jörðinni Bæ, sem sækjandi máls þessa, studiosus J. B. Thórarensen, eigin og al-systkina sinna vegna, eftir fengin allranáðugustu uppreisnar- og gjafsóknarbréf, áfrýjar og leggur undir landsyfirréttarins dóm, og hefur skipaður málsfærslumaður hans og þeirra samkvæmt landsyfirréttarstefnu, úttekinni 1. júní 1844, krafizt, að skiptaúrskurður þessi og skipti þau á jörðinni Bæ, sem á honum eru byggð, verði ónýtt, og honum breytt þannig, að hlutaðeigandi skiptaráðandi verði skyldaður til að skipta greindri jörð á ný, hvar á móti innstefndu hafa látið krefjast annað hvort, að málinu yrði frávísað eða skiptaúrskurðurinn frá 17. apríl 1838 öldungis staðfestur. Í fyrra falli hefur málsfærslumaður þeirra innstefndu, sem einnig, að kammerráði J. Johnsen undanteknum, hafa gefins málsvörn öðlazzt, krafið sér tildæmda 15 rbd. sem tæripeninga frá stefnendunum, og í síðara falli allan

málsins kostnað dæmdan á þá, hvers þessir einnig krafizt hafa af mótpörtum sínum, þeim innstefndu.

Hvað frávísunarkröfu þeirra innstefndu snertir, þá er hún byggð á því, að málsfærslumann sækjanda skort hafi skriflegar heimildir frá þeirra hendi til að stefna málinu og leggja það í dóm, í hverju skyni hann og, þá mótbáru þessari var hreyft í innstefndu fyrsta varnarskjali 19. ágúst f. á., beiddist og öðlaðist 14. okt. f. á. 6 vikna frest til að sanna heimild sína til málssóknar frá hlutaðeigendum. Af þeim fyrst þann 23. desbr. f. á. fram komnu fullmöktum sést þá, að þær sérílagi hvað áhrærir skólapilt Friðrik Bjarnason Thórarensen — sem ekki er fullmyndugur maður —, assistent Jón Eiríksson vegna konu hans, Hólmfríðar Bjarnadóttur, og Einar Gíslason vegna konu hans, Önnu Sigríðar Bjarnadóttur, eru dagsettar löngu seinna en sækjandi stefndi og málið kom fyrir réttinn. Þar að auki má það sjá af bréfi hins seinastnefnda til stud. J. B. Thórarensens (ad nr. 10 g), að hann hafði verið óvitandi um málatilbúnað þessa, eins og hann líka fortækur að vilja gefa leyfi að konu sinnar leyti til málssóknar gegn innstefnda Pétri bónda Jónssyni og konu hans, Sigríði Helgadóttur. Þar eð það nú er einsætt, að fullmakt sú, sem sækjandi máls nokkurs útvegar eftir það hann er búinn að stefna og leggja málið í rétt, eftir ströngum rétti og þegar mótmæli koma fram, ekki getur bætt úr eða réttlætt þá málssókn, sem öndverðlega var höfðuð án tilbærilegra heimilda, svo hlýtur innstefndu krafa, hvað áður nefnda þrjá af meðferðingjum stúdents J. B. Thórarensens snertir, að tak-

ast til greina, og málinu að þeirra leyti að frávísast. Að það stúdent J. B. Thórarensen og systkinum hans veitta allranáðugasta uppreisnarbréf, eins og málsfærslumaður hans hefur farið á flot, geti bætt úr skorti fullmaktanna, finnur ekki réttarins meðhald, þar uppreisnin má álítast veitt undir því skilyrði, að sækjandi hefði, og ef að mótmælum ræki, einnig gæti sannað að hafa gilda fullmakt til málshöfðunar að systkina sinna hálfu. Ekki heldur finnur rétturinn, að löggildingarbréf stiftamtsins til réttargangsins bæti úr fullmakta skortinum, því þó málið sé gjafsóknarmál, breytist ei þar við eðli þess frá öðrum einkamálum eða á öðrum málssóknarreglum að fylgja. Er því ei síður þörf á heimild til málsfærslunnar (*legitimatio ad processum*), þegar mótparturinn krefur þess, sem til réttargangsins (*legitimatio ad praxin*). Sækjandinn hefur að vísu í fjórða framhaldssóknarskjali (nr. 20) borið fyrir í tilliti til skólapilts Friðriks Bjarnasonar Thórarensens, að föðurbróðir hans og curator, J. Thórarensen í Víðidalstungu, hafi með fullmakt sinni af 16. júní 1841 auglýst vilja sinn til skiptaúrskurðarins áfrýjunar, en fullmakt þessi, gefin þriðja manni til málsfærslumanns útvegunar fyrir 3 árum, virðist ekki að geta bætt úr þeim ákærða bresti í skólapilts F. B. Thórar-ensens tilliti.

Málsfærslumaður sækjanda hefur einnig að því fundið, að verjandi ei hafi fram komið með heimildir frá þeim innstefndu til að taka til varna, nema fyrir kammerráð J. Johnsen. En þar eð hann ekki hefur hreyft því fyrr en hinn hafði flutt varnir fram, getur

því ei orðið gaumur gefinn sem þannig of seint fram komnu.

Að vísu finnst sú fullmakt, sem stúd. J. B. Thórar-ensen gaf málsfærslumanni sínum eigin og systur sinnar, Jórunnar B. Thórarensens, vegna, hverrar fjárhaldsmaður hann er, ekki heldur dagsett fyrir en þann 7. nóv. f. á., og því 5 mánuðum eftir að stefna í málinu var út tekin. En þar eð stúd. J. B. Thórar-ensen frá upphafi hefur látið vilja sinn í ljósi til skiptaúrskurðarins áfrýjunar með því að gangast fyrir útvegum allranáðugastrar uppreisnar og gjafsóknar, svo finnur rétturinn því síður næga ástæðu til einnig í þessara tilliti að frávísa málinu, sem hér er um deilileg réttindi að gera, sem að tiltölu geta dæmzt að hvers hlutaðeiganda hálfu fyrir sig. Og ber því málið í stúd. J. B. Thórarensens og systur hans, Jórunnar B. Thórarensens, tilliti að dæma í höfuðefninu.

Hvað þá höfuðefni málsins snertir, þá er að öllu leyti undir komið, hvaða skilningur réttast verði tekinn á því, sem við skiptasamkomu í dánarbúi Önnu sálugu Jónsdóttur þann 29. sept. 1828 bókað var (skiptagerningsins í hennar dánarbúi, bls. 54) áhrærandi undirbúning til útlags á þeim umþrættu 22 hundruðum í jörðinni Bæ í Hrútafirði til lúkningar 484 rbd. af dánarbúsins áðurnefndu 599 rbd. 20 sk. skuld til sýslumanns sál. J. Johnsens. Báðir máls-partarnir vísa til þessa atriðis og draga þaðan ólíkar meiningar réttarkröfum sínum til styrkingar. Sækjandi álítur það bókaða sem virkilegan samning um veðsetningu þessara jarðarhundraða fyrir skuldinni,

en innstefndi aðeins sem uppástand eða frumvarp, sem orðið sé af hendi ekkjumannsins í dánarbúinu og svaramanna þeirra, er þar áttu hlut að fyrir hönd barna Önnu sálugu, og að jarðarparturinn hafi við útlagsgerð þá, sem á eftir fylgdi, orðið sýslumanns sál. Johnsens fullkomin eign. Að sækjandans meiningu virðist að hníga, að sýslumaður Johnsen sálugi, sem mætti við tilgreinda skiptasamkomu bæði sem lánardrottinn og forsvarsmaður tveggja sækjendanna, dótturbarna hans, undirskrifaði, án þess að gera neina athugasemd í skiptabókinni, það, sem gert var að „samning og umtali“ í það sinni, nefnilega að jarðarparturinn skyldi útleggjast honum í skuld hans hjá dánarbúinu, og mótmælti heldur ekki þeim „skilmála“, sem ekkjumaðurinn og barnanna forsvarsmenn „settu“, að hann ekki seldi jarðarpartinn, nema nauðsyn krefði, og þá við opinbert uppboð; ekki heldur því, þeir „uppástóðu“, að yrði jarðarparturinn í hans „eignarhaldi“ óseldur við fráfali hans, skyldi falla aftur í barnanna hluta að erfð eða innlausn með þeirri þá ákveðnu virðingu, 22 rbd. fyrir 1 hundrað. En þegar á hinn bóginn er litið til bréfs þess, sem nefndur sýslumaður þann 7. nóvbr. 1827, meðan á skiptunum stóð, skrifaði skiptaráðandanum (skiptagerðin bls. 73), virðist það auðráðið, að „samning og umtal“ hafi þurft til að fá sýslumann Johnsen til að taka skuld sína í Bæjarpartinum, þar eð hann í bréfinu heimtar betaling skuldar sinnar í „sömu mynt“ og hann lánað hafði, „eða jafngildum silfurpeningum“, og sé þess enginn kostur, hvað og ekki var, þar eð allt dánarbúsins lausafé

ekki nærri hrökk til skuldalúkningar, „þá uppástóð hann að mega halda svo miklu af jörðinni Bæ til frjáls forræðis, pantsetningar eða sölu sem svarar téðri skuld eftir billegasta sölulagi, er viðkomandi skiptarétti mætti þóknast að fastsetja“. Þessi orð hans virðast að staðfesta þá meiningu, að „skilmáli“ sá og „uppástand“, sem bókuð er við skiptasamkomu 29. sept. 1828, einungis hafi komið frá barnanna fjárhaldsmanna hálfu, en sé ekki að álíta sem sameiginlegan samning milli sýslumanns Johnsens og þeirra. Að sá framsetti „skilmáli“ og „uppástand“ hafi gerzt að samningi við það, að hann ritaði nafn sitt undir í skiptabókinni, finnur því síður réttarins meðhald sem einber undirskrift í skiptabókinni, eftir hans bréfi af 2. maí 1829, hefur minni skuldbindandi þýðingu, og sýslumanns Johnsens staða við skiptasamkomuna var tvíræðari, þar sem hann sem lánardrottinn var mótpartur dótturbarna sinna, hverra svaramaður hann var, og sem svaramaður þeirra mótpartur sjálfs sín. Ekki síður tvíræð var staða hans í tilliti til þess, sem „uppástandið“ hneig að, að ske skyldi með jarðarpartinn að honum látnum, því það, sem dótturbörn hans eftir Önnu sálugu álitu sér stóran hag við hans eignaskipti, varð þá lifandi dóttur hans, Guðrúnu, eða hennar börnum að vera jafn mikill óhagur, en svo verður að ætla, að hann óskað hafi hvorutveggju jafn mikið. Sýslumaður Johnsen hafði og því síður rétt til að semja neitt um réttindi dóttur sinnar Guðrúnar sem hún þá var gift innstefnda Pétri Jónssyni, hver þó ekki var við „samning“ þann og „umtal“ nærverandi né til kall-

aður. Skiptagerningurinn bls. 73 samanborið við skiptagerning eftir sýslumann Johnsen látinn, bls. 11, bendir og til, að hann, þegar „uppástandið“ skeði, ekki hafi átt neina fasteign, svo hin önnur dótturbörn hans hefðu getað fengið jarðarpartsins jafngildi í annari fasteign. Að lyktum styrkist þessi meining til fullnustu af gjafabréfi sýslumanns Johnsens (fylgiskj. í skiptagerningi eftir hann nr. 1), hvar hann geymir öllum *sínum erfingjum*, og því einnig þeim innstefndu dótturbörnum, innlausnarrétt á þeirri fasteign, er innstefndu Sigríði Helga-dóttur kynni að verða út lögð í þá henni ánöfnuðu gjöf, ef þeir vildu svo. Og er þetta gjafabréf og þessi þess orðatiltæki því þýðingarmeiri sem það er samið einum 19 dögum eftir að Bæjar-parturinn var honum út lagður við þau hér greindu skipti, og það ekki er sannað, að hann þá hafi átt aðra fasteign en þá umþrættu.

Að jarðarparturinn, sem um er þrætt, hafi verið ætlaður sýslumanni Johnsen sem brúkunarveð fyrir 484 rbd. af hans lánsfé, finnur rétturinn einnig ósennilegt, þegar litið er bæði til þeirra orða, með hverjum skiptarétturinn heimilaði honum jarðarpartinn til fullnustu skuldar sinnar, sem eru hin sömu og viðhöfð eru við útlögu þess lausafjár, sem hann eignaðist upp í skuldina, og líka til þeirra orða, sem sjálfir svaramenn sækjanda hafa látið bóka við skiptasamkomuna 29. sept. 1828, hvar þeir gera ráð fyrir, að sýslumaðurinn megi selja jarðarpartinn, að hann verði í hans „eignarhaldi“ við hans fráfall, og segja, að parturinn sé „út lagður sýslumannsins

skuld til lúkningar“. Ekkert finnst heldur í skiptagerðunum, sem styrki þessa meiningu, því hvorki er nein skuldbinding þar um samín né út gefín, né heldur samkvæmt N. L. 5—7—9 neitt ákveðið um það, hvernig til haga skuli með leigu af skuldinni, að því leyti afgjald jarðarpartsins yrði meira eða minna en svaraði peningaleigunni, hvað þó átti að vera, og virðist því heldur hér hafa verið nauðsynlegra sem skiptagerðir eftir sýslumann Johnsen, bls. 13 og 14, sýna, að í 6 ár frá hans fráfalli til þess skipti eftir hann fram fóru galzt ei af jarðarpartinum kvílda-
lausum, eins og hann var honum út lagður, árlega meira en 11 rbd., þar sem þó ársleiga af þeim peningum, sem jarðarparturinn kvittaði af skuld hans í Önnu sál. dánarbúi, er 19 rbd. 34½ sk. Að jarðarparturinn hafi verið fenginn sýslumanni Johnsen sem brúkunarveð, er og því ólíklegra sem það ekki er sannað, að þess háttar veðsetning hafi verið við höfð hér í landi að lögum fyrri eða seinna. Sennilegra mætti virðast, þó því sé ekki undir málsfærslunni hreyft, að ekkjumaðurinn í dánarbúi Önnu sál. Jónsdóttur, faðir sækjanda, og þeirra svaramenn hafi með því bókaða viljað, samkvæmt Jónsbók Landabrigðab. 8. kap., leggja *lögmála* á jarðarpartinn, sem um er þrætt (jus protimiseos) eða í öllu falli álitíð hann sem dánarbúsins óðalseign, og hafi því viljað geyma dánarbúsins erfingjum óðalsinnlausnarrétt þeirra á jarðarpartinum samkvæmt for-
ordn. 14. jan. 1771 og kgsbr. 28. marz 1776. En í hvorutveggja tilliti er það þá óskiljanlegt, hvers vegna innlausnarsumman er ákveðin gegn systrung-

um sækjanda og samörfum eftir sýslumann Johnsen, en ekki gegn þriðja manni, ef hann í lifanda lífi seldi við opinbert uppboð, eins og heldur ekki þá finnst ákveðið, hverjum það skyldi til heyra, sem jarðarparturinn, þannig seldur, mäske gengi meira en 484 rbd. Að lögmálaréttur eftir Jónsbókar fyrir-mælum hafi á jarðarpartinum verið, finnst eins lítið uppástaðið sem sannað, að honum hafi, lögbók þessari samkvæmt, lýst verið í þau næstum 10 ár, sem hann var í sýslumanns Johnsens og hans dánarbús „eignarhaldi“, hvers vegna um hann er ei frekar að tala. En að óðalslausnarréttinum virðist það að lúta, að opinbert uppboð er gert sýslumanni Johnsen að skilmála við sölu partsins í lifanda lífi, svo hlutaðeigendur ætíð gæti orðið vitandi um, nær selt var, til að gera óðalslausnarrétt sinn gildandi, hvað 1828 við heimuglegar jarðasölur ei ætíð var svo hægt, meðan þinglýsingar jarðakaupbréfa að lögum gátu fram farið við landsyfirrættinn, áður en aukatekjureglugerð af 1830 og forordn. 24. apríl 1833 út komu. En þó hlutaðeigendur hefðu nú viljað geyma sækjendum þenna óðalslausnarrétt, væri hann þeim þó eftir forordn. 17. apríl 1833 2. gr. fyrir löngu horfinn í þau meira en 15 ár, sem þau umþrættu jarðarhundruð hafa eftir áðursögðu verið í sýslumanns sál. Johnsens og síðar í hans annara innstefndu lögerfingja „eignarhaldi“, og þar við orðin þeirra óðalseign. Sama er að segja um það 1 hundrað í jörðinni Bæ, sem innstefndu Sigríði Helgadóttur er út lagt sem gjöf af sýslumanns Johnsens dánarbúi 17. apríl 1838, að óðalsinnlausnarréttur til þess eftir nefndrar til-

skipunar 1. gr. er undir lok liðinn, enda áður en allranáðugust uppreisn í þessu máli er veitt, en það getur ei verið hennar tilgangur að svipta neinn þeirri vernd eigna sinna og réttinda, sem þeir, gildandi lögum samkvæmt, þegar höfðu öðlzt.

Eftir öllu framanskrifuðu getur landsyfirrætturinn ekki fallið á þá meiningu sækjanda, að þau umþrættu 22 hundruð í jörðinni Bæ hafi staðið sem veðbundin einungis í vörzlum sýslumanns Johnsens, eða hann í þessu eða nokkru öðru tilliti hafi skuldbundið eða af eigin myndugleika réttilega hafi getað skuldbundið sig til þeirra afturskilunar eftir sinn dag, og þar eð þau, að réttarins meiningu, þannig fyrir komu í sýslumanns Johnsens dánarbúi sem hans fullkomin eign, fengin við hlutaðeigandi skiptaréttar ótakmarkaða afhendingu frá dóttur hans, Önnu, dánarbúi, í hverju tilliti það heldur ekki er án þýðingar, að það var sami skiptaráðandi, sem felldi þann áfrýjaða skiptaúrskurð og bókaði „skilmálann“ og „uppástandið“ 29. sept. 1828, svo leiðir þar af, að allir sýslumanns Johnsens erfingjar höfðu jafna réttarkröfu til að taka hlutdeild í jarðarpartinum, hver eftir hans arfatiltölu, þess heldur sem báðir málspartar eru samsaga um, að þessi jarðarpartur sé miklu betri að gæðum en sú önnur jörð, Reykirnir, sem til var í dánarbúi hans. Og þar eð sá áfrýjaði skiptaúrskurður frá 17. apríl 1838 er byggður á þessum grundvelli, svo er hann í sækjandans stúd. J. B. Thórarensens tilliti, hans eigin og systur hans Jórunnar vegna, hér að staðfesta.

Hvað kostnað málsins áhrærir, þá finnst hann

eiga að falla niður milli partanna og borgast úr opinberum sjóði, að því leyti málið er gjafsóknarmál. Málsfærslumaður sækjanda fái í laun 15 rbd., og málsfærslumaður innstefndu 10 rbd., hvorttveggja eftir kringumstæðunum úr opinberum sjóði.

Málsfærslumaður þeirra innstefndu og sérilagi kammerráðs Johnsens hefur í framhaldsvarnarskjali, dagsettu 9. sept. f. á., krafizt, að nokkur orð, sem málsfærslumaður sækjanda í framhaldssóknarskjali, dagsettu 4. s. m., hefur við haft um kammer-ráð Johnsen, og sem hann meinár horfa þessum til vanza, verði dæmd dauð og marklaus. En þegar litið er til þess, sem strax fylgir á eftir þeim áfrýjuðu orðum í nefndu sóknarskjali, finnst ekki ástæða til að taka þessa kröfu frekar til greina.

Með úrskurði landsyfirréttarins af 14. okt. f. á. er málsfærslumanni sækjanda veittur 6 vikna frestur eftir ósk hans, en gegn verjanda mótmælum, til að útvega þær heimildir til réttargangsins frá hlutað-eigendum, sem ekki höfðu öndverðlega fram komið. Þessi frestur út rann þann 25. nóv. f. á., en í stað þess þá að fram bera í réttinn þær heimtuðu heimildir tilkynnti sækjandinn réttinum, að hann þann 9. næst áður hefði sent heimildarskjölin, hverra hið seinasta til hans inn kom 3. s. m., austur í Skafta-féllssýslu, ásamt öðrum þeim skjölum, sem málinu til heyrðu, beiddist því og fékk enn hálfsmánaðar-frest til að bíða eftir skjalanna afturkomu til þess 9. des. f. á. Þenna dag voru skjölin enn ei aftur kom-in að austan, hvers vegna hann enn beiddi um og fékk vikufrest í sama tilgangi. Þar eð nú sækjandi

þannig hefur fengið þrefaldan frest til hins sama og brúkað 9 vikur til þess, sem frá upphafi mátti vera og átti að vera skeð, en málið einnig að innstefndra leyti er gjafsóknarmál, mætti virðast sem 39. gr. samanb. við 35. gr. í forordn. 3. júlí 1796 ætti hér við. En þegar að öðru leyti aðgætist, að sækjandinn er ólöglesinn maður og hlaut að finna sér nauðsynlegt í heimildanna tilliti að ráðfæra sig við þann honum áður af stiftamtinu setta málsfærslumann, sem undir málssókninni var burtfluttur til Skaftafells-sýslu, sést og ei að hafa haft neinn ásetning til málsins tálmunar, svo finnur landsyfirrétturinn ekki næga ástæðu til að dæma hann til ansvars. Að öðru leyti hefur sókn og vörn málsins, að því leyti um það ber að dæma, verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Hvað skólapilt F. B. Thórarensen, assistent Jón Eiríksen vegna konu hans, Hólmfríðar Bjarnadóttur, og Einar bónda Gíslason vegna konu hans, Önnu Sigríðar Bjarnadóttur, áhrærir, frávísast málinu. Að öðru leyti á sá áfrýjaði skiptaúrskurður óraskaður að standa.

Málsfærslumanni sækjanda, settum sýslumanni cand. juris Chr. Christíánssyni, bera í laun 15 rbd., og málsfærslumanni innstefndu, sýslumanni Th. Gudmundsen, 10 rbd. silfurmyntar, sem lúkist þeim úr opinberum sjóði. Annar kostnaður málsins lúkist á sama hátt, að því leyti það er gjafsóknarmál.

Th. Sveinbjörnsson.

Hæstaréttardómar í íslenskum málum.

1838.

3. september (Ný félagsrit VII. 214).

Réttvísín

gegn

Friðfinni Jóhannessyni og Jórunni Guðmundsdóttur.

Jórunn Guðmundsdóttir á að sæta tvisvar 27 vand-
arhagga refsingu. Friðfinnur Jóhannesson á að erf-
iða í festingu um 6 ár. Svo eiga og þau ákærðu hvort
um sig að greiða allan varðhalds- og fæðiskostnað
þeirra. Annan málskostnað og þar á meðal máls-
færslulaun þau, er í yfirréttardóminum ákveðin eru,
borgi Friðfinnur Jóhannesson að $\frac{2}{3}$, en Jórunn Guð-
mundsdóttir að $\frac{1}{3}$ parti. Í málsfærslulaun til mála-
flutningsmanns Liebenbergs fyrir hæstarétti borgi
þau ákærðu eftir sama jöfnuði 30 rbd. í silfri (Sjá
bls. 24—33 að framan).

1839.

2. maí (Ný félagsrit VII. 217).

Réttvísín

gegn

Sigurði Einarssyni.

Landsyfirréttarins dómur á óraskaður að standa.
Í málsfærslulaun til jústitsráðs Höegh-Guldbergs

fyrir hæstarétti borgi hinn ákærði 10 rbd. í silfri.
(Sjá að framan bls. 68—70.)

17. júní (Ný félagsrit VII. 221).

Réttvísín

gegn

Sigurði Eiríkssyni Breiðfjörð og Kristínu Illugadóttur.

Sigurður Eiríksson Breiðfjörð á að sæta 20 vand-
arhagga refsingu. Kristín Illugadóttir á að greiða í
fébætur 8 rbd. til Breiðavíkur sveitarsjóðs. Svo eiga
þau og hvort með öðru að borga allan löglegan kostnað
þessarar málssóknar, og þar á meðal málsfærslu-
laun þau, er í landsyfirréttdóminum ákveðin eru.
Á sama hátt borgi þau ákærðu í málsfærslulaun fyr-
ir hæstarétti til jústitsráðs Höegh-Guldbergs 10 rbd.
í silfri.

Fjársekt sú, er undirréttdómarinn var í dæmdur,
niður falli (Sjá að framan bls. 83—90).

15. nóvember (Ný félagsrit VII. 223—224).

Réttvísín

gegn

Jóhannesi Magnússyni.

Landsyfirréttarins dómur á óraskaður að standa,
þó svo, að hinn ákærði einnig á til talsmanna sinna
við undirréttt að greiða málsfærslulaun þau, sem í
undirréttdóminum ákveðin eru.

Í málafærslulaun til málaflutningsmanns Liebenberg fyrir hæstarétti borgi hinn ákærði 10 rbd. í silfri (Sjá að framan bls. 111—114).

1840.

20. jan. (Ný félagsrit VII. 224).

Þorsteinn Jörundarson
gegn

Gottsvin Gottsvinssyni.

(Máli þessu var vísað frá hæstarétti vegna galla á stefnu, ónógs stefnufrests, að því er talið er í N. F. Sbr. „Ályktun“ landsyfirréttar, er í Dómasafni IV. 326—329 greinir).

6. febrúar (Ný félagsrit VII. 230—231).

Jón Johnsen, Þórarinn Þorsteinsson, Bergþór Þorvaldsson og Þorvaldur Þorvaldsson

gegn

Ditlev Thomsen.

Verjandi á til sérhvers af sækjendum máls þessa, þeirra Þórarins Þorsteinssonar, Bergþórs Þorvaldssonar og til bús Þorvaldar Þorvaldssonar, sem nú er dauður, að borga 13 rbd. 2 mörk reiðu silfurs. Málskostnaður niður falli við alla rétti. Sýslumanni Gunnlöggen og stúdent Guðmundi Salómonssyni bera í málsfærslulaun þeim fyrrnefnda 8 rbd., en hinum 6 rbd., og ber þá að lúka úr almennum sjóði. Til jústitskassans borgi nefndir sækjendur málsins 1 rbd. og verjandi þess jafn mikið.

Í tilliti til málskostnaðar þess, er landsyfirréttar-assessor Jón Johnsen er dæmdur til að lúka, á landsyfírréttardómurinn ómerkur að vera, og eiga þau hin meiðandi orðatiltæki, sem honum eru valin í dómsvarnarskjali yfírréttarins, dags. 13. ágúst 1838, dauð og marklaus að vera, og ekki koma honum til hneisu á nokkurn hátt (Sjá að framan bls. 2—9).

6. maí (Ný félagsrit VIII. 133—134).

Réttvísín

gegn

Bjarna Jónssyni.

Bjarna Jónsson á að setja til erfiðis í Kaupmannahafnar betrunarhúsi um 4 ár. Hann borgi og allan löglegan kostnað þessarar málssóknar, og þar á meðal málsfærslulaun þau, er í landsyfírreðtar- og undirreðtardómunum ákveðin eru, og í málssóknarlaun til jústitsráðs Höegh-Guldbergs fyrir hæstarétti 30 rbd. (Sjá að framan bls. 105—110).

20. maí (Ný félagsrit VIII. 135).

Réttvísín

gegn

Einari Einarssyni.

Einar Einarsson á að sæta þrennum 27 vandarhöggum. Í tilliti til málskostnaðar á landsyfírreðtarins dómur óraskaður að standa. Í málssóknarlaun til

málaflutningsmanns Schäffers fyrir hæstarétti borgi hinn ákærði 10 rbd. í silfri (Sjá að framan bls. 121—124).

30. október (Ný félagsrit VIII. 137).

Réttvísín

gegn

Jóni Magnússyni.

Jón Magnússon á að sæta þrennum 27 vandarhöggum. Í tilliti til málskostnaðar á landsyfirréttarins dómur óraskaður að standa. Í málssóknarlaun til jústitsráðs Blechingbergs fyrir hæstarétti borgi hinn ákærði 10 rbd. í silfri (Sjá að framan bls. 169—172).

1841.

6. janúar (Ný félagsrit VIII. 141).

Réttvísín

gegn

Guðrúnu Sveinsdóttur.

Landsyfirréttarins dómur á óraskaður að standa. Í málssóknarlaun til jústitsráðs Höegh-Guldbergs fyrir hæstarétti borgi hin ákærða 20 rbd. í silfri (Sjá að framan bls. 159—165).

21. apríl (Ný félagsrit VIII. 143).

Réttvísín

gegn

Sigfúsi Gottskálkssyni.

Sigfús Gottskálksson á að sæta 10 vandarhagga refsingu. Í tilliti til málskostnaðar á landsyfirréttar-

ins dómur óraskaður að standa. Í málssóknarlaun til jústitsráðs Höegh-Guldbergs fyrir hæstarétti borgi hinn ákærði 10 rbd. í silfri (Sjá að framan bls. 194—196).

9. júní (Ný félagsrit VIII. 146).

Réttvísinn

gegn

Þórunni Jónsdóttur.

Þórunn Jónsdóttir á að sæta 20 vandarhagga refsingu. Í tilliti til málskostnaðar á landsyfirrættarins dómur óraskaður að standa. Í málssóknarlaun til jústitsráðs Höegh-Guldbergs fyrir hæstarétti borgi hin ákærða 50 rbd. í silfri (Sjá að framan bls. 197—202).

26. nóvember (Ný félagsrit VIII. 149).

Réttvísinn

gegn

Jóhanni Bjarnasyni.

Prestastefnuréttardómurinn á óraskaður að standa, þó svo, að sektin verði 30 rbd. reiðu silfurs. Í málssóknarlaun til etazráðs Salikaths fyrir hæstarétti borgi hinn ákærði 50 rbd. reiðu silfurs. Svo borgi hann og til jústitskassans 119 rbd. 40 skilinga.

Ákærði var aðstoðarprestur sóknarprestssins í Helgafells- og Bjarnarhafnarsóknum. Hinn 7. jan. 1837 hafði hann gefið þau Sigurð skáld Breiðfjörð

frænda sinn og Kristínu Illugadóttur saman í Knarrarkirkju í Breiðavík. Til þess hafði hann hvorki leyfi sóknarprests síns, sbr. N. L. 2—14—12 og 2—11—3, né heldur sóknarprestsins í Breiðavíkurbísum. Ekki hafði hann heldur gætt 14. gr. tilsk. 30. apríl 1824 um það, að sóknarprestur hefði fengið það, sem hann skyldi hafa fyrir vígluna, né heldur um meinbugi á hjónabandinu, enda voru svaramenn engir. Líkur voru að vísu komnar fram um það, að ákærði hefði vitað um það, að brúðgumi væri bundinn við annað hjónaband, enda hafði sýslumaður ráðið honum frá því að gefa þau Sigurð saman, og umsjónarmaður kirkjunnar hafði neitað honum um kirkjuna til afhafnarinnar. Synodaldómur taldi það að vísu ekki sannað, að ákærði hefði vitað, að brúðgumi væri bundinn öðru hjónabandi, en mikla óaðgætni hefði ákærði þó sýnt, er hann krafðist ekki lögboðinna skýrslna um það, að ekkert væri hjónabandinu til fyrirstöðu. Dómur synodaldóms 4. febr. 1839 var kveðinn upp með hliðsjón af 1. gr. tilsk. 4. ág. 1788, 4. gr. tilsk. 23. ág. 1793 og kgsbr. 3. sept. 1790. Niðurlag hans var svo:

Prófastsréttarins dómur á óraskaður að standa, þó þannig, að stærð þeirrar málktar, sem sá ákærði, kapellán Jóhann Bjarnason, er dæmdur til að lúka, ákvarðist til 200 rbd. reiðu silfurs. Allan af málsins meðferð fyrir synodalréttinum löglega leiðandi kostnað, hvar á meðal salær til aktors, kammerráðs Melsted, 20 rbd. reiðu silfurs, og til defensors, sýslumanns Gunnlögsen, 15 rbd., borgi sá ákærði. Sú ídæmda málkt lúkist innan 8 vikna frá þessa dóms

löglegu birtingu, og að öðru leyti ber dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

26. nóvember (Ný félagsrit VIII. 158).

Þorsteinn Jörundarson

gegn

Gottsvin Gottsvinssyni.

Landsyfirréttarins dómur á ómerkur að vera, en undirréttardómurinn óraskaður að standa (Sjá Dómasafn IV. 326—329).

1842.

1. nóvember (Ný félagsrit VIII. 161).

Prestur sira Benedikt Þorsteinsson og aðrir leiguliðar á konungs- og kirkjujörðum í Norðfirði

gegn

Norðfjarðarhrepps fátækra fjárhirzlu.

Verjendur máls þessa eiga af ákærum sækjendanna sýknir að vera. Í tilliti til málskostnaðar og málflutningslauna handa hreppstjóra Jóni Jónssyni á landsyfirréttarins dómur óraskaður að standa. Í málsflutningslaun til jústitsráðs Liebenbergs fyrir hæstarétti borgi sækjendur 60 rbd. í silfri og til jústitskassans 1 rbd. (Sjá Dómasafn IV. bls. 420—438).

25. nóvember (Ný félagsrit VIII. 165).

Réttvísinn

gegn

Svani Jónssyni.

Landsyfirréttarins dómur á óraskaður að standa. Í málssóknarlaun til málaflutningsmanns Buntzens

fyrir hæstarétti borgi hinn ákærði 10 rbd. í silfri (Sjá að framan bls. 263—265).

7. desember (Ný félagsrit VIII. 167).

Viceprófastur H. Thorlacius og prestur E. Thorlacius sem mandatarii fyrir sameigendur jarðarinnar Fjósatungu í Fnjóskadal, prest H. E. Thorlacius, J. Benediktsson og Ingibjörgu Ólafsdóttur,
 gegn

umboðsmanni Munka-Þverárklosturs jarðar Þórðarstaða í Fnjóskadal, Árna Þórðarsyni konungsins fjárhirzlu vegna og undirdómaranum, sýslumanni Jóhanni Árnasyni, með tilteknum meðdómsmönnum o. fl.

Landsyfirrættarins dómur á óraskaður að standa, þó svo, að málskostnaður sá, er sýslumaður Jóhann Árnason var dæmdur í, niður falli (Sjá Dómasafn IV. bls. 388—411).

9. desember (Ný félagsrit VIII. 169—170).

Réttvísín

gegn

Baldvin Jónssyni.

Landsyfirrættarins dómur á óraskaður að standa. Í málssóknarlaun til jústitsráðs Blechingbergs fyrir hæstarétti borgi hinn ákærði 10 rbd. í silfri (Sjá að framan bls. 272—275).

15. desember (Ný félagsrit VIII. 175).

Réttvísinn

gegn

Gunnlaugi Bergssyni og Páli Arnbjarnarsyni.

Landsyfirréttarins dómur á óraskaður að standa, þó svo, að Gunnlaugur Bergsson svari öllum málskostnaði að $\frac{3}{4}$ þörtum, en Páll Arnbjarnarson að $\frac{1}{4}$ parti, að undanskildum varðhaldskostnaðinum, og greiðir Gunnlaugur hann einsamall. Í málssóknarlaun bera jústitsráði Liebenberg fyrir hæstarétti 20 rbd. í silfri, og ber þá að greiða af hinum ákærðu eftir áðurnefndri tiltölu (Sjá að framan bls. 283—290).

1843.

24. nóvember (Ný félagsrit IX. 133).

Reynistaðarklaustur

gegn

Jóni prófasti Péturssyni sem beneficiarius Höskuldstaðakirkju og proprietarius Günther Schram sem eiganda Spákonufellskirkju.

Verjendurnir eiga af ákærum kammeradvokatsins í þessu máli sýknir að vera. Í málflutningslaun bera hreppstjóra S. Árnasyni 4 rbd., candid. juris Gudmundsen 8 rbd. og sýslumanni Einarsen 6 rbd., allt í silfurmynt, og ber það að lúka úr almennum sjóði (Sjá að framan bls. 78—83).

1844.

2. maí (Ný félagsrit IX. 136).

Jón prestur Matthíasson sem beneficiarius Arnar-
bælis

gegn

Magnúsi Magnússyni á Hrauni.

Landsyfirréttarins dómur á óraskaður að standa.
Málaflutningsmanni Buntzen fyrir hæstarétti bera
í málsfærslulaun 100 rbd. í silfri, og skal þá lúka úr
almennum sjóði. Til jústitskassans borgi sækjandi
1 rbd. í silfri (Sjá að framan bls. 137—149).

14. maí (Ný félagsrit IX. 138).

Niels Havsteen

gegn

Benedikt Vigfússyni vegna Hóla dómkirkju fyrrver-
andi og gagnsök.

Aðalsækjandi á af ákærum gagnsækjanda í þessu
máli sýkn að vera. Í tilliti til hinna í frammi höfðu
meiðandi orðatiltækja á landsyfirréttarins dómur
óraskaður að standa. Málskostnaður við alla rétti
niður falli. Til jústitskassans borgi gagnsækjandi 25
rbd. silfurmyntar. Cand. juris A. Árnasyni og K.
Kristjánssyni bera hvorum fyrir sig 25 rbd. silfur-
myntar í málsfærslulaun, og skal það lúka úr almenn-
um sjóði (Sjá að framan bls. 207).

1845.

16. maí (Ný félagsrit IX. 140).

Réttvísinn

gegn

Sveini Arasyni.

Svein Arason á að setja til erfiðis í Kaupmannahafnar betrunarhúsi um 3 ár. Hann borgi og allan löglegan kostnað þessarar málssóknar, og þar á meðal málsfærslulaun þau, er í landsyfirréttardóminum ákveðin eru, og í málssóknarlaun til málaflutningsmanns Rotvitts fyrir hæstarétti 30 rbd. í silfri (Sjá að framan bls. 391—396).

4. júní (Ný félagsrit IX. 143—144).

Réttvísinn

gegn

Rannveigu Sigurðardóttur.

Landsyfirréttarins dómur á óraskaður að standa. Í málssóknarlaun til etazráðs Blechingbergs fyrir hæstarétti borgi hin ákærða 20 rbd. í silfri (Sjá að framan bls. 433—439).

Sögurit XIV.

Landsyfirréttardómar

og

hæstaréttardómar

í íslenskum málum

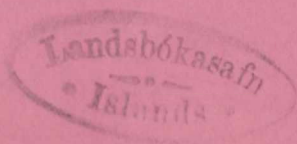
1802—1873.

Sögufélagið gaf út.

V, 2.

Reykjavík.

Ríkisprentsmiðjan Gutenberg — 1940.

Sögurit XIV.

Landsyfirrættardómar

og

hæstarættardómar

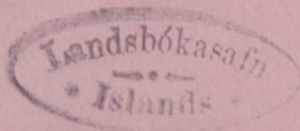
í íslenskum málum

1802—1873

V, 3.

Sögufélagið gaf út

Reykjavík 1941 — Ísafoldarprentsmiðja h.f.

Sögurit XIV.

Landsyfirrættardómar

og

hæstarættardómar

í íslenskum málum

1802—1873

V, 4.

Sögufélagið gaf út

Reykjavík 1942 — Ísafoldarprentsmiðja h.f.

Sögurit XIV.

Landsyfirréttardómar

og

hæstaréttardómar

í íslenskum málum

1802—1873

V, 5.

Sögufélagið gaf út

Reykjavík 1943 — Ísafoldarprentsmiðja h.f.

Sögurit XIV.

Landsyfirréttardómar

og

hæstaréttardómar

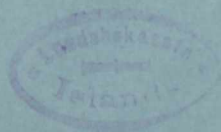
í íslenskum málum

1802—1873

V, 6.

Sögufélagið gaf út

Reykjavík 1944. — Ísafoldarprentsmiðja h.f.

Sögurit XIV.

Landsyfirréttardómar

og

hæstaréttardómar

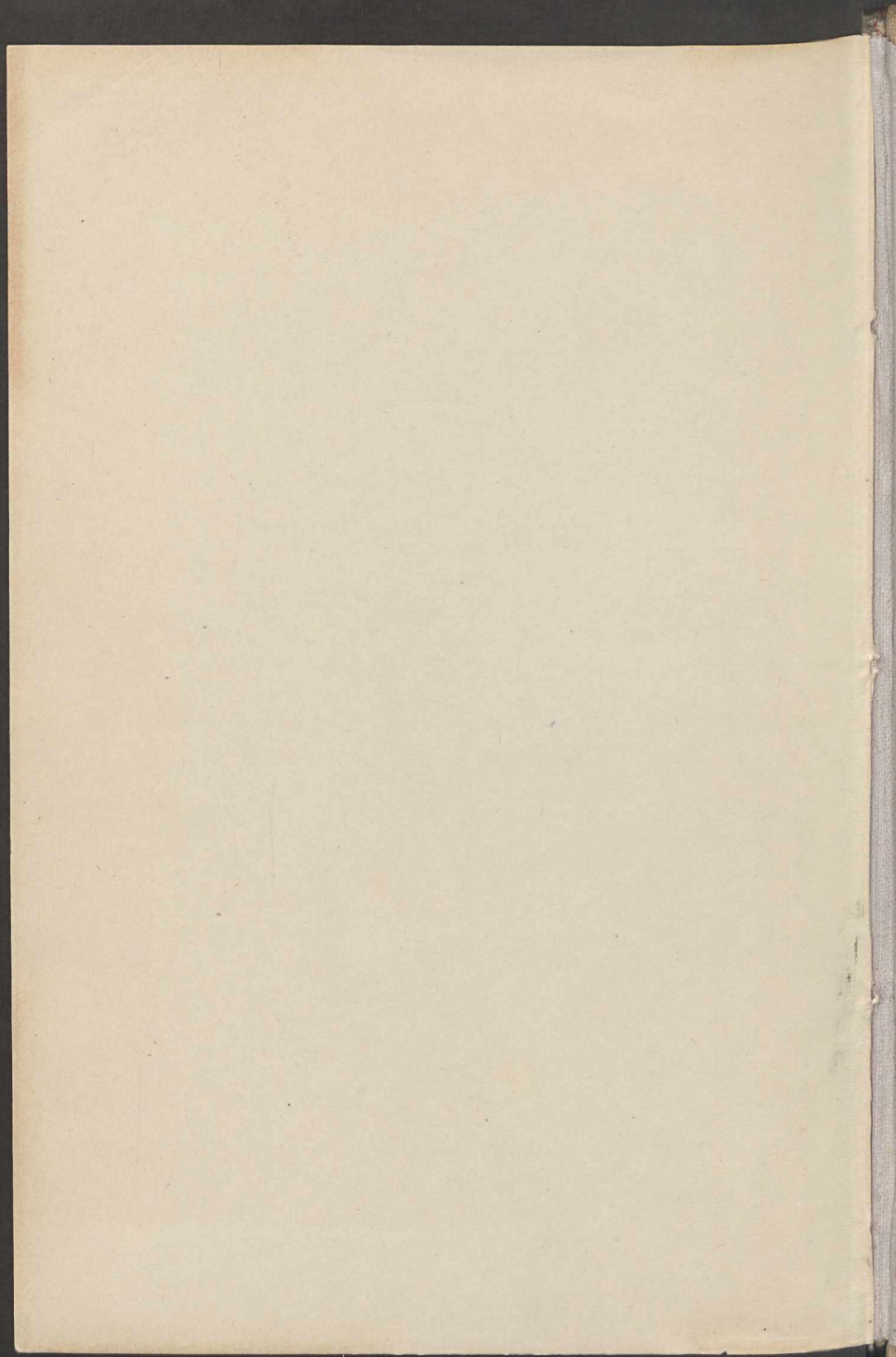
í íslenskum málum

1802—1873

V. 7.

Sögufélagið gaf út

REYKJAVÍK 1945 - ÍSAFOLDARPRENTSMÍÐJA

Lbs - Íslandssafn

100349244 - 3

